

Marko Lopušina

**UBIJ BLIŽNJEG SVOG
I-III
(ULOMCI)**

Jugoslovenska tajna policija 1945/1997.

UBIJ BLIŽNJEG SVOG I.

REC AUTORA

Tajnost je glavni i osnovni princip postojanja i rada svih obavestajnih sluzbi sveta, pa i srpske i jugoslovenske tajne policije. U toj tajni o sebi i drugima, sadrzana su snaga, moc i dugovecnost drzavne politicke policije, koja postoji na ovim nasim prostorima poslednjih pedeset godina. Njen zadatak je od 1945. do pocetka devedesetih, a i kasnije, uvek bio da brani, stiti i cuva drzavu, vlast, partiju i njen politicki vrh od tzv. unutrasnjeg i spoljnog neprijatelja. Zato su Oznu, Udbu, SDB, politicki celnici od miloste zvali „pesnica komunizma“ ili ponekad i "stit revolucije". cinjenica je da su jugoslovensku tajnu sluzbu stvarali i vodili Hrvati i Slovenci, a da su njeni najrevnosciji policajci bili Srbi, samo zato, sto su se trudili da dokazu svoju odanost Titu i Partiji. Kao verni cuvari Broza i druge Jugoslavije, Srbi "oznasi", "ubasici", "debejci", proganjali su, mnogo puta i bez suda, ne samo po principu velikog broja i velike nacije vec i svesno, upravo vlastiti narod.

Srbi su u drugoj Jugoslaviji bili sami sebi i gonici i progonjeni, tacnije i dzelati i zrtve tajne policije. Malo je reci u srpskom jeziku koje tako sumorno zvuce, kao sto je to rec Udba. U njoj je sadrzan sav ljudski gnev i tihi otpor prema jednom delu zivota u komunistickoj Jugoslaviji, koji su mnogi njeni zitelji potisnuli, makar prividno, iz secanja. Udbom i danas ljudi zovu sve jugoslovenske sluzbe drzavne bezbednosti, jer zele da na taj nacin pokazu koliko su svesni zla koje je politicka policija nanela vlastitom narodu.

Prema mojim procenama, jugoslovenska tajna sluzba je u drugoj Jugoslaviji progonila i unesrecila najmanje pola miliona ljudi. Svedoci akcija jugoslovenske politicke policije secaju se Kocevja, Zelengore, crvenog terora, Golog otoka, obavezognog otkupa, Dahauskih procesa, cetvrtog plenuma, studentskih demonstracija, maspoka, liberalizma, kosovske drame, bosanskih progona, slucaja osmorice. Bile su to direktne posledice gradjanskog rata, medju Jugoslovenima i Srbima, ali i onog neobjavljenog gradjanskog rata koji je kasnije vodjen protiv politickih neistomisljenika. Tada su stradali pisci, umetnici, intelektualci, ali i obicni ljudi. Drzavu i njenu Sluzbu, kako je sami policajci zovu, to pamcenje ne sluzi, pa o svojim delima u ime naroda, a protiv naroda, javno nikada ne govore. Cutanje je deo policijske tajne zakletve. Procitane istorije Ozne, Udbe, SDB-a, KOS-a, VOS-a i SID-a, vise govore o nedelima neprijatelja, nego o delima drzavnih cuvara Tita i druge Jugoslavije. Zato su i sve istine o jugoslovenskoj tajnoj policiji poluistine, a neke od njih, zahvaljujuci losim piscima, postale su i sumnjive legende. Namera autora ove

knjige je upravo da pokusa da resi enigmu tajnih sluzbi u SFRJ i da se, makar, na trenutak, dokopa te istine o srpskoj i jugoslovenskoj tajnoj policiji.

Nema iole poznatijeg jugoslovenskog politicara starije generacije, koji u svojoj uspesnoj karijeri nije prekoracio i stepenicu ministarstva unutrasnjih poslova. Biti policajac bila je cast, a poslednjih godina Jugoslavije i sramota jugoslovenskih i srpskih politicara. Neki od njih su zato i skrivali te podatke iz svoje biografije. Rad u kontraobavestajnoj i obavestajnoj sluzbi JNA, zatim SID-u SSIP-a i SDB SSUP-a, odnosno Ozni i Udbi, predstavljao je cesto samo jednu od stepenica u politickoj karijeri mnogih nasih visokih funkcionera. U KOS-u su svojevremeno radili Nijaz Dizdarevic, Mitja Ribicic, Otmar Kreacic Kultura, Nikola Ljubicic, Budimir Loncar, Stane Dolanc, Josip Manolic, Anton Tus, Sveti Letica, Bozidar Grubisic, Bosko Siljegovic. SID je osnovao Edvard Kardelj i njegovi obavestajci su bili diplomate Maksimiljan Bace, Antun Vratusa, Zdenko Sveta, Edo Brajnik, Faik i Raif Dizdarevic, Veljko i Arso Milatovic, Ales Bebler, Milivoje Maksic, Branko Mikasinovic, Cvijetin Mijatovic, Josip Vrhovec, Janko Smole, Borisav Jovic. Za Oznu, Udbu, odnosno SDB su radili Josip Djerdja, Janez Zemljjaric, Vladimir Rolovic, Svetislav Ceca Stefanovic, Franjo Herljevic, Jozef Smole, Milan Miskovic, Josip Manolic, Josip Boljkovac. Rezidenti Kominterne bili su Josip Broz Tito, Ivo Lola Ribar, Josip Kopinic, Ivan-Stevo Krajacic, Zdenka Kidric i Andrija Hebrang. Osnivaci Ozne bili su Josip Broz Tito, Aleksandar Rankovic i ruski pukovnik Timofejev. Svi su oni punih pedeset godina bili gospodari zivota i smrti ljudi u drugoj Jugoslaviji.

Tako velika koncentracija bivsih agenata i policajaca u vlasti, moze se objasniti cinjenicom da je druga Jugoslavija nastala iz rata, tj. iz revolucije. U njoj su novi lideri bili ili vojskovodje ili clanovi organa bezbednosti. Josip Broz Tito, Cvijetin Mijatovic, Raif Dizdarevic i Bora Jovic kao obavestajci, komandanti, ministri, ambasadori, dogurali su i do pozicije predsednika Jugoslavije, a Nikola Ljubicic do prvog coveka u Srbiji.

Zavisno od prilika i dogadjaja na unutrasnjoj politickoj sceni Jugoslavije, o tajnoj policiji ispredane su razne price, koje su ponekad imale i karakter mita. Jos tokom rata u narodu je rodjena posalica da ?Ozna sve dozna?, koja se u srpskom zargonu odrzala do danasnjih dana. Druga izreka, koja je postala i politicki moto, glasila je ?Udba je srpska sudba?. Ona je na najslikovitiji nacin odrazavala narodno shvatanje moci i nemoci srpske, a i jugoslovenske tajne policije. Desavalo se da su Ozna, tj. Udba i kasnije SDB po svojoj moci izjednacavane sa snagom jednog NKVD, kao i jedne CIA i mocnog KGB. Na Brionskom plenumu, uostalom, i citava jugoslovenska policija predstavljena je kao drzava u drzavi, a njena tajna sluzba Udba kao drzavni neprijatelj broj jedan. To politicko sudjenje Aleksandru Rankovicu, pretvorilo se u obracun sa, pre svega, srpskim kadrovima u tajnoj policiji. Ono je surovo pokazalo koliko je

drzava Jugoslavija malo marila za svoje obavestajce, kontraobavestajce, operativce, agente i spijune. Kako ih drzava nije volela, onda ih je i narod mrzeo.

Partija ih je gurnula na djubriste zivota i istorije kao potrosenu decu jedne revolucije, ali i kao isluzene radnike jedne personalizovane tajne sluzbe, olicene u likovima Josipa Broza Tita, Ivana Steve Krajacica i Staneta Dolanca. Prvi je bio veliki Jugosloven, drugi veliki Hrvat, a treći veliki Slovenac. Sva trojica nisu voleli Srbe, tacnije bojali su se jake Srbije.

Kako se kretao odnos politickih snaga izmedju federacije, republika i pokrajina, Slovenaca, Hrvata i Srba, izmedju vladara i posilnih, takva je bila i sudbina tajne policije i njenih funkcionera i operativaca. Medjusobni obracuni, najcesce upereni protiv Srbije i srbijanskih kadrova, cesto su isli bas preko ledja tajnih policajaca.

Poslednjih dvadeset godina, tajne sluzbe SFRJ su cak tiho i podmuklo ratovalle medjusobno. Prva jugoslovenska tajna sluzba pravljena je po komunisticko - internacionalnom receptu Moskve i NKVD, a rasturana je po planu vasingtonske centrale i satelita Novog svetskog poretka. Taj plan podrzavala je tzv. neprincipijelna koalicija unutar SFRJ. Drzavna bezbednost Jugoslavije i posebno tajna policija Srbije, prezivele su cetiri udara i cetiri reorganizacije, ali nisu prezivele razbijanje druge Jugoslavije. Raspale su se pre SFRJ na bezbroj komadica.

Autor

P.S. Posebno se zahvalujem na pomoci gospodji Ljubici Kresovic i njenim sinovima Borislavu i Dragomiru Kresovicu, kao i porodicu Gradimira Markovica, Ljubisi Vasilicu, Cedi Risticu, Milosu Misi Milenkovicu, Miri i Slobodanu Pavlovicu, dr Pavlu Topalovicu, dr Milu Boskovicu, Dragoslavu Djordjevicu, dr Bosku Todorovicu, dr Petru Knezevicu, Dusanu Vilicu, Aleksandru Milanovicu, Miodragu Japundzi, dr Andriji Savicu, Bozidaru Spasicu, Draganu Mitrovicu, Ajsi Sikanji, i recenzentu dr Obrenu Djordjevicu.

Ova knjiga je posvecena mom ocu Svetozaru M. Lopusini, bivsem komandiru milicije u Brusu.

Oci i usi Beograda

Svaki vladar voli dosluh, pa i sam gospod Bog. To se moze i zaklјuciti iz trinaeste glave Biblije, u kojoj pise da: ?...Gospod rece Mojsiju ? posalji svoje ljude da ispitaju zemlju Hanan, koju dajem deci Izraela... I Mojsije ih posla da potajno ispitaju zemlju Hanan...?

Najstariji pisani trag o spijunazi nadjen je na glinenoj plocici ispisanoj pre 4.000 godina, kada je obavestajac Banum, iz drzave Mavi na reci Eufrat, javio svom vladaru da je primetio sumnjive svetlosne signale u susednom neprijateljskom selu. Prvo najznacajnije pisano delo o obavestajnoj sluzbi, medjutim, ostavio je Sun Cu Vu, u Kini pet stotina godina pre nove ere. U svojoj ?Vestini ratovanja? ovaj vojskoved je zapisao da je spijunaza ?...bozansko povlacenje niti...? i ?...najdragocenija osobina vladara...? Ko zeli da vlada, mora da ima sposobnost da vidi i predvidi dogadjaje u vlastitoj drzavi i okolini.

Kineski carevi su za to koristili pet vrsta spijuna. Vizantija je u ranom srednjem veku spijunazu ugradila u svoju diplomatiju, a Papska kurija u crkvenu politiku. Tek su Francuzi u trinaestom veku, kada je doslo do institucionalizacije policije, svoju obavestajnu sluzbu ugradili u drzavni aparat. Karlo peti je imao ?licne agente? i ?poverljive sluzbenike?, a Luj IX i sluzbu za kontraspijkenazu.

U vreme apsolutnih monarhija, zbirskie igre odvijale su se po dvorovima i medju plemstvom, da bi stvaranjem prvih gradova- drzava u Italiji, spijunaza postala i opasna drustvena zabava. Vladari su red i mir cuvali uz pomoc bucne i tesko naoruzane javne milicije, a svoju vlast uz pomoc tajne policije. Zbog verskih i gradjanskih, ratova obavestajni poslovi su se vec u sedamnaestom veku delili na ?unutrasnje? i ?spoljne?. Tacnije, zadaci agenata, vec tada su bili prikupljanje informacija o domacim zaverama i o komisjskim vojnim planovima. Godine 1647. engleski parlament je ustolicio prvi drzavni organ sa obavestajnom funkcijom. Osnivac i prvi ministar te moderne tajne policije u Engleskoj, bio je Frensis Volsingem. U Francuskoj osamnaestog veka, bio je to ministar Jozef Fuse, a u Pruskoj, polovinom devetnaestog veka, nacelnik unutrasnje i spoljne bezbednosti bio je Vilhelm Stiber. Tek dvadeseti vek je pokazao punu snagu i moc obavestajnih sluzbi, i to u oba svetska rata. To je bilo vreme totalne spijunaze, kada je zaracenim i posvadjanim drzavama najvaznije bilo da prepadnu protivnika i to na njegovom terenu. Tajne sluzbe su se tada najvise bavile prikupljanjem vojnih podataka druge strane; pronalazenjem informacija o novim tehnickim i naučnim dostignucima; aktiviranjem pokreta otpora u okupiranim zemljama i akcijama dezinformisanja i varanja neprijatelja. Pariz, London, Kazablanka, Istanbul, Kairo, Berlin, Rim bili su, u to ratno vreme najveci centri medjusobnog spijuniranja zaracenih strana.

Kineski vojskovodja Sun Cu Vu, smatrao je da nameru neprijatelja, vladar moze saznati samo uz pomoc drugih licnosti. Te licnosti bili su spijuni, koje je ovaj teoreticar vojne misli svrstao u pet kategorija: mesni ? upotrebljava ih osvajac kada se koristi uslugama stanovnistva nekog kraja, unutrasnji ? one koje biramo medju zvanicnicima neprijatelja, preobraceni ? spijuni neprijatelja koje smo uhvatili i koristimo u nase svrhe, zrtvovani ? dousnici osudjeni na propast i preziveli ? oni kojima polazi za rukom da se sa podacima vrate iz logora neprijatelja. Engleski kralj Henri VII, medjutim, razlikovao je samo tri vrste obavestajaca: tajni agent ? covek dobrog položaja koji radi za nas, a zivi u drugoj zemlji, dousnik ? bilo ko, makar i niskog porekla koji nam daje informacije za novac; i spijun ? informator, po profesiji koja ima veze sa javnoscu, kao svestenik, berberin, hirurg ili cinovnik, koji nema stalno mesto boravka, a dovoljno je ugledan da se moze kretati po dvorovima, crkvama, trgovima i prikupljati informacije. Bez obzira koliko vremena proslo, ove vrste poslenika tajne policije postojale su i postoje vec decenijama u svim drzavama i sistemima, mada cesto i pod drugim imenima.

U drzavi Srba pod Nemanjicima, policijskim poslovima su se bavili vlastelini, zupani i sami knezovi i vojvode. I u vreme Karadjordja i Obrenovica knezovi i vojvode su cuvali vlast, dok su Turci stolovali u Beogradu, cak i kad je posle I srpskog ustanka formiran Praviteljstvujusci sovjet. Kako je 1811. formiran novi Praviteljstvujusci sovjet, medju sest popecitelja, nasao se i prvi srpski ministar policije Jakov Nenadovic. Tajna sluzba je, medjutim, bila u rukama samog Vozda. On je, u svojoj malenoj drzavi, imao i zakonik o spijunima. Istorici se danas ne spore, da je Vujica Vulicevic bio najpoznatiji ustanicki spijun, ali su jos u dilemi da li je on radio za Karadjordja ili za Milosa ili za obojicu i sebe istovremeno. Temelje srpske sluzbe bezbednosti postavio je jos knjaz Milos Obrenovic u okviru Popeciteljstva vnutrenih dela i Popeciteljstva vojenih dela, koja su vodili Dimitrije Davidovic i Mileta Radojkovic. Oni su predstavljali ?vrhovne cuvare javnog bezbjedja i poretku...? Njihov zadatak je bio da paze ...da se ko s neprijateljem Srbije ne dogovara, protivu Praviteljstva rdjave reci ne raznosi i da se tajna druzestva u Srbiji ne pletu...?

Dr Andreja Savic je, u svom udzbeniku za srpske policajce 1994. godine, dao jednu preciznu, doduse, profesorsku definiciju tajnih sluzbi, koja odslikava sustinu njihovog postojanja i delovanja. Obavestajna sluzba je drustveno ?istorijski i klasno uslovljena, specijalizovana organizacija, koja u okviru svog delokруга rada, sprovodi tajne obavestajne, kontraobavestajne i subverzivne akcije prema vitalnim interesima protivnika, koristeci pri tom, takodje, specificne metode i sredstva, sa ciljem ostvarivanja odredjenih politickih interesa i zastite unutrasnje i spoljne bezbednosti zemlje. U svim drzavama sveta, ta sluzba je formacijski smestena u resor drzavne bezbednosti pri civilnim, a negde i pri vojnim ministarstvima. Zbog toga sto obavestajne sluzbe

deluju i unutar jedne zemlje, ali i u svim regionima sveta, moze se reci da one nisu orijentisane usko nacionalno, vec internacionalno, pa im je tesko i odrediti siri okvir njihovog policijskog i prostornog delovanja.

Zavisno od same organizacije tajne policije, njene nadleznosti i predmeta rada, obavestajne sluzbe se, u teoriji i praksi, dele, na strateske i takticke, na vojne i civilne, odbrambene i agresivne, na unutrasnju i spoljnju, odnosno na obavestajne i kontraobavestajne. Obavestajna aktivnost vezana je za prikupljanje, obradu i prezentaciju podataka o delatnosti protivnicke strane, dok se kontraobavestajna bavi zastitom vlastitih sistema, ali i otkrivanjem i onemogucavanjem stranih sluzbi, kao i njihovim dezinformisanjem. Shodno tim vrstama poslova i pripadnici tajne sluzbe dele se na obavestajce i kontraobavestajce. Najbitnije je, medjutim, da je taj resor drzavne bezbednosti, kao deo drzavnog aparata, bio neosporno i institucija koja bitno utice na stvaranje politickih odluka garniture na vlasti. Taj uticaj tajna sluzba, a posebno politicka policija zasniva, tvrdi dr Andreja Savic, pre svega na svojim specijalnim ovlašcenjima i metodima rada, na monopolu nad najdelikatnijim informacijama, na usmeravanju same sluzbe prema drzavnickim i politickim potrebama vlasti, kao i na neposrednom kreiranju drzavne politike. Odnos izmedju drzavne politike i tajne policije se u osnovi svodi na odredjivanje poslova i zadatka za obavestajnu sluzbu od strane politickog vrha, sa jedne strane i od povratnog uticaja politicke policije, svojim informacijama i analizama na organe vlasti, na drugoj strani. Iskusni obavestajci, medjutim, skloni su da kazu kako je tajna policija uvek bila samo servis politickog vrha za borbu protiv unutrasnjeg i spoljnog neprijatelja, odnosno za ocuvanje postojeceg rezima.

SRPSKI SPIJUN

Takva tajna sluzba bila je i u Srbiji u sustini politicka policija, jer se bavila otkrivanjem namera i sprecavanjem delovanja prvo protivnika vladara medju samim Srbima, a zatim neprijateljske turske strane. Sam srpski knjaz Milos imao je uhode koje su pratile i usmrtile srpskog vozda DJordja Petrovica, ali i svoje spijke, koji su mu javljali sta spremaju turske age i dahije. Za vreme vlasti Obrenovica, najpoznatiji srpski obavestajac i profesionalni policajac bio je Sima Nesic, prevodilac kod Turaka. On je bio sin uglednog beogradskog trgovca i kmeta Pavla Nesica. Studirao je u Becu trgovinu i bankarstvo. Nikola Hristic, ministar unutrasnjih dela, dok je radio na formiranju prve srpske politicke policije zapazio je svetske manire Sime Nesica i postavio ga za prvog obavestajca Srbije. Nesic je koristio svoja poznanstva sa Jevrejima, da preko njih dodje do podataka o turskoj upravi i vojsci. Glavni saradnik mu je bio trgovac Mosa Mevorah. Posebno vazne podatke Nesic je dobijao od zavrbovanih turskih vojnika i oficira. Da bi se sto vise priblizio Turcima,

obavestajac Sima Nesić se licno ubacio u njihovu upravu kao terdzuman, odnosno tumac. Tako je mogao da direktno prisluškuje i sultanovog izaslanika Afir pasu. O tome je Nesić obavestavao licno ministra policije Nikolu Hristića, a cesto i samog knjaza Mihaila Obrenovića. Prvi srpski obavestajac Sima Nesić, poginuo je na Cukur cesmi 1862. godine od zalutalog metka, dok je razdvajao zavadjene Turke i Srbe. Jedna beogradska ulica i danas nosi njegovo ime. Najugledniji srpski policajci, dok su Srbijom vladali Obrenovići i Karadjordjevići do I svetskog rata, bili su ljudi od ugleda i autoriteta: Ilija Garasanin, Nikola Hristić, Radivoje Milojković, Milutin Garasanin, Stojan Novaković, Svetozar Milosavljević, Svetomir Nikolajević, Nikola Stevanović, Stojan M. Protić.

U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, unifikacijom policijske organizacije, temelji bezbednosnog sistema postavljeni su tek 1922. godine, dok je policijsko zakonodavstvo usvajano sve do 1929. Ministarstvo unutrasnjih poslova Kraljevine SHS formirano je 7. decembra 1918. U njemu su postojala cetiri sektora: Odeljenje za državnu zastitu, Odeljenje javne bezbednosti, Pravno odeljenje i Odeljenje za samoupravu. To prvo odeljenje bilo je nadležno za rad državne bezbednosti. Odeljenje za državnu zastitu Kraljevine SHS imalo je u svom sastavu Odsek za suzbijanje unutrasnje antidržavne i razorne propagande i akcije, Obavestajnu službu, Odsek za suzbijanje spoljasne antidržavne i razorne propagande i akcije, Odeljak za policijski nadzor nad strancima i putnickim saobracajem, Administrativni odeljak i Odeljak za stampu. Samo u gradu Beogradu, sa sto hiljada stanovnika, u to vreme radilo je hiljadu zandara i stotinak inspektora Odeljenja za državnu zastitu. Američki časopis "Policjske vesti" zabeležio je, na primer, da je u Kraljevini SHS 1921. godine otvorena Policijska škola, koju je pohadjalo dvadeset i osam agenata. Vec naredne godine, škola je imala pedeset polaznika. Ovakva organizaciona struktura srpske službe bezbednosti, odgovarala je klasicnoj postavci u obliku lepeze svih tajnih policija sveta. Na njihovom vrhu se, obično, nalazi centrala, ispod nje je centar za određeni region, zatim podcentri za okruge i srezove, i zatim obavestajni punktovi u svakom mestu i vaznijim institucijama i ustanovama. Svaka od ovih direkcija imala bi istovremeno i svoju mrežu obavestajaca, koji su bili podredjeni i odgovorni samo svojim naredbodavcima licno. Na taj nacin je ispostovan princip tajnosti veza i podataka, tako da drugi obavestajci i nacelnici tajne policije nisu mogli znati sta njihove kolege rade i sa kojim podacima raspolazu.

Stvaranjem Kraljevine Jugoslavije, udareni su i novi temelji jugoslovenskog obavestajno-bezbednosnog sistema, koji su sачinjavali: Vojna obavestajna služba, Kontraobavestajna služba i Sifarsko odeljenje u Ministarstvu vojske i mornarice, zatim Kontraobavestajna služba i Politicka policija u Ministarstvu unutrasnjih dela. Zandarmerija je predstavljala okosnicu unutrasnje i javne

bezbednosti. Kako su poslovi unutrasnje bezbednosti bili skoncentrisani u ministarstvu policije, to je ono bilo podeljeno na dva sektora ? Direkciju javne bezbednosti i Direkciju nacionalne bezbednosti. Druga direkcija je zadatke drzavne bezbednosti izvrsavala kroz tri odelenja: politicko, specijalno-obavestajno i specijalne bezbednosti. Politicko odeljenje je, zapravo, bilo centar tajne policije Kraljevine Jugoslavije, iz koga se rukovodilo kontrolom i suzbijanjem aktivnosti stranaka i njihovih pristalica. Ono je vodilo, kako tvrdi dr Obren Djordjevic, istrage protiv uhapsenih lica i predavalо ih drzavnom tuziocu. U svom sastavu Politicko odeljenje je imalo politicki odsek za obavestajnu sluzbu, odsek za udruzenja i odsek za kontrolu stampe i stampariju. Ovo odeljenje je bilo srz politicke policije i zato je bilo najjace u Kraljevini Jugoslaviji, jer je pokrivalo teritoriju citave zemlje. Specijalno ? obavestajno odeljenje rukovodilo je kontraobavestajnim poslovima jugoslovenske tajne policije, koji su bili podeljeni u pet referata: bugarsko ? albanski, madjarski, italijanski, nemacki i za ?ostale? drzave. Pred II svetski rat ovo odeljenje je posebno pratilo i suzbijalo aktivnost engleskih agenata na Balkanu. Kontraobavestajna mreza Kraljevine Jugoslavije, nije bila mnogo cvrsta, ni stabilna, jer je funkcionala po potrebi, mada je postojala u svim vecim gradovima zemlje. Ovo odeljenje je tesno saradjivalo sa vojnom tajnom sluzbom. Obavestajna i Kontraobavestajna sluzba, i pri policiji i pri armiji, imale su prvenstveni zadatak da sakupljaju podatke i da se suprotstavljaju delovanju stranih tajnih sluzbi kako unutar Jugoslavije, u diplomatickim, privrednim i vojnim predstavnistvima, tako i napolju, pre svega da deluju protiv agenata iz Madjarske, Austrije, Italije i Bugarske. Poseban zadatak im je bio da se bore protiv ustaskih i siptarskih secesionista i emigranata. Odeljenje specijalne bezbednosti staralo se o evidentiranju svih osoba cija je aktivnost bila bitna za sam rezim, kao i o vršenju analitickih poslova u tajnoj sluzbi. U odsecima na terenu formirani su i posebni dosjei za pracena lica, cije su kopije obavezno morale da se salju za Beograd, gde je osnovana Centralna kartoteka jugoslovenske politicke policije.

Najpoznatiji policajac Beograda bio je u to vreme Dragoljub Dragi Jovanovic, sef Srpske drzavne bezbednosti, a kasnije i specijalni savetnik Ministarstva unutrasnjih poslova Kraljevine Jugoslavije. Rodjen je 1902. u Pozarevcu. Gimnaziju je zavrsio u Velikoj Gradiski, a prava u Beogradu, gde se zaposlio kao policijski cinovnik Uprave grada. Tridesetak godina kasnije, kada je pred posetu kralja Aleksandra Zagrebu, otkrio ustasku zaveru, unapredjen je u nacelnika Opste policije Beograda, mada su svi znali da je direktno rukovodio drugim politickim odeljenjem. Iza njegovog napredovanja u policiji, stajali su i Anton Korosec, i Milan Acimovic, ministri policije, kao i premijeri Milan Stojadinovic i Dragisa Cvetkovic. Kralj Aleksandar je na dvoru imao dve svoje obavestajne suzbe, koje je vodio Petar Zivkovic. Ovaj iskusni obavestajac, ugradio je kraljevu licnu tajnu sluzbu u sve jugoslovenske stranke i na vezi

drzao kao agente, spijune ili saradnike mnoge ugledne licnosti: dr Dragutina Kojica, dr Milana Srskica, Momcila Nincica, Voju Marinkovica, dr Ninka Perica, dr Nikolu Preka, dr Nikolu Nikica, Ivana Radica, Jovana DJonovica. Vladar je imao i svoje obavestajne centre u svim vecim gradovima, a u Beogradu je formirao i spijunsku mrezu za stampu, koju su vodili Toni Slogl i Milan Divjak. Beogradska tajna sluzba tog doba, imala je pet odseka ? administrativni, politicki, defanzivno ? obavestajni protiv inostranaca, antimarksisticki i za kontrolu stampe. Kartoteka je bila zasebno odeljenje. Njihovi sefovi su bili Radomir Jovanovic, Veceslav Montanja, Kosta Tasic, Kazimir Magasic, Slobodan Vujkovic, Konstantin Zaho. Pod Jovanovicevom komandom u tajnoj policiji bilo je dvadeset pet cinovnika i stotinu agenata. Za rad protiv radikala, na primer, bio je zaduzen agent Steva Savkovic, novinar. Njegov kolega Josip Barisic, pratio je hrvatske stranke i politicare, a Bosko Radovanovic je kontrolisao demokrate i Zemljoradnicku partiju.

Zakon o zastiti javne bezbednosti i poretka u drzavi i Zakon o Drzavnom sudu za zastitu drzave, dali su politickoj policiji Kraljevine Jugoslavije izuzetna ovlastenja u progonu kriticara rezima dinastije Karadjordjevic. Glavna meta progona, postala je ilegalna Komunisticka partija, pa su zato komunisti bili najveći problem kraljevske tajne policije. I posle okupacije Jugoslavije, dinasticka sluzba je nastavila da deluje, ali u sastavu kraljevske vlade u izbeglistvu i kvislinskog aparata u zemlji. U samoj Srbiji, na primer, delovali su Obavestajno odeljenje Komande srpske drzavne straze, pa Obavestajni odsek u stabu Srpskog dobrovoljackog korpusa, Poglavarstvo policije, a narocito je bilo aktivno Odeljenje specijalne policije Uprave grada Beograda i njegov cetvrti Antikomunisticki odsek, koji je vrlo tesno saradjivao sa Gestapoom. Gradska policija je tokom okupacije imala trista agenata, a Antikomunisticki odsek devedeset. Sef specijalne policije bio je 1941. prvo Mija Petrovic, a posle Ilija Paranos. Prvi odsek je u to vreme vodio Bora Mitrovic, drugi Josip Vucinic, treći Nikola Gubarev, cetvrti Bozidar ? Bosko Becarevic i peti Milan Jelovac. Vecina njih su istovremeno bili i nemacki spijuni, dok je sam nacelnik Dragi Jovanovic sa Nemcima i Drazom Mihailovicem odrzavao direktne veze. Od toga je Jovanovic imao velike koristi, jer mu je, na primer, samo Gestapo u fond za progon komunista dao 1,4 miliona ondasnjih dinara. Dragi Jovanovic je bio upravnik, ali i glavni policajac Beograda, pa i Srbije sve do 1944. godine. Njegovi najverniji agenti i istrazitelji bili su Becarevic, Grujicic, Steric, Golubjev, Pavlovic, Pantelic, Jeremic, Kosmajac, Miloradovic i Zlatar, a njihovi dousnici medju komunistima, po secanju samog Jovanovica, bili su Jovanovic, Buha, Zuti, Klonfer i Mali. Za cetiri godine borbe sa komunistima, tajna sluzba Dragog Jovanovica uhapsila je i saslusala 1.500, a zatim streljala 600 simpatizera KPJ. Odeljenje specijalne policije uspelo je da razbije organizacionu strukturu Komunistickie partie u Beogradu i Srbiji, a okupatori su uspeli da u

Jugoslaviji instaliraju 669 nemackih centara, 102 centra italijanske i na desetine madjarskih i bugarskih centara tajne sluzbe.

Kako Kominterna kaze

KPJ nije imala posebnu organizaciju koja se bavila obavestajnom aktivnoscu za svoje potrebe, niti specijalno odabrane i izdvojene kadrove koji bi se bavili tim poslovima. Tajnost, konspiracija, budnost, zastita svog i tudjeg imena, posebno rukovodilaca, sifrovana prepiska, bili su utkani principi delovanja jugoslovenskih komunista. Samo godinu dana nakon sto je 1919. godine osnovana, partija komunista je zabranjena u Beogradu, ali nije sklonjena sa jugoslovenske političke scene.

Potreba borbe za politicku vlast, u takvim uslovima, nalagala je KPJ da razvija svojevrsnu obavestajnu aktivnost, pa su sve vrste saznanja do kojih su dolazili aktivisti i simpatizeri partije, dostavljane direktno, cak do Centralnog komiteta. Na drugoj strani, posebnim merama bezbednosti, komunisti su se suprotstavljeni delovanju organa vlasti Kraljevine Jugoslavije. Klanstvo je redovno, preko lista ?Proleter?, upozoravano na opasnost od tajne sluzbe i informisano o otkrivenim agentima i provokatorima. Decembra 1932. zagrebacke organizacije su upozorene da se paze laznog ilegalca Jose Starcevica i poznatog provokatora Josipa Cara, a u Beogradu da se cuvaju agenta Radoslava Markovica. Dousnik Branko Teodosic sa zenom, koja se potpisivala kao Cina Jota, je, na primer, politickoj policiji dostavio spisak od pedeset simpatizera KPJ. Zato su policijske provale i metodi mucenja komunista u partijskim celijama posebno analizirani, a sve partijske celije su u slučajevima izdaje tajnoj sluzbi blokirane i izolovane od ostalih. Povlacenjem u duboku ilegalnost, KPJ se spasavala od progona političke policije Kraljevine Jugoslavije. Prve osnovne mere bezbednosne zastite KPJ je objavila u knjizi ?Pravila konspiracije?, tek pred sam rat 1940. godine. Ko je ta pravila krsio, potpisivao je sebi smrtnu presudu. Da bi zastitila sebe, KPJ je bila surova prema kolebljivcima iz vlastitih redova.

Biti komunista u Jugoslaviji izmedju dva rata znacilo je cesto i biti politicki katar, ali i obavestajac partije, tj. Kominterne ili sovjetske drzave, odnosno GPU. Bila je to Drzavna politicka uprava SSSR-a sa pretezno kontraobavestajnim zadacima, koja je 1936. prerasla u NKVD (Narodni komitet unutrasnjih dela). Partijsko skolovanje u Moskvi komunistickih internacionalaca bilo je uvek tesno povezano i sa agenturnim obrazovanjem. Istorici se i danas trude da razaznaju i razdvoje politicku, partijsku i obavestajnu aktivnost jednog Petka Miletica, Mustafe Golubica ? Mujke, dr Sime Markovica, Milana Gorkica, Borisa Kidrica, Andrije Hebranga, Ivana Krajacica, Josipa Kopinica, pa i Josipa Broza. Jedan od mlađih Titovih pratilaca, Marko Strunje, smelo je jednom prilikom izjavio da je Broz od 1922. do 1924. godine, u Moskvi završio visoku Akademiju NKVD, i da je dobio sovjetsko državljanstvo i čin generala-lajtnanta.

Koliko je Josip Broz zatim, tridesetih godina bio jak kao vojni obavestajac i politicki komesar, svedoci Strunje, videlo se i po cinjenici da je on Staljinu doveo i namestio Beriju za sefa sovjetske tajne policije. U svojim memoarima, na primer, Jakov Blazevic tvrdi da je Andrija Hebrang htio zajedno sa Vladimirom Bakaricem 1941. da uz pristanak ustasa, formira KP NDH i da je Hebrang, zapravo, bio i sovjetski, i nemacki, i ustaski spijun.

Pavle Pavlovic ? Crni se seca, da su tokom tridesetih godina u vojnoj tajnoj sluzbi SSSR-a radili Bosanac Ivan Kralj i Srbijanac Andrija Biklovic. Prvi je bio cak i sef GPU i tvorac jednog od najvecih srpskih spijuna Branka Vukelica, saradnika legendarnog Zorgea u Tokiju, a drugi je bio clan sekcije IV uprave GPU za likvidacije politickih licnosti po Evropi, u kojoj je neko vreme radio i Mustafa Golubic. Naime, pored obavestajnog rada, Moskva se aktivno bavila kontraobavestajnim, ali i specijalnim akcijama, odnosno i subverzivnom delatnoscu, koja je cesto podrazumevala i uklanjanje nepodobnih kadrova. Jedna od tajnih organizacija Moskve sa specijalnom namenom, nosila je ime ?Crveni kamerni orkestar?. Zvanicno ova organizacija je pripadala tehnickom aparatu Kominterne. Njene temelje u Beogradu postavio je bas Mustafa Golubic, koji je, inace, bio koordinator ruskih tajnih sluzbi na tlu Jugoslavije. Mujka je bio clan centrale Komunistickie partie SSSR-a, zaduzen u Becu za Odeljenje Jugoslavija, a zatim rukovodilac Balkanske komunisticke federacije. U Jugoslaviji se pojavio prvi put 1932. godine, a u Beogradu pocetkom cetvdesetih. Tada je ovaj Mostarac vec imao pedeset godina i status vecitog studenta.

U beogradskom ansamblu tog ?Crvenog kamernog orkestra?, pod komandom Golubica, radila je Ljubica Djurdjevic ? Popovic, radio-telegrafista pod sifrom ?Bauer?. Ona je imala dve mlade saradnice Davorjanku Paunovic i Veru Miletic. Pored njih tu su bili i Pavle Popovic ? Crni, Dida Demajo, Stevan Hristic, Dragutin ? Guta Kostic, dr Misa Subotic. U drugom obavestajnom punktu u Beogradu, clanovi su bili Pavle Bastajic, Ceda Popovic, Nezir Hadzinazovic, Cile Kovacevic, Ceda Krusevac, Radivoje ? Bata Uvalic, Mata Vidakovic, Bora Prodanovic. Pored njih, Pavle Popovic spominje kao ruskog obavestajca i pisca Dragisu Vasica. Treći obavestajni centar ?Pavlodar?, vodio je beogradski novinar Misa Brasic pod konspirativnim imenom ?Dzin?, a cetvrti Blagoje ? Blasko Neskovic, spanski borac. Istovremeno u Zagrebu je delovao poseban obavestajni centar koji je vodio Ivan Srebrnjak ? Antonov. On je bio Slavonac, obucarski radnik. Nekoliko godina je proveo u SSSR-u, gde je zavrsio vojno-obavestajnu skolu. U Jugoslaviji, odnosno u Zagrebu je bio sef sovjetske obavestajne sluzbe za Balkan. Koristio se jos laznim prezimenima Stefanovic i Ivancic. U Hrvatskoj je postojao i drugi centar, koji je pripadao Josipu i Steli Kopinic. Bio je to zapravo obavestajni centar Kominterne za osam srednjoevropskih drzava: Bugarsku, Grcku, Nemacku, Cehoslovacku, Madjarsku, Austriju, Svajcarsku i Jugoslaviju. Zadatak ovog centra, koji je radio

od 1939. do 1944. godine, bio je da odrzava radio-vezu izmedju Kominterne i KPJ. Pseudonimi Josipa Kopinica, rukovodioca ovog punkta u Zagrebu, bili su najcesce Vazduh i (Ramon) Valdes. Potpisivao se i kao Aleksandar Staljin ga je zvao Stefan. Za Tita je bio Mali. U Hrvatskoj je bio major Markovic, za ustasku policiju i Antun Kadic, a za kraljevsku beogradsku policiju bio je inzinjer Nik Brozovic.

Sam Kopinic, za sebe nije voleo da kaze da je obavestajac, neciji spijun, vec da je komunista, revolucionar, internacionalac. Kominterna, po kazivanju samog Josipa Kopinica, nije imala svoju posebnu prijemnu radio-stanicu u Moskvi, pa su sve depese njenih internacionalnih saradnika, isle preko drzavne sovjetske radio-stanice. Otuda, ono sto je bilo najinteresantnije i najvaznije za Kominternu, cesto, pretpostavlja Kopinic, nije odlazilo kod Dimitrova, vec je zavrsavalo kod Staljina, odnosno drzavnih organa SSSR-a. Tim podacima Moskva je hranila svoje obavestajne i kontraobavestajne sluzbe, a pre svih, Cetvrti odeljenje NKVD, koje je bilo zaduzeno za ?zagranicnu bezbednost?. To odeljenje je imalo zadatak da prikuplja sve interesantne podatke za bezbednost, ali i za unutrasnju i spoljnu politiku SSSR-a. Kako tvrdi Josip Kopinic, ne samo sovjetski obavestajac, nego i rezident tog IV odeljenja NKVD-a, a kasnije i KGB-a, bio je licno Ivan ? Stevo Krajacic i to od 1942. godine, pa do svoje smrti. Rezident je sef obavestajaca na terenu, na odredjenom prostoru, a to je Krajacic bio za Jugoslaviju, a i za drzave Srednje Evrope.

?... Istina, Kominterna je trazila od KPJ detaljne izvestaje o radu, narocito zapisnike o pojedinim odlukama sednica Politbiroa i Centralnog komiteta KPJ, ali, kada je rec o direktnom, neposrednom kurirskom prenosenu tih dokumenata za Moskvu, bar sto se Tita tice, to je prestalo 1941. godine. Jedino je Stevo Krajacic, sef IV sekcije sovjetske obavestajne sluzbe, redovno odlazio iz Zagreba u Sofiju i tamo predavao pisane izvestaje. Usput je svracaо do Blaska Neskovicu u Beograd. O tome je Stevo Krajacic pricao svom bratu Josipu, komesaru jedne nase divizije. On je imao svoj dnevnik i u njega unosio sve sto mu je Stevo Krajacic pricao o svojim putovanjima u Sofiju, i o zadrzavanjima u Beogradu ...? ? izjavio je akademik Vladimir Dedijer 1990. godine beogradskoj ?Politici?.

Najkompletniju pricu o Ivanu Stevi Krajacicu imala je svojevremeno Dara Janevic, koja je uspela da sa ovim sovjetskim agentom napravi visecasovni intervju. Neko joj je, medjutim, ukrao sve magnetofonske trake sa snimljrenom ispovescu Ivana Krajacica. Sumnja se da je to on licno uradio, uz malu pomoc svojih saradnika. Vecina pripadnika jugoslovenske partijske tajne sluzbe, radila je u interesu Moskve, a ne beogradske ili zagrebacke centrale KPJ. Tako se i moglo dogoditi, svedoci Popovic, da je Mustafa Golubic sa svojim ljudima podigao narod na puc 27. marta 1941. godine, bez Brozovog znanja i uplitanja.

Doduse, neki od aktivista ovih obavestajnih centara Kominterne i NKVD bili su clanovi KPJ, kao na primer, Vasilije ? Cile Kovacevic, Vojko Nikolic, Davorjanka Paunovic, kurirka CK KPJ, Vera Miletic, Milos Mamic i o svemu su obavestavali Aleksandra Rankovica i Svetozara Vukmanovica ? Tempa. Jacanjem te jugoslovenske frakcije unutar Kominterne, sto se povezuje sa Brozovim dolaskom u Kraljevinu Jugoslaviju, osnazeni su i politicki i spijunski sukobi izmedju pripadnika promoskovske i Brozove struje. U toj borbi za prevlast unutar Kominterne, istorija je pokazala, pobedio je Josip Broz, za koga se sumnja da je sredio da ?padnu? ili da se likvidiraju svi njegovi konkurenti, od Milana Gorkica, Petka Miletica, preko Mustafe Golubica i beogradskih clanova njegove obavestajne mreze do Ratka Pavlovica ? Cicka i Andrije Hebranga. Glavni likvidatori Titovih protivnika, kaze Pavle Popovic ? Crni bili su Boris Kidric, Ivan Karaivanov, a zatim Milovan Djilas. Kasnije je tu ulogu preuzeo Ivan Krajacic, zvani Stevo, koji je bio glavni obavestajac Moskve u Jugoslaviji i na Balkanu. O tome svedoci njegova sestra Emica Krajacic ? Drlic:

?... Ivan Krajacic je pripadao egzekutorskoj grupi, formiranoj jos u Parizu posle sloma gradjanskog rata u Spaniji, u kojoj su bili i Mustafa Golubic, ali i Boris Kidric. Ivo je sve do 1943. godine, bio direktno i iskljucivo vezan za Kominternu i NKVD. Tacnije, radio je za njihove dve obavestajne sluzbe, a februara 1942. godine, posle hapsenja Ivana Srebrnjaka, NKVD ga je postavio za sefa tajne policije Kominterne za citav Balkan. Taj zadatak mu je u Zagrebu preneo Ivo Lola Ribar. Kako je Tito, takodje, bio vezan za Kominternu, njemu je iz Moskve naredjeno da Ivu Krajacicu stavi na najvisu vojnu duznost u Hrvatskoj, kako bi obavestajno mogao bolje da radi. Tom prilikom je doslo do nesporazuma, jer je Broz zeleo da Ivana Krajacicu kooptira u CK Hrvatske i CK KPJ, ali Moskva to nije dala. Bilo joj je vaznije da Stevo radi za ?Direktora?, odnosno NKVD. Tito je Krajacicu imenovao za komandanta Druge operativne zone, sto je zapravo bio obavestajni centar, u kome su radili i Marko Belinic, Antun Biber i Dragutin Sajli. O tome je Josip Broz odmah izvestio Kominternu, telegramom koji je potpisao konspirativnim obavestajnim imenom ? Valter.?

Poruke koje je direkcija NKVD slala Titu iz stanice u Kujbisevu, bile su potpisane lozinkom ?Centr?, dok su Brozovi telegrami bili pod sifrom ?Za direktora?. Te tajne depese iz Jugoslavije su slate po sledecem sistemu: pozivna oznaka ? KFO, osnovni talasi ? 56 m, rezervni talasi ? 35 m, moskovsko vreme emitovanja ? 01,30 i vreme trajanja emisije ? 20 minuta. Prvo sa osnovnog, a zatim sa rezervnog talasa. One poruke koje su bile namenjene centrali Kominterne u Moskvi, Tito, Kopinic i Krajacic su adresovali sa lozinkom: ?Za Djeda?. Sva trojica su prosla istu politicku i policijsku skolu u Moskvi, mada Broz i Krajacic to nisu zeleli da priznaju jugoslovenskoj javnosti, dok je prica o Kopinicu objavljena tek sredinom osamdesetih. Vlado Dapcevic se seca jednog incidenta kod Tita, kada je na veceri sa Rankovicem, Tempom i Krajacicem

1948. godine, podnapit i ljut na Staljina rekao: ?Evo kako nas napadaju, a mi smo im dali najbolje kadrove. Cak sam i ja radio za Ministarstvo drzavne bezbednosti NKVD!? Kada ga je Krajacic gurnuo nogom, da ga opomene da cuti, Broz mu je odgovorio da nema sta da krije, jer oko njega su njegovi najbolji kadrovi. Josip Broz i Josip Kopinic su se prvi put sreli, upravo u Moskvi, krajem maja 1935. godine. Godinu dana kasnije i Ivan Krajacic je dosao u sovjetsku prestonicu. Kada su Tito i Stevo dosli u Pariz, posle rata u Spaniji, licno ga je Broz preporucio Kominterni kao obavestajca u Jugoslaviji, jer je taj posao obavljao sjajno za Bozidara Maslarica ? Andrejeva, sovjetskog spijuna u Madridu. Svoj potpis, Ivan-Stevo Krajacic stavio je na zakletvu NKVD-u u Pragu 1936. godine i postao tajni agent Stefan. Slicnu preporuku, ali dosta kraceg sadrzaja, Broz je dao i za druga Voksina, kako se tajno tada zvao Kopinic, jer je Moskva, njegovu biografiju sa karakteristikama, vec imala. Kopinic je bio sef centra za Srednju Evropu, pa je Krajacic i od njega dobijao obavestajne zadatke. Za ovu trojicu komunista, obavestajaca i politicara, a posebno za Broza i Krajacica, pokazace se kasnije, vezuje se direktan nastanak, razvoj, a zatim i propast sistema bezbednosti i tajne policije u Jugoslaviji od 1945. do 1991. godine. A nijedan od njih trojice nije bio Srbin.

Titova tajna veza

Prema istorijskim dokumentima, Josip Broz je postao obavestajac jos 1914. godine i to na austrougarskom frontu prema Srbiji. Titovi biografi su dugo godina precutkivali istinu da je Broz u I svetskom ratu bio vodnik u bataljonu 25. domobranskog puka i staresina izvidjackog, tj. obavestajnog odeljenja Becke armije. Njegov zadatak je bio da osmatra srpske pozicije, da upada na srpsku teritoriju, hvata zarobljenike, saslusava ih i iz njih ?vadi? vojne podatke o srpskoj armiji. Podoficir Josip Broz je bio toliko dobar vojni obavestajac, da ga je komanda predlagala i za odlikovanje. Tu medalju je Tito i dobio sezdesetak godina kasnije iz ruku Kurta Valdhajma, mozda, ponajvise zato sto je, kako misli Dobrica Cosic, Josip Broz u citavoj svojoj politickoj karijeri srpsko nacionalno pitanje resavao na austrougarski i austromarksisticki nacin. Sa takvim obavestajnim iskustvom, Titu nije bilo tesko da u Rusiji nastavi da bude vojni obavestajac, ali Kominterne. Ima u Jugoslaviji publicista koji su tvrdili da je Josip Kopinic stvorio Tita, a da ga je Ivan Krajacic unistio.

Za razliku od Josipa Kopinica, koji je voleo da deluje iz senke, i mrzeo vlast i sve sto ona donosi, Ivan Krajacic, poznatiji kao Stevo, voleo je javnost i vladavinu. Samo nije voleo da priznaje da je ikada bio rezident Kominterne i NKVD u Jugoslaviji. Dr Obren DJordjevic seca se, da je Krajacicu federalna tajna policija oduzela tajnu radio-stanicu, sa kojom je drzao vezu sa Moskvom, tek 1985. godine, gotovo, pred smrt. Tu radio-stanicu uzeo je general Jere Grubec, nacelnik vojne kontraobavestajne sluzbe, sa namerom da proveri da li

je Krajacic zaista i pred smrt radio za KGB. Izgleda da jeste, jer je i u bolnickoj postelji, Stevo Krajacic lezao sa pistoljem ispod jastuka. Toliko se bojao stranih agenata i sopstvenih neprijatelja. A imao ih je puno. Svoju obavestajnu aktivnost ovaj slavonski metalac, kako je sebe cesto predstavljaо, uporedjujući se sa Josipom Brozom, zagorskim metalcem, zapoceo je 1936. kao likvidator Kominterne u Parizu. Bio je tada zamenik Ivana Antonova Srebrnjaka, sefa grupe za atentate u kojoj su bili još i Joca Djakovic, Nikola Kovacevic, Vlajko Begovic. Istorici Komunistickie internacionale sumnjaju da su oni 1937. godine ubili Blagoja Parovica, metkom u ledja. Sam Krajacic, svoju spijunsku biografiju je javno pominjaо samo dva puta. U Moskvi 1935. na zakletvi Kominterni i u Zagrebu u isповести kolegi Antonu Duhaceku:

?... U Moskvu sam isao kao kurir CK KPJ. S Titom sam u Moskvi ostao mesec dana. U Moskvi sam od njega cuo da se bavi obavestajnim radom. Bio je zaduzen za jugoslovenske kadrove pri Kominterni. Nije bio zadovoljan tim poslom, mislio je da ce uciti na jednom od univerziteta za strance. U Kominterni nije bilo drugih poslova sem kadrovskih. Pratio je rad svakog komuniste ponaosob. Bez razlike na funkcije i hijerarhiju u Kominterni. Cim je Tito dosao u Moskvu, poceo je da pise izvestaj o stanju u KPJ. Mene je konsultovao oko nekih kadrova koji su se nalazili u Parizu. Nakon toga je usledila molba da mu pomognem u prikupljanju nekih podataka o nasim ljudima koji su radili po punktovima van zemlje. Tada je Tito i dobio prvi zadatak od Kominterne. Sugerisano mu je da popuni obavestajni centar u Becu sa novim ljudima. U obavestajni rad me uputio Josip Broz. Ja to nisam ni krio od svojih drugova, bila je cast raditi za Kominternu. Svoju biografiju Kominterni sam napisao 1939. godine i dao je Srebrnjaku, u njoj sam se potpisao kao Stevo Spanac. Mi smo obavestajno radili i dostavljali centru trazene podatke, nismo uopste mislili da obavestajno radimo za SSSR. Radeci za Kominternu, mi smo radili za nasu zemlju. Najveci broj tih informacija koje su dostavljane Moskvi, odnosio se na devijacije i sektasku borbu u Partiji, na trockiste i izdajnike, koji su se drzali slabo pred policijom. Rusi su bili odlicno obavesteni sta se desava u nasoj partiji. Jasno se videlo, pricao mi je Tito, da Rusi imaju posebnu obavestajnu mrezu medju nasim clanovima, kako u zemlji, tako i u inostranstvu. Mora se znati da je Titova aktivnost u Kominterni bila vise kontraobavestajnog, nego obavestajnog karaktera. I sigurno su se njegovi bezbednosni podaci podudarali sa ruskim informacijama, jer da nije tako bilo, Tito ne bi dobio podršku Kominterne da bude generalni sekretar KPJ...?

U zvanicnim Krajacicevim biografijama izdatim u Jugoslaviji, nijednom nije napisano da se bavio obavestajnim radom u Kominterni i KPJ, da je bio obavestajni rezident na relaciji Bec ? Prag ? Pariz, niti da je skolovan za agenta i rezidenta u Moskvi i Pragu. Svojevremeno je u intervjuu zagrebackom ?Vjesniku? 1984. sam Krajacic licno demantovao mnoge cinjenice, ali i mnoge

napise o svom i Valterovom obavestajnom radu. Ti njegovi moskovski dani i meseci pribelezeni su, po Stevinom naredjenju, u enciklopedijama samo kao ?skolovanje u SSSR-u?. Zvanicno Ivan Krajacic je pristupio kominternovskoj agenturi, Odeljenju za kontrolu stranaca, koje je vodio Bozidar Maslaric ? Andrejev, najblizi Brozov saradnik. Sa njim je Stevo bio u Spaniji, gde je stekao cin kapetana Republikanske vojske. Zadatak rezidenta Krajacica je bio, prvo da unutar KPJ, a i u Jugoslaviji stvari agenturnu mrezu za informisanje Kominterne, a zatim i da stiti Josipa Broza od frakcija, trockista, nacionalista unutar same Partije i Komunistickie internacionale. Saradjivao je sa Srebrnjakom, koga je nasledio na mestu sefa obavestajnog punkta u Zagrebu i sa Ivom Lolom Ribarom ? Fiserom, koji je, pod Stevinom kontrolom, bio Titov licni obavestajac. Ako je, kao sto tvrdi Anton Duhacek, Tito jos 1940. godine, Stevi Krajacicu dodelio u rad Zdenku Kidric, Ivana Matiju ? Maceka, Lolu Ribara, Jokasa Dalibora, Francka Klinceva, Vlajka Begovica, onda se moze izvuci zakljucak da su Tito i Stevo u Jugoslaviji imali svoju privatnu tajnu sluzbu. Vec tada, Krajacic pocinje da stvara tajna dosijea o jugoslovenskim komunistickim kadrovima, koja je cuvao sve do svoje smrti 1986. godine. Ostavio ih je u nasledstvo svojim pulenima, medju koje Vladimir Dedijer ubraja Josipa Vrhovca, Fabijana Trga i Budimira Loncara. Dolazak Broza na celo KPJ, bio je za obojicu kljucni momenat u njihovoj kominternovskoj i komunistickoj karijeri. Prvom da osvoji vlast, a drugom da bude u vrhu te vlasti. Kada je Broz dosao u Zagreb 1939. godine, ubrzo za njim je stigao i tajni agent Kominterne i NKVD, Stevo Spanac. Ivan Krajacic, koga je Broz najradije zvao Stef, je bio kljucni covek u Brozovom obracunu sa konkurentima iz stare komunisticke garde, kao sto su bili Gorkic, Markovic, Golubic. U tim burnim godinama za KPJ, izgradjen je prisian i poverljiv odnos izmedju Josipa Broza i Ivana Krajacica, koji je u uzajamnom razumevanju prevazilazio uspostavljenе relacije generalnog sekretara KPJ i obavestajnog poverenika Kominterne. Kao covek od iskljucivog Titovog poverenja, Ivan Krajacic je licno Josipu Brozu preporucio Jovanku Budisavljevic za rad u Belom dvoru. Josip Kopinic ne veruje da je Jovanka Budisavljevic bila Krajacicev ili Moskvin spijun kod Tita, ali podseca da je Stevo Krajacic bio njen stari svat na Titovoj i njenoj svadbi. Sam Krajacic je, inace, kao i Broz bio ozenjen Srpskinjom, Milicom Milidrag iz Bosne i Hercegovine. Milomir Maric je u uvodniku feljtona DJure Zagorca za ?Dugu? o Krajacicu, napisao da je ?Drug Stevo bio najbolji drug naseg Najboljeg druga?, odnosno da se moze smatrati da je Ivan Krajacic duhovni blizanac Josipa Broza i jedini covek koji je u Jugoslaviji mogao da cini, zaista, sve sta mu je volja. Razlikovali su se jedino po tome sto je Broz uvek sanjao Jugoslaviju, a Krajacic Hrvatsku.

Covek koji je spasavao Broza

Tihi i poverljivi covek Josip Kopinic, drugi Titov najbolji drug, je rodjen 18. februara 1911. godine u okolini Metlike, Slovenija. Studirao je ekonomiju i vojnu akademiju, ali se medju komunistima proslavio kao osnivac partiskske celije u bokokotorskoj flotili, zbog cega je morao da emigrira u Bec. U Moskvi je tridesetih godina, dobio sovjetsko drzavljanstvo. Bio je stanaр hotela ?Luks?, kursista Ceke, apsolvent Crvenog univerziteta. U toj Rusiji, tajni agent Josip Kopinic je Josipu Brozu dva puta spasavao zivu glavu. Prvi put kada je okriviljen za odavanje imena dobrovoljaca za Spaniju i njihovo hapsenje na brodu u Budvi. Kominterna je tada 1936. planirala cak i da raspusti KPJ, ali je pobedila ideja Bjelova i Dimitrova, da je bolje da se KPJ prepusti vodjstvu jugoslovenskih komunista, a drugi put kada je Broz 1939. godine, zbog prevoda ?Kratkog kursa historije SKP/b? okriviljen da je trockista. Proveo je Kopinic i dve godine u spanskem gradjanskom ratu. Po zadatku Kominterne postao je vojni i politicki obavestajac u Zagrebu. Radio-stanicu je drzao u specijalnom bunkeru ispod stepenista. Prvi je 1941. godine video Hrvate kako masu i sa cvecem docekuju naciste. Prvi je poceo da dobija tajne informacije direktno iz Hitlerove ?Vucje jame?. Prvi je Moskvi slao depese o nemackim transportima za Rumuniju i ruski front. I prvi je osetio kako hrvatski komunisti suruju sa ustasama i izbegavaju sukob sa Nemcima. Otkrio je Hebrangovu izdaju. Josip Kopinic ? Vazduh, koji je drzao obavestajni centar Kominterne i KPJ usred Zagreba, tokom 1942. godine je uspeo da u ustaskoj policiji stvori agenturu. Glavna i tajna komunisticka ?krtica? bio mu je Tibor Vasko, licno referent u odeljenju za antikomunisticku delatnost. Njemu je Vazduh izdao i posebnu licnu kartu, kao i dokumenta na ime Teodor Maksimovic, sekretar danskog konzulata u Zagrebu. O tome je svojevremeno svedocio Zvonko Moric, Kopiniceva desna ruka uoci II svetskog rata. Kopinicev centar slao je tokom rata Kominterni depese, sve do njenog raspustanja 1943. godine. Iz Zagreba je po moskovskim podacima stiglo cak 4.500 tajnih poruka od Vazduha. Neke od tih depesa Kopinic je posle rata, uz detaljan izvestaj o svom radu, poklonio Aleksandru Rankovicu za arhiv Ozne, ali je, kazu neki publicisti, Leka to odbio i dokumentaciju poslao Rusima, generalu Kiseljevu. Stela i Josip Kopinic stigli su u Beograd februara 1945. godine, gde je Vazduh dobio cin pukovnika JA, iako je vec bio potpukovnik spanske Republikanske armije. Da bi spasao svog saradnika Tibora Vaska od Hebrangove izdaje, Kopinic je zamolio Aleksandra Rankovica da ga dovede iz Zagreba i smesti na neko tajno mesto. To mesto je bio specijalni zatvor usred Beograda. Tu je ovaj agent i okoncao svoj zivot. Sva dokumenta o aktivnostima Tibora Vaska, tajni agent Vazduh predao je kolegi Maksimilijanu Baceu. Po nalogu Moskve, a i zelji samog Tita, nekoliko meseci kasnije, Josip Kopinic je upucen na novi obavestajni zadatak. Postavljen je za trgovackog atasea u Istanbulu, sto je bilo samo pokrice za njegov rad u diplomatskoj tajnoj sluzbi. Zahvaljujuci bas Vazduhu, i Moskva i Broz su sve

znali o zbivanjima u Jugoslaviji i unutar KPJ. Tu na prostorima Turske, iskusni obavestajac Josip Kopinic uspeo je u jesen 1947. godine, od starih spanskih boraca iz Rusije, da dodje do podataka o Staljinovoj optuznici protiv Tita i Jugoslavije. Stari, kada je dobio Vazduhovu informaciju, naprsto nije verovao u nju, ali posle objavljanja Rezolucije IB pokazalo se da je od 18 tacaka Staljinovih optuzbi, Josip Kopinic dostavio Titu cak sedamnaest. O tome je Kopinic govorio u listu ?Politika? 1990. godine:

?... Za mene je 1948. godina bila dobrih pola godine ranije. Negde u jesen ili zimu 1947. godine, kod mene je dosao engleski obavestajac Bejli i predao mi jedan papir, za koji mi je rekao da ga dobro pročitam, jer se Titu i komunistima u Jugoslaviji, prema engleskim saznanjima, ne pise dobro. Zapravo Bejli mi je predao 18 optuzbi koje su smislili Staljin i Molotov protiv CK KPJ i Tita. Isprrva sam mislio da je u pitanju cista provokacija i da je to deo kapitalistickih carki, cija je namera da nas, komunističke države, zavade izmedju sebe. Ali, ne lezi vrate, jednog dana dodje jedan čovek iz Donovanove službe, znate iz američke obavestajne službe. I veli mi: Frend, uskoro ce Jugoslavija biti na raportu kod Staljina. I on mi je dao spisak optuzbi koje su smislili u Moskvi protiv Tita i nase partije. Ni njemu nisam verovao. Međutim, pojavio se jedan sasvim drugi čovek, koji me je prosto zaprepastio. Reci cu da je bio Rus i da je bio general po cinu. Rekao mi je da je nedavno odrzan tajni sastanak rukovodilaca bezbednosti SSSR u Moskvi i da je bilo reci o mogućim akcijama u vezi sa Jugoslavijom, ukoliko Tito i CK KPJ ne prihvate ocene koje ce izneti Staljin, KP SSSR i Informativni biro... Prvo je bilo da uporedim spiskove optuzbi. Rus je popisao 15, Amerikanac 16, a Englez 18 tacaka optuzbi. Sve je tu u sustini bilo isto, samo su se razlikovale u sitnicama i po redosledu. Odmah sam trazio dozvolu da hitno krenem za Beograd. Zeleo sam da licno referisem Titu. Tito nije bio zapanjen. Rekao mi je: ? Sve je moguce Mali! Mislim da su ovo vase obavestajne podmetaljke. No, ko zna? Videcemo kako se stvar bude razvijala!?

Kada se nekoliko godina kasnije sve oko Rezolucije Informbiroa zavrsilo dobro po Tita, predsednik Jugoslavije zelio da se oduzi Josipu Kopinicu za vernost, odanost i profesionalnost imenovanjem za admirala Ratne mornarice, ali je Josip Kopinic izabrao da bude direktor brodogradilista ?Uljanik? u Puli. Ovaj čovek iz Titove senke izasao je tek 1983. godine, kada je Vjenceslav Cencic u dva toma pokusao da odgonetne enigmu Kopinic. U tome ga je omela hrvatska tajna služba, kojom je dirigovao Josip Vrhovec, pa se zbog mogućih neprijatnosti Kopinic iz Pule, sredinom osamdesetih, preselio u rodnu Sloveniju, odnosno Ljubljano. ?Ramon Valdes?, ?Vazduh?, ?Mali? i ko zna još kako se sve zvao Josip Kopinic, kao svaki veliki obavestajac nikada nije nikome ispricao svoju kompletну pricu o radu za ?Djeda?, ?Direktora? i Tita.

O Josipu Brozu je u Jugoslaviji napisano oko devet stotina knjiga. U njima je, medjutim, bilo najmanje reci, upravo, o Titovom obavestajnom radu za Moskvu. I u njegovojoj politickoj biografiji ima istorijskih rupa i to bas o periodima kada je Broz od referenta Balkanskog sekretarijata Kominterne uzleteo do generalnog sekretara KPJ u zemlji. Bilo je to vreme Staljinovih cistki, u kojima su stradali mnogi jugoslovenski internacionalci, ali ne i Josip Broz. Govoreci o tom vremenu, sam Tito je najcesce pominjaao tri imena: Georgija Dimitrova, generalnog sekretara Kominterne, Vilhelma Pika, clana Izvrsnog komiteta, a nesto redje i Ivana Karaivanova, rezidenta NKVD. Dok je sa prvom dvojicom obavljao politicke i partijske zadatke selekcije kadrova za Spaniju i Jugoslaviju, sa trecim je Broz kao obavestajac Valter, vrsio proveru tih clanova Kominterne. Ivan Karaivanov ? Spiner, bugarski internacionalac, bio je neko vreme desna ruka Bozidara Maslarica ? Andrejeva, koji je bio izaslanik NKVD u Kominterni. Zvanicno Maslaric je radio kao zamenik Manuilskog, Staljinovog predstavnika Svesavezne komunistickie partije (boljsevika), i otuda imao dvostruki uticaj na Broza, i kao politicki, i kao obavestajni kadar. Sam Andrejev imao je velike primedbe na Valterov rad, posebno zbog njegovog raskalasnog privatnog zivota, a i zbog optuzbi Srebrnjaka da se Valter druzi sa jugoslovenskom burzoazijom. Broz je zbog toga bio pod partijskom i policijskom istragom, pa su ga Spiner i Andrejev uporno pratili. Josip Kopinic je, medjutim, uspeo da dokaze da je Broz cist, a da su drugi jugoslovenski komunisti sumnjivi, i to Gorkic, Miletic, i Srebrnjak. Optuzbe Vojne obavestajne sluzbe tj. Srebrnjaka su povucene, a Spiner i Andrejev su postali veliki Brozovi prijatelji. Jos su i bili zadovoljni izvestajima koje im je Broz dostavljao o kadrovima za Spaniju, kao i o stanju u KPJ i njenom rukovodstvu. Insistiranjem na svojim kadrovima, koji su odani Kominterni, a ne na staroj gardi, koja je tezila ka politickoj samostalnosti, Broz je ubedio i Andrejeva, i Dimitrova, i Staljina da mu povere mandat za stvaranje kominternovskog CK KPJ u zemlji. Neposredno pred postavljenje, Dimitrov mu je u poverenju rekao: ? Od jugoslovenskih kadrova ostao si samo ti!

Tito je u Moskvu dosao krajem 1934. godine i u njoj bio u raznim razdobljima sve do 1939. Izvrsni komitet Kominterne mu je tada dao konspirativno ime Fridrih Valter, koje je Tito koristio sve do kraja II svetskog rata. U tom periodu, Josip Broz se tako i potpisivao ispod svojih izvestaja Staljinu, odnosno Kominterni i NKVD. U Dedijerovojoj biografiji Josipa Broza, o obavestajnim poslovima nema mnogo zapisa, samo se u drugom tomu ?Priloga...? nalazi spisak svih Titovih tajnih imena. Njih ima oko sedamdeset. Ona svedoce o Brozovoj potrebi da iz bezbednosnih razloga prikrije svoj identitet, ali i da pod laznim imenom deluje kao politicar i kao obavestajac. Ovo su bili poznatiji Brozovi partijski, politicki, ratni, literarni, ali i obavestajni pseudonimi: Metalac, Bradopor, Radnik, Georgijevic, Zagorac, Rudi, Vanja, Jirecek, Valter, Titus, Pebic, Caca, Ivica, Oto, Viktor, ing. Brkic, Titerman, Vaster, Spiridom, Vilim, Stari, Vanij, Petar, Isakovic, Novak, Tito...

Kao organizacioni sekretar KPJ, Josip Broz je nastojao da ucvrsti redove Partije, narocito posle ucestalih provala i hapsenja i u Zagrebu i u Beogradu krajem tridesetih godina. Preduzimajuci razne mere zastite kao generalni sekretar, a i mnogo ranije, kao polit ? referent Jugoslovenske sekcije u Kominterni, Broz je insistirao na konspiraciji, ilegalnosti, tajnom radu i delovanju jugoslovenskih komunista. Na V zemaljskoj konferenciji u Dubravi 1940. i na savetovanju rukovodecih kadrova CK KPJ maja 1941. godine, Tito je posebno ostro govorio o potrebama konspiracije, bezbednosti i zastite od tzv. pete kolone. Tada je i naglasio da iz Partije treba ukloniti ?... sve elemente koji su se pokazali kao kolebljivci i nesigurni...?, a da prilikom prijema novih clanova treba obratiti paznju i budnost da se ?... ne bi provokatori i tudji elementi uvukli...? u KPJ. Ocjedno je, zaključuje istoricar Milovan Dzelebdzic, da je KPJ, u periodu svog ilegalnog delovanja, imala organizovanu obavestajnu i bezbednosnu sluzbu. Nju su sacinjavali clanovi Partije ubacenici u drzavni i policijski aparat Kraljevine Jugoslavije, ali i simpatizeri KPJ, koji su se nalazili u vojsci, zelaznici i ostalim vaznijim ustanovama. U KPJ, tada nije postojala posebna tajna sluzba, politicka policija ili organizacija ili telo za vrsenje obavestajnih funkcija, smatra dr Obren Djordjevic, jer su one bile inkorporirane u politicku aktivnost svih komunista, od partijske celije do CK. Zato se i desavalo da i politicki sekretar, kakav je bio Rade Koncar, zvani Brka, u Zagrebu, padne u zamku policije. Iz bezbednosnih razloga premesten je prvo u Beograd, a zatim u Split, gde je, opet, zbog nepaznje uhapsen. Umesto njega u Zagreb je otisao Aleksandar Rankovic. Andrija Hebrang, potpisana kao Faty, je u svom izvestaju CK KPJ, tim povodom napisao da su ?... nekonspirativnost i aljkavost bile njegova (Brkina) slabost...? U takvoj situaciji KP Hrvatske i KPJ su docekali i pocetak oruzanog otpora nemackom okupatoru jula 1941. godine, koji je pripreman preko oblasnih, okruznih i mesnih, tada vec ?vojnih? komiteta Partije.

Kako svedoci Josip Kopinic, u svom intervjuu ?Politici?, 23. maja 1941. godine, Josip Broz je, samo dan pre nego sto je rodjen njegov drugi sin Misa, odlucio da iz Zagreba predje u Beograd i odatle vodi KPJ, a kasnije i ustanak u Jugoslaviji. Razlozi za to su bili dvojaki. Prvi je, sto se dan kasnije zatvarala granica izmedju NDH i okupirane Srbije, pa Broz nije mogao lako da predje preko nje. A drugi je, sto je Tito gledajuci Hrvate kako sa veseljem docekuju naciste, shvatio da se Nemcima samo Srbi mogu odupreti. To je glasno i rekao Kopinicu. Kada je dosao u Beograd, Josip Broz je kao iskusni internacionalac, obavestajac i komandant, gradio oko sebe zid bezbednosti, koji ce do njegove smrti ciniti iskljucivo armijski kadrovi. Tek kasnije, kada se Vrhovni stab nasao na terenu, kada su formirane partizanske jedinice, Josip Broz je naredio i formiranje bezbednosne sluzbe na frontu i oslobođenim teritorijama. Mnogi istoricari bezbednosti pisu, da je to bilo prema Titovim opsttim naredjenjima za organizovanje i partizanske (kontra)obavestajne sluzbe, izdatim prvi put jos na Savetovanju u Stolicama 26. i 27. septembra 1941. godine, a zatim iste godine u

Crnoj Gori. Pukovnik Mirko Simic, autor poglavlja o istorijskom nasledju vojne obavestajne sluzbe, u knjizi o VOS-u, kategoricno i dokumentovano tvrdi da u Stolicama nije bilo ni reci o pitanjima obavestajnog rada. Kako je to savetovanje trajalo samo jedan dan, a ne dva, tvrdi pukovnik Simic, Tito nije ni stigao da govori o tom pitanju, pa se prema tome, svako uplitanje Stolica u istoriju vojne tajne sluzbe, moze smatrati izmisljanjem istorije. Cinjenica je, medjutim, da je te ustanice godine, Glavni stab NOP Hrvatske jos u decembru 1941. objavio Uputu za organizaciju politicke obavestajne sluzbe. Taj termin je preuzet najverovatnije od ruskih instruktora, jer je predratnim kursevima u SSSR-u rukovodila upravo ?Glavna politicka uprava? ? GPU. Tu hrvatsku ?uputu? potpisali su politicki komesar Vlado Katic, odnosno Vladimir Bakaric i komandant Ivo Vladic, tj. Ivan Rukavina:

?... Da bismo uspjesno sprijecili i u zacetku onemogucili podlu rabotu fasistickih placenika, moraju komesari, komandanti i partizani da razviju veliku politicku djelatnost i budnost. Za taj rad treba organizirati posebnu sluzbu, u kojoj ce se drugovi za to odredjeni posvetiti iskljucivo pronalazenju i raskrinkavanju petokolonaskih i tudjinskih agenata u nasim redovima. Taj zadatak treba da vrsi politicka obavestajna sluzba... U svakom bataljonu i visim stabovima treba postaviti politickog obavestajnog oficira, koji ce obuhvatiti u svoj djelokrug sve vojne jedinice i sve civilno stanovnistvo svog podrucja, dok se ne organizira civilna obavestajna sluzba. Za svoj rad u cetama, odijeljenim vodovima, selima i mjestima imati ce obavestajni oficir svoje povjerenike. Sav rad u obavestajnoj sluzbi odvija se sistematski, temeljno i bez zurbe. Nije najvaznije uhvatiti sitne protivnicke agente ili izvrsitelje, nego prave kolovodje i organizatore. Ako se naidje na rad protivnika, ne treba odmah intervenirati, jer nam otkriveni protivnicki agent nije vise tako opasan. Takve agente treba vjesto pratiti i hvatati njihove veze i organizaciju. Hapsenju pristupiti onda kad je stvar sazrela ili kad iziskuju same prilike... Politicki obavestajni oficir polaze racuna o svom radu svom prepostavljenom komandantu i komesaru, kojima podnosi svoje izvestaje, upoznava ih sa tokom ispitivanja i prima od njih potrebna uputstva. U slucajevima vece, a narocito politicke vaznosti, treba odmah obavijestiti vise komande, koje ce u konkretnom slucaju odluciti da li je potrebna i njihova intervencija. Sudjenje nad krivcima vrsi sud, koji se sastoji od komandanta, komesara, sudskog oficira i obavestajnog oficira. Organizaciji politicke obavestajne sluzbe treba pristupiti cim prije i posvetiti joj narocitu paznju, jer aktivnost protivnika postaje sve veca.?

Agresivni Hrvati i Slovenci

Najagilniji u stvaranju prve politicke policije u Hrvatskoj, bio je Stab grupe narodnooslobodilackih odreda za Liku, koji je u odredu ?Velebit? i svim bataljonima imao svoje obavestajne politickе oficire. Na oslobođenoj teritoriji u

Korenici, GS Hrvatske je imao svoju oficirsku skolu, u kojoj su polaznici sticali i prva znanja o obavestajnoj sluzbi. Elaborat koji je tom prilikom koriscen kao udzbenik, delio je tajnu sluzbu na ?informativnu?, odnosno obavestajnu i na ?obavestajnu? odnosno kontraobavestajnu. Takva podela je prihvacena i za oficire ove svojevrsne političke policije, pa su i oni deljeni na ?informativne? tj. obavestajne i ?obavestajne?, odnosno kontraobavestajne. U toj skoli oficiri bezbednosti su ucili sta su to zadaci Obavestajne i Informativne sluzbe uopste, koji su to organi i sredstva Obavestajne sluzbe, kakve osobine treba da ima tajni agent ili provokator, a koje obavestajni oficir. I da su njegovi konkretni zadaci: da prima direktive za organizovanje obavestajne sluzbe od komandanta i komesara, pristupa njihovim izvrsenjima, vrsi organizaciju sluzbe u jedinicama sa dva-tri poverenika iz redova KP, sacinjava nedeljne obavestajne izvestaje i planira nove akcije. Krajem marta 1942. godine, u Lici je odrzana i prva konferencija politickih obavestajnih oficira, na kojoj su razmatrani izvestaji i novi planovi rada. Na Kordunu su u pocetku partizanski kuriri vrsili obavestajne poslove, a kasnije je za to odredjen Grga Milasincic. Tek krajem te godine, u Hrvatskoj je pridavan veci znacaj politickoj obavestajnoj sluzbi, posebno kad je tada formiran Operativni stab za Baniju. Za obavestajnog oficira je imenovan Dragan Brankovic, a za informativnog Stevo Bevandic. U stabu srednjedalmatinskog odreda, tajni oficir je bio prvo Vjeko Sirinic, a zatim Ivan Grubisa. Glavni stab u Zagrebu, radi komandovanja i koordinacije ovom obavestajnom mrezom, vec je sredinom 1942. oformio Politicko ? obavestajni odsek. Medjutim, Vladimir Bakaric, politicki komesar Glavnog staba Hrvatske 1942. godine, nije bio zadovoljan funkcionisanjem politickih oficira, pa je i javio Centralnom komitetu KPH da je celokupna ta ?... organizacija obavijestajne i informativne sluzbe jos vrlo traljava...?

Istoricar Milovan Dzelebdzic ocenjuje da je razvoj tajne sluzbe i komunistickie politice policije u Hrvatskoj bio, kao i u Sloveniji, deo narodnog otpora neprijatelju i okupatoru, ali i odgovor na gradjanski rat koji je buktao u ovom delu Jugoslavije. Tada je, medjutim, jedino CK KP Slovenije, i to u prvim mesecima rata, imao sopstvenu (kontra)obavestajnu organizaciju: Varnostna in obvezcevalna sluzba (VOS). Ovom tajnom sluzbom, koja je formirana 15. avgusta 1941. rukovodio je specijalni cetvoroclan Kolegijum odredjen od CK KPS. Zato su u njenom radu ucestvovali iskljucivo clanovi Partije ? izvestio je Edvard Kardelj 29. marta 1942. godine, vrhovnog komandanta Josipa Broza Tita.

?... Sve bi u nasem pokretu bilo nerazumljivo bez tzv. Varnostne in obvezcevalne sluzbe Osvobodilne fronte. Citav aparat VOS-a sastoji se od clanova Partije i to nasi ne daju nikome iz ruku. Izgradjena je iz dva dela ? od obavestajne sluzbe i **egzekutivnog** aparata. Rukovodstvo je jedinstveno i sastoji se od sekretara oba dela i rukovodioca citavog tog rada, koji je direktno vezan za

CK. Obavestajni ured je masovan odozdo i dnevno dolazi na rejonske punktove obavestajne sluzbe mnogo svakih prijava. Imaju citavu uredjenu kartoteku za ljude koje imaju pod nadzorom, prate ih... Isto tako imaju svoje provokatore u belogardistickim organizacijama. Zahvaljujuci tom zaista dobrom aparatu, odlicno su u svemu obavesteni i sprecili su citav niz pokusaja da se ubace provokatori u KP i Osvobodilnu frontu. Taj aparat danas sigurno daleko bolje funkcionira od Overe ili Gestapoa u Ljubljani...?

Tvorci VOS-a bili su Edvard Kardelj, Zdenka Kidric, Franc Ravbar ? Vitez, Franc Leskosek i Ivan Macek ? Matija. Bezbednosno ? obavestajna sluzba slovenackih komunista delovala je na prostoru Slovenije, ali ponajvise u okupiranoj Ljubljani. Bezbednjaci su bili organizovani u grupama i radili su na sprovodjenju oruzanih akcija protiv Italijana i Nemaca u Sloveniji. Posebne egzekutivne ekipe VOS-a radile su i na likvidaciji izdajnika, spijuna, petokolonasa, najcesce u Ljubljani i Novom Mestu. Jedan od vodja prve borbene grupe bio je Milan Juricev, sin ruskih izbeglica iz Boke Kotorske, predratni komunista sa konspirativnim imenima Rostov i Jugov. Rukovodioci VOS-a dali su mu drugo tajno ime ? Tarzan. Pored njega su u grupi bili i Janez Artic, Lado Hafner, Ive Loncar, Jozef Ludvik, Nik Bojic, Marjan Dolinsek, Toni Subert, Miha Urbasek i Janez Mejic. Sediste ove udarne grupe VOS-a bilo je u pivari ?Union?. O delovanju 2.500 pripadnika VOS-a, a posebno sluzbe bezbednosti, Edvard Kardelj je redovno izvestavao Kominternu, potpisujuci se obavestajnim pseudonimom France Birk. To ime Edvard Kardelj je dobio, dok je od 1934. do 1936. boravio u Moskvi na obuci i skolovanju. U prepiskama sa rukovodstvom VOS-a, Edvard Kardelj se potpisivao kao Kristof. Marta 1942. izvestavajuci Tita o radu likvidatora VOS-a, tada pod konspirativnim imenom drug Bevc, prvi slovenacki komunista Edvard Kardelj je napisao:

... Egzekucioni aparat sastoji se iz oko 50 momaka, naoruzanih revolverima i bombama, koji su se dobro izvezbali. Sada su poceli njihov broj podizati s obzirom na sve zesci italijanski teror i akcije Bele garde. Ti momci rade svake stvari. Nekoliko primera: skoro dnevno padaju denuncijanti, okupatorske snage itd. Nikakova policijska zastita ne spasava one koje su vosovci, tako ih ovde zovu, uzeli na muhu. Vosovci ulaze u restauracije sa revolverima, zamole prisutne da dignu ruke, da se legitimisu, ako traže nekoga, hapse na ulicama i preslusavaju. Zvati Italijane u pomoc uhapseni se ne usude, jer je Osvobodilna fronta izdala dekret, da se svako na mestu strelja, cim se obrati za pomoc okupatorskim vlastima. Prave pretrese u kucama belogardejaca, plene i pale belogardejski materijal. Ponekog gestapovca preslusaju i preko noci jako temeljito, usred Ljubljane, pretuku. Tako su, na primer, provalili u ilegalnu stampariju Drazinih ljudi, zaplenili stampariju i slova, na kojima se sada stampaju OF- ovske stvari, te 130 kilograma hartije. Preslusavali su tri stampara koji su sve priznali. Zapalili su sve sto je bilo odstampano, zatim materijal

metnuli u auto i odvezli. Tako su uhvatili i neke belogardisticke kurire sa lecima protiv nas, zaplenili, i kurire dobro izmlatili... A italijanska policija je do sada bila prilicno bespomocna, jer vosovci uvek uzivaju najvecu pomoc naroda, a izdajice se boje da se otvorenno pokazu kao takvi...?

Obavestajci su delovali u tri sektora: vojnom ? prikupljanje podataka o neprijateljskim jedinicama; specijalnom ? rad saradnika VOS-a u okupatorskim ustanovama; i obavestajnom ? masovnom prikupljanju informacija na terenu. Za rad ovog treceg sektora u svakom terenskom odboru Osvobodilne fronte postojalo je odgovorno lice, odnosno poverenik, kome su dostavljeni svi poverljivi podaci o neprijatelju koje je narod sakupljao. U Ljubljani je, na primer, krajem 1941. godine, bilo preko 400 terenskih odbora, tvrdi Milovan Dzelebdzic, sto dovoljno govori o sirini delovanja ovog sektora VOS-a. Slovenacka tajna sluzba uspela je, na primer, da jos 1941. godine, kod predsednika Pokrajinske uprave ljubljanske provincije i generala Jugoslovenske kraljevske vojske Leona Rupnika ubaci svog obavestajca, daktilografkinju Mariju Malahovsku, zvanu Vane. Ona je uspela da postane Rupnikova licna sekretarica i da sve do januara 1945. godine, u njegovom kabinetu prikuplja vazne politische informacije i vojne podatke i dostavlja ih VOS-u. Najpouzdaniji saradnik VOS-a bio je svakako jedan od sefova ljubljanske policije dr Vladimir Kante. Ovaj doktor prava bio je pre rata nacelnik politickog odeljenja ljubljanske policije, zaduzen za progon slovenackih komunista. Godine 1941. postao je savetnik, a zatim i sef operativne grupe u Ljubljanskoj kvesturi. VOS ga je zavrbovao i vodio kao obavestajca pod tajnim imenima ?Lia? i ?Filister?. Gestapo ga je otkrio tek januara 1945. godine, kada je pala i Marija Malahovska. Oboje su muceni i zatim likvidirani kao komunisticki spijuni. Koliko su obavestajci VOS-a bili, jaki vidi se i po cinjenici da je u prvim danima rata Kominterna preko Borisa Kidrica i Ivana Krajacica insistirala da VOS na jugoslovensko-italijanskoj granici organizuje poseban obavestajni punkt. Za to, medjutim, 1941. godine nije bilo mogucnosti.

Pravi sef slovenacke tajne sluzbe bila je Zdenka Kidric, iskusni moskovski djak, supruga Borisa Kidrica, koja se potpisivala tajnim imenom Marijeta. Bila je rodjena Ljubljancanka, stara dvadeset i jednu godinu, kada je postala clan Partije 1930. godine, a ubrzo i poverenik Moskve za Crvenu pomoc. Posle partijskog rada u SSSR-u, Francuskoj i Austriji, dolazi u Ljubljano, gde postaje sekretar Okruznog komiteta 1939. godine. Na toj funkciji je zatice i pocetak rata. Aktivni obavestajci VOS-a bili su i Ejper Ernest i Muhi Dusan, koji je vodio centar u Trstu. Pored nje, najaktivniji clanovi VOS-a, kao likvidatori bili su Dusan Bravnicar, France Stedlar ? Pepe, Bojan Polak ? Stjenka, Stefan tj. Edi Brajnik, Franc Tavcar ? Rok i Miha Babnik. Franc Grajzner ? Albin je bio komandant bataljona VOS-a i jedan od obavestajaca, koji je posle pogibije 1944. godine, proglašen za narodnog heroja. Bivsi vosovac Albert Svetina ? Erno priseca se da

su bas ovi ljudi likvidirali dr Lambreta Erliba, bana dr Marka Natlacana, lidera Bele garde i tvorca nacionalisticke izreke ?Srbe na vrbe?, komunistu Petra Cefuta ? Gada, zbog izdaje i Marjana Sternisa, vodju cetnika Draze Mihailovica u Sloveniji. Zbog smrti Natlacana, Italijani su streljali oktobra 1942. godine, u Ljubljani 24. taoca. U izvestajima VOS-a objavljinim u ?Slovenskom porocevalcu?, jos pocetkom 1941. godine, nalazili su se podaci o likvidacijama nemackih i italijanskih spijuna u Sloveniji. Izmedju Crnuca i Trzina, na primer, ubijen je konfident gestapovaca Lojze Majhenic. A u Vevcama likvidiran je zandar, italijanski spijun Susnik, dok je u citavoj Gorenjskoj ubijeno 12 denuncijanata i 46 gestapovaca, zandara i policajaca. U izvestaju italijanskog 11. armijskog korpusa krajem 1942. godine, mogu se sagledati glavne karakteristike slovenackog VOS-a:

?... Politicki fanatizam, priroda i sam mentalitet slovenackog naroda, sklon intrigama, zaverama i spletjkama, cine da obavestajna sluzba ustnika dobija prvostepenu ulogu. Lukavstvo, dvolicnost, preprednenost, iskoriscavaju se u obavestajnoj sluzbi radi dobijanja vesti o neprijatelju, dok nepoverljivost, politicka mrznja, solidarnost, saglasnost stanovnistva, predstavljaju odbrambene elemente za osujecivanje nase akcije prema njima...?

Ljubljanska kvestura umela je ponekad ostro da se odupre akcijama VOS-a i KP Slovenije, hapsenjima i mucenjima gradskih skojevac. Krajem 1941. godine, doslo je do velike provale u KP Slovenije, pa su se pod policijskom istragom nasli Vida Tomsic ? Lenka, Tone Tomsic ? Gaspar, Miha Marinko ? Polde, Oskar Kovacic ? Muha, Pepca Kardelj, Mica Slander. Do te komunisticke izdaje je doslo posle hapsenja kurirke Grete Ranzinger Hilde, koja je pristala da bude agent kvesture i odala svoje partijske drugove. Denuncijant je postala i Sonja Oman ? Darja, aktivista Osvobodilne fronte iz Maribora, pa ih je VOS obe likvidirao zbog izdaje. Sirenjem ratnih, odnosno vojnih operacija na prostoru citave Slovenije, delovanje VOS-a je pocelo postepeno da se suzava, zbog toga je CK KPS izdao 10. februara 1943. godine, Uputstvo za izgradnju VOS-a na terenu i u vojsci. Ovim dokumentom VOS se pretvara u ?... akcione oruzje oslobođilacke borbe za razbijanje neprijatelja na njegovim vlastitim pozicijama, s posebnim metodama, koje su svojevrsne karakteru VOS-a...? Time je slovenacka tajna sluzba izrasla u vojnu bezbednosno- obavestajnu organizaciju i organ Glavnog staba NOV I POJ Slovenije, pri kome je formiran i poseban Obavestajni centar, koji je vodio Edi Brajnik. On je bio iz Kamnika. Rodjen je 1922. godine. Studirao je prava u Ljubljani i kao ilegalac poceo je da se bavi (kontra)obavestajnim radom. Bio je jedno vreme clan Kolegijuma VOS-a za Sloveniju, a tokom rata i sef VOS-a za Ljubljano i nacelnik Odseka unutrasnjih poslova u Osvobodilnoj fronti Slovenije. U Ljubljani je ostao sve do maja 1943. godine, kada prelazi na slobodnu teritoriju. Uputstvo o delovanju VOS-a u vojsci i na terenu, potpisao je Edvard Kardelj, kao prvi covek KP Slovenije, ali i

kao slovenacki vojni komandant. Tim novim VOS-om je rukovodila Centralna komisija bezbednosno-obavestajne sluzbe CK KPS i CK KPJ. Radi zastite i KP Slovenije, partijskog rukovodstva, pa i samog VOS-a, i Partija i tajna sluzba su i na terenu, medju partizanima i u narodu, bili konspirativni i ilegalni tokom citavog rata. Tajna sluzba VOS funkcionala je u Sloveniji sve do februara 1943. godine, kada je transformisana i utopljena u Odsek za unutrasnje poslove.

Ratni informatori

Prve ozbiljnije korake u organizovanju obavestajne sluzbe citavog NOP-a na teritorijalnom principu, Vrhovni stab i vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz nacinio je, posle formiranja II odseka VS NOV i POJ maja meseca 1942. u Foci i posle usvajanja tajnih dokumenata o obavestajnoj mrezi, upravo na prostorima Slovenije, Hrvatske i Bosne. Tito je ?Uputstvo za obavestajnu sluzbu? doneo u Bihacu 27. novembra 1942. godine. Obradu tog teksta vrsio je, opet ruski kadar, Fjodor Mahin, clan Kominterne i pukovnik sovjetske vojske, koji je posle rata postao i general JA. Tito je to naredjenje prosledio GS Slovenije istog dana, a u GS Hrvatske i GS Bosne i Hercegovine istom naredbom, poslatom iz Bosanskog Petrovca, od 2. decembra 1942. godine. Ovom naredbom data je potpuna organizaciona struktura obavestajne teritorijalne sluzbe, koju cine glavni obavestajni centri pri glavnim stabovima Slovenije u Ljubljani, Hrvatske u Zagrebu i BiH u Bihacu. U GS NOV I POJ Hrvatske, odnosno Glavnom obavestajnom centru, bilo je pedeset rukovodilaca i 200 poverenika tajne sluzbe. Na tim poslovima radili su Vladimir Kurt, Ivan Krajacic, zvani Stevo ili Brko, Pero Dozet, Jure Naglic, Branko Ognjenovic, Petar Grubor, obavestajni oficiri Josip DJerdja, Karlo Mrazovic ? Ortega, Brzi tj. Pavle Gregoric, Ranko Mitic, pa i ruski rezident Dalibor ? Jaksa Maljcik, koji je bio posebno aktivn u Dalmaciji. Karlo Mrazovic je bio, na primer, tada zaduzen da po Slavoniji kontrolise kretanje cetnika i nedicevaca. Pokrajinski obavestajni centar u Slavoniji vodili su Ranko Zec, DJuka Matosic, Ivo Pekar ? Posavac i Ivan Miskovic ? Brk. Sam Krajacic je jednom priznao da je, po nalogu CK KPJ, preuzeo da vodi ilegalnu vojnu obavestajnu sluzbu u Zagrebu. Njegovi saradnici bili su i mnogi ugledni oficiri NDH. Franjo Pirc je bio nacelnik Staba komande NDH, Matija Petrovic zrakoplovni bojnik, Srecko Brana, ustaski satnik, Ivan Cvencek, komandant aerodroma Borongaj, Ljudevit Gerl, domobranski satnik, Ivan Knezevic, domobranski bojnik, Nikola Obuljan, pukovnik VZ NDH, Vlado Galic, komandant Paveliceve tjelesne garde i komandant grada Zagreba, Frane Biocic, bojnik, Nenad Stefanovic, zamenik Operativnog odeljenja GS NDH, Miha Marki, mornaricki oficir, Demetar Varda, potporucnik, profesorka Anita Drobnic, Joze Kropar, Ljudevit Sinko, Franjo Balon, Emilio Zezelic, Zvonimir Hecimovic, Josip Horvat. Vecinu njih Krajacic je kasnije preveo u partizane, a posle rata im dao boracke penzije. Sam Tito nije

bio posebno impresioniran radom komunisticke agentre u Zagrebu, ali jeste onom u Splitu, o cemu je licno izvestio Moskvu.

Kako je u kom delu Jugoslavije rastao narodni i partizanski otpor, tako su tokom 1943. godine, organizovani pomocni obavestajni centri za zone i regije Gorenjsku, Notrenjsku, Dolenjsku, Stajersku, Korusku i samu Ljubljano, zatim za Primorje i Istru, Gorski Kotar, Liku, Kordun, Baniju, Slavoniju, Gornju Hrvatsku, Dalmaciju i grad Zagreb. U tim centrima radilo je po tridesetak partizanskih rukovodilaca i stotinak obavestajnih operativaca. Na teritoriji Slavonije, obavestajni oficiri su bili, na primer, Rade Pavlovic ? Stric i Jakob Fijan ? Druzica. U glavnom gradu Hrvatske, obavestajna mreza je organizovana po sistemu trojki, cija su imena bila obavezno sifrovana. Zena Kalodjera je, na primer, koristila sifru ?K 28 A?. CK KPH je u Zagrebu organizovao i spijunski kurs, u trajanju od pet dana, na kome su se razradjivali zadaci obavestajne sluzbe u ratu, rad poverenika, uloga Gestapoa, Intelidzens servisa, petokolonasa u zemlji, vrsenje istrage i vojno-informativni poslovi. Kurs je pohadjalo jedanaest drugova i jedna drugarica, zapisano je u partijskom izvestaju. Iz Like, koja je imala najace obavestajne centre, kursisti su bili Dane Babic iz Medka, Stevo Cvijanovic iz Udbine, Dusan Cvetkovic iz Gracaca, Milan Miric iz Kravice, Dane Balenovic iz Perusica i Dane Obradovic iz Donjeg Lapca. Iz Primorja su stigli Toma Strzic iz Bribira i Ludvig Hreljec iz Crikvenice, dok je Mica Vuksanovic bila predstavnik AFZ iz Zagreba. Kasnije su osnovani u Sloveniji, Hrvatskoj i BiH obavestajni centri za sektore, sa obavestajnim organima i oficirima i po dvadesetak poverenika u opstинama i selima. Istovremeno u operativnim jedinicama, Tito je predvideo formiranje korpuskih, divizijskih, brigadnih i bataljonskih obavestajnih centara, umesto ranijih odseka, sa poverenicima u odredima. Svaki od ovih centara imao je dva sektora delovanja: Sekcija za obavestavanje i Sekcija za kontraspijunazu. Prva je prikupljala podatke o neprijatelju, a druga je vodila odbranu od neprijateljskih spijuna. U Glini je, na primer, krajem godine otkrivena Olga Gregoric, sluzbenica kotarske oblasti, koja je kao simpatizer NOP-a radila za ustaskog ministra Zanica, dok je na Baniji otkriven i drugi ustaski spijun DJuro Djukic. Naredne godine tu su otkriveni i agenti Marija Horvat i Katica Dugac. One su bile obucavane za spijunazu u Zagrebu, Petrinji i Berlinu i ubacene u partizanske redove na prostoru Slavonije, zajedno sa jos tridesetak zena-agenata. Na teritoriji Moslavine otkriveno je jos trideset, u Karlovcu dvadeset, a u okolini Varazdina, takodje, jos dvadeset zenskih spijuna. Koliko je partizanska tajna sluzba u Hrvatskoj bila jaka i sposobna, vidi se iz dokumenata staba 717. pesadijske nemacke divizije:

?... Zaplenjena dokumenta potvrđuju dobar rad neprijateljske obavestajne sluzbe. Snage i pravci nastupanja nemackih jedinica tacno identifikovani, zbog

cega je doslo do jakih neprijateljskih koncentracija i pokreta na odseku 737. grenadirskog puka ...?

Internim naredbama i odlukama, glavni stabovi NOV, u Sloveniji, Hrvatskoj, BiH, zatim sredinom i krajem 1943. godine vrhovne komande i u Crnoj Gori, Vojvodini i Sandzaku, osigurali su izvrsenje Titovog naredjenja na terenu i u samoj partizanskoj vojsci, pa, cak i u inostranstvu, jer je slovenacki VOS, na primer, otvorio svoje obavestajne punktove i u Rimu, Bolonji, Videmu, Veroni i Milanu. Te godine na tlu Hrvatske, maja meseca, stvorene su i prve oruzane formacije za borbu protiv ?pete kolone?. Naredjenje je izdao GS NOV i POJ Hrvatske, odnosno Vladimir Bakaric i Ivo Rukavina. Oni su tu jedinicu i krstili kao ?Ceta P. P. K.? Stab I slavonskog korpusa formirao je po tom naredjenju, na primer, sedam grupa od po devet boraca, naoruzanih puskama, bombama i puskomitraljezom, za borbu protiv izdajnika, kolebljivih elemenata i dezterera. Slicne cete formirane su i pri slovenackom VOS-u, a zatim i u drugim oslobođenim delovima Jugoslavije. Komandant Pavle Pekic se dobro seca tog vremena:

?... Odmah posle III ofanzive, jun-jul 1942. godine, Vrhovni stab je bio u Foci. Tada sam prvi put licno upoznao druga Marka i cuo da on rukovodi obavestajnim radom. U stabu je postojao Obavestajni odsek, vojno-sudski i istrazni odsek. A posle povlacenja iz Bihaca stvorena je i Komisija za suzbijanje pete kolone i terorizam. To je prvi put da se culo za neku posebnu sluzbu. Znam da je drug Marko dao neke osnovne direktive, da jedinice imaju sopstvenu obavestajnu sluzbu, odnosno u prvom redu kontraobavestajnu, radi prikupljanja podataka o spijunima, izdajnicima, provokatorima, pa i za likvidaciju najizrazitijih petokolonasa, cetnickih i ustaskih vodja. On je formirao jedan punkt, a kod Kalinovika jednu grupu, i jednu u Foci i jos jednu u Crnoj Gori. Posle pete ofanzive u Jajcu smo raspravljali u Stabu o reorganizaciji Komisije protiv pete kolone. Seta Marsal i u jednom trenutku kaze: ? Kako to da nazovemo, neka bude Odsek za zastitu naroda! E, sad njemu treba neka oruzana snaga, neka bude ceta Narodna odbrana! Drug Marko je uzeo iz partiskske skole u Jajcu Trivica, Sinkaru, Boska Baskota, Sehu, a za komandanta cete Duska Simica. Pri Vrhovnom stabu je formiran odsek i cetiri opunomocstva ? za teritoriju komandi podrucja: banjalucko, bihacko, drvarsко i jajacko. Tu su bili uz stab Mijat Vuletic, Marko Katunic, Slavko Odic, Jefto Sasic, Mico Medic... Odsek za zastitu naroda, osnovan pri VS NOV i POJ imao je svoja opunomocstva u Bosni, delu Hrvatske i Sremu...?

Preko dva meseca, u Uzickoj republici 1941. godine, koja je povezivala područja pet okruga, delovali su narodnooslobodilacki odbori. Vrhovni stab NOPOJ je tada, na tom prostoru organizovao 1941. godine, sluzbu bezbednosti koja je nazvana Komisija za borbu protiv pete kolone. Njen posao je bio

otkrivanje agenata okupatora i petokolonasa, vodjenje istrage protiv osumnjicenih spijuna i izdajnika i obavljanje policijskih duznosti. U samom Uzicu, ovu prvu tajnu policiju u Srbiji vodio je upravo Slobodan Penezic Krcun. Licno je hvatao spijune i saradnike okupatora: ?Drug Rankovic mi je u tome pomagao, hapsili smo i kaznjavali najokorelige petokolonase!? i sudio im kako kad, nekad metkom, nekad olovkom. Nemacki agenti su, za Slobodana Penezica, cak dojavili Gestapou u Beograd, da je rodjak Mose Pijade. Njegov pomocnik Novak Zivkovic imao je zaduzenje da nadgleda cetnike u Pozegi, dok je Milan ? Bajo Jankovic bio na celu komisije u Cacku. U to vreme, novembra 1941. partizani su jos bili u slozi sa cetnicima, pa je i rukovodjenje ovom tajnom sluzbom bilo zajednicko. Tada je Krcun prvi put video Tita, koga je instinktivno osetio kao velikog coveka. Jednom prilikom je zapisao: ?... Ja znam sta je mene nosilo, a znam da su i oni koji su verovali u mene, kroz mene verovali u Tita!? Tu su jos bili i Venijamin Marinkovic, Slobodan Jankovic, Milivoje Nikitovic ? Furtula, Peko Tanovic, Radomir Dabic, Ljuba Nikolic i Misa Glisic. Cacani su imali i specijalno poterno odelenje, u kome su bili Milomir Vasilic ? Ivo, Gojko Vujoovic, Dragoslav Pavic, Milivoje Jovanovic, Mile Pavlovic, Milenko Jovanovic ? Popaj, Milos Vasovic, Zivorad Davidovic. U svojim memoarima o tim uzickim danima Milovan Djilas je zapisao:

?... U jednom trenutku nasao sam se sa Mitrom u vojnom суду, u sobi za saslusavanje, Rankovic je imao nekog drugog posla, pa me je zamolio da zavrsim saslusanje jednog zatvorenika. Verujem da se zvao Pavlovic, drzao je u Parizu partijsku knjizaru Horizonti i bio agent provokator kraljevske tajne policije. Zatvorske poslove je inace vodio Slobodan Penezic pod nadzorom Rankovica. Tako je pocela njihova veza i saradnja u tajnoj policiji...?

I kasnije, tokom zime 1941. kada je Vrhovni stab presao u Focu, po secanju Vladimira Dedijera, Krcun je obavljaо specijalne zadatke u obezbedjenju Titove komande.

Citava ova obavestajna mreza glavnih stabova NOV i POJ bila je centralizovana i neposredno potcinjena Obavestajnom odseku Vrhovnog staba, koji je rukovodio i upravljaо celokupnom obavestajnom sluzbom. Moto rada ove ofanzivne obavestajne sluzbe bio je sadrzan u kineskoj devizi da ?... kad neprijatelj zna sta neprijatelj radi, neprijatelj ce lako pobediti neprijatelja!?. Kuda se kretao Vrhovni stab NOV i POJ sa Titom na celu, tamo je bilo i sediste drugog Obavestajnog odseka i njegove Komisije za borbu protiv spijuna i pete kolone, kojim je rukovodio Aleksandar Rankovic, clan vrhovne komande, poznatiji kao drug Marko. Pre rata je bio profesionalni partijski i sindikalni radnik. Rodjen je 1909. godine u Drazevcu kod Obrenovca. Zavrsio je abadzijski zanat i dao se u ilegalni komunisticki rad. Clan SKOJ-a postao je 1927. a KPJ 1928. godine. Vise puta je hapsen i osudjivan. Robijao je sest

godina u Sremskoj Mitrovici i Lepoglavi. Bio je zatim biran za sekretara PK KPJ za Srbiju i za clana CK KPJ, odnosno Politbiroa CK KPJ. Jedan je od retkih kadrova Partije koji nije studirao i koji nije bio na politickom i obavestajnom doskolovalavanju u Moskvi. Prvoborac, clan Vrhovnog staba NOV i POJ, general-lajtnant, a od 1942. organizacioni sekretar CK KPJ. Tito mu je poverio rukovodjenje obavestajnim poslovima, jer je u njega imao najvise poverenja, a mozda i zato sto Rankovic, jedini od funkcionera, nije bio kadar i agent Kominterne i sto nije imao zicu profesionalnog spijuna, koji su cesto spremni i da trguju svojim informacijama i svojim zivotom. Ta Marsalova odluka dugo je drzana u tajnosti tokom rata, sve dok drug Marko nije, maja 1944. imenovan za pomocnika Tita, kao ministar narodne odbrane i sef jugoslovenske politicke policije.

Titovim uputstvom iz 1942. godine, smatra Milovan Dzelebdzic, udaren je temelj stvaranju jedne savremene obavestajne organizacije, ali samo na jednom delu, tadasnje, ratom okupirane Jugoslavije. Obavestajci, narodni heroji, koji su poginuli tokom rata, bili su uglavnom sa tog podrucja. A to su Nedeljko Barnic ? sa nadimkom Zarki, Muharem Bektesi, Mojca Birta ? zvani Zec, Ernest Ejper, Elias Engel, Petar Grubor ?Buzdovan?, Radisav Janicijevic, Gojko Kruska, Jovan Marinkovic ? Ivo, Danko Mitrov, Vladimir Peric poznatiji kao Valter, Dusan Vujosevic, Zarko Vukovic zvani Pucar i Slavoljub Vuksanovic ? Jajko. U Srbiji, na Kosmetu i u Makedoniji, naime, teritorijalna obavestajna sluzba nije stvarana, jer Glavni stabovi NOV i PO nisu dobili ovo marsalovo uputstvo. Na ovim prostorima, tvrdi dr Obren Djordjevic, delovali su samo obavestajni oficiri pri stabovima odreda i bataljona, a kasnije i pri komandama mesta i stabovima operativnih zona.

Pred ustanak i u ratu, nicala su po nalogu KPJ, po Srbiji pojedina (kontra)obavestajna uporista. Inzinjer Miladin Radulovic upucen je sa porucnikom Rodoljubom Neumovicem u Kosovsku Mitrovicu da stvaraju agenturu. U Valjevu je kontraobavestajno radio Ljubomir Petrovic ? Mingeja. Njegovi saradnici su bili Milica Nozica, Nada Ilic, Jovica Patak, Misa Velickovic, Ljubisa Milosevic i Dragan Ristic. Oni su grad podelili u cetiri rejona i tako nadgledali sta se u njemu desava. Obavestajni centar u Arandjelovcu vodio je Dragomir Petrovic ? Gema, a u Lazarevcu Dragutin Karakljajic ? Muzikant. Ovaj prvi je na vezi drzao mnoge gradske cinovnike, tako da je fakticki kontrolisao citavu varos. U Kragujevcu je cak dvadesetak simpatizera KP Srbije radilo na prikupljanju vojnih i politickih informacija. Mnogi komunisti su bili ubaceni i skriveni u suprotnim taborima. Gojko Gosovic je bio u cetnickom javorskem korpusu, Milos Popovic ? DJurin u cerskom, a Rade Jaksic u odredu Draze Mihailovica. Predrag Markovic postao je komandant Nedicevog Krajiskog odreda. Ta agenturna aktivnost, medjutim, sve do povratka Vrhovnog staba NOV i POJ 1944. godine u Srbiju, nije bila

organizovana kao jedinstvena (kontra)obavestajna mreza, kakve su vec postojale u Sloveniji i Hrvatskoj. Istoriski, dakle, gledano Slovenija 1941. i Hrvatska 1942. godine, bile su kolevka radjanja i razvoja jugoslovenske politice policije i (kontra)obavestajne sluzbe. To ujedno i znaci da sve do 1944. godine, Aleksandar Rankovic i nije fakticki mogao da bude glavnokomandujuci ilegalnim komunistickim, a zatim partizanskim (kontra)obavestajnim sluzbama na teritoriji Jugoslavije. Glavni obavestajci i politicari bili su tada sam Tito, Kardelj, Bakaric, Krajacic i Kopinic.

Drzava bez policije

Vec u toku 1968. godine, usvojeni su amandmani na Ustav SFRJ iz 1963. prema kojima je pokrajinama Vojvodini i Kosovu i Metohiji, do tada u sastavu Republike Srbije, dato pravo da budu konstitutivni elementi Federacije, odnosno odvojene jedinice od Srbije. Time je prvo Srbija svedena na prostor koji je imala pre Balkanske federacije, a drugo stavljeni pod politicki patronat pokrajina, jer su Vojvodina i Kosmet dobile pravo glasanja i nadglasavanja Srbije u saveznom parlamentu i svim ostalim federalnim forumima. Takva politicka destabilizacija Srbije, izvrsena posle samo dve godine od smaknuca Aleksandra Rankovica i razbijanja Udbe, pokazala je pravu svrhu Brionskog plenuma. Leku je trebalo skloniti da ne bi kocio suzavanje srpske drzavnosti i jicanje, pored zivog Tita, republickih i pokrajinskih drzava u SFRJ. U takvoj drzavi Edvard Kardelj je planirao da bude covek broj jedan, sto je i postao kada ga je pocetkom sedamdesetih, Tito postavio za koordinatora politickog vrha Jugoslavije. Usvajanjem novih amandmana 1971. godine, udareni su temelji novog koncepta tog jugoslovenskog federalizma, odnosno pocela je, kako tvrde dr Bosko Todorovic i Dusan Vilic, demontaza druge Jugoslavije. Konacno je izvrsena i decentralizacija sistema i sluzbi bezbednosti, jer je iz iskljucive nadleznosti Federacije, prebacena u nadleznost republika i pokrajina. Savezni sekretarijat za unutrasnje poslove pretvoren je u koordinirajuće i kontrolno telo jugoslovenske policije, dok je Sluzba drzavne bezbednosti suzila prostor svog delovanja na Beograd, granice Jugoslavije i inostranstvo. Tako podeljena SDB je postala nesposobna, tvrde Todorovic i Vilic, za energично suprotstavljanje stranim obavestajnim sluzbama i borbi protiv organizovanog nastupa unutrasnjeg neprijatelja. Punih dvadeset godina SDB SSUP-a nije otkrila nijednog stranog agenta. Nije zato cudno sto su bas posle Brionskog plenuma, odnosno federalizacije SFRJ, poceli masovni istupi nacionalista svih boja u Jugoslaviji, pre svega, u Hrvatskoj, Sloveniji i na Kosmetu. Taktikom izbora sto losijih kadrova u federalne organe, pa i u javnu i tajnu policiju, republicki centri su sedamdesetih godina otpoceli unutrasnje miniranje Federacije. Jugoslovensku tajnu policiju posle 1966. godine, vodili su Borce Samonikov iz Prilepa, Silvio Gorenc iz Krskog, Mitja Krajger iz Ljubljane, Srdan Andrejevic iz Beograda, Zdravko Mustac iz Zagreba, Pjer Misovic iz Titograda, Dragisa Ristivojevic iz

Beograda, Mihalj Braca Kertes iz Beograda i sadasnji Miljan Lalovic iz Titograda.

U mesto Udbe, 1966. godine formirana je, pri Saveznom sekretarijatu za unutrasnje poslove, Sluzba drzavne bezbednosti (SDB) kao ?instrument samoupravnih, socijalistickih revolucionarnih potreba radnicke klase i naroda Jugoslavije?. Sluzba drzavne bezbednosti SSUP-a SFRJ bavila se otkrivanjem i progonom spoljnog i unutrasnjeg neprijatelja. Nadleznost i zadaci SDB propisani zakonom bili su:

? borba protiv unutrasnjeg neprijatelja, kontraobavestajna zastita teritorije SFRJ, objekata i struktura od delovanja stranih obavestajnih sluzbi,

? suprotstavljanje subverzivnoj i drugoj delatnosti ekstremnih i fasistickih grupa i organizacija neprijateljske emigracije,

? neposredno angazovanje u obezbedjivanju drustveno-politickih radnika,

? kontraobavestajno sticanje stabova i jedinica Teritorijalne odbrane i objekata od posebnog drustvenog znacaja,

? krivicni progon po nalogu tuzilastva, lica okrivljenih za dela protiv osnova socijalistickog samoupravljanja i bezbednosti SFRJ i slozenijih dela ugrozavanja ekonomske osnovice drustva,

? obavestavanje subjekata drustvene samozastite o pojavama neprijateljske delatnosti, radi njihovom suprotstavljanju.

U njenom sastavu je zato bilo sedam uprava: Kontraobavestajna, Unutrasnja, Emigrantska, Funkcionska, Teritorijalne odbrane, Krivicna i Obavestajna.

Organi SDB postojali su i u republikama i pokrajinama, pri tamosnjim ministarstvima policije, kao i u velikim gradovima, dok su u manjim mestima funkcionisali samo poverenici vojne tajne sluzbe. Sama Sluzba drzavne bezbednosti Jugoslavije, kako pise dr Obren Djordjevic, odnosno njena organizacija i nadleznost su u okviru SSUP-a tako bili postavljeni, da je SDB SFRJ fakticki vrsila poslove ?usmeravanja, koordinacije i uskladjivanja rada organa SDB na celoj teritoriji Jugoslavije?, u borbi protiv unutrasnjeg i spoljnog neprijatelja. Posle Brionskog plenuma i u SDB Jugoslavije, tzv. unutrasnji neprijatelj svrstan je strucno u jedanaest kategorija: ostaci klasnih struktura; klerikalna grupacija: pravoslavna, katolicka, islamska crkva i male verske zajednice; nacionalistica grupacija; informbirovska grupacija; liberalistica grupacija; anarholiberalistica grupacija; birokratsko-dogmatska grupacija;

grupacija gradjanske desnice; alternativni pokreti: mirovni pokret, ekoloski pokret, feministicki pokret i pokret za socijalna kretanja.

Od spoljnih neprijatelja, u udzbeniku za operativce tajne policije navodi se dvanaest kategorija tzv. jugoslovenske političke emigracije, a zatim sledi lista od tridesetak stranih obavestajnih sluzbi, od CIA i DIA, preko MI-5 do Mosada i Sigurimija.

Posle Brionskog plenuma, SDB Jugoslavije preuzeo je makedonski kadar Borce Samonikov, profesionalni kontraobavestajac. Završio je školu Udbe na Topcideru, ali se ponasao kao birokrata. U samoj Sluzbi, kako je zovu operativci državne bezbednosti, međutim, posle Brionskog plenuma osetio se odmah i drugaciji odnos prema zadacima i uopste, drugacije rezonovanje. Videlo se da je taj plenum otvorio oci mnogim tajnim policajcima. Naime, oni su zadatke dobijane od sefova SDB prihvatali, ali se i desavalo da se njihovo izvršenje dovodi, iz raznih razloga u pitanje. Operativci su poceli da razmisljaju o svom poslu, o onome sta rade u svakom konkretnom slučaju, procenjivali su njegove posledice i trazili argumente da li slučaj zasluzuje toliku paznju, koliko je predviđeno trećemnom SDB. Drugi su operativci, na primer, jednostavno izbegavali da rade i da preduzimaju potrebne mere u nekim slučajevima. Tako se, na primer, dogodilo da je inspektor SDB Milan Naumović, posle visemesecne istrage nad jednim profesorom Beogradskog univerziteta, jednostavno sam zaključio da profesorova naučna aktivnost nije antidržavna, a samim tim i da je njegov posao pracenja profesora besmislen. Naumović je zato dao otkaz u SDB Srbije i iz državne bezbednosti, presao na rad u resor javne bezbednosti, gde je dogurao do mesta načelnika Uprave za strance i pogranicne poslove RSUP-a Srbije. Kako je taj proces preobracanja i SDB, ali i operativaca tajne policije trajao veoma dugo, SDB je postepeno i sve više postajala skup profesionalaca, a manje partijskih radnika i političkih policajaca. Zadaci u SDB Srbije, na primer, su u komplikovanim slučajevima, kao što je bilo hapsenje članova tzv. Slobodnog univerziteta, prihvatanje i izvršavanje, ali sa zahtevom inspektora da nalozi za rad, odnosno hapsenje intelektualaca budu potpisani. To je za radnike SDB Srbije bilo, makar formalno pokrice za svaku radnju ili meru koju su preduzeli protiv osumnjičenih osoba za antidržavnu aktivnost. Retko su, posebno tokom sedamdesetih i osamdesetih godina, radnici SDB Srbije pristajali da urade nesto, a da prethodno nije napisan zahtev sa obrazloženjem. Drugo, u SDB-u Srbije radili su kadrovi koji znaju zakone i sve odredbe u kojima su precizirana ovlaštenja SDB i drugih represivnih organa u republici i državi Jugoslaviji.

Dobra strana IV plenuma i reorganizacije Udbe, po misljenju samih rukovodilaca SDB, bila je i u tome što je u tajnoj policiji Jugoslavije i posebno Srbije, uskcesivno vrsena zamena kadrova i što se pazilo da u sluzbu može doći

samo pojedinac sa visokoskolskom diplomom, a izuzetno sa visom skolom. Tako je SDB sve vise predstavljala skup fakultetski obrazovanih ljudi, koji ni po cemu ne lici na Udbu, odnosno policijsku ustanovu polupismenih ljudi. Time je postepeno i menjana javna slika o jugoslovenskoj i srpskoj tajnoj policiji. Naime, ako su Ozna i Udba u toku 1953. godine bile popunjene pretezno sa radnicima sa nizom spremom (88,56%), delimicno srednjom (10,84%) i visokom (0,60%), ta slika se vremenom menjala. U 1963. godini u Udbi je bilo zaposlenih sa srednjom skolom 19,56%, visom 22,25% i fakultetom samo 3,14%. U 1973. godini SDB je u radnom odnosu imala operativce sa srednjom skolskom spremom ? samo 36,76%, sa visom 27,70% i visokom cak 28,68 odsto. Tokom 1982. godine u SDB Srbije, sa srednjom skolom bilo je 31,97% ljudstva, a sa visom skolom 34,93%, fakultetom 27,68%, i sa naucnim stepenom 0,04%. Tih osamdesetih godina u Sluzbu drzavne bezbednosti, i Jugoslavije, ali i Srbije primani su samo ljudi sa visokom skolskom spremom. Kadrovi za tajnu policiju su prvo skolovani na Visoj skoli Udbe, koja je radila od 1952. do 1967. godine u Beogradu. U toj skoli Edo Brajnik je, na primer, bio profesor i predsednik Komisije za polaganje iz predmeta ?drzavna bezbednost?. Operativci su se zatim skolovali i u zagrebackoj Skoli MUP-a, koja je pocela sa radom krajem sezdesetih godina. Posle nje otvorena je Visa skola unutrasnjih poslova u Zemunu, da bi krajem sedamdesetih u Skoplju proradio Fakultet bezbednosti. Kako ove ustanove nisu mogle da zadovolje potrebe SFRJ za inspektorima i operativcima tajne policije, njihova selekcija je vrsena jos i na mnogim fakultetima drustvenog smera. Pri tom je obavljana i politicko-krivicna provera njihovih roditelja. Tako odabrani studenti su dobijali posebne drzavne stipendije, ali uz obavezu da posle diplomiranja rade u drzavnoj bezbednosti. Na Fakultetu politickih nauka u Beogradu, na primer, asistent Miroslav Radojcic je animirao studente da prime stipendiju SSUP-a, odnosno SDB Jugoslavije. U Sluzbi drzavne bezbednosti postojali su spiskovi proverenih studenata sa pravnog, ekonomskog, filozofskog, filoloskog i FPN, koje je trebalo pridobiti da postanu kandidati za buduce operativce. Autor ove knjige je takvu ponudu dobio 1975. godine od SDB SSUP-a, ali sam je odbio, sa obrazlozenjem da je dovoljno sto je vec moj otac policajac u familiji. Tu stipendiju, koja je bila tri puta veca od redovne republike i privilegiju da ne sluze vojni rok, dobili su moje kolege Ramiz Hadzibegovic i Toma Trajkovski, koji su radili u SDB Jugoslavije kao kontraobavestajci. Pocetkom devedesetih otisli su sa cetrdeset godina zivota u penziju. Bozo Vukovic je kao stipendista SDB SFRJ bio referent za kulturu, a zatim cak i sef kabinetra ministra federalne policije Petra Gracanina. Miroslav Radojcic je radio neko vreme u Institutu bezbednosti, a sada je na Kosmetu poverenik SDB Srbije.

Hrvatski udar

Kada su sedamdesetih nastali politicki lomovi u Hrvatskoj, koje je Tito pravio, uz pretnje da ce pozvati Breznjeva i Crvenu armiju u pomoc, Vladimir Bakaric se svim silama trudio da do istog loma, kako napisa Slavoljub Djukic, dodje i u Srbiji. Zato je zajedno sa Kardeljem ucestvovao u obaranju srpskih liberala. Paralelno sa ovim politickim obracunom tekao je i jedan policijski sukob izmedju Hrvata i Srba. Naime, krajem 1970. i pocetkom 1971. godina, rumunska obavestajna sluzba je dosla do pouzdanih podataka o saradnji izmedju hrvatskih nacionalista, ustaskih emigranata i KGB-a. Tacnije izmedju Zagreba i dr Branka Jelica u Nemackoj i Moskve. To saznanje Sekuritatea je prosledila u Sluzbu drzavne bezbednosti Jugoslavije, a ono je preko srpskih kadrova stiglo i u SDB Srbije. Za beogradске kadrove bio je to krunski dokaz protiv hrvatskog nacionalizma, pa i protiv dr Vladimira Bakarica licno. Najvaznije od svega je bilo da je i sam Tito poverovao u takve informacije, koje su pocele da mu pristizu i preko obavestajne sluzbe SSIP-a. Tada je ministar spoljnih poslova bio Mirko Tepavac. O tom vremenu govori Dragan Mitrovic, tada operativac u beogradskoj upravi SDB: ?Mas-pokret u Hrvatskoj, a zatim otkrivanje veza hrvatskog rukovodstva sa ustasama, ogorcili su srpske operativce. Nama mladjim inspektorima tada je sasvim postala jasna prava sustina Brionskog plenuma. Srpska tajna sluzba je likvidirana, da ne bi otkrila sta hrvatski politicari, nacionalisti i ustase pripremaju Jugoslaviji i Srbiji. Mi smo u SDB Beograda i SDB Srbije 1971. godine, javno po kancelarijama negodovali sto politicki vrh nista ne preduzima protiv hrvatskih lidera u Zagrebu i hrvatske nacionalisticke euforije!? Predosecajuci opasnost Bakaric je, medjutim, odmah krenuo u protivudar. Prvo je od SIV-a, odnosno od premijera Mitje Ribicica zatrazio da se povede istraga o ?zaveri protiv hrvatskog rukovodstva?. Takvu ocenu prihvatali su u vrhu zemlje odmah Stane Dolanc, Nikola Ljubicic, Fadil Hodza, pa i sam Tito. Hodza, a zatim i Savka Dabcevic su ishitreno ocenili da je to bilo delo ?ostataka onoga sto nismo rascistili na Cetvrtom plenumu?. Pored SDB ona je prozvala i SSIP, trazeci da se preispita poverenje njihovih kadrova, pa i samog Tepavca kao Srbina. To je ohrabrilo Bakarica da zatim javno kaze: ?Zavjera postoji i ona nije inspirisana od Jelica. Inicijativa je dosla iz Jugoslavije, od beogradске carsije!?

Srbija je takve optuzbe odmah stavila na dnevni red CK SKJ, ali je on prekvalifikovan u ?neka pitanja rada obavestajne sluzbe?. Usmenu informaciju o ovom problemu Titu i Izvrsnom birou podneo je Stane Dolanc, koji je smuseno pricao o tome kako se glasinama rusi ugled politickog rukovodstva Hrvatske. Okrivljeni su od njegove strane ?ostaci porazenih snaga posle IV plenuma?. Znaci opet Srbi. Posle njega govorio je dr Vladimir Bakaric citav sat. Mika Tripalo je za aferu okrivio Udbu, jer ona, navodno oko ustaskog lidera dr Branka Jelica ima tri-cetiri agenta, koji prenose u Beograd sve sto ovaj kaze i slaze. Budimir Soskic je javno rekao da je to stavljanje Srbije na optuzenicku klupu. Kada su se na Izvrsnom birou CK SKJ susreli Vladimir Bakaric i Marko

Nikezic, dogovoreno je da se njihova svadja povuce iz zapisnika i citav slucaj prepusti posebnoj drzavnoj komisiji. Titovu komisiju sacinjavali su Stane Dolanc, Maks Bace i Ziga Vodousek, slovenacki i hrvatski nacionalisti. Odmah je ocenjeno da je rad tajnih sluzbi Jugoslavije bio los, neadekvatan i nekoordiniran. Planirano je da se istraga oko ovog sukoba Zagreba i Beograda vodi tajno, ali je aprila 1971. Hrvatska objavila saopstenje svog CK SK u kome opet, ali indirektno, proziva Srbiju: ?Na sednici CK SK Hrvatske izrazeno je potpuno jedinstvo i ocenjeno da se radi o krupnoj i smisljenoj neprijateljskoj politickoj intrigi i organizovanoj zaveri. Politicki motivi te intrige ukazuju na to da korene pre svega treba traziti u zemlji, u interesima unitaristickih, centralistickih i birokratskih snaga, koje se sve organizovanije i agresivnije suprotstavljuju promenama koje ucvrscuju samoupravni razvoj zemlje. Iz cinjenice sto su takvom delovanju posluzili i pojedinci u nekim najosetljivijim organima drzavne sluzbe, proizlazi ocena o nedoslednom sprovodjenju odluka Cetvrtog plenuma. Nesumljivo je da se radi o politickoj akciji, pa je zato neophodno da se, dosledno i energично, sprovedu potrebne organizacione i kadrovske promene, koje ce osigurati da se te znacajne i osetljive sluzbe ospособe za efikasno delovanje na politickoj liniji SKJ.? Hrvatska je u ovoj prozivci apostrofirala Drzavni sekretariat inostranih poslova i Savezni sekretariat unutrasnjih poslova, tacnije SID i SDB, koje su i dosle do informacija o saradnji Zagreba sa ustaskim emigrantima u Nemackoj. Kako je o tome odredjena saznanja imao i ambasador Vladimir Rolovic u Svedskoj, prepostavlja se da su Hrvati bili kivni i na njega. Petnaestog aprila 1971. godine, ambasador je ubijen u Stokholmu od ruku ustasa Mira Baresica i Andjelka Brajkovica. Ima operativaca SDB koji tvrde da je to bila ustaska, odnosno hrvatska osveta i za likvidaciju Maksa Luburica u Spaniji. Srbi su i javno posumnjali da je atentat na Vladimira Rolovica maslo Steve Krajacica i Vladimira Bakarica, pa je na sahrani Mirko Tepavac, ministar jugoslovenske diplomacije govorio u insinuacijama, o antisrpskoj zaveri: ?Zivi mrtvima ne mogu nista objasniti, ali mrtvi zivima mogu mnogo!?

Beograd je zvanicno odbio optuzbe iz Zagreba. To je ucinila i drzavna komisija u sastavu Marko Bulc, Trpe Jakovlevski, Ljubisav Markovic, Marko Orlandic, Nikola Pavletic i Rajko Gagovic. Indikativno je da su ovoj komisiji Sluzba drzavne bezbednosti Jugoslavije, SID i SDB Srbije dala sve potrebne informacije, dok je tajna policija Hrvatske odbila da izda ijedan dokument o ustaskoj emigraciji. U to vreme, naime, sam Bakaric je tvrdio da ustase nisu politicki i drzavni neprijatelji Jugoslavije i Hrvatske, vec samo ? ekonomski emigranti. Titova komisija sa Dolancem na celu je donela slican osloboadjajuci zaključak, mada je dugo za glasine okrivljivala SID i Ministarstvo inostranih poslova. Obe komisije su, medjutim, jednoglasne u oceni da zavera protiv Hrvatske i njenih kadrova postoji i da je ona plod neprijateljske kampanje od strane spoljnih i unutrasnjih neprijatelja, ali se ti neprijatelji ne imenuju. Srbe u

Federaciji vise niko nije pominjao, jer to nije bilo ni potrebno, oni su samim tim vec bili obelezeni. Hrvatski lobi je na taj odgovor reagovao novim optuzbama protiv Srbije i Beograda. Ovog puta umesto rankovicevaca za aferu sa Brankom Jelicem i Vladimirom Bakaricem okrivljeni su ibeovci. Za njih se podrazumevalo da su ibeovci Srbi. Na to se odmah prikljucio Fadilj Hodza, koji je javno rekao da ibeovci posebno ?deluju prema kadrovima na Kosovu?. Vec tokom proleca, oslanjajuci se na izvestaje KOS-a JNA o Beogradskom univerzitetu, Dobrici Cosicu, penzionisanim generalima, sam Tito je Milentiju Popovicu u lice skresao: ?U Beogradu je centar kontrarevolucije! Ja sam o tome obavijesten. Zavjera je protiv mene, a centar je u Srbiji! Rankovic se sastaje sa generalima Hamovicem i Milojevicem! Vase rukovodstvo preko Mijalka Todorovica je povezano sa Rusima. To je informacija naseg vojnog atasea u Moskvi!?

Tita su Hrvati i Slovenci u federaciji godinama informisali da je srpsko rukovodstvo protiv njega, pa ga je zato napadao neprestanim optuzbama. Draza Markovic je 1970. godine pitao Tita, dokle ce Srbija biti na optuzenickoj klupi? Stari obavestajac, politicki lisac Josip Broz Tito umeo je da kombinuje informacije politike policije i partijske ocene da bi stvarao optuzbe protiv srpskog rukovodstva. U razgovorima sa garniturom Marka Nikezica, predsednik Jugoslavije je zabrinuto pitao sta to rade beogradski profesori, Djuric i ostali. Zato je Tito izabrao Drazu Markovica i Petra Stambolica, kako napisala Slava Djukic, za staratelje Srbije. Obojica su bili laki na pronalazenju i zigosanju drzavnih neprijatelja u vlastitoj republici. Kada je, naime, u Skupstini Srbije godinu dana kasnije, doslo do raskida sa liberalima, garnitura Draze Markovica je kao prvi zakljucak o greskama Marka Nikezica navela, upravo ta Titova pitanja iz delovanja Sluzbe drzavne bezbednosti i KOS-a JNA: Sta je Filozofski fakultet? Sta je casopis ?Filozofija?? Sta je Srpska knjizevna zadruga? Sta su monopoli u zirijima, u kulturnoj, izdavackoj politici? Posle pada liberala, pali su i beogradski profesori filozofije Zagorka Golubovic, Trivo Indjic, Mihajlo Markovic, Dragoljub Micunovic, Nebojsa Popov, Svetozar Stojanovic, Ljubomir Tadic i Miladin Zivotic. Sa tim politickim padom, oni su po nalogu Draze Markovica postali i predmet tajnog posmatranja Sluzbe drzavne bezbednosti Srbije i posebno SDB Beograda. Odmah su im oduzeti pasosi, a telefoni prikopcani na magnetofone za prisluskivanje. Tadasnji ministar policije Slavko Zecevic imao je obicaj da kaze svojim operativcima: ? Uhapsite nekog, samo da ih zaplasimo, da pokazemo da smo energični!

Gotovo da nije bilo Titovog govora, a da u njemu nije prozivao Beograd i Srbiju zbog aktivnosti opozicije i neprijatelja u njima. Na Izvrsnom birou CK SKJ je cak receno da je Beograd centar ?politicke opozicije povezane sa ustastvom i teroristima izvan nase zemlje?. Milutin Milenkovic, publicista, smatra da je to bila politicka igra visoke skole obavestajnog rada, tacnije agresivna akcija

hrvatskog rukovodstva na stvaranju utiska da je Hrvatska zrtva u Jugoslaviji, neke potucene unitaristicke snage, a nelikvidirane na Brionskom plenumu. Tu tezu o Srbiji kao centru kontrarevolucije sirili su i Kardelj i Bakaric, ali ponekad i prozivani srpski kadrovi Draza Markovic i Petar Stambolic. Na taj nacin Srbija je politicki stiskana i gusena, primoravana da se bavi sama sobom i izmislijenim neprijateljima. Kako je politicko rukovodstvo na to pristajalo, to je tajna policija Srbije imala pune ruke posla. U slucajevima kada je SDB Srbije odbijala da bude iskljucivi progonitelj sopstvenog naroda, tu ulogu preuzimala je savezna SDB, KOS JNA, pa i tajne sluzbe drugih republika, koje su se ubacivale da rade po Beogradu. U policijskoj i politickoj izolaciji vec pocetkom sedamdesetih, nalazili su se u Beogradu Dobrica Cosic, Milovan Djilas, Aleksandar Rankovic, Vojin Lukic, Matija Beckovic, Branko Copic, pa i Ivo Andric. Za samog Leku u SDB Jugoslavije bio je zaduzen neko vreme Milutin Simonovic, dok je Milovan Djilas pracen dvostruko, i od operativaca tajne sluzbe Srbije i SDBJ. Branko Damjanovic, u saveznoj tajnoj policiji, imao je obicaj da naredjuje da se Djilas prati javno, kako bi znao da je pod kontrolom. Cak su isli za njim i kada je odlazio u zensko drustvo. Za uzvrat, Djilas je svojim pratiocima kupovao karte u gradskom prevozu. O tome kako je ?pokrivan?, sam Dobrica Cosic je jednom rekao:

?... Niti zelim, niti mogu da ispricam tegobe, napore i ponizenja koja sam od 1966. do poslednjih godina trpeo od vlasti, policije, stampe, institucija, drustvenih organizacija. U nekim vidovima bio sam potpuno gradjanski diskriminisan. Od politicko-policijskih progona i diskriminacije, mnogo su propatile moja zena Bozica, pa i kcerka Ana. Mnogi moji prijatelji, osobito iz zavicaja, maltretirani su zbog druzenja sa mnom. Mnogi su morali da prijavljuju Udbi svaki razgovor sa mnom. Neki su ovaniP da budu dousnici, nekima su drustvene karijere bile prikracene. Bilo je opasno biti moj drug, prijatelj, razgovarati sa mnom, zvati me u goste, dolaziti u moju kucu. I moja porodica u selu ? brat Bogosav, bila je pod Udbinom komIO?

Stiteci svoje i policijsko dostojanstvo, Dobrica Cosic precutkuje da su inspektori SDB sa beogradske opštine Savski venac dovodili poznatog pisca na informativne razgovore o tzv. Otvorenom univerzitetu. Tom prilikom, Cosic je saslusavan uvek u jednoj kancelariji, koja se nalazila do samog klozeta i u kojoj od smrada nije moglo da se dise. Time su inspektori zeleli da ponize Dobricu Cosicu, zaboravljavajući pri tom da su ponizili i sebe. U beogradskoj Upravi SDB, u mnoge Cosiceve izjave operativci, pa i nacelnici su namerno ubacivali toboznje pisceve tvrdnje da se ?... Petar Stambolic dodvorava Titu...?, da ?... Draza krcmi Srbiju...?, kako bi kroz Cosicev dosije najvisim srpskim politicarima stavili do znanja sta narod, ali i sami ljudi iz tajne sluzbe misle o njima. Kako rece jedan od operativaca: ?Mi smo i o Titu govorili sve najgore. Da je imao ko da nas hapsi, svi bismo zavrsili na robiji!?

Kidnapovanje pukovnika

Jugoslovenska tajna policija bavila se svim metodama predvidjenim u radu svih (kontra)obavestajnih sluzbi sveta, kao sto su, na primer: tajno ugradjivanje agenta u redove protivnika; tajno snimanje i prisluskivanje; prikriveno anketiranje; prikriveno pracenje i posmatranje; maskirano naucno istrazivanje; ispitivanje izbeglica, desertera i emigranta; izvidjanje; prikupljanje podataka preko privrednih, diplomatskih i novinarskih predstavnika. U udzbenicima drzavne bezbednosti za buduce operativce pominju se i nasilni metodi rada, ali kao ?neobavestajna dejstva obavestajne sluzbe?: psiholoska dejstva; propaganda; spijunaza; diverzija; sabotaza; izazivanje kriznih situacija; prevrati i pucevi; terorizam; ubacivanje naoruzanih grupa; specijalne operacije. Kidnapovanja i likvidacije drzavnih neprijatelja se ne pominju, a upravo to su, gotovo, trideset godina, bili karakteristični metodi jugoslovenske tajne policije.

U inostranstvu su, na primer, kidnapovani Vlado Dapcevic, Mileta Perovic, Slobodan Bata Todorovic i Krunoslav Draganovic i dovedeni u SFRJ da im se sudi. Pukovnik JA, ibeovac iz logora u Bileci, emigrant u SSSR-u i Belgiji, Vlado Dapcevic je 1975. godine boravio u Bukurestu. Bio je zajedno sa svojim telohraniteljem Djokom Stojanovicem, jer je vec imao najava da ce ga SDB Jugoslavije kidnapovati. To se i dogodilo 8. avgusta 1975. kako se seca sam Vlado Dapcevic:

?... Posljednje vece nas je Aleksandar Opojevic pozvao kod sebe na veceru. Bilo nas je cetrovica: domacin, Djordje Markusev, Stojanovic i ja. Oko jedanaest sati krenuli smo u hotel. Sa Markusevim smo se prije toga oprostili. Cim smo krenuli, primjetio sam da nas prati jedan bijeli automobil. Skrenusmo u neku sporednu ulicu ? on za nama, skrenusmo ponovo u glavnu ? on za nama. Kad smo stigli u hotel ?Derebenti?, oko onih liftova je stajalo dvadesetak ljudi. Na recepciji ? nema naseg kljuka. Opojevic rece: ? To su sigurno ovi iz rumunske policije isli da ti pretresu sobu, pa su, vjerovatno, zaboravili da vrate kljuc! Dali su nam rezervni kljuc. Ostavio sam ovu dvojicu nasred onog hola i krenuo sam do recepcije da zakazem budjenje. Kad sam se okrenuo njih dvojice nije bilo. Udjoh u lift, udje za mnom i gomila onih koji su cekali pred liftom. Niko ni rijeci ne progovori. Kako sam izasao iz lifta i krenuo ka sobi, na mene se obrusilo ko zna koliko ljudi. Pljustali su po meni udarci sa svih strana. Onda sam dobio udarac od kojeg sam poceo da gubim svijest. Prvi put sam se osvijestio na podu izmedju prednjeg i zadnjeg sedista nekog automobila. Bile su mi vezane i noge i ruke ? kao paket! Jedan od njih mi je drzao onu palicu duboko u ustima. Umalo se nijesam ugušio. To je kratka palica, obmotana gazom i sluzi da te onemoguci da vices. Odvezli su me u neku vilu okruzenu bastom. Cetrovica su me iznijeli iz kola. Kroz trepavice sam vidio da nose i Stojanovica i Opojevica.

Prvo su mene bacili na pod. Probudio sam se sjutradan uvece u beogradskom Centralnom zatvoru, u jednoj celiji u suterenu...?

Vlado Dapcevic je kasnije prebacen u vojni zatvor na Vozdovcu, gde su ga posetili sef odeljenja jugoslovenske drzavne bezbednosti Cetkovic sa pomocnicima Djerkovicem i Zikom Jovanovicem. Na prvom saslusaju Dapcevic je shvatio da SDB zna sve o njemu. Na sudjenju kao krunski svedok pojavio se emigrant Lala Ivanovic, a doveli su i nekog ibeovca koji je, kaze Dapcevic, radio za Sluzbu drzavne bezbednosti Jugoslavije. Sudjenje, vojno, je trajalo pet-sest dana. Odlukom suda Vladimir Dapcevic je osudjen na smrt streljanjem. Kazna nije izvrsena, jer je zamjenjena sa dvadeset godina robije, od cega je Dapcevic u pozarevackoj ?Zabeli?, kao civilno lice, odlezao dvanaest godina. Na slobodi se nasao 1988. odnosno trinaest godina manje dva meseca, od trenutka kada je kidnapovan u Bukurestu. Sam Dapcevic veruje da su kidnapovanje organizovali sefovi jugoslovenske Sluzbe drzavne bezbednosti i rumunske Sekuritatee, uz saglasnost politickih rukovodilaca SFRJ i Rumunije. Pocetkom sedamdesetih, u vreme dok je Vlado Dapcevic ziveo u Briselu, tajna sluzba Vojvodine je slala u Belgiju operativca Slobodana Mirtica, zvanog Bob Karate da se otkrije gde i kako zivi ovaj bivsi jugoslovenski general.

Kako je pisao u svojim memoarima rumunski general Jon Pacepa, dogovor o saradnji jugoslovenske i rumunske tajne policije postignut je pocetkom sedamdesetih godina, prilikom Causeskuove posete Titu. Tom prilikom sa Pacepom su razgovarali Luka Banovic, tadasni ministar savezne policije i Silvio Gorenjc, rukovodilac u SDB Jugoslavije. On je upozorio Pacepu, a time i Nikolae Causeskua da Vlada Dapcevic lider ibeovaca radi Titu o glavi, dok njegov brat Peko Dapcevic, istovremeno, radi kod Josipa Broza u Marsalatu. Tito je od Causeskua, svedoci Pacepa, licno zatrazio da namami Vladu Dapcevica u Rumuniju, uhapsi ga i izruci Sluzbi drzavne bezbednosti Jugoslavije. Zauzvrat SDB ce namamiti rumunskog emigranta Fausta Bradeskua u Beograd, uhvatiti ga i izruciti Bukurestu. Causesku je odgovorio da ce namamiti Dapcevica, ali da ne zeli sa njime da prlja ruke! Vec 30. jula 1975. Bukurest su posetili Drasko Jurisic i Silvio Gorenjc da organizuju Vladino kidnapovanje. Tada je ministar jugoslovenske policije vec bio general Franjo Herljevic. Posao je na sebe preuzeo Sekuritatea, rumunska tajna sluzba. Zbog obilne kise, pise Pacepa, otmica je obavljena u hotelu. Tom prilikom Markusev je smrtno ranjen u glavu preminuo, a Djordje Stojanovic je tesko ranjen i sa Vladom Dapcevicem predat Jugoslovenima. U otmici je ucestvovao i operativac SDB Nikola Nikolic. Zbog nemara u zbrinjavanju ranjenog Stojanovica, doslo je do iskravavljenja i on je preminuo u beogradskom zatvoru, odmah cim je dovezen. Sahranjen je tajno na zrenjaninskom groblju. Posao skrivanja Stojanoviceve sudbine od javnosti, a i od njegove najblize rodbine obavili su Zoran Martinov, sef vojvodjanske tajne policije i Obrad Grkovic, nacelnik SDB

Zrenjanin. Tanjug je tek 25. decembra 1975. javio da je Vlado Dapcevic uhapsen na ?jugoslovenskoj teritoriji, gde je obavljao neprijateljske aktivnosti?. Stane Dolanc se sepurio po novinama da je uhvatio jednog od organizatora Barskog kongresa KPJ, odrzanog u vili pristinskog profesora istorije dr Branislava Boskovica 6. aprila 1974. godine, na kome su ibeovci osnivali novu komunisticku partiju u Jugoslaviji. O smrti Aleksandra Opojevica i Djordja Stojanovica, Dolanc nije nista izjavio. Kako se za sudbinu svog brata jako zainteresovao, Ivan Stojanovic, tajna policija SFRJ je pocela da ga prati, sa dve devojke ? agentima i da ga prisluskuje preko telefona. Ni desetak godina kasnije, kada je obio sve politice i pravosudne pragove u Jugoslaviji, Ivan Stojanovic nije dobio odgovor na pitanje gde je njegov brat Djordje Stojanovic. Policija i drzava su cutale. I jos cute. Luka Banovic i Silvio Gorenjc su javno demantovali memoare i generala Jona Pacepua i generala Vlada Dapcevica. U SDB Jugoslavije odeljenje za ibeovce neko vreme vodio je Meho Mujagic. Ni on nikada o tome nije progovorio.

Od pet hiljada ibeovaca, koji su emigrirali iz Jugoslavije, njih dve stotine su bili aktivni i tokom sedamdesetih godina. U SDB Jugoslavije se smatralo da su oni samo produzena ruka KGB i ostalih tajnih sluzbi iz socijalistickih, ali i nekih kapitalistickih zemalja. Zahvaljujuci saradnji sa tim sluzbama, a i dousnicima koji su se nalazili medju ibeovcima, SDB je pedantno pratila njihov rad, a posebno pokusaje uspostavljanja veze sa staljinistima u samoj Jugoslaviji. Takvih grupacija je pocetkom sedamdesetih vec bilo u Beogradu, Zagrebu, Splitu, Bosanskoj Dubici, Budvi, Ljubljani, Skoplju, Sremskim Karlovcima. Jugoslovenska tajna policija ih je neprestano pratila i snimala. Najaktivniji medju njima je bio ?Koordinacioni odbor za osnivanje nove KPJ?, formiran 1971. zatim Tuzlanska grupa i Barska grupa, nastale 1974. Obe su vodjene spolja, iz inostranstva, a razbijane iznutra, iz Jugoslavije. Jedan od ibeovaca Milorad Todorovic je, na primer, pao u ruke SDB tako sto je na slavi kod svog zeta izjavio: ?Ako Staljin nije 1948. uspeo da sruси Tita, srusice ga sada Rusi.? Todorovic je zaboravio da je njegov zet nekada radio u Udbi. Prijavio ga je tajnoj policiji, a ona je uhapsila Milorada Todorovica. Prilikom pretresa njegovog stana pronadjene su staljinisticke knjige ?Crveni apostol?, ?Kritika antimarksizma?, ?Prilog ideji o obnovi KPJ?. Zbog neprijateljske propagande Todorovic je osudjen na pet godina robije. Kada je u noci sedmog aprila 1974. Peti kongres KPJ zapoceo rad u privatnoj vili u Baru, tajna policija je pohapsila sve njegove organizatore i rasturila ovu ibeovsku organizaciju. Sami operativci SDB danas govore da je taj kongres bio namesten od strane Sluzbe drzavne bezbednosti da bi se uhvatio Vlada Dapcevic i da bi likvidacija informbirovaca mogla lakse da se izvede. U Bosni i Hercegovini, kao i u Hrvatskoj nova potera za ibeovcima je koriscena radi novog obracuna sa srpskim nacionalno opredeljenim intelektualcima. U Banjaluci je, na primer, dve godine kasnije

Sluzba drzavne bezbednosti izvela na sud dr Perka Vojinovica, Srboslava Celebica i Zdravka Marijanca pod optuzbom da su zeleli da sruse ustavni poredak SFRJ. Sudjenje je montirano uz pomoc cetiri lazna svedoka SDB BiH. Jaka Jugoslavija imala je tada i u svim policijama sveta svoje dobre saradnike. KGB je posle kongresa u Baru upozorio sve jugoslovenske ibeovce da ce ih pohapsiti i proterati ako budu delovali protiv Tita i Jugoslavije. Predsednik nove KPJ Mileta Perovic uspeo je da bezanjem iz Moskve u Francusku, izbegne hapsenje od strane KGB i SDB SFRJ. Napustio je SSSR 1975. godine i presao u Pariz. Odatle je proteran onog trenutka kada se proculo da ce Dzemal Bijedic, jugoslovenski premijer posetiti Francusku. Perovica zatim put vodi u Bugarsku, Finsku, Svedsku, Veliku Britaniju i Izrael. U to vreme neprestano mu se kao saradnica i saputnica jos iz Kijeva, nudila Mirkana Obrenovic, becka bogatasica. Zivela je u Lugu sa svojim kominternovskim uspomenama na Tita, Djilasa i Staljina. Nekako je uspela da ubedi Perovica da odu na izlet u italijanski grad Paradizo. Tu je Mileta Perovic kidnapovan od strane, navodno mladih fasista, koji su za njega trazili otkup od 200.000 americkih dolara. Taj posao su, medjutim, italijanski mafijasi uradili za jugoslovensku tajnu sluzbu. Citavom operacijom, koja je imala sifrovani naziv ?Generalni sekretar?, u Paradizu, rukovodila je Sveta Kunc, operativac slovenacke Sluzbe drzavne bezbednosti, koja je kod Mirkane Obrenovic bila zaposlena kao sluzavka. Otmica je mafiji iz Milana placena 150.000 maraka iz tajnog fonda SDB Jugoslavije. Mileta Perovic je vezan u automobilu, na drzavnoj medji kod Nove Gorice, prebacen u Jugoslaviju, gde je, po zvanicnom izvestaju policije i uhapsen. Iz Slovenije je prebacen specijalnim avionom, koji je zbog Perovica pristigao iz Beograda. Na ulazu u avion, kako se seca Mileta Perovic, pozdravio se sa Nikolom Nikolicem, nacelnikom u SDB Jugoslavije. Uhapsenik je u Beogradu bio smesten u luksuznom stanu kod glavne zeleznice stanice. Osudjen je na tajnom procesu u Beogradu na dvadeset godina robije. Kaznu je izdrzavao u Sremskoj Mitrovici, jer je tamosnji zatvor bio namenjen politickim delinkventima iz Srbije i inostranstva. Mirkana Obrenovic i Svetu Kunc lider nove KPJ Mileta Perovic, nikada vise u zivotu nije video. Ova prva pojavljalivala se, kazu neki ljudi, krajem osamdesetih u Vojvodini pod imenom Mirjana Zelen Maksa. Mileta Perovic je na slobodu izasao za Novu 1988. godinu.

Realna opasnost od povratka staljinista u SFRJ nije postojala, ali je Titu i politickom vrhu zemlje bio potreban jos jedan politicko-policijski obracun, radi ucvrscivanja sopstvene vlasti i demonstracije svoje snage i Istoku i Zapadu. Sam Milovan Djilas je tih godina pisao da je Josip Broz, opiruci se rastucem uticaju SKJ i JNA, koje je 1971. godine, ocistio od nacionalista, ponovo uzeo pod svoju kontrolu jugoslovensku tajnu policiju, jer mu je bila potrebna za nove politicke obracune. Time je i SDB dobijala na snazi i moci, a njeni rukovodioci veliku policijsku i politicku moc. Kako, medjutim, Tito vise nije mogao da se suprotstavlja uticaju Edvarda Kardelja, to su se u jugoslovenskoj tajnoj policiji

skoncentrisali sedamdesetih godina, uglavnom, slovenacki kadrovi, koji su postepeno preuzimali potpunu kontrolu nad Sluzbom drzavne bezbednosti. Covek koji je tada sebe dozivljavao kao prvog policajca Jugoslavije, bio je Stane Dolanc. O njemu je Dobrica Cosic lepo rekao da je bio najmocniji covek brionske monarhije: ?... Kardelj je bio mozak titoizma, Dolanc njegova pesnica deceniju i po. On je vladavini, od starosti onemocalog Tita, davao energiju alpiniste i okrutnost lovca na sitne zveri. Tito je sa Dolancem nadoknadjivao upravo one moci koje su mu smalaksavale i bez kojih njegova despotija ne bi funkcionalisala, a to su lukavstvo, beskrupuloznost, upornost u naopakoj politici. Kardeljeva samoupravna destrukcija Srbije i utvrđivanje hrvatsko-slovenacke hegemonije, bez Dolanca, njegove autoritarne volje i energije, ne verujem da bi se tako uspesno odrzala!?

Velika slovenacka podvala

Pocetkom 1992. godine, posle otkrica 120 tona krijumcarenog oruzja u Mariboru, slovenacki ministar odbrane Janez Jansa, gotovo da se javno hvalio da njegova dezela trguje dugim cevima i municijom. Nekada je to bila stroga cuvana, ne samo slovenacka, vec i jugoslovenska drzavna tajna. Naime, Slovenija u tom prljavom poslu ucestvuje vec pedesetak godina sa znanjem, a nekada bez odobrenja, nekadasnjeg politickog vrha Jugoslavije. Jedan covek iz Beograda, medjunarodni trgovac, Slobodan Bata Todorovic, otkrio je krajem sezdesetih sve o toj ilegalnoj trgovini oruzjem, pa se uz saglasnost JNA, u nju i ukljucio. Sredinom sedamdesetih Todorovic je osudjen na dvadeset godina robije, ali ne zbog oruzja, vec zbog mahinacija u deviznom poslovanju. Svedoci tog vremena i ljudi koji su imali prilike da cuju Todorovicevu ispovest, tvrde da je sudjenje bilo drzavna osveta zbog lose preprodaje domaceg naoruzanja i opreme. Tako tvrdi beogradski advokat Sava Andjelkovic:

?Kada je sredinom osamdesetih moj klijent Bata Todorovic, iz Zabele dosao u Beograd na operaciju prostate, predosecajuci da ne moze da pobedi rak, ispricao mi je svoju najvecu privatnu tajnu. Februara 1975. kidnapovan je i zatvoren u ljubljanski Dom milicije, gde su ga islednici slovenacke Udbe optuzili za izdaju zemlje i spijunazu u korist Mosada, odnosno Izraela. Kao dokaz za to, pokazali su mu dokumente o preprodaji jugoslovenskog naoruzanja ruskog porekla, koja je obavljena preko firmi Bate Todorovica. Tu prodaju od Todorovica je narucio licno Nikola Ljubicic, general i ministar, da bi JNA rasteretio zastarelog oruzja. Najbolju ponudu za tu robu dali su Italijani i oruzje je uz pomoc ?Transpeda? otislo za Trst. Ugovorom izmedju prodavca i kupca, medjutim, nije bilo naznaceno da Italijani nemaju pravo da preprodaju to naoruzanje nekim zemljama koje su u ratu, pa je citav contingent, dovoljan da se opremi jedna armija, za dobre pare prodat Izraelu. Tim jugoslovenskim oruzjem ruskog porekla i uz pomoc svojih vestih komandanata, Izraelci su zaratili sa Egipcanima

i vojnicki ih porazili. Kako Kairo to nije mogao da otrpi, zalio se Moskvi. Vrlo brzo iz Moskve je u Beograd stigao Breznjevljev prekor Titu zato sto naoruza ?neprijateljsku stranu?. Tu u Titovom kabinetu pocelo je da se odmotava klupko. Otkriveno je da je glavni posrednik u prodaji bio Bata Todorovic, ali je precutano da JNA nije naznacila zabranu prodaje Izraelu, na sta je imala pravo, a da bi se ta greska sakrila, sva krivica je prebacena na Todorovica. Bata se u Ljubljani, dok je trajala tajna istraga, branio da poseduje kopiju Ljubicicevog naredjenja o prodaji ruskog oruzja, u kome pise da se ono ne sme preprodavati zaracenim stranama. Islednici SDB Slovenije i SSUP-a su nasli generalovo pismo, priznao mi je Bata, ali nisu prestali da ga optuzuju, jer je Titu, a i Ljubicicu bio potreban krivac, da bi se Breznjev nekako umirio.?

Todorovic je bio covek sa jakim vezama u Narodnoj banci Jugoslavije. Imao je dobre veze i u jugoslovenskoj diplomatiji. Milan Tresnjic, nekadasnji konzul u Nemackoj, tvrdi da je sef konzularnog odeljenja u Ambasadi SFRJ u Becu, Mihailo Jurman poslovao sa Batom Todorovicem i zato bio na sudu. Iskusni bivsi kontraobavestajac Tresnjic, priznaje da je Todorovic bio u stalnom kontaktu i sa Edom Brajnikom i njegovim ljudima u saveznoj Udbi. Egon Konradi, nekadasnji direktor ?Kompasa?, vodio je u Udbi zapadni sektor i stalno gurao Batu Todorovica da osniva spoljnotrgovinske firme napolju, ne bi li se kroz njih bavili i ekonomskom spijunazom. Udba, a kasnije i SDB je sa Batom Todorovicem imala velike kombinacije i poslove. Bile su sve to mutne radnje, toboze, u korist jugoslovenske obavestajne sluzbe, a u stvari, na stetu SFRJ, a pre svega srpske privrede. Zna se, na primer, da je Todorovic italijanskim trgovcima isporucivao po nekoliko hladnjaca ?bebi bif?, sa rokom placanja do 90 dana. Za to vreme, doticni Italijani bi ugasili svoje firme, ciji je osnivacki kapital obicno bio mali, pa nasa preduzeca iz Vojvodine nisu imala od koga da naplate to najkvalitetnije mlado junece meso. Kako su sudski troskovi bili skupi, a sudovi spori, nasi proizvodjaci bi od svega dizali ruke, cutali i skrivali svoju sramotu. Italijani su znali da ce se to dogoditi, jer je sa njima i postignuta takva ?spijunska pogodba?. Novac je deljen na tri dela trgovcima, Bati Todorovicu i Edi Brajniku, odnosno Udbi. Takve i slicne trgovacke trikove Todorovic je izvadio najcesce sa Slovincima, koji su se u ?ime drzave SFRJ?, a za racun svoje dezele, bavili cak i velikim svercom novca, deviza posebno, pa i robe. U tim poslovima su imali ucesce cak i slovenacki ministri u saveznoj vladu. Pokrice su imali u jugoslovenskom politickom vrhu, najvise kod Edvarda Kardelja. Kako bi, inace, Slovenija godinama mogla da izvozi tri puta vise nego sto je bila njena proizvodnja? Nisu je Hrvati uzalud zvali ?jugoslovenska primadona?. Slovinci su cak i cuvenu srpsku sljivovicu pakovali u zelene flase i prodavalci je kao ?Slovin ? eksklusiv brandy?, a ta rakija je tocena, kako tvrdi Milan Tresnjic, u Levacu.

Slobodan Bata Todorovic je sa Slovencima usao i u lanac trgovine oruzjem, kao najunosnijim poslom. Za Slovence je on tu bio posebno velika konkurencija i zato su resili da ga uklone. Jednog zimskog dana, pocetkom 1975. godine, dva automobila su na alpskom prelazu Brener, iz Austrije u Italiju, sacekala reno 15 u kome je bio Todorovic na putu za Milano. Tu su ga kidnapovali, uspavali injekcijom i u specijalnoj hladnjaci prebacili za Ljubljjanu. Bata Todorovic je smesten u jednu vec pripremljenu prostoriju Doma milicije. Tu je drzan u strogoj tajnosti, pod istragom, punih sest meseci. Njegovi andjeli cuvari su bili Antun Zagar i Boris Stupar, alias Lemai, operativci SDB Slovenije, a islednik se predstavio kao Mladen Ratkovic. Pretpostavlja se da je nakon saslusanja pridobijen, odnosno prevaspitan na policijski nacin, ustupio svoje trgovacke veze i tajne kanale oruzja slovenackim kolegama. Ko zna sta se tacno desavalo u tom specijalnom zatvoru. U Beogradu, u medjuvremenu, niko nije ni znao da je Bata Todorovic uhapsen. Pojavio se iznenada te godine u Kopru, gde je opet, ali javno uhapsen, a zatim sproveden nadleznim organima gonjenja u glavni grad, koji su za njim bili raspisali poternicu. Bata Todorovic je jos u Ljubljani slovenackoj SDB, tj. Janezu Zemljaricu dao rec da nikada nece prozboriti o svom boravku u zatvorskoj sobi Doma milicije. Slovenacki islednici nisu tukli Todorovica u Domu milicije, ali su mu pretili da ce ga izruciti Italijanima, koji su ga trazili da mu sude zbog vojne spijunaze. Ucenjivali su ga da ce objaviti u stampi da je po zadatku savezne SDB spijunirao i cinkario penzionisanog Aleksandra Rankovica, sa kojim se, navodno Bata Todorovic privatno vidjao u Dubrovniku, i da ce ga optuziti javno da je finansirao cetnicke organizacije u Nemackoj i Francuskoj. Pod takvim pritiscima Bata Todorovic je prihvatio predlog Janeza Zemljarica, nacelnika SDB RSUP-a Slovenije da mu se javno sudi, ali za mahinacije u privredi. Za slovenacko politicko i vojno rukovodstvo Slobodan Todorovic, veletrgovac i srpski obavestajac, bio je vrlo opasan covek. Naime, Bata je medju prvima otkrio da se Slovenci u medjugranicnom prometu, masovno bave svercom raznih roba, pa i oruzjem. Saznao je, na primer, da su delovi za tenkove, kupovani u Pragu, prodavani direktno Izraelcima. Taj posao je vodio Egon Konradi, nacelnik u SDB SSUP-a, koji je odrzavao vezu sa Mosadom. Najgore od svega je bilo sto je Bata Todorovic saznao da Slovenci kupuju oruzje za TO Slovenije i da se tajno naoružavaju. Tim poslom rukovodili su Stane Dolanc i Milos Ogrizek. Iz straha da ce biti otkriven, Ogrizek, koji je bio ministar policije, pa nacelnik TO Slovenije, emigrirao je u Austriju. Odatile ga je u Sloveniju vratio tek pocekom osamdesetih Janez Zemljaric, tada savezni funkcijonjer. Do tih podataka Bata je dosao preko svog kolege Djoke Andjelkovica iz Beca. Istim kanalima je otkrio i kako Slovenci iznose devize iz zemlje preko firme ?Kredeks?, koja je bila zapravo filijala ?Ljubljanske banke? u inostranstvu. Ovakve tvrdnje pojatile su se i u memoarima Franca Setinca, ali i u ?Zelenoj knjizi o tajnoj trgovini oruzjem?, koja se nalazi u arhivi SDB SSUP-a. Slovenci su informisali predsednika Jugoslavije na svoj nacin, pa je Tito nasao za shodno da javno napadne Batu Todorovica. Titov napad na Batu

Todorovica bila je, zapravo, prozivka Beograda i Srbije i pritajeni napad na Drazu Markovica. Prvog februara 1976. godine zagrebacki ?Vjesnik? je objavio razgovor novinarke Dare Janekovic sa predsednikom Jugoslavije i CK SKJ pod naslovom ?Komunisti moraju stvarati etiku samoupravnog socijalistickog poretka?. Bio je to treci po redu susret ove novinarke sa Josipom Brozom i prvi intervju u kome je Tito, uopste, pomenuo ime neke lichenosti. Ocjigledno da mu je bilo stalo da apostrofira bas Batu Todorovica. U odgovoru na pitanje o ljudima kojima nije mesto u SK, Tito je, izmedju ostalog, naglasio:

?... Komunisti nisu bili trgovci. Dosli su, dakle, bivsi trgovci i to je za neke bio Eldorado. Oni su znali kako se trguje da bi se zaradjivalo, oni su odgajali i clanove Partije koji su radili sa njima. Neki su nadmasili svoje ucitelje, postali su gori od njih. Evo, sad imamo mnogo uhapsenih. Uskoro ce poceti veliki proces onima koji su napravili goleme stete, u milijardama, nasoj spoljnoj trgovini. Krivci ce biti ostro kaznjeni... Uzmite slucaj tog Bate Todorovica: banke su imali vani, a radili su sa nekim nasim bankama zajedno! Mi smo pohapsili dosta ljudi, onih koji su bili povezani s raznim spekulantima izvana i koji su nam pravili velike stete...?

Ko je, zapravo, bio Slobodan Bata Todorovic? Rodjen je januara 1925. u Smederevu, u porodici Dragoljuba i Adrijane, rodjene Matic. Završio je Pravni fakultet u Beogradu, ali je prvi posao dobio u zagrebackom ?Merkuru?. Vojsku nije sluzio. Zenio se dva puta, Radmilom, sa kojom je dobio kcerku Vesnu i Ljiljanom, koja mu je rodila Adrijanu, Dejanu i Ana-Mariju. U Beogradu je dugo bio zamenik direktora spoljnotrgovinskog preduzeca ?Progres?. Kako su takva preduzeca formirana pod kontrolom Udbe, to se prepostavlja, da je i Bata Todorovic kao direktor, bio saradnik srpske političke policije. Prvi veci posao bio mu je da otkupi sezdesetak americkih brodova kao ?staro gvozdje? za slovenacku zelezaru Store. Medjutim, Todorovic je te celicne ladje ?poklonio? Sloveniji i Crnoj Gori da ih koriste kao morsku flotilu. Ti brodovi su kupljeni u periodu od 1954. do 1959. godine. Kada su Amerikanci culi da nisu iseceni u staro gvozdje, protestovali su diplomatiskim putem. Slovenci su to iskoristili, jer su naculi da se Tito naljutio na ?Progres? zbog toga, pa je njihov delegat u Saveznoj skupstini Augustin Papic, napao ovo preduzece. Posle toga su inspektorji SDK i Savezne devizne inspekcije citavih godina dana kontrolisali rad ?Progres-a?. Kako nisu nadjeni dokazi o mahinacijama, uhapsen je zamenik direktora Bata Todorovic i optuzen za preprodaju tri automobila. Istraga je trajala puna cetiri meseca, pa je posle presude od sest meseci zatvora, brzo pusten kuci. Tuzilac se zalio, pa je visi sud osudio Todorovica uslovno na dve godine zatvora. U medjuvremenu, Bata Todorovic je napustio ?Progres? i presao u ?Interkomerc? iz Umaga. Odatle je sa porodicom ilegalno otisao u Italiju. Za vrlo kratko vreme, od 1965. do 1970. godine, Todorovic je u Italiji, iz koje je proteran, a zatim i u Nemackoj, osnovao cak dvadeset i pet trgovackih firmi. Sve

su radile za Jugoslaviju. Postao je cuven po uvozu deset miliona zileta. Njegove kolege iz SDB tvrde da je to radio po nalogu srpske tajne policije, jer su firme bile i filijale za spajuniranje. Jugoslavija je u svetu imala tri stotine takvih ?kompanija od jednog coveka?, ciji su se direktori, medjutim ?otcepili? od domovine i SDB, pa im je zato bio strogo zabranjen rad sa nasim preduzecima. To je vazilo i za Batu Todorovicu, ali se on te zabrane nije drzao, a i kako bi, kada ga je licno ministar odbrane Nikola Ljubicic angazovao da proda staro naoruzanje JNA ruskog porekla. Bata Todorovic je bio sposoban, pa zato i imucan covek. Imao je kucu u Dubrovniku, Beogradu, Orebicu, Minhenu, po kome je voleo da se vozi u fijakeru. Pre odlaska iz Beograda, nudjeno mu je da bude direktor ?Jugobanke?, ali je on to odbio. U Nemackoj je okupio oko sebe policajce stradale 1966. godine na Brionskom plenumu i pomogao im da udju u biznis. Neki od njih poricali su da je to Bata radio po zadatku SDB SSUP-a, koja je dirigovala operacijom ?XI? ciji je cilj bio pracenje penzionisanih ?udbasa?, a posebno Leke Rankovica. O Rankovicu, medjutim, Bata Todorovic nije napisao nijedan izvestaj!

Akcija Vrh

Sedamdesetih godina, pojavom tzv. GG preduzeca (grupe gradjana), privatizacija je pocela da ulazi na siroka vrata u SFRJ. Partija i drzava su na to odgovorile odlukama 10. sednice CK SKJ da se formiraju posebne komisije za borbu protiv kriminala u privredi i za kontrolu porekla imovine. Prvi predsednik te komisije je bio Rato Dugonjic, a poslednji Jure Bilic. Ta politicka bitka zapocela je bas sa Batom Todorovicem i cetredesetak njegovih saradnika. Zbog ideoloskog karaktera ova akcija, umesto organima javne bezbednosti, poverena je Sluzbi drzavne bezbednosti SSUP-a, koja joj je dala tajni naziv ?Vrh?. Cilj je, naime, bio da se otkrije sprega privrednih kriminalaca sa politicarima i time ovo ?zlo? sasece u koren. Republike sluzbe su zato dobole direktivu da formiraju svoje operativne grupe za borbu protiv kriminala u privredi. Srpska je bila najbrojnija. Njen sef u SDB je bio Vidosav Zlatic. Advokat Sava Andjelkovic mi je rekao da o tome postoji arhiva CK SKJ i SDB Jugoslavije.

?Sudjenje Bati Todorovicu je bilo politicki proces. On je okrivljen da je ostetio Jugoslaviju za oko 800 miliona dinara. Pare koje je doneo drzavi SFRJ bile su mnogo vece, ali se o tome cutalo, kao sto se i cutalo o direktorima iz Slovenije i Hrvatske, koji su se, takodje, bavili ?korisnim malverzacijama?. U Srbiji je zbog toga posle Bate Todorovica smenjeno 150 direktora, a u Sloveniji nikome nije falila dlaka na glavi. Za ovo sudjenje direktno su bili zainteresovani Josip Broz Tito, Vladimir Bakaric i Draza Markovic. Kidnapovanje i prebacivanje Bate Todorovica u Beograd i sudjenje, organizovao je ministar savezne policije general Franjo Herljevic. Za sudiju je doveden ?udbas? Dragoljub Nikolic iz Obrenovca, koga je Herljevic, posle drakonske presude Bati Todorovicu od

dvadeset godina robije, castio pistoljem. Proces Todorovicu je odrzan u vreme rasprave o novom ustavu, cijim je donesenjem ozvaniceno pravo na decentralizaciju SFRJ. U ovom slucaju Slovenija je htela, ne samo da sakrije svoje tajne poslove, vec i da srusi jedinstven devizni sistem, kako bi mogla slobodnije da trguje devizama.

Posle sudjenja u Beogradu, tadasjni Savezni devizni zakon je i promenjen, jer je dokazana, navodna, veza privrednih kriminalaca sa Narodnom bankom Jugoslavije. Po misljenju pojedinih advokata, proces Todorovicu i jos cetrdesetorici, pa i smena direktora predstavljaju novi srpski Goli otok. Najvece je zlo bilo, izgleda, u tome sto su tadasjni lideri Srbije sami pristali na tu slovenacku podvalu. Da bi se pravda koliko-toliko ispravila, zahtevao sam obnavljanje procesa, i rehabilitaciju ovog beogradskog veletrgovca. Takav zahtev podneli su Saveznom судu i Saveznom javnom tuzilastvu i advokati ostalih osudjenih direktora, jer i oni veruju da pravda mora da bude zadovoljena. Uostalom, i sam Bata Todorovic svojevremeno u pismu Mitji Ribicicu i Milki Planinc, priznao je otvoreno: ?Kaznjen sam, ne zato sto sam kriv, vec zato sto je to koristilo za druge ciljeve!? Da je slucaj Todorovic bio Srbima namesten i to na Brionima, posvedocio je licno i Dragoslav Draza Markovic u svojim memoarima ?Zivot i politika?. Srpski lider je na dva mesta pisao o tome kako mu je savetovano sta da radi sa Batom.

Na strani 155. stav 6. (knjiga druga), Draza Markovic je zapisao: ?Imao sam ozbiljan razgovor sa Bakaricem oko sudjenja grupi Bate Todorovica. Herljevic, savezni sekretar za unutrasnje poslove, zahtevao je da se sudi celoj grupi u Beogradu. Mi nismo upoznati s rezultatima istrage, koja je vodjena u Ljubljani, gde je on i uhapsen. Nismo to hteli prihvatiti. Bakaric se slozio. Bice sada spora i guzve s Herljevicem. No, neka bude.?.

Na strani 159. memoara ?Zivot i politika? (knjiga druga), nalazi se jos jedna beleska Draze Markovica o slucaju Bate Todorovica: ?8. oktobra leteli smo Tica, Zivan i ja na Brione. Tamo nam se pridruzio i P. Stambolic. Bili smo na razgovorima kod druga Tita... Kroz razgovor smo dobili potvrdu i za nase opredeljenje u pogledu nekih konkretnih pitanja (sudjenje Todorovicu...)?.

Ako se zna da je Todorovicu i jos cetrdesetorici lica sudjeno bas u Beogradu, onda je sasvim jasno da su Tihomir Vlaskalic, Zivan Vasiljevic, Petar Stambolic i Draza Markovic pristali da na Brionima budu nagovorenici od Tita i Bakarica da se sudjenje odrzi u glavnom gradu Srbije i SFRJ, a ne u Sloveniji, gde je Todorovic uhapsen, saslusavan i isledjivan. Izvrsena je zamena teza, umesto da se Slovenci okrive za kupovinu oruzja i naoruzavanje, Srbi su okrivljeni da preko SDB ilegalno trguju jugoslovenskim oruzjem. Na taj nacin stvoren je jos jedan slucaj u Srbiji, a ne u Sloveniji. Operativci Sluzbe drzavne bezbednosti Srbije koji su radili na slucaju Bate Todorovica, upozorili su na vreme politicki

vrh Srbije o kakvoj se namestaljki iz Ljubljane radi, ali Draza Markovic i Petar Stambolic nisu zeleli da poveruju u informacije svojih tajnih policajaca. U federalnoj tajnoj sluzbi, slučaj Bate Todorovica vodio je Jerko Bradvica, policajac iz Bosne i Hercegovine, Hrvat sa završenim semenistem u Sirokom Brijegu. Pri Sluzbi državne bezbednosti Srbije, bila je formirana posebna mesovita radna grupa za Batu Todorovica, sastavljena od operativaca iz SDB Jugoslavije i SDB Srbije. U njoj su bili Slobodan Stevic, Negosav Pantelic i Milan Labus. Sef grupe je bio Vidosav Zlatic. Kada je ova radna grupa ugасena, a operativci penzionisani, jer su otkrili da se Slovenci naoružavaju preko Bate Todorovica, formirana je druga grupa, u kojoj su bili Obren Djordjević i Dragan Mitrović. Sam Djordjević je licno isao u Minhen na razgovore sa Batom Todorovicem, pre njegovog hapsenja, kada je doslo do saznanja da Slovenci trguju oruzjem i naoružavaju Teritorijalnu odbranu. U takvoj misiji je bio i Milorad-Mika Bisić, nacelnik u SDB Srbije, ali o tom saznanju nije smeо da ?uznemirava? politicki vrh SFRJ. Uz to, otkriveno je da je Bata Todorović radio i za SDB Slovenije. Da se vidjao cak i sa Edvardom Kardeljom, a da je imao i dobre veze sa Egonom Konradijem, nacelnikom u državnoj bezbednosti Slovenije, a zatim i SDB Jugoslavije. Oni su poslovali preko ?Ljubljanske banke? i kompanije ?Kredeks?. O tome su SDB obavestavali njeni dousnici Radovan-Raca Mitić i Igor Polaniscak, inace Batini bliski saradnici.

Kako, međutim, srpski političari, pre svih, Slavko Zecević, ministar policije, nisu reagovali na informacije SDB Srbije, operativci su, predvodjeni Slobodanom Stevićem o tome upozorili saveznog ministra Franju Herljevića, koji je upravo 1974. godine stupio na dužnost. Herljević je podržao zalbu Slobodana Stevića i preneo je Stanetu Dolancu, ali ju je ovaj lukavo vratio u Srbiju, prвom coveku srpske partije Tihomiru Vlaskaliku, koji je odneo na sto ministra policije Slavka Zecevića. Iz osvete, Zecević je operativca Slobodana Stevića izbacio iz SKJ i iz SDB Srbije i oterao ga na ulicu.

Poslednja Titova prevara

U Beogradu, 8. maja 1980. godine, sahranjen je Josip Broz Tito, tadašnji predsednik, tadašnje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Sahranjen je u cvečnjaku svog vrta, Kuci cveca u Uzickoj broj 15. Nije naodmet podsetiti, da su tih dana u mimohodu, odale poslednju postu Josipu Brozu stotine hiljada Beogradjana i ljudi iz svih krajeva Jugoslavije. Tog dana, u Beogradu su se nasli predstavnici zemalja za koje mnogi nisu ni culi. Naslo se na jednom mestu ukupno 209 delegacija iz 127 zemalja: 122 državne delegacije, 68 delegacija partija, cetiri delegacije oslobođilackih pokreta, devet delegacija medjunarodnih organizacija i sest ostalih delegacija. Na celu državnih delegacija bilo je 38 sefova država, pa su se tu nasli, između ostalih, i Leonid Iljić Brežnjev, Indira Gandhi, Margaret Tacer, Sandro Pertini, Kenet Kaunda, Sadam Husein, Helmut

Smit, Hans Ditrigh Genser, Todor Zivkov, Nikolae Causesku, majka Dzimija Kartera i mnogi drugi. Cetiri kralja dosla su takodje da odaju poslednju pocast Josipu Brozu, izmedju ostalih svedski kralj Gustav XVI, norveski kralj Olaf V, princevi i clanovi kraljevskih porodica. Doslo je sedam potpredsednika republika, sest sefova nacionalnih parlamenata, 10 predsednika vlada, tri potpredsednika vlada, ministri inostranih poslova, 20 clanova vlada i 22 drzavna funkcionera. Nasli su se tu i delegati partijskih delegacija iz 103 zemlje. Vatikan je poslao takodje svoja dva delegata koji su dosli u Beograd na ispracaj. Medjunarodne organizacije i udruzenja nisu zaostajali sa ucescem na poslednjem ispracaju Tita, pa su tu bili delegati Evropskog saveta, Izvrsnog saveta EZ u Briselu, Uneska, Ujedinjenih nacija, OECD-a, parlamenta, Komonvelta, Arapske lige i mnogi drugi.

Tada je, izmedju ostalog, Vladimir Bakaric rekao: ?... Jos za zivota legenda, Tito sada prelazi u legendu historije, medju njene vrhove... Hvala Ti, druze Tito, na nasledju koje si nam ostavio. Cuvat cemo ga kao zjenicu oka svoga...?, da bi posle njega Stevan Doronjski u oprostaju, u svom govoru, rekao: ?... Mi smo sa Titom dovoljno sazreli i ocvrsnuli u svesti da mozemo opstatи kao cvrsta i monolitna zemlja, samo kao ravnopravna socijalisticka zajednica svih nasih naroda i narodnosti...? Mnogi politicari i funkcioneri tadasnje Jugoslavije, a i dugo posle Titove smrti, imali su svoje poslednje slovo u ime naroda, nad odrom Josipa Broza Tita. Sahrana Josipa Broza Tita bila je svetski dogadjaj, ali i veliki ispit za jugoslovenski sistem bezbednosti i tajne sluzbe, jer je trebalo obezbedjivati sest stotina uvazenih gostiju. Neki od njih su sa sobom poveli vlastite telohranitelje. Svaki od jugoslovenskih operativaca angazovan na ovoj sahrani bio je zaduzen da prati po jednog strang drzavnika. Neka tajna saznanja kazuju da je na Titovoj sahrani, ipak, sve bilo mnogo drugacije.

Moj sagovornik je covek pod zakletvom o cutanju. Dr Obren Djordjevic je cetiri decenije proveo kao profesionalac u organima bezbednosti. Bio je oficir Ozne, Udbe i nacelnik SDB, prvo u beogradskoj upravi, a zatim od 1978. do 1985. godine u srpskoj tajnoj policiji. Istovremeno, baveci se naucnim radom dr Djordjevic je napisao cuveni ?Leksikon bezbednosti? i jos nekolicinu knjiga i udzbenika. Mada je vec godinama u penziji, dr Obren Djordjevic je i dalje covek cije ime svi policajci, ali i gradjani koji ga poznaju, izgovaraju sa postovanjem. Zato je i njegovo svedocenje o tajnim sluzbama uvek prihvatanu sa uvazavanjem. O samoj Titovoj sahrani dr Obren Djordjevic mi je ispricao gotovo, neverovatnu pricu:

?Mi iz Sluzbe drzavne bezbednosti Srbije tada smo imali zadatak da rivamo PBeograd spolja. Jovanku Broz i sest stotina stranih drzavnika cuvali su radnici SDB SSUP-a, KOS-a i agenti stranih sluzbi bezbednosti. Beograd je tada bio centar sveta, tu je pored predsednika drzava i vlada, kraljeva i princeva,

bilo i stotinak stranih obavestajnih sluzbi od CIA, KGB, Mosada, preko BND do japanske sluzbe bezbednosti! Kada je Josip Broz umro pojedini clanovi Predsednistva SFRJ, pre svega Stevan Doronjski i Stane Dolanc, zeleli su da ga balsamuju i stave u mauzolej, kakav ima Lenjin na Crvenom trgu. Titovo telo, medjutim, bilo je puno raznih lekova i medikamenata, pa je pocelo prerano da se raspada i da siri oko sebe neugodan miris. Iz medicinskih i higijenskih razloga, pre svega, Dolanc, Mikulic i Doronjski odlucili su da se javna sahrana izvrsi bez Titovog tela. Tako se i dogodilo da su za praznim kovcegom isli Jovanka Broz, mnogi svetski drzavnici i nasi gradjani. Tito je naknadno sahranjen u Kuci cveca. O tome niko nista nije znao, sem Stevana Doronjskog, Staneta Dolanca i ljudi iz Titovog najuzeg obezbedjenja. Bila je to poslednja Titova prevara. A i Bog je, kaze narod, zbog te prevare kaznio Doronjskog. Umro je odmah posle Titove sahrane! Ima, doduse, ljudi koji tvrde da je ta sahrana tako izvedena, jer je tadasnji sef SDB SSUP- a Mitja Krajger strepeo od moguce diverzije emigracije na samoj sahrani Josipa Broza. Tvrdi se da je zapravo iza svega stajao ministar policije Stane Dolanc, samo zato jer se spremao da nasledi Tita. Medjutim, kombinacija oko Titovog naslednika bila je malo drugacija. Kada su krajem sedamdesetih za sefa savezne Udbe, zatim za nacelnika Generalstaba i sefa Vojne obavestajne sluzbe dovedeni Mitja Krajger, nekadasnji pukovnik KOS-a, Stane Brovet, vojni obavestajac i general Potocar izvrsene su pripreme za promociju Edvarda Kardelja za novog Tita. U pozadini tog politickog puca stajao je Stane Dolanc, koji je bio izuzetno mocan covek. Toliko je bio jak da je, na primer, generalu Franju Herljevicu, koji je na jednom kongresu SKJ zeleo da referise Titu, Dolanc jednostavno rekao: ?Ne moze!? Ta kombinacija sa dolaskom Kardelja na celo drzave je, medjutim, propala, jer je Bevc 1976. iznenada umro od raka. U jugoslovenskom politickom vrhu je uvek bilo dosta bivsih obavestajaca i policajaca. Stane Dolanc je bio major KOS-a. Neki kazu cak i dupli agent CIA i KGB. Tako velika koncentracija bivsih agenata i policajaca u vlasti moze se objasniti cinjenicom da je druga Jugoslavija nastala iz rata, tj. iz revolucije. U njoj su novi lideri bili ili vojskovodje ili clanovi organa bezbednosti. Mi smo jos od 1944. godine, u Moskvi i Lenjingradu skolovali mlade borce u Akademiji KGB za poslove bezbednosti. Imam kod sebe fotografiju na kojoj su Mitja Ribicic, Josip Manolic, Cedo Grbic, Koca Koncic, Misa Lukic i Radivoje Radovic u uniformama CEKE slikani u vreme kada su bili djaci buduceg KGB-a. Neki od njih su kasnije, kao Manolic i Ribicic postali ljuti protivnici SDB i KOS-a, mada su u njima i penziju zaradili!

Sluzba drzavne bezbednosti je kao produzena ruka SKJ bila neka vrsta njenog politickog stita. Gonili smo samo one politicke protivnike koji su nanosili veliku stetu SK. Ono sto se, na primer, 1974. godine desavalo na Pravnom fakultetu inicirala je i zavrsila Partija. SDB Srbije sa tim nema veze i sasvim je nevina. Sto se tice ?Slucaja osmorice?, mi u SDB smo smatrali da taj tzv. Otvoreni univerzitet nije opasan za Srbiju.

U Predsednistvu Srbije, medjutim, je naredjeno da se taj univerzitet ugasi. Cak smo se i posvadjali oko toga. SDB je svesno uleteo u tu akciju sa rizikom. Gurnuli smo politicare napred, jer smo znali da je sve bilo zakuvano u CK SKJ kod Staneta Dolanca. Prica se da je i afera Memorandum delo Staneta Dolanca, jer je navodno uz pomoc radnika SDB SSUP-a taj rukopis SANU podmetnut ?Vecernjim novostima?, kako bi Srbiju okrivio za nacionalizam. Ne znam detalje, ali znam da i u moje vreme Stane Dolanc nije imao prodju u SDB Srbije, ali je imao izvesne veze i uticaje na GSUP Beograda! Kada je pred sednicu KEBS-a u Beogradu trebalo da ih ?neutralisemo?, ja sam ih pozvao i zamolio da budu korektni i mirni u vreme odrzavanja te konferencije. Oni su obecali da ce sve biti u redu i tako je i bilo...?

Svi Dolancevi ljudi

Glavni problem SDB Jugoslavije je bio losa saradnja izmedju centrale u Beogradu i sluzbi na terenu, po republikama i pokrajinama. Vec tada, sedamdesetih godina, rukovodioci SDB u republikama i pokrajinama su toliko prekrajali i frizirali poverljive informacije, da SDB Jugoslavije nije imao realnu sliku o zbivanjima u zemlji. Zbog republickih, a cesto i licnih interesa napusteno je sveto operativno pravilo da se centrali dostavljaju sve informacije, direktno i bez obrade. Fakticki SDB Jugoslavije, koja je imala oko 150 operativaca i rukovodilaca, je obmanjivana od republiko-pokrajinskog rukovodstva i politice policije. General Franjo Herljevic, savezni ministar policije radio je na razvodnjavanju funkcija bezbednosti u SSUP-u i SDB-u Jugoslavije. Dobri poznavaci ovog Hrvata iz sela Stupara kod Tuzle, koji je pre rata bio bravar, secaju se, da ga je krajem 1973. godine Tito pozvao u Bugojno i jednostavno saopstio da treba da ide u SSUP za ministra i da tamo ?... ocisti one Augijeve stale u policiji...? General Franjo Herljevic je Marsalu hrabro odgovorio da se ne razume u policijski posao, ali da ceni, postuje i voli druga Tita. Josip Broz mu je tada naredio: ?Ides za ministra policije, bas zato sto me volis!? Preko generala Franje Herljevica u federalnoj policiji i SDBJ, prvi covek SFRJ i ljudi koji su ga okruzivali sprovodili su novu cistku srpskih kadrova, namecuci im sindrom IV plenuma. Najvise su stradali skolovani policijski kadrovi, iskusni profesionalci, koje su u operativni rad uveli kontraobavestajci i obavestajci tzv. ratne generacije kao sto su bili, na primer, Nikola Banicevic i Nikola Nikolic. Novi ministar savezne policije umesto srpskih kadrova u Sluzbu drzavne bezbednosti Jugoslavije poceo je da dovodi, na nagovor generala Ivana Miskovica, vojne kadrove. Tako je, na primer, general Jovo Popovic usao u SSUP i vrlo brzo postao covek od poverenja generala Franje Herljevica. Novi ministar i novi kadrovi iz SSUP-a i SDBJ cak su vrsili i pritisak, prvo na srpske kadrove u SSUP-u, a zatim i na RSUP Srbije da se prva i najsurovije obracunava sa drzavnim neprijateljima. Na nagovor Branka Mikulica, general Herljevic je, na primer, u vreme odrzavanja KEBS-a u Beogradu predlagao da se izvedu

policjski tenkovi na ulice radi ocuvanja bezbednosti od unutrasnjeg neprijatelja. Srbija je jedva uspela da spreci ovu bruku. Naime, posle Brionskog plenuma, maspoka i liberala na politicku scenu je stupila nova garnitura antisrpski raspolozenih politicara, koje je predvodio mladi i agilni Stane Dolanc. Za njim su isli Branko Mikulic, Jure Bilic, Josip Vrhovec, novi Titovi ljubimci. Dolanc je samo nastavio posao Franje Herljevica. Vec 1981. godine, na primer, Dolanc je uspeo da na Predsednistvu SFRJ izdejstvuje odluku da se Arhiva SDB Jugoslavije podeli po republikama i pokrajinama. Tako su mnoga tajna dokumenta iz Beograda otisla po principu: Bosancima bosansko, Hrvatima hrvatsko, Slovencima slovenacko, Srbima srbijansko. Dolaskom Staneta Dolanca i novih Hrvata u SSUP i Sluzbu drzavne bezbednosti, republika Srbija i Srbi su u oblasti drzavne i vojne bezbednosti ostali fakticki bez svojih ljudi. Novi Krcun i novi Rankovic nikada se nisu pojavili u Srbiji. Preko lova i kafanskih stolova ovaj slovenacki vojni kontraobavestajac i politicar umeo je da se priblizi pojedinim srpskim operativcima i rukovodiocima SDB. Njegovi veliki prijatelji su bili i Srdan Andrejevic i Dusan Stupar. Stane Dolanc je postao prvi covek bezbednosti SFRJ. On je bio taj koji je neprestano trazio srpske glave na stolu. Najcesce je od SDB Srbije zahtevao da se kontrolise i pritvara Milovan Djilas:

?... Djilas je imao dosije u Udbi Srbije jos od 1952. godine. Mi smo ga po naredjenjima iz politickog vrha drzave cesto kontaktirali i on se vrlo brzo navikao na nas. Ponasao se korektno, pa i nismo imali potrebu da ga stalno pratimo, niti da nekog od inspektora zaduzujemo da radi posebno na Djilasu. Negde 1979. godine, mi smo mu oduzeli trofejno i ratno oruzje iz stana, jer je to nalagala bezbednosna situacija. Djilas je dosao kod nas u SDB i zatrazio da mu oruzje vratimo, jer je to bio licni poklon ruskog marsala Konjeva iz rata. Tada nam je u sali rekao: ?Hapsite me malo cesce, kako bi se moje knjige u inostranstvu bolje prodavale!? U vreme kada se odrzavao onaj kongres Partije u hali ?Pionir?, ja sam bio sef Staba bezbednosti. Dobio sam naredjenje iz CK SKJ da Djilasa ?uklonim?. Kako mi naredjenje nije bilo jasno otisao sam kod Staneta Dolanca i pitao sta zeli da uradim sa Djilasom. Da ga hapsimo? Za to mi treba pismeno naredjenje tj. resenje. Dolanc je bio lukav, nije zeleo nista da potpisuje, pa sam mu ja predlozio da Djilasa posaljemo na sedam dana u Arandjelovac o trosku Sluzbe drzavne bezbednosti. I Dolanc je to oberucke prihvatio...? ? seca se dr Obren Djordjevic.

Stane Dolanc je, po misljenju njegovog prijatelja generala Jove Popovica, bio poslednji pravi titoist. U svim njegovim govorima pojavljivale su se politickе floksule o drzavnim neprijateljima, kakve je upotrebljavao i Josip Broz. Umeo je javno da govori kako je sistem bezbednosti i sluzba bezbednosti Federacije, republika i pokrajina jedinstven mehanizam sa visokim stepenom funkcionalnog jedinstva, mada je i sam znao da to nije istina. Drug Stane je imitirajuci Tita

govorio o neposlusnim intelektualcima, o otvorenom antikomunizmu, o peticijama visokim funkcionerima, o srpskom i albanskom nacionalizmu zajedno, o crkvama i dzamijama, takodje, zajedno, mada se znalo da islamski verski objekti nicu u SFRJ deset puta brze nego pravoslavni, o otkrivenom terorizmu, o privrednom kriminalu i stranim spijunima. Kako je SDB u njegovo vreme radila, rekao je sam, 1983. kada je istakao da je broj prijavljenih politickih delinkvenata narastao u 1982. godini na 861 lice. Dolanc je bio ministar jugoslovenske policije od 1980. do 1984. godine, a zatim odgovorno lice u Predsednistvu SFRJ za bezbednost zemlje. To je i koristio da se za sve pita i da sve u Jugoslaviji kontrolise. Dok je bio clan Predsednistva SFRJ, nije bilo policijskog skupa u zemlji, a da na njemu Dolanc nije bio pocasni gost. Zbog Dolanca su se cak ti skupovi odrzavali na Bledu ili u Kranjskoj gori. Dok je Dolanc bio ministar, SDB Jugoslavije je vodio prvo Srdan Andrejevic, koji je pod uticajem ovog Slovenca preko noci postao lovac. Stane Dolanc i Draza Markovic imali su jos jednog kandidata za tu funkciju, Obrena Djordjevica, ali se nisu odlucili za njega, jer je bio isuvise ozbiljan profesionalac. Srdan Andrejevic im je mnogo vise odgovarao. Bio je to provereni Oznin kadar, kontraobavestajac u beogradskoj upravi tajne policije. Kada je dosla 1966. bio je sef engleskog referata u sektoru Zapad. Jedan je od retkih sefova koji je pregrmeo Brionski plenum. Tada je imenovan za nacelnika analitike u SDB grada Beograda, a kasnije, u vreme ministra policije Slavka Zecevica i za analiticara SDB Srbije. Odatle je i otisao u federalnu tajnu policiju. Pre njega, nacelnik tajne sluzbe SFRJ je bio Mitja Krajger iz Slovenije, a posle je iz Hrvatske dosao Zdravko Mustac. Iza ovog zagrebackog kontraobavestajaca u SDB Jugoslavije nastupio je period v.d. stanja. Njen prvi sef bio je, takodje, Dolancev covek, Pjer Misovic iz Crne Gore. Stigao je u SSUP kao policijski amater, prevodilac za francuski jezik, a uspeo da postane sef Odeljenja za informacije i dezinformacije i nacelnik SDB SSUP-a. U to vreme je bio i predsednik Komisije za koordinaciju sluzbi drzavne bezbednosti Jugoslavije pri SSUP-u, odnosno glavni covek tajne policije na Kosmetu.

Sluzba drzavne bezbednosti SFRJ je u Dolancevo vreme imala deset uprava. U njima su radili, na primer, Nikola Banicevic u I kontraobavestajnoj upravi, vodio je drugi sektor za emigraciju. Banicevic je bio i strucnjak za CIA. Nasledio ga je Nikola Nikolic, strucnjak za BND. Posle njega nacelnik za emigraciju je bio Micko Desnica. Trecu upravu, unutrasnju, predvodio je Luka Ivanovic, bivsi nacelnik tajne policije u Bjelovaru. U analitici i dokumentacionom centru bili su dr Vidan Markovic i Ivan Nahtigal. Vucina Cagorovic je u petoj upravi bio zaduzen za obezbedjenje jugoslovenskih funkcionera, sto je krajem osamdesetih preuzeo Dragan Pajovic. Sedmu upravu tehnike u Institutu bezbednosti drzao je Dragan Mojsovski, a Roko Dodik je bio sef X uprave za pracenje diplomatskih i stranih privrednih predstavnistava. Bio je ekspert za nemacku tajnu sluzbu BND. Danas i zivi u Nemackoj. Najbolji poznavalac nemacke tajne policije, kazu sami

operativci, bio je Ilija Svilar, koga su Nemci kao obavestajca i uhapsili. ?Pao? je posle izdaje kolege Jozе Perkovica iz Osijeka, koji je radio za BND. Svilar je kasnije 1978. godine razmenjen. Milutin Jankovic je u Sluzbi drzavne bezbednosti Jugoslavije, kao kontraobavestajac pratio engleski MI5. Fehim Halilovic je vodio Operativni centar SDBJ. Bili su to ljudi lojalni svom ministru, poslusni do te mere da nisu stizali da razmisljaju o vlastitoj sudbini i sudbini svog naroda. Vecina njih, posebno onih srpskog porekla, pala je na ispit u drzavne bezbednosti na kosmetskom pitanju. Kada je, naime, Rahman Morina postao prvi covek kosmetske tajne policije, imao je naviku da se aktivno druzi sa Stanetom Dolancem, ali ne i da dobro radi. Morina je svoje izvestaje o radu SDB Kosova i Metohije redovno slao u SDB SSUP-a, ali ne i u SDB RSUP-a Srbije. Rukovodioci u tajnoj sluzbi Srbije mogli su te raporte da vide samo kada su, jednom godisnje dolazili na koordinacioni sastanak svih jugoslovenskih nacelnika i zamenika u SDB Jugoslavije. Na jednom od takvih sastanaka, predstavnici SDB Srbije su stavili primedbu da su izvestaji Rahmana Morine nepismeni i netaci. Sutradan je na sto, Srdan Andrejevic doneo drugi izvestaj SDB Kosmeta. Vrlo brzo se, medjutim, otkrilo da je taj raport napisao Luka Ivanovic, nacelnik trece uprave SDBJ, na sta je SDB Srbije i sam RSUP preko ministra Svetislava Lalovica urucio zvanican protest SSUP-u. Da bi se problem izgudio, naredne godine Dolanc je poslao zajedno Zdravka Mustaca i Dragana Mitrovica da posete SDB Kosmeta. Posle te inspekcije, Mustac je dao pozitivnu ocenu Rahmanu Morini i kosmetskoj tajnoj sluzbi, a negativnu ocenu dobio je SDB Srbije.

Medju policajcima, Dolanc je upamcen kao funkcioner koji je uspeo da kao Tito, admiral Mamula i predsednik Raif Dizdarevic, sebi stvori privatnu tajnu sluzbu. Dolanc je imao svoje ljude u SDB Beograda, SDB Srbije, SDB Vojvodine i SDB Kosova i Metohije. Upamcen je i kao ministar policije koji je do maksimuma razvio saradnju SDB sa kriminalcima u zemlji i mafijom u svetu. Po recima jednog inspektora, cak sto pedeset delinkvenata je radilo za SSUP. Savezna tajna policija Jugoslavije tih godina bavila se i svercom duvana i cigareta, kako bi dosla do sredstava za svoje specijalne i ilegalne akcije. Oko toga SDB Srbije je sa SDB Jugoslavije vodila tiki rat, jer je plenila federalne svercerske kamione sa cigaretama. Na vrhuncu Dolanceve moci, njegov sin Igor Dolanc dobio je u RSUP-u Slovenije mesto nacelnika za kontraspjunazu, a nesto kasnije, krajem osamdesetih je postao i sef Sluzbe drzavne bezbednosti Slovenije. Interesantno je, da kako je rastao politicki rejting Staneta Dolanca od sredine sedamdesetih godina u Federaciji, tako se povecalo i prisustvo slovenackih kadrova u tajnim sluzbama Jugoslavije. Kljucni ljudi u SDB SSUP-a, a zatim i SID-a SSIP-a postali su Silvio Gorenc, Egon Konradi, Martin Kosir, Mitja Krajger, Boris Zore, Ivan Erzan. Nisu to bili neki veliki (kontra)obavestajci, naprotiv, Slovenija je u Beograd slala svoje najgore kadrove, ali dovoljno spretne da se bave muckama. Kada je, na primer,

beogradski kosarkaski klub ?Partizan? sredinom osamdesetih, naprsto, kidnapovao Vlada Divca iz kraljevacke ?Slogi?, Ivan Erzan je aktivirao SDB Jugoslavije, po nalogu Staneta Dolanca, da pronadje Divca i ?pretera? ga u ljubljansku ?Olimpiju?. Srecom, obavestajci zaposleni u ?Partizanu? bili su veci mangupi od ?debejaca? iz ?Olimpije?. Vecina ovih slovenackih ljudi poticala je iz OK SK i iz slovenacke privrede. Zato su se partiji i privredi posle isteka mandata u tajnoj policiji i vracali. Silvio Gorenc je, na primer, bio pre dolaska u SSUP, predsednik opstine u Krskom, a Martin Kosir sekretar komiteta u Kranju. Kada je napustio Beograd, nacelnik Silvio Gorenc je dobio da vodi nuklearnu elektranu Krsko, a zatim fabriku papira ?Djuro Salaj?. Posle njega, na mesto sefa SDB dosao je Dimitrije Mitja Krajger, penzionisani pukovnik JNA, koga je reaktivirao general Franjo Herljevic, od 1974. novi ministar federalne policije. Krajger je bio dva mandata po cetiri godine u Beogradu, prvo u SDB-u, a zatim u SID-u. Egon Konradi je bio obavestajac sa osamnaest godina u VOS-u. U Ministarstvo unutrasnjih poslova Slovenije usao je 1956. Ozenio se tada jednom Bosankom. Pocetkom sezdesetih postao je nacelnik slovenacke Udbe, a 1968. i ministar policije. Odatle je na kratko bio u SDB Jugoslavije, vodio je sektor Zapad u Kontraobavestajnom odeljenju, da bi po povratku u Ljubljano postao direktor slovenackog ?Kompasa?. To mu je ujedno i bilo pokrice za obavestajni rad za SDB Jugoslavije, ali i za CIA i Mosad, kako su utvrdili operativci KOS-a JNA. Gorenc i Konradi zajedno su sezdesetih radili u slovenackoj policiji, ali su zbog slucaja Kavcic doziveli razlicitu policijsku sudbinu. Silvio Gorenc je unapredjen u sefa u SDB Jugoslavije, a Konradi je poslat u privredu.

Najslabija tacka u policijskoj karijeri Staneta Dolanca bili su intelektualci. On je, naime kao oficir i bezbednjak KOS-a imao kompleks nize vrednosti, pa je zazirao od pametnih ljudi, koji su drugacije mislili. Taj sindrom, uopste, pratio je organe drzavne bezbednosti Jugoslavije punih pedeset godina. Razumljivo je onda sto su intelektualci povremeno dolazili u sukob sa vrhovima vladajuće stranke. S obzirom da je postojala identicnost partije i drzave, to su cinjene mnoge zloupotrebe, kojima je svako ko je kritikovao postojeći sistem vlasti ili funkcionisanje njegovih delova, smatran neprijateljem, a svaki takav istup kao neprijateljski akt. Krajem sezdesetih godina, pod uticajem evropskih kretanja u studentskom pokretu, dolazi do poznatih demonstracija 1968. godine na univerzitetima i u nasoj zemlji. Posle demonstracija u Beogradu, nastaje neformalna grupa intelektualaca koji se povremeno sastaju po privatnim stanovima i tom prilikom polemisu o stanju u nasem drustvu i drustvenim kretanjima u svetu. U tom smislu tvrdili su da najvece zlo u nasem drustvu donosi birokratizovana partija i njeni vrhovi, da je razvoj radnickog samoupravljanja nespojiv sa postojanjem jedne avangardne organizacije sa vodecom i usmeravajucom ulogom u drustvu. Tvrđili su da ce istoricari naci dovoljno snage da najzad pristupe reviziji slike o razvoju KPJ i nase revolucije. Govorili su da zahvatiti u korene nase situacije, znaci zahvatiti vladajuću

komunisticku organizaciju, da u nasem drustvu ne moze biti stvarne demokratije sve dok postoji vladajuca partija. Posebno su tvrdili da u zemlji pocinje borba za elementarna ljudska prava i slobode gradjana. Na osnovu podataka o grupi koju je sacinjavalo nastavno osoblje Beogradskog univerziteta, vise puta je raspravljanu na plenumima CK SKJ i Srbije i ocenjeno je da ona predstavlja za SK i nasu drzavu veliku opasnost, kao potencijalni izvor buducih nemira na Univerzitetu, pa je zato zauzet stav da se oni uklone iz nastave. U tom pravcu, na osnovu merila moralno-politicke podobnosti, oni su premesteni u druge ustanove u kojima nemaju dodira sa studentima. Drugi primer, desava se pocetkom sedamdesetih godina, kada su donoseni amandmani na savezni ustav i povodom toga su odrzavani sastanci i naučni skupovi na kojima su istaknuti strucnjaci ustavnog prava trebalo da govore o prednostima koje donosi novi ustav SFRJ nasem drustvu. Medjutim, dogodilo se nepredvidjeno. Grupa profesora Pravnog fakulteta svojim izlaganjima je dokazala da SR Srbija ovim ustavnim promenama nista ne dobija, vec je stavljen u podredjeni položaj u odnosu na svoje dve pokrajine, koje osim toga postaju tutori SR Srbije i istovremeno dobijaju status federalne jedinice koji do tada nisu imale. Cak su dobile da samostalno obavljaju poslove narodne odbrane i drzavne bezbednosti. Pored ostalog konstatovano je, da ova prava pokrajine nemaju nigde u svetu u ustrojstvu drzave. Ovakav zavrsetak skupa na Pravnom fakultetu izazvao je reakciju partijskih foruma koji su ocenili ovaj skup kao delo velikosrpskih nacionalista, zakletog neprijatelja revolucije u Jugoslaviji i direktno upereno protiv bratstva i jedinstva i ravnopravnosti naroda i narodnosti u nasoj zemlji. Posto su ocenjeni kao neprijatelji revolucije, treba ih zbog toga eliminisati iz nastave da ne truju studentske mase. Kao protivnici vladajuće partije, ucesnici u ovoj diskusiji su oglaseni kao neprijatelji naroda i zbog toga je jedan od njih, profesor dr Mihailo Djuric bio osudjen. Drugi su poslati u penziju, treci su razmesteni na radna mesta van nastave, a jedan broj je ostao bez posla. O takvim politicko-pravosudno-policijskim sudjenjima u Jugoslaviji osamdesetih godina, advokat dr Rajko Danilovic kaze:

?... Kriminalizirajući misljenje, jednopartijska drzava je posegla za najmocnijim sredstvom eliminacije političkih neistomisljenika. Jedini kriterijum koji se proklamovao bio je ? ko je za, a ko protiv vladajućeg i zvanicnog misljenja partijske oligarhije. Nigde nisu tako revnosno korisceni organi za progona, politicka policija, tuzilastvo i sud, nego u progonu političkih neistomisljenika, i nijedno drugo sredstvo politickog obracuna u SFRJ nije dalo toliko rezultata kao progona neistomisljenika. Taj proces licio je na stanje neobjavljenog gradjanskog rata u Jugoslaviji, a od netrpeljivosti prema drugacijem misljenju samo je korak do neprijatelja. Od smrti Josipa Broza Tita 1980. godisnje je bilo nesto vise od pet stotina slučajeva policijskog i sudskega progona neistomisljenika. Ti ljudi su obicno optuzivani za politicki kriminal, za tzv. verbalni delikt, odnosno dela koja su kriminalizovala drugacije misljenje ? ucestvovanje u neprijateljskoj

delatnosti; udruzivanje radi neprijateljske delatnosti; neprijateljska propaganda; ugrozavanje licnosti i dela Josipa Broza Tita. Inkriminacija misljenja najpreciznije je definisana u clanu 133. Krivicnog zakona SFRJ recima ? ko napisom, letkom, crtezom, govorom ili na drugi nacin poziva ili podstice na obaranje vlasti radnicke klase i radnih ljudi, na protivustavnu promenu socijalistickog samoupravnog drustvenog uredjenja, na razbijanje bratstva i jedinstva i ravnopravnosti naroda i narodnosti, na svrgavanje organa drustvenog samoupravljanja ili vlasti ili njihovih izvrsnih organa, na otpor prema odlukama nadleznih organa vlasti i samoupravljanja koje su od znacaja za zastitu i razvoj socijalistickih samoupravnih odnosa, bezbednost ili odbranu zemlje, ili zlonamerno i neistinito prikazivanje drustveno-politickih prilika u zemlji ? kaznice se od jedne do deset godina. Takav progon preziveli su advokat Srdja M. Popovic, Milan Vujin, radnik Manojlo Bojat, Vladimir Dapcevic, Milija Gojak, Momcilo Selic, Zoran Gluscevic, Bozidar Jaksic, Miroslav Mandic, Mihajlo Djuric, pop Nedeljko Janjic, dr Vojislav Seselj, Milan Nikolic, Miodrag Milic, Ivan Ivanovic, Gojko Djogo i mnogi drugi Srbi. Za organizatora politickog sudskog procesa, najsuptilniji zadatak je bio izabratiti sudiju, koji ce predsedavati sudskim vecem. Sam izbor se vrsti po principu da Srbin sudi Srbinu, musliman muslimanu, Albanac Albancu, Crnogorac Crnogorcu, Hrvat Hrvatu. Time se postize privid objektivnosti suda i dokazuje lojalnost te etnicke skupine samoj vlasti. Najpouzdaniji je sudija onaj koji je saradnik politicke policije. To vazi i za svedoke. Ima danas u pravosudju i advokaturi dosta ljudi koji su nekada i bili politicki policajci. Sudbina politicke policije, tuzilastva, dobrim delom i sudstva, zavisi od sudbine politickih vlastodrzaca, jer oni su samo njihova egzekutiva. U tom sluzenju politickoj oligarhiji u tajnoj policiji, tuzilastvu i sudu uvek se prespe i malo od moci te oligarhije... sto ovi cesto svojim ponasanjem i pokazuju... Progon politickih neistomisljenika bio je od zavrsetka rata do nedavno, najostriji u Bosni i Hercegovini, prvenstveno zbog nacionalne i verske sarolikosti, ali i osecanja nesigurnosti vlastodrzaca.?

Kritika intelektualaca u opoziciji zbog upotrebe verbalnog delikta za obracun sa onima koji drugacije misle, najvise su pogadjale drzavne funkcione. Ministar federalne policije Dobrosav Culafic je, na primer, odgovarajuci takvim kriticarima, izjavio da je u SFRJ od 1981. do 1985. godine, registrovano 1.652 politicka kriminalaca. Od toga po tom famoznom clanu 133. KZ osudjeno je 522 lica. Culafic je naglasio da je to bila posledica obracuna drzave sa kontrarevolucijom na Kosmetu i nacionalizmom u citavoj zemlji. Skidanje instituta verbalnog delikta iz Krivicnog zakona, ministar policije Jugoslavije je poistovetio sa pozivom na bratoubilacki rat. Na Veliki petak 20. aprila 1984. godine, u stanu Dragomira Olujica, Ulica Knez Milentijeva, Beograd, uhapseni su polaznici tzv. Slobodnog univerziteta: Milan Nikolic, Pavlusko Imsirovic, Vladimir Mijanovic, Miodrag Milic, Gordan Jovanovic, Dragomir Olujic, Milovan Djilas, Vojislav Seselj. Hapsenje su mnogi izbegli, a medju njima i

Dobrica Cosic, Ljubomir Tadic i Svetozar Stojanovic, jer nisu dosli na predavanje. Ova neformalna intelektualna tribina zivela je u Beogradu vise od osam godina, kada su vlasti, predvodjene Petrom Stambolicem i Drazom Markovicem, odlucile da je zatvore. Nalog je izdao bas Stane Dolanc, prvi policajac Jugoslavije, cuvar drzavnog poretka, koji je samo dan ranije obisao GSUP Beograda, sa zeljom da proveri da li su policajci spremni za akciju. Sluzba drzavne bezbednosti Srbije je odbijala da pravi slucaj tamo gde ga nema, ali su i Dolanc i Draza, a posebno Borislav Srebric bili uporni u zahtevima da uhapse Djilasa i Cosica zajedno. Zato je akcija poverena tajnoj policiji grada Beograda. Veselin Djuranovic, predsednik Jugoslavije i Nikola Ljubicic, clan kolektivnog sefa drzave su pozdravili uspeh drzavne bezbednosti i zatrazili sudjenje drzavnim neprijateljima. Sudija je bio Zoran Stojkovic, a sudjenje je vrlo brzo poprimilo medjunarodne razmere, sto je jos vise stiskalo vlast da ga zavrsi svojim uspehom. Kako za to nije bilo dovoljno dokaza, sudija je prvo odustao od optuznica za jedan broj okriviljenih, a zatim je za Nikolica, Milica i Olujica delo udruzivanje radi neprijateljskog delovanja prekvalifikovao u obicnu neprijateljsku propagandu. Prvog dana u februaru 1985. Milan Milic je osudjen na dve, Milan Nikolic na jednu i po, a Dragomir Olujic na godinu dana zatvora. Vojislav Seselj je nastradao tek kada se vratio kuci u Sarajevo, kada ga je Dusko Zgonjanin uhvatio i izveo na sud. Krunski svedoci su bili Seseljev neobjavljeni tekst ?Sta da se radi? i podmetnuti saradnici SDB, novinar Nebojsa Tasic, izvesni Slobodan Cvoro i pukovnik Dragoljub Cuckovic. SDB BiH je za Seselja, na pritisak Branka Mikulica i Staneta Dolanca, trazila kaznu od osam godina zatvora. Dr Obren Djordjevic je u to vreme predvodio srpsku tajnu policiju:

?... Sluzba drzavne bezbednosti je kao produzena ruka SKJ, bila i osamdesetih godina neka vrsta njenog politickog stita. Gonili smo samo one politicke protivnike koji su nanosili veliku stetu SK. Oni ljudi koje je SDB Srbije tada aktivno pratila nisu vise aktivni u politickom zivotu. Na primer, to su bili Vlada Mijanovic poznatiji kao ?Vlada Revolucija? i reziser Lazar Stojanovic. Kada je pred sednicu KEBS-a u Beogradu trebalo da ih ?neutralisemo?, ja sam ih pozvao na kafu i zamolio da budu korektni i mirni u vreme odrzavanja te konferencije. Oni su obecali da ce sve biti u redu. I tako je i bilo. Ono sto se, 1974. godine desavalo na Pravnom fakultetuinicirala je i zavrsila Partija. SDB Srbije sa tim nema veze i sasvim je nevina. Sto se tice slucaja ?osmorice?, mi u SDB smo smatrali da Otvoreni univerzitet nije opasan za Srbiju. Gurnuli smo politicare napred, jer smo znali da je sve bilo zakuvano u CK SKJ kod Staneta Dolanca. Sto se tice pesnika Radomira Radovica, mogu da kazem da je taj covek bio samo jednom ?obradjivan? u SDB Srbije. Kod nas je bio na informativnom razgovoru. Upozoren je da se ne petlja sa disidentima. To je bilo sve. Posle smo culi da je nadjen mrtav u nekoj vikendici pored Obrenovca. Dosije o tom slucaju ima GSUP Beograda. SDB Srbije tu nije ni luk jeo, ni luk mirisao! I drugo, sto je vrlo vazno reci, srpska tajna policija se nikada nije bavila ubistvima!?

Najveci politicki cuvari Tita bili su SSRNJ, SUBNOR Jugoslavije i naravno SKJ. Cak i u vreme kada je demokratizacija sa pojavom politickog pluralizma 1989-1990. zahvatila Jugoslaviju, ovi politicki forumi proganjali su komunistische neistomisljenike koji su pominjali Titovo ime. Oni su i tada, kada je od samoupravljanja ostala samo forma, govorili da je napad na Tita, napad na Revoluciju i socijalisticko samoupravljanje. Zadatak politicke policije je bio da takve osobe pronalazi, hapsi, isledjuje i izvodi na sud. U samom Beogradu pod paskom SDB glavnog grada nasli su se, na primer, Aleksandar Mandic, reziser i Tihomir Arsic, glumac, odnosno tvorac i izvodjac monodrame ?Tako je govorio Broz?. Dokle je u svom progonu ljudi koji su drugacije mislili isla politicka birokratizovana vrhuska Jugoslavije, koja je i naredjivala SDB sta da radi, najbolje pokazuje sastanak Predsednistva SFRJ i Predsednistva SKJ odrzan 12. novembra 1986. na kome su doneti zakljucci ?Ocene i stavovi o osnovnim karakteristikama politicko-bezbednosne situacije u zemlji sa posebnim osvrtom na aktivnost gradjanske desnice i drugih antikomunistickih snaga?. Umesto da oceni sta su pravi uzroci postojece bezbednosne situacije i nezadovoljstva u drustvu koje svakim danom postaje zabrinjavajuce, pogotovu ekomska situacija u zemlji, birokratizovana vrhuska vidi izlaz iz postojeceg stanja u jos dubljem dovodenju zemlje do krize. Zato zahteva mere drzavnih i drugih organa da se ovome suprotstavi. U zakljuccima sa toga sastanka na dvadeset stranica, posto se govori sta sve treba preduzeti, sledi i ovaj tekst: ?... S obzirom da aktivnost gradjanske desnice i drugih antisocijalistickih snaga postaje sve otvorenija i agresivnija sprega i da se na toj osnovi vrsi uticaj u pojedinim vaznim segmentima naseg drustva sa krajnjim kontrarevolucionarnim ciljevima. Takvoj delatnosti moraju se organizovano, koordinirano i energично suprotstavljati sve subjektivne snage naseg drustva. Potrebno je oceniti i neophodnost odredjenih izmena i dopuna i zakonskom regulisanju pojedinih oblasti (izdavacke, informativne i filmske delatnosti, udruzenja gradjana i slicno).?

Tajni agent Ban

Zivot u Bosni naucnio je ljude da izbegavaju nevolje. On im je dugo porucivao: ?Ne pjevaj u Sarajevu, ne trguj u Visokom, ne pametuj u Travniku!?. Novo Djurkic, zvani Djurica ili Motorzage, planinac, bivsi gastarbajter, majstor za popravke testera, nije se mnogo drzao ovog pravila. Poceo je 1987. godine da pametuje po Travniku i vlast ga je, kaze, najurila. Odselio se ? pod pritiskom bosanske tajne policije ? u Petrovaradin. U Travniku je ostavio praznu kuću od pet stotina kvadrata, sa radionicom i garazom, jer od njega niko nije zeleo da je kupi. Djurkic i danas zivi u srcu Vojvodine, u kući od brezovih polovica. O svom zivotu u Bosni kaze:

?Na Dan bezbednosti 1987. godine pobegao sam iz Travnika. Na taj cin sam se dugo pripremao zajedno sa mojom zenom Ljubinkom. Nikome o tome nismo pricali. Oklevali smo neko vreme, jer mi je posao dobro isao, ali, cim sam osetio da ce me policija uhapsiti, mi smo se odselili. U to vreme ja sam poceo po kafanama da pricam kako radi Sluzba drzavne bezbednosti u Travniku i njena centrala iz Zenice. Na taj nacin slao sam poruke ljudima iz SDB za koje sam nekada radio kao spoljni saradnik, a koji nisu hteli da prihvate moj otkaz. Ubedjivali su me, a kada su culi da sam se zalio SSUP-u i da sam trazio zastitu od SDB Jugoslavije, poceli su i da mi prete. Morao sam bezanjem da spasavam zivu glavu. Punih sedam godina radio sam za Sluzbu drzavne bezbednosti u Travniku. Pocetkom osamdesetih, jedne veceri otisao sam sa Kemom Kondicem u lokal na pice. Unutra grupa ljudi, meni nepoznatih, jer sam ja u Travniku bio nov. U tom, neko viknu: ?Zivio Ante Pavelic?. Ja, iznerviran, na to viknem: ?Jebo te on!?. Odjednom, zavlada neka neprijatna tisina. Vidim bice belaja i krenem kuci. Za mnom izadje jedan covek i rece mi: ?Ko si ti, ja sam musliman. Hoces da te Plasna progruta?? Sutradan odem u kafic kod Alena Nuzica i pitam ga da li je on video i cuo sta je sinoc bilo. Nije, kaze. Pitam i Kondica, ni on se ne seca. Obavestim o tome dvojicu milicionara Mensura Siljka i Stanoja Jankovica, a oni mi rekose da mi ne mogu pomoci. Na kraju mi kolega Dragan Radovanovic rece: ?Znam coveka. Doci ce za pet minuta?. I dodje covek u restoran ?Plava voda?. Sedosmo u separe. Vidim nosi kolt, ali i magnetofon. Kaze, zove se Ivan Nedoklan i radi u SDB Travnik. Sve sam mu redom ispricao. Posle deset dana, eto ga drugi, Enes Kadric. Kaze: ?Dodji sutra u SDB?. I ja odem!?

Novo Djurkic je toga dana u tajnoj policiji Travnika potpisao svoju izjavu o dogadjaju u kaficu, ali i svedocenje da je njegov poznanik Jovo Cvijic, kako se po gradu pricalo, politicki opasan. Radnici SDB Travnik su ga brzo ubedili da im dojavljuje slicne informacije. Pismom, preko kurirke. Konspiracije radi, dobio je i tajno ime ? Ban. Kad su se bolje upoznali, Ivan Nedoklan ga je oslovljavao sa Stari, a Enes Kadric mu je dozvoljavao da dolazi u prostorije SDB. Na drugi sprat zgrade travnickog SUP-a dolazile su, kao spoljni saradnici politicke policije, jos neke zanatlje: jedan mesar, jedan piljar, jedan tv-mehanicar, jedan kafedzija. O svojim motivima da postane policijski dousnik Novo Djurkic kaze:

?Ja sam saradnju sa SDB u Travniku, prihvatio kao patriotsku obavezu i gradjansku duznost. Vaspitan sam tako da vlastima prijavljujem sve sto vidim da se ne radi po zakonu, sto nije posteno. Naravno, kao saradnik tajne policije osecao sam se sigurnijim nego obican covek, jer sam znao da ima ko da me vadi ako i ja nesto zabrljam u zivotu. Nisam iz te saradnje imao nikakve koristi, iako su mi operativci SDB nudili novac, cak i mogucnost da ne placam porez. Prvi zadatak mi je bio da u kafanama slusam sta ljudi pricaju o Titu, o Drazi, o

Pavelicu, o drzavi, o nasim visokim funkcionerima. Zatim sam dobio zadatak da idem u pravoslavnu crkvu, da slusam na srpskim slavama i Bozicu sta ljudi pevaju, pricaju, psuju i da o tome izvestim Ivana Nedoklana, Enesa Kadrica, a kasnije i novog operativca, Salka Bebu. Izvestaje sam im prenosio usmeno, tokom voznje u njihovim kolima. Salko je koristio golfa, a nekad smo se i tajno sastajali u ribljem restoranu u Pucarevu ili u kafani ?Most? u Vitezu...?

Zbog Djurkicevog cinkarenja, probleme su imali Jovo Cvijic, penzioner, Drago Kajic, kafedzija, Savo Bilic, komandir milicije, Mica Nenadovic iz vojne poste i milicionar Zarko Pejic. Ovaj poslednji je u kasapnici uzeo dva kilograma mesa, nije ih platio i zbog toga ostao bez posla. U slucaju Jove Cvijica, okriviljenog za raspirivanje nacionalne netrpeljivosti, tajni agent Ban koriscen je od strane SDB Travnik kao svedok na sudu. Kao vojni kurir, rezervista Djurkic je imao zadatak da nocu deli pozive za vojnu vezbu. Usput je, priznaje, belezio imena ljudi i prijavljivao ih SDB, zato jer su psovali Titovu vojsku ili govorili da nece da deru cipele za Branka Mamulu i JNA. Djurkic se, kaze, svog posla nije stideo:

?Moj rezon je bio da ja radim za drzavnu sluzbu, po zakonu i Ustavu SFRJ. Ali, kada sam video kako se ta sluzba u Travniku i Zenici zloupotrebljava, odlucio sam da vise ne radim za nju. Dobio sam 1985. godine, na primer, specijalni zadatak da pratim pravoslavnog popa Jovu, jer se sumnjalo da on po srpskim selima siri sovinizam. Receno mi je da razgovaram sa njim, da se sprijateljimo, da vidim da li deli letke, sta govori ljudima. Ja sam to i radio. Kada sam zavrsio kucu, pozvao sam ga da je osveti. Cak sam sa njim isao i na Bozic u Donji Vakuf. Moras mu nesto naci, rekao mi je Salko Beba, operativac SDB. Nisam coveku nista nasao. Prateci ga i raspitujuci se o njemu, saznao sam od ljudi ? i Srba, i Hrvata, i muslimana ? da je dobar covek. Devedesetih, medjutim, poceo je da ga po opstini goni njegov komsija zato sto je pop, navodno podigao kucu na njegovoj zemlji. Istrazujuci popov zivot, otkrio sam da muslimani zele da proteraju ovog pravoslavnog svestenika sa placa koji se nalazi tik pored zgrade SUP-a. Tada sam shvatio da sam uvucen u prljavu rabotu. Mnoge stvari su mi postale jasne, a najbitnija je istina da sam koriscen za borbu protiv Srba!?

U travnickoj Sluzbi drzavne bezbednosti, krajem osamdesetih nije radio, gotovo, nijedan Srbin. U samoj miliciji ih je bilo vrlo malo. Toliko da su bili nemocni da se obracunaju sa prekrasicima zakona, koje su lokalni funkcioneri stigli. Novo Djurkic je to jako dobro znao, jer je neke od tih prekrsilaca licno prijavio Ivanu Nedoklanu, Enesu Kadricu i Salku Bebu, ali krivcima nije falila ni dlaka sa glave. Jedan saobracajac je u selu Komari, na primer, pretio javno da ce pobiti sve Srbe u Travniku, jedan opstinski rukovodilac je kao mladic, bio u ustasama. Jedan sofer u RO ?Borac? je krao za sebe i rukovodioce, drugi saobracajac je u Dolcu, u kafani ?Dva goluba?, pevao ustaske pesme. I, nikom nista. Za bolje poznavaoce prilika u Travniku to nije bilo nista neobicno. Pojedinci su se u

ovom gradu, cak po kafanama, hvalili cinjenicom da je tokom rata Travnik dao 1.300 ustasa, a samo 1.100 partizana i da je oslobođen posle Beograda. Sta je to hvalisanje pripitih Travnicana zapravo znacilo, Novo Djurkic, doskolovani zanatlija, shvatio je 1985. godine kada je Travnik docekao ponoc isaran kukastim krstovima. Dve godine je tajna sluzba BiH tragala za crtacima ovih krstova. Oko osam stotina ljudi je saslusavano zbog toga, ali delinkventi nikada nisu pronađeni. SDB je znao bas sve sto se desavalo na njegovom rejonu do Pucareva i Viteza. Jedan operativac iz Zenice se cak hvalio Djurkicu da SDB ima kompletan film o kukastim krstovima, ali da političari ne zele od toga da prave aferu. Umesto da gone krsioce zakona, članovi SDB u Travniku i Zenici su preko svojih dousnika pritiskali ljude kojima političari u BiH nisu bili zadovoljni. Djurkic sumnja da su iza takve taktike političke policije stajali njen sef Mladen Antic iz Zenice i politički ?staresina? iz Sarajeva Hamdija Pozderac. Kao primer Djurkic mi je naveo slučaj javnog tuzioca Rajka Mihajlovića, koji je od Milanka Renovice trazio pomoć za razresenje nekih situacija u Travniku, ali je to njegovo pismo doslo na sto Hamdije Pozderca. Javni tuzilac, Srbin je morao da se iseli u Vojvodinu. Život je, nazalost, pokazao da su u tim akcijama političkog ciscenja terena u BiH, umesto ustasa i fundamentalista, najčešće stradali Srbi. Zbog toga je Novo Djurkic i napustio tajnu sluzbu u Travniku:

?Sve sam ja to rekao u lice sefovima i operativcima Sluzbe državne bezbednosti u Travniku i Zenici. Mnogo puta su mi savetovali da cutim, jer ce vrag odneti i mene i njih. Zato sam im i rekao da oni ne stite ni Ustav SFRJ, ni zakon i da zapravo nista ne rade. Odbio sam dalju saradnju, ali mi oni taj otkaz nisu prihvatali. Posebno kada su saznali da sam se zalio SSUP-u i da sam bio u Beogradu i razgovarao sa nekim ljudima iz SDB Jugoslavije. Tek kada su osetili da im SDB SFRJ neće nista, prestali su da mi prete, ali su nastavili sa ubedjivanjima da ostanem njihov saradnik. Jer, Ban je njima bio dragocen. Narocito u toj borbi gde treba da ide Srbin na Srbina.?

Sta se, zapravo, dogadjalo u SDB BiH?

Osamdesetih godina, jaconjem Srbije kroz njenu borbu za državnost, koja je bila ugrozena na Kosmetu i u Vojvodini, doslo je do narastanja srpske nacionalne svesti i kod Srba van Srbije, a posebno u Bosni i Hercegovini, odakle je zbog raznih vrsta pritisaka, od rata iseljeno oko 350.000 Srba. Bojaci se homogenizacije Srba u BiH njeni politički vladari, Hrvat Branko Mikulic i muslimani braca Pozderci, Hamdija i Hakija, nalozili su partiji, ali i policiji pojacavanje pritiska na bosanske Srbe i sprecavanja svih njihovih veza sa maticom Srbijom i Beogradom. To je bila politička borba protiv bauka Velike Srbije, odnosno protiv samog jaconja i povratka državnosti Srbiji unutar SFRJ. Sinhronizovano 1985. godine, na primer, u Zvorniku je SDB BiH iscenirala slučaj ?cetnicke trojke?, u kojoj su bili Bogdan Antic, Obren Jovic i Jovan

Nikolic, a u Banjaluci je za srpski nacionalizam i pripadnosti gradjanskoj desnici okriviljen Jovan B. Dusanic. Epilog te vrste progona je poznat, svi oni su se sa porodicama iselili u Srbiju. Tako surovu upotrebu tajne policije u Bosni i Hercegovini, proterani knjizevnik Vojislav Lubarda, tumaci samo cinjenicom da su, gotovo, svi sarajevski politicki celnici, na ovaj ili onaj nacin, tokom svoje karijere prosli kroz razne skole i organe drzavne bezbednosti. Od stare garde bila su to braca Nijaz i Raif Dizdarevic, od srednje generacije sam Dzemal Bijedic, a od mlađih Hasan Grapcanovic i Mate Andric. Po njihovim nalozima Sluzba drzavne bezbednosti je vrbovala i Srbe, ali i muslimane, lokalne funkcionere da prate i cinkare srpske intelektualce i aktiviste. Posle talasa progona srpskih intelektualaca u Bosni i Hercegovini, sto je kulminiralo osamdesetih godina policijsko-politickom hajkom na dr Vojislava Seselja i Vuka Draskovica, bosanski celnici Branko Mikulic i Hamdija Pozderac su samoinicijativno zaključili da ce Srbi krenuti u kontraakciju. Prema laznim podacima Sluzbe drzavne bezbednosti Bosne i Hercegovine srpski nacionalisti su pripremali prepade na hrvatske i muslimanske nacionaliste. Posao na sprecavanju bosanskih Srba poveren je, takodje, Srbinu, policajcu Dusku Zgonjaninu, i njegovim denuncijantima Ratku Kovacu, Manojlu Cerovini, Miloradu Vlajcicu, Nenadu Guzini, Marku Zirojevicu i Slobodanu Samardzicu. Srbi koji su odbili da ucestvuju u progonu neduznih Srba nestali su jednostavno iz bosanske policije ? Dragan Vujisic, Miodrag Simovic, Srecko Zulj, Drago Vukovic, Vito Zepinic. Radi politicke simetrije sa prognanim muslimanskim fundamentalistima, koje je vodio Alija Izetbegovic, sarajevski celnici i tajna policija, koju je vodio Rasid Music su izmislili cetnike na Ilidzi. Operacija njihovog hvatanja i likvidiranja je u SDB BiH nosila sifrovani naziv ?Golub 86?. Pokrenuta je naredjenjem Duska Zgonjanina, ministra bosanske policije licno, koji je rekao: ?Necu da znam da na Ilidzi nema neprijatelja! Ima da ih ima!!!?

Desetorica sa Ilidze

Tragajuci za cetnicima-pocetnicima u Sarajevu, Sluzba drzavne bezbednosti BiH se 1986. godine okomila na ?neprijateljsku? grupu Srba sa Ilidze. U njoj su bili: Radomir Kovacevic, sluzbenik, Sveti Petkovic, privatni ugostitelj, Vukasin Koprivica, ekonomista, Ljubo Bosiljcic, advokat, Ratko Curic, profesor fizike, Milorad Babelj, komercijalista, Zdravko Miseljic, advokat, Budimir Djuric, ugostitelj, Elez Vlado, ekonomista i Branko Kapular, penzioner. Da bi se dokazala politicka nepodobnost Srba sa Ilidze, u glavnom gradu BiH saslusano je cak dve stotine ljudi. Taj posao je obavljala Sluzba drzavne bezbednosti Sarajeva, koju je vodio Slobodan Skipina. Sarajevske novine, posebno ?As?, zajedno su sa tajnom policijom krenule u juris na te ?cetnike?. Kako niko nista lose nije rekao o njima, SDB je sama tako nespretno montirala politicki proces, pa je za cetnistvo okriviljen i jedan Hrvat, Branko Kapular. Tako je nastao slucaj

Ilidzanci. Hapsenja i saslusanja su vrsili Boro Djurica, Dragan Medjovic, Bane Blagovcanin, Mirko Kurilic i Mirko Subotic, inspektori SDB BiH. Ovo je priča jednog od stradalnika, advokata Zdravka Miseljica, poznatijeg na Ilidzi kao Braco:

?Rodjen sam 17. maja 1937. godine, kao drugo dijete u porodici. Kao pravnik ucen sam da je sveta dužnost coveka borba za istinu i slobodu. Vjerovao ljudima, cijenio prijateljstvo, ljudstvo, komisjske, kolegijalne odnose. To su bili moji kriteriji za druzenje sa ljudima. Međutim, posle privodjenja i ?obrade? u Centar državne bezbednosti Sarajevo od 1. i 2. aprila 1986. godine sve se to u meni srušilo. Zena me je probudila 1. aprila 1986. oko 6,15 i saopštila da me traže neki ljudi. Sisao sam u hodnik, gdje sam zatekao trojicu u civilu i jednog uniformisanog milicionara. Pruzio sam ruku da dohvatom farmerke da se obucem, a taj uniformisani je kao panter skocio jedno cetiri metra i iz mojih ruku iscupao pantalone, vrlo pazljivo pretresao dzepove, i posle toga mi ih dodao. Ispred kuće postoji ?ligustrum? ziva ograda preko koje sam vidio krov od dva automobila, a primjetio sam jedno sedam do osam ljudi ukupno u dvoristu. Pokazan mi je nalog za pretres, i pri tome saopšteno da će mi se uzeti kao olaksavajuća okolnost pri izricanju kazne, ako odmah predam sav ?inkriminirajući? materijal. Porodici je zabranjeno da se kreću po kući. Mene su fotografisali u nekoliko pozna sa bratovim oruzjem, i u jednoj pozni sa mojim pistoljem za koji sam imao dozvolu za nabavku, a ne i na drzanje i nosenje. Nakon što sam im predao svoje i bratovo oruzje, tražen je i drugi materijal, no ja sam rekao da drugo nista nemam. Oni su trazili letke, a ja sam rekao neka traže. zatim su me odveli u SDB negdje oko sedam sati. Kada sam ja poveden za Sarajevo, poneseno je oruzje moga brata i moje i jedan lovacki nož sa posvetom ?Bracu od Luke?.

Pretresli su u prisustvu dva svjedoka kuću, tavan, supu, stalu, garazu, i to vrlo detaljno. U to vrijeme sam imao oko dve tone stocne hrane zvana ?mlinska pljeva?, pa kada su tu hrpu ugledali prokomentarisali su rijecima ?ako se doktor dobro naoruzao, još se bolje obezbjedio sa brasnom?. Moja zena je na to dodala drsko ?mi to još uvijek ne jedemo?. Uzeli su jednu praznu vreću, i poceli da drijese pune vreće i da pretresaju trazeci da li ima nesto u njima sakriveno, iako je na vecini vreća bila etiketa ?25 maj? Sarajevo, gdje sam tu stocnu hranu kupio. Pretresen je bio i tavan sa vrecama u kojim držim psenicu. S obzirom da je bila strpana u vreće od 50 ? 75 kilograma valjda im je bilo to tesko pretresati, pa su samo drijesili vreće i zavlačili ruke u njih koliko su mogli. Na stali su vilama okretali sijeno, a mojoj majci od 76 godina nisu dali pomasti kravu u stali bez njihovog prisustva. Nakon toga zena, svjedoci i inspektorji otisli su u radnju na Ilidzi, Mala aleja br. 6. Nastavljen je pretres radnje, okretanjem svakog papira u njoj. Na nalogu za pretres radnje pise da sam nastanjen na Ilidzi, a ne da je to advokatska kancelarija. Advokatska kancelarija se može pretresati

samo kada se prethodno doneše rješenje o otvaranju istrage protiv advokata, jer je advokatura javna, a ne privatna služba. Pri tome pretresu odneseno je iz kuće navodno oruzje, lovacki noz, pisaca masina ?Olimpija?, pasos, jedan stari rokovnik u kome su bili telefonski brojevi za tu godinu. A iz radnje mala Unisova pisaca masina i list hartije koji je meni bio potpisnik da sam Savi Lukicu dao dvije knjige Dobrice Cosica ?Vrijeme smrti? i ?Stvarno i moguće?. To je bio sav ?inkriminirajući? materijal koji je pronađen u kući.

Doveden sam u Službu državne bezbednosti Sarajeva, u kancelariju na III sprat. Tu sam cekao negdje do 10 sati kada je dosao jedan od inspektora koji je poceo sa mnogim razgovor pitanjima: koga imam u inostranstvu, koga imam od prijatelja, ko su mi klijenti itd. Nisam imao nikakve potrebe da bilo sta slazem od onoga sto sam bio pitan, pa sam iskreno odgovarao. Međutim, odmah sam primjetio da inspektoru uopste ne odgovaraju moji odgovori. Objasnjavao sam da imam u selu prijatelje Sutele, Martice, Tomice, koji su Hrvati po nacionalnosti i Dzankovica koji je musliman, zatim poslovne prijatelje, advokate, Edu Becirbegovića, Ljubovića Nijaza, Erski Ivana, Blaza Tomica. Ni to se inspektoru nije dopalo, jer je ocito po njemu to bilo nemoguce, pa je valjda mislio da lazem. Treća vrsta prijatelja su bili moji kafanski drugovi Ratko Kovac, Ratko Cucilo, Korup Fadil, te drugi, koji su, saznacu kasnije, bili isto tako saslušavani i maltretirani kao i ja. Posle je usledilo pitanje: ?Sa kojim sam klerikalnim klubovima povezan u zemlji, a sa kojim u inostranstvu?? Odgovor ? vodio sam dvije privatne parnice za svestenika Djuru Ilica iz Blazuja i to je sve. Zatim pitanje: ?Sa kojim advokatima izvan Sarajeva sam povezan po pitanju razmjene pravnih stanovista sudova za političke delikte???. A znali su da sam ja kao pravnik civilista. Video sam da me ne okrivljuju i da sam dobio ulogu svjedoka. Zato sam morao odgovarati na brojna pitanja pretpostavljene krivice Budimira Đurica, moga poznanika i prijatelja. Ono sto mi je bilo poznato, to njima nije trebalo, ono sto su oni tražili, ja nisam znao. To je tako trajalo devet i po sati. Posle toga je donesen komad papira i postavljena pitanja na koje sam ja trebao dati odgovore. Svaki je od tih papira sa pitanjima pocijepan na moje oči zbog nezadovoljstva sa odgovorom. Tražili su da im kazem Budino misljenje o privrednom sistemu, o politickom sistemu, o Josipu Brozu, Hamdiji Pozdercu, Branku Mikulicu, Raifu Dizdarevicu, ZUR-u, samoupravljanju kao sistemu odlučivanja, o delegatskom sistemu i narocito gdje su njegove pare? Ispitivanje se prvog dana završilo oko 15,30 sati, ali mi je naredjeno da dodjem sutra 2. aprila u 7 sati. Ja sam se javio na vrijeme, ali sam na recepciji sacekao do 11 sati, dok ?drugovi inspektori? nisu malo odspavali. Taj drugi dan saslušanja poceo je njihovom konstatacijom, pricom: ?Juce si ti nas saslušavao citav dan, a sada je doslo vrijeme da i mi saslusamo tebe?. Poturen mi je pod nos neki papir na kome je jasno stajao potpis profesora Ratka Cucila. Datum ? necitak, mjesec ? decembar 1985. godine. Tekst otprilike govori da sam ja u kafani kod Bude, u slobodnom izlaganju, vrlo kritički se osvrnuo na disidente bilo koje vrste,

kojima je malo slobode i demokratije u Bosni, pa se presele u Beograd, odakle se bore za Bosnu. I u tom pravcu iznio misljenje da niti njima valja sto odu iz Bosne, niti beogradskoj carsiji sto ih objerucke primi. To je bilo moje misljenje, ja ga ni tada nisam promjenio. Medjutim, tome misljenju je dodata uzrecica: ?Jer u Srbiji je lako Srbin biti!? I takva mi ubacena u usta. To je bio ?doprinos? Ratka Cucila za ?rasvjetljavanje istine? o mom neprijateljstvu. Njemu je bar dobro poznato da ja nikada nisam ?srbovao? i da sam sto puta rekao da bih radije bio i Roman i German kad bih mogao, nego Srbin. To je jedna od tacki optuzbe protiv mene. Druga se sastojala u sledecem: Od istog dostavljaca informacija ? Ratka Cucila ? zapisana je jedna dogodovstina iz Splita. Relativno cesto sam isao na sud u Split i sporio se sa ?Poduzecem za izgradnju Splita? i tako upoznao njihovog pravnika. Posle jedne rasprave pozvao me je na kafu u kafe bistro kod pravosudne palate, sto sam prihvatio, i u vrijeme pauze za dorucak jedva smo nasli dva prazna mjesta za sankom. Taj kolega mi je postavljao izuzetno vrijedjajuca pitanja: koji je vezir bio u Travniku kada je Dubrovnik imao Republiku, i gdje su nas u to vrijeme hvatali na uzad, kada je Dioklecijan pravio palatu u Splitu? Po povratku iz Splita ja sam to ispricao i Ratku Kovacu i Ratku Cucilu u kontekstu jedne nekolegjalnosti, jedne neprijatnosti. Osim ta dva slucaja, meni nista drugo nije imputirano, niti sam saslusavan. Posle toga sam vracen ponovo na razgovor o Budi Djuricu. Inspektori tajne policije su se smenjivali. Obecavane su nam kazne zatvora od 126 godina za nas desetoricu. Dakle, broj okriviljenih je bio odredjen u SDB Sarajeva mnogo ranije. Iz susjedne kancelarije culo se strasno udaranje po nekome. Da li je to bio zvuk sa trake ili izravno nije mi poznato. Jedini od inspektora koji se tog drugog dana predstavio bio je Mirko Kurilic. On mi je objasnjavao da mi ne gine teska robija, jer krivicno djelo poreske utaje moze da preraste u krivicno djelo protiv naroda i drzave, kao ekonomsko podrivanje zemlje.

Kada je inspektor SDB Kurilic video da ja na te pravne meditacije ?ne trzam?, onda mi je skrenuo paznju na njihov podatak, da emigracija racuna na mene, i da oni to znaju. Te prijetnje upucene izravno meni nisu me moralno slomile, i oni su to vidjeli, pa su poceli sa drugim pitanjima. Sta mislim da li mi je majka ziva, jer kad su mene odveli primjetili su na njoj crvene tufne na licu? Zatim, da li se mladjia kcerkica vec raspituje gde joj je ?tajo?, hoce li starija kcerkica popustiti u ucenju? Iza toga su uslijedila obecanja da ce upropastiti i porodicu moga brata. Naime, inspektori su znali da su djeca moga brata meni jako privrzena. Da stariji sin Davor ide u avijaticarsku skolu u Vrscu, i da je pilotiranje jedini posao koji je odabrao i koji bi sa voljom radio. Znali su takodje da ga jako volim, i onda su pocela pitanja: Mislim li ja da ce moj brat zavrsiti taj svoj mandat u SSSR-u? Mislim li ja da ce Dado zavrsiti pilotsku skolu? Medjutim, prijetnja da ce zbog mene upropastiti zivotni poziv bratovog djeteta, totalno me je izbacila iz takta. Nije me bilo vise strah. Postao sam odsutan duhom, suze su same tekle.

Vjerovatno i zbog gubitka tecnosti pomjerio mi se kamen u bubregu, tako da sam poceo dobijati i vrlo jake bolove. Pod tim bolovima bio sam jos jedno dva sata i kada su vidjeli da mokrim krv, otpustili su me kuci sa pozdravom: ?Mars kuci djubre jedno neprijateljsko i da nisi nikud makao od kuce ili oputovao.?

Ilidzom je zavladao strah. Ljudi, Srbi koji imaju baste, cistili su ih. Poneki od njih su pred noc, na te vatre na kojima je gorjelo staro granje bacali srpske knjige i tako da bi ih se vatrom oslobadjali. Neke su zavrsavale u kontejnerima. Jedan od smetlara me je pitao da li te knjige sta vrijede, jer su bile skoro nove. Prva odozgo bila je knjiga ?Gresnik?. Ja sam se prepao covjeka, posumnjavši odmah da se radi o podmetnutom ?cistacu?, rekao sam da se u to ne razumijem, i udaljio se sto prije. Bojao sam se bosanske tajne sluzbe, jer je njene inspektore zanimalo sve osim istine. Oni su imali neku svoju ?istinu? koju je mi trebalo da potvrdimo. Neki od nas da bi sebi iole olaksali, potvrdili su sve njihove lazi, da bi kasnije na sudu mijenjali iskaze. Zakljucak da smo kao neprijatelji nekom bili potrebni, sam od sebe se namece. I pored toga sto se desilo, tesko mi je 1986. bilo vjerovati da ta vrsta politicke policije nije makla ni za dlaku od metoda NKVD za pripremu montiranih procesa. Tri mjeseca i vise nisam se mogao oslobođiti straha. Sve se promjenilo, proruznjalj, sve sam omrzao, cak i Malu aleju kroz koju prolazim svaki dan dva puta. Sve ono sto mi je ranije bilo vrlo skupo, kao drugarstvo, prijateljstvo, sve se pretvorilo u svoju suprotnost, zahvaljujuci vrlo povjerljivim ljudima SDB Ratku Kovacu, Ratku Cucilu, Radi Pindzo, i donekle Fadilu Korupu. Revnosnost kojom je Ratko Kovac radio meni o glavi, dostoјna je divljenja. Tako revnosno sa toliko energije, ja ne bih mogao raditi ni najhumaniji posao. On me nije pustao iz ruku. Svakog petka mi je bio u radnji, to se znalo da ce doci na ?lozu? ili ?gemist?. Drzao sam ga za prijatelja, tako se predstavio, tako sam ga prihvatio, i tako dozivio. Iz tih razloga sto sam ja njega drzao za pravog prijatelja, a on mene kao objekt za posmatranje i otkrivanje u meni neprijatelja, zamrzio sam i sam termin ?prijateljstvo?. Isto mi se desilo, ali sam kasnije saznao sa Ratkom Cucilom. Kovac je stalno vozio auto pijan, i stalno su mu oduzimane vozacke dozvole. Prilican broj puta je uporno insistirao da me vozi kuci, pa ga je saobracajna milicija zaustavljala i dok sam ja bio u autu. On bi se kao dobar saradnik SDB i s njima bahato ponasao. Nikada ga nisu iskljucivali iz saobracaja, a jednom prilikom, kada je njegova svjesna cenzura popustila obratio mi se rijecima: ?Supci misle da ce mi naskoditi, a ne znaju da ce mi njihov komandir ujutro morati donijeti vozacku na sto?. Kako porazno zvuci saznanje da saradnja izmedju politicke i saobracajne policije dozvoljava pravo dousniku, denuncijantu, spijunu, da moze biti u saobracaju totalno pijan. I bez ikavih posledica proci, jer je ?na zadatku?. A to sto time moze povrijediti ili ubiti neko neduzno lice, to nije nista u odnosu na vaznost njegovog zadatka. Do 3. aprila 1986. godine bili smo dakle prijatelji. Tokom saslusanja mi je nesto postalo jasno, Kovac me je posjetio u radnji tih dana.

Odbio sam da s njim razgovaram, glumio mi je pijana covjeka, i posle se nismo vidjali.

Jos je trajao april 1986. godine kad je OK SK Ilidza objelodanio dopunu procjene politicko bezbjednosne situacije na opstini. Tom dopunom OK SK napravio je grupu od deset ljudi. Proglasio ih je srpskom, cetnickom, nacionalistickom grupom, a da se ti ljudi izmedju sebe nisu uopste poznavali. Jednostavno, bili su samo Srbi i to je Komitetu i tajnoj policiji bilo dovoljno. Taj slucaj je trebalo zapravo da bude opomena Srbiji, a i Srbima u Bosni i Hercegovini da ne srbuju previse. Ja sa nekim od tih ljudi nisam stajao nikako. Sa Ljubom Bosiljcicem ? advokatom razisao sam se jos u studentskim danima na pitanju neke elementarne ljudske etike. A 1986. samo sam jednom sjedio za istim stolom s njim, Budom, Smailom Sokolovicem, i Ratkom Cucilom, a povod je bio moja molba da me zamijeni na sudu u Kiseljaku. Branka Kapulara sam poznavao, ali mi se nije svidjao. Svetu Petkovica, sam znao odavno. Kako je on vrlo snazan covjek, mjerili smo snagu ruku preko stola. Misu Koprivicu sam samo jednom vidoj u gostima kod Svete kad je doveo neku delegaciju na rucak, i konobar mi je rekao da je to Miso. Upoznali smo se onoga dana kada smo posli u CK SK BiH, u ?Expres restoranu? na Ilidzi. Nekog Eleza ? trgovackog putnika niti sam do tada vidoj niti znao. Misu Babalja sam znao iz vidjenja. On je vecinom bio u drustvu sa Nezifom Leticem, Jelic Radom i Ljubom Bosiljcicem. Dakle, znali smo se, ali nismo bili drustvo jedan drugom.

?Odvazni drugovi? Srbi, drugovi komitetski, drugovi sa zavidnom partijskom nadgradnjom, Rade Vasiljevic, Milan Banjac, Stefko Bilic ? Markulj, dobili su svaki za sebe partiskske zadatke, koje su disciplinovano izvrsavali. Tako i treba. Sa drzavnim neprijateljem nema sale, a budni cuvari tekovina Revolucije, i higijenicari politickog duha i misli na Ilidzi, pokazali su se u akciji. Milan Banjac, sa kojim sam se godinama znao, zajedno bili i pili, kada je u ime Komiteta odrzao nekrolog nije mogao da ne pusti suzu ocajnicu nad sudbinom nase zemlje, toliko mu je tesko pala obaveza da obavjesti partijsko clanstvo kako se u srcu Ilidze, rodnom mjestu M. Muharemovica, Rave Jankovic ? Glise zakopitila cetnicka organizacija. Znao je Milan Banjac da je to laz, ali mu je valjda trebala jos neka nedobijena zvjezdica na epoleti. Takvi i trebaju Komitetima. Oni su poslusni i podobni i sposobni. U hotelu ?Terme? izvjestac u ime Komiteta, nakon sto je cuvana informacija procitana skrenuo je paznju prisutnima da je politicki zadatak trenutka totalni bojkot radnji Sveti P. i Bude Djurica, a da se sa advokatima prekine svaki kontakt. Ni na ulici da se ne pita za pravni savjet, a kamo li da se udje u radnju. U jednoj od teritorijalnih OOSK-a u Hrasnici izvjestac je bio cuveni kadar sa Stupa, komunista Sefko Bilic Markulj, koji je zatrazio spisak clanova, izvrsio proziv, procitao informaciju, a zatim pozivao jednog po jednog da se izjasne, da li su za informaciju ili protiv nje. Kada je dosao na red da se izjasni neki sezdesetogodisnjak, koji je malo upamto

1948. godine i izjasnjavanje, spetljaо se, nije znao o cemu se radi, molio da se on izjasni sjutradan, i zatim poceo plakati, dok mu nije ideolog objasnio da se treba prihvati informacija i time dobiti na stepenu politicke svijesti budnosti. U jednoj proizvodnoj OOSK-a javio se jedan radnik iz neposredne proizvodnje, koji se mene sjeca kao pravnika iz Famosa sa otprilike sledecim opservacijama: ?Ja iz ove grupe znam samo Zdravka Miseljica, a za njega mogu reci da je on nekvarljiva roba. Ako su ti drugi ljudi kao on, onda je to samo sudar politicke birokratije sa slobodnim covjekom, koji niotkoga ne ovisi i nikoga ne zarezuje?. Radnik je i dodao je da on ne vjeruje informaciji sto se mene tice. Na istom sastanku pala je opklada po pitanju da li ce taj radnik sutra doci na posao ili ce Udba doci po njega. Jer, kada se Komitet sa politickom moci, zaogrne republickom SDB kao policijskom moci, onda na ovim podnebljima BiH nema sta protiv toga da se kaze, iz razloga bojazni za vlastitu bezbjednost. Informacija OK SK Ilidza je postigla pun pogodak. Od 1. aprila do 31. decembra 1986. godine kroz moju kancelariju su prosla samo cetiri klijenta. Kako ja radim vise za privredu, a bavim se poljoprivredom, ja sam tu godinu, kao i posle prezivio, dok je je Ljubo Bosiljcic morao zatvoriti advokatsku kancelariju zbog instrukcija Komiteta. Budo je prestrukturirao objekt, umjesto restorana, u koji niko nije smio uci, sagradio je piceriju za mladji svijet. Ratko Cucilo je dobijao platu za neki drugi posao. Miso Babalj je ostao bez posla. Dalji potezi OOSK Ilidza su, takodje, bili usmjereni na bojkotovanje u drugim oblastima u kojima je bilo ko od nas imao ugled ili funkciju. Tako je naredjenje Podruznicama udruzenja SRVS-a da nas poizbacuju iz udruzenja, sto je vrlo disciplinovano uradjeno. Svi smo poizbacivani. A u MZ Otes gdje sam ja bio organizaciono povezan, niti su me zvali na sastanak, niti su mi dostavili odluku, vec su samo odluku kao dokaz vojnopoliticke lojalnosti Komitetu, dostavili Sekretarijatu za NO Ilidza. Dana 9. oktobra 1987. godine dok sam cekao tramvaj kod banke video me je Mirko Kuralic i zatrazio da s njim odem u zgradu SDB, sto sam bez pogovora i uradio. Nije me nista pitao, odveo me je u jednu malu prostoriju, koja izgleda kao neki prirucni magacin, i predao u jednoj kartonskoj kutiji, obje pisace masine, knjigu ?Gresnik? i stari rokovnik. Ja masine nisam htio da uzmam, jer sam vec bio nabavio druge dvije. Ali mi je prisutni inspektor vrlo ostrim tonom naredio da iznesem to ?djubre? i da ja bacim gdje hocu, a da zapisnik potpisem, sto sam naravno i uradio. Tako sam posle tacno 18 mjeseci i 10 dana ponovo dobio svoje masine. Lovacki noz nisam nikada dobio...?

Raifova namestaljka

Novi politicko-policjski udar na Srbe u Bosni i Hercegovini usledio je krajem osamdesetih godina, posebno sa pojmom Slobodana Milosevica na politickoj sceni. Okrivljajući ga za bujanje srpskog nacionalizma, bosanski kadrovi u Federaciji, ali i u BiH nasli su sebi politicki alibi za obracun sa srpskim predstavnicima u lokalnoj i republickoj vlasti. Sirom BiH siren je strah od Srbije

i od Srba. O tome na svoj nacin govorи i slucaj Mosevac, gde je 1989. godine bosanska policija pretukla muslimanske seljake, jer su se zbog terora lokalnih cinovnika zalili Beogradu. Pravi stradalnici su bili aktivisti Dzevad Galijasevic i Hasan Delic, koji su i znali pozadinu citavog ovog slucaja. Sam Delic kaze da koreni sukoba poticu bas iz te zlokobne 1985. godine:

?... Zasto su Mosevljani tuceni shvatio sam kada mi je Kasim Falan, sef kabinetа Kazimira Jalcica, predsednika SSRN BiH rekao da je u Sarajevu davno odluceno da muslimani ne smeju praviti nikakvu guzvu u republici, posebno ako je ona dirigovana iz Beograda. Mi kao muslimani morali smo da mislimo na Sarajevo, a ne na Beograd. I taj se nalog u BiH morao postovati. Kako i zasto shvatio sam kada sam se prisetio jednog susreta pre nekoliko godina u Maglaju. U basti restorana ?Centar? u Maglaju sedeо sam sa operativcima drzavne bezbednosti Predragom Radulovicem, zvanim Pile, Omerom Grahicem i Ilijazom Hasanicem. Pricali smo puno o politici, pa su poceli i da me obraduju pricama da sam dobar momak, da sam svestan da dolazi opasnost iz Srbije i da ja kao musliman moram o tome da mislim. Radulovic mi je predlagao da radim za SDB, da ce mi dati posao i para koliko mi treba. Najbolje bi bilo, za pocetak da otpuujem za Beograd, da pratim sta se tamo zbiva, jer ? SDB BiH igra veliku igru u Srbiji, a za to u Beogradu nema pravog coveka. Ukratko, zeleli su da po nalogu iz Sarajeva budem njihova veza u Srbiji. Ilijaz Hasanic mi je iz torbe pruzio 800 miliona dinara, da trosim po Beogradu, ali da pazim sta radim. Dzevadu Galijasevisu su otvoreno nudili da radi za SDB BiH. Meni su to isto kasnije ponudli i inspektori Brezonjic, Nikolic i Hrnjadovic iz Sluzbe drzavne bezbednosti Doboј. Njihova veza sa Sarajevom bio je nacelnik Milan Krnjajic. Kada smo sve te ponude odbili, krenula je hajka na mene i Dzevada. Preko svojih veza u SDB Jugoslavije, tajna policija BiH, tacnije Dizdarevic, Mikulic i Pozderac raspisali su crvenu poternicu protiv nas, jer su mislili da se skrivamo u Beogradu. Zelja im je bila da nasim hvatanjem u Beogradu obrukaju Srbiju, ali smo ih mi nadmudrili, jer smo se sklonili bas u Sarajevo...?

U to vreme kljucni ljudi u Sluzbi drzavne bezbednosti Bosne i Hercegovine bili su prvo Rasid Music, kome je dugo obecavano mesto ministra bosanske policije iskliznulo iz ruku, pa se povukao iz politike. Njegovu funkciju preuzeo je Sredoje Novic, koji se kao poslusni Srbin nije libio da proganja vlastite sunarodnike. Bili su to pouzdani kadrovi legendarnog bosanskog policajca Duska Zgonjanina, Srbina iz sela Grabasnice kod Novog Grada, u opstini Prijedor. Krajem osamdesetih, naime, drzavna bezbednost BiH je bila uredno pociscena od srpskih profesionalnih kadrova. Progon Srba iz bosanske Udbe zapoceo je jos pedesetih godina, tako sto su profesionalci iz Sarajeva slati na sluzbu u provinciju, a na njihova mesta dovodjeni polupismeni policajci Hrvati i muslimani. To je bila politicka namera Osmana Karabegovica, Hajre Kapetanovica i Avda Hume. Do 1966. godine, nacelnici Udbe, odnosno

zamenici ministara bosanske policije bili su Bosko Baskot, Ratko Bajic, Vojo Colovic, Brana Sekaric, Vojin Bobar, Jeremija ? Jesa Peric i Mirko Miojlic. Jedan broj njihovih bosanskih operativaca je prebacen u saveznu Udbu, a zatim iz nje u SID. Takva sADBina je zadesila, na primer, Marka Kosina, Vesu Popovica i Ivicu Kojica. Posle Brionskog plenuma ciscenje bosanske tajne sluzbe od Srba je nastavljano jos vecom zestinom. Umesto Ratka Bajica, Mirka Miojlica i Voje Colovica, policijskih profesionalaca iz politickih struktura BiH poceli su da pristizu hrvatski i muslimanski kadrovi ili poslusni Srbi. Ante Miljas je, na primer, bio ministar policije. Nasledio ga je Vaso Gacic. Mate Andric je postao sef SDB. To je covek koji je zajedno sa Franjom Herljevicem 1972. godine ?puštilo? hrvatske teroriste na Radusu, jer je naivno verovao da su ustase bezopasne. Zbog njihove nesmotrenosti i neznanja u obracunu sa ustasama poginuli su Milos Popovic, Branko Blecic, Luka Bosnjak, Kasim Alijagic, Marijan Bradic, Milan Sabljic, Ismet Colic, Ahmet Galic, Stjepan Radic i Franjo Ivanda. Andricev pomocnik u tajnoj policiji BiH postao je Jerko Bradvica, koji je doveden iz Mostara. Tamo je nacelnik tajne policije bio Osman Cimic. On je rodjeni brat profesora Esada Cimica, koji je svoje disertacije o kleru i pisao na osnovu dokumenata SDB BiH. Popularni Cima je dugo godina bio saradnik ?Glasa koncila? i obavestajac zagrebackog Kaptola, sto su svi Srbi u SDB BiH znali. Smajo Jursic je u SDB BiH pristigao iz Cazina. Udbu BiH je napustilo dvadesetak rukovodilaca srpskog porekla. Colovic je delegiran u CK SK BiH, a Bajic i Miojlic su penzionisani. Time je nacionalni sastav Udbe BiH, koji je 75 odsto bio srpski, promenjen, pa je SDB BiH postala muslimansko-hrvatska policija. U njoj su Dusko Zgonjanin i Vaso Gacic bili najmanje Srbi, ali veliki Bosanci i veliki Jugosloveni. Tacnije veliki progonitelji Srba u Bosni i Hercegovini. Zgonjanin je, na primer, telefonom u Banjaluci 1968. penzionisao sve srpske policajce. Te godine na listi progona u SDB BiH nasli su se i srpski knjizevnici Radovan Karadzic, Dusko Trifunovic i Rajko Petrov Nogo. Podatke o njima sakupljao je na univerzitetu operativac Miroslav Sredanovic, koji je kasnije otisao u SID, a zatim bio konzul u Parizu. On je te informacije dobijao od svog saradnika profesora Brane Jankovica sa Pravnog fakulteta. Radovan Karadzic tada, a ni kasnije, nije imao nikakve veze sa Sluzbom drzavne bezbednosti u Sarajevu. Sef referata za kulturu, Mica Japundza, je skinuo ove mlade pisce sa spiska SDB Sarajevo za hapsenje (ukupno petnaest lica), jer je verovao u njihovu nevinost. Zbog toga je, medjutim, protiv Japundze pokrenut disciplinski postupak, jer ga je kolega Bahrudin Bijedic, zvani Buri prijavio da stiti srpske nacionaliste. Kasnije je taj Bijedic postao pomocnik ministra policije BiH, obavestajac SID-a i konzul u Cikagu, gde je uhvacen zbog ilegalne trgovine oruzjem. Kada je Dusko Zgonjanin umro 1994. u 68. godini zivota, u beogradskoj stampi je to zabelezeno kao zalostan slucaj. Umro je covek koji je prvi poceo da progoni muslimanske nacionaliste, zapisale su srpske novine, ali su zaboravile da napomenu da je Dusko Zgonjanin prvo progonio bosanske Srbe i u BiH, ali i u samoj Srbiji, tacnije u Beogradu. On je

bio kadar Mate Andrica, clana CK SK BiH. Karijeru tajnog policajca zapoceo je u Doboju kao operativac i nacelnik Udbe. Kasnije je sluzbovao u Banjaluci, odakle, posle kraceg kursa u SSUP-u odlazi za sefa SDB Sarajevo i tajne policije BiH. Zahvaljujuci Andricu, po nacionalnom kljucu, Dusko Zgonjanin osamdesetih godina postaje i bosanski ministar policije. Bas u njegovom mandatu dogodile su se u Bosni i Hercegovini najvece privredne, politicke i policijske afere. Jedna od njih, afera ?Agrokomerc? dosla mu je glave, jer je okrenuo muslimane protiv Sarajeva. Nacionalne podele u tajnoj policiji i RSUP-u BiH pratilo je i republicko odvajanje od federativne sluzbe, opet na nacionalnoj osnovi. Kako, naime, Dizdarevic, Pozderac, Mikulic nisu verovali svojim srpskim kadrovima u SDB SSUP-a i Sluzbi dokumentacije i informacija u SSIP-u, vazne policijske i politicke depese nisu slali sifrovano teleksom u ova ministarstva, vec rucno po kuririma. Posao kurira je bio da poruke preda, ne ovlastcenim saveznim funkcionerima vec njihovim bosanskim kadrovima, Hrvatima i muslimanima u SSUP-u ili SSIP-u. U Sluzbi drzavne bezbednosti bosanski dzokeri su bili Josip Bukovac i Vlado Sersic, licni sef kabinet-a generala Franje Herljevica, a zatim konzul u Spaniji. Tu praksu je posebno razvio Raif Dizdarevic kada je postao ministar inostranih poslova Jugoslavije, a zatim clan i prvi covek kolektivnog sefa drzave. Njegov najvazniji kurir jedno vreme bio je konzul Milenko Ostojic, koji je sve poruke za Raifa Dizdarevica, tada predsednika Predsednistva SFRJ, slao iz Svajcarske preko SDB Sarajevo, samo da bi zaobisao SDB Jugoslavije. Na taj nacin su bosanski rukovodioci, a posebno Raif Dizdarevic, stvarali svoju licnu tajnu sluzbu, mimo SDB SFRJ i SID SSIP-a, pa i KOS JNA. Samo na taj nacin Raif Dizdarevic je mogao da izmanipulise Predsednistvo SFRJ, Savezni savet za zastitu ustavnog poretku, prvog policajca Jugoslavije Staneta Dolanca, SDB Jugoslavije, Srbe u BiH i jugoslovensku javnost i stvoriti slucaj Kecmanovic.

Dogodilo se to u prolece 1989. godine onoga trenutka kada je sarajevskim funkcionerima postalo jasno da Kecmanovic ima mnogo vise izgleda od dr Zdravka Grebe da ode u Beograd. Da bi se takva inauguracija jednog Srbina iz Bosne i Hercegovine sprecila, samo Predsednistvo BiH je izaslo sa saopstenjem u kome se, prema detaljnim podacima SDB BiH, ali i tajne sluzbe SFRJ, tvrdilo da je dr Nenad Kecmanovic odrzavao kontakte sa stranim diplomatama, sa ?... nekim stranim licnostima medju kojima su utvrđeni i obavestajci...? Celnici bosanske tajne sluzbe, da bi potkreplili svoje dokaze, jos su naglasili da je dr Kecmanovic zbog sumnji da saradjuje sa stranim obavestajcima pracen i prisluskivan jos od 1982. godine. Takvo saopstenje podrzali su odmah mnogi bosanski politicari, medju kojima je najagilniji bio Muhamed Berberovic. On je cak tvrdio da je dr Kecmanovic dobio poziv od direktora Americkog kulturnog centra da poseti SAD i bude gost americke vlade, gde je ?... mogao biti zavrbovan...? Tadasnji ministar bosanske policije Muhamed Besic i sef tajne policije Sredoje Novic, javno su saopstili da su oni upozoravali dr Nenada

Kecmanovica da se druzi sa stranim obavestajcima i da o tome postoji informacija koja je dostavljena SDB SSUP-a. Stane Dolanc, potpredsednik Predsednistva SFRJ i predsednik Saveznog saveta za zastitu ustavnog poretka Jugoslavije, kao najodgovorniji covek u zemlji za bezbednost, takvu laz nije mogao da proguta, pa je demantovao RSUP i SDB BiH recima da u Federaciji nikada i niko ?... nije dobio bilo kakvu zvanicnu informaciju o dr Kecmanovicu, niti se o tome ikada raspravljalo...? Dolanc je jos mnogo toga rekao novinarima lista ?Osmica?, ali snimci tih izjava nisu objavljeni, jer potpredsednik Predsednistva SFRJ nije tada zeleo da siri vatu. Objavljujem samo isecak iz tog zabranjenog dela intervjeta Staneta Dolanca:

?Tacno sam znao kada je Dizdarevic zatrazio od Zgonjanina da skupi u Sarajevu sve sto moze kompromitujuce o Kecmanovicu, posalje u savezni SUP, a zatim zatrazi natrag i distribuira sa pecatom Beograda. Materijal mu je stajao u fioci. Izbegavao je da sa tim upozna Predsednistvo SFRJ i mene kao predsednika Saveznog saveta za zastitu ustavnog poretka ? drzavnog tela koje objedinjuje sve sluzbe drzavne bezbednosti. Znao je da kod ostalih, a i kod mene, ta njegova naivna konstrukcija o Kecmanovicu ne bi mogla da prodje. Medjutim, u Sarajevu, stvar je lako prosla. Tamo su sedeli Mikulic, Filipovic, Mutapcic, Karavdic, Uzelac. Oni se nisu bas podnosili, ali ih je objedinila zelja da ruseci mene, otvore sebi novu priliku u ponovnom izboru za Predsednistvo SFRJ. U to vreme savezna Udba bila je nesto kao banka podataka, bez vlastite operative, u kojoj su se sticali podaci iz, od Cetrvtog plenuma osamostaljenih republickih centara. Na zahtev BiH, SSUP je vratio materijal o Kecmanovicu koji je dobio iz Sarajeva, ali sada je na njemu bio i federalni pecat i memorandum. Amateri u Sarajevu su naseli na to, pokusali da dokument objave kao da ga je pisala SDB SFRJ, a ne SDB BiH i tako se nasankali. Tacnije, ja sam nasankao Raifa Dizdarevica. Meni je to bilo dovoljno, pa je Raif ostao u Predsednistvu SFRJ, dok mu nije istekao mandat.?

Ministar policije Dobrosav Culafic, medjutim, povodom podvala iz SDB BiH je samo javno izjavio da ?... ja sa tim nemam apsolutno nikakve veze...? Joze Susmelj, predsednik savezne Komisije za kontrolu SDB, kadar Staneta Dolanca, Slovenac, izjavio je da se oseca iz BiH ?... izvestan atak na Sluzbu drzavne bezbednosti Jugoslavije...? i izvesna prekoracenja primene Zakona o drzavnoj bezbednosti u Sarajevu. Naime, Susmelj je smatrao da su rukovodioci iz Sarajeva prekoracili ovlastenja po clanu 24, time sto su funkcionerima drzavne bezbednosti dali preveliku mogucnost da odlucuju sta je opasno po zemlju, a sta nije. Na taj demanti, Predsednistvo BiH je odgovorilo replikom da je, ipak, informisalo politicki vrh SFRJ, odnosno direktno i pisanim putem predsednika Predsednistva Jugoslavije 27. marta 1989. godine, dakle dva meseca kasnije od kada je SDB BiH obavestilo republike rukovodioce o spijunskoj aktivnosti dr Nenada Kecmanovica. Samim tim u javnosti je stvoren zeljeni utisak da je

Kecmanovic strani spijun, a time nepodoban za ozbiljnu funkciju clana Predsednistva SFRJ. Mada je sam Kecmanovic, oklevetan i osramocen, povukao svoju kandidaturu, istovremeno su je povukli i delegati svih foruma BiH. Jugoslovenska javnost se tim povodom zapitala da li ce nam tajna policija i dalje birati sefa drzave? Po Kecmanovicevom misljenju to je sve bilo maslo Raifa Dizdarevica:

?... Rijec je, prije svega, o Raifu Dizdarevicu i njegovo, kako bih rekao, ljudski i politicki sasvim razumljivoj zelji da ostane u Predsednistvu SFRJ. U politickom vrhu BiH za njega u izbornom poluvremenu nije bilo kadrovskog prostora, a u Beogradu, u saveznim organima ? takodje. Za njega prihvatljive, najvise funkcije bile su popunjene, a on, uprkos godinama, jos uvijek zdrav, vitalan, ambiciozan i pri tome nekvalifikovan za bilo kakav, sem za funkcionerski posao. Alternativa je bila ? ostati ili otici u penziju. On je, sjecate se, prije toga nasledio Hamdiju Pozderca, koji zbog afere ?Agrokomerc? nije izdrzao cijeli mandat. Po kadrovskim pravilima u Bosni, taj mandat odradio je politcar iste nacionalnosti, a sljedeci je trebalo da predje u ruke Srbina. No, Raifu se taman bilo osladilo... Ne treba zaboraviti da ni uhapsiti Azema Vlasija, ni proglašiti vanredno stanje na Kosovu, nije mogao nijedan republicki funkcioner, nego samo sef savezne drzave. Prakticno to je moglo odluciti samo Predsjednistvo SFRJ na celu sa Raifom Dizdarevicem ? i on je to ucinio kao musliman, pa je to u Sarajevu vise vrijedelo. Ovog puta nije bilo tako. Na celu saveznog SSUP-a nalazio se srbijanski kadar general Petar Gracanin, pa je prica o mojoj spijunazi djelovala jos uvjerljivije, ali, dodatni je elemenat bio to sto je na moju stranu stao i Stane Dolanc. Zbunio je sve u Bosni, pa i mene samog. Naknadno sam otkrio da je motiv njegovog istupa, bio ne meni u prilog, vec protiv Raifa Dizdarevica i protiv Beograda... Na naknadnom kandidovanju u Sarajevu, pobedio je Botic Bogicevic, samo igrac iz Raifove ekipe, iako je Dragan Kalinic imao vise glasova...?

Godinu dana kasnije, dr Nenadu Kecmanovicu je uskracena i kandidatura za rektora Sarajevskog univerziteta, iako nije bilo dokaza da je strani spijun. Kada je izbio gradjanski rat u SFRJ, dr Kecmanovic se, ipak, iz Sarajeva preselio u Beograd. Tada je u Predsednistvu SFRJ sedeо jedan drugi Srbin, za koga se veruje da je Srbiju i Jugoslaviju mnogo kostao, Botic Bogicevic. Clan Predsednistva SFRJ, clan Saveznog saveta za zastitu ustavnog poretna, Botic Bogicevic je bio tipicni poslusnik svojih naredbodavaca iz Bosne i Hercegovine. On je zajedno sa Raifom Dizdarevicem i Brankom Mikulicem 1989. godine, u jesen, pokrenuo politicku hajku na Srbiju, optuzujuci je da ubacuje svoje agente u Bosnu i Hercegovinu. Te godine, pred jednu sednicu kolektivnog sefa drzave, Bogicevic je naglaseno trazio od dr Borisava Jovica da preduzme nesto protiv srpskih nacionalista u Srbiji. Pominjao je Dobricu Cosica, stanje na Kosmetu i u Beogradu. Doktor Jovic mu na ovo nije ostao duzan, pa je Boticu Bogicevicu

urucio zvaničnu Informaciju o iseljavanju pod pritiskom Srba iz istočne Bosne. Bio je to dokument SDB Srbije namenjen funkcionerima Republike Srbije i članu Predsedništva SFRJ. Podaci sadržani u ovom podnesku srpske tajne policije dobijeni su od bosanskih Srba, koji su se u Ljuboviji, Bajinoj Basti, Banji Koviljaci i Uzicu zalili operativcima SDB na pritiske koje dozivljavaju u BiH. Zitelji Zvornika, Srebrenice i Bratunca su svoje pisane predstavke dali, na primer, policajcima Jakovu Sokicu i Miloradu Kovacevicu iz Uzica. U operativnoj dokumentaciji nasla su se i pisma Zorana Mijatovića iz Bajine Baste i Nikole Boskovića iz Zvornika. Prvo je imalo dve strane, a drugo sedam gusto kucanih. U prvom je otac Predraga Mijatovića, učenika skole u Bratuncu svedocio o napadima muslimana na njegovog sina, a drugi o svakodnevnim posetama bosanskih policajaca njegovoј porodici. Predragu Mijatoviću su odrasli muslimani otimali torbu, psovali mu srpsku majku i terali ga da ide u Srbiju, dok su operativci SDB BiH profesoru Boskoviću pokupili iz stana sve srpske knjige, novine, video i audio trake, pasose. Trazili su da svedoci protiv ?cetnicke trojke u Zvorniku?, a kada je odbio, pretili su mu da ce se i on naci u zatvoru. U fabrici ?Birac? po nalogu tajne policije Nikola Bosković je ostao bez posla, cime je podstaknuta njegova porodična seoba u Srbiju. Dokument o proterivanju Srba iz istočne Bosne potpisao je Dragan Mitrović, tada nacelnik SDB Srbije i imao je oznaku ?strog poverljivo?. Bogić Bogicević je tu informaciju istog dana prosledio u Sarajevo, odakle je krenuo novi politički napad na Srbiju. Prvo je Ljuba Ninković, sekretar Predsedništva RK SSRN BiH izjavio da ?... pojedini državni organi iz drugih republika vrše analize u BiH o iseljavanju Srba iz ove republike...? Ivan Cvitićović, sekretar Predsedništva CK SK BiH je rekao da su ?...u Sluzbi državne bezbednosti Srbije pribegli nedopustivom bavljenju politickim ocenama stanja u BiH i portretisanja njenih najvisih rukovodilaca...? Po nalogu Edine Residović, prve zene socijalističkog saveza novinar Senad Avdić je u zagrebackom ?Vjesniku?, a zatim Vlasta Mijović u listu ?Danas? objavio vest da su agenti Srbije upadali u Bosnu, a zatim i ?strog poverljivu? Informaciju SDB Srbije. Tu senzacionalnu informaciju o ?upadu srpskih bezbjednjaka? odmah su prenele sve sarajevske novine i pored jasnog saopštenja Branka Ekerta, člana Predsedništva BiH i predsednika Saveta za zaštitu ustavnog poretku BiH da ? RSUP SR Srbije nije djelovao na teritoriji RS BiH! Cak je i Obrad Piljak, predsednik Predsedništva SR BiH javno tvrdio da je ?... neprihvatljivo da SDB RSUP-a Srbije deluje na području SR BiH bez prethodnog kontakta i saradnje sa SDB RSUP BiH...?, mada tog delovanja uopšte nije bilo, a dobro je znano da je SDB BiH delovala u Srbiji, odnosno po Beogradu, mimo znanja SDB Srbije. Ta cinjenica je u Sarajevu prečutkivana. Vesto smisljena zamena teza u Sarajevu, da se umesto iseljavanjem, bave radom SDB Srbije, imala je za cilj indirektni napad na Slobodana Milosevića, koji je navodno zeleo da ?kosovizuje? BiH i kompromitovanje Srbije na najvišem jugoslovenskom nivou. Na političkom nivou ova afera je završena obostranim učutkivanjem. Srbija je bila zadovoljna

sto je problem iseljavanja Srba iz istocne Bosne javno otvoren, a BiH sto je imala povoda da jos jednom napadne srpsko rukovodstvo.

Kako su se 1991. godine, muslimanski nacionalisti na izborima dokopali vlasti u Bosni i Hercegovini, odmah je smenjen Avdo Hebib, nacelnik milicije MUP-a BiH, a na njegovo mesto Alija Izetbegovic je doveo drugog muslimana Jusufa Pusinu, nekadasnjeg direktora Milicijske skole. Ovo kadrovsko i nacionalno pomeranje u bosanskoj policiji deo je takticke igre SDA, da od MUP-a BiH napravi muslimansku miliciju, koja bi vremenom, prerasla u pravu stranacku vojsku. To Avdo Hebib nije uspeo da uradi, pa je zamenjen tvrdjim covekom. Ujedno, to je i najava novih kadrovske promena. Ocekivalo se da ce Alija Izetbegovic i kao predsednik republike, ali i kao lider ove stranke, smeniti svise mekanog i jugoslovenski orijentisanog ministra unutrasnjih poslova Aliju Delimustafica. Velike kadrovske promene unutar MUP-a BiH pocele su odmah posle visestranackih izbora, koji su završeni triplim neresenim rezultatom. Partija koja se domogla presednickog kabineta, SDA, za ministra policije postavila je Aliju Delimustafica. HDZ je za ministra odbrane imenovao Jerka Doka. Dok je SDS dobio resore kontrole ovih bezbednosnih institucija, u kojima su Biljana Plavsic i dr Miodrag Simovic, a to je za SDA znacilo pravo da u MUP-u BiH sva najvaznija mesta dodeli muslimanima. Tada je u Sarajevu izbegnuto i imenovanje nacelnika SDB MUP BiH, pa i nacelnika SDB SSUP-a, jer je po nacionalnom kljucu to trebalo da bude Srbin. Naime, prvi put posle rata dogodilo se da je u Sluzbenom listu SFRJ objavljeno imenovanje Sredoja Novica iz MUP BiH za sefa savezne Sluzbe drzavne bezbednosti, a da do njega nikada nije doslo, jer to nije bilo po volji vladajucoj muslimanskoj struji u BiH. Srbi su postavljenje Alije Delimustafica prihvatali, jer im je izgledao kao politicki umerenjak. Alija Delimustafic je rodjen januara 1954. godine u Olovu. Zavrsio je prava i neko vreme radio u SUP-u Sarajevo, zatim u Domu JNA, trgovinskom preduzecu ?Vocar?, a bio je i direktor ?Geneksa?. Posao prvog policijaca BiH, kazu njegovi poznavaci, prihvatio je kao profesionalac, zato mu je i smetalo neprestano politizovanje MUP-a BiH, pa je jednom prilikom ogorcen javno izjavio:

?Uslovi za ocuvanje javnog reda, mira i bezbednosti u BiH nikada nisu bili gori nego pocetkom devedesetih godina, jer su medjunacionalni odnosi i u ovoj republici bili dovedeni do ivice gradjanskog rata.? U takvoj situaciji ministar unutrasnjih poslova Alija Delimustafic odlucio se za reorganizaciju MUP-a BiH. Formalno-pravne promene, medjutim, nisu dovele do bitnijih poboljsanja stanja u policijskim stanicama. Dr Miodrag Simovic, potpredsednik vlade za oblast unutrasnjih poslova, javno je rekao da je sluzba bezbednosti BiH prakticno dovedena u situaciju da ne moze da ostvaruje svoju funkciju. U MUP-u 41,8 odsto radnika je bez stana. U miliciji trinaest odsto radnih mesta nije popunjeno, a usklajivanje nacionalne strukture radnika MUP-a sa nacionalnom strukturuom

stanovnistva predstavlja, takodje, veliki problem, s obzirom da dosadasnji nacionalni sastav u stanicama javne bezbednosti ne odgovara u potpunosti nacionalnom sastavu stanovnistva! To u politici znaci, da su u mestima, gde Srbi cine vecinu, nacelnici, pa i milicionari, uglavnom, bili muslimani, sto u ovim vrucim vremenima ne daje garancije za miran i bezbedan zivot. Covek koji je prvi uspostavio vezu izmedju Zagreba i Sarajeva, odnosno HDZ-a i SDA, bio je bivsi milicionar i obavestajac SSUP-a Nurif Rizvanovic. Neki sumnjaju da radi za nemacku obavestajnu sluzbu i da je on rukovodio akcijom dovodenja clanova IRE u redove Zbora narodne garde. Kako bilo da bilo, Nurif Rizvanovic je 1991. bio glavni zagovornik stvaranja muslimanske milicije, makar i u saradnji sa bosanskim HDZ-om. Pretpostavlja se da je Rizvanovic pomagao i Miru Kovacu, predsedniku opštine Posusje, da preko svoje brace Ante i Ljube Kovaca iz Nemacke prosvercuju oruzje, radio-stanice i lekove za ?svoju vojsku?. Ministar policije Alija Delimustafic pokusao je da se suprotstavi ovoj nacionalizaciji MUP-a BiH, ali u tome nije uspeo, jer je bio neprestano okruzen, uglavnom, muslimanskim kadrovima. Ti isti ljudi su 1991. godine u poverljivoj septembarskoj informaciji o bezbednosnom stanju u BiH, otkrili postojanje paravojnih formacija, ali, uglavnom, u srpskim krajevima: na Ozrenu, u Bosanskoj Gradiski, na Romaniji, na Baniji, a kada je trebalo te iste krajeve braniti od ustaskih napada iz Hrvatske, MUP BiH je zakazao. Nije to bio jedini neuspeh MUP-a BiH da zastiti srpsko stanovnistvo u ovoj republici. Batinasi koji su prebili ministra za informacije Velibora Ostojica, ni do danas nisu pronadjeni. U Banjaluci su izvrsena cetiri atentata na srpske lidere i predsednika opštine. Napadaci nisu nikada identifikovani. Zbog nepruzanja pomoci Krajsnicima, Srbi u BiH su u vise navrata javno izjavljivali da nemaju poverenje u MUP BiH, a to je bio i generalni stav dr Radovana Karadzica i Srpske demokratske stranke. Sve je to ukazivalo na mogucnost zaostrevanja situacije u BiH, pa je ministar unutrasnjih poslova Alija Delimustaficinicirao sastanak sa Petrom Gracaninom, ministrom federalne policije i generalom Aleksandrom Vasiljevicem, tada nacelnikom Uprave bezbednosti SSNO. Na ovom skupu u Milicima dogovoren je da SSUP i JNA pomognu MUP BiH tehnicki i kadrovski da se suprotstavi delovanju paravojski, terorista i kriminalaca. To znaci da je Alija Delimustafic i tada definitivno odbio ideju o stvaranju muslimanske milicije i hrvatske vojske, pod pokroviteljstvom SDA tj. HDZ. Time je doveo u pitanje i svoj opstanak u MUP-u BiH, jer, ako je Avdo Hebib ?pomeren? samo zato sto miliciju nije obukao u muslimansku uniformu sivenu u Slavonskom Brodu, onda se logicno ocekivalo da ce i Alija Delimustafic platiti ceh zbog svoje stranacke i nacionalne nediscipline.

Bojkotovanje Beograda

Po Zakonu o sistemu bezbednosti SFRJ, Savezni sekretarijat za unutrasnje poslove organizuje, koordinira i uskladjuje rad republickih i pokrajinskih

sekretarijata za unutrasnje poslove. Savezni sekretar Petar Gracanin imao je teskoca da, shodno jacanju republičkih policija i službi državne bezbednosti, uskladi aktivnost svih sekretarijata, posto je vec postojala asimetričnost medju njima. Bilo je to vreme kada je u Jugoslaviji javna bezbednost zaposljavala, po podacima Frana Visnara iz Zagreba, cak 150.000 milicionara i inspektora, a državna bezbednost 12.000 operativaca. U dve republike, Hrvatskoj i Sloveniji, u kojima su prvo obavljeni visestranacki izbori, izvršena je i reorganizacija resora unutrasnjih poslova. Naime, u tim ministarstvima unutrasnjih poslova zadrzali su vrsenje poslova tzv. političke policije, koje su nazvali Politicka uprava i koja se bavi nadziranjem političkih neprijatelja. Istovremeno u Republici Srbiji donet je zakon kojim se pokrajinama oduzimaju državne funkcije, pa je RSUP Srbije preuzeo vrsenje poslova državne i javne bezbednosti na teritoriji cele Republike. Sve je ovo učinilo da se sistem bezbednosti u Jugoslaviji skoro raspao. Najbolji primer da ovaj sistem nije konzistentan, vidi se iz cinjenice sto se nisu izvrsavali, na primer, zahtevi iz raspisanih poternica. Naime, Republički sekretarijat unutrasnjih poslova Srbije raspisao je poternice za ucesnicima tzv. ?Kacanickog sastanka?, u kojima se trazi Jusuf Karakusi, bivsi pokrajinski sekretar za unutrasnje poslove, i drugi ?delegati? koji su ziveli slobodno u Zagrebu i Ljubljani. Tamosnja vlada, ne samo da im je davala politiku podršku, vec ih je cuvala hrvatska, odnosno slovenacka tajna policija. Takvim odbijanjem zahteva SSUP-a ove republike i njihova policija su frapantno narusile sistem bezbednosti u Jugoslaviji. Druge republike ? Crna Gora, BiH i Makedonija uglavnom su krajem osamdesetih, izvrsavale obaveze prema Saveznom sekretarijatu unutrasnjih poslova Jugoslavije. Prvi Crnogorac toga vremena Vidoje Zarkovic, cvrsto je u svojim rukama drzao crnogorsku policiju i tajnu službu. Na kljucnom mestu ministra policije i Crna Gora je postovala politički princip, po kome je vaznija ideološka opredeljenost nego strucnost u poslu, pa je ta funkcija poveravana Slobodanu Filipovicu, Lazaru Djordjicu i Pavlu Bulatovicu. Sluzbu državne bezbednosti vodili su Vlada Kekovic, Husnija Redzepagic i pukovnik Lazar Boricic. Ovi prvi bili su poznati po svojim antisrpskim stavovima i policijskim pokusajima da se spreci ulazak srpskog pokreta sa Kosmetom u Crnu Goru. Vlada Kekovic je u tome imao podršku svojih saradnika Ratka Micunovica, sefa operative, Nina Vusurovica, Daca Djolevica, Raja Vulikica, Rada Samardzica, brace Rada, Gojka i Mita Pejovica. Lazar Djordjic je imao pomoc svoje milicije, koja je na Zutoj gredi poteгла i pendreke i suzavac na vlastiti narod. Svi oni su kasnije, kada je doslo do pada starog Zarkovicevog rukovodstva, smenjeni sa svojih dužnosti i izvedeni na sud zbog batinanja naroda. Na njihova mesta su dosli, za ministra policije Nikola Pejakovic, a za nacelnika tajne službe Bosko Bojovic, bivsi sef SDB u Bijelom Polju. Oni su upamceni po batinanju Ceka Dacevica, dr Vojislava Seselja i grupe civila u Spuzu. Zbog toga su smenjeni, a funkciju prvog tajnog policajca Crne Gore 1995. godine, preuzeo je Vukasin Maras, bivsi sekretar AMSJ.

U svim republikama, saglasno Ustavu SFRJ, ali cesto i mimo njega, 1990. godine, izvrsene su u oblasti drzavne i javne bezbednosti promene da bi se ovaj resor unutrasnjih poslova usaglasio sa radikalnim promenama u nasem drustvu. U organima unutrasnjih poslova izvrsene su mnoge organizacione promene, jer su mnoge uprave za spoljnog i unutrasnjeg neprijatelja ukinute. Smanjivanjem poslova, doslo je do potrebe i za smanjivanjem broja kadrova u tajnoj policiji Jugoslavije i njenih republika. Tako je, na primer, u Beogradu, tacnije u SSUP-u, penzionisano nekoliko desetina radnika koji su za to imali uslove, sa namerom da se smanji broj radnika u organima, mada su mnogi i svojevoljno napustili federalnu policiju, pa i SDB Jugoslavije, a pojedinci su jednostavno prebegli u svoje nacionalne republike i policije. Sa zahtevima za demokratizacijom, sto znaci i za manjom drustvenom kontrolom, najvece promene zadesile su, upravo jugoslovensku i republike politicke policije. Sa njihovih lista unutrasnjih i spoljnih neprijatelja su otpali pripadnici emigracije, raznih humanitarnih, ekoloskih i politickih pokreta, pa i sami disidenti. Umesto partije na vlasti, kakav je bio SKJ, u novim prilikama visestranacki parlamenti su poceli da odredjuju ko su neprijatelji Jugoslavije. Kada je 1991. izbio gradjanski rat na tlu bivse SFRJ, ti neprijatelji su postali jedni drugima slovenacki, hrvatski, muslimanski, siptarski, pa i srpski nacionalisti i sovinisti. Tako se i dogodilo da je MUP Hrvatske u Dvoru na Uni uhapsio Zeljka Raznatovica Arkana pod optuzbom da je naoruzaao srpski narod u Krajini i pripremao teroristicke akcije protiv nove nezavisne drzave Hrvatske.

Zasto je Armija morala da intervenise umesto Sluzbe drzavne bezbednosti Jugoslavije prilikom sprecavanja tajnog naoruzaanja HDZ? Ima li Jugoslavija federalnu policiju? Da li SSUP moze da zastiti ugrozeno stanovnistvo u Kninskoj krajini koje od nje trazi pomoc? To su bila samo neka od pitanja koja su se cula u javnosti prvih meseci 1991. narocito otkako je doslo do zaostravanja stanja u Hrvatskoj, a na koja Savezni sekretarijat za unutrasnje poslove dugo nije reagovao. Oglasio se tek sredinom februara 1991. i to u Skupstini SFRJ: ?Saveznom SUP-u je onemoguceno da efikasno vrsti svoje funkcije u skladu sa odgovornostima za bezbednost zemlje. SSUP je suocen sa potpunim ignorisanjem od strane RSUP-a Slovenije. Saradnja sa MUP Hrvatske odvija se kontinuirano i postoji spremnost da se i dalje odrzava. Problemi u toj saradnji su jednostrano i netacno informisanje MUP-a o akcijama hrvatskih nacionalista i sovinista i o paralelnim vojnim formacijama? ? rekao je, izmedju ostalog, Petar Gracanin delegatima Saveznog veca Skupstine SFRJ. Kako je taj republicki bojkot izgledao, SSUP SFRJ je osetio, na primer, decembra 1990. godine, kada je na njegov zahtev RSUP-u Slovenije da dostavi podatke o postojanju paravojnih formacija, iz Ljubljane stigao odgovor sledece sadrzine:

?Obavestavamo vas da su promenjeni medjusobni odnosi, koje je prouzrokovalo usvajanje Ustavnog zakona za sprovodjenje ustavnog amandmana XXVI na

Ustav Republike Slovenije. Medju 27 saveznih zakona koje je slovenacka Skupstina proglašila za nevazeće na teritoriji ove Republike, stavljen je van snage i Zakon o vrsenju unutrasnjih poslova iz nadležnosti saveznih organa uprave, osim clana 6. koji definise saradnju SSUP sa stranim organima i organizacijama. Na sednici uzeg kolegijuma sekretara za unutrasnje poslove Republike Slovenije, odrzanoj 31. oktobra 1990. godine, zauzet je stav da RSUP Republike Slovenije i dalje saradjuje sa SSUP-om, s tim da će se saradnja odvijati na područjima koja su bezbednosno interesantna za Republiku Sloveniju.? U Sloveniji je izvršena tada reorganizacija Sluzbe drzavne bezbednosti, o cemu se donose i posebna zakonska akta. Umesto profesionalca Stefana Tepesa doveden je civil, profesor Miha Brajc za nacelnika drzavne bezbednosti. Dezela je, međutim, iza ledja javnosti formirala pravu (kontra)obavestajnu sluzbu, kojoj je dala naziv Sova. Kad je ministar Petar Gracanin najavio da će u Sloveniju uputiti inspekciju SSUP-a, tamosnji ministar policije Igor Bavcar mu je javio da ?nema potrebe da se vrši inspekcija RSUP-a Slovenije?. Igor Bavcar je, stvorivši vlastitu republičku policiju, SSUP pretvorio u svoj servis i kurirsku vezu sa SIV-om. Bavcar je oficirski sin iz Novog Mesta, odrastao uz stripove i romane Karla Maja. Svojevremeno je napustio Ljubljansku gimnaziju i završio Skolu unutrasnjih poslova. Pravi uniformisani policajac bio je svega devet meseci, dok se nije upisao na studije sociologije i političkih nauka. Interesovao se za južnoameričku teoriju razvoja. Ne krije da je neko vreme bio crveni gardista, možda cak i crveni fasista. Zalagao se za slovenacko civilno drustvo, ali je prethodno moralo da slomi jugoslovensko komunisticko. Za tu njegovu revoluciju bila mu je potrebna hajka na JNA, na Srbiju i federalnu policiju, jer je ona za njega bila isključivo srpska. Namerno je zaboravljaо cinjenicu da su tih osamdesetih godina najveći policajci u SFRJ bili jedan Slovenac ? Stane Dolanc i jedan Hrvat ? Zdravko Mustac. Slican odnos prema Saveznom ministarstvu za unutrasnje poslove ima i Josip Boljkovac, nekadasnji udbas, koji je obmanuo Petra Gracanina kada mu je javio da u Hrvatskoj nema paravojnih organizacija i kada je preutrošao prisustvo terorista iz Hrvatskog drzavotvornog pokreta u Zagrebu. Mada je bas ministar policije Hrvatske priznao svojevremeno, da mu je kuća puna terorista koji zele da ?stvore Veliku Hrvatsku po uzoru na NDH?.

Hrvatska je zvanicno ugasila Sluzbu drzavne bezbednosti i RSUP maja 1990. kada je izvršena teritorijalna reorganizacija javne i tajne policije. Tom prilikom je formirano redarstvo po ugledu na NDH u osamnaest gradova od Vukovara preko Zagreba i Gline do Knina. Svaki SUP je postao Tajnistvo javne sigurnosti, a poverenstvo SDB je preimenovano u Ured za zastitu ustavnog poretku i Tajnistvo drzavne sigurnosti. Za javnost, povod ovoj transformaciji hrvatske policije bila je tuča na maksimirskom stadionu, kada su, posle incidentnog prekida susreta izmedju ?Dinama? i ?Crvene zvezde?, milicionari sa pendrecima zavodili red i na tribinama i na terenu. Ljaga zbog te tuce sportista i navijaca

bacena je na srpske kadrove u hrvatskoj policiji. To je licno ucinio dr Franjo Tudjman. Naime, vec te godine HDZ je uspeo u svojim nastupima da nahuska hrvatski narod na Srbe, pricama da Srbi imaju kadrovsku prevagu u drzavnim organima. Preciznije, da 11,5 odsto Srba vlada armijom i policijom u Hrvatskoj. Zvanicni podaci su, medjutim, govorili da je u ukupnom sastavu RSUP-a Hrvatske bilo samo 32 odsto Srba, a 63 odsto Hrvata i 4 odsto Jugoslovena. U rukovodstvu hrvatske policije tih osamnaest novih tajnistva, bilo je 75 odsto Hrvata, a 12,5 odsto Srba i 6,25 odsto Jugoslovena. Nece Srbi vise sami sebi izdavati pasose i dozvole za oruzje ? porucivao je Hrvatima dr Franjo Tudjman. Takvo obecanje lidera HDZ-a pretvoreno je vrlo brzo 1990. godine u hajku na srpske policajce po Hrvatskoj. Za to je aktiviran rezervni sastav milicije, koji je zaposeo sva Tajnistva javne sigurnosti i poceo da vrsti nacionalna podvajanja zaposlenih. Akcijom je rukovodio Perica Juric, zamenik ministra hrvatske policije Josipa Boljkovca i doskorasnji operativac SDB BiH, kadrovski podmladak Branka Mikulica. U to vreme nacelnik Tajnistva drzavne sigurnosti bio je Djuro Perica, a zatim predsednik Komisije sabora za kontrolu. Prvi otpor tom nadzoru rezervista nad profesionalnim policajcima, pruzen je u Zadru, kada je grupa od 142 milicionara, Hrvata i Srba, od vlade Hrvatske zatrazila zastitu svojih radnih i ljudskih prava. Dr Franjo Tudjman im je odgovorio otkazom. U Puli su bez posla ostali operativci SDB Davor Duzman i Janos Palko, jer su otkrili povezanost izmedju tajne policije Slovenije i jadranskih kockarnica. Kada su o tome obavestili SSUP u Beogradu i Sluzbu drzavne bezbednosti u Zagrebu 1989. godine, narednog leta dobili su otkaz. Posle toga doslo je vreme policijskog prebrojavanja Srba u svakom hrvatskom mestu. Jedan od tih projekata, koji je, takodje, narucio Perica Juric, je imao naziv ?Presjek stanja sigurnosti na podrucju Centra sluzbe drzavne bezbjednosti Gospic?. U njemu su nabrojani svi srpski aktivisti, koji rade na okupljanju srpskog naroda u Hrvatskoj. Na podrucju Gospica kao podstrekaci srpskih nereda obelezeni su penzionisani generali Danic Damjanovic, Milan Zezelj, pukovnici Petar Raskov i Aca Ciganovic, profesor Petar Stikovac, David Rastovic, predsednik opstine Donji Lapac, Mile Majstorovic, autoprevoznik, Dusan Zegarac, profesor, Rade Cubrilo, Spaso Djukic, Jovan Grujic. Autor ove procene Nikola Pavicic, nacelnik Centra SDB Gospic naglasava da je ?... stanje u regionu komplikovano, jer su Srbi, samom nacionalnom pripadnoscu predodredjeni da budu neprijatelji mladoj hrvatskoj demokraciji...?

Juris na Srbe u hrvatskoj policiji, vrlo brzo se pretvorio i u traganje za agentima SDB, jer se verovalo da su i oni sve sami Srbi. Dojucerasnji radnici Sluzbe drzavne bezbednosti i KOS-a JNA u Hrvatskoj utrkivali su se koji ce od njih objaviti u novinama spiskove srpskih spijuna i dousnika. List ?Zatvorenik? je, na primer, objavio kompletну radnu listu zaposlenih u nekadasnjem resoru SDB u Splitu, sa imenima i brojevima telefona. Ta kampanja, medjutim, vrlo brzo se izrodila u klevetanje Hrvata, jer se pokazalo da su u Sluzbi drzavne bezbednosti

radili i ministar Josip Boljkovac, i zamenik Perica Juric, koji je bio u SDB Dobojski, i Franjo Vugrinec, savetnik policije za SAO Krajinu, i poslanik Simo Rajic, i Milko Gajski, predsednik ustavnog suda, i sabornik Slavko Degoricija, Bozo Kovacevic, glavni kontrolor na HTV, i Vladimir Seks, i Gojko Susak, i Zdravko Mustac, specijalni savetnik dr Franje Tudjmana, i Bruno Stojic, bezbednjak iz Herceg-Bosne, pa cak i ministar Anton Vrdoljak, i Vice Vukojevic. Veliki hrvatski prijatelj Jevrem Brkovic vodjen je pod sifrom ?Sodoma i Gomora?. Agenti su bili i Milan Brezak, i Djuro Pesut, i Josip Perkovic, i Ivan Vakic, buduci ministar hrvatske policije i osnivaci HDZ-a Josip Manolic, Milan Kujundzic i Josip Boljkovac. Mnogi od njih su, poput Vugrinca, Kovacevica, Vekica, Mustaca svojevremeno progonili hrvatske nacionaliste i pripadnike HDZ-a. Sto rece Zvonimir Cicak, Hrvatska je bila puna udbasa i agenata.

U Srbiji je pokrajinski ministar policije Jusuf Karakusi otisao u penziju, a njegov resor preuzeo je RSUP Srbije. Neplanirana penzija stigla je i Dragana Mitrovica, nacelnika SDB Srbije, koga je na toj funkciji nasledio Predrag Todorovic, podsekretar RSUP-a. U Saveznom SUP-u, međutim, kadrovske promene na vrhu su tek nagovestavane. Govorilo se da će i savezni ministar policije Petar Gracanin, a i nacelnik SDBJ Zdravko Mustac u penziju. Na njihovo mesto, po jugoslovenskom kljucu, trebalo je da dodju kadrovi iz Makedonije, možda Jovan Trpenovski, i iz BiH, Sredoje Novic. Tako se barem pricalo, jer je seoba kadrova iz federalne policije već pocela. Poslednjih meseci te 1990. godine organe unutrasnjih poslova SFRJ napustilo je oko tri hiljade ljudi. To je bila najveća kadrovska smena u jugoslovenskoj policiji, nakon Brionskog plenuma 1966. godine, kada je samo iz Srbije policiju napustilo više od sedam hiljada milicionara, inspektora, nacelnika i komandira. Radilo se, kako su tvrdili zvanicnici o planiranom smanjivanju savezne i republike administracije, koje je, izgleda, najdoslednije tada sprovedeno bas u SSUP-u. U RSUP-u Srbije, radni odnos prekinulo je više od dve stotine policajaca. Polovina iz SDB Srbije. Mnogi od njih su se, cim su culi za mogućnost odlaska u penziju, prijavili, pa se tako dogodilo da je RSUP Srbije napustio i jedan broj inspektora u najboljim godinama. Slicna, ali mnogo manja ?epidemija? zadesila je i RSUP Makedonije. Bio je to 1990. godine, najbolji znak da se u javnoj i državnoj policiji nesto sprema. Najveći broj ljudi napustilo je policiju na Kosovu ? oko hiljadu i pet stotina. Rec je bila o svojevrsnom politickom dezterterstvu, koje je izvedeno pod pritiskom pristinske alternative. Jedan broj albanskih milicionara je napustio PSUP da bi se pridružio separatistima. Nekima je to dezterterstvo placeno 3.000, a drugima i 5.000 nemackih maraka, zavisno od njihovog položaja u policiji. Za Gazmenda Maliciju, nekadasnjeg rasvetljivaca u TV Pristini, koji je uz pomoc oca Mehmeta Malicija postao inspektor SDB Kosova, zna se da ga je brat Skelzen Malici, lider alternativaca, nagovorio da izda svoju profesiju. Jusuf Karakusi, licno prvi čovek PSUP-a Kosovo, jednostavno se

preko noci prodao separatistima, bojeci se ne samo za svoj zivot, vec pre svega za svoja imanja i kuce. U vreme svog rukovodjenja policijom, Karakusi je trgovao kucama. Jusuf Karakusi je zvanicno 13. juna 1990. godine, u intervjuu Radio Pristini, otvoreno dao podrsku albanskim separatistima.

Mora se priznati da je i SIV jedan od faktora koji onemogucava rad federalne policije, jer nedovoljno koristi i Zakon o sistemu drzavne bezbednosti, koji mu daje pravo na intervenciju federalne policije u slucaju ugrozavanja ustavnog poretka. Takvih intervencija je bilo na Kosovu preko Zdruzenog odreda milicije SSUP-a, pa u Mosevcu, Vevcanima i Kosovu Polju, preko specijalnih komisija SIV-a, tj. SSUP-a. Kada je, medjutim, 1990. trebalo otici u Knin ili u Petrinju, SSUP nije dobio ovlastenje za tako nesto. Doduse, potpredsednik SIV-a Aleksandar Mitrovic ponudio je tada Stipi Mesicu da se u okviru clana 8. pomenutog Zakona angazuje Zdruzeni odred SSUP-a i Kninjani zastite od hrvatskih nacionalista, ali je potpredsednik Predsednistva SFRJ to odbio. Mesicu i HDZ-u je bio potreban nemiran Knin, kako bi mogli da internacionalizuju problem nove Hrvatske. Nejasno je, zasto, SIV i Ante Markovic nisu dali ovlastenje Sluzbi drzavne bezbednosti SSUP-u za intervenciju. Uostalom, kakav je bio odnos SIV-a prema SSUP-u, najbolje se videlo u cinjenici da je oko tri stotine ljudi iz ovog ministarstva otislo u penziju, da u Upravi za SDBJ, u Jedinici za obezbedjivanje, u Upravi za opsti kriminal, u Upravi za pravna i systemska pitanja 1991. godine nije bilo nacelnika. U njima vlada v. d. stanje. Paradoksalno, na primer, je zvucala cinjenica da u vreme kad je zemlja gotovo na ivici gradjanskog rata, kad raznorazni strani obavestajci spartaju Jugoslavijom, Sluzba drzavne bezbednosti nema svog rukovodstva. Dotadasnji sef SDBJ Zdravko Mustac je vec mesec dana bio na raspolaganju, jer mu je istekao mandat, a novi sef SDB nije delegiran iz BiH. Kandidat je bio tamosnji nacelnik SDB Sredoje Novic, Srbin iz Sarajeva, covek koji je svojevremeno prosao politicke i policijske konsultacije svih republika. Njegov dolazak u Beograd je dosao u pitanje zato sto je Fikret Abdic, covek koga je Novic svojevremeno krivicno gonio, stavio primedbu da je red ?da SDBJ vodi jedan musliman?. Sredoje Novic je zatim degradiran u referenta za izdavanje pasosa u sarajevskoj policiji.

Krtica u Saveznom SSUP-u

Dotadasnji nacelnik Sluzbe drzavne bezbednosti Jugoslavije i drugi covek SSUP-a, Zdravko Mustac, svojevremeni organizator hapsenja maspokovaca i dr Franje Tudjmana medju njima, postao je 1990. godine, specijalni savetnik dr Franje Tudjmana za bezbednost. U prvi mah, takva vest da je Zdravko Mustac postao i clan hrvatskog Ureda za zastitu ustavnog poretka zvucala je apsurdno. Mnogi Mustacevi saradnici i kolege nisu verovali u takvu mogucnost, jer su znali da je Mustac 1971. godine, kao nacelnik SDB Zagreb, organizovao

hapsenje i saslusavanje dr Tudjmana i ostalih maspokovaca. Posle toga Zdravko Mustac je, kako svedoci osjecki advokat Ivan Vekic, po kazni prebacen u SSUP. Tu naredbu je izrekao Mika Spiljak, kada se osamdesetih opet docepao vlasti u Hrvatskoj. Mustac je tokom svog mandata u SDB SSUP ? vazio kao veliki Jugosloven, komunista i vrhunski policajac. Prelazak u redove jednonacionalne policije i u tzv. krizni stab Vrhovnistva, zato je prihvacen u Beogradu, a i citavoj Jugoslaviji, medju policajcima, kao profesionalno dezterterstvo. Mustaceve kolege nisu mogli da nadju nijedan valjan razlog za ovakav potez, do tada, kako sami rekose, sigurno, najboljeg policajca u zemlji. Ljudi se prisecaju da je Zdravko Mustac pred penzionisanje, pocetkom ove godine, bio iskreno zabrinut za svoju buducnost. Trebalo je da se kao penzioner vrati u Zagreb, zeni koja radi u ?INI? i dvojici sinova koji idu u srednju skolu, a da ne ostane bez velikog stana i federalne penzije, jer je 1990. godine Vrhovnistvo mnogim bivsim policajcima i tajnim agentima SSUP-a i RSUP-a iz Hrvatske, oduzelo stanove i prepolovilo penzije. Zato se prepostavlja da je ovaj cetrdesetpetogodisnji policajac, obavestajac i kontraobavestajac, skupo ?prodao kozu? i svesno stao na stranu onih koje je godinama progonio. Bilo je misljenja da je dr Franjo Tudjman, znajuci za afere koje je Zdravko Mustac zataskao u Hrvatskoj, ucenio ovog bivseg nacelnika tajne policije Jugoslavije. Tvrđilo se i da je Mustac, kao dobar kontraobavestajac, otkrivao veze dr Tudjmana sa tajnim sluzbama Nemacke i SAD, ucenio ga, postao njegov savetnik i tako spasao glavu. Mozda se, kao mnogi vrhunski obavestajci, jednostavno prodao onome ko vise placa. Ima ljudi iz SDB Jugoslavije koji svedoce da je Mustac bio taj koji je preobratio Bogica Bogicevica, clana Predsednistva SFRJ da glasa za raspad SFRJ. Naime, Mustac je od Leke Loncara iz SID-a dobio fotografije Bogicevica u neprijatnim pozama i scenama. Zapretio mu je da ce ih sve objaviti u novinama i na televiziji ?Yutel?, ukoliko ne da svoj glas za neprincipijelu koaliciju. Uhvacen u sopstvenoj zamci, Srbin koga sami Srbi nisu mnogo cenili, popustio je pred ucenom. Da li je to tacno ili ne, ne zna se, ali je sigurno poznato da je Bogic Bogicevic glasao za razbijanje SFRJ. Zdravko Mustac je diplomirani ekonomista, koji je sa najvisim ocenama završio mnoge kurseve nase tajne policije. Svoju karijeru u Sluzbi drzavne bezbednosti zapoceo je kao nacelnik ?analitike? u zagrebackoj upravi, zatim je bio nacelnik SDB Zagreb, pa kod ministra hrvatske policije Pavla Gazija podsekretar za SDB Hrvatske. Sa tog mesta dosao je u SSUP, u prvoj polovini osamdesetih godina, dok je na celu SDBJ bio Srdan Andrejevic. Punih sest meseci Mustac je u saveznoj policiji radio na poslovima pomocnika sekretara za informisanje. Cim je Andrejevic otisao u penziju, on je zauzeo njegovo mesto i tu ostao za vreme ministarskog mandata Dobroslava Culafica i Petra Gracanina. Sve vreme bio je samac u Beogradu. Stan u Sarajevskoj napustao je samo vikendom kada je odlazio porodici ? u Zagreb. Supruga mu je Srpskinja. Ima dva sina koja je dobio u kasnijim godinama. U glavnom gradu SFRJ druzio se sa Antonom Markovicem, Zoranom Miskovicem, Zdravkom Pasicem, Budimirom ? Lekom Loncarom,

Brankom Tintorom i porodicom Sainovic. Voleo je ozbiljnu muziku, posebno operu i literaturu. Najveci prijatelj u Rijeci mu je bio Ragib Mendzaric, profesor na Pomorskoj akademiji, obavestajac za Mustacevu vezu sa Mikom Spiljkom i celnim ljudima iz ?INE?. Zagrebacki prijatelji su mu bili, opet Mika Spiljak, ali i njegov sin Vanja Spiljak, Misa Broz i Josip Vrhovec, koje je, kazu, svojevremeno zastitio od provale. Tako je i nastao slucaj Gazi. O Zdravku Mustacu niko u SSUP-u nije rekao nijednu ruznu rec. Poznanici i kolege su ga cenili i kao coveka i kao profesionalca. Dobar deo njih ga se i bojao, jer kazu da je pored dvojice ministara policije koji su vodili politiku SSUP-a, Mustac kao podsekretar i nacelnik SDBJ, fakticki bio prvi policajac SFRJ. Ujedno i koordinator sva cetiri sistema bezbednosti u zemlji. Njemu su na noge dolazili i Branko Tintor, nacelnik SDB u SSIP-u, i Marko Negovanovic, nacelnik Uprave bezbednosti JNA i republicki tj. pokrajinski sefovi tajne policije. U toj ulozi Mustac je imao obaveznu da o bezbednosnoj situaciji u zemlji i svetu redovno informise Staneta Dolanca, tj. Bogica Bogicevica, predsednike Saveznog saveta za zastitu ustavnog poretna. Zdravko Mustac je, dakle, privatno i sluzbeno u Beogradu, Zagrebu i SFRJ bio mocan covek.

Na pocetku svog rada u SDBJ, nacelnik Mustac je gurao jugoslovensku opciju, ali je vremenom sve cesce zagovarao stavove antisrpske koalicije. To se posebno osecalo u njegovim ocenama srpskog nacionalizma, koji je prvo izjednacavao sa albanskim, a zatim ga proglašavao iskljucivim krivcem za lose stanje na Kosovu. Mustac je ostao zapamcen i po insistiranju na blokadi, pa i hapsenju srpskih lidera od Koste Bulatovica do Miroslava Solevica. Ova naredjenja izdavao mu je direktno Stane Dolanc. Federalna policija je hapsila Bulatovica i Solevica, a srpska ih je oslobođala. Veliku nepravdu Mustac i Dolanc naneli su srpskom narodu na Kosmetu neprestanim insistiranjima da je slucaj Djordja Martinovica montiran, odnosno da se kod ovog coveka radilo o samopovredjivanju, a ne o fizickom zlostavljanju i povredjivanju. O tome postoje dva ?strogog poverljiva? dokumenta SDB Jugoslavije. U prvom, ?Informacija o postupanju organa unutrasnjih poslova povodom slucaja samopovredjivanja Djordja Martinovica?, se jos u naslovu određuje stav SSUP-a i SDB SFRJ prema ovom dogadjaju na Kosmetu, a u drugom, ?Informacija o aktivnosti nacionalista povodom slucaja Djordja Martinovica? se cak nalazi i lista Srba koji tvrde da je rec o nasilju Siptara iz neprijateljskih pobuda: prvi Dobrica Cosic, Vuk Draskovic, Milan Komnenic, Antonije Isakovic, Danko Popovic, Rajko Djurdjevic, Velimir Cvetic, Dusan Bogavac, Bogoljub Pejcic, Bogdan Mrvos, Dragan Barjaktarevic, Milos Markovic, Antonije Djuric i drugi. Ovaj dokument je nastao 25. decembra 1988. godine. Ja sam u razgovorima sa saveznim javnim tuziocem Milosem Bakicem, koji je pratnio citav ovaj slucaj, saznao da je Djordje Martinovic napadnut od trojice Siptara, ali, da su SDB Jugoslavije i KOS JNA ucinili sve da ometu istragu nad ovim slucajem, kako srpski nacionalisti ne bi dobili argumente i duhovnu snagu za svoje nove

politicke akcije. Kao javni tuzilac Milos Bakic nije smeо nigde javno to i da kaze, a meni je branio da pisem u novinama kako sam tu istinu saznao u Saveznom javnom tuzilastvu. Zdravko Mustac se kao vispren kontraobavestajac bavio i dezinformacijama, opet, na stetu Srba. U vise navrata menjao je tekstove informacija analitickе sluzbe SDBJ namenjene saveznim funkcionerima i organima, jer nije bio zadovoljan ocenom i osudom srpskog nacionalizma. Neprestano je vodio racuna o politickoj simetriji medju politickim delinkventima. Protivio se, na primer, da davno penzionisani policijac Vojin Lukic, koji je u Boliviji imao sina, dobije u SDB Srbije pasos, sve dok se takva putna isprava ne da i Vladimiru Seksu u SDB Hrvatske. Ovakav stav Zdravka Mustaca, prvog coveka politickе policije SFRJ, mogao se tumaciti i cinjenicom da je u to vreme SSUP, tj. Sluzba drzavne bezbednosti Jugoslavije odrzavao direktnu vezu sa SDB Hrvatske, kao i sa PSUP-om Kosova, preskacuci RSUP i SDB Srbije. Mustac je u Pristini bio na vezi sa Jusufom Karakusijem, Memetom Ljumom, Selimom Brosajem i onim ljudima koji su kasnije presli na stranu albanskih nacionalista i HDZ. Time je Mustac stavljao u podredjenu ulogu SDB Srbije, a i produblјivao stari sukob izmedju federalne i ove republike tajne policije. Na drugoj strani stopirao je aktivnost SDB SFRJ protiv albanskih nacionalista i spijuna, sto se vidi i iz tajnog izvestaja Uprave za emigraciju:

?...U realizaciji usvojene programske orijentacije i programskih zadataka u kontraobavestajnom suprotstavljanju obavestajnoj i drugoj antijugoslovenskoj delatnosti NR Albanije i ofanzivnom nastupu prema Albaniji, SDB Jugoslavije je ispoljila sledece slabosti. Nas ofanzivni-obavestajni rad prema Albaniji, koji je potenciran i prihvatan gotovo na svim sastancima i radnim dogovorima, posle sedamdesetih godina, nije prakticno uopste zaziveo. Nemamo izrazenih strateskih i drugih pozicija u Albaniji, preko kojih bi se moglo kontinuirano dolaziti do saznanja, narocito u odredjenim kriznim i drugim situacijama, od znacaja za procenu situacije i mogucih kretanja u ovoj zemlji, njenim stavovima prema iredenti, albanskoj emigraciji na Zapadu, ponasanju i aktivnosti nase IB i druge emigracije u Albaniji, obimu prisustva estranog faktora na tlu Albanije i drugim aktivnostima od znacaja za bezbednost Jugoslavije u dатој situaciji. Tome je svakako doprineo i pesimizam u Sluzbi, jer je duze vreme prisutno misljenje da se na tlu Albanije ne mogu stvarati saradnicke pozicije. To je dovelo do odredjene demobilizacije i vecoj orijentaciji SDB prema centrima Albanske obavestajne sluzbe u trecim zemljama, kao i do promene stava politickog vrha u SAP Kosovo, koga su akceptirali i preneli na Sluzbu bivsi rukovodioci PSUP-a. U SDB su, naime, preneti sa Kosova stavovi o ?dobrim odnosima? sa Albanijom, te da zbog toga prema njoj ne treba raditi ofanzivno, niti je bilo kako iritirati. Ovakvi stavovi su obrazlagani da je njima u SAP Kosovo dodeljena uloga da grade nove odnose sa Albanijom, odnosno da su oni most preko koga treba da se grade odnosi Jugoslavija ? Albania. U tom kontekstu i teku otpori prema inicijativama u SDB za ofanzivan rad prema

Albaniji, sto se posebno manifestovalo na sastanku rukovodilaca SDB na Bledu i na Brezovici.?

Nacelnik savezne tajne sluzbe Zdravko Mustac, sa ministrom federalne policije Torom Culaficem, bio je covek koji je naredio policijski obracun sa Srbima na Kosmetu, ali i u Crnoj Gori. Odobrio je izvestaj o Zutoj gredi, u kome su Srbi proglašeni za glavne organizatore ?dogadjanja naroda? u Crnoj Gori. Dokaze za to sam nasao u dokumentu SDB SSUP-a od 16. januara 1989. godine, koji nosi naziv ?Neke karakteristike sadasnje i procene moguceg razvoja bezbednosne situacije u Crnoj Gori? ? strogo poverljivo. Ove ocene stanja Sluzbe drzavne bezbednosti Jugoslavije o srpskom i crnogorskom narodu date su na osnovu podataka dobijenih iz tajnih sluzbi SFRJ, SDB Crne Gore, kao i neposrednog razgovora funkcionera SSUP-a Jove Vuckovica i Krste Kijca sa celnicima RSUP-a Crne Gore obavljenog, samo dan ranije, petnaestog januara:

?Stanje bezbednosti u SR Crnoj Gori, posle zavrsetka mitinga u Titogradu i ostavke drzavnog i politickog rukovodstva je izuzetno slozeno, sa tendencijom daljeg pogorsanja i sa realnom opasnoscu izbijanja takvih ekscesa, koji mogu dovesti u pitanje javni red i mir i jos ozbiljnije ugroziti ustavni poredak u Republici. Preti opasnost potpune paralize sistema, i stvaranja stanja anarhije. U takvoj situaciji je moguce da se nametnu i preuzmu rukovodjenje pojedinci i grupe koje su se vec iskazale kao neprijatelj politickog sistema socijalistickog samoupravljanja i Saveza komunista... Na samim skupovima pojavio se i jedan broj nacionalistickih parola ? ?Crna Gora je srpska Sparta?, ?Crna Gora i Srbija to je jedna familija?, ?Ko to kaze da Srbija nema more?, ?Hocemo u Pristinu?. Na skupovima je aktivno uzelo ucesce i veci broj lica zahvacenih merama SDB zbog ranijeg neprijateljskog delovanja. U Bijelom Polju i Pljevljima bilo je lica koja prolaze kroz kaznenu i operativnu evidenciju, kao i lica koja poticu iz porodica koja su tokom NOB bila na strani neprijatelja. Realna je opasnost da se zbivanja u SR Crnoj Gori negativno odraze na stanje u SAP Kosovo. Ukoliko bi se realizovale najave organizatora odlaska Crnogoraca u Pristinu u cilju ?rusenja kosovskog rukovodstva?, medjunacionalni sukobi, ukljucujuci i upotrebu oruzja, gotovo da se ne bi mogli izbeci. U slucaju ?uspeha? u Pristini na red bi, verovatno, doslo Skoplje, Zagreb i Ljubljana. U tom smislu indikativne su najave organizovanja mitinga za smenjivanje clanova Predsednistva SFRJ i Predsednistva CK SKJ.?

Iz ovog materijala SDBJ vidi se koliko je Zdravko Mustac sa ministrom Dobrosavom Culaficem brinuo o sigurnosti rukovodstva Jugoslavije i rukovodstava u republikama. Ovakve procene donesene su posle mitinga u Niksicu i Titogradu, i u vreme kada je specijalna komisija SSUP-a utvrdjivala odgovornost RSUP-a Crne Gore za batinanje vlastitog naroda. Komisija u sastavu Krsto Kijac, predsednik, Ivan Trutin i Marko Baletic formirana je po

hitnom naredjenju Dobrosava Culafica. Poslata je svim ministarstvima policije kao sifrovana depesa ?DX? 10. oktobra 1988. godine. Ta komisija je, međutim, hladnokrvno zaključila samo da je RSUP Crne Gore tukao narod po zakonu i da nema dokaza o prekoracenu policijskih ovlastenja. Verovatno, zbog toga je Mustac podrzao i radnike SDB BiH u svojim neosnovanim optuzbama SDB Srbije da organizuje upade svojih policajaca u ovu republiku. Ostalo je zabelezeno da se Mustac nije usprotivio pokusaju SDB BiH da ?spijunira dvadesetak generala JNA po Beogradu, koji imaju vikendice u BiH?. Na sarajevskoj listi sumnjivih patriota nasli su se Dusan Pekic, Radojica Nenezic, Veljko Kovacevic, Milan Zezelj, Gojko Nikolic, Djoko Jovanic. Kada se, na primer, svojevremeno na sastanku sefova službi bezbednosti raspravljalo o vracanju pasosa jugoslovenskim disidentima i politickim osudjenicima, na predlog Sluzbe državne bezbednosti Srbije da ovu putnu ispravu dobije Milovan Djilas, nacelnik SDBJ Zdravko Mustac se usprotivio rekavši da ce on dati pasos ? Franji Tudjmanu. Na osnovu takvog stava SDB Srbije, nacelnik savezne političke policije je preko Petra Palkovljevica Pinkija dojavio Stanetu Dolancu ?da se Srbi ne bore protiv svojih nacionalista, koji ruse Jugoslaviju?. Da bi se Pinki kao saradnik antisrpske koalicije uklonio, inicirano je njegovo sudjenje u Novom Sadu zbog privrednog kriminala, cime je diskreditovan u javnosti i učutkan. Taj posao obavio je Ratko Sikimic, po nalogu Dragana Mitrovica, nacelnika srpske tajne policije i Radmila Bogdanovica, ministra srpske policije. Pretpostavlja se da je bas zato, kasnije, Zdravko Mustac licno onemogucio Srbiju da za njegovog zamenika u SDBJ postavi Ratka Sikimica, dotadasnjeg nacelnika VII uprave federalne tajne policije. Sikimic je u letu 1989. postao nacelnik SDB Vojvodine, umesto uhapsenog Pinkija. Mustac je sa Stanetom Dolancem inscenirao sudjenje ?sestorici?, a zatim i slučaj Memorandum. SDB Jugoslavije je, naime, inscenirao da se 1986. u prostorijama ?Vecernjih novosti? tj. savezne novinske kuce, ?nadje? kopija ovog ?velikosrpskog dokumenta?. Kobajagi slučajni pronalazac je bio novinar Aleksandar Djukanovic, zet profesora Jovana Djordjevica, koji je kod kuce posedovao rukopis Memoranduma SANU. Taj tekst je posluzio za novu politicku hajku na Srbiju, a pre svega na SANU, koja je potekla i iz Zagreba, ali i iz samog Beograda. Kao glavni krivci nacionalistickog budjenja Srbije kroz Memorandum, imenovani su Dobrica Cosic i Antonije Isakovic, mada obojica nisu ucestvovali u pisanju ove nacionalne platforme SANU. Iza ovog politicko-poličijskog trika skriva se Stane Dolanc, a iza njega Zdravko Mustac. Novinar Aleksandar Djukanovic je za ovaj ?podvig? nagradjen dopisnickim mestom u Parizu. Interesantno je da je SDB Srbije, preko svog saradnika u SANU, uspela pre Dolanca da dodje do radnog teksta Memoranduma. Međutim, ceneci da je rec o jednom bezazlenom i nedovršenom projektu SANU, tajna služba Srbije nije upoznala Drazu Markovica i Petra Stambolicu sa njegovim sadrzajem. Rukovodstvo SDB Srbije se bojalo da ih Markovic i Stambolic ne gurnu da progone autore ove srpske nacionalne platforme. Kada je u tajnu policiju Srbije stigla informacija da ce se

sa Memorandumom ici u javnost, bilo je vec kasno za intervenciju. Stane Dolanc je bio brzi od Dragana Mitrovica. Mozda ce se nekom uciniti da je gotovo nemoguce da jedan covek ima takvu moc. Ne treba, medjutim, smetnuti sa uma cinjenicu da je Zdravko Mustac bio, skoro deset godina nacelnik Sluzbe drzavne bezbednosti. Kao dobar poznavalac unutrasnjih i spoljnih prilika, nacelnik SDBJ Zdravko Mustac koristio je svoje sposobnosti analiticara da uoci promene u jugoslovenskom, a i u citavom evropskom drustvu. On je, medju prvima u federaciji naslutio politice lomove u Istočnoj Evropi, a i nagovestio prodor demokratije u SFRJ. Medjutim, u tim procesima njegovu paznju je najvise privlacio Slobodan Milosevic, na koga je upozorio jos pre njegovog dolaska na vlast u Srbiji 1988. godine. Dugo se takvo ponasanje sefa tajne sluzbe Jugoslavije tumacilo kao refleks politike saveznih organa, koja je neprestano upirala prst opomene u tzv. srpski hegemonizam. Radmilo Bogdanovic, tadasni ministar srpske policije prokuzio je Mustacevo ponasanje i u vise navrata ga prijavljivao generalu Petru Gracaninu. Cak je Bogdanovic protiv Mustaca podneo i krivicnu prijavu sto nije sprecio naoružavanje Slovenije i Hrvatske. Radmilo Bogdanovic se izborio da Mustac i SDB Jugoslavije prestanu sa praksom organizovanja rada Sluzbe drzavne bezbednosti Srbije. Kada se zna da je Zdravko Mustac potajno radio za HDZ, postaje jasno da je zastupao stavove hrvatskih celnika, ciji je bio zastitnik usred Beograda. Nacelnik SDBJ je krajem osamdesetih godina uzeo iz Arhiva SDB dosije dr Franje Tudjmana, da bi ga ?ocistio? od nepotrebnih i suvisnih beleski i dokumenata. Zapravo, Mustac je taj kompletan dosije prosledio u Zagreb, tajnoj policiji Hrvatske, da ga ona ?ocisti?, a u Beogradu, kod SDB Jugoslavije i SDB Srbije ostala je samo njegova kopija. Djura Pesut, tadasni nacelnik hrvatske tajne sluzbe, bio je za to da se na taj nacin originalni policijski dosije dr Franje Tudjmana sklanja, odnosno unistava. Metar i po visok dosije dr Franje Tudjmana je spaljen u Zagrebu. Kada je MUP Srbije 1993. preuzeo SSUP i arhivu SDB Jugoslavije i taj ?kontrolni dosije?, odnosno mikrofilmovani dokument o dr Franji Tudjmanu dosao je definitivno u posed srpske tajne sluzbe. Mustac je bio poznat i po tome sto je godinama stitio ?INU?, prvo kao ekspozituru jugoslovenske tajne policije, a zatim i kao budjelar za sve hrvatske funkcionere koji su iz nje izvlacili pare, takodje, pod izgovorom da je ona punkt nase tajne sluzbe u svetu. Pod izgovorom da unapredjuje vredne Srbe, Mustac je iz hrvatske tajne sluzbe prebacivao one najsposobnije u Beograd i tako cistio teren za Josipa Perkovica da lakse zagrebacku policiju pretvori u paravojsku. Takvu sudbinu je doziveo nacelnik Ratko Majstorovic iz Osijeka, koji je prebacen krajem osamdesetih godina u SSUP, samo zato jer je mnogo znao i o Mustacu i o HDZ-eu. Mada se cesto istice da je Zdravko Mustac bio ?sjajan profesionalac?, ipak treba se podsetiti da su se u njegovo vreme dogodile afere Satri, Lakonic, Arkan, Spegelj, koje su osramotile federalnu policiju i posebno Sluzbu drzavne bezbednosti SFRJ. Ljudi u Beogradu opravdano smatraju da je

Zdravko Mustac bio jedan od glavnih ?razbijaca? ove sluzbe i njen ?poslednji nacelnik?.

Uместо sluzbi drzavne bezbednosti u Sloveniji i Hrvatskoj koje su svedene na mizerna odeljenja, u Ljubljani i Zagrebu su, po ugledu na Nemacku, formirani Uredi za zastitu ustavnog poretka. To je njihova nova tajna policija, koja za razliku od Nemacke ne saradjuje sa federalnom. U takvom uredu, ciji je zadatak da stiti ?mladu demokraciju?, Zdravko Mustac je specijalni savetnik za bezbednost, i clan tzv. Kriznog staba, u kome su se nalazila jos dvojica njegovih komisija i kolega iz komunistickog mandata. To su bili Josip Perkovic i Franjo Vugrinec, takodje, bivsi ?gonici? dr Franje Tudjmana iz 1971. godine. Dok je bio radnik hrvatske Udbe, Josip Perkovic je vazio kao strucnjak za ustasku emigraciju i antiterorizam, a Vugrinec kao ekspert za unutrasnje neprijatelje. Josip Perkovic je do 1991. bio sef vrhovnikove tajne policije pri MUP-u Hrvatske, a od tada radi u Ministarstvu odbrane na kontraspijkenazi. On je posle osnivanja Ureda, marta 1992. godine, prebacio u svoje odeljenje dvadeset i petoro Boljkovcevih tajnih agenata. Perkovic je svojevremeno organizovao prisluskivanje dr Jovana Raskovica, a i ilegalni sverci oruzja kroz BiH. Franjo Vugrinec je postao specijalni savetnik Ureda za delovanje u SAO Krajina. Jurio je ?unutrasnje neprijatelje? HDZ-a, dok je Mustac, koriscen kao analiticar i planer svih akcija tajne policije Hrvatske protiv Srba. Ne samo u ovoj republici vec i u SRJ, a i u inostranstvu. Ima misljenja da je nekadasnji nacelnik SDBJ i koordinator sluzbi bezbednosti u Jugoslaviji, jako dobro znao beogradsku mrezu obavestajnih i kontraobavestajnih sluzbi, veze i saradnike, sifre, agente i njihove ?informatore?, i da postoji mogucnost da ih je ?prodao? HDZ-u i tako provalio, kao sto je to, na primer, svojevremeno ucinio general Martin Spegelj.

To je znacilo da su i neki pripadnici tajne policije Jugoslavije i republickih i pokrajinskih sluzbi stradali, ne samo u Hrvatskoj i Sloveniji vec i u inostranstvu. Jedan od bliskih saradnika Zdravka Mustaca mi, medjutim, rece da bivsi nacelnik to nije ucinio, jer je, ipak, pravi profesionalac. Uloga Zdravka Mustaca u Hrvatskoj 1992/93. godine, bila je da poveze konce razbijenog MUP-a, razjarene hadezeovske armade i tek rodjene hrvatske vojske pod firmom rezervne policije. Prastajuci tim bivsim jugoslovenskim agentima progone iz 1971. godine, dr Franjo Tudjman je pozvao u pomoc profesionalne policajce, jer je shvatio da Boljkovac i Degoricija nisu sposobni da rukovode MUP-om. Bilo je cak reci da ce Mustac biti i novi ministar policije Hrvatske, ali se to nije dogodilo, pa je Zdravko Mustac penzionisan. O tome sta je Mustac mogao da odnese sa sobom iz SDB Jugoslavije dr Andreja Savic kaze:

?Koliko je i sta odneto iz SDB Jugoslavije, ne znam. Mogu reci da su se ti kadrovi iz Hrvatske i Slovenije vrlo brzo ukljucili u bezbednosne strukture secesionistickih republika. Mustac je po povratku iz Beograda direktno ukljucen

u sam vrh Ureda za nacionalnu sigurnost. Sigurno je da covek kao Mustac u glavi ima mnogo toga. Ili, Slovenac Boris Zore, vodio je, kako se strucno kaze, osetljive kombinacije prema inostranstvu. To je zbog njegove izdaje sve palo u vodu.?

Zbog bekstva Slovenaca, Hrvata, muslimana, Makedonaca i bojkota 1992. godine, citava policijska aktivnost SSUP-a svedena je samo na poslove obezbedjivanja saveznih i stranih diplomatskih predstavnika, kontrolu stranaca i medjunarodni kriminal. Mada i tu ima problema, jer je i svaki nas clan Predsednistva SFRJ, na primer, dovodio sa sobom svoje obezbedjenje. Desavalo se da SDB SSUP-a nije ni znala gde se clanovi Predsednistva SFRJ krecu po Beogradu, a niti su smeli da to znaju. Na proslavi Dana bezbednosti, general Veljko Kadijevic je konstatovao da je sistem bezbednosti u SFRJ razbijen. Tada, 1991. godine u nasoj zemlji su delovale cetiri vrste sluzbi bezbednosti, reklo bi se svaka za sebe: vojna, koju je predvodio nacelnik Marko Negovanovic, savezna, ciji je vrsilac duznosti bio Pjer Misovic, Saveznog sekretarijata za inostrane poslove, ciji je sef bio Branko Tintor, i republike, tj. pokrajinske sluzbe. U BiH nacelnik SDB je bio Branko Kvesic, u Hrvatskoj je Josip Vukas, inace predsednik Ureda za zastitu ustavnog poretka, u Crnoj Gori je bio pukovnik JNA Lazar Boricic, u Makedoniji je bio Stevan Pavlevski, a u Sloveniji Miha Brejc. U Srbiji je bio Zoran Janackovic, na Kosovu je Radosav Lukic, i u Vojvodini nacelnik tajne policije je bio Ratko Sikimic. Kada je Dobrica Cosic postao predsednik Jugoslavije licno je insistirao, po dogovoru sa generalom Petrom Gracaninom, da njegov sef kabinet Dragisa Ristivojevic preuzme vodjenje federalne Sluzbe drzavne bezbednosti. U to vreme kao zamenik ministra, Ristivojevic se pojavljivao u Saveznoj skupstini na raspravama oko policijskih izvestaja. Ristivojevic je bio srpski kadar. Radio je u beogradskoj Upravi SDB, u vreme Dusana Stupara, kao nacelnik kontraobavestajnog sektora za Istok i albansku emigraciju, pre nego sto je krajem osamdesetih presao u SSUP. Za Cosicevog mandata Dragisa Ristivojevic je samo neko vreme bio v. d. nacelnika federalne tajne policije, dok 1992. nije otisao u penziju. Tada je savezna vlada na mesto ministrovog pomocnika, postavila Mihalja Kertesa, koji je nezvanicno vodio i SDB Jugoslavije. Sa njim je, medjutim, drzava SRJ imala druge probleme.

Poslanik za specijalne namene

Nema Srbina koji nije cuo za Mihalja Kertesa. To je poslanik sa najvise poverljivih funkcija, ali i zastupnik SPS-a sa najvise nadimaka. Kertes je bio predvodnik antiautonomaske revolucije u Novom Sadu. Proslavio se 1988. godine, recenicom da se on kao Madjar ne boji Srba. Autorstvo tih vec istorijskih reci pripisuje se Jovi Radosu, tadasnjem funkcioneru PK SK Vojvodine, ali i Miroslavu Solevicu, lideru kosovskih Srba. Za razliku od njih

dvojice, Kertes je sa tim recima napravio politicku karijeru. Biran je za poslanika u Gackoj, uz osporavanje opozicije i podrsku Vrhovnog suda. Upamcen je i kao ministar za narod, jer je bio predsednik Odbora za prituzbe i zalbe gradjana, ali i kao ministar bez portfelja u Sainovicevoj vradi. Nije se proslavio kao predsednik Odbora za Kosmet, ali jeste kao pomocnik ministra unutrasnjih poslova Jugoslavije, kada je SSUP ?priveo? u MUP Srbije. Zbog efikasnosti u politickom delovanju, NIN je 1993. za Kertesa napisao da je to covek za specijalne namene u srpskoj vradi. Magazin ?Vreme? ga je nazvao ?Balkanski spijun?, a za ?Borbu? je bio ?princ srpskog Diznilenda?. Prijatelji i poltroni ga zovu Bracika, mada on najvise voli da je samo Braca. Kada je postao prvi covek jugo-carine, Kertes je od nezadovoljnih radnika dobio i nadimak ?diktator. Njegovim dolaskom u kamenu zgradu Savezne uprave carina na Novom Beogradu, maja 1994. zavedeni su red i rad, sto pojedinim cinovnicima u ovoj federalnoj ustanovi, ali i carinskim poreznicima na drzavnoj medji, nije bas bilo po volji. Mnogi ovlasteni i neovlasteni sverceri u SRJ doziveli su Kertesovo imenovanje kao atak na pravo da sami pljackaju drzavu, pa su ga proglašili i srpskim serifom iz Norvudske sume. Mihalj Kertes je rodjen 29. avgusta 1947. godine u Backoj Palanci. Po profesiji je socijalni radnik. Otac mu je bio krojac, majka domacica, a brat mu je gastarabajter u Nemackoj. Braca je zavrsio Visu upravnu skolu i 1970. godine se zaposlio kao referent za socijalnu zastitu. Palancani ga pamte kao ljubitelja dunavskih riba i pecanja na avanturisticki nacin. Od 1975. je clan SKJ. U VO Dunav radio je kao referent za ONO i DSZ. Tih godina usao je u politicku strukturu opstine Backa Palanka, a 1986. je postao sekretar OK SK.

Za Bracino ime su vezivane afere krijumcarenja oruzja u Bosnu, koje je po pisanju ?Vremena?, obavljaо sa Miodragom Davidovicem, nacelnikom SUP-a. Licno je Dafina Milanovic svedocila da mu se zalila kao bratu, da je ?ovi njegovi prisluskuju?. Sam Kertes je u srpskom parlamentu priznao da je kao prvi covek tajne policije SRJ prisluskivao i prevodio telefonske razgovore Andrasa Agostona, lidera vojvodjanskih Madjara. Srbe je u tom parlamentu branio i od Jozefa Kase, gradonacelnika Subotice. Kasnije je pod pritiskom javnosti, ali i SPS-a Braca priznao da se salio kada je govorio o prisluskivanju. Tu izjavu je dao javno, jer je vec na svojoj kozi bio osetio sta znaci biti izbacen i bojkotovan unutar vladajuće stranke. Kada je Milan Panic suspendovao Kertesa, za njega nije bilo mesta u novoj srpskoj vradi, pa je Braca danima dolazio u Nemanjinu 11 i setao se hodnicima. Ulazio je na kapiju predsednika vlade, tako da su ministri i njihovi pomocnici mislili da to Kertes svakog dana svraca kod Nikole Sainovica. Jedina privilegija mu je tada bila da dobija benzin u MUP-u Srbije. Punih osam meseci je Mihalj Kertes, nekadasnji pomocnik ministra savezne policije, bio bez posla i bez plate. Primaо je doduse, kao poslanik volonter svoj poslanicki dodatak, ali to nije isto, jer je plata ovog viceministra bila mnogo veca. Popularni Braca je jedini covek koji je platio ceh politickih hirova

smenjenog jugoslovenskog premijera Milana Panicu. Zato je Mihalj Kertes, uz pomoc dvojice advokata, i tuzio ovog americkog biznismena sudu i u Americi i u Jugoslaviji, i zatrazio odstetu za otkaz, uvredu casti i imena od deset miliona dolara. Jednom prilikom Braca mi je ispricao kako je nastradao u Londonu:

?... Otisao sam na Londonsku konferenciju kao osmi clan jugoslovenske delegacije. Bilo nas je dvadeset i cetvoro. Milan Panic je dosao u Englesku dva dana pre delegacije. Ja sam bio smesten osam spratova iznad apartmana Slobodana Milosevica i Dobrice Cosica, mada je, kao covek iz federalne policije, trebalo da budem mnogo blizi nasim predsednicima. Moj posao je bio koordinacija obezbedjenja predsednika SRJ Cosica i predsednika Srbije Milosevica. Na pocetku konferencije imao sam problema sa domacinima, jer su izbegavali da Radovanu Karadzicu i Goranu Hadzicu izdaju propusnice za glavnu salu. Zeleli su da ih smeste na galeriju kao posmatrace. Tek sto sam taj problem resio, prisao mi je jedan stranac i diskretno mi rekao: ?em da ste smenjeni!? P Odgovorio sam zbuljeno: ?e biti! P Nekoliko trenutaka kasnije pozvale su me kolege iz Beograda i saopstile mi da je Televizija Beograd iz Londona javila dve vazne vesti. Prva je bila da je Londonska konferencija pocela, a druga da me je premier Panic smenio sa duznosti pomocnika ministra federalne policije. Zatrazio sam telefaks s obrazlozenjem i dobio ga iz Beograda. Pisalo je da ne podrzavam program o sprecavanju etnickog ciscenja u Jugoslaviji. Ostao sam sam. Svi su pobegli od mene. Osecao sam se kao prevareni muz koji poslednji saznaje da ga zena vara. Cak je i Dobrica Cosic od svoje supruge iz Beograda saznao sta mi se dogodilo. Tih dana sa Panicem se uopste nisam vidjao. Nabavio sam njegov govor i video na dopisanoj stranici 4a. njegovu izjavu da me je zaista smenio. Pricalo se da je to uradjeno zato sto mu je tajna sluzba Britanije pokazala moj dosije o etnickom ciscenju. Nikakav tajni dosije o meni ne postoji kod engleske sluzbe, niti sam se bavio prisluskivanjem. Milan Panic je mene jednostavno zrtvovao, jer mu je na toj konferenciji bio potreban neki efektan potez kojim bi zaradio politicki poen vise u medjunarodnoj javnosti, a posebno kod stranih politicara, a i da bi mi se osvetio. Pred raspravu na konferenciji, dobio sam dva Paniceva dokumenta. U prvom se on zalaze da SRJ prizna Hrvatsku u Titovim granicama, uz obavezu da se zatim Jugoslavija prizna od strane OUN. U rubrici za potpis bila su otkucana imena Milana Panic i dr Franje Tudjmana. Drugi dokument je predvidjao saglasnost SRJ za formiranje autonomnih oblasti Kosovo, Vojvodina i Sandzak. U potpisu, bila su imena Milana Panic, Slobodana Milosevica, Dobrice Cosica, Momira Bulatovica i ne znam zasto, ali i dr Franje Tudjmana. Takav dokument je nabavio i dr Nikola Koljevic i pokazao ga clanovima nase delegacije. Svi su bili iznenadjeni. Milosevic je odbio da nastavi konferenciju ako se ti papiri unesu u salu. To je rekao i Cosic. Panic je histericno lupao po stolu, preteci nam vojnom intervencijom i bombardovanjem.

... Milosevic ga je pitao sta sam ja to uradio. Panic mu je odgovorio: ?Cuo sam da je etnicki cistio zemlju i ja sam ga zato otpustio!? Milosevic ga je upitao da li ima dokaze za to, a Panic je onako sarmerski pokusao da me zagrli i dobacio: ?Ma, nije to nista, dodji ti na posao!? I dosao sam vec u petak, ali mi je ministar federalne policije Pavle Bulatovic objasnio da je vlada jednoglasno donela odluku o mom smenjivanju. Hteo sam da izvrsim primopredaju duznosti, ali ljudi iz SSUP-a mi to nisu dali. Radnici SSUP-a su mi obili radni sto i kasu. Trazili su verovatno neki kompromitujuci materijal protiv mene, ali su nasli samo flase pica za reprezentaciju i pistolj CZ 10 Auto, koji smo kupili na poklon bivsem ministru generalu Petru Gracaninu. Ne znam zasto, ali isekli su na komade jednu umetnicku sliku. Mislili su verovatno da i u njoj nesto krijem. Mene je od tada savezna administracija jednostavno bojkotovala. Platu su mi prebacili u Jugobanku. Oduzeli su mi londonske dnevnice. Radnu knjizicu su mi sakrili, resenje o otkazu mi nisu dali, jer su zeleli da me vode kao da sam na raspolaganju. Ja takav status nisam zeleo, pa sam im posle tri meseca jednostavno oteo radnu knjizicu i radni dosije i tako zvanicno ostao bez posla!?

Oko imenovanja u SMUP poslanik Kertes je imao problema. Njega je Srbija delegirala za zamenika saveznog ministra policije, ali je vlada Ante Markovica, odnosno potpredsednik Aleksandar Mitrovic odlucio da ga imenuje za pomocnika ministra. To imenovanje ometali su mnogi ljudi iz SIV-a, posebno Zoran Miskovic, sin generala KOS-a Ivana Miskovica ? Brke, koji je uvek sanjao da bude policajac. Kad je Braca dosao 1. aprila 1992. godine u SSUP, imao je sva ovlastenja i zamenika, ali i pomocnika ministra. Uselio se u kabinet u kojem su radili Stane Dolanc, Zdravko Mustac, a zatim i Ivan Erzan ? izdajnici iz SSUP-a koji su pokrali i odneli sa sobom sva orginalna dokumenta Sluzbe drzavne bezbednosti Jugoslavije. Srecom, neki referent ih je sacuvao na mikro-filmovima, tako da je Kertes imao njihove kopije:

?... Zeleo sam da SDB, a i citav SSUP dovedem u red. Bila je to kuca alkoholizma, a i leglo antisrpstva usred Beograda. Red sam poceo odmah da zavodim. Zatrazio sam stanje inventara od 31. decembra 1991. godine i odmah otkrio da su radnici SSUP-a ukrali cetrdeset i dve umetnicke slike, ciji je vlasnik bila drzava SFRJ. Neposredno pre mog dolaska podelili su sve federalne stanove, cak i radnicima koji su prebegli u druge republike. U Ulici 27. marta, u stanu od 182 kvadrata, umesto saveznih cinovnika zatekao sam prilikom kontrole devet podstanara. Devet Grka koji su placali mesecno 900 DEM jednom makedonskom funkcioneru. Promenili smo brave i taj stan uzeli natrag! Ja sam SSUP cistio po etickom, a ne po etnickom principu. Trazio sam da se sa svih tzv. osetljivih mesta uklone ljudi van Srbije i Crne Gore. Ti ljudi nisu bili u stalnom radnom odnosu, vec na privremenom radu u Beogradu. Oni su bili delegirani od svojih republika i ja sam samo trazio da se vrate kuci, svojim drzavama. Zanimljivo je da u SSUP-u na klucnim mestima nije bilo srpskih

kadrova. SSUP je godinama bio poznat kao antisrpska institucija. Sto je jos gore, protiv Srbije su radili i neki Crnogorci i neki Srbi, na primer, sef kabineta i samozvani sef obezbedjenja zgrade, kao i sef Uprave za opste poslove. Ti ljudi su bili zaduzeni da nastave kontinuitet delovanja protiv Srbije. Smenjivanjem i penzionisanjem takvih kadrova, ja sam zeleo da presecem taj kontinuitet. Upad snaga MUP-a Srbije u tu zgradu, kazu, bio je deo moje akcije presecanja tog antisrpskog kontinuiteta? Ne bih ja to tako tumacio. Vlada Aleksandra Mitrovica donela je odluku da se zgrada SSUP-a u Ulici kneza Milosa 92 prenese u vlasnistvo MUP-a Srbije. Taj prenos je u II opstinskom sudu i verifikovan 2. avgusta prosle godine. Niko se na tu odluku vlade nije zalio, pa ni SSUP. MUP Srbije ga je o tome izvestio i zatrazio da se izvrsi preuzimanje zgrade. Oni to nisu na vreme ucinili i MUP je jednostavno usao u svoje. Ja sam se tamo zatekao slucajno i cuo jednog federalnog policajca kako mi dobacuje: ?Ovo je okupacija!? Ja sam ga samo zapitao: ?Sta je, jesu li to dosli Nemci?? I on je ucutao. Osvajanjem zgrade, MUP Srbije je preuzeo tada i tehnicko odeljenje i arhivu SDB SSUP-a, a zatim i radnike. Sluzba drzavne bezbednosti Jugoslavije je imala jednu od najjacih tehnickih sluzbi u Evropi. Ona je bila u stanju da prati i kontrolise veliki broj Srba, dok je arhiva imala na hiljade dosijea o srpskim patriotima, cak i o ljudima na visokim drzavnim poslovima. Puna jedna soba dosijea, koji su cesto u SDB SSUP korisceni da se ti srpski politicari ucenjuju i uzinemiravaju.

Jugoslovenska tajna policija je bila gospodar zivota i smrti ne samo u SFRJ, vec i u Evropi. To je bila drzava u drzavi, koja se borila protiv svega sto je bilo srpsko. Pod komandom Zdravka Mustaca, SDB SSUP-a je pratio, snimao i prisluskivao sve srpske kadrove jos od 1986. godine, a ni mene nisu ostavljali na miru! Uzeo sam svoj dosije u SDB da vidim sta je o meni pisano. Unutra sam nasao izjavu Stipe Suvara na Predsednistvu SFRJ 1989. da sam ja, navodno, 1971. godine pripadao maspoku i ucestvovao u akcijama hrvatskih nacionalista. Te godine ja sam bio u zatvoru, jer sam pevao na javnom mestu u Iloku pesmu ?Slava Srbinu?. U dosijeu sam nasao i ocenu inspektora SDB Osijek da sam ?srbocetnicki nastrojen?, sto se ocigledno nije slagalo sa Suvarovom tvrdnjom. SDB SSUP-a me pratio i snimao i u vreme kada sam ja bio clan Predsednistva Srbije! Ne znam da li je i Slobodan Milosevic kod njih u SDB imao svoj dosije, nisam imao vremena sve da pregledam. Trazio sam, dok sam bio pomocnik, od generala Gracanina da vidim neka dosijea, ali mi on to nije dozvolio. General je bio vrlo oprezan covek! Bio je okruzen ljudima koji i danas obozavaju Zdravka Mustaca, pa je i on kao ministar morao da pazi sta radi. Dok sam bio u SSUP-u, dao sam nalog inspektorima da otkriju gde se nalazi agencija Zdravka Mustaca i HDZ za razmenu imovine raseljenih Hrvata i Srba, koja je vrsena po ceni od 1.000 DEM, ali na stetu Srba. Uspeli smo da otkrijemo da je iza te i takve razmene, ali i iza simpatizera HDZ i ZNG u Hrtkovcima stajao velecasni Kraljevic, koji je punе dve godine radio za hrvatsku stvar...?

U razgovoru sa ministrom savezne policije Pavlom Bulatovicem o osvajanju zgrade u Kneza Milosa 92 saznao sam: ?... Pravi razlozi nisu ni u kakvoj vezi sa nasom arhivom, mada je i ona zauzeta. Uveren sam da ce je SDB Srbije cuvati. Ova akcija MUP-a Srbije indirektno ima veze sa zakonom o sistemu bezbednosti, jer neko u Srbiji ne zeli jedinstvenu drzavu i bezbednost. Naime, kako ima sukoba izmedju savezne vlade i republike vlade oko pitanja ingerencija SMUP-a, to su neke snage u Srbiji isturile u prvi plan. Na sednici federalne vlade je procenjeno da su upadom MUP-a Srbije u SMUP mnoge funkcije savezne policije ugrozene. I Institut bezbednosti, koji je osnovao SIV, je u aprilu prenet u nadleznost MUP-a Srbije...?

Inspektor Boza Spasic, medjutim, imao je nesto drugaciju pricu: ?Hrvatska je u SSUP-u imala jos jednog svog coveka u Upravi za opste poslove. Bio je to Zlatko Pencevski, hrvatski kadar sa sahovnicom, koji je pokupio kompletну materijalnu dokumentaciju Saveznog SUP-a ? gde su objekti, gde su garaze, gde su njive, gde su svi strategijski znacajni objekti i to je odneo u Hrvatsku. To isto je radio Zdravko Mustac po liniji drzavne bezbednosti. Dosli smo do podataka da se u Uredu za zastitu ustavnog poretku Hrvatske priprema jedna analiza takozvanog bogatstva Saveznog SUP-a, koju ce Hrvatska, kada budu u Zenevi pregovori kod Badenterove komisije, staviti kao zahtev za deobni bilans. Jedino sto nisu znali, a sto smo mi u medjuvremenu procackali, jeste da se sva imovina, svi objekti saveznog SUP-a, jos uvek vode na nepoznate vlasnike, odnosno na drzavu FNRJ jedan deo, a drugi deo se vodi na seljake kojima su ta imanja oduzeta, pa jos nije sve prepisano na drzavu. Pa, svakako da je ovo preuzimanjeinicirano iz srpskog vrha, i svakako da je to bilo neophodno. Nakon toga je Hrvatska apsolutno odustala od prijavljivanja zgrade Saveznog SUP-a za deobni bilans, a kao pandan tome, oduzeto je i definitivno upisano kao hrvatsko odmaraliste ?Valbadon? koje je bilo vlasnistvo Saveznog SUP- a. Znali su da mi imamo tu dokumentaciju. Sad je to definitivno tante za bumte, tako da je to jedan vrlo znacajan posao, koji je zavrsio Braca Kertes.? ?Savezna tajna policija je uhodila Srbiju!?? Tako mi je rekao dr Andreja Savic u letu 1994. godine. Profesor dr Andreja Savic, nekadasnji operativac i analiticar u srpskoj Drzavnoj bezbednosti, a zatim nacelnik za skolovanje i strucno usavrsavanje u Institutu bezbednosti MUP-a Srbije, 1994. godine, je objavio knjigu pod naslovom ?Uvod u drzavnu bezbednost?. To je jedno od retkih dela o sistemu bezbednosti uopste, a posebno o sistemu bezbednosti Jugoslavije. Zeleo sam da cujem njegovo strucno misljenje o situaciji u sistemu bezbednosti i tajnih sluzbi SRJ:

?Nalazimo se u procesu stvaranja treće Jugoslavije. U Ustavu iz 1992. godine, postavke i koncepcija odbrane i bezbednosti definisani su vrlo uopsteno i globalno. To ce morati detaljnije da se razradi. Mislim da je Savezna Sluzba drzavne bezbednosti jos u fazi nastajanja. Njene poslove preuzele su republike sluzbe iz poznatih razloga. Tamo je bilo dosta bezbednosnih problema. Posebno

u vreme vlade Milana Panica. On je sa sobom doveo i savetnike iz Amerike koji su prisustvovali sednicama kada se raspravljalo o najosetljivijim pitanjima, kao sto su, na primer, bezbednost i odbrana. Preuzimanje poslova od strane republičkih službi mislim da je bilo opravdano. Moralo je to da se uradi kako bi se zastitili nacionalni i državni interesi, a to faktički znači da politički vrh Srbije i Crne Gore nije imao poverenja u saveznu službu. Kada se država rastura i nestaje, postoji velika opasnost od oticanja podataka i mogućnosti da strane obaveštajne službe dodju u posed određenih poverljivih informacija. Strane službe su verovatno iskoristile ovu priliku. Dosle su do nekih vaznih informacija. Savezni SUP je faktički tada prestao da postoji. Nije ispunjavao svoje ustavne i zakonske obaveze. Bio je to poslednji cas da se stvari preuzmu i da se sacuvaju nacionalni interesi.?

Po kazivanju jednog penzionisanog mладог operativca SDB Jugoslavije, prvo sto su ljudi Jovice Stanisica trazili kada su usli u SDB Jugoslavije bio je dosije Slobodana Milosevica. Pokupili su svaki dokument o Milosevicu i posle toga obavili razgovore sa svakim operativcem koji je sluzbeno pokrivao Milosevica i o njemu u dosijeu ostavio belesku. Državnu bezbednost Srbije je mucio strah da u dosijeu ima podataka koji bi kompromitovali Slobodana Milosevica, jer je u to vreme SDB Srbije, a i SDB Jugoslavije dosla do podataka da Ante Markovic i Ivica Stambolic iznose milionske sume deviza iz SFRJ u inostrane banke. Tajna policija je to trebala da spreci, ali nije imala mogućnosti, pa se SDB pribavljala da tako nesto nije cinio i Slobodan Milosevic, i da o tome podatke imaju Slovenci i Hrvati. Zato je Jovica Stanisic svakog operativca koji je pratio dosije Slobodana Milosevica licno ispitivao. Pokazalo se da je strah SDB Srbije bio uzaludan. Milosevic nije potkradao vlastitu državu. U to vreme, Sluzba državne bezbednosti SRJ imala je oko 250.000 dosijea. Podaci o tzv. unutrasnjim neprijateljima sada su svrstani u policijski referat pod naslovom ?Unutrasnji ekstremizam i terorizam?. Medju njima najdeblji su dosijei ?Apel?, ?Partner? i ?Tenis?. Prvi sadrzi podatke o akterima politickog pluralizma u bivsoj SFRJ, drugi informacije o aktivnosti Srpske pravoslavne crkve i njenih vladika, a treći cinjenice o delovanju KGB na prostoru Jugoslavije. O stranim obaveštajcima dosijei se nalaze u Sluzbi dokumentacije i informacija u SMIP-u, a o spijunima u SDB Srbije, koja kontraobaveštajno stiti SRJ.

Tajna sluzba SRJ je devedesetih godina transformisana i formirana prvo u Srbiji, a zatim u Crnoj Gori. O tome mi je dr Andreja Savic kazao: ?Osnovni delokrug rada nase Sluzbe je odbrana od nasrtaja stranih obaveštajnih službi i svih faktičkih i potencijalnih krivicnih dela koja u sebi imaju element terorizma. U tom smislu Sluzba pruza znacajnu pomoc kreiranju i strateske i taktičke politike Srbije i Jugoslavije. Da budem konkretniji, Sluzba dolazi do određenih saznanja o namerama i planovima koji su upereni protiv nase zemlje, bez obzira da li dolaze spolja ili iznutra. Ona to prezentira državnom rukovodstvu, koje te

podatke dalje koristi kao podlogu za vodjenje politike. Sa raspadom SFRJ i stvaranjem treće Jugoslavije, svi, odnosno vecina atributa političke policije je iscezla. Kada to kazem, imam pre svega na umu sve one mere koje politička policija obično primenjuje. Mada opozicija tvrdi, iznoseći primere Seselja, da politička policija i dalje postoji i da je pod uticajem i u sluzbi vladajuće stranke. Teorijski gledano, u uslovima visepartijskog sistema Sluzba državne bezbednosti ne sme da bude u funkciji ove ili one partije. Verbalni delikt smo, na primer, smestili u muzej i on nije vise predmet rada ove tajne sluzbe Srbije i Jugoslavije. Cak ni verbalni napad na instituciju predsednika Republike Srbije. To rade organi pravosudja. I sintagma ?unutrasnji neprijatelj? definitivno je proterana sa ovih prostora. Mozemo da govorimo samo o antiustavnoj delatnosti sa pozicijom domaceg terorizma koji ugrovava ustavni poredak. Svi ovi slučajevi koje smo imali u godinama ratnog okruzenja uglavnom su vezani za ilegalne organizacije i grupe teroristickog karaktera, i to uglavnom na području Kosova i Metohije i Sandzaka. U MUP-u Srbije postoji Resor državne bezbednosti i Resor javne bezbednosti. U Crnoj Gori su zadrzali stare nazine i imaju Sluzbu državne bezbednosti i Sluzbu javne bezbednosti. Bivsa JNA imala je Drugu upravu Generalstaba (VOS) ciji je zadatak danas ofanzivni rad prema inostranstvu i Sluzbu bezbednosti (KOS) koji radi danas na kontraobavestajnoj zaštiti od nasrtaja stranih vojnih sluzbi. Ta sema je i dalje ostala. Takodje, u Ministarstvu spoljnih poslova postoji Sluzba za istraživanje i dokumentaciju (SID). Za ovu sluzbu se može reci da je u procesu transformacije. Ranije je bila sastavljena po republiko-pokrajinskom kljucu i odigrala je ulogu Trojanskog konja neprincipijelne koalicije u Srbiji. Njen rad sada kreiraju Srbija i Crna Gora. SID 1995. godine nije imao nacelnika, jer je Zoran Janackovic postao generalni sekretar MIP-a SRJ. Tek treba na celo SID-a da dodje čovek iz Srbije. Postupak je u toku.?

Sistem bezbednosti SRJ i obaveštajnih sluzbi SRJ i 1995. godine funkcionišao je po zakonu donetom 1985. godine u bivsoj SFRJ. Zasto se ova tako specifična, osjetljiva i vazna oblast nije uredila novim zakonom, tesko je bilo reci. Verovatno zbog toga što ni Srbiji ni Crnoj Gori nije bila potrebna nova jaka Jugoslavija, pa ni njene jake tajne sluzbe. Zakonski predlozi su tokom 1995. uradjeni, ali je procedura bila jako spora u Saveznoj skupštini.

Tajne srpske policije

Sudbonosnu 1966. godinu, tajna sluzba Srbije zavrsila je sa pet stotina radnika manje u svojim redovima. Toliko je ljudi, naime, bilo otpusteno sa posla, nakon temeljnog ciscenja od rankovicevaca u bivsoj Udbi Srbije. Taj posao obavila je specijalna policijska komisija za reorganizaciju i kadrove u kojoj su bili Vlada Djordjević, Radomir Kedžić i Obren Djordjević. Ovaj poslednji je u letu povučen sa godisnjeg odmora u Becicima, da bi izvršio prisilno penzionisanje

svojih kolega. Kriterijumi za otpustanje sa posla, po prici samog Djordjevica, bili su ? neperspektivno radno mesto, nedovoljna skolska sprema, godine staza i reseno stambeno pitanje. Izvršena je cak i anketa medju zaposlenima, da bi se ljudi izjasnili ko zeli, a ko ne zeli da ostane u tajnoj policiji. Posle tri meseca rada, sачinjen je spisak od pet stotina ljudi, cije je otpustanje potpisao licno Obren Djordjevic. Na taj nacin i sama Udba, odnosno tada vec Sluzba drzavne bezbednosti Srbije, svedena je sa hiljadu na samo pet stotina ljudi u radnom odnosu. Morace da prodje skoro dvadeset godina, pa da SDB Srbije 1985. godine, opet postigne punu uposlenost od hiljadu radnika. Sluzba drzavne bezbednosti Srbije, doduse, tada nije imala SDB Vojvodine i SDB Kosova u svom sastavu. Tajna policija Srbije, naime, kompletirana je, kao i drzava Srbija, tek godinu dana kasnije 1986. Tada je jedinstvena srpska tajna sluzba imala hiljadu i po ljudi. Danas ih Resor drzavne bezbednosti Srbije, posle reorganizacije RSUP-a u MUP i kadrovskih promena, ima samo oko tri stotine. Medjutim, i tada su politicari i mediji u Sloveniji i Hrvatskoj sve tajne policije na prostoru bivse Jugoslavije izjednacavali sa ?srpskom udbaskom mafijom?, kako su nazivali i mnoge ugledne biznismene i intelektualce u svojoj sredini, koji su se zalagali za restauraciju SFRJ. Drugi sindrom koji je jos i devedesetih u otcepljenim republikama pripisivan Srbiji, odnosno srpskoj tajnoj policiji, bio je sindrom prisluskivanja. U oba slučaja Slovenija i Hrvatska su ovakvim optuzbama maskirale svoju ulogu u razvoju i delovanju političke policije u nekadasnjoj Jugoslaviji, a i danas. Zbog afere Rankovic, dosta cesto se smatra, da je prisluskivanje zaista sprski sindrom. Malo je, medjutim, poznato da je jos 1945. godine, Ivan ? Stevo Krajacic po licnoj Titovoј zelji, instalirao ?crnu krusku? u Belom dvoru. Ova bakelitna kutija sa kablom koji je ulazio u zid, bila je postavljena i kod komandanta dvora Radeta Ristanovica i u svim sobama i kancelrijama Titove rezidencije. Kada je Mitar Bakic predavao dužnost sefa Marsalovog kabineta generalu Ljubodragu Djuricu, prijateljski ga je upozorio na tu ?crnu krusku?, ali ne i na pravu opasnost od nje:

?... Ma, nije to nista. To je Stevo Krajacic doneo Titu iz Zagreba, da Tito ne bi okretao brojcanik na telefonu kada te zove da mu doneses neki materijal. Kroz ovu krusku ce te Tito kratko pozvati!? Josip Broz je i zaista imao obicaj da kroz tu ?krusku? kratko poziva generala Ljubodraga Djurica kod sebe u sobu ili u kancelariju. Sef kabineta Vrhovnog komandanta nijednog trenutka nije ni pomislio da kroz taj improvizovani interfon moze da salje odgovore drugu Titu. To je vrlo brzo otkrio zajedno sa Bakicem. Kada se, naime, posle nekoliko nedelja Mitar Bakic, uzbudjen pojavio kod generala Djurica sa dosijeima tri drugarice, koje mu je Sane Petrovic predlozio za zenidbu, sam se odlucio da uzme za zenu Nadu iz Kragujevca. Tom prilikom su se veselo izgrlili i izljubili. Odjednom iz ?kruske? se zacuo Titov prekoran glas:

?... Neka, neka Mitre Bakicu. Ti prve novosti saopstavas Djuricu, pa ces tek onda meni. Zapamticu ja to! Sve sam ja vas slusao sta razgovorate.? Da je Tito preko ?kruske? prisluskivao zaposlene u Belom dvoru nije znao ni domacin Rade Ristanovic. Tacnije, nije znao niko sem Ivana Steve Krajacica i Josipa Broza. To se drzalo u tajnosti sve do 1947. godine, kada je zbog prosirivanje Belog dvora, doslo do ozvucavanja svih prostorija. O tome su odluku zajedno doneli i Tito, i Kardelj, i Rankovic.

Tajna policija Slovenije je, takodje, 1947. prva pocela sa profesionalnim tajnim snimanjem, kada je Mitja Ribicic, bivsi oficir Ozne nabavio slusalice i magnetofon. Bio je to aparat koji su jednostavno zvali ? sibica. Njegova prva zrtva bio je Stane Kavcic. U Beogradu savezna Udba prisluskivala je Milovana Djilasa, Slobodana Penezica, Dobricu Cosica jos 1954. godine i samog ministra Aleksandra Rankovica. General Jefto Sasic tvrdi da je to trazio licno Kardelj. Interesantno je cuti razgovor koji su vodili 1954. godina dvojica prijatelja Branka Copica, u njegovom stanu, ne znajuci da je Udba slavnom piscu vec postavila ?bubu? u telefon:

?Drago: ? Tomas?

Tomas: ? Ti li si Drago? Dje si ti sada?

? Evo me kod Branka. Jesi li citao ovo u ?Politici??

? Nisam citao.

? A sto ga studenti napadaju?

? Smiri se, polako, moze da ide ulicom, nema opasnosti!

? Kaze Branko da vi ne udesiste kakve demonstracije?

? Kazi mu da na Tehnickom fakultetu spremaju hemicari za njega otrov koji kroz cipele probija, a metnuce mu ispod cipela i gotov je!

? Sprema roman. Ispred njega deset ?Politika? i on reze ziletom. Kaze jedno za mene, a jedno, sigurno, za policiju.

? Kazi ti njemu da je on svijetu pokazao da je politicki ispravan, ali dzaba mu je to kad su mu tehnici pokazali racun. Ispituju ga.

? Moze sad on i u Bosnu da ide.

? Jeste...?

Prisluskivanje je do 1956. vrsila samo Udba Jugoslavije, jer je jedina za to bila nadležna, a i jer je jedina imala tehniku za tajno snimanje. Taj posao nastavila je tajna policija Slovenije i sluzba Hrvatske, jer su imali tehniku. Kada su, na primer, politicari sa Kosmeta 1956. posumnjali da sinovac njihovog ministra Mehmeda Hodze suruje sa albanskim agentima, trazili su od Beograda da im federalna sluzba posalje snimatelja za ?skidanje? telefonskih razgovora. Srbija je dobila magnetofone sezdesetih godina. Oni su postali Rankoviceva zla kob. U pocetku ih je koristio, a kada je penzionisan, korisceni su protiv njega. Sta mu je SDB radila, kazivala je jednom prilikom njegova supruga dr Ladislava ? Slavka Rankovic:

?... Posle Cetvrtog plenuma mi smo bili pod specijalnim rezimom zivota. Policija je bila svuda oko nas. Tih godina dosli su kod nas ljudi iz drzavne bezbednosti opstine Savski venac i skrenuli paznju Leki da pazi na kretanje, jer su dobili informaciju da se u zemlji nalazi jedna ustaska grupa sa zadatkom da izvrsi nekoliko atentata. Jedna od licnosti na njihovom spisku bio je i Leka. Kasnije i u Dubrovniku, dosao je licno nacelnik SUP-a sa istim upozorenjem. Zbog toga smo se svi u porodici trudili da znamo gde se ko nalazi, a narocito Leka. Isao je sam samo po novine, u samouslugu, koja je do nase kuce u Ulici Andre Nikolica. Tako, jednom, sreo je Mihajla Svabica i oni su se pozdravili. Neko je to video, mislim da je bio Milutin Baltic iz Hrvatske, koji je napisao pismo Centralnom komitetu. Nastao je lom... zasto se Mihajlo Svabic pozdravlja sa Rankovicem? Bilo je svakojakih situacija, pa i komicnih. Preko puta nas je bila neka laboratorija i tu je bilo uvek prisutno neko ?oko?, koje je belezilo i registrovalo sve sto se kod nas desava. Ako bismo krenuli kolima za grad, odmah bi druga kola krenula za nama. Vec dole kod pumpe prikljucila bi se jos jedna. Mica, koji je izvrstan poznavalac Beograda, umeo je ponekad da naglo skrene u neku ulicicu i da im pobegne, pa da ih onda ponovo trazi po gradu, da im ablenduje i da znak da smo tu...?

Posle Brionskog plenuma, sva ozvucenja u Beogradu vrsila je samo vojna tajna sluzba. Po nalogu brace Miskovic, srpskoj i saveznoj Udbi oduzeto je pravo da prisluskuje ljude. Zato, je Rajko Djakovic i priznao Zdravku Vukovicu da kao novi nacelnik SDB Srbije nije znao ko je sve bio prisluskivan u samoj Srbiji i glavnom gradu Jugoslavije. KOS je posle preuzimanja ozvucenja za kratko vreme obnovio kompletну tehniku i udvostrucio kapacitete za prisluskivanje. General Miskovic je posle Brionskog plenuma vise prisluskivao bivse, a i tadasnje srpske funkcionere, nego sto je to cinio sam Rankovic i citava Udba. Otuda su i sve informacije o Aleksandru Rankovicu i bivsim rukovodiocima Udbe prvo isle kod nacelnika vojne tajne sluzbe, a zatim kod Tita. Cak su i saznanja do kojih je o Rankovicu, Ceci Stefanovicu ili Vojinu Lukicu dolazila u SDB Srbije, slata u federalnu tajnu sluzbu, gde su frizirana, kako bi se ?rankovicevcii? Titu predstavili kao drzavni neprijatelji, koji ?i dalje grupase?.

Time je, kaze Rajko Djakovic otvoreno iskazivano nepoverenje KOS-a prema SDB Srbije, odnosno saveznih funkcionera prema srpskim rukovodicima. Sve do Lekine smrti, specijalni spijuni, svakog jutra snimali su njegove razgovore i belesku o tome nosili Titu, a onda generalu Nikoli Ljubicicu. Inspektorji, medjutim, nisu imali cime da se pohvale, jer je Rankovic obicno bio skrt na recima. Svakog jutra bi svojoj supruzi Slavki, pre odlaska u setnju govorio: ? Stavi mi malo keksa i kafice, da doruckujem, pa idem napolje! Kada je prvi put video Tita sa stapom, kako dolazi na kongres SKJ, Aleksandar Rankovic je glasno u svojoj sobi rekao: ?Vidi Slavka, Stari nosi tojagu sa sobom!? Ovaj stenogram se danas nalazi u arhivu SDB Srbije. O tome svedoci dr Obren Djordjevic:

?Dok sam ja bio nacelnik srpske tajne policije, mi smo tehnicki mogli da prisluskujemo najvise stotinak ljudi, ali to nikada nismo radili, jer je prisluskivanje veliki i tezak posao. Drugo, nismo ni smeli da prisluskujemo, jer je policija patila od sindroma ?pokvarenih telefona? jos od 1966. godine, kada je zbog toga pao Rankovic. Interesantno je, medjutim, da smo prisluskivanje vise i cesce koristili posle, nego li pre IV plenuma, jer mi tada u Beogradu za to nismo imali ni tehniku, ni ljude. Famu o zloupotrebi SDB izmisnila je antisrpska koalicija iz Slovenije i Hrvatske, gde se prisluskivanje koristilo, gotovo, masovno. Ljubljana i Zagreb su sezdesetih godina imali kompletnu tehniku za prisluskivanje. Slovenija i Hrvatska su bile i ostale policijske drzave. Srbija je uvek bila drzava sa tako da kazem puckom policijom. Nama je bilo zabranjeno da pratimo i prisluskujemo sve funkcionere, od udruzenja zena do predsednistva. Nisi smeо ni da pomislis da pratici radi i govari, na primer, Stane Dolanc.?

Pre trideset godina, (pedesetih, sesedesetih ...) kako se seca Milan Djokovic ? Pop, sef sluzbe za prisluskivanje u beogradskoj Udbi, nijedan nacelnik odeljenja nije imao pravo da naredi tajno snimanje. To je mogao samo Slobodan Glumac, rukovodilac Udbe Beograda, ali tek kad mu se dokaze, pisanim putem, da je prisluskivanje zaista neophodno. Zbog tehnickih problema, jer su se tajni razgovori snimali sa primitivnim magnetofonima na zicu, a njih je bilo malo, i prisluskivanje je bilo retko. Odluku o prisluskivanju, mogli su da naredi svi funkcioneri srpske policije, ukljucujuci i Slobodana Penezica, koji je vec bio premijer Srbije. Tako se i dogodilo da je Krcun poslao Miku Jelica iz Udbe Srbije da pita Milana Djokovica kako moze tajno da se prati i snima zena Jovana Veselinova, Stanka. Nekoliko meseci kasnije Vojin Lukic je, naredio Djokovicu da pod hitno ozvuci Stanku Veselinov, ali ne i njenog muza, sekretara CK SK Srbije. Tehnicari beogradske tajne sluzbe su prikopcali slusalice na telefon porodice Veselinov, koji se nalazio u predsoblu, jer je domaćica sa njega najcesce razgovarala. Tim poslovima je rukovodio Zika Bakocevic, zamenik sefa prislusnog odseka. Zbog delikatnosti operacije, razgovori supruge visokog funkcionera, nisu snimani na trakama, vec samo belezeni u blokcice. Cilj

Krcuna, Leke, Lukica i ostalih, je bio da utvrde kakve sve veze Stanka Veselinov odrzava sa ljudima iz kulturnog zivota i kakve sve poklone prima, ali i kakva im obecanja daje. Narocito su bili zainteresovani za njenu sentimentalnu vezu sa Matijom Beckovicem, koji je kao pisac i srpski nacionalista bio na listi proganjanih osoba od strane Udbe i politicara Srbije. Ti Stankini razgovori sa Matijom su potajno snimani na trake, koje je, prekucane iscitavao Vojin Lukic. Dusan Petrovic Sane je voleo te trake da slusa pred prijateljima i kolegama u skupstini, pri cemu je podskakivao od veselja. Zbog tog uspesnog ?lova? na Stanku Veselinov i Matiju Beckovica, radosni Sane je castio Milana Djokovica i beogradske operativce sa 600.000 dinara.

Dusan Petrovic ? Sane kao profesionalni clan raznih komisija, bio je i predsednik neke radne grupe za ispitivanje nestasluka jugoslovenskih funkcionera. Zapao mu je tako slucaj Ismeta Sacirija, potpredsednika republickog odbora SSRN Srbije. Tu kontrolu telefona trazila je 1962. godine partijska komisija CK SK Srbije, jer je Saciri silovao jednu svoju maloletnu rođaku, pa je postojala mogucnost da izvrsi samoubistvo i obruka Partiju. Trake su pokazale da je ovaj Siptar, zaista, pocinio zlocin za koji ga je tuzila njegova rođaka, pa je pre vremena penzionisan. Puno posla Udba je imala sa prisluskivanjem i Milke Kufrin, predsednice Saveznog komiteta za turizam i clana SIV-a. Njen svaler je bio njen licni sofer. Covek se time pohvalio rodjenom bratu, a ovaj, kako je radio za Udbu, dojavio je Slobodanu Glumcu u dobroj nameri da spase brata i snaju od brakolomstva. Bilo je to 1964. godine. Sofer je, medjutim, imao drugi plan. Preko Milke Kufrin zeleo je da emigrira u Nemacku. Zbog toga je sa njenog sluzbenog telefona i zvao nemacku policiju. Udbi se to ucinilo sumnjivim, pa je instalirala svoje ?bube? i magnetofone. Citavu akciju vodio je Svetislav Stefanovic ? Ceca. Prisluskivanje nije dalo ocekivane rezultate. Milka Kufrin nije bila nemacki spijun, ali jeste soferova ljubavnica, pa je zbog toga, takodje, rano penzionisana iz politike.

KOS potura studente

Prvi veliki ispit, nova preplovljena i reorganizovana Sluzba drzavne bezbednosti Srbije imala je u vreme studentskih demonstracija 1968. godine. Bio je to i njen prvi masovniji sudar sa akademcima i inteligencijom, koju tajna policija nikada nije volela. Taj animozitet SDB je nasledila od Tita. Predsednik Partije i drzave Jugoslavije nije voleo inteligenciju, ne zbog toga sto je on bio samo bravar, vec zato jer je shvatio da iz njenih redova poticu najozbiljnije kritike upucene politickom i drzavnom vrhu za vodjenje zemlje. Kako se seca Milan L. Rajic, tajna policija je najvise posla imala u Srbiji, odnosno Beogradu. Dok se milicija na ulici obracunavala sa demonstrantima, operativci SDB su nocu u tisini hapsili najaktivnije studente i njihove roditelje. Saslusavali su ih, pretili kaznama zatvora i isterivanjem sa posla, odnosno sa fakulteta, ako se

akademci ne manu ulice i politike. Tadasnji nacelnik srpske tajne policije Rajko Djakovic i sef gradske milicije Nikola Bugarcic, svakog casa su obilazili demonstrante. Politicko rukovodstvo Srbije i Jugoslavije, naime, trazio je od njih u svakom trenutku tacan broj studenata ukljucenih u proteste, bilo na ulici, bilo po fakultetima, imena njihovih vodja i njihovih profesora. Poseban pritisak na Rajka Djakovica vrsili su savezni ministar policije Radovan Stijacic, republicki ministar unutrasnjih poslova Slavko Zecevic, nacelnik KOS-a general Ivan Miskovic, koji mu je panicno rekao da studenti uzimaju vlast u Beogradu. Za njega su demonstracije bile delo unutrasnjeg i spoljnog neprijatelja Jugoslavije, ali i stranih obavestajnih sluzbi. Stijacic je zato cak trazio da se vojska pozove u pomoc. Djakovic je njihove predloge hrabro odbio, jer je smatrao da studentski bunt nije politicki, vec drustveni pokret, izazvan velikom socijalnom nesigurnoscu u Jugoslaviji. To je bila i sluzbena procena analiticara SDB Srbije. Armija je, doduse, na Titovo naredjenje povecala stepen borbene gotovosti, ali nije izlazila iz svojih kasarni. Demonstracije na Kosmetu 1968. godine bile su mnogo dramaticnije, nego one u Beogradu. O njima, medjutim, desno krilo politickog vrha zemlje nije mnogo galamilo, jer im je odgovarao pocetak nereda u Srbiji. Zamenik nacelnika kosmetske policije Mehmet Sosi je o zbivanjima u Pristini, Prizrenu i Peci redovno informisao Rajka Djakovica, sefa republike Sluzbe drzavne bezbednosti. Tako je SDB Srbije dolazila do podataka o antidrzavnoj aktivnosti albanskih nacionalista i o pripremama za studentske i iredentisticke demonstracije, sto su naknadnim informacijama umnogome ublazavali Dzevdzet Hamza, ministar policije Kosmeta i Veli Deva, partijski kadrovnik iz Pristine. Za njih je sve to bila namestaljka stare Udbe. Tek kada su demonstracije izbile, Veli Deva je priznao da ga je tajna policija upozorila da je rec o neprijateljskoj akciji. Novu provokaciju, srpska tajna policija dozivela je godinu dana kasnije. Na mig vojne kontraobavestajne sluzbe, naime, politickom vrhu zemlje doturene su poverljive informacije o navodnim demonstracijama omladine u Sapcu. Time je KOS i general Ivan Miskovic nameravao 1969. godine, da opet digne na noge srpsku Sluzbu drzavne bezbednosti, ali i srpske i jugoslovenske politicare. Sluzba drzavne bezbednosti Srbije krajem sedesetih i pocetkom sedamdesetih godina, bila je u nezavidnoj kadrovskoj, profesionalnoj i politickoj situaciji. Prepolovljena, obrukana i stesnjena izmedju naredbodavaca sa politickog vrha Jugoslavije i same Srbije, tajna policija je morala da radi ono sto joj se nalozi. Dok su se ostale republike sluzbe drzavne bezbednosti razvijale, i kadrovski, i tehnicki, i finansijski, SDB Srbije je stagnirala. U sustini srpska tajna sluzba bavila se obavestajnim, kontraobavestajnim i poslovima politicke policije, mada za to kadrovski nije bila sasvim opremljena. Bez obzira sto je jugoslovenski trend bio da se tajna policija deprofesionalizuje i pretvoriti u politicko-cinovnicku instituciju, u Srbiji se takav pristup drzavnoj bezbednosti primenjivao samo prvih godina iza IV plenuma. U srpskoj tajnoj policiji, posle Brionskog plenuma od 1966. pa do 1995. godine, rukovodioci SDB bili su po pravilu manje politicari, a vise profesionalni

policajci. U tom periodu Srbija i Beograd su imali ukupno cetrnaest nacelnika tajne policije. Prvi sef SDB Srbije Rajko Djakovic, bio je kao partijski funkcioner nacelnik srpske tajne sluzbe od 1966. pa do 1971. godine. Njega je nasledio policajac Milorad Bisic, koji je posle isteka mandata 1976. presao u tuzilastvo Srbije. Za vreme svog mandata i Bisic je imao velikih problema sa SSUP- om i SDB Jugoslavije. Dosta cesto su ga ministar Franjo Herljevic i saradnici zvali na ribanje, jer im nije redovno dostavljao policijske izvestaje koji su u SDB Srbije dolazili iz SDB Vojvodine i SDB Kosova i Metohije. Policijski kontinuitet u Sluzbi drzavne bezbednosti, kasnije su odrzavali Zivojin Jovanovic ? Pop, dotadasnji sef beogradske tajne sluzbe, koji je 1978. poginuo u saobracajnoj nesreci. Posle njega, nacelnik je kratko bio Srdan Andrejevic, stari Beogradjanin, kontraobavestajac po Englezima i analiticar, pa dr Obren Djordjevic od 1978. do 1985. i njegov zamenik Dragutin Mitrovic. Zoran Janackovic je bio politicki funkcioner sa juga Srbije, tacnije sekretar OK SK Leskovac, koji je 1990. godine dosao na mesto penzionisanog Dragutina ? Dragana Mitrovica, kao covek od specijalne vrste poverenja tadasnjeg ministra Radmila Bogdanovica.

Tadasnji zamenik i Mitrovicu i Janackovicu, sve do 1992. godine bio je sadasnji nacelnik Resora drzavne bezbednosti Srbije Jovica Stanisic. Novi nacelnik srpske tajne sluzbe Jovica Stanisic, bio je predstavnik pete generacije kadrova u Udbi, odnosno Sluzbi drzavne bezbednosti. Srpska tajna policija je, naime, od osnivanja 1944. godine do 1995. imala pet kadrovskih transformacija, koje Dragan Mitrovic naziva podmladjivanje. Prva je obavljena 1948. godine, kada su u Udbu pristigli iz vojne Garde kao pojacanje oficiri i podoficiri mlađih godina. Najveće, drugo podmladjivanje obavljeno je 1959. godine, kada umesto tzv. ratne generacije u Udbu dolaze na doskolovanje i posao radnici, politicki aktivisti i skolarci. Posle Brionskog plenuma 1966. godine, izvršeno je treće podmladjivanje SDB Srbije sa studentima, uglavnom Beogradskog univerziteta. Cetvrtu promenu starijih sa mlađim kadrovima, izvršena je 1975. kada je u tajnu policiju pristigla nova grupa diplomaca sa beogradskih fakulteta i Vise skole unutrasnjih poslova u Zemunu. U toj grupi bio je i Jovica Stanisic, bivsi student FPN u Beogradu. Peto podmladjivanje, obavljeno je 1992. godine, posle penzionisanja radnika SDB SFRJ i preuzimanja mlađih operativaca iz savezne u srpsku tajnu policiju. U srpskoj tajnoj policiji, radi formiranja hijerarhije u poslu, uvedena su zvanja inspektora, viseg inspektora, savetnika i viseg savetnika, sto nije bitnije uticalo na medjuljudske odnose unutar SDB. Vise je uticala netrpeljivost izmedju kadrova iz prestonice i kadrova iz provincije, jer su ovi prvi smatrali da su policijska elita. Drugi veliki problem je bio dovodenje amatera, politickih aktivista i sto je bilo jos gore, dece visokih oficira, politicara i bivsih ministara.

Pet generacija

U beogradskoj tajnoj sluzbi, od 1966. godine sefovi su bili Milisav ? Pavle Djuric, politicki funkcijer, pa zatim policajci Zivojin Jovanovic, Obren Djordjevic, Momcilo Unkovic, Dusko Stupar, Miodrag -Mica Lekovic, Radosav Lukic i Zoran Mijatovic. Bili su to sve skolovani policajci i obavestajci. Zivojin ? Zika Jovanovic, poznatiji jos i kao Pop, rodjeni Vranjanac, imao je završen Pravni fakultet i Visu skolu Udbe.

Sa sesnaest godina je otisao u rat, a sa dvadeset postao oficir Knoja. Posle rata je bio partijski rukovodilac u Nisu, odakle je 1948. godine usao u Udbu. Momcilo Unkovic je iz Sente. Istog je godista, dvadeset i osmog kao Jovanovic, i u slicno vreme 1946. godine, je usao u Oznu. Zavrsio je Upravnu skolu SFRJ u Beogradu, sluzbovao je u glavnom gradu. Prosao je kroz sve sektore rada Udbe i SDB, da bi nacelnik tajne policije Beograda postao 1980. Od svih ostalih, vise je voleo politiku, pa je dosta i boravio u tim krugovima. Bili su sve ovo ljudi stare Udbine skole u koje je Josip Broz Tito i politicki vrh Jugoslavije i Srbije imao poverenje. Kako je Tito dosta putovao po svetu, svaki put kada je negde odlazio, jedna od republičkih tajnih sluzbi je morala u inostranstvu da ?ocisti? teren od emigranata i da Marsalu pripremi bezbedan docek. Zika Jovanovic je, kao sef Grupe za bezbednost druga Tita, na primer, ispred Srbije pratio Josipa Broza prilikom njegove posete Kubi i Panami. Obren Djordjevic je, prvo 1952. godine, a zatim 1978. godine, brinuo o Titu u Turskoj i SAD. Dragan Mitrovic ga je docekao u Velikoj Britaniji.

Posle njih na rukovodeca mesta, pre svega u SDB Beograda, a i SDB Srbije, poceli su da, umesto kadrova iz rata, dolaze stipendisti sa fakulteta. Dusan Stupar je, na primer, rodjen 1947. u opstini Secanj. Gimnaziju je zavrsio u Zrenjaninu, Filozofski fakultet i magistraturu na Fakultetu političkih nauka u Beogradu. Od 1973. radio je u Odeljenju SDB za grad Beograd, od 1979. u Kabinetu ministra srpske policije, od 1981. je pomocnik ministra, a sredinom osamdesetih i sef gradske tajne policije. Milorad ? Mica Lekovic je rodjen 1948. u Novoj Varosi. Zavrsio je Fakultet političkih nauka u Beogradu 1971. godine. Sesnaest godina je radio najodgovornije poslove u opstini Vozdovac i odatle je 19. oktobra 1988. imenovan za nacelnika SDB grada Beograda, umesto smenjenog Duska Stupara, po volji profesora Radosa Smiljkovica, clana GK SK Beograda. S obzirom da je Lekovic bio potpuni amater za poslove državne bezbednosti, beogradsku upravu je faktički vodio Ranko Savic. Kako su se menjale političke garniture u Srbiji, Vojvodini i na Kosmetu, tako su se menjali i ministri policija i nacelnici tajnih sluzbi. Svaka nova generacija političara, dovodila je svoje nove pouzdane ljude. Resor SDB na Kosovu, vodio je neko vreme Mehmet Sosi, pa Islaim Braka, a zatim Jusuf Karakusi, Rahman Morina, Selim Brosaj, Rajko Calovic, Radosav Lukic, a zatim David Gajic. U Vojvodini

prvi ?debejci? bili su Zoran Martinov, Petar Palkovljevic ? Pinki, Slobodan Tadijin, Ratko Sikimic. Poslednjih tridesetak godina, srpski ministri policije bili su Slavko Zecevic iz politice garniture Kragujevca, Viobran Stanojevic, sekretar OK SK Zajecar, Svetislav Lalovic, opstinski funkcijonjer iz Arandjelovca, Radmilo Bogdanovic nastavnik i policijac iz Svetozareva i sadasnji Zoran Sokolovic, funkcijonjer iz Zajecara. Kada su odlazili Draza Markovic i Petar Stambolic, povukli su se i Slavko Zecevic i Viobran Stanojevic. Kada su pali Ivan Stambolic i Dragisa? Buca Pavlovic pomereni su i Svetislav Lalovic i Branko Kostic. Kada je krajem osamdesetih dolazio Slobodan Milosevic, dosli su i Radmilo Bogdanovic i Zoran Janackovic.

Pocetkom sedamdesetih godina, Sluzba drzavne bezbednosti Srbije imala je oko devet stotina zaposlenih operativaca i rukovodilaca. U beogradskoj direkciji SDB bilo ih je najvise ? oko pet stotina. Tajna policija glavnog grada, imala je sredinom sedamdesetih ukupno sedam uprava. Bilo je to u vreme kada je SDB Beograda vodio Obren Djordjevic. Njegov pomocnik za operativne poslove bio je Slobodan Stevic, poznat danas kao predsednik Udruzenja za ocuvanje tradicija oslobođenackih ratova 1914-1918. godine. Prvu upravu za zemlje Istočne Evrope, vodio je Halil Bucan, drugu upravu za Zapad drzao je Dragoslav ? Beli Dimitrijevic, a neko vreme i Voja Atanackovic. Na celu treće uprave ? za unutrasnjeg neprijatelja ? bio je Moma Unkovic, dok je u upravi za ratne pripreme nacelnik bio Slavko Djurica. Analitiku je u petoj upravi prvo vodio Luka Mustapic, Hrvat iz Dalmacije, a zatim Dragutin Mitrovic. U sestoj upravi za obezbedjenje, sef je bio Spiro Sinovcic i u sedmoj upravi za tehniku Selimir ? Pale Tesic. Struktura organizacije SDB Beograda bila je identicna onoj u Sluzbi drzavne bezbednosti Srbije.

Kada je Obren Djordjevic 1978. preuzeo srpsku tajnu sluzbu, njegov zamenik je postao Petar Radosavljevic. Prvi sektor ? Istok ? vodio je Milivoje Mircic, a drugi sektor ? Zapad ? Vlajko Stosic. Unutrasjni sektor imao je za nacelnika Hristoljuba Mitica, a za ratne pripreme bio je zaduzen Blazo Lazovic. Peti sektor analitike vodio je Spasoje ? Paja Bogdanovic, a sef tehnike u sedmom sektoru bio je Dragutin Stefanovic. Nacelnik Obren Djordjevic je bio jedan od najiskusnijih (kontra)obavestajaca u Srbiji. On je jedini na mestu sefa tajne sluzbe Srbije, izdrzao skoro dva mandata. Pocetkom osamdesetih trebalo je, naime, da postane i nacelnik SDB Jugoslavije, ali kako to Drazi Markovicu nije bilo po volji, umesto Obrena Djordjevica u zgradu SSUP-a otisao je Srdan Andrejevic.

Obren Djordjevic je danas poznat kao zvanicni istoricar srpske tajne policije, pisac udzbenika i enciklopedije o drzavnoj bezbednosti i profesor. Izdavacima je ponudio i svoju novu knjigu o posledicama gradjanskog rata u Jugoslaviji 1941-1952. godine. Ljudi iz policijskog okruzenja, međutim, smatraju Djordjevica

jednim od najvećih srpskih kontraobavestajaca. Rodjen je 1927. godine u selu Vracevsnici kod Gornjeg Milanovca, gde je završio Gimnaziju. Kao borac u Cacakom partizanskom odredu 1945. godine, Obren Djordjević je prebacen u jedinice Knoja za borbu protiv ostataka nacionalnih snaga u Jugoslaviji. Odatle je i usao u Udbu kao analiticar rada nemackih tajnih sluzbi tokom rata u Beogradu i Srbiji. Studirao je prava, ali i kontraobavestajni rad na Visoj skoli Udbe, koja je 1952. otvorena u Beogradu. Njen prvi direktor bio je David Lausević, a najbolji student Slobodan Stević. Ova škola je stvarala kadrove za jugoslovensku tajnu policiju, sve dok nije ukinuta 1967. godine. Uporedo sa studijama, Obren Djordjević se, prvo u Gornjem Milanovcu, bavio operativnim radom, najvise oko ibeovaca. Kao operativac 1952. godine, bio je u ekipi Udbe Srbije koja je imala zadatku da u Maloj Aziji pripremi Titov dolazak u Tursku. Djordjević je, od 1961. do 1964. godine, u Udbi Kragujevca imao puno posla oko stranih spijuna. Naime, Djordjević je tada bio nacelnik Odseka za Zapad, Balkan i ostali svet. Srpska Udba je u to vreme, uglavnom pratila aktivnost agenata velikih zemalja, jer nije imala ljude i sredstva da se bavi malim i dalekim državama. Tako, na primer, Srbija nije uopšte pokazivala interesovanje za Milana Stojadinovića, koji je ziveo u Juznoj Americi, dok je federalna Uprava državne bezbednosti stalno potraživala informacije o odbeglom jugoslovenskom premijeru. U svoj prvi uspeh, Djordjević ubraja hvatanje italijanskog agenta Luciana Saracenija. On je pod maskom novinara dosao u Kragujevac da ?snimi? Fabriku oružja. Zbog spijunaze Saraceni je osudjen na pet godina robije, ali ga je Aleksandar Ranković, pred svoj put u Italiju 1962. godine, pomilovao i pustio na slobodu iz zatvora u Sremskoj Mitrovici. Iz tih kragujevackih dana i godina Djordjević pamti prijateljstvo koje je sklopio sa majorom Franjom Herljevićem, kasnijim ministrom federalne policije i čovekom koji se odrekao ovog prijateljstva, jer su ga političke vode odnele daleko od Srbije. Kao kontraobavestajac Obren Djordjević je učestvovao i u akciji otkrivanja Dzordza Kurtisa, agenta CIA u Subotici. Punih sedam godina, Obren Djordjević je bio u srpskoj tajnoj sluzbi instruktur, a zatim dve godine, od 1971. opet sef sektora Zapad, ali u Sluzbi državne bezbednosti grada Beograd. Ta kontraobavestajna uprava imala je četrdesetak operativaca, raspoređenih u pet odseka ? za SAD, Englesku, Nemacku, Francusku i ostali svet. Svake godine oni su otkrivali i hvatali po pet-sest stranih spijuna u glavnom gradu Jugoslavije. Djordjević nevoljno prica da mu je jedan od tih agenata svojevremeno doneo iz inostranstva pun sanduk dokumentacije o izgradnji supersonicnog aviona. Posle strucne analize u KOS-u i posle poverljivih razgovora sa generalom Nikolom Ljubićem, tajna policija Srbije je donosiocu platila pola miliona dolara za ovu uslugu. Tako je Jugoslavija za male pare i uz mali rizik, dosla do kompletne konstrukcije mlaznog borbenog aviona. Kada je 1976. godine, Obren Djordjević postao i nacelnik beogradske tajne policije, bio je faktički po snazi i ugledu peti čovek u Beogradu. Bilo je tada vaznije biti sef SDB Beograda, nego nacelnik GSUP-a Beograda.

Jataci medjunarodnih bandita

Jugoslavija je sve do 1991. godine i u svetskim razmerama predstavljana kao zemlja mira. Dok je medjunarodni terorizam harao po Britaniji, Italiji, Spaniji, SAD, Bliskom Istoku i Nemackoj, u SFRJ se to politicko nasilje svodilo na sporadicne, cak ekscesne slucajeve. Dobri poznavaci ekstremista iz SAD i posebno iz Izraela, medjutim, cesto su tvrdili da je stanje u Jugoslaviji opasnije nego sto izgleda, jer je SFRJ zapravo bila jatak medjunarodnog terorizma. Zbog toga su i njihovi diplomatski odnosi prema Jugoslaviji cesto bili pod znakom pitanja. Lider nesvrstanih, kolovodja zemalja u razvoju i oslobođilackih pokreta u svetu, bivsa SFRJ je potajno podrzavala ilegalnu antikolonijalisticku i antiimperijalisticku borbu komunistickog i treceg sveta. Ovu politicku odluku, koju su donosili Tito, Partija i drzava, na vojnom i policijskom planu, sprovodili su u delo Ozna, Udba i Sluzba drzavne bezbednosti SSUP-a, a i Kontraobavestajna sluzba JNA, tako sto su pomagali aktivnost oslobođilackih pokreta, komunistickih frakcija i ekstremista iz nesvrstanog sveta. Prvu internacionalnu pomoc, preko jugoslovenske tajne sluzbe, dobio je ?grcki Tito?, odnosno vrhovni komandant Demokratske armije Grcke, general Markos. Njegovo pravo ime je bilo Markos Vafijadis, bio je komunista, koji je sa trideset pet hiljada partizana, zeleo da se izbori za socijalizam staljinovog tipa u Grckoj. Pocetni udar na atinsku vlast izveo je na planini Olimp 28. oktobra 1946. godine, da bi dve godine kasnije, braneci Gramos u letu 1948. izgubio i bitku i rat i prebegao u Albaniju, a zatim u SSSR. Vezu Beograda sa generalom Markosom odobrio je licno Staljin, iako je sa Cercilom dogovorio da Grcka bude pod britanskom politickom kapom i odrzavao je Tito. Od politickih kadrova ilegalno su u Grckoj boravili Svetozar Vukmanovic Tempo, Lazar Kolisevski, Dimitrij Aleksijevski, Metodi Cento i Mihailo Apostolski. Zvanicne kontakte sa KP Grcke imao je Aleksandar Rankovic, a Josip Djerdja se kao diplomata u OUN, zalagao za grcko komunisticko pravo na samoopredeljenje. Oskar Davico i Mihailo Lalic su o narodnoj borbi grckih komunista pisali reportaze i scenario za film. Bio je to pravi politicki marketing za komunisticku Grcku u Jugoslaviji. Atina se cak bojala da ce Jugoslavija da mobilise Makedonce i da ih prebaci generalu Markosu u Grcku. Sanitetsku, vojnu i obavestajnu pomoc generalu Markosu, tajno preko makedonskih planina dostavljali su ljudi iz tajne policije Srbije: dr Velimir ? Braca Majstorovic, hirurg i nacelnik bolnice za grcke ranjenike u Katlanovu, potpukovnik Slobodan Krstic ? Uca, kao i Jovo Kapicic, dvadesetctvorogodisnji major Jovan Popovic, instruktor artiljerijskog naoruzanja iz Jugoslovenske Armije, specijalni Titov spijun Ivan Karaivanov, agent NKVD i instruktor Kominterne. Saradnici generala Markosa bili su i Djuza Radovic, Obrad Trninic, Milo Vrbica, Velimir Docnic, Svetislav Stojanovic, Petar Lucic. Oni su grckim partizanima samo u

prvoj godini gradjanskog rata doturili 3.134 protivpesadijskih mina, 6.550 protivtenkovskih mina, 9.177 kilograma eksploziva, mitraljeze MG-15. Jovo Popovic i Petar Lucic su obucili stotinu Grka da rukuju ovim oruzjem. Slobodan Krstic ? Uca imao je zadatak da generala Markosa ilegalno dovodi u Beograd na konsultacije i vraca natrag u Grcku. Pomoc je slata pod parolom ?Sve za front, sve za pobedu?! General Markos, medjutim, nije pobedio. Porazen je od englesko-grcke koalicije i moskovske klike, koja je 1948. zbog Rezolucije IB prestala da mu daje politicku podrsku. General Markos Vafijadis emigrirao je u SSSR pod imenom Mark Ivanovic, a Tito je dugo godina zbog ovakvog mesanja u unutrasnje stvari Grcke, imao diplomatskih problema, i sa Atinom, ali i sa Londonom.

Ta pomoc Jugoslavije, odnosno tajne sluzbe ?priateljima? iz belog sveta se ogledala u obuci, naoruzavanju, finansiranju i politickom pokroviteljstvu tih organizacija, pa cak i kada su neke od njih (?Crni septembar?, ?Muslimanska braca? i ?Nacionalna arapska omladina?) bile antikomunisticki i antijugoslovenski orientisane. U tim poslovima najaktivniji su bili general Jovo Popovic, ispred KOS-a JNA i visi inspektor Jovo Milos, ispred SDB Jugoslavije. Prvi je bio vojni strucnjak za lako, tesko naoruzanje i eksplozivna sredstva, koga su cenili Naser, Gadafi, Husein, Arafat, Asad i mnogi drugi nesvrstani lideri. Jovo Popovic, za koga se prica da je bio i dvojnik Josipa Broza Tita, saradjivao je sa priateljima iz Treceg sveta kao instruktor, koji je obucavao, na primer, Gadafijeve specijalce i Arafatove vojnike. Kada je postao direktor Instituta bezbednosti, osamdesetih godina, general Jovo Popovic je postao spretan trgovac jugoslovenskim naoruzanjem. Dobar deo i jednog i drugog posla, zbog medjunarodne javnosti i stranih spijuna general Popovic obavljao je ilegalno. Kada je pocetkom 1995. godine, svet obisla vest da je Saddam Husein slao svoje ljude u Jugoslaviju, kako bi im beogradski vojni hirurzi podarili plasticnom operacijom njegovo lice, u javnosti se stvorio utisak da je KOS, odnosno general Jovo Popovic 1985. godine, organizovao ovu ?proizvodnju? Sadamovih dvojnika.

Jovo Milos, Srbin iz Hrvatske, otac poznatih plivaca i reprezentativaca Nenada i Predraga Milosa, vudio je u SDB-u Jugoslavije, prvo Upravu za emigraciju, a posle i sektor AA prema oslobođilackim pokretima. Zavrsio je Udbinu skolu i kao covek koji govori nekoliko svetskih jezika dobio da vodi resore o stranim zemljama. U to vreme njegov rodjeni brat, radio je kao analiticar u SDB Hrvatske. Jovo Milos je uz pomoc svojih saradnika i saradnje sa stranim agenturama prikupljao i razmenjivao informacije o svim politickim, ali i teroristickim organizacijama u Trecem svetu. Milos je u vise navrata putovao u Afriku i Aziju, posebno na Bliski istok, i pokusavao da jugoslovensku saradnju sa tamosnjim pokretima sto vise legalizuje. Prepostavlja se, da se Jovo Milos u Siriji sretao i sa cuvenim Karlosom. Nekoliko godina ranije, kada je Karlos prvi

put dolazio u SFRJ, nacelnik Jovo Milos je bio taj koji je telefonom od Nemaca primio informaciju da ovaj svetski terorista leti iz Svajcarske za Beograd. Nemacki obavestajci su Milosu telefonom tako opisali Karlosa, da su znali i koje su bile boje njegove perle na patikama. Jovo Milos je odmah postavio zasedu Karlosu na aerodromu Surcin, ali kako je vest od Nemaca stigla kasno, nasa tajna policija nije uspela da ga identificuje prilikom dolaska. Karlos nije bio jedini strani terorista i revolucionar koji je dolazio u Beograd. Jugoslavija je za njih bila svratiste i skloniste. Kako je javnost rada najbolje pokrice za delovanje obavestajnih sluzbi, pa i SDB SFRJ, u Beogradu je, na primer, sedamdesetih godina otvoreno Predstavnistvo PLO, koje je vodio neko vreme izvesni Muhamed Nabhan. Ova palestinska ambasada sluzila je zapravo kao obavestajni i regrutni centar PLO u Evropi i na Balkanu. Preko nje su simpatizeri PLO dolazili u SFRJ na studije, ali i na vojnu, diverzantsku i obavestajnu obuku, a i jedan broj jugoslovenskih mladica angazovan je u Arafatovu armiju. Neki od tih dobrovoljaca bili su, na primer, Tomislav Marinac iz Zagreba, Zeljko Budimirovic iz Sarajeva, Ivica Radisic iz Beograda. Mnogima od njih nije bilo povratka iz Palestine, jer su stradali, a ostalima PLO i SDB nisu dozvoljavali da dezertiraju. Prema nekim slobodnim procenama, najmanje hiljadu Jugoslovena borilo se u redovima armije PLO. U federalnoj tajnoj policiji, na poslovima sa nesvrstanim prijateljima, pored Jove Milosa, radili su i Vitomir Fotic, Nebojsa Vidic, sin cuvenog politicara Dobrivoja Baje Vidica, Predrag Pedja Djordjevic. Obavestajnu saradnju sa sluzbama iz zapadnih drzava vodio je sam nacelnik SDB Zdravko Mustac, koji nije, prema ranijoj praksi, dozvoljavao da se u to mesaju republicki funkcioneri SDB. Takva praksa nametnuta je u SSUP-u posle dolaska Staneta Dolanca, koji je zajedno sa Mustacem drzao vezu, posebno sa nemackom i austrijskom policijom. U Ministarstvu inostranih poslova, odnosno u SID-u, a zatim u SSUP-u aktivran saradnik ? obavestajac za pitanja policijske saradnje bio je i Mitja Krajger, nacelnik SDB. Ta vojno- policijska tajna saradnja sa zapadnim zemljama, a posebno sa nesvrstanima, bila je pokrivena visokim politickim odlukama, snom o svetskoj komunistickoj revoluciji, koje su prestale da vase onog trenutka kada je SFRJ pocela da se raspada. Dobar deo tih organizacija i njihovih clanova, koje je Beograd nesobicno pomagao i zbog njih se kompromitovao kao jatak medjunarodnih terorista, danas, se bori na muslimanskoj i hrvatskoj strani protiv Srba u Bosni i Hrvatskoj, a ima indicija da podsticu i nemire u Sandzaku, na Kosmetu i Makedoniji.

Covek koji je umeo da se nosi sa nezvanim gostima iz nesvrstanog sveta i koji je brinuo o njihovom smestaju u Srbiji, bio je upravo Obren Djordjevic. U septembru 1975. godine, naime, u pravnji svog telohranitelja Klajna, iz Alzira za Jugoslaviju, preko Svajcarske, stigao je Ramirez Sanchez Ilic, poznatiji kao revolucionarni terorista Karlos. Tada je Karlos bio alzirski profesor arheologije, Dzordz Osharan, a Klajn je bio televizijski tehnicar. Putovanje je bilo

organizovano na najvisem nivou: predsednik Bumedijen je dobio dozvolu i licno se dogovorio sa predsednikom Titom. Jugoslaviju je izabrao kao neopredeljenu zemlju koja je bila odlicna polazna tacka za njegovo putovanje po Evropi. On je zeleo da regrutuje clanove ?2. juna?, RAF-a, Crvenih brigada i Nemackih revolucionarnih celija. Bilo je to u periodu kada je nemacka vlada nudila 50.000 maraka za hvatanje svakog sa spiska na kome se nalazilo cetrdeset ekstremista. Medju njima su bili Klajn, Gabrijela Tajdeman i Karlos. Medjutim, vecina teroristickih grupa nije bila zainteresovana za Karlosov predlog. Dok je citav niz zemalja trazio od Jugoslavije izrucenje Karlosa i Klajna, i nemackih terorista, Jugoslavija je dala pogresnu informaciju, da su alzirski profesor i njegov prijatelj vec odleteli za Bagdad.

Predsednik Tito je poslusao arapski savet: staviti neprijatelja na svoju stranu. Karlos je dobio dozvolu da svoju bazu stvori u Jugoslaviji. Jednu je imao u Beogradu, a drugu u Krusevcu. Cena je bila da ne sme da napada gradjane i posede Jugoslavije nigde na svetu. Tito je od Karlosa dobijao poverljive informacije, narocito o politickoj situaciji na Srednjem istoku. Citavu saradnicku mrezu Jugoslavije sa medjunarodnim teroristima iz Treceg sveta, formirao je zapravo Vadi Hadad, glavnokomandujuci u Komandi za specijalne operacije u inostranstvu Narodnog fronta za oslobođenje Palestine (skracenice KOSE FPLP). Ova tajna organizacija je osnovana 1968. godine i to, kako tvrde Amerikanci, pod kontrolom sovjetskog KGB-a, za koji je Vadi Hadad svesrdno i radio. Kako je Karlos bio njegov najpoverljiviji i najbolji saradnik, to CIA pretpostavlja da je i on radio za KGB. Da je to bilo moguce, govori i sama biografija Iljica Ramireza Sanceza. On je ovu biografiju ispricao i dr Obrenu Djordjevicu, koji ga je zajedno sa Draganom Mitrovicem uhapsio i saslusavao u Beogradu:

?... Rodjen sam 1949. godine u Karakasu, u porodici bogatog advokata prosovjetske orijentacije, koji je trojici svojih sinova dao revolucionarna imena Vladimir, Iljic, Lenjin. Skolovao sam se u Karakasu, Londonu i Parizu, i u Moskvi na Univerzitetu Patris Lumumba. Tu sam se i upoznao sa Palestincima, koji su me vodili na staziranje u Jordan i Liban, a onda me zavrbovali da radim za KOSE FPLP. Moj glavni mentor za terorizam bio je licno dr Vadi Hadad, sef palestinske internacionalne brigade. Kada je 1973. godine u jednoj akciji u Parizu nastradao Mohamed Budia, vodja evropske mreze KOSE FPLP, doktor Hadad je na to mesto postavio mene. U to vreme predstavljaо sam se kao peruanski ekonomista Karlos Martinez Tores... Ja sam revolucionar, moja borba je ideoloska, pravedna. Ja sam dosao u Jugoslaviju, ali ovde necu nista da napravim. Ja sam borac protiv imperijalizma, kriminalac nisam...? Karlosa i njegovog telohranitelja Klajna, uhvatili su Obren Djordjevic, Dragan Mitrovic i Jovica Stanisic iz Sluzbe drzavne bezbednosti Srbije, u hotelu ?Metropol?. Dr Djordjevic priznaje da je SDB Jugoslavije imao najavu od nemacke sluzbe

BND, da ce Karlos iz Svajcarske doleteti u Beograd. Nemci su imali sve podatke o Karlosu, cak i broj njegovih cipela. Dr Djordjevic, medjutim, nije mogao da odgonetne zasto sami Nemci, koji su kontrolisali ciriski aerodrom, nisu uhapsili ovog teroristu. Kada je dr Obrenu Djordjevicu i Dragana Mitrovicu, njegovom zameniku postalo jasno da Nemci zele da hapsenje Karlosa u SFRJ, iskoriste za medjunarodnu optuzbu protiv Beograda za podrzavanje terorizma, i kada su to preneli policijskom vrhu zemlje, ministar Franjo Herljevic je, uz konsultacije sa Titom, odlucio da se Sanchez Ramirez Iljic ne hapsi na policijski, vec na prijateljski nacin. Karlos je legitimisan i priveden u zgradu SSUP-a, u Sarajevskoj ulici, zajedno sa pratiocem Klajnom, koji je bio u hotelu ?Ekscelzior?. Hapsenje su, bez otpora, obavili Obren Djordjevic i Dragan Mitrovic licno. U zgradi SDB-a u Sarajevskoj ulici, Karlosa su sreli i videli ministar Franjo Herljevic, Mitja Krajger, ali ne i Jovo Milos. Dr Obren Djordjevic je puna dva dana po tri sata razgovarao sa Karlosom. Tim razgovorima prisustvovala je jedino jedna zena prevodilac. Pitanja koja je dr Djordjevic postavljao odnosila su se na osnovne podatke, ko je Karlos, sa kojim sluzbama saradjuje, zasto je dosao u Beograd, sa kim sve saradjuje u Siriji, Francuskoj, Alziru, i kakvi su mu buduci planovi. Sanchez Ramirez je jedino precutao odgovor na pitanje zasto je dosao u Beograd. Detaljno je govorio o svojim akcijama, o saradnji sa KGB, Stazi, Sekuritateom, SDB-eom. Pominjao je i imena svojih saradnika, otkrivaо je imena saradnika Mosada i prijatelja u ?Crvenim brigadama?. Posebno je govorio o vezama zapadnih politicara sa teroristima sa Bliskog Istoka. Njegov sagovornik, nacelnik tajne policije Srbije dr Obren Djordjevic, danas pretpostavlja da je Karlos dosao da bi aktivirao palestinske baze sa oruzjem, koje su se nalazile u Srbiji i samom Beogradu. Svi Karlosovi odgovori su bili iscrpljeni i iskreni i jos do danas nisu dostupni javnosti, jer nose oznaku ?drzavna tajna?. Dragan Mitrovic iz beogradske uprave SDB ispratio je Karlosa na avion. Cuveni revolucionar je bio preobucen u radnika ?Energoprojekta?, koji sa kolegama odlazi na rad u Irak, tako da nemacki BND nije mogao da otkrije kako je Karlos izasao iz Jugoslavije i kuda je otisao. Kako niko u SDB Jugoslavije i SDB Srbije nije ranije vidjao Karlosa, i nije znao kako on zapravo izgleda, tek kada su ga ispratili za Damask, nacelnici tajnih sluzbi Srbije i Jugoslavije, a i sam Obren Djordjevic i Dragan Mitrovic su se upitali da li je to zaista bio pravi Karlos? To pitanje i danas tisti dr Obrena Djordjevica. Medjunarodni terorista broj jedan, Iljic Sanchez Ramirez, poznatiji kao Karlos, prestao je da bude neuhvatljiv 1994. godine, kada je uhvacen u Sudanu i prebacen u Francusku, gde je trebalo da mu se sudi.

Drazino cutanje

Tek krajem sedamdesetih, kada je seo u stolicu nacelnika SDB Srbije, pedesetogodisnji Obren Djordjevic, prvi put je osetio i nemoc tajne policije. Zajedno sa saradnicima, nije mogao da se odbrani od ucestalih zahteva i

Federacije i Republike da progoni srpske intelektualce, emigrante i studente. Tada je Draza Markovic imao obicaj da imitirajuci Tita pita: ? Obrene, sta kaze carsija? Sve analize SDB Srbije, su, medjutim, pokazivale da ove kategorije ljudi, okupljene oko raznih tribina i pokreta, nisu opasne po ustavni poredak. Tako, medjutim, nisu razmisljali jugoslovenski i srpski politici, kojima je proizvodnja drzavnih neprijatelja bila uracunata u posao. Zbog političke simetrije sa Hrvatima, u Srbiji su proganjani Djilas, kao u Zagrebu Tudjman, Cosic kao Gotovac, Vlada Milanovic ? Revolucija kao Drazen Budisa, Ljuba Tadic kao Rudi Supek. Za cetadeset godina provedenih u drzavnoj bezbednosti, medjutim, Obren Djordjevic je punih cetrnaest bio svedok i nemoci SDB Srbije da spreci bujanje albanskog nacionalizma i sovinizma na Kosmetu:

?...Jos krajem sezdesetih godina, kada smo pokusavali da radimo zajedno sa Sluzbom na Kosmetu, shvatio sam da je to veoma tesko. Ja sam u Pristinu mogao da odem samo u protokolarnu posetu, jer nisam smeо da se mesam u rad tamosnje Sluzbe drzavne bezbednosti. Na celu te Sluzbe bio je Mehmed Sosi, silan covek, Jugosloven, ali njegov sef je bio Dzevdzet Hamza, koji ga je stalno ometao u radu. Bio sam u Pristini 1968. godine. Na ulici sam, odmah posle demonstracija, pokupio nekoliko letaka i parola i poneo u PSUP da ih prevedemo i posaljemo za Beograd u SSUP. Secam se da je jedna glasila □pca radi, Beograd se gradi!IO Sve sto smo preveli napisali smo u depesi, ali se tada pojavio Dzevdzet Hamza i rece: □depesa vam nista ne valja!PDan pre toga, kada su izbile demonstracije, mi smo doveli milicionare iz Novog Pazara. Njih dvadeset. Kada su iskocili iz landrovera demonstranti su pobegli glavom bez obzira. Nislije su u Podujevu razbile barikade i naterali nacionaliste u beg. Uzicani su brzo zaveli red u Vucitru. Kada su trinaest godina kasnije opet u Pristini izbili neredi, nije se nista ozbiljno uradilo da se oni sprece. Vojvodina i Kosmet su vec bile samostalne drzave. Nasa obavestenja o pripremama demonstracija su u politickom vrhu Srbije i Jugoslavije samo uzimana k znanju. Zauzvrat iz SDB Jugoslavije smo dobijali obavestenja opsteg tipa, koja smo mi iz SDB Srbije mogli da procitamo i u novinama. Jednom se cak i dogodilo da nam je Sluzba iz Pristine poslala zahtev da uhapsimo jednog novinara ?Politike?, jer je navodno lose interpretirao govor Mahmuta Bakalija na konferenciji za stampu. To sam ja odbio, ali mi je kolega sa Kosmeta rekao: ?ali ti je naredio!POdgovorio sam mu da naredjenja dobijam samo od RSUP-a i SSUP-a. Kad je pomenuo da je i Niman trazio hapsenje tog novinara, ja sam im predlozio da dodju u Beograd i da se objasne sa covekom. Tako su i uradili. Mi u SDB Srbije imali smo sve podatke o iseljavanju Srba sa Kosmeta i o novim demonstracijama. Dali smo ih Dobrivoju Vidicu, a on je odmah pozvao Nimanja i zatrazio susret sa njim. Ovaj mu je, medjutim, odgovorio: ? bude trebalo, doci cemo mi gore. Ne dolazite vi dole!PTako je i bilo. Kada su nemiri izbili, Viobran Stanojevic, ministar policije je mobilisao rezervni sastav milicije i zajedno sa redovnim sastavom, doveo ga na polazni položaj Raska ?

Kursumlijska Banja ? Bujanovac. Taj isti Nimani je odbio pomoc recima: ?moze srpska policija da dolazi na Kosovo!IO Mi smo se posle dva dana vratili iz Raske. Kako su se nemiri zaostrili, opet smo dosli na polazni polozaj, ali nas je Nimani opet odbio, a zatim i Franjo Herljevic tvrdnjama da su to □ samo nemirna deca...PTek treći put smo usli na Kosmet, ali u sastavu jedinica SSUP-a!??

Opsti bojkot prema Srbiji i njenom resavanju pitanja Kosova, pored albanskih rukvodilaca, pruzali su i rukovodioci SFRJ, pa i SSUP-a. Tadasnji nacelnik SDB Jugoslavije, inace, srpski kadar Srdan Andrejevic je, na primer, izbegavao sluzbene susrete sa Obrenom Djordjevicem, pa cak i zajednicka putovanja za Pristinu. Rezultati rada SDB Kosova i Metohije, prema izvestajima Sluzbe drzavne bezbednosti Jugoslavije, bili su zaista skromni. To se vidi i u Izvestaju SSUP-a za 1982. i 1983. godinu koji sam imao u rukama. U njemu je na 42. strani pisalo: ?Postojece saradnicke i druge pozicije Sluzbe, posebno SDB PSUP SAP Kosovo, po broju, kvalitetu i ugradjenosti, nedovoljne su za pokrivanje izdiferenciranih zarista neprijateljske delatnosti i lica u obradi SDB, i spori za stvaranje novih pozicija. SDB PSUP SAP Kosovo je, krajem 1982. godine koristila 115 saradnika i 581 operativnu vezu. U 1983. godini angazovano je 37 novih saradnika i stvoreno 127 operativnih veza. U obradi SDB PSUP Kosovo, trenutno se nalazi 286 lica: 135 prosvetnih radnika, 21 doktor nauka, 26 studenata, 16 inzinjera, 46 sluzbenika, 23 radnika, 10 penzionera, 6 svestenika, i 14 ostalih zanimanja. U SDB PSUP Kosovo, nisu u dovoljnoj meri koriscene akcije politice diferencijacije i kompromitujuci materijali do kojih je sluzba dolazila kroz istrage, za stvaranje saradnickih pozicija u cilju dubljih prodora u zarista neprijateljske delatnosti. Samo tokom 1982. izvrsereno je 450 pretresa, informativnih razgovora 200 i upozorenja za oko 600 ljudi. SDB PSUP Kosovo, pa i SDB SSUP SFRJ jos nema potpuniji pregled lica koja su posle dogadjaja na Kosovu presla u ilegalu ili emigrirala u Albaniju, na Zapad, u Tursku i Bugarsku, kao i u neke druge zemlje koje neprijateljski deluju protiv Jugoslavije. Nije se uspelo potpunije razjasniti bekstvo u emigraciju pojedinih organizatora nemira, medju kojima je i jedan pripadnik SDB PSUP-a Kosovo. U akciji ?ALOS ? nemiri?, koja je vodjena u cilju otkrivanja albanske obavestajne i politickе agenture na Kosovu, obavljeni su samo razgovori sa 150 izdiferenciranih lica i nisu postignuti zadovoljavajuci rezultati.? Kada je oktobra 1983. godine, na Tari odrzavano specijalno savetovanje policije o zbivanjima na Kosmetu, Jerko Bradvica iz SDB Jugoslavije i Dusko Zgonjanin, ministar bosanske policije, neprestano su pozurivali glavnog referenta Obrena Djordjevica da zavrsi izlaganje, jer se njima zurilo ? u lov na zeceve. Najzalosnije je, medjutim, bilo Djordjevicevo saznanje da i srpsko rukovodstvo nema vremena i strpljenja za policijske informacije o stradanju srpskog naroda i napadima albanskih nacionalista na Kosovu i Metohiji. Svi zahtevi da se te informacije objave u srpskoj stampi, nailazili su kod Draze Markovica i Petra

Stambolica na odbijanje. Obren Djordjevic je zato poceo da organizuje tajna savetovanja sa glavnim urednicima srpskih glasila u Beogradu. Prvo takvo predavanje, odrzao je u letu 1981. godine zajedno sa Vukojem Bulatovicem u listu ?Politika?. Aktiv OOSK ove novinske kuce bio je prosto zabezeknut, svedoci Djordjevic, podacima koje im je saopstio o Kosmetu, nacelnik tajne policije. Na slican, odbojan, nacin reagovali su Dobrivoje ? Baja Vidic, Draza Markovic i Petar Stambolic i 1984. godine. Tada je SDB Srbije sacinio specijalni izvestaj o albanskom nacionalizmu i posebno o antisrpskom delovanju Fadilja Hodze. Izvestaj je radjen u jednom primerku. Pisao ga je Radovan Cajic ? Caja sa namerom da bude predlozak krivicne prijave protiv Fadilja Hodze. Draza Markovic, Petar Stambolic i Dobrivoje ? Baja Vidic su, posle citanja ovog materijala samo uzdisali. Njihova reakcija je bila smusena. Baja Vidic je rekao: ? Nosite to od mene!

Draza Markovic je pokusao da bude logican: ? Dobro, dobro, ali to je samo vas policijski ugao posmatranja!

Petar Stambolic je bio kratak i recit: ? Jos nije vreme!

Celnici Srbije su tako odbili da daju saglasnost da se pokrene krivicni postupak protiv Fadilja Hodze. Taj unikatni dokument SDB Srbije, je zato bio dugo sakriven u arhivi kao strogo poverljiva i drzavna tajna. Ja ga prvi objavljujem za javnost, kao dokument u ovoj knjizi. Politicari su bili ona stepenica koju su rukovodioци tajne policije najteze prelazili prilikom izvrsavanja svojih zadataka. Desilo se tako jedne godine, na primer, da je prema informacijama SDB Srbije, na Kosmetu trebalo uhapsiti povecu grupu albanskih nacionalista i iredentista. Na spisku tajne sluzbe se naslo cak dve stotine ljudi. Hapsenja su krenula, u njima su ucestvovali i operativci iz Beograda, jer je medju sumnjivim osobama bilo i nekoliko stranih spijuna, ali se Mahmut Bakali tome usprotivio. Uhapseno je samo sedamdesetak ljudi, ali nijedan nije izведен na sud. Moma Unkovic i Obren Djordjevic su bili strasno ljuti, ne toliko zbog neuspele akcije, vec vise zbog toga sto su spreceni da rade svoj posao i sto su se obrukali. Nista manje problema sa Kosovom nije imao ni Djordjevicev zamenik, odnosno naslednik, Dragutin ? Dragan Mitrovic, samo zato sto je srpska bezbednosna nadleznost bila suzena na tzv. uzu Srbiju. O tome Mitrovic kaze: ?Srbija i Sluzba drzavne bezbednosti su fakticki bile odsecene od Kosova, i u samoj Federaciji, i u samoj Pokrajini. Sluzbeni podaci koje smo dobijali iz SDBJ i SDB Kosmeta bili su nepotpuni, pa je RSUP Srbije cesto donosio slobodne procene stanja u Pokrajini. Kako Srbija nije imala ovlastenja da vrsti bezbednosnu i kontraobavestajnu zastitu u celoj Republici, doslo je do jake penetracije stranih obavestajnih sluzbi i terorista. Konkretno, u samoj Sluzbi drzavne bezbednosti Kosova i Metohije radilo je desetak clanova ilegalnih albanskih organizacija i isto toliko stranih spijuna. Mi u SDB Srbije nismo skoro nista imali o albanskoj tajnoj sluzbi

Sigurimi, zato dole na terenu nismo ni mogli da otkrivamo spijune, vec samo izvrsioce politickih akcija. To i nije moglo da se uradi bez saradnje sa SDB Kosmeta, ali kako, kad su i njeni sefovi, Jusuf Karakusi, na primer, bili agenti Sigurimija. On je jos u vreme Mitje Krajgera odlazio u Albaniju, pa ga je nacelnik SDB Jugoslavije zbog toga saslusavao dva sata. Desetak godina kasnije, federalna Sluzba nije pratila Jusufa Karakusija, iako je za to bila nadlezna. Cak mu je i pomogla da pobegne sa Kosmeta. Da bi se sprecilo dalje bezbednosno ugrozavanje Srbije, RSUP je predlozio ustavni amandman, kojim su utvrdjena nova prava i ovlastenja, ali i obaveze tajne sluzbe u Vojvodini i na Kosmetu. Posle toga je donet i novi Zakon o unutrasnjim poslovima, cime se radikalno promenio odnos izmedju sluzbi drzavne bezbednosti unutar SR Srbije. Na Kosmet smo uspeli da posaljemo sezdeset operativaca SDB. Medjutim, situacija je i pored toga, krajem osamdesetih godina bila na Kosmetu vrlo slozena. U demonstracijama je ucestvovalo 60.000 ljudi, u strajkovima 25.000 lica, a privredno je 1.089 osoba, a 64 uhapseno. Imali smo podatke da albanski sovinisti spremaju teroristicke akcije. Vec se dogodilo osamdesetak pozara i trideset sabotaza. Iz Jugoslavije je za ovo vreme proterano pet stotina agenata albanske sluzbe Sigurimi. Tek hapsenjem organizatora demonstracija i strajkova, medju kojima su bili i Azem Vlasi i Ekrem Arifi, clanovi PK SK Kosmeta, krenulo se i u sasecanje korena albanskog nacionalizma i secesionizma?

Taj proces, medjutim, nije isao dovoljno brzo, jer je bio ometen, opet, od predstavnika saveznih organa, ali i od pojedinih srpskih rukovodilaca, koji su prihvatali teze iz Hrvatske i Slovenije, da su po SFRJ podjednako opasni i albanski, ali i malobrojni srpski nacionalisti sa Kosmetom. Kakav je odnos Federacije, tacnije i samog Saveta za zastitu ustavnog poretku SFRJ, bio prema albanskim nacionalistima na Kosmetu i Srbiji, vidi se iz Izvestaja sa sednice 26. decembra 1988. godine, gde se priznaje da SSUP i SDB Jugoslavije ne znaju ko su organizatori demonstracija u Pristini, ali zato znaju zasto su ta ?protestna okupljanja gradjana? organizovana. Objavljujem zapisnik sa te sednice Saveta, da bi se shvatila taktika federalne policije i samog drzavnog rukovodstva u kamufliranju kosovske drame. Da bi se ta slika, koja je nametana i javnosti, koliko-toliko promenila, Dragan Mitrovic je odlucio da sa poverljivim podacima Sluzbe drzavne bezbednosti Srbije izadje u javnost. U tu svrhu su koriscene redakcije dnevnih listova ?Borbe?, ?Politike?, ?Politike ekspres?, ?Vecernjih novosti?. U novinama su se pojavile price i feljtoni, o Dzevdzetu Hamzi, Fadilju Hodzi, Mahmutu Bakaliju, Azemu Vlasiju, Ademu Demaciju, Prizrenском procesu, tajnoj sluzbi Sigurimi, radjeni po materijalima iz SDB Srbije. Ti napisi su toliko iznervirali Staneta Dolanca i ostale clanove Predsednistva SFRJ, da su na jednoj sednici Saveta za zastitu ustavnog poretku SFRJ, zahtevali osnivanje komisije za utvrđivanje odgovornosti ljudi koji su te poverljive podatke doturili srpskoj stampi. Kako su ti napisi bili u funkciji nezadovoljstva i pobune Srba sa

Kosmeta, vrlo brzo SSUP i Predsednistvo Jugoslavije suocili su se sa srpskim mitinzima u Pokrajini, ali i u glavnom gradu. Saglasno svom otporu prema resavanju srpskog pitanja, Predsednistvo SFRJ je naredilo ministru savezne policije, a Dobrosav Culafic je to preneo na policajce: ?Sprecite Srbe i Crnogorce sa Kosmeta da dodju u Beograd!? Kada je na pragu devedesetih godina, postalo sasvim izvesno da se Hrvatska i Slovenija iskljucuju iz jugoslovenskog sistema bezbednosti, a posebno od kada je Srbija povratila drzavnost i nadleznost na citavoj svojoj teritoriji, u RSUP-u je doslo do velike teritorijalne reorganizacije policije. To je bilo potrebno da bi se dotadasnji pokrajinski sekretarijati unutrasnjih poslova razbili i ukljucili u RSUP, kako bi cinili jedinstvenu policijsku i bezbednosnu celinu. Umesto nekadasnjih devet regionalnih i sto sesnaest opstinskih sekretarijata policije, u Srbiji je formirano samo osamnaest vecih sekretarijata. Prema toj organizacionoj semi, u tim SUP-ovima su formirani i sektori Sluzbe drzavne bezbednosti, a u glavnom gradu Beogradu i posebna Uprava SDB. Jedino sto jos te 1990. godine, nije bilo reseno, a to je bio problem usklađivanja ovakve teritorijalne reorganizacije i samog Zakona o unutrasnjim poslovima sa novim Ustavom Srbije. Zivot je, naime, trazio brza resenja od zakona i ustava. Po recima Predraga Todorovic-a, tadasnjeg zamenika ministra srpske policije i neko vreme vrsioca duznosti ministra, Sluzba drzavne bezbednosti je vec tada bila kadrovski i tehnicki dobro opremljena da obavlja svoje kontraobavestajne i obavestajne funkcije. Poslove politice policije SDB Srbije, nije vrsila vec deceniju, pa ovom reorganizacijom nije ni imalo svrhe ukidati taj sektor rada. Ono sto mi je u intervjuu rekao Predrag Todorovic bilo je vrlo nezgrapno, ali zacudjujuće: ?Sluzba drzavne bezbednosti Srbije je, tvrdim kategoricno, poslednja u lancu odgovornosti za tragicna zbivanja i egzodus Srba na Kosovu i Metohiji. Mi, kao sluzba, Kosmet nikada nismo napustili. Tacnije, od svih jugoslovenskih tajnih sluzbi, mi smo dole bili jedini prisutni i mi smo jedini i ostali. Svi ostali su se povukli, i Hrvati, i Slovenci, i Makedonci, i Bosanci. Kako SDB Srbije ne odluceye i nije zaduzena da sprovodi politiku nacionalne ravnopravnosti na terenu, nije odgovorna ni za seobu Srba sa Kosmeta, ali i iz Sandzaka. Za to su krivi kosmetski i sandzacki opstinski fucioneri i republicki i pokrajinski politicari, koji nisu sprovodili srpsku drzavnu politiku.?

Unutrasnja stvar

Slabu poziciju, SDB Srbije je sedamdesetih i osamdesetih godina imala i u drugoj srpskoj pokrajini Vojvodini. Tamosnje politicko rukovodstvo, vodjeno idejama o autonomastvu, navodilo je SDB Vojvodine da medju Jugoslovenima i Srbima pronalazi neprijatelje drzave. Takav slucaj dogodio se i Romanu Milicu, profesoru, clanu PK SK iz Novog Sada 1975. godine:

?Nakon dvadesetogodisnje političke aktivnosti, uhapsen sam 25. avgusta 1975. godine. Nemilosrdno sam tucen, vredjan i ponizavan. Sedam meseci sam proveo u samici. Na pocetku istrage, funkcioneri državne bezbednosti iz Novog Sada su mi saopstili da imaju odresene ruke: ?Mi cemo ti biti istrazitelji, branitelji i sudije, ako zasluzis, a ako ne zasluzis, ne gine ti deset godina robije!? Proglasili su me ibeovcem, dvadeset godina posto je IB ugassen. Bacili su me u grupu izlapelih staraca. Montirali su mi tridesetpetodnevni tajni sudske proces. Proglasen sam za stranca da bi mi se lakse sudilo. Naključili su me narkoticima, da se ne bih zustro branio. Tuzilac nije protiv mene podneo nikakav materijalni dokaz, niti je imao svedoke za moju, navodnu, staljinisticku aktivnost. Branio sam se logikom nevinog coveka, bez advokata i dobio deset godina strogog zatvora. Tek kada sam postao robijas, saznao sam da sam stradao zato jer sam kao politički aktivista OK SK Novog Sada ustao protiv privrednih kriminalaca u preduzeću ?Idol?, ali i protiv njihovih mocnih zastitnika iz tog istog gradskog komiteta partije!?

Ima ljudi koji smatraju da Radmilo Bogdanovic i Predrag Todorovic kao celnici RSUP-a, pa zatim i Bora Tomic kao nacelnik javne, i Dragan Mitrovic, kao sef tajne bezbednosti, nisu na najbolji nacin ?odradili? vojvodjanski i kosmetski problem. Bili su kao nekadasnji Jugosloveni, isuvise meki, po shvatanju novih političara, za ostar obracun sa autonomasima i secesionistima. Bilo je najava da bi novo srpsko rukovodstvo ponovilo Brionski plenum i na taj nacin razvlastilo Sluzbu državne bezbednosti Srbije, ali se od takve ideje odustalo, kada se osetilo da su rukovodioci srpske tajne policije spremni na ostavke i penzionisanje. Oni su, sem Radmila Bogdanovica i Predraga Todorovica, naglo i penzionisani 1990. godine, uz obecanja da ce biti prebaceni u diplomaciju i u politiku. Dragana Mitrovicu je cak nudjeno mesto konzula, prvo u Kanadi, a zatim u Kini. To mu je nudio Zoran Miskovic, tadasnji generalni sekretar SIV-a, desna ruka Ante Markovica i sin generala Ivana Miskovica ? Brka. Mitrovic i Miskovic su se znali jos iz mladih dana, jer je Zoran svojevremeno radio u Sluzbi državne bezbednosti Srbije, kod nacelnika Miodraga Naumovica. Doduse, to koketiranje Miskovica mladjeg sa tajnom sluzbom, ostavilo je velikog traga na njega, jer je kasnije neprestano zudeo da se vrati u policiju. Koristeci veze oca Ivana Miskovica i strica Milana Miskovica, potomci, sin i kćerka generala Brka su vec radili u SSUP-u. Njemu, Ivanu Miskovicu je i zet Milan Nikolic bio tajni policajac SDB Jugoslavije. Kontraobavestajac Dragan Mitrovic je u tajnu sluzbu Srbije usao kao student prava. Mitrovic je rodjen 1939. godine. Dvadesetak godina kasnije, bas kada je primljen u SKJ, zajedno sa svojim kolegama Miodragom Naumovicem i Ilijom Simicem pozvan je na poverljiv razgovor sa Srbom Savicem, sefom srpske policije. Zvanicno angazovanje ovih studenata prava, bilo je pokriveno konkursom za posao u ?Morava filmu?. Razgovor je obavljen u zgradi Udbe, Brankova broj 25, soba broj 25. Posle tog susreta sa Srbom Savicem, i Simic, kasnije sudija, i

Naumovic, kasnije policajac, i Mitrovic kontraobavestajac, postali su operativci tajne sluzbe Srbije. Dragan Mitrovic je tada upamlio Saviceve reci: ?Ko jednom ovde udje, vise ne izlazi!?

Posle nekog vremena Ilija Simic prelazi u pravosudje, a Naumovic i Mitrovic su otisli u vojsku, u Bilecu. Kada su se vratili, posao ih je cekao. Miodrag Naumovic je radio kao inspektor za politicki kriminal. Njegov zadatak je bio da prati svoje bivse profesore Mihajla Markovica i Mihajla Djurica, sto je izazvalo revolt kod njega, pa je odlucio da iz tajne predje u javnu policiju. Dragan Mitrovic je, medjutim, ostao u tajnoj sluzbi. Danas se dobro seca svog prvog zadatka u Udbi: ?Rekli su mi samo: ?s u drzavnu bezbednost ZTP.PIma mnogo problema oko bezbednosti. Na glavnoj zeleznickoj stanicu dobio sam sobu na spratu. Moj posao je bio da, izmedju ostalog, pregledam stanicu, vrsim i tehnicki pregled pruge od Beograda do Panceva. Kad su Tito, Leka, Kardelj i drugi funkcioneri isli u lov, ja na prugu. Kad Krcun ide u Uzice, ja na prugu. Kad je Tito negde putovao, pregledali smo prugu po tri puta dnevno. Kod tunela Ripanj, vojni KOS je cuvao prugu unutra, a mi iz SDB napolju, na kisu i mraz. Nasi politicari su se strasno bojali atentata. Pregledi pruge i tunela su nekada bili svakodnevni, i leti, i zimi, nema veze. Znao sam svaki prag i svaki tunel od Batajnice do Mladenovca napamet. Onda je dosla 1966. godina i ja sam se spasao. Komisija za deformacije u Udbi me saslusavala i pustila. Naredne godine sam presao u kontraobavestajni sektor SDB Beograda. Moj zadatak je bio da pratim Zapad. Amerikance i Engleze, pre svega. Cak sam zbog obuke i ucenja engleskog jezika, bio poslat na jednogodisnji kurs u London. Stanovao sam u jednoj engleskoj porodici, a po platu sam isao u nasu ambasadu, kod Baje Vidica. U Veliku Britaniju sam usao kao privredni predstavnik, ali su Englezi vrlo brzo otkrili ko sam ja zapravo.? Njegov kolega Danilo Danilovic, poznatiji kao Daniluska, kontraobavestajac po nemackoj sluzbi BND, je isao na usavrsavanje nemackog u Berlin i Bec. Danilovic se u slobodnom vremenu bavio estradom. To je rukovodstvu u Sluzbi drzavne bezbednosti smetalo, pa je Danilovica jednog dana stavilo pred iskusenje: ili sluzba ili harmonika. Daniluska se opredelio za muziku i nije se pokajao. U beogradskoj Upravi SDB Dragan Mitrovic je radio ?prema CIA? i Zapadu. Kasnije je dogurao do sefa kontraobavestajnjog sektora i zamenika nacelnika beogradske tajne sluzbe. Postao je i predavac iz predmeta drzavne bezbednosti na Visoj skoli unutrasnjih poslova u Zemunu. Mitrovic je tada ucestvovao u hapsenju velikog nemackog spijuna Hansa Pitera Rulmana. Ovog dvostrukog spijuna Nemacke i KGB, pratili su i hapsili i operativci KOS JNA, jer je od podoficira Hilmi Tacija izvlacio podatke o Armiji i SDB Srbije, posto je imao saradnike i medju civilima. Istragu je, takodje vodio KOS, a kontrolori istrage bili su Dragan Mitrovic i Milan Tepavcevic iz srpske tajne sluzbe. Bilo je to po direktnom Titovom nalogu. Josip Broz je htio da tako pritisne Vilija Branta, kako bi Nemacka platila Jugoslaviji ratnu odstetu. Titov policijski trik je uspeo.

Mitrovic pamti Rankovica, Krcuna, ali mnogo vise Srbu Savica, bivseg krojaca iz Zajecara, koji je bio sef srpske policije. Nabusit, prek, imao je obicaj da samara svoje saradnike. Savic je Mitrovicu pruzio priliku da shvati svu sustinu profesije tajnog policajca. Dogodilo se to pocetkom 1966. godine, kada su Dragan Mitrovic i Dragan Nedeljkovic, sef Udbe u ZTP dobili zadatak da ispitaju slucaj kupovine 125 lokomotiva u inostranstvu. Saslusavajuci cinovnike Jugoslovenske zeleznice, pregledom dokumentacije, ova dvojica su zaključili da je Marjan Dermastija, generalni direktor JZ, Slovenac, uzeo debelu proviziju od Svedjana, da bi kupio njihove dizelke, iako su francuske bile jeftinije. To su Mitrovic i Nedeljkovic i napisali u svom izvestaju, koji su predali Srbi Savicu. On ih je za to pohvalio i izvestaj odneo u federaciju. Vrlo brzo, medjutim, Dermastija je saznao za nalaz Udbe Srbije i preko svojih ljudi iz CK SKJ i Udbe Srbije organizovao politicku i partijsku hajku na Mitrovica i Nedeljkovica. Srba Savic je tada cutao. Kada je odrzan Brionski plenum, taj slucaj privrednog kriminala i istrage tajne policije Srbije, direktor Marjan Dermastija je prikazao kao deformaciju Udbe Beograda i posebno operativca Dragana Mitrovica. Drugo lose iskustvo o odnosu politike i tajne policije, Mitrovic je iskusio kada je 1982. godine, umro Aleksandar Rankovic. Moma Unkovic je tada bio sef SDB Beograda, a Mitrovic zamenik, koji je imao zadatak da ?pokriva? sahranu Rankovica. Oko sto operativaca drzavne bezbednosti glavnog grada, dobilo je zadatak da belezi okupljanje Srba u Beogradu. Podaci SDB Srbije sa terena i iz prestonice su kazivali da ce sahrana biti masovno posecena i da ce na nju doci ljudi iz citave Jugoslavije, sto povecava mogucnost izbijanja nacionalistickih ekscesa. O tome je Mitrovic izvestio Ivana Stambolicu i zatrazio pojicanje od javne bezbednosti u ocuvanju reda i mira i sprecavanju da se sahrana pretvorи u velikosrpski miting. Stambolic je ravnodusno presao preko takve ocene SDB Beograda, sve dok iz CK SKJ, a i iz CK SK Srbije nije, posle politicke analize sahrane Aleksandra Rankovica, dobio prekor, da je GK SK Beograda dopustio ?srpskim nacionalistima da mitinguju?.

Kada je Obren Djordjevic iz SDB Beograda presao da vodi Sluzbu drzavne bezbednosti Srbije, poveo je sa sobom i Dragana Mitrovica. Sredinom osamdesetih, Mitrovic je vec bio i nacelnik SDB Srbije sa hiljadu i tri stotine radnika. Kada je ministar srpske policije Svetislav Lalovic, na tzv. koordinaciji sa politickim rukovodstvom, pomenuo ime coveka koga predlaze za nacelnika, Draza Markovic je glasno upitao: ?Ko je i odakle je taj Mitrovic???. Bilo je to 1985. godine, u vreme kada je hipoteka IV plenuma, koja je dvadeset godina pritiskala srpsku tajnu policiju, pocela da se rusi i SDB Srbije da staje na svoje noge. Poucen Brionskim plenumom, novi nacelnik Dragan Mitrovic je izbegavao da se priblizi svim politcarima i politickom vrhu republike i federacije, da ne bi u prvoj politickoj cistki izgoreo zajedno sa njima. Njegov rad je bio dobro organizovan. Svako jutro je prvo citao depese sa terena i izvestaje operativaca i nacelnika odeljenja, zatim je o tome referisao ministru

policije. Svakoga dana odrzavan je Kolegijum RSUP-a, na kome su u sirokom sastavu rukovodilaca policije, razmatrana pitanja iz rada i tajne i javne sluzbe bezbednosti. Najdelikatnije probleme iz rada SDB resavali su u cetiri oka samo ministar policije i nacelnik tajne sluzbe. Posle toga bi Mitrovic drzao svoj Kolegijum SDB, informisao nacelnike o ministrovim naredjenjima i dogovarao sa njima skice operativnih akcija. Jednom mesecno se odrzavao i sastanak sa nacelnicima centara SDB Srbije u unutrasnjosti, i Kolegijum SDB SFRJ, na koji su dolazili nacelnici tajnih sluzbi republika i pokrajina. Ti sastanci su, obicno odrzavani u Institutu bezbednosti na Banjici. Na njima su, i kada nisu vise radili u policiji, obicno pored ministra Dobrosava Culafica i nacelnika Zdravka Mustaca, prisustvovali i Stane Dolanc, clan Predsednistva SFRJ zaduzen za pitanja bezbednosti i general Jovo Popovic, direktor Instituta bezbednosti. Od politickih skupova, nacelnik srpske tajne policije Dragan Mitrovic odlazio je jednom mesecno na sednicu republickog Saveta za zastitu ustavnog poretku, a sam, po pozivu u GK SK Beograda, CK SK Srbije, Predsednistvo Srbije i kod Slobodana Milosevica. Ivan Stambolic je imao obicaj da mu dolazi u kancelariju, u trenerci, popodne, izmedju dva dzogiranja. Mitrovicev zamenik, bio je Milivoje ? Milo Savkovic, a pomocnici za kontraobavestajni, spoljni sektor Jovica Stanisic, a za unutrasnji Moma Radosavljevic. Kasnije je ovaj odsek politicke policije vodio i Ranko Savic, koga je Mitrovic planirao za naslednika na mestu nacelnika SDB Srbije. Savic je bio vrlo revnosan u radu sa disidentima, pre svega Djilasom i Cosicem, a i u vrbovanju novinara za saradnike SDB Srbije. Savetnik Mitrovicu je bio Dragan Vitomirovic. Centralna SDB u RSUP-u imala je 1985. godine, dve stotine radnika u sest odeljenja. Analitiku je tada vodio Pavle ? Paja Bogdanovic, a u njoj prvi sektor Milan Tepavcevic, a drugi Bosko Orelj. Nasledio ga je Predrag Aleksic. Tehniku je drzao Mica Ignjatovic. Treće odeljenje unutrasnjeg neprijatelja drzao je Misa Vilotic. Peto odeljenje spoljnog neprijatelja, kontraobavestajno vodili su, kasnije u sektoru Istok Milan Tepavcevic, i u sektoru Zapad Bosko Orelj. U sestom odeljenju za obezbedjivanje srpskih rukovodilaca, sef je bio Radomir ? Ciga Cokic. Medju zaposlenima nije bilo mnogo zena operativaca. Samo jedna novinarka iz kuce ?Politika?, primala je platu kao kontraobavestajac. Podela izmedju kontraobavestajaca i politickih policajaca za tzv. unutrasnje neprijatelje, u SDB Srbije je uvek postojala i bila je dosta stroga. Medjutim, nijedan operativac nije mogao da bude dobar kontraobavestajac, ako nije istovremeno bio i solidan obavestajac. To su, na primer, bili Ranko Savic, zaduzen za kontrolu inteligencije, kulture i medija, a Zoran Sreckovic iz Gornjeg Milanovca je pokrivaо disidente. Posebna paznja se vodila o dr Vojislavu Seselju, koga je politicki progonilo kompletно Predsednistvo SFRJ. Dr Vojislav Seselj je u SDB Srbije imao svoj dosije, od onog trenutka kada je iz Sarajeva dosao u Beograd. Za njim je stigla i kopija njegove dokumentacije iz SDB BiH i iz KP doma u Zenici. Taj dosije je bio pasivan sve do trenutka, kada je Seselj 1985. godine, poceo javno i u svojim knjigama da napada Josipa Broza, Branka Mikulica,

Staneta Dolanca i generala Nikolu Ljubicica. Oni, medjutim, nisu sluzbeno trazili hapsenje dr Seselja, jer su se bojali da bi time izgradili njegov kult buntovnika i disidenta. Tajno, medjutim, Dolanc i Mikulic su preko GSUP-a Beograd, gde je SSUP imao dobre veze, vrsili cesta hapsenja Seselja, mimo znanja i odobrenja RSUP-a Srbije. Time je Beograd optuzivan za represiju nad piscima, tj. disidentima. Zbog toga su se dvojica policajaca Svetisav Lalovic, ministar srpske policije i Nikola Curcic, sef gradske policije ostro raspravljali. Cak je i Slobodan Milosevic 1987. godine, morao da intervenise kod Dragana Mitrovica, nacelnika SDB Srbije, da se dr Vojislav Seselj pusti iz zatvora, gde su ga tajno odveli radnici GSUP-a, po naredjenju Staneta Dolanca.

To policijsko nejedinstvo izmedju RSUP-a Srbije i GSUP-a Beograda, bio je osnovni razlog sto je prvo izvrsena zakonska transformacija srpske policije 1989. godine, a zatim su usledila i velika kadrovska pomeranja 1990. godine. Tek donosenjem Zakona o unutrasnjim poslovima RSUP Srbije je preuzeo nadleznost i nad GSUP-om grada Beograda. Zateceni ?stari? kadrovi su preko noci pomereni. Nikola Curcic, prvi gradski policajac je prebacen u Institut bezbednosti,a na njegovo mesto je sa aerodroma Beograd doveden Rade Markovic. Nove kadrove namestao je novi ministar srpske policije Radmilo Bogdanovic, koji je uz pomoc generala Petra Gracanina dosao iz Republickog sekretarijata za ONO i DSZ. Ministar je, doduse, imao jedanaestogodisnje iskustvo policajca u Svetozarevu, gde je radio u Odeljenju za pasose, ali kadrovi pridosli iz Vranja, Leskovca, Sokobanje, Pirota, Bijeljine i Kragujevca nisu. O tome mi je smenjeni nacelnik Miroslav ? Mirko Gojkovic iz GSUP-a licno pricao: ?U RSUP-u, na primer, radi i bivsi zajecarski tuzilac Radovan Surjanovic kao pomocnik republickog sekretara, dok je nacelnik Uprave za suzbijanje kriminaliteta izvesni Stojan Misic. Ovaj covek je radio u ?Simpu? Vranje, odakle je prebacen u SUP Vranje, a posle u Beograd. Petar Zekovic je doveden za nacelnika Odeljenja za privredni kriminal iz SUP Sokobanja, a bivsi predsednik Opstinskog suda iz Bijeljine, mladi Bosko Popovic postao je nacelnik za opsti kriminal u RSUP-u Srbije. RSUP Srbije je ovakvom kadrovskom politikom pokusao da sroza ugled SUP-a Beograd. Mnogi strucni ljudi i vredni policajci su otisli u penziju, bas zbog takvih amatera, koji su se iz politike uselili u RSUP Srbije i SUP Beograda. To su ljudi koje vise interesuje vlast nego policijska sluzba...?

Spaljivanje dosjea

Niko, pa ni u samoj tajnoj policiji Srbije, ne zna koliko je pocetkom devedesetih u njoj bilo spoljnih saradnika, jer je svaki operativac i svaki centar imao svoju mrezu dojavljivaca. Nijedan od njih nije potpisivao nikakvu pristupnicu SDB-u Srbije. Radili su na rec i za male pare, uz dozu velikog patriotizma. Svaki od tih saradnika bio je zasticen sifrovanim imenom: ?Darko?, ?Volga?, ?Sibir?,

?Ivica?, ?Marica?, ?Hasan?, ?Muhamed?, ?Janko?, ?Crni Djordje?. Cim je postao prvi covek Srbije 1988. godine, Slobodan Milosevic je, na primer, zahtevao od Dragana Mitrovica, sefa Sluzbe drzavne bezbednosti da mu dostavi imena njihovih agenata. Vidno se iznenadio kada je dobio odgovor da imena ne moze dobiti, jer ih nacelnici ? ne znaju, a ni sam Mitrovic ih ne zna, a i da ih zna, ne sme da ih da, jer je to najveca poslovna tajna sluzbe bezbednosti. Bas takvi ljudi, spoljni saradnici, saznali su da KOS JNA prisluskuje Slobodana Milosevica u njegovom vlastitom stanu i da Armija ima i Milosevicev dosije. Tu akciju prisluskanja, vojni obavestajci su obavili i februara 1987. godine, kada su po naredjenju generala Ilike Ceranica iz KOS-a i admirala Branka Mamule, zagovornika slabe Srbije i jake Jugoslavije, pratili razgovore novog srpskog partijskog vodje Slobodana Milosevica. Kako je zapisano u izvestaju saradnika SDB Srbije, Slobodan Milosevic se zalio prijateljima i saradnicima da je u stanu pronasao bezicni prisluskickac na zidu, kod garnisne iznad prozora. Uznemiren zbog toga, predsednik Predsednistva CK SK Srbije je pozvao ministra policije Svetislava Lalovica i upitao ga ko je to ucinio. Lalovic je odgovorio da ne zna, jer porodica Milosevic odavno odbija mere obezbedjenja RSUP-a Srbije. Zatim je Slobodan Milosevic pozvao neke svoje prijatelje i oni su taj mikrofon skinuli sa garnisne. To je sve kod Milosevica rodilo sumnju da ga ili neko iz SDB Srbije ili neko iz KOS-a JNA tajno prisluskuje. U tajnoj sluzbi je napravljena rekonstrukcija dogadjaja i zaključeno je, da bi taj posao mogao da izvede Milan Damjanovic, potpukovnik sa svojim prijateljima iz GK SK, koji nisu trpeli Milosevica. Ovaj licni ?bezbednjak? tadasnjeg ministra vojnog, drzao je uz sebe stalno Dusana Stupara, sefa beogradske tajne sluzbe, koji je Damjanovicu neprestano donosio informacije o radu SDB Srbije, CK SK Srbije, GK SK Beograda i posebno o Draganu Mitrovicu, nacelniku srpske tajne policije. Sam Mitrovic sumnja da ga je KOS, odnosno Damjanovic prisluskvao, pratio, a jednom prilikom i pretresao njegov stan u Ulici Kralja Milutina. Potpukovnik Damjanovic je bio kadar Staneta Broveta, admirala VOS-a, jos iz vremena kada su zajedno sluzbovali u Londonu. Iza Milana Damjanovica bi mogao, prepostavlja Mitrovic, da стоји admiral Branko Mamula, tada savezni sekretar za narodnu odbranu. Pored toga sto nije trpeo Slobodana Milosevica kao velikog srpskog nacionalistu, admiral Mamula ga nije podnosio i zato sto je ovaj bio miljenik njegovog konkurenta, generala Nikole Ljubicica. KOS UB JNA je u vise navrata poturao Slobodanu Milosevicu ?krtice? i u kancelariju na Novom Beogradu, gde su uoceni i tragovi obijanja radnog stola u samom kabinetu. U ?bubice? je sumnjaо i Slobodan Jovanovic, glavni urednik ?Politike ekspres? 1989. godine. Posle slucaja Stupar u Beogradu je doslo do velikog antagonizma, pa cak i direktnog izbegavanja saradnje izmedju SSUP-a SFRJ, KOS JNA, GSUP-a Beograda i RSUP- a i SDB Srbije. Glavni grad je postao, tvrdi Dragan Mitrovic, slobodno loviste za sve (kontra)obavestajce iz svih jugoslovenskih republika, pokrajina i same federacije, koji su jurili ?svoje? nationalisti. Najagresivniji su bili Bosanci, jer su u Beogradu proganjali Vuka Draskovica, dr

Vojislava Seselja i mnoge penzionisane generale, cija su dosjea doneli i u tajnu sluzbu Jugoslavije, a neka i u kartoteku SDB Srbije.

SDB Srbije, u drugoj polovini osamdesetih godina, imala je pedeset hiljada imena u svojim arhivama. U tajnoj sluzbi Srbije su postojali tzv. Operativni fond, sa dosjeima aktivno pracenih lica i Arhivski fond sa pasivnim i zastarem dosjeima, koji su se najcesce ili spaljivali ili slali u Istoriski arhiv Srbije. U toj kartoteci aktivnih ?drzavnih neprijatelja?, Sluzba drzavne bezbednosti Srbije je imala 22.000 imena, ali je ofanzivno radila samo prema tri- cetiri hiljade ljudi u zemlji i svetu. Na jednom od tih dosije bilo je ispisano i ime Dusana Mitevica, direktora beogradske Televizije. Njegovu proveru, jos u fazi kandidature, trazio je Dusan Ckrebic, pa je u SDB Srbije nastao materijal sa dvadeset i pet stranica teksta o licnosti i delu Dusana Mitevica. Zbog pritisaka iz SDB Jugoslavije i posebno iz SDB Bosne i Hercegovine, srpska tajna policija je osamdesetih otvorila i dva nova dosjea. Jedan za dr Vojislava Seselja, a drugi za Vuka Draskovica zbog srpskog nacionalizma. Za SDB Srbiju to su bili pasivni dosjei, jer fakticki protiv njih nije nista preduziman. Samo je jednom, Ranko Savic, piscu Vuku Draskovicu oduzeo pasos. To je trazio Stane Dolanc zbog Draskovicevih antijugoslovenskih nastupa u inostranstvu. Dva-tri dana kasnije, medjutim, licno Slobodan Milosevic, navodno zbog intervencije patrijarha Pavla, trazio je od SDB Srbije da se Vuku Draskovicu vradi pasos. Zbog toga se kod Dragana Mitrovica javljao telefonom i sam Vuk Draskovic. Pokazivao je inspektoru Ranku Savicu poziv australijskih Srba za posetu petom kontinentu, da govori o Svetom Savi i pravoslavlju, pa je tadasnji sef Odeljenja za unutrasnju problematiku, ljut vratio taj pasos. Vuk Draskovic je tom prilikom potpisao zvanicnu izjavu za SDB Srbije, po zahtevu nacelnika Dragana Mitrovica, u kojoj je obecao da ce se u Australiji ponasati kao lojalni gradjanin Srbije. Ranko Savic je tu Draskovicevu izjavu sa sluzbenom beleskom polozio u Draskovicev dosije, koji je vec desetak godina postojao u srpskoj tajnoj policiji. Taj dosije je otvoren posle hajke na Vuka Draskovica u BiH zbog knjige ?Sudija?, i romana ?Noz?, a prosiren posle Vukovih istupanja na Slobodnom univerzitetu, u Odboru za odbranu misli i sloboda, na tribinama u Francuskoj 7. Vuk Draskovic je bio registrovan kao srpski veliki nacionalista, zajedno sa suprugom Danom koja ga je, uglavnom, kako su tvrdili operativci SDB i gurala u te disidentske krugove i kasnije u emigraciju.

Savet sa zastitu ustavnog poretku Republike Srbije odlucivao je o tome koji ce dosjei i arhive SDB biti unisteni, a koji ne. Dok je Radmilo Bogdanovic bio ministar, clanovi tog foruma bili su Aleksandar Mitrovic, Dusko Mihajlovic, Slobodan Unkovic i Dragan Mitrovic. Sve odluke o spaljivanju dosjea srpskih disidenata i tzv. nacionalista, donecene su jednoglasno. Jer, kada su Dusko Mihajlovic i Slobodan Unkovic culi da se u arhivama nalaze dosjea profesora

Ljube Tadica, Zagorke Golubovic, dr Mihaila Markovica i mnogih drugih intelektualaca, rekli su u glas: ?To bi trebalo unistiti!?

Vecina srpskih politikara volela je da bude okruzena operativcima drzavne bezbednosti. SDB Srbije je pratila Draza Markovica svuda po Srbiji, cak i kada je isao u privatne posete. Jedini koji nije trpeo ?debejce?, bio je Ivica Stambolic, ali je voleo da cita njihove izvestaje o magazinima ?Duga? i ?Intervju?. Zato mu se jednom prilikom i dogodilo u beogradskoj Skadarliji da je naleteo na pripitog Srbina, koji ga je neukusno izvredjao. Pravi razlog zbog cega je prvi voleo obezbedjenje tajne sluzbe, a drugi ne, lezao je u cinjenici da su i Draza Markovic i Ivica Stambolic voleli prijatno zensko drustvo, ali sa i bez sluzbenih svedoka. Mada drugih kontakata rukovodstvo Sluzbe drzavne bezbednosti sa politikarima nije imalo, jer su oni vise voleli da svoja naredjenja izdaju ministrima policije, nego li sefovima tajne sluzbe, ipak, je njihova sudbina umnogome zavisila bas od volje i moci tih politikara. SDB Srbije, naime, najvise kadrovski, a i operativno pogadjala je podeljenost Republike na tzv. uzu Srbiju, Vojvodinu i Kosmet, pa i grad Beograd. Svaka od ovih republickih jedinica imala je svoju drzavnu bezbednost, nezavisnu u mnogo cemu od centrale u SDB Srbije. Ta njihova samostalnost bila je toliko izrazena, da se, na primer, mnogo puta desavalo da SDB Vojvodine izvrsava naloge dobijene iz SSUP-a ili iz RSUP-a Hrvatske, a ne iz RSUP-a Srbije. Najslikovitiji primer za to je bio slucaj novinarke Ranke Cicak.

Kada je izbila tzv. ?svinjska afera?, o cemu je Ranka Cicak kao dopisnik ?Vjesnika? vrlo aktivno pisala, preko noci se nasla u zatvoru. Nalog je dao Petar Palkovljevic ? Pinki, vojvodjanski ministar policije na mig funkcionera iz Zagreba i samog Staneta Dolanca iz Beograda. Kako je Ranka Cicak svojevremeno ucestvovala u razbijanju hrvatskog spijunskog centra, koji je bio smesten bas u dopisnistvu ?Vjesnika?, na uglu Nemanjine i Sarajevske ulice u Beogradu, Sluzba drzavne bezbednosti ju je izvadila iz zatvora i prebacila u Rim. Pinkiju je u Novi Sad poslat inspektor Ratko Sikimic da prikupi dokaze o njegovim zloupotrebama i muckama Slobodana Tadijina, tadasnjeg sefa u Sluzbi drzavne bezbednosti Vojvodine. Zato se nacelnik pokrajinske policije vrlo brzo, umesto Ranke Cicak, nasao iza brave. Kao protivnik autonomasa, novinarka Ranka Cicak je krajem osamdesetih aktivno ucestvovala u organizovanju vojvodjanskih Srba, preko Milice Grkovic i Miroslava Solevica i obaranju Boska Krunica. Bliska vrhovima SDB Srbije, ali i Predsednistvu Srbije, novinarka Ranka Cicak je postala siguran oslonac zamenika nacelnika SDB Srbije Jovice Stanisica. Prepostavlja se, da bas kao dobro obavestena novinarka, Ranka Cicak, najbolje zna kako je nastala humoreska ?Vojko i Savle?, koja je pisana na osnovu dosijea generala Gojka Nikolisa i akademika Pavla Savica iz KOS-a JNA i SDB Beograda. Po jednoj verziji ljudi iz srpske tajne policije, humoresku su smislili admiral Branko Mamula i Buca Pavlovic, a napisao je

knjizevnik Vidosav Stefanovic. Redigovao je novinar Radmilo Kljajic, koji je i doneo u list ?Politika?. U toj aferi i Sluzba drzavne bezbednosti Srbije je videla priliku da se obracuna sa projugoslovenskom strujom u tajnoj sluzbi grada Beograda, pa je zato formirala specijalnu komisiju za utvrđivanje odgovornosti nacelnika Dusana Stupara. Ovog ?debejca?, funkcionerima je najvise prozivao Zoran Cicak, sin Ranke Cicak. U komisiji su bili Milo Savkovic, predsednik, Milan Tepavcevic i Miodrag Pavlovic, clanovi. Oni su utvrdili da je predsednik GK SK Beograda Dragisa ? Buca Pavlovic jos 1986. godine, preko Dusana Stupara, iz SDB Srbije dobio dosijea mnogih akademika, tvoraca Memoranduma SANU. Ministar beogradske policije Branko Kostic je jos tada imao svoj Odsek za politicki kriminal, odnosno svoju tajnu sluzbu, koja je radila za Ivicu Stambolicu. Odobrenje za podizanje dosijea je dao Dragan Mitrovic, a obojica, ni Stupar, ni Mitrovic te dosijee nisu ni videli. Iz njih je posredstvom Buce Pavlovica januara 1987. nastala kvazihumoreska ?Vojko i Savle?, objavljena u listu ?Politika?. S obzirom da je taj unutrasnji problem SDB Srbije i SDB Beograda bio je neraskidivo vezan za politicki duel izmedju Slobodana Milosevica i Ivice Stambolicu, odnosno Dragise ? Buce Pavlovica, prvog coveka GK SK Beograda, sam Slobodan Milosevic je bio jako zainteresovan za ishod rada Komisije SDB Srbije. Kada se pokazalo da Dusan Stupar nije prekršio pravila Sluzbe, da nije prisluskivao ljude u GK SK Beograda i da nije odgovoran za humoresku ?Vojko i Savle?, Slobodan Milosevic je tadasnjem nacelniku Draganu Mitrovicu ljubazno rekao: ?Vi sve ovo sefe, zatrpaste kao macka govno!?

Dusan Stupar je i pored nalaza Komisije SDB Srbije ostao bez posla i bez partijske knjizice. Njegovo mesto zauzeo je Milorad Lekovic ? Mica. Nije se ni on dugo odrzao u drzavnoj bezbednosti, jer je naleteo na Jovicu Stanisica, zamenika nacelnika SDB Srbije. Pracenjem beogradske stampe, a posebno lista ?Balkan ekspres?, operativci iz Beograda su naime uocili da u ovoj novini, ciji je vlasnik bila Ranka Cicak, ima isuvise poverljivih policijskih podataka. Da bi se, po nalogu novog ministra Zorana Sokolovica, utvrdilo ko iz tajne sluzbe odaje podatke, formirana je na nivou Srbije, posebna komisija za ?Balkan ekspres?. Predsednik je bio Ranko Savic, a clanovi Mica Lekovic i Marko Lazovic. Sumnja je pala i na Jovicu Stanisica. To je, medjutim, za ove ljude bilo sudbonosno.

Godinu dana kasnije, izvrsena je nova promena nacelnika tajne sluzbe Beograda. Lekovic je otisao u cinovnike, a Savic i Lazovic u prevremenu penziju. Sa Kosmeta je povucen Radosav ? Lule Lukic, iskusni inspektor SDB i kadar sve jaceg i mocnijeg Jovice Stanisica i postavljen za novog sefa beogradske tajne policije. Priblizavanjem Slobodanu Milosevicu, ambiciozni Stanisic je stvarao prostor za jacanje Sluzbe drzavne bezbednosti, ali i za sopstveno napredovanje. Bilo je to vreme jakog delovanja jugoslovenskog policijskog lobija, koji su

sacinjavali admirал Branko Mamula, Stane Dolanc, Zdravko Mustac i Branko Kostic, ministar beogradske policije. Ovaj poslednji je dugo godina bio iskusni obavestajac, nekada nacelnik u SDB SSUP-a, pa sef kabinet-a mnogim sefovima federalne policije. U vreme Brionskog plenuma bio je zapisnicar u komisiji Krste Crvenkovskog. Poznat je kao kadar generala Radovana Stijacica i generala Franje Herljevica, koji ga je posle jedne svadje vratio u GSUP Beograda. Kako se seca ambasador Branko Mikasinovic, njegov poznanik Jovica Stanisic imao je tada obicaj da se zaleci govoriti: ?Zdravko Mustac nam drzi citavu sluzbu u svojoj saci!? Bila je to posledica direktne koalicije Ivana Stambolic-a, prvog coveka srpske partije, a zatim i srpske drzave, sa jugoslovenskim politickim i vojnim vrhom. Cak je i ministar policije Svetislav Lalovic bio veliki Jugosloven, sve do trenutka kada je 1986. godine shvatio da Stane Dolanc, Branko Mikulic, Raif Dizdarevic, Milka Planinc, Fadilj Hodza zele da politicki potope Srbiju na Kosovu. Dragan Mitorvic je tada uspeo da nagovori Lalovica da u Skupstini Srbije procita ostar govor, koji je pisan u SDB Srbije, sa puno cinjenica o stradanju srpskog naroda na Kosmetu, cime je direktno odgovorio na sve optuzbe Predsednistva SFRJ i SSUP-a da su za stanje u ovoj Pokrajini krivi srpski nacionalisti. Bilo je to vreme, kada je i general Nikola Ljubicic napustio projugoslovensku orijentaciju i okrenuo se srpskoj politici. Ivica Stambolic je ostao vezan za Staneta Dolanca, Dobrosava Culafica i admirala Branka Mamulu. Po tvrdjenju Dragana Mitrovica, upravo Dolanc, odnosno SDB SFRJ i Mamula tj. KOS JNA, pratili su i prisluskivali Stambolic, a i snabdevali ga uz nemiravajucim informacijama o delovanju srpskih nacionalista. Posebno o piscu Miodragu Bulatovicu, cije je hapsenje Ivica Stambolic i trazio, zajedno sa Stanetom Dolancom. Stambolic se bojao dolaska Srba sa Kosmeta u Beograd, govoreći za njihove mitinge da je to ? ulica. Kada je na Osmoj sednici Slobodan Milosevic preuzeo vlast od Ivana Stambolic-a, ovaj je ostao usamljen, jer ga tada Stane Dolanc i Branko Mamula nisu podrzali. Razocaran, prica Mitrovic, bivsi lider Srbije je svojim poznanicima govorio, a to je u knjizi ?Put u bespuce? i napisao, da su ga SDB Srbije i Slobodan Milosevic 1989. godine, drzali u kucnom pritvoru, sto uopste nije bilo tacno.

Poslednji veliki posao koji je Dragan Mitrovic uradio u SDB Srbije, pre odlaska u penziju, bila je organizacija i obezbedjenje dolaska Slobodana Milosevica na Proslavu sest vekova Kosovske bitke. Manifestacija je odrzana na Vidovdan 1989. godine. Pored srpskog rukovodstva, Milosevic je uspeo da na Kosovo Polje dovede clanove Predsednistva SFRJ. Radi obezbedjenja funkcionera i citavog skupa formirana su tri staba. Jedan u RSUP-u Srbije, drugi u PSUP-u i treći u SSUP-u. Clanovi srpskog staba su bili Dragan Mitrovic, Milivoje Milo Slavkovic, Jovica Stanisic i Radomir Cokic. Ubedljivo najbolji poznavalac prilika na Kosmetu, od ovih nacelnika, bio je Milo Savkovic, koji je punih dvadeset pet godina proveo u Pokrajini. O svemu je pedantno vodio sluzbene beleške, tako da mu nista nije promicalo. Kada je Dragan Mitrovic sredinom

osamdesetih, dosao na ideju da Savkovica iz PSUP-a Kosova, sa mesta sefa za informatiku prebaci na funkciju zamenika u SDB Srbije, pristinsko rukovodstvo policije se pobunilo. Razlog bunta je zvanicno bila potreba za takvim profesionalcem, koga su Siptari smenili sa mesta nacelnika analitike, a nezvanicno, ometanje Srbije da ojaca svoju tajnu policiju sa ovakvim ekspertom za Kosmet. Uz to Savkovic je za funkcionere iz Pristine, ali i u SSUP-u Jugoslavije bio neugodan svedok, jer je znao kako se na Kosmetu stimuju sluzbeni izvestaji za SDB SFRJ i Predsednistvo Jugoslavije. Zbog toga je Mitrovic zamolio ministra savezne policije Dobrosava Culafica ? Tora, koji je bio i rodjak Milivoju Savkovicu, da ga preuzme u SDB Jugoslavije. Posle samo tri meseca od dolaska u Beograd, nacelnik Dragan Mitrovic je prebacio Savkovica u SDB Srbije i tako izigrao siptarske kolege sa Kosmeta i iz savezne tajne policije.

Pristinski stab bezbednosti su tada vodili Jusuf Karakusi i Rahman Morina, a savezni Zdravko Mustac iz Sluzbe drzavne bezbednosti i pukovnik Mihailo Pavicic, zamenik nacelnika KOS-a JNA. Specijalne ekipe za kontraderzantsko dejstvo, sastavljene iz jedinica sve tri sluzbe, pregledale su citav teren kod spomenika Kosovskoj bici. Javna bezbednost PSUP-a Kosova i Metohije pohapsila je sve albanske nacionaliste i srpske ekstremiste, a njihove lidere sa Kosmeta stavila pod strogu kontrolu. Izolacija je izvrsena na prostoru citave Jugoslavije, na gotovo, rutinski nacin, jer je bilo ozbiljnih najava atentata na Slobodana Milosevica.

Takve informacije stizale su prvo od stranih obavestajnih sluzbi. Najpre iz KGB-a SSSR-a, a i od saradnika SDBJ i tajne policije Srbije ubacenih u emigrantske redove u Svajcarskoj i Belgiji. Siptari su, naime, planirali da napadnu Milosevica i u Beogradu. Kod Prokuplja je cak pronadjeni i jedan savremenii snajper, kakav se u SFRJ ne koristi, sto je za SDB Srbije bio znak vise, da se Siptari za nesto ozbiljno pripremaju. Zbog toga je u SDB Srbije sacinjen plan likvidacije najpoznatijih albanskih emigranata u inostranstvu i siptarskih ekstremista u Jugoslaviji. Prvi na listi za odstrel bio je Dzafer Satri iz Svajcarske. Za likvidatore su odredjeni iskusni saradnici srpske tajne policije iz sveta. Medju njima, nijedan nije bio covek podzemlja, jer SDB Srbije sa takvim ljudima nije nikada saradjivala. Kako je i Milosevicev stan bio pod stalnom prismotrom raznih tajnih sluzbi i emigracije, to je Dragan Mitrovic, odnosno Radomir Cokic, sef obezbedjenja SDB Srbije od ministra policije Radmila Bogdanovica, trazio da se prvi covek Srbije iseli iz stana u bezbedniju kucu na Dedinju. To nije bilo moguce izvesti brzo i efikasno, pa je porodica Milosevic za fizicko obezbedjenje dobila samo jednog ?portira? u zgradji. Strepnje o atentatu na Slobodana Milosevica je podgrejavala i istraga pucanja sve cetiri gume na Milosevicevom automobilu, koja jos nije bila resila dilemu, da li je to bilo slucajno ili namerno. Bezbednjaci Srbije su se najvise bojali, ne toliko

pojedinacnog pokusaja napada na predsednika Republike, koliko eventualnog podmetanja eksploziva ili bacanja bombi u sam narod, posebno kod Milosevicevog nastupa na Kosovu Polju, jer bi, panika izazvana takvim teroristickim aktom, unistila mnoge zivote, a i srusila sam kosovski mit o Srbima.

Slobodan Milosevic je strepeo od odlaska na Kosovo Polje 1989. godine, ne toliko zbog najava moguceg atentata vec zbog odgovornosti da govori pred vise od milion ljudi i zato sto je tu, na Kosmetu, trebalo da zada snazan politicki udarac pripadnicima ?neprincipijelne koalicije?. Najvaznije od svega je, medjutim, bilo da Slobodan Milosevic iskoristi proslavu Kosovske bitke, koju su pratile na stotine stranih izvestaca, da internacionalizuje srpsko pitanje na Balkanu i u svetu. Osecajuci da ce Milosevic sa Kosova Polja da se vrati kao pobednik, celnici JNA su na sve nacine pokusavali da mu otezaju poziciju i da ga, makar, ucine jos nervoznijim. Kontraobavestajna sluzba Armije izbegavala je da ustupi svoj aerodrom u Pristini za sletanje helikoptera RSUP-u Srbije sa Slobodanom Milosevicem. Armija sa Kosmeta nije ni dovela sve svoje ljude da fizicki obezbede miting i nije izvela svoje snajperiste na okolna brda sljake iz TO Obilic, jer joj nisu stigla ?naredjenja iz Beograda?. Zbog nepoverenja u rukovodstvo PSUP-a, niko iz pokrajinske policije nije pustan na kilometar od Slobodana Milosevica. Sav posao oko obezbedjenja Milosevica morao je da zavrsi RSUP sa SDB Srbije. Bilo je planirano da Slobodan Milosevic na Kosovo Polje dodje automobilom iz Pristine. Kako je noc pre mitinga pala obilna kisa i raskvasila kosmetske njive, to su na stotine automobila i autobusa upali u gusto i crno blato. Dragan Mitrovic je zato odlucio da Milosevica doveze helikopterom RSUP-a. Predsednik Srbije je kolima dosao iz Beograda do Krusevca, a odatle helikopterom pravo na Kosovo Polje. Tim putem se Slobodan Milosevic i vratio kuci, odmah posle odrzanog govora. Clanovi Predsednistva SFRJ, vracali su se malim avionima Federacije i uz pratnju obezbedjenja SSUP-a i JNA.

Ciscenje redova

Posle sredjivanja stanja u SDB Beograda, neprimetno iz SDB Srbije uklonjeni su neki ljudi koji su radili za KOS JNA. Njih je otkrio Jovica Stanisic, sto je on i iskoristio da probudi sumnju da je nacelnik Dragan Mitrovic, kao Jugosloven, blizak vojnoj kontraobavestajnoj sluzbi i armijskom vrhu. Ta sumnja je bila toliko jaka, da je izazvala pozornost Slobodana Milosevica, prema nacelniku njegove tajne sluzbe. Stvar je bila u tome sto su mnogi unutar Srbije, Beograda i Jugoslavije ocekivali kako ce se Dragutin ? Dragan Mitrovic, nacelnik Sluzbe drzavne bezbednosti Srbije izjasniti. Da li za meku ili tvrdnu srpsku stranu ili za SFRJ i za JNA. Svaka od tih strana zeleta je Mitrovica ili da pridobije ili da srusi. Najaktivniji je u tome bio bas KOS JNA, koji je tajno pratio i prisluskivao Dragana Mitrovica, a istovremeno sirio glasine da to Mitrovic radi Slobodanu

Milosevicu. Takva politicko-policijска igra oko tadasnjeg nacelnika SDB Srbije, dovela je srpsko rukovodstvo, pre svih ministra policije Radmila Bogdanovica i profesora Radosa Smiljkovica, u situaciju da razmisljaju o novom coveku. Njihovi kandidati za sefa tajne sluzbe bili su profesor Budimir Kosutic, dr Dragan Simeunovic, Ratko Markovic, pa cak i predsednik Privredne komore Vlajko Stoilkovic. Kako su svi oni tu ponudu odbili, a kako je dr Borisav Jovic podrzavao rad Dragana Mitrovica, ovaj nacelnik SDB Srbije je i pored ponudjene ostavke Slobodanu Milosevicu, ostao u svojoj kancelariji do daljnog. Njegov zamenik Milivoje ? Milo Savkovic, sef operative i ekspert za Kosmet, otisao je u preranu, invalidsku penziju.

Nacinjen je pokusaj da Srbija udje i u SSUP i u tajnu policiju Jugoslavije. Licno je Slobodan Milosevic tokom 1989. godine vodio razgovore sa Dobrosavom Torom Culaficem, kome je otvoreno rekao da je kao crnogorski kadar, ispustio federalnu policiju iz ruku. U SSUP-u je vladao nepotizam i sistem nezameranja losim kadrovima. Najvise primedbi na federalnu policiju imao je Slobodan Milosevic, zato sto SSUP ne podrzava Srbiju u borbi za suzbijanje iseljavanja Srba sa Kosmeta i razbijanja siptarskog secesionizma. Kao kompromisno resenje ovih problema, Toro Culafic je od Milosevica trazio da mu ustupi Dragana Mitrovic za nacelnika Sluzbe drzavne bezbednosti Jugoslavije. Bilo je ideja i da Dragan Mitrovic postane nacelnik SID-a u Saveznom sekretarijatu za spoljne poslove umesto Branka Tintora, ali se hrvatsko i slovenacko rukovodstvo nije slagalo da jedan Srbijanac udje u ?njihovu? kucu. Slobodan Milosevic, prvi covek Srbije, medjutim, imao je druge planove.

Dragan Mitrovic je u pedeset i prvoj godini zivota penzionisan. Prilikom rastanka, Mitrovic je molio Milosevica da ne dozvoli da se SDB Srbije raspade, kako se to vec dogadjalo 1966. godine, jer bi tajnoj sluzbi posle bilo potrebno najmanje dvadeset godina da opet stane na noge. Slicnu molbu Mitrovic je prvo uputio generalu Nikoli Ljubicicu, a posle profesoru Radosu Smiljkovicu, generalu Petru Gracaninu. Na tzv. koordinaciji, kojoj su prisustvovali Slobodan Milosevic, Borisav Jovic, Aleksandar Bakocevic i Bogdan Trifunovic, nacelnik u ostavci Dragan Mitrovic je trazio da se SDB Srbije spase od razbijanja. Vecina njih je, zeledi da politicki likvidira Svetislava Lalovica i Dusana Stupara kao ljude Ivice Stambolica, bila za to da i Mitrovic sa grupom rukovodilaca SDB Srbije napusti posao. General Nikola Ljubicic je to sprecio, cime je spasao srpsku tajnu sluzbu od novog Cetvrtog plenuma. Na mesto Mitrovica je dosao 1990. godine, iskusni politicar, borac za srpsvo sa juga republike i neiskusni policajac, tek oporavljen od teske bolesti Zoran Janackovic. Bio je to izbor Slobodana Milosevica i Radmila Bogdanovica, kome se zurilo da uzme policiju u svoje ruke. Posle smene Dragana Mitrovica doslo je i do pomeranja i samog ministra Radmila Bogdanovica, zato jer je bio kadar stare garniture generala Nikole Ljubicica i Petra Gracanina, a i blizak struji dr Borisava Jovica.

Milosevic je na celu MUP-a Srbije zeleo svog pouzdanog coveka, pa je prvi covek srpske policije od 1991. bio ministar Zoran Sokolovic, zajecarski kadar, aktivista u vreme Osme sednice. Njegov zamenik i ujedno i nacelnik Resora javne bezbednosti, postao je magistar Radovan Stojicic, poznat po nadimku Badza. Sekretar ministarstva je Slobodan Miletic, a sef kabineta i sef nepostojeće Sluzbe informisanja je Slobodan Tepsic. Nacelnik Resora drzavne bezbednosti je Jovica Stanisic. Stojan Misic je pomocnik ministra za kriminalitet, a Rade Markovic je pomocnik ministra bez portfelja. Prethodnom, drugom promenom kadrova 1993. godine, u GSUP-u za novog gradskog ministra policije postavljen je Petar Zekovic. MUP Srbije je naredne 1994. reorganizovan. Imao je ukupno jedanaest uprava, od cega je polovina operativne, a ostale administrativne prirode. Upravu milicije vodio je Vlastimir Djordjevic, zvani Rodja, a njeno Odeljenje milicije komandir Obrad Stefanovic. Upravu za suzbijanje kriminaliteta predvodio je Dragan Ilic, a u Upravi za bezbednost saobracaja nacelnik je Dragisa Dinic ? Gile. Milan Puzovic je bio nacelnik Uprave za strance, pogranicne i upravne poslove. Jedina zena nacelnik Ljiljana Moric vodila je Upravu za obrazovanje i usavršavanje. Rukovodilac Skolskog centra je bio dr Andreja Savic, a direktor Srednje skole u Sremskoj Kamenici je Mile Milovanovic, zvani Pozarac. Institut bezbednosti vodio je Nikola Curcic, a nacelnik Uprave za informatiku je bio Dragan Anucovic, koji je svakog dana dolazio na posao iz Novog Sada. Radojica Maksimovic je bio dekan Policijske akademije, dok je Visa skola SUP-a u Zemunu bila trenutno bez direktora. Prvi covek beogradske policije bio je Petar Zekovic, zvani Zeka, dok je njegov pomocnik za kriminalitet bio Ratko Brakocevic, a pomocnik za miliciju Sreten Lukic. Upravu za suzbijanje kriminaliteta vodi Milorad Vlahovic ? Vlaja, a u Upravi za strance i pogranicne poslove nacelnik je Petar Mladenovic. Brakocevic i Mladenovic su vrlo brzo otisli u penziju. Resor drzavne bezbednosti Beograda, vodio je malo poznati inspektor Zoran Mijatovic. Radio je svojevremeno u Upravi za emigraciju, a zatim kao sef gradskog SDB-a na Aerodromu ?Beograd?

Jovica Stanisic je prilikom reorganizacije MUP-a Srbije, 1991. godine tajnu policiju, koja se zvala Sluzba drzavne bezbednosti ? SDB preimenovao u Resor drzavne bezbednosti ? RDB. Time je htio da se osloboди zaostavstine SDB koja je funkcionala iskljucivo kao politicka policija, a da afirmise RDB kao sluzbu za borbu protiv terorista i naoružanih drzavnih neprijatelja Srbije. U njemu je 1995. radilo oko dve stotine inspektora, koji pokrivaju ne samo Srbiju, vec Jugoslaviju, Balkan, Evropu i svet. Stanisicevi najbliizi saradnici su Dragisa Ristivojevic, bivsi v.d. nacelnik tajne sluzbe SFRJ, i reaktivirani penzioner SSUP-a, zatim kao zamenik Mile Tepavcevic, iskusni policajac iz Srbije, Branislav Nesic, specijalac, aktivni karate majstor, nezvanicno telohranitelj nacelnika tajne policije Srbije, Vlada Dragicevic, strucnjak za elektroniku i strane jezike, Mile Gajic i Milan Filipovic ? Fica, organizatori specijalnih akcija.

U vrhu SDB MUP Srbije danas rade i dva policajca hrvatskog porekla. Zlatko Radnic, koji je vec vise od deset godina u srpskoj tajnoj policiji, nacelnik je Uprave za obezbedjenje, a njegov otac, general Ceda Radnic, svojevremeno je bio nacelnik KOS JNA. Drugi Hrvat u SDB Srbije je Franko Simatovic, zvani Frenki, zamenik nacelnika Jovice Stanisica. Simatovic je vise od petnaest godina radnik MUP Srbije. Nekada je radio kao kontraobavestajac po Amerikancima, a sada je nacelnik novootvorenog obavestajnog odeljenja. U RDB danas rade ljudi iz Hrvatske, Bosne, bivse Jugoslavije, jer Stanisic ceni njihovu profesionalnost, a ne teritorijalnu ili nacionalnu pripadnost. Kad je trebalo, kako je sam procenio, Stanisic je umeo da se oslobodi starih kadrova, jer nisu dovoljno razumeli srpsko pitanje. O drzavnoj bezbednosti na Kosmetu brinuo je jedan Beogradjanin, David Gajic. On je sa svojim inspektorima uspeo da otkrije organizatore siptarske ilegalne vojske i paramilicije na Kosmetu.

Covek koji je spasao Milosevica

O Jovici Stanisicu, nacelniku u SDB Srbije, koji je svojevremeno u kabinetu dr Obrena Djordjevica, planiran da postane sef srpske tajne policije od 1991. godine, malo se znalo u javnosti. Za samo mesec dana 1995. godine, međutim, Jovica Stanisic, nacelnik Resora drzavne bezbednosti Srbije, pojavio se javno, na beogradskoj Televiziji, cak dva puta. Prvi put je to bilo prilikom proslave Dana bezbednosti 13. maja 1995. godine, kada je delegacija MUP-a Srbije, u kojoj je bio i Stanisic, posetila Slobodana Milosevica, predsednika Srbije, a zatim i grob najpoznatijeg srpskog policajca Aleksandra Rankovica u Aleji velikana. Time su celnici MUP-a Srbije, izgleda, hteli da posle 30 godina rehabilituju Aleksandra Rankovica, nekadasnu zrtvu i Titove političke klike i jugoslovenske policije, ali i da javnosti stave do znanja da je Resor drzavne bezbednosti, takodje, posle trideset godina u Srbiji opet jedinstven i jak, kao u doba Leke Rankovica i Krcuna Penezica. Primetno je bilo da sef tajne bezbednosti Jovica Stanisic nije lako podnosio prisustvo novinara i reportera. Saglasno svom zanimanju, da stiti drzavu Srbiju od tajnih akcija i operacija ciji je cilj rusenje poretka, Jovica Stanisic je poslednjih godina izbegavao sve prilike da upadne srpskoj i jugoslovenskoj javnosti u oci. Cak je i svakih mesec dana menjao kucni broj telefona da bi izbegao i privatne susrete prve vrste sa poznanicima i prijateljima. Treceg juna 1995. godine, nacelnik srpske tajne sluzbe bio je svetski junak dana. Beogradska televizija ga je prikazala kao coveka koji je spasao obraz Srba i samog Slobodana Milosevica. Kao specijalni izaslanik predsednika Srbije, nacelnik Resora drzavne bezbednosti, Jovica Stanisic posetio je Pale, obavio poverljive razgovore sa dr Radovanom Karadzicem i rukovodstvom Republike Srpske, osloboudio 150 pripadnika ?plavih slemova? i javno ih doveo u Srbiju. U pratnji odreda specijalaca MUP-a Srbije i svojih inspektora Jovica Stanisic je vojnike OUN smestio u novosadski hotel ?Sajam?, a zatim ih preko Surcina ispratio za Zagreb, u direkciju

Unprofora. Konvoj je imao tri autobusa i ambulantna kola. Pored Jovice Stanisica bio je i Alekса Buha, specijalni izaslanik Radovana Karadzica. Presavsi iz Bosne u Jugoslaviju, na granicnom prelazu Karakaj, ujutro u oko dva sata, pred novinarima koji su sa televizije pozvani posebno za ovu priliku, nacelnik tajne policije Srbije je javno rekao:

?Rukovodstvo Republike Srpske prihvatio je apel predsednika Slobodana Milosevica, da kao znak spremnosti da ucini korak u pravcu mirovnog resenja krize, pusti na slobodu 150 pripadnika snaga UN. Pregovori nisu bili tako teski kao sto se misli. Rukovodstvo Republike Srpske pustilo je ove vojnike u znak dobre volje prema mirovnom procesu i koliko sam ja stekao utisak i na Palama vlada duboko uverenje da se iz krize moze izaci samo mirom ? nikako ratom. Ovaj gest RS najbolji je dokaz za to!? Koliko je akcija dovodenja vojnika OUN sa Pala u Jugoslaviju bila tajnovita, govori i cinjenica da o njoj nista nije znala ni Sonja Karadzic, kcerka i miljenica predsednika RS, a ni rukovodstvo Sluzbe drzavne bezbednosti SRJ, koje se na prelazu Karakaj pojavilo sa velikim zakasnjenjem. Srpskom nacelniku tajne policije, tajnost je bila garancija uspeha misije, u koju ga je uputio Slobodan Milosevic licno. Pojavljivanjem na televiziji u ulozi specijalnog izaslanika, Jovica Stanisic se predstavio kao covek od, trenutno, najveceg poverenja kod predsednika Srbije. Za poznavaoce ovog policajca to nije bilo nista neobicno, jer upravo Stanisic sa svojim radnicima vec pet godina cuva Slobodana Milosevica. Licni telohranitelj predsednika Srbije, Senta Milenkovic na Stanisicev zahtev je pre cetiri godine presao iz brigade specijalaca MUP-a u drzavnu bezbednost. Resor srpske tajne sluzbe zaduzen je i za bezbednost clanova porodice Slobodana Milosevica, tako da i po tim zadacima Jovica Stanisic direktno odgovara samo predsedniku Srbije. U ovoj akciji na Palama ucestvovao je i nacelnik tehnike Vlada Dragicevic u funkciji prevodioca, ciji je posao da sa specijalnim elektronskim uredjajima ?cisti? prostor u kome se kreće Slobodan Milosevic od prislusnih uredjaja i tajnih mikrofona. Dragicevic je za SDB Srbije poceo da radi pre petnaestak godina, posle studija na Filosofskom fakultetu u Beogradu. Kao dete oficira JNA i Ratnog vazduhoplovstva, ovaj operativac je brzo stekao poverenje rukovodstva srpske tajne policije, ali kako sam nije bio zadovoljan tim posлом, napustio ga je i presao u izdavastvo. Neko vreme je boravio i u Japanu, ali se krajem osamdesetih vratio u Beograd i zatrazio posao u operativi SDB Srbije. Po nalogu srpske tajne sluzbe, Dragicevic je tada prebacen u SDB Jugoslavije, odakle ga je 1993. godine i preuzeo Jovica Stanisic. Posle uspesne misije u Bosni, i znacajnih politickih poena, koje je ovom akcijom Stanisic doneo Milosevicu, u domacoj i svetskoj javnosti, predsednik Srbije je primio nacelnika Resora drzavne bezbednosti MUP-a Srbije. Tom prilikom je Jovica Stanisic podneo iscrpni izvestaj o misiji oslobođanja ?plavih slemova?. Ova akcija je dala za pravo analiticarima srpskih zbivanja na Balkanu, da zakljuce kako je Jovica Stanisic uspostavio zvanicne kontakte izmedju Slobodana Milosevica i Radovana

Karadzica, ne bi li na politickoj sceni opet zajedno nastupili. Svetski lideri su pozdravili Milosevicev gest. Francuska ga je okarakterisala kao licni uspeh predsednika Slobodana Milosevica. Bio je to, medjutim, ne samo i licni uspeh Jovice Stanisica vec i izvanredna prilika da se iz Resora drzavne bezbednosti vine u politiku. Na politickoj sceni Srbije, mogu se sresti licnosti koje su nekada radile za srpsku tajnu sluzbu. Dusan Mihajlovic, lider Nove demokratije je na primer, radio u SDB Valjevo, dok je dr Nenad Djordjevic, u beogradskoj tajnoj policiji bio zaposlen kao kontraobavestajac.

Politika, diplomatija je ono sto Stanisic intimno zeli, kao buduci posao, cak je pohadjao kurseve stranih jezika, jer je shvatio da sa dolaskom mira u Bosnu i Jugoslaviju sa javne i tajne scene moraju da sidju svi protagonisti militantne opcije.

Reorganizacijom Resora drzavne bezbednosti, nacelnik Jovica Stanisic je 1991. godine, formirao Obavestajno odeljenje, koje je vodio Marko Lazovic. Time je, zapravo, formirana srpska obavestajna sluzba umesto SID-a, u Ministarstvu inostranih poslova Jugoslavije koja je u medjuvremenu ugasena. U svojstvu predsednika komisije za bezbednosnu saradnju sa stranim drzavama, Jovica Stanisic je tokom 1995. godine, posetio Kinu i Rusiju, a tokom 1996. godine i SAD. O Jovici Stanisicu su mnogi svedocili kao o coveku koji je koordinirao pobunu Srba u Hrvatskoj, organizaciju Srba u Bosni, zastitu Srba na Kosmetu i u Sandzaku. Neki delinkventi su se hvalili da su njegovi saradnici, a jedan okrivljeni za ratne zlocine je cak na sudu tvrdio da je ubijao po nalogu RDB Srbije. Nastupom u misiji ?plavi slemovi? na Palama, Jovica Stanisic je potvrdio da je direktno umesan u bosansku krizu, ali samo kao mirovnjak. Jovica Stanisic je iz Backe Palanke. Njegov otac Milan Stanisic radio je u socijalnom, kao sef odseka, a brat Nikola mu je bio omladinski aktivista. Stanisici su kolonisti iz Crne Gore. Dosedli su se posle Prvog svetskog rata na Kosovo, a zatim preko Prokuplja, posle drugog rata u Backu. Jovicina majka Radmila ? Rada, je od Babovica sa Kosova. Jovica Stanisic je pedeseto godiste, isao je u palanacku Gimnaziju, a 1974. je zavrsio Fakultet politickih nauka u Beogradu. Njegov veliki prijatelj je Mihalj Kertes. Njihovi roditelji su se znali, Jovicin brat Nikola je isao sa Kertesom u skolu. Kako svedoci inspektor Boza Spasic, upravo je Kertes, kao poverljiv covek Jovice Stanisica sprecio razbijanje SDB Jugoslavije, ali time i raspad u SDB Srbije:

?Jos godine 1989. godine, federalna Sluzba drzavne bezbednosti je vec bila na vrhuncu raspada. Na celu Sluzbe sedi covek iz Hrvatske, iskusni obavestajac Zdravko Mustac. Zamenik mu je covek iz Slovenije ? Ivan Erzen, a sef tj. nacelnik obavestajne sluzbe Slovenac ? Boris Zore. Svako u takvoj SDB SSUP-a vuće na svoju stranu. Raspravljuju se oko nove koncepcije Sluzbe drzavne bezbednosti... A zemlja se raspada. Glavni sefovi operative, takodje, raspravljuju

kako treba da izgleda sluzba, a jasno im je da strana agentura razbija SFRJ. Medjutim, dok se vodi rasprava na jednoj strani su Slovenci i Hrvati, uz njih Crnogorci, Albanci, a na drugoj Srbi i Makedonci. Bez obzira na to sto se SDB raspada, jos uvek postoji samostalni sistem funkcionisanja, po nekim linijama rada. Recimo, kada je rec o terorizmu, SDB Jugoslavije saradjuje i sa Slovenijom, iako nismo sigurni u njihovu iskrenost. Slovenci kriju i ne prijavljuju siptarske teroriste, a mnoge pretvaraju u neke političke borce. Mi u SDB SFRJ smo znali da Siptari i Slovenci svercuju sa vocem i povrcem koje se dovozi sa Kosova u Sloveniju. Odatle se vraca na Kosmet slovenacka roba. Znamo da malim kamionima prave interesantnu transverzalu koju smo brzo otkrili. Ne idu glavnim putevima nego se vuku kroz Bosnu i Hercegovinu, gde smatraju da je manja kontrola, pa prolaze kroz Crnu Goru i onda je laksi ulaz na Kosovo.

Ministar policije, general Petar Gracanin, taj problem je htio da iznese na SIV. Ante Markovic je taj problem trebalo da iznese na sednici Predsednistva drzave. Partija vise ne postoji. U Predsednistvu CK SKJ je svako radio za sebe, za svoju republiku, pa su i sluzbe pocele za njihove interese da rade. Operativci u Saveznom SUP-u, jer su bili iz svih krajeva zemlje, poceli su da rade svako za svoju bransu, koja se nalazi u Beogradu. Stvara se slovenacki lobi, koji se okuplja u slovenackoj vili na Dedinju, hrvatski lobi se opet okuplja u svojoj vili ili po nekim stanovima po Beogradu. Pojavio se, na primer, Stipe Mesic u zgradi Savezne SDB. Kod nas je radio neki Zeljko Bartolovic. Dosao je iz Osijeka i pratio je predsednika SFRJ. To je bilo u 15,30 casova i Mesic jednostavno prolazi nase portire, ne javlja se generalu Petru Gracaninu. Odlazi u prostoriju, gde sedi inspektor Bartolovic i odmah se tu okuplja hrvatski policijski lobi. Posle se ide u policijsku kafanu ?Dom?. Tu su cevapi, vino. Pilo se tu do uvece, a da niko ne postavi pitanje zasto sedi sef drzave u Saveznoj sluzbi. Onda mozes da zamislis kakav je bio ?intiman? odnos predsednika Mesica prema federalnim policajcima iz Hrvatske. Prema podacima koje smo vec u to doba dobijali znali smo da se Mesic sastaje krisom sa americkim ambasadorom Vorenom Zimermanom, ovde u Beogradu, a da usput, kad ide za Zagreb, (svakog petka je sluzbenim mercedesom putovao) skreće po motelima, gde se susrece sa sumnjivim ljudima i stranim spijunima, bez zvanicnog znanja SDB Jugoslavije. Mi, kontraobavestajci Jugoslavije, koji smo ostali da odradjujemo bezbednost predsednika Mesica, dosli smo u situaciju da ne znamo kome sad ovu tajnu informaciju da dajemo i od koga da trazimo saglasnost da onemogucimo Mesicevo odavanje drzavnih tajni. Od sefa sluzbe ne mozes traziti saglasnost, jer ti kaze da citas novine kao ostali. Kaze: ?Nemoj se vise baktati ni sa Amerikancima, a ni sa Albancima?. U Srbiji se ?dogodio proces dogadjanja naroda? i srpska sluzba se potpuno zatvorila prema federalnoj tajnoj policiji. Dakle, mi jugoslovenski obavestajci i kontraobavestajci 1989. godine, postajemo niciji policajci. To je bila katastrofa. A profesionalac si. Hoces da

odradis posao. Moras, obaveza ti je da stitis drzavu. Kad u SSUP-u, medjutim, vadir jedan pasos, treba da ti ga potpise 15 ljudi, a ako ti treba pasos za agenta iz Srbije i u Srbiji, ne smes da ides u Bosnu ili Hrvatsku da uzmes od tamosnje SDB taj pasos, jer time otkrivas svog agenta. Prema tome, ostaje ti da radis samo koliko mozes i koliko umes. Mi postajemo, zapravo ilegalci u rodnom gradu, u svojoj Srbiji? ? priznao mi je Boza Spasic i dodao:

?Ja sam onda na svoju ruku odlucio da nadjem vezu u Srbiji. Obratio sam se Mihalju Kertesu, koji nije bio policijski covek. Svi smo mi Srbi tada bili u problemima. Mi smo u SDB SFRJ bili potpuno odseceni od Srbije. Zahvaljujuci kontaktu sa Kertesom, a njegovim sa Jovicom Stanisicem, predsednik Srbije je sve to sto se desavalo u SSUP-u znao. Ja sam svaku informaciju koju sam dao Gracaninu, nosio i kod Kertesa, a to je stizalo do Milosevica. U Srbiji su vodeci ljudi cenili nas rad, jer su bili svesni sta smo sve znali. Mi smo pored Kucana imali svog agenta, koji radi i dostavlja podatke, a ti podaci obradjeni, idu samo u dva pravca. Idu ka Predsednistvu drzave i preko Mihalja Kertesa srpskom rukovodstvu, racunajuci da ce neko u tom rukovodstvu na vrlo visokim funkcijama, vrlo ozbiljno shvatiti nase podatke, sto je pokazala srpska sluzba, koja se kasnije vrlo dobro postavila. Nijedna sluzba se nije tako dobro postavila prema ratu kao srpska sluzba. To se vidi iz odredjenih politickih poteza?, kaze Spasic.

Jovica Stanisic se u tajnoj policiji Srbije zaposlio posle završenog fakulteta. Radio je kao kontraobavestajac u sektoru Istok i postao specijalista za KGB u beogradskoj upravi SDB. Kasnije je u SDB Beograda radio u analitici, a kada je presao u tajnu sluzbu Srbije, bio je prvo operativac kontraobavestajnjog sektora Zapad, a kasnije i pomocnik nacelnika za Sektor kontraobavestajne delatnosti. Ucestvovao je, na primer, u Nemackoj, na uspostavljanju saradnicke mreže medju emigrantima. U akciji hvatanja Sanceza Iljica Ramireza, poznatijeg kao Karlos u beogradskom hotelu ?Ekscelzior?, ucestvovao je kao operativac. Nekoliko godina je u drzavnoj bezbednosti bio pomocnik, prvo nacelniku Draganu Mitrovicu, a zatim Zoranu Janackovicu, da bi posle odlaska ovog drugog, za sefa obavestajne sluzbe Ministarstva spoljnih poslova Jugoslavije, preuzeo rukovodjenje Resorom drzavne bezbednosti MUP-a Srbije. Vazi kao sposoban, hitar i ostar nacelnik. Pojedini opozicioni lideri su ga prozivali zbog krivcnog progona politickih neistomisljenika. ?Nasa borba? za Stanisica je pisala da je Miloseviceva meka ruka. List ?Balkan ekspres? ga je redovno prozivao zbog mnogih tajnih poslova, a list ?Vreme? mu je pominjao ime u vezi afere oko kidnapovanja Veljka Dzakule, ubistva Radojice Nikcevica, novog hapsenja dr Vojislava Seselja i srpskog ministra Save Vlajkovica. Kako je to izgledalo u Novom Sadu marta 1993. godine, svedoci Stanisicev prijatelj, sam Sava Vlajkovic:

?Oni su dosli po mene da bi me odveli na informativni razgovor. Njih trojica, dosli su ujutro u sest sati. Pozvonili su i zena im je otvorila vrata. Nikog nisam poznavao od ranije, predstavili su se... Kazu ko su, i kazu da idem sa njima na informativni razgovor. I jos, da ce da izvrse pretres stana. Ne kazu zasto. I odmah su izvrsili pretres stana. Kazu ? nadjite svedoke, ja pozovem dva svoja drugara. Ukucani cute i gledaju, sta da kazu. Bili su vrlo korektni... Oni su znali ko sam ja. Kazu ? gospodine Vlajkovicu! Ja sam imao tri hiljade svajcarskih franaka, i zena dve hiljade nemackih maraka. To su uzeli. I nasli su neke beznacajne papire u mom ataseu. Tako, to, trajalo je jedno do devet sati... Onda su rekli da idemo u Beograd, i seli smo u kola. Da me odvedu, kazu, u DB u Beograd. Oni su, naime, novosadska ekipa koja je samo ucinila uslugu beogradskoj ekipi. U kolima ih pitam sta je posredi, ali oni nista ne odgovaraju. Kazu ? ne znamo, i nastave da cute... Oni su, kasnije sam saznao, postavili ljude oko moje zgrade, zatim kola, ta plavo-bela. Mozda su mislili da cu da skocim kroz prozor... Dvezli su me u Beograd, u Ulicu Kneza Milosa, i predali beogradskoj ekipi. Oni su me stavili u svoja kola ? Idemo na pretres sluzbenog stana. I odemo na Banovo brdo, gde oni, kao vrse pretres, komisije su mi bili svedoci. Nista, sta ce naci. Ja po njihovom ponasanju vidim da tu nisu bili prvi put. Kao, pregledaju stan, pa se vratimo u Kneza Milosa, odakle odemo u pretres stana u Zmaj Jovinoj ulici, koji je bio u renoviranju. Negde oko sedam uvece postavili su mi prvo pitanje: ? Je li ministarstvo izdalo ovu potvrdu? ? Jeste! Tek posle ponoci, oko pola jedan, ja sam dobio resenje o hapsenju i pritvaranju na jedan dan. A pre toga, vec u vecernjim informativnim emisijama Televizije, bilo je saopsteno da sam uhapsen.?

Jugoslovenska i srpska stampa je pocetkom devedesetih godina, Stanisica dovodila u vezu i za dovodjenje Kapetana Dragana iz Australije u Srbiju i Krajinu, za aktiviranje Dejana Lucica unutar Srpskog pokreta obnove, za aktiviranje Sime Dubajica, generala Dusana Pekica, pa i Zeljka Raznatovica za naoruzavanje Srba u Bosni, za vodjenje rata preko generala Bozidara Stevanovica u RV i PVO JNA, kao i za drzanje na vezi komunista i socijalista u Banjaluci. Njemu se pripisuju i zasluge za razotkrivanje paravojske i paramilicije medju siptarskim nacionalistima na Kosmetu. Zato ga domaci mediji i predstavljaju kao cvrstu ruku sistema u Srbiji. Hrvatska stampa je o Jovici Stanisicu pisala kao o coveku, koji je sa Markom Nicovicem organizovao atentat na Milana Kucana tokom 1993. godine. Na Palama se verovalo da Stanisic preko tamosnjeg ministra policije Mice Stanisica drzi bosansku miliciju i tajnu sluzbu. Dok se u Podgorici sumnjalo da je i Bosko Bojovic, nacelnik SDB Crne Gore bio covek Jovice Stanisica. Pojedinci zato i dalje misle da je Jovica Stanisic danas, zapravo, prvi policajac u Srbiji, ali i u Jugoslaviji. Jovica Stanisic nikada nijedno slovo, koje je napisano o njemu, nije demantovao, niti potvrdio. To je bilo u skladu njegovog shvatanja tajnosti poziva sefa drzavne bezbednosti. Aferu sa avanturistom Cedom Mihailovicem, koji se 1995. u Hagu

predstavio kao pripadnik srpske tajne policije, Jovica Stanisic je, uz koriscenje prava na informativni razgovor sa Milosem Vasicem, novinarom koji je prvi lansirao vest o tajnom agentu Cedi, pretvorio u pouzdanu pricu o neduznosti RDB Srbije u ovom slucaju. Stanisic ume da bude ubedljiv i razlozan. Kolege ga cene kao velikog profesionalca. Ambiciozan je. Voli da se druzi i okruzuje intelektualcima, i da diskretno bude prisutan u javnosti. Vidjan je javno samo na utakmicama ?Crvene zvezde?.

Zbog nacina rada, odnosno efikasnosti i tajnovitosti, Jovica Stanisic je malo poznat javnosti, pa ga cesto brkaju sa Micom Stanisicem, bivsim ministrom policije Republike Srpske, sa kojim nije u srodstvu, mada su tesno saradjivali kao policajci na poslovima bezbednosti Srba u Bosni. Kada je tokom 1994. godine, u Republici Srpskoj rasformirana Karadziceva tajna sluzba ?Tajfun?, jer su u nju navodno usli ljudi Jovice Stanisica, ministar paljanske policije Mico Stanisic sklonio se u Beograd. Takva glasina pratila je i Boska Bojovica, smenjenog nacelnika tajne sluzbe Crne Gore. To je tumaceno kao da su se dvojica poverljivih ljudi Radovana Karadzica i Mila Djukanovica pridomili kod Jovice Stanisica i srpske tajne policije, sto je, zapravo, znacilo da je RDB Srbije drzao pod kontrolom vladu i Republike Srpske, ali i Crne Gore. Pricalo se neko vreme po Beogradu, da su posle svadje izmedju Milosevica i Karadzica i dve srpske tajne sluzbe, ova iz Beograda i ona sa Pala, zaratile, odnosno da je ovaj drugi u Republici Srpskoj hvatao i cak terao u zatvor inspektore i operativce Jovice Stanisica, koji su ilegalno radili u Bosni. Kako je Jovica Stanisic sam otputovalo na pregovore sa Radovanom Karadzicem, to je znacilo da ga je i predsednik RS prihvatio kao ?svog? pregovaraca i coveka od poverenja Slobodana Milosevica. Sam predsednik Srbije to je donekle potvrdio i time sto je u letu 1995. prilikom zvanicne posete Moskvi i Borisu Jeljcinu, sa sobom poveo i nacelnika tajne sluzbe Jovicu Stanisica. Tako su se Stanisicu i zbog mirotvornih zasluga u Bosni i zbog diplomatskog putovanja u Rusiju, a i Kinu, politicka vrata definitivno otvorila. Taman toliko, da iz policije predje u diplomatiju i da postane srpski ?Akasi?.

Sluzba ispod zakona

Posle plenuma, SDB-e je trebalo da obavestava politicki vrh Jugoslavije samo o ispoljenoj neprijateljskoj delatnosti, kojom se ugrovava ustavni poredak, na dva koloseka istovremeno: za partijske i drzavne organe. Posle novih radikalnih promena tokom 1990. godine, u drustvu prestaje duznost SDB da obavestava partijske forume, ali ne i praksa informisanja vladajuće stranke, cime su opozicione stranke onemogucene da upoznaju rad SDB SMUP-a Jugoslavije i SDB MUP- a Srbije. Ova oblast nije zakonima bila uredjena ni u SRJ, ni u Srbiji, mada je jasno da vodjstvo opozicionih stranaka treba da dobija obavestenja, kako bi mogli ravnopravno sa vladajucom strankom da procenjuju

stanje bezbednosti u zemlji. Nesto slicno postoji u Velikoj Britaniji i drugde, cime se omogucava opoziciji da ucestvuje u politickom zivotu zemlje. Naime, sluzba bezbednosti u svakoj zemlji je duzna da obavestava nadlezne drzavne organe o delatnostima terorizma, odmetnicima, o onima koji pripremaju oruzanu pobunu, jer su oni ovlasteni i duzni da preduzimaju zakonske mere i radnje radi otkrivanja i paralisanja tih delatnosti. U novim politickim uslovima u SRJ, tajna policija treba da bude profesionalna i pre svega, depolitizovana. To znaci da ljudi koji rade u organima policije, ne mogu pripadati nijednoj politickoj stranci i nijedna stranka ne moze imati svoje ogranke u organima policije. Radnici Resora drzavne bezbednosti Srbije i Sluzbe drzavne bezbednosti SMUP-a Jugoslavije, moraju delovati kao profesionalci u okvirima Ustava i zakona. Ukoliko bi pripadali pojedinim politickim strankama, to znaci da bi mogli prekrsti svoju profesionalnu savest, a drugim strankama pruziti osnov da sumnjaju u njihovu objektivnost u resavanju konkretnih pitanja. Drugo vazno pitanje u radu Sluzbe drzavne bezbednosti je pitanje odgovornosti. Nekada se tim pitanjem bavila Partija ili sama drzava. Pocetkom osamdesetih, kontrola rada SDB prepustena je skupstinskim organima. Godine 1984. formirana je i prva jugoslovenska Komisija za kontrolu rada Sluzbe drzavne bezbednosti. Njeni predsednici su bili Jovica Lazarevic iz BiH, general Dusan Pekic iz Hrvatske, Rajko Jecmenica iz Srbije, pa njegov zemljak Ljubomir Petrovic. Peti predsednik je bio Zivko Vasilevski iz Makedonije, a poslednji sesti Joze Susmelj iz Slovenije. Kako je rad ove Komisije bio cinovnicki, zatvoren od javnosti, to su i njeni rezultati bili skromni i beznacajni za funkcionisanje SDB i njenu odgovornost pred drzavom i narodom. U samoj Srbiji, posle demokratskih promena, zakonski je na prvom mestu, politicka odgovornost ministra unutrasnjih poslova pred visestranackom Narodnom skupstinom Srbije, koja ga je izabrala i kojoj je on politicki odgovoran. Ministar je odgovoran za celokupno vrsenje poslova MUP-a, pa i svih resora. Ministar se po propisima stara da se poslovi obavljaju kako se to zakonima i drugim propisima zahteva. Ministar u redovnom postupku pred Narodnom skupstinom podnosi izvestaje i odgovara na pitanja narodnih poslanika i na taj nacin odgovara javnosti za rad organa unutrasnjih poslova. Drugi nivo odgovornosti je zakonska odgovornost radnika tajne policije za svoje postupke pred narodom i drzavom. Svaka zloupotreba ovlastenja ili prekoracenja nadleznosti povlaci odgovornost svakog radnika pred nadleznim sudom. Bez obzira da li su sudsko gonjenjeinicirali gradjani, nadlezni rukovodioci iz sluzbe ili javno tuzilastvo. Kontrolnu funkciju izvrsava sud u redovnom postupku i obavestava javnost o tome. Poslednji nivo odgovornosti pripadnika SDB je disciplinska odgovornost svih radnika na radu u organima policije, za postupanje koje ispolje prema gradjanima ili prema radnim duznostima i zbog ispoljenih slabosti i nedostataka pri izvršenju sluzbenih zadataka. Narodna skupstina Srbije ostvaruje kontrolu rada organa policije preko svojih tela, pre svega Odbora za kontrolu SDB, koji podnosi svoj izvestaj o radu i zapazenim slabostima, propustima i nezakonitostima organa policije i daje pred

Narodnom skupstинom svoj sud i stav, i predlaze mere kako da se uoceni nedostaci otklone. Tako kazu propisi i razum, a sta kaze praksa? Vuk Draskovic, lider Srpskog pokreta obnove nije bio zadovoljan radom Resora drzavne bezbednosti, pa je javno u prolece 1995. zatrazio ukidanje, kako rece, nove politicke policije. Kada je na sednici Odbora za odbranu i bezbednost smenjen njegov predsednik Bogoljub Pejcic, ovaj jedini kontrolni organ MUP-a, SDB i VJ nasao se 1993. godine u vrlo nezavidnoj situaciji. Opozicija, naime, nije nudila novog kandidata za predsednika, jer je insistirala opet na smenjenom Pejcicu. SPS to nije prihvatao, ali ni zeleo sam da imenuje svog coveka za predsedavajuceg. Tako je od tada do danas 1995. godine, prvi covek Odbora za odbranu i bezbednost bio krusevacki poslanik i lider SPS-a ovog regiona Miloje Mihajlovic, zvanicno zamenik predsednika. O radu ovog kontrolnog tela Resora drzavne bezbednosti sam Mihajlovic mi je rekao:

?U nasem sazivu, Odbor nikada nije raspravljaо o negativnim pojavama u RDB i MUP-u Srbije. Bilo je ranije pokusaja da se kroz inicijativu Foruma za demokratska prava i njegovom Izvestaju o politickim represalijama u Sandzaku, otvoriti ovo pitanje. Kako su, medjutim, u tom izvestaju date unapred srocene politickе ocene o radu MUP-a Srbije, mi smo odbili da na taj nacin razgovaramo. Ovaj sadasnji talas optuzbi pojedinaca na racun srpske policije, po svom sadrzaju i tezini zahteva odgovor, pre svega, rukovodstva MUP-a Srbije, a zatim i naseg Odbora. Nelogично je da sam Odbor reaguje kada nema proverene podatke o tim negativnim pojavama. Ako bismo mi prvi o tome raspravljalii, doslo bi do direktne politizacije citavog slucaja, bez njegove prethodne analize. Mi na Odboru ne izbegavamo razgovor o MUP-u Srbije, kao i o RDB. Napadi, optuzbe i kritika srpske policije i njenih rukovodilaca su ucestali i prerasli u svojevrsnu kampanju protiv MUP-a Srbije, ali i protiv srpske vlade. Cutanje ministra Sokolovica i njegovog zamenika Stojicica, steti ugledu samog MUP-a, zatim srpske vlade i srpskoj vlasti uopste. Kako je vladajuca stranka SPS odgovorna za sve dogadjaje u Republici Srbiji, pa i za rad MUP-a, to cutanje njegovog rukovodstva nanosi i veliku stetu i nasoj stranci, ali i narodu. Ja, medjutim, imam saznanja da se u MUP-u priprema posebna Informacija o negativnim pojavama u srpskoj policiji, pa zato ocekujem, kada ona bude zavrsena da se cuje i rec ministra Zorana Sokolovica i njegovog zamenika Radovana Stojicica. Licno verujem, da u ovom teskom vremenu, kada kriminal zahvata sve oblasti drustva, negativnih pojava ima i kod pojedinaca u policiji. Razumem da zbog toga pojedini inspektorи mogu i biti javno nezadovoljni, ali je ocigledno da se kritikom pojedinaca, pre svega bas rukovodilaca MUP-a Srbije, izvlace generalne ocene i zakljucci, kako je citava srpska policija kriminalizovana, i jos gore, nameće se i zakljucak da se i sama drzava Srbija bavi organizovanjem kriminala i kriminalaca preko svoje policije. Tvrđnje su iznesene, javno mnjenje je uznemireno, a tuzilastvo ne reaguje i krivaca nema. Rec je, izgleda, o jednom vec vidjenom scenariju, koji se izvodi u vise politickih

ravni. Prvo je slicnim optuzbama o ?Cvecari? i gresima generala Zivote Panica, kompromitovana Vojska Jugoslavije, zatim Ministarstvo pravde, a sada se proziva RDB i MUP Srbije. To se cini sinhronizovano. Nije, naime, uopste slucajno sto su se u isto vreme, kada je nastao slucaj inspektora Dragana Mladenovica, dogodili incidenti u Narodnoj skupstini Srbije i istupi Jezdimira Vasiljevica, u kojima ostro napada rukovodstvo u Beogradu. Ako se pazljivo analiziraju sva ova tri pomenuta dogadjaja moze se videti da su tvorci kampanje vodili racuna o tome da insceniraju sukob, prvo izmedju rukovodilaca Resora javne bezbednosti i Resora drzavne bezbednosti u MUP-u Srbije, da zavade domace policajce i pridoslice iz Krajine, zatim da probude jaz izmedju MUP-a Srbije i SMUP-a Jugoslavije. Ocigledna je njihova teza da se srpska policija predstavi kao srpska paravojna formacija, a Kosmet kao kaznena zona za policajce, odnosno kao neki srpski Sibir. Sve te price i optuzbe se lagano slivaju u politicki levak iz koga nicu zahtevi za odgovornoscu ne samo celnika MUP-a, vec i rukovodstva SPS-a i Republike Srbije. Radi se o velikoj politickoj igri opozicije, koja zeli da udarom na MUP Srbije zaljulja sto snaznije poziciju same srpske vlade, a zatim i samog predsednika Slobodana Milosevica. Cilj je da se srpska policija toliko kompromituje da to izazove gnev naroda i politickog javnog mnjenja, sto bi za posledicu imalo ogroman pritisak na vladu. A ako se u njoj nesto zaljulja, moze sve i da padne...?

UBIJ BLIZNJEG SVOG I

Rec autora
Oci i usi Beograda
Srpski spijun
Kako Kominterna kaze
Titova tajna veza
Covek koji je spasavao Broza
Agresivni Hrvati i Slovenci
Ratni informatori
Ozna sve dozna
Covek od sevapa i inata
Vojska straha
Cuvari prestonice
Hronika nenajavljenе smrti
Krocenje provincije
Udba srpska sudba
Tajni agent Remington
Simbioza Partije i policije
Verom protiv nevere
Krv Golog otoka
Prljava stvar
Nova klasa
Politicka policija
Akcija Morava
Srpska sramota
Siptarsko samaranje
Crveni teror
Krvavo prolece
Srpski Vajat Erp
Kosovska pobuna
Lov na ljude
Partizanske odmazde
Zavrsne borbe
Obavezani otkup

Cazinska buna
Drzava bez policije
Hrvatski udar
Kidnapovanje pukovnika
Velika slovenacka podvala
Akcija Vrh
Poslednja Titova prevara
Svi Dolancevi ljudi
Tajni agent Ban
Desetorica sa Ilidze
Raifova namestaljka
Bojkotovanje Beograda
Krtica u saveznom SSUP-u
Poslanik za specijalne namene
Ubij bliznjeg svog
Poratni begunci
Brozovi rezidenti
Stradanje porodice Topalovic
Pisma pisana limunovim sokom
Hrvatski gonici
Crna lista
Cekic i stangla
Slucaj Vinka Sindicica
Ko ubi Busica
Srpska odmazda
Slucaj Djurekovic
Ubistvo u "Nani"
Ministrov demanti
Bolje Slavonac nego Zorge
Operacija crne tacke
Hrvatska zica
Sluzba iznad cinova
Srbi protiv Srba
Slucaj Brajovic
Titovi andjeli
Leva i desna frakcija
Operacija manikirana ruka
Drski general
Englesko kuce
Elita nedodirljivih
Ko snima Milosevica
Spijunska lista
Sluzba protiv sluzbe

Afera Jansa
Vasiljevicevi agenti
Zemunska opera
Radenko i Slavko
Ni teroristi, ni spijuni
Velike greske
Prevrnute uniforme
Tajna srpske policije
KOS potura studente
Pet generacija
Jataci medjunarodnih bandita
Drazino cutanje
Unutrasnja stvar
Spaljivanje dosjea
Ciscenje redova
Covek koji je spasao Milosevica
Sluzba ispod zakona

Dokumenti
Dosije Fadilja Hodze
Zapisnik sa sednice Saveznog saveta za zastitu ustavnog poretku
Literatura
Recenzija

PRIPOMENA:

**Priloženi su samo crvenom bojom označeni nazivi poglavlja.
(Druga mi poglavlja nisu bila dostupna)**

P.V.

"UBIJ BLIZNJEG SVOG II"

BND I NACIONAL-KOMUNISTI

Ratno neprijateljstvo Nemacke i Jugoslavije nastavljeno je i na obavestajnom planu narednih pedeset godina, jer su zvanicni Bon i Beograd bili na suprostavljenim pozicijama oko vidjenja razvoja Jugoslavije i citavog Balkana i samog uticaja Nemacke na to područje. Taj uticaj je posebno bio izrazen posle ujedinjenja dve Nemacke, kada su ze Bonu otvorila vrata prema Istoku. Podsticaj okretanju Nemacke prema evropskom Istoku davali su, kako to tvrdi analiticar Mark Fiser, njeni ekonomski, politicki, cak istorijski interesi. Sireci privrednu saradnju sa socijalistickim drzavama, koja je bila dominantna cak i u periodu hladnog rata, Nemacka je postepeno nametala germansku viziju ekonomske i političke buducnosti srednje i istocne Evrope. Iza nemackog kapitala isao je nemacki jezik, nemacka kultura i nemacka politika, koji su se vrlo brzo probili u Poljsku i Madjarsku, na primer. U planu je pocetkom devedesetih bio ulazak na Balkan i u Ukrajinu. To je, po strucnoj proceni Gintera Hetkampa, direktora Evropa instituta iz Minhena za Nemce bio najkraci put za izlazak na topla mora - od Baltika do Jadrana. Prva ozbiljnija prepreka nemackoj ekspanziji bila je Jugoslavija, a potom Rusija. Avgusta 1990. general Veljko Kadijevic je obavestio predsednika Borisava Jovica o "daljem prodiranju nemacke linije" u Jugoslaviju sa ciljem cepanje i podele zemlje. U medjuvremenu, SDB SSUP-a je nabavio i video kasetu na kojoj je snimljen Franc Bucar, predsednik Skupstine Slovenije u tajnom razgovoru sa poznatim obavestajcem Nemacke u Svajcarskoj. Jovic je bio i obavesten da su i Bavcar i Janez Jansa na zahtev BND 1990. izradili obavestajni elaborat sa radnim naslovom "Kako izazvati gradjanski rat u Jugoslaviji" U tom kontekstu bi trebalo i da se sagledava delovanje ne samo nemacke diplomacije vec i tajne policije i posebno obavestajne sluzbe prema ljudima i pokretima poreklom sa jugoslovenskog prostora.

Profesor Erih Smit Enbom u svojoj knjizi "Ratnici u senci", na primer, iznosi ozbiljne prigovore na racun ministra inostranih poslova Klaus Kinkel, njegovog rada u tajnoj sluzbi i njegovog odnosa prema jugoslovenskom pitanju. Najvaznija teza ove knjige je da je Kinkel svojevremeno, kao sef nemacke tajne

sluzbe BND, planski radio na razbijanju Jugoslavije, uz pomoc hrvatskih fasistickih grupa u egzilu. To je bila teska optuzba koja je 1995. bacila kriticko svetlo na nemacko samostalno istupanje pri priznavanju Hrvatske u decembru 1990, koje se nije dopalo nijednoj zemlji NATO-a, i ne samo na njega. Pored nesumnjivo najskakljivijeg poglavlja o BND na Balkanu, u ovoj knjizi se spominju i druge, poznate i manje poznate, aktivnosti ove sluzbe: beskrajna serija poraza u okrsajima sa obavestajnom sluzbom NDR, saradnja sa nasilnim rezimom Gadafija u Libiji i jos nasilnjim rezimom Sadama Huseina u Iraku. Smit Enbom sve ovo tumaci kao deo jedne planske strategije, sracunate na to da se SRN nacini svetskom silom na planu tajnih sluzbi. Bliski saradnik Eriha Smita Enboma, direktora Instituta za mirovnu politiku u Vajlhajmu i autora ove interesantne knjige bio je Vladimir Konstantinovic, slobodni novinar iz Dortmunta, jugoslovenski migrant u Nemackoj, koji je zaposlen u tom istom institutu.

U osvrtu Tomasa Bekera na knjigu "Ratnik u senci, Klaus Kinkel i Savezna obavestajna sluzba Nemacke", iznosi se i geneza subverzivnog delovanja nemacke obavestajne sluzbe i razotkriva njenu povezanost sa hrvatskom obavestajnom sluzbom. Naime, kada je Genser u decembru 1990. zapretio da ce tada jos zavisnu Hrvatsku priznati kao nezavisnu drzavu i na taj nacin zapecatiti razbijanje Jugoslavije, drzave nastale posle Drugog svetskog rata, on je samo time ubrao plodove jedne visedecenijske revnosne aktivnosti nemacke obavestajne sluzbe. Klaus Kinkel, od 1979. do 1982. sef savezne obavestajne sluzbe BND, odigrao je glavnu ulogu u ovoj podzemnoj borbi: za vreme svoje duznosti predsednika nemacke obavestajne sluzbe, pospesivao i ubrzavao svim obavestajnim sredstvima podelu Jugoslavije. Slicno kao i Nemacka, ni Hrvatska se nije mogla pomiriti sa porazom i politickim prilikama nastalim posle Drugog svetskog rata. Kao sto se Nemacka zaklinjala da ce se ponovo ujediniti, hrvatski nacionalisti su ispisali na svojim zastavama zahtev za ponovnim razbijanjem Jugoslavije. Da su pri tom racunali na izdasnu pomoc, izmedju ostalog, i vojnu, iz Nemacke, nije ni potrebno spominjati, jer je i hrvatska drzava stvorena 1941. bila nemacka tvorevina. "Satelit par excellence", kako pise istrazivac holokausta Raul Hilberg. Jos 1950. organizacija Gelen (OG), prethodnica sadasnje nemacke obavestajne sluzbe (BND) koja je proizasla iz generalnog odeljenja "Fremde Heere Ost" 1945, uputila je svog agenta u Beograd koji je predvodio vec postojece brojne spijke. Agent Dr Njeber, prerusen u poslovnnog coveka, u stvari se zvao Andreas Cicelberger i bio je za vreme Drugog svetskog rata kapetan Abvera u Sloveniji gde mu je poveren zadatak da obnovi elektronske spijunske stanice.

U knjizi "Ratnik u senci" se direktno kaze : "...Kada je 1962. godine veter zaostrenih nacionalnih sukoba u Jugoslaviji dospeo do Nemacke, Savezna obavestajna sluzba Nemacke je pojacala svoje tamosnje prisustvo i uspostavila

bliske veze sa emigrantskim organizacijama ustasa. I kada je 1970. godine hrvatski nacionalni masovni pokret "Hrvatsko proleće", koji je zapravo inicirala hrvatska Udba, Savezna obavestajna sluzba Nemacke (BND) je reagovala preduzimanjem aktivnih mera za destabilizaciju Jugoslavije. Kada je ovaj masovni pokret, ipak, usled nedovoljne podrske u zemlji i iz inostranstva doziveo krah, odluceno je da se saceka Titova smrt i u medjuvremenu pripremi teren i politicka osnova za kasnije razbijanje jugoslovenske drzave. Najznacajniji za vezu BND sa Hrvatima u Zagrebu bio je austrijski konzul i nemacki agent dr Johan Jozef Dengler. On je poceo odmah da organizuje tajne sastanke u Hrvatskoj, Nemackoj i Austriji izmedju hrvatskih nacionalista i ustaskih emigranata i uspostavlja kontakte sa vodjama "maspoka". U red njegovih najvisih kontakata spada i Bruno Busic koji je sedme decenije stekao kao agitator velikohrvatske ideje i pomirenja svih Hrvata veliki ugled. Busic je odrzavao veoma dobre odnose sa ustasama i vazi za idejnog tvorca današnje Hrvatske. On se zalagao za iznalazenje losih Hrvata. Njegove obavestajne operacije uskladjivali su dr Ernest Bauer, pukovnik hrvatske obavestajne sluzbe u Drugom svetskom ratu, i dr Branko Jelic, ustaski vodja koji je ziveo u Berlinu. U ove operacije bili su ukljeceni neki od buducih vodja secesionistickog pokreta iz 1990. Krajem 70-ih godina demonstrirao je klerofasisticki pokret u Hrvatskoj svoju snagu javnim nosenjem ustaskih zastava. Nije bilo nikoga u Zagrebu ? pise Smit Embom ? koji nije nosio stari grb. Posto je Bruno Busic ubijen 1979. u Parizu, kao njegov naslednik nastupio je dr Franjo Tudjman."

Prvog januara 1979. Klaus Kinkel je postao predsednik savezne obavestajne sluzbe Nemacke. Glavni akter BND u Jugoslaviji ostao je agent dr Johan Jozef Dengler. Sedamdesetih i 80-ih godina savezna obavestajna sluzba Nemacke je, prema saznanjima jugoslovenske obavestajne sluzbe, drzala u Jugoslaviji oko 100 agenata. Neposredno pred Titovu smrt 5. maja 1980. u Zagrebu su donete sve glavne odluke o strateskim i personalnim pitanjima u Krajacicevom krugu, u dogовору ljudi nemacke savezne obavestajne sluzbe u Hrvatskoj i ustasa iz inostranstva koji su se ilegalno vratili u Hrvatsku. Kada je dr Tudjman 1981. po drugi put boravio u zatvoru, posetio ga je agent BND dr Johan Jozef Dengler. Vrativsi se u Nemacku, on je uspeo da pridobije jedan broj novinara, posebno list "Frankfurter algemajne cajtung" za organizovanje medijske kampanje u korist Franje Tudjmana.

Savezna obavestajna sluzba Nemacke je uspostavila kontakte sa nacionalisticki orijentisanim novinarima i u samoj Hrvatskoj. Osamdesetih godina, posebno 1981. BND je uspeo da pridobije Antu Gavranovica predsednika Udruzenja novinara Hrvatske, direktora "Privrednog vjesnika". Te godine su u Rimu su organizovane konsultacije izmedju Nemacke, Austrije i Italije radi priprema za predvidjeni raspad Jugoslavije. Tadasnji predsednik SR Nemacke izjavio je u razgovoru u cetiri oka 1982. jednom zvanicnom posetiocu u Bonu da se, doduse,

zvanicna nemacka politika zalaze za ocuvanje celovitosti Jugoslavije, ali da on podrzava zahtev za stvaranjem nezavisne Hrvatske. Klaus Kinkel je potpisao licno ocenu svog agenta Johana Denglera o situaciji u kojoj su se predvidjali predstojeci nemiri i secesionisticki ratovi i kao posledica toga ocekivanje oko 250.000 izbeglica u Nemackoj. Visi sluzbenik BND potvratio je 1994. godine da su od polovine 80-ih godina oficiri BND-a u velikom broju ulazili u Jugoslaviju da bi osmatrali objekte od znacaja za odbranu zemlje. Ojacani ljudi iz Krajacicevog, Tudjmanovog i Manolicevog kruga, poceli su jos osamdesetih da prodiru u politike i vojne strukture: Zdravko Mustac je bio od 1964. do 1991. operativni rukovodilac savezne Udbe; u saveznom vazduhoplovstvu, u izvidjackoj sluzbi i protivvazdusnoj odbrani bili su general Anton Tus i niz hrvatskih oficira za bezbednost. Josip Vrhovec je bio dugo ministar za inostrane poslove, a krajem 80-ih godina tu funkciju je obavljaо Budimir Loncar..."

Klaus Kinkel je od 1979. do 1982. bio je sef ove sluzbe sa sedistem u Bulahu, sluzbe koja predstavlja silu nad silama u drzavi sa 6.300 zaposlenih, spijuna i dousnika. Kinkelov period rada u saveznoj obavestajnoj sluzbi BND poklapa se sa periodom kada je Jugoslavije postala goruca tacka svetske politike. Sa priznanjem Hrvatske protiv volje drugih clanica Evropske unije, SAD i Rusije, u decembru 1990, savezni ministar inostranih poslova Hans Dithrich Genser jasno je stavio do znanja da su interesi Savezne Republike za uticajnu zonu na Jadranu dovoljno jaki da se zbog toga nastavi sukobi unutar Severnoatlantskog saveza potisnu u stranu.

Ucenici "Niceove" gimnazije iz 1943. su ga se secali pod profesorskim nadimka Zucko. A nemacka javnost nije znala da je Genser bio nacista, pa se 1994. i pitala zasto je Genser preutrogo to sto je ? dobrovoljno ili ne ? bio clan nacisticke partije? Jos ranih sedamdesetih godina njega su Amerikanci, koji su vodili Berlinski dokumentacioni centar, diskretno upozorili da je njegovo ime zavedeno medju clanovima nacisticke partije. Ovo obavesternje Genser je iskljucivo zadrzao za sebe.Tek nedavno, nekoliko dana posle katastrofnog poraza njegove partije na izborima u pokrajini Saksen-Anhalt, u javnost je doprlo otkrice o njegovom navodnom sagresenju tokom gimnazijskih dana. Genserovo ime je pronadjeno na spisku, ali nije utvrđeno da je ono preneseno u kartoteku nacisticke partije, koja sadrzi vise od deset miliona plavih, zutih i zelenih kartica. Ova kartoteka tezi vise od 400 tona raznih materijala Berlinskog dokumentacionog centra, predatih pocetkom jula pod upravu Saveznog nemackog arhiva u Koblenzu. U nju spada i jedan blindirani orman u kome se od sedamdesetih godina drze podaci o kompromitujucim naci?vezama nemackih posleratnih licnosti. Genser je drzavnik koji je najduze obavljaо funkciju ministra inostranih poslova u posleratnoj Evropi, izuzimajuci Andreja Gromika, sto je navelo komentatore u Nemackoj da nagadjaju da ce Genser mozda pokusati da obori svetski rekord koji je postavio Gromiko sa dvadeset osam

godina neprekidnog obavljanja funkcije ministra inostranih poslova. Genseru u Kolovoj vradi blizak bonski dnevnik "Velt" napisao je koliko prošlog meseca da je "fenomen Genser praktično ravan političkoj besmrtnosti".

Ipak, izgleda da je Gensera u poslednje vreme, posebno posle neuspeha Evropske zajednice u resavanju jugoslovenske krize, sve više pocela da napusta sigurnost kada se ispostavilo da svet posle hladnog rata ni izdaleka nije svet mira, saradnje i prosperiteta kako je on, laskavo i utesno, izjavljivao. Ako se Genser može i pripisati izvanredan njuh koji je pokazao u proceni Gorbacova i njegovih uzaludnih poziva na reforme, u proceni jugoslovenske stvarnosti on je ? prema zaključivanju evropskih analiticara ? potpuno omanuo: Jugoslavija je rasprsila nade da bi Evropa mogla bar da krene putem ulaska u Busov "novi svetski poredak". Kriza u Jugoslaviji, kojoj je Genser veoma kumovao, pre svega, jednostranim zalaganjem za jednu i ustajanjem protiv druge strane, dovela je do drastičnih promena kursa Bona koji je poput drugih evropskih sila podrzavao najpre jedinstvo Jugoslavije, cak dugo, posto je bitka za opstanak Jugoslavije bila izgubljena. Genser je, kao sto je svojevremeno preko noci napustio koalicionog partnera socijaldemokratu Helmutu Smitu, napustio neutralan stav i podrzao svoje "istorijske, prirodne saveznike" Hrvate i Slovence, satanizujuci Srbe kao izvor svega zla u jugoslovenskoj krizi. Kakav je to bio Genserov promasaj, možda najbolje pokazuje cinjenica da je upravo on predsedavao zasedanju KEBS-a u Berlinu, na kojem se bezrezervno založio za teritorijalni integritet Jugoslavije samo nedelju dana pre nego što su Hrvatska i Slovenija proglašile nezavisnost! Da li je bila u pitanju samo Genserova igra, samo Genserovo bacanje prasine saveznicima u oci?

Da bi ga srušili Amerikanci su preko kancelara Kola upozorili Gensera da će njegova nacisticka biografija otici u svetske medije. Ostavka je bila neminovna cena izbegavanja skandala i mirne penzije. "Sa ostavkom Hansa Ditriha Gensera vlada se opasno pribлизila tacki na kojoj okliznute prerasta u slobodan pad" - pisale su nemacke novine. Ali tom ostavkom nije se promenio politički i obaveštajni kurs Nemacke prema Hrvatskoj i Jugoslaviji.

Njegov naslednik Klaus Kinkel nastavio je ovaku politiku svrstavanja na stranu Hrvatske pre sve iz vlastite koristi - a u manjoj meri i na stranu Slovenije i Bosne i Hercegovine. Pri tom je on samo nastavio niti koje je ispleo početkom 80- tih godina kao predsednik Savezne obaveštajne službe Nemacke; jer, obaveštajno izuzetno aktivno nemacko angazovanje na Balkanu bilo je starije od Genserovog političkog prodora od 1989. Aktivnost nemacke tajne službe tj. BND u Jugoslaviji deli se na četiri perioda: do 1962. BND je samo pratila političke, vojne i ekonomski dogadjaje u Jugoslaviji. U martu 1962. kada je britanski ambasador Robert obavestio Forin ofis o rascepnu u jugoslovenskom partijskom vrhu i Savezna obaveštajna služba BND uzima k znanju zaostrene

nacionalne sukobe, a centrala u Bulahu sprovodi promenu kursa prema ustaskom pokretu unutar jugoslovenskih emigrantskih organizacija i od 1966. pa dalje cak masovno povecava broj svojih agenata u Jugoslaviji. U trecoj fazi od 1971. Savezna obavestajna sluzba preduzima u vreme hrvatskog proleca aktivne mere za destabilizaciju Jugoslavije. Konacno, BND od 1980/81. tj. u vreme predsednikovanja Klausa Kinkela znatno utice na podelu Jugoslavije svim obavestajnim sredstvima.

Prvi nemacki obavestajac i sef tajne sluzbe pukovnik Rajhard Gelen je jos 1950. izgradilo sa nekadasnijim kapetanom Abvera Andreasom Titelbergerom svoje pozicije, jer je on u Drugom svetskom ratu izgradio u Sloveniji spijunske stanice, angazovao ilegalne agente u Beogradu koji su vodili brojne spijunske akcije. Titelberger je delovao pod nadimkom jednog nemackog poslovnog coveka po imenu dr Njeber. Rajnhard Gelen je licno procenjivao stanje u Jugoslaviji. U svojoj trecoj knjizi 1980. izrazio strahovanje: "Titovi naslednici ... nece biti u stanju da tajno obezbede nesvrstanost zemlje. Sovjetski Savez je odavno sa svoje strane obavio sve pripreme da iskoristi za svoje namere povoljnu situaciju". Politika nemacke Savezne obavestajne sluzbe bila je od pocetka popustanja izmedju Moskve i Beograda krajem 50-tih godina isto tako usmerena nato da u slucaju raspada Jugoslavije iskoristi povoljne mogucnosti i pri tom je igrala na hrvatsku kartu. Dosledno tome podrzavala je militantne Hrvate u emigraciji u periodu vladavine Adenauera intezivno, a 60-tih i pocetkom 80-tih godina manje snazno. Na drugoj strani, isti taj "dr Njeber" je posle Titovog raskida sa Staljinom Udba, kada je saznao preko nekadasnijih americkih obavestajnih oficira u Austriji koji su radili za organizaciju Gelen, da je jedan sovjetski agent pripremao atentat na Tita. Ovaj agent je navodno u Celovcu dobio hiljadu nemackih maraka da predje u organizaciju Gelen. Pet godina kasnije Udba se jos zahvaljivala nemackoj Saveznoj obavestajnoj sluzbi na interesovanju da Jugoslavija ne padne u sovjetske ruke: Nemcima je stavljen na raspolaganje govor Nikite Hruscova iz februara 1956. na 20. kongresu KPSS koji su sa sobom poneli jugoslovenski delegati ucesnici na kongresu. Govor Nikite Hruscova je inace bio veoma trazen u zapadnim tajnim sluzbama.

Za centralu BND u Bulahu jugoslovenska tajna policija je neko vreme bila mocan saveznik, koji je sa svojim paralelnim sluzbama ipak odrzavao tesne veze sa KGB ali u svakom slucaju od samog pocetka nastojao da stekne uticaj za period posle Tita. Jugoslovenski sistem raspodele funkcija prema takozvanom "nacionalnom kljucu koji je funkcionisao i otvarao je nacionalnim, posebno hrvatskim i slovenackim teznjama mnoga vrata. U BND se razmisljalo kako uspostaviti bolje kontakte sa drugim nacionalkomunistima koji su tezili otcepljenju, pre svega sa hrvatskim, slovenackim i albanskim. Zato je sa novim rukovodiocem Odeljenja jedan za drzave Istočne Evrope u Saveznoj obavestajnoj sluzbi, Rihardom Majerom koji je nosio nadimak Dr Mantej,

forsirano operativno angazovanje agenata na Balkanu pocetkom 70-tih godina. I u Jugoslaviji je znatno pojacano zapadnonemacko obavestajno delovanje u prvom redu preko agenata na posecivanju i uticaju u pravcu otcepljenja. Lavovski deo posla na secesionistickom frontu obavio je covek nemacke Savezne obavestajne sluzbe J.J. Dengler koji je pocetkom 60-tih angazovan u Jugoslaviji i odrzavao intenzivne kontakte sa Krajacicevim krugom. Dengler je preuzeo sve akcije i uspostavio i organizovao kontakte i saradnju u samoj Hrvatskoj, ali i u Nemackoj i Austriji, odrzavao brojne tajne sastanke kako bi iskovao saveznistvo nacionalkomunista sa ustaskom emigracijom. Aktivnosti coveka Savezne obavestajne sluzbe Nemacke su jugoslovenske instance ljutito ali i tacno kontrolisale. U kafeu "Korzo" u Tkacicevoj ulici u Zagrebu dr Dengler se sastajao sa politcarima iz redova podmlatka Maspoka kao sto su Ivan Zvonimir Cicak i Drazen Budisa, ali i sa Ivanom Jelicem i Brankom Jelicem koji su kasnije kao clanovi Hriscansko-demokratske unije (CDU) sedeо u berlinskom Senatu i - prema saznanjima Udbe - odrzavao kontakte sa KGB. Ipak, po odluci politickom rukovodstva, kontraobavestajna sluzba nije intervenisala kako bi se izbegao slican skandal onome kada je razoblicen dopisnik "Spigla" Hans Peter Rurman kao agent nemacke Savezne obavestajne sluzbe 1972. godine.

AFERA RULMAN

Drugog februara 1970. godine u "Spigelovoj" kolaz rubrici "Panorama", medju drugim vestima iz sveta, stampana je nepotpisana Rulmanova informacija o sukobima medjudrzavnim i vojnim vrhovima u Beogradu i mogucnostim da stvarno dodje do vojnog puca. To je gotovo nezapazeno proslo svuda, osim u Jugoslaviji. U kom tekstu, od svega trideset dva reda, stajalo je da je grupa jugoslovenskih generala koja je zavrsila sovjetske vojne akademije, zahtevala od Tita veca ovlastenja za Armiju i niz neposrednih promena kao sto su: prenos nadleznosti teritorijalne obrane sa republika na Generalstab, nabavku vece kolicine naoruzanja u Sovjetskom Savezu, kao i rehabilitaciju generala Armije Ivana Gosnjaka, koji je smenjen sa poloza ministra odbrane 1967. godine, zato sto je strategiju odbrane zemlje usmerio prema pogresnim granicama, smatrajuci da postoji realna opasnost imperijalistickog napada iz Italije i Grcke, a ne svojorskog napada sa teritorije clanica Varsavskog pakta - i to bas u predvecerje sovjetske vojne intervencije u cehoslovackoj.

Nedelju dana kasnije ispred beogradske kafane "Sunce", zaustavio se automobil sa upadljivim civilnim registarskim tablicama iz koga je kao iz katapulta iskocila grupa agenata tajne policije, namerno uniformisana u skijaske dzempere i konfencijske zimske kapute. Dok je Rulman radoznalo gledao po sali na koju ce se ovcicu oni bacit, nije ni primetio ako su ga okruzili. Jedan od te gospode mu se znacajno predstavio: "Drzavna bezbednost"

Tek tada se setio potpuno blesavog pisma kojeg su poctkom te godine iz Moskve poslali nekadasnji oficiri JNA, 1948. godine ostali tamo u emigraciji, na adresu Generalstaba, vlade i tuzilastva, a koje ce tek posle njegovog hapsenja objaviti "Spigl".

- Najozbiljnije vas upozoravamo da cemo se, ukoliko u roku od deset dana ne preduzmete konkretne mere za likvidiranje obavestajne grupe kojom rukovodi Hans Peter Rulman, smatrati obaveznim da to sami ucinimo. Po isteku ovog roka, pored ostalog, objavicemo i spiskove jugoslovenskih saradnika pomenutih (NATO) sluzbi."

Medjutim, londonski "Tajms" je kompletirao opstu zabunu, strucnom ocenom svog beogradskog dopisnika Dese Trevisan kako je Rulman, zapravo, radio za Sovjetski savez, izvlaceci taj zakljucak iz toga sto jedino ruski novinari nisu prisustvovali konferenciji za stampu, sazvanoj povodom Rulmanovog hapsenja.

Taj nevidljivi rat kontraobavestajaca izbio je u javnost pocetkom sedamdesetih kada se iza brave beogradskog zatvora nasao Hans Peter Rulman, dopisnik nemackog lista "Spigl". Uhvacen je kao nemacki spijun, ali mu je, kako sam kaze, sudjeno zbog "neprijateljske propagande", jer je u nemackoj stampi objavljuvao informacije poverljive prirode. Rulman je bio ne samo prvi i jedini strani novinar koji je krivично gonjen i proteran iz Jugoslavije vec i jedan od retkih stranaca kome je sudjeno u Beogradu. U glavni grad Rulman je dosao tokom 1965. godine. Stanovao je prvo u maloj sobici na uglu ulica Marsala Tita i Svetozara Markovica, a zatim se selio u sve vece i skuplje stanove u ulicama Brace Nedica 25, pa Lole Ribara 6 i Majke Jevrosime 2a. Kako je pisao Vuk Draskovic, tadasnji saradnik NIN-a, " Hans Peter Rulman, 37 godina, dopisnik, Hilmi Taci, 51 godinu star, novinar "Rilindje" i Jovan Trkulja, star 29, gradjansko lice na sluzbi u JNA okrivljeni su da su povredili clan 105. naseg Krivicnog zakona". Izvestac "Spigla" je bio kriv, kako je napisao Vuk Draskovic sto je od "...septembra do kraja decembra 1968. od Jovana Trkulje, a od februara 1969. do svog hapsenja u martu 1970. od Hilmija Tacija, pribavljao poverljive i strogo poverljive vojne i sluzbene podatke u nameri da ih preda stranoj drzavi i stranoj organizaciji, a delimicno ih je predavao dvojici predstavnika dveju stranih drzava..." Bili su to podaci o odbrambenim pripremama u Jugoslaviji avgusta 1968. o delimicnoj mobolizaciji u zemlji, borbenoj gotovosti jedinica prvog esalona, o merama jacanja teritorijalne odbrane i o tzv, pucu generala. U Beogradu se prepostavljalo da Rulman radi za BND, ali se nagadjalo da je i saradnik KGB-a. Ta je da glasina tacna "posvedocilo" je i jedno pismo potpisanih ibeovaca koje se posle hapsenja pojavilo u Minhenu, pa i u Beogradu, a u kome su navodno preti SDB-u Jugoslavije da "unisti Rulmanovu grupu", inace ce u suprotnom objaviti kompletan "spisak jugoslovenskih saradnika BND-a i KGB-a". Nemacka stampa je, prepostavljaju policajci, da bi se

odbranila od kritika Rulmana proglašila da je - spijun tajne skluzbe Stazi, odnosno agent DDR-a.

Hilmi Taci je rođen 1919. u Djakovici, ali je još pre rata emigrirao u Albaniju, gde je upisao srednju poljoprivrednu školu i postao član komunističke partije. U to vreme, a i tokom rata Taci je, kako je bilo zapisano u njegovom dosjeu, imao izvesnih kontakata sa italijanskim, a potom i američkim obavestajcima. Posle rata, međutim, kao vrsni staljinista postao je 1946. urednik Radio Tirane, ali dve godine kasnije zbog Informbiroa emigrira u Jugoslaviju. Zaposlio se kao novinar u "Rilindji", koja ga 1958. salje u Beograd za svog dopisnika. Bio je novinar od državnog poverenja, jer je neposredno pred hapšenje akreditovan da kao specijalni izvestac prati premijera Mitju Ribicica na putu u London. Jovan Trkulja je bio tehnički crtač, civil u JNA sa nevelikim mogućnostima da dodje do strogo cuvanih vojnih podataka. O ovoj spijunskoj aferi pukovnik mr Vitomir Grbac je pisao :

- Slučaj Rulman upozorava na to da strane obavestajne službe imaju dugoročne planove. Podsetimo da je Rulman dosao u Jugoslaviju cak 1959. godine i to trazeci politički azil, navodno kao komunista kog progone zapadnonemacke vlasti. Godinama je nastojao da sto bolje upozna nasu zemlju i njene ljude, dok se istovremeno pripremao za svoju obavestajnu aktivnost protiv te iste Jugoslavije, koja mu je pružila gostoprимstvo!

Poznavaoci tadašnjih političkih prilika tvrde da je Josip Broz licno naložio hapšenje Rulmana da bi proizveo aferu kojom može da pritisne Vilija Branta da isplati ratnu stetu Jugoslaviji. Prvostepeni Vojni sud je posle osamnaestomesecne istrage osudio Rulmana na sest godina zatvora, Taciju i Trkulju na po pet i po godina robije, ali je Vrhovni sud Srbije pomilovao nemackog novinara, posle cega je dopisnik "Spigla" proteran iz Jugoslavije. Kasnija antijugoslovenska i informativna aktivnost Hansa Petera Rulmana, posebno njegovo zalaganje za ideje hrvatskih nacionalista o novoj NDH, potvrdila je sumnje da je dopisnik "Spigla" bio strani spijun, cak dvostruki. Kroz pricu o ovom neobičnom čoveku može se sagledati jedna zaokruzena vizija obavestajnog rata između Bona, Moskve, Zagreba i Beograda. U njegovom dosjeu pise :

"Hans Peter Rulman je rođen 1. oktobra 1933. godine u Hamburgu. Vec u ranoj mладости ukljucio se u razne omladinske organizacije, a sa sedamnaest godina bio je primljen u nemacku Socijaldemokratsku stranku. Kako se odusevljavao "titoizmom", dolazio je u sukobe sa ostalim članovima SDS, te je ubrzo istupio iz nje, ukljucivši se u KP Nemacke. U jugoslovenskom konzulatu u Hamburgu dobijao je brosure o Jugoslaviji, o našim političarima, odusevljavajući se za politiku SKJ. Zbog ideološkog neslaganja bio je isključen iz KP Nemacke. Na jednom omladinskom zboru u Istočnom Berlinu delio je jugoslovenske brosure,

sto je bio razlog za njegovo hapsenje i osudu na osam godina zatvora. Kad je pusten iz zatvora, vratio se u SRN i poceo intezivno da se bavi pisanjem, zaposlivsi se kao novinar na severnonemackom radiju. Pisao je i za neke nemacke listove (Die Andere Zeitung, Der Spiegel). Veoma brzo se ponovo ukljucio u politicku aktivnost kao suosnivac "Severnoafrikog kluba" (1957), ciji je glavni zadatak bio pomoc pristalicama pokreta FLN. Zbog aktivnosti u ovom klubu, bio je 1958. uhapsen, a u toku istrage otkrivene su i njegove veze sa istocnoevropskim zemljama. Zbog tajnog udruzivanja, ugrozavanja bezdednosti drzave i izdaje drzave, osudjen je na kaznu zatvorom. U zatvoru se 1959. razboleo, odakle je premesten u bolnicu, da bi iz bolnice pobegao u Italiju. U jugoslovenskom veleposlanstvu u Rimu zatrazio je azil u Jugoslaviji. Azil je dobio tek kad je vec dospeo u Jugoslaviju, jer je oktobra 1959. ilegalno presao u Jugoslaviju, gde je najpre boravio u logoru Gerovo, da bi se kasnije preselio u Ljubljani, gde je nastavio svoju novinarsku karijeru u raznim listovima (Tovaris, TT, Sodobnost, Perspektive). Odusevljavao se aktivnoscu mlađe generacije i osudjivao mere protiv njih. U toku svog boravka u Ljubljani, Rulman je imao kontakte sa predstavnicima NDR i SRN u nasoj zemlji. Sve cesce i sve ostrike je kritikovao nasu drustvenu stvarnost, a izjavio je da se komunizam gradi samo jos u Kini. Kada je 1964. prestala da vazi presuda zbog koje je napustio SRN, on se vratio u Hamburg, da bi se posle kraceg boravka, po svojoj vlastitoj zelji, ponovo vratio u Jugoslaviju kao dopisnik "Die Spiegla". Nastanio se u Beogradu, ali je cesto dolazio u Ljubljani. Godine 1970. Rulman je uhapsen i osudjen. Posle pomilovanja, godine 1971. Rulman se vratio u SRN, odakle je zapoceo sa intezivnim neprijateljskim napadima na SFRJ. Sa "izuzetno (strogo) poverljivim podacima", koje su mu navodno posređivali tajni agenti Udbe, ostavlja utisak da poseduje specijalne izvore u Jugoslaviji, koji mu posleduju informacije, do kojih drugi nemaju pristup. Mnogo postize i svojom izuzetnom drskoscu pisanja, jer za njega ne postoje kompromisi - a sa "proverenim podacima" pojednica ubedljivost svoga pisanja. Sem toga, Rulman nikad ne nagadja - sve sto napisce, napisce kao cinjenicu, kao gotovu cinjenicu o kojoj nije moguce raspravljati - "stvari su zaista samo takve, kakvim ih on opisuje". Pored pozivanja na licne izvore Rulman se poziva i na podatke, koje navodno dobija od jugoslovenske ekstremne emigracije odnosno od jugoslovenskih oponenata. Status obe strukture mu ujedno sluzi kao izvor napada na Jugoslaviju i kao dokaz totalitarnosti jugoslovenskog sistema. Rulman retko koristi podatke koje su obradile druge agencije, jer je tamo prostor za dezinformacije bitno suzen. Sve vise u Rulmanovim clancima nalazimo primedbu "nezvanicne izjave politickog rukovodstva SFRJ". Ponavljanjem istih sadrzaja u razlicitim prilikama i u razlicitim sredstvima javnog informisanja, Rulman zeli da poveca verovatnoci uspesnog plasiranja informacija i njenog prijema i odziva u javnosti."

Stideci se neutralnog i objektivnog novinarstva, Rulman je za male pare (cetiri stotine do hiljadu dolara) ucestvovao i u pojedinim konkretnim akcijama hrvatske emigracije. stampao je antiteroristicke letke protiv Jugoslavije, vodio ogorcenu kampanju protiv jugoslovenskog izvoza i turizma, prikupljao priloge za hrvatski zajam u dijaspori, formirao Hrvatsko-nemacko drustvo, u koje je uspeo da uvuce i neke poslanike Bundestaga, na sudu svedocio u odbranu ustaskih terorista, prvi je na predavanjima na Institutu za svenemacke studije i savremena istrazivanja u Lundbergu visokim nemackim oficirima najavio novo evropsko kriznozariste u Jugoslaviji, kao rezultat neprilagodjenog srpskog, "vizantijskog mentaliteta, koji ne moze da podnese strance iz drugih republika". Kao uvazeni ekspert pojavio se na spanskoj televiziji u emisiji "Kljuc Jugoslavija bez Tita". U razgovoru je trebalo da ucestvuje i Milovan dилас, ali je na intervenciju jugoslovenske ambasade u Madridu sprecen njegov dolazak, tako da su se pored Rulmana pojavili samo Mihajlo Mihajlov i clan CK KP Spanije Galjego, koji je gledaoce sablaznio tvrdnjom da je politicki pluralizam i parlamentarizam jako dobar za spaniju, ali da bi bio poguban za Jugoslaviju, kojoj jednopartijski sistem sasvim odgovara.

Cak i hrvatskim emigrantima bilo je donekle sumnjivo zasto se Rulman za njih toliko zalaze. Iako je svuda i u svakoj prilici napadno ponavljaо da nikad nije bio, niti je sada bilo ciji spijun, otkriven je njegov pseudonim Bruno Ismer, pod kojim je navodno saslusavaо begunce iz Jugoslavije i o tome informisao lokalnu policiju. Bilo je misljenja da je Rulman, zapravo, jos iz Jugoslavije od nekoga poslat sa specijalnim zadatkom da u Nemackoj agituje za razbijanje Jugoslavije i pomaze obnovu antijugoslovenske emigracije. U kulturno-politicom listu Katolickog drustva, "Di furhe", dr Ernest Bauer je u maju 1970. godine objavio clanak pod naslovom "Uhapsen dvostruki igrac", nagovestavajuci da se Rulman bavio spijunazom u korist istocnih zemalja.

Cak i pre ovog hapsenja i Bauerovog upozorenja, nesto je oko Rulmana bilo sumnjivo i Karl Gustav Stremu, direktoru radio stanice "Dojce vele", pa je jednog dana zapanjenim urednicima jugoslovenskog programa bez ikakvog objasnjenja saopstio da smesta prekinu da preuzimaju Rulmanove izvestaje iz Beograda, jer preko njega Udba smisljeno protura razlicite dezinformacije, ko zna sa kakvim kad ciljevima.

U rodnom Hamburgu krisom se uselio u jedan , greskom odavno prazan drzavni stan i, uz pomoc majke i ocuha, za dvanaest hiljada maraka otkupio staru novinsku agenciju "Ost-Dienst" (Sluzba za Istok), da bi preko nje pokusao da svoje nepodobne clanke plasira u razlicite nemacke medije.

U prvo vreme antijugoslovenske tekstove iz njegovog sapilografisanog biltene preuzimao je samo list srpske emigracije "Beli orao". Tek kad je u "Frankfureter algemajne cajtungu", prakticno jednim nemackim novinama koje nikad nisu

podrzavale Tita, objavio clanak protiv smrtne presude teroristi Miljenku Hrkacu zbog podmetanja bombe u bioskopu "20. oktobar" u Beogradu, posto je i jugoslovenska policija dobro znala da on to nije ucinio, vec jedan njegov rodjak koji je pobegao za Australiju - javili su mu se hrvatski emigranti s molbom da dopusti prestampavanje njegovog napisa kao apela nezainteresovanom nemackomjavnom mnjenju. To je navelo biskupa sarfa da od Tita zatrazi pomilovanje Hrkacu. NJegovo streljanje jezaista odlozeno. Medjutim, kad sus e protesti i nedoumice malo stisali, Hrkaceve roditelje su pozvali da prauzmu njegove licne stvari, sto ne mora obavezno da znaci ni da je Miljenko Hrkac tada zaista streljan.

Od opste podrske nemacke javnosti svim komunistickim demokratskim disidentima sveta, dugo su bili izuzeti hrvatski politicki osudjenici, hapseni posle gusenja mas-poka u Zagrebu.

Rulman je bezuspesno pokusavao da objavi intervju dr Marka Veselice u "Spiglu", pa mu nije preostalo nista drugo nego da ga stampa kao brosuru, zbog koje je Veselica u zemlji ponovo zaglavio na robiji. Niko nije prihvatao intervju sa progonjenim generalom JNA dr Franjom Tudjmanom. A akd ga je, zajedno sa materijalima sudskog procesa protiv njega, Rulman samostalno stampao, list Drustva za ugrozene narode "Program" je to napao s obrazlozenjem da Tudjman nije nikakav protiv, fasista koji pokusava da zataska i precuti hrvatske zlocine iz Drugog svetskog rata.

Shvatajuci da je posle ispostave kakve-takve nove nezavisne hrvatske drzave postao suvisan i samovoljno se ispisujuci iz hrvatstva, kao sto je nekada davno medju Hrvate niotkuda nepozvan banuo, Rulman je nevoljno za sebe napisao: "Izdavac "Hrvatske domovine" se decenijama borio protiv jugoslovenstva u glavama Hrvata. Neki od njih su preko noci postali veliki Hrvati, iako su samo promenili odecu u skladu sa novom modom".

Pocetkom 1990. godine Rulman je u svom casopisu "Hrvatska domovina" objavio senzacionalnu vest da je za osam hiljada maraka nabavio "novi stroj protiv Jugoslavije", koji za sat moze izbaciti hiljadu osam stotina brosura. Od svoje mizerne penzije, zajam mu je dala njegova osamdesetogodisnja majka, a on je sa dosta samoironije istakao da je zaista sramota da jedna potpuno nemocna starica odvaja od usta i finansira antijugoslovensku propagandu, dok Hzrvatima, na pragu nezavisnosti, ni na kraj pameti ne pada da konacno odrese kesu, umesto sto mu nazdravicarski obecavaju da ce jednog lepog dana sigurno biti prizant kao prvi pocasni gradjanin slobodne Hrvatske.

Krajem 1993. godine Kulturni i komitet Hrvatskog republikanskog kluba i Kluba zena Hrvatske seljacke stranke u SAD su Rulmanu u kalifornijskom gradicu San Pedru dodelili nagradu "coveka godine", koju su pre njega dobijali

hrvatske emigrantske vodje Bogdan Radica i Mate Mestrovic, ali i americki univerzitetski profesor Majkl Mek Adams, koji se uprkos dugogodisnjoj projugoslovenskoj americkoj sluzbenoj politici, licno zauzimao za interes Hrvata.

DRAGANOVICEVA LISTA

Kako je i koliko Hans Peter Rulman bio covek BND-a za kontrolu ustaske emigracije u Nemackoj, tako je i toliko dr Milan Blazekovic bio ispred nemacke tajne policije obavezан za stanje u hrvatskoj koloniji na zelenom kontinentu. On je rodjen u Prozoru 1913. godine, skolovao se u Sarajevu, Osijeku i Zagrebu gde je doktorirao prava. U Berlinu je studirao političke nauke, a potom je kao advokatski pripravnik sluzbovao u Novom Sadu, a kao cinovnik pravobranilastva u Sarejevu i opet Zagrebu. Kada je stvoren NDH dr Milan Blazekovic bio je sekretar ministarstva, a potom sekretar poslanstva u Berlinu. Od tada pocinje njegova saradnja sa nemackim politickim i obavestajnim krugovima, pise u dokumentima SID-a SMIP-a SFRJ. U letu 1946. u FNRJ je proglašen za ratnog zlocinca, mada je Blazekovic vec tada bio u Argentini kao "privatni cinovnik". Pripadao je ustaskoj odbegloj grupi, takodje ratnih zločinaca, Vjekoslava Vrancica i Ive Rojnice. U njoj su, po ovom izvestaju diplomatskih obavestajaca SFRJ, bili Kazimir Katalinic, Ivo Korski, Danijel Crljen. Kako pise u dokumentima Uprave za iseljenistvo i emigraciju SMIP-a, dr Milan Blazekovic je u Juznoj Americi radio na objedinjavanju ustaske emigracije kroz "Hrvatsko narodno vijeće" i list "Hrvatska revija", kao i kroz mnogobrojna predavanja u SAD, Kanadi i Nemackoj. Kada su 1979. godine dr Ivo Rojnika i dr Milan Blazekovic, uz odobrenje nemackih vlasti, dosli na jedno predavanje u Frankfurt, iz Generalnog konzulata SFRJ je za Beograd otisla depesa sledeće sadrzine :

" Nasa ambasada iz B. Airesa obavestava da se Ivo Rojnika i dr Milan Blazekovic vec duze vremena nalaze u Evropi, veza vas 90. Prepostavlja se da su uzeli ucesce na Sajmu knjiga. Podsecamo da je Rojnika za vreme "NDH" bio ustaski stozer u Dubrovniku, a dr Blazekovic sekretar poslanstva u Berlinu. Oni finansiraju akcije NE (neprijateljske emigracije) i rade na objedinjavanju NE na ustaskoj platformi Vranciceve grupe."

Na osnovu te depese Uprava za iseljenistvo i emigraciju, koju je vodio Dusan Strbac je 13. septembra 1979. od SDB SSUP-a zatrazila podatke o dr Ivi Rojnici i dr Miljanu Blazekovicu (i dobila), kako bi ih " u konsultaciji sa DKP (diplomatsko konzularnim predstavnistvima) koristili na prigodan i odgovarajuci nacin, plasirali ih kroz tamosnja sredstva informisanja, preko pojedinih politickih stranaka i slicno, zavisno od zemlje u kojoj ova lica borave, pozicije koje imaju u odredjenim strukturama te zemlje i proceni efekta u tadow momentu. Ovo je slicno akciji koja se sada vodi protiv Miljenka Urbancica u

Australiji, koji je bio istaknuti član Liberalne partije i licni prijatelj nekoliko političara u Sindeju i Melburnu, a kod nas je proglašen za ratnog zločinca. O Rojnici i Blazekovicu raspolazemo sa dokumentacijom iz stampe, koje vam dostavljamo na koriscenje. Podaci su nam potrebni jer se radi o ekstremistima jako angazovanim na tekucim akcijama NE (saziv III sabora NHV) s kojim ciljem i putuju u Evropu, gde ih treba raskrinkati kod vlasti i javnosti."

Prilikom isledjivanja u Sarajevu uhvaceni i kidnapovani Krunoslav Draganović je dosta detaljno govorio i o ljudima iz emigracije koji su u Evropi radili za BND. Iz zapisnika se vidi da je Draganović ocinkario SDB-u BiH i SDB-u SSUP-a pedesetak nemackih agenata. On kaze :

- Franjo Adamek se izdavao za folksdojcera, a u stvari je bio Hrvat. On je radio kao spijun samo da bi dobio nemacko državljanstvo. Trgovao je starim automobilima, a potom oruzjem, koje je prodavao Turskoj. U sustini je kockar. Ozenjen je i ima jedno dete. Dr Vjekoslav Bucar je bio veoma vazan nemacki obavestajac u Rimu. Formalno je pripadao Galenovoj grupi, ali je direktno bio povezan za sefa nemacke tajne sluzbe u Italiji. Bucar ima neku novinsku agenciju kojom pokriva svoje agenturno delovanje. Uz njega su najvise vezani Slovenci i neki jugoslovenski orijentisani Srbi. Dr Stjepan Buc zivi i radi u Minhenu. Oduvek je bio nemacki covek i sigurno i nemacki agent. Dr Mate Frkovic, takodje, iz Minhen je u obavestajnu sluzbu Nemacke usao na licno insistiranje dr Branka Jelica. Znala mu se i mesecna plata - 400 maraka. I inžinjer Hamid Hromalic je bio jedan od najprisnijih Jelicevih prijatelja i radio je za sve obavestajne sluzbe na koje ga je Branko upucivao. Milan Ilinic je kao mladic bio ustasa, a novinarstvom se bavi još kao student u Zagrebu. Majka mu je Nemica iz Trsta, pa od malena govori nemacki. Nacionalno je desno nastrojen. Saradjuje sa nemackom tajnom sluzbom, prvo preko Bajera, a potom preko Hofmana. Jako se boji Udbe. I Karl Tren, banatski Svaba radi u jednom sektoru minhenskog BND-a. Njegovo konspirativno ime je Trap. Jakov Ljotic je u Minhenu radio ono sto i u Beogradu - izvestavao je za nemacku sluzbu. Od njega sam 1950. godine i saznao da dobijaju pomoc od nemacke države od 30.000 maraka, vise nego Jelic. Ljoticevci su inace, masovno bili ukljeceni u nemacku obavestajnu sluzbu.

I dr Nikola Jersimovic u Rimu radio je za BND preko dr Bucara u Italiji. Franjo Dezelic iz Dizerdolfa radi za Nemce, cak i posle atentata koji je na njega izvršen. Njegova cerka Marijana udata je za inžinjera Nihada Kulenovica. Pukovnik Marijan Dolanski cim je dosao u nemacku stavio se u sluzbu BND. Posto su ga iscedili, otpustili su ga i jedva je preko nasih prijatelja dobio nemacko državljanstvo. Herbert Korfmacher iz Dizeldorf je zajedno sa rođakom Mijom Dezelicem radio medju hrvatskim emigrantima za nemacku obavestajnu sluzbu. Profesor dr Jozef Matl iz Graca neko vreme radio je u nemackom

obavestajnom centru u Beogradu. Mada je bio naklonjen Srbima zadrzan je u BND zbog ranijih zasluga, a i da bi agentima predavao srpski jezik. Kemal Mujagic je u Nemacku dosao iz Bosanske Krupe. Proveo je na Golom otoku dvanaestak godina i pusten je kada je pristao da radi za Udbu. Njegov zadatak je bio da se uvuce u "Hrvatsko revolucionarno bratstvo" u Nemackoj, ali cim je dosao u Bavarsku priznao je BND-u sve i odao Udbine agente u Evropi. Od tada radi samo za nemacku tajnu sluzbu. Albanski izbeglica markiz Emilio De Mistrura zivi u Rimu i veliki je prijatelj kralja Zogua koji je ziveo u Nici. Govori nemacki jer je zavrsio nemacku Vojnu akademiju. Radi za BND direktno i to ne skriva. Jedno vreme je bio prijatelj sa profesorom Miroslavom Varesom. Njegovi saradnici su bili Nikica Martinovic iz Celovca i Zvonko Miljanovic iz Minhena. Inzinjer Franjo Pavicic radio je prvo za Amerikance, a potom za Nemce, ali ga je tuberkuloza sprecila da nastavi obavestajni rad. Najkrupnije zverke u BND-u bili su profesor Mirolsav Vares i Solali Boci, novinar krupnijeg kalibra - izjavio je Krunoslav Draganovic islednicima SDB u Sarajevu.

On je jos i priznao da je od profesora Varesa saznao da je 1961. godine postigao prvi angazman sa dr Ernestom Bajerom i Rihardom Galenom, sefom BND posebno zaduzenim za jugoslovensku emigraciju. BNA je, naime, pristao da finansira tzv. rimsku grupu sa 9.000 maraka mesecno. Kasnije se ispostavilo, pricao je Krunoslav Draganovic da je Bajer placaо svoje spijke u hrvatskoj emigraciji od 400 do 800 maraka mesecno. Sam profesor Miroslav Vares je, na primer, 1967. godine dobio 800 maraka jer je Ernestu Bajeru - Galenu kao saradnika preporucio Kemala Mujagica. Posebno aktivan i opasan spijun bio je Dervis Sekovic iz Pariza, nekadasnji sekretar bosanskih i sandzackih muslimana. Pre dolaska u Francusku bio je izbeglica u Italiji i Siriji. Ovaj berberin iz Trebinja i policajac u NDH, u Parizu je neko vreme radio za francusku obavestajnu sluzbu, koja ga je odbacila kada joj je predao imena hrvatskih lidera u Italiji i Nemackoj. Posle toga ga je angazovao BND da prati u Djenovi rad dr Said Ramadana i "Arapske lige", kao i muslimanske i albanske emigracije poreklom iz Jugoslavije.

Jos jedan nemacki novinar Viktor Majer bio je tajni nemacki agent i to u Jugoslaviji, gde je u vise navrata prozivan kao spijun. Naime, on je 1985 jos bio predmet obrade slovenacke sluzbe drzavne bezbednosti, a vec deset godina kasnije, kao retko koji novinar, mogao je da se podici sa najvisim slovenackim drzavnim odlikovanjem. Najverovatnije da to jos ne znaci da se svajcarac, rodjen 1929, u poslednjoj deceniji svoje novinarske karijere deoloski preobrazio. Pre ce biti da se dramaticno izmenila slovenacka drzava. I svakako da jeste: od SFRJ je nastalo pet drzava, a od SRS samo RS. O toj dramaticnoj promeni govori Majerova knjiga, napisana prilikom odlaska u penziju. Pre toga, 35 godina je pedantno prikupljaо dokumentaciju, a mnogo ranije, u Bosni, kao brigadir gradio prugu, potom odbranio doktorat o Jugoslaviji i pred odlazak u

penziju ponovo pohodio nekdasnu politicku elitu, koja je zivela izmedju Triglava i Vardara: bivseg nemackog ministra spoljnih poslova Hansa Ditriha Gesera i bivseg americkog ambasadora Vorena Zimermana. Zato Majerovo poznavanje pokojne Jugoslavije umnogome nadmasuje pokusaje nabrzinu priucenih i sve brojnijih "jugoslavenologa". Dakle, ako Majer kaze da je Hans Van den Bruk, bivsi ministar inostranih polsova Holandije i sadasjni komesar Evropske unije, odigrao negativnu ulogu, onda je to sasvim dovoljno. Majer je na promociji svoje knjige u Ljubljani, na pitanje novinara zaso tako kriticki prica o Van den Bruku, odgovorio vrlo direktno:

- Hans Van den Bruk je bio glavni zagovornik pokreta za restauraciju Jugoslavije.

Majer se u knjizi ne poziva na anonimne "dobro obavestene" izvore, njegova licna dokumentacija je zavidna. Za ovu knjigu je imao na raspolaganju materijal iz slovenackog arhivskog fonda. Najvise paznje je posvetio fasciklama koje sadrže dokumenta u vezi sa napetim odnosima izmedju Slovenije i JNA. Pri tom ne krije da je do toga dosao zahvaljujuci odlicnim vezama sa predsednikom Republike Milanom Kucanom.

Delovanje medjunarodnih snaga je drugi znacajan cinilac raspada SFRJ. Ako je prosecan zapadnjak tumacio raspad Jugoslavije kao rezultat specificnih genetskih kombinacija ovdasnijih domorodaca - Balkanci se kolju jer im je urodjeno - i ako natprosecno talentovani zapadnoevropski pisci zaključuju da se SFRJ raspala u krvi i zbog gluposti zapadnih diplomatija, Majer je neumoljiv. Zapad nije ni mogao niti hteo da razume Jugoslaviju zbog sopstvenih unutarpolitickih interesa. Spansi nisu zeeli da razumeju Jugoslaviju zbog Katalonaca i Baskijaca, Italijani zbog Nemaca u Juznom Tirolu, Francuzi i Britanci su bili vezani za Jugoslavije jer su se ponosili svojim ucescem u njenom stvaranju, Amerikance je fascinirala uloga Jugoslavije u periodu hladnog rata, a Nemce je vise interesovalo ujedinjavanje dr'ava nego njihovo rasturanje. Tek kada je Slovenija na videlo izvukla argument samoopredeljenja - na to nacelo se prilikom ujedinjavanja istocne i zapadne polovine pozivala i Nemacka - nemacka diplomatička je smeksala. Kod drugih drzava su stvari isle znatno sporije. Majer u jednom trenutku doslovno optuzuјe. Poimence nabrala ambasadore nastanjene u Beogradu i zaključuje da su suodgovorni za katastrofalne greske zapadne politike prema Jugoslaviji. Kao da ih je postrojio i nalupao im samare. "Pisac mora da prizna", kaze Majer, kada govori o 1991. godini, da su stavovi koje je, posebno tada, mogao da cuje iz krugova zapadnih diplomatata, ostavili skoro traumatican utisak, da nije nikada cuo tako masovne na opste uverenje oslonjene muckalice pogresnih politickih ocena, intelektualne lenjosti i povrsnosti, kao od tadasnjeg beogradskog diplomatskog kora. I,

konačno, tu je i Rusija: sve sto se dogadjalo u vojnom vrhu bilo je uskladjeno sa konzervativnim ruskim generalima.

Treća okolnost, koju ne treba zanemariti, je hrvatski državni poglavar Franjo Tuđman. Majer ga opisuje kao samouverenog ali naivnog političara. Tuđman je verovao Miloševiću da Srbija nema strateske interes u Hrvatskoj i zato se sa njim dogovorio o podeli Bosne i Hercegovine. Milošević je, navodno, vrlo dobro znao za Tuđmanove skrivene namere. Tuđman i Milodjević su se o podeli BiH dogovorili na sastanku u Karadjordjevu, 25. marta 1991. Majer navodi i od koga je saznao detalje o tom sastanku: od Stipe Mesica, tada najbližeg Tuđmanovog saradnika.

SVADJA OKO CRVENE FRAKCIJE

Zapadnonemacka obavestajna sluzba u inostranstvu nastojala je da u borbi protiv frakcije Crvene armije RAF uspostavi saradnju i u kontroli medjunarodne trgovine oruzjem dobije i na drugim linijima podrsku jugoslovenske sluzbe. Na dan 11. maja 1978. u Jugoslaviji su uhapseni Brigitte Monhaut, Peter Jirgen Bok, Ziglinde Hofman i Rolf Klemenc Vagner. Ukaživanje na mesto boravka cetvoro terorista frakcije Crvene armije RAF Beograd je dobio od BND vest: istražni organi iz Visbadena naredili su hapsenje petog teroriste Stefana Visnjevskog, koji je trebalo iz Pariza drogu prenese u Zagreb narkomanu Boku. Hapsenje je izvršeno 11. maja na aerodromu Orli. Ipak, nemacke teroriste, ciji su pravi komandanti bili KGB i Moskva, - kako u svojoj knjizi o "RAF - Stasi - Connection" pisu Michael Miler i Andreas Kanoneberg - jugoslovenske vlasti nisu izrucile BND-u. Vlasti SFRJ su ih osloboidle u novembru 1972. i oni su otputovali u Jemen". Sta se u medjuvremenu sedam meseci izmedju hapsenja u maju i odlaska iz Jugoslavije 17. novembra dogadjalo na vezi Bon-Beograd, sve dosad nije razjasnjeno. Udba je uprkos zvanicnim kontaktima sa zapadnonemackim organima bezbednosti nastavila proganjanja ustaskih emigranata u Saveznoj Republici Nemackoj sa nesmanjenom zestrinom. Stjepan Bilandžić je bio pod prismotrom zbog toga što se sumnjalo da je ucestvovao u teroristickim akcijama protiv jugoslovenskog konzulata u SR Nemackoj. Posle neuspelog atentata na njega, Bilandžić je u Nemackoj bio u istražnom zatvoru. Zahtev Beograda za izrucenjem nemacke vlasti su odlucno uvek odbijale. Bila je to osveta za pustanje članova Crvene armije. Hapsenjem terorista frakcije Crvene armije RAF, Beograd je verovao da može obaviti razmenu terorista: Monhaopt, Bok, Vagner i Hofman u zamenu za Bilandžića i Tomislava Micica. Za Nemce terorista nije bio jednak teroristi. Oni su odbili predloženu razmenu cetvoro članova za vodju ustasa, jer su dvojica Hrvata bili agenti BND, odnosno veza visokog ranga Savezne obavestajne sluzbe. Oni su upotrebljeni u pokeru oko preuredjenja Jugoslavije posle Titove smrti. Da bi učinili izrucenje Beogradu koliko- toliko ukusnim, Nemci su ponudili 20 miliona nemackih

maraka, uz mogucnost da se suma poveca. Ipak, Beograd nije mogao ući u ovaj posao i opredelio se cesto dovoljno opasno - oslobođanje pripadnika RAF.

Da im ne bi promaklo bekstvo cetiri nemacka terorista iz Beograda od koga su inace strahovali, dr Dengler je mobilisao sve sto je moglo da se u Beogradu angazuje u vidu agenata i spijuna. Sve njegove obavestajne veze, ali i nemacki poslovni ljudi koji su delovali u Beogradu, imali su nalog da registruju eventualno bekstvo preko beogradskog aerodroma. Rizik u koji je pri tom usao bio je prevelik jer je jugoslovenska kontraobavestajna sluzba tako mogla da utvrdi ko drzi otvorenim oci i usi za nemacku Saveznu obavestajnu sluzbu. Cetvoro terorista je ipak mogla neprimeceno nocu da avionom odleti iz glavnog grada Jugoslavije. Dengler i njegovi brojni pomocnici prespavali su njihovo bekstvo. Ipak, agentima BND je poslo za rukom da saznaju kuda su clanovi RAF otisli. Doduse, njihovi izvori u Beogradu nisu bili zato dovoljni, ali su imali dobre veze u logoru za obuku Palestinaca u Libiji preko jednog coveka za vezu izraelske obavestajne sluzbe Mosad. Tako je Derne mogao da javi u Bulah da su teroristi RAF iscezli u Gadafijevom carstvu.

Medjutim, pre nego sto je Dengler mogao da uknjizi uspeh, Savezno ministarstvo za unutrasnje poslove je saznalo od SSUP-a Jugoslavije kuda su traženi teroristi otisli. Jugoslovenski minitar unutrasnjih poslova general Franjo Herljević trazio je od nemackog ambasadora Jesko fon Butkamer, ubrzo posle oslobođanja pripadnika RAF-a, da Bon posalje visoku policijsku licnost u Beograd. Kancelar Helmut Smit je uskratio svom ministru unutrasnjih poslova Gerhartu Baumu posetu glavnom gradu Jugoslavije. Medjutim, sef odeljenja Saveznog ministarstva unutrasnjih poslova Gerhard fon Levenic doputovao je 24. novembra 1978. u Beograd da bi dobio informacije o cetvoro terorista RAF. Medjutim, to je bilo uzaludno. Predstavnik Ministarstva inostranih poslova u Beogradu saopstio je 25. novembra 1978. da mu nije poznat cilj putovanja terorista. Pored kljucnog pitanja o boravku, Bon je zeleo bar da dobije detaljne informacije pre svega podatke o odecu, otiske prstiju kao i informacije o tome da li su pasosi kojima su raspolagali iz Perua, Linhtenstajna i Svedske. Beograd je dao detaljne informacije, ali posto nisu bile dovoljne da se zakljuci mesto boravka terorista, u Bonu je vladalo nezadovoljstvo i nemacki ambasador je demonstrativno ostao u glavnom gradu SR Nemacke da bi na taj nacin pokazao stepen nemackog nezadovoljstva.

Ministar Baum je mogao cetvoro terorista RAF lako da zameni za dvojicu ustaskih vodja, ali operativni centar BND davao je krajem 70-tih godina sve veci znacaj hrvatskog emigrantskoj organizaciji. Dok Bilancic danas zivi u Kelnu, Micic pravi obavestajnu karijeru.

U fazi izmirenja ustasa i nacionalkomunista u Zagrebu pocetkom 1979. Klaus Kinkel je bio predsednik nemacke Savezne obavestajne sluzbe. Dok je

specijalan stab koji je Kinkel formirao u slučaju Pekinga i Moskve dugo razmisljao ko će u tamosnjim ambasadama preuzeti teske zadatke jednog tajnog opunomocenika obavestajne sluzbe koji deluje u drugoj, zapadnoj državi, u tamosnjim ambasadama, izbor za Zagreb nije bio tezak. Dr Jozef Dengler se već dokazao kao dobar akter za takve funkcije na Balkanu koji rado preuzima rizike i nije već duže vreme bio nepoznat svojim obavestajnim protivnicima u Beogradu. Tako je upravo njemu i povereno vodstvo sedista tajnih opunomocenih obavestajnih sluzbi koje deluju u ovom području sa "referatom 12" u Bulahu. Sediste se nalazilo u Becu.

U Denglerove ljude za najvise kontakte već se ubrajao Bruno Busic, koji je za hrvatsku stvar i stvaranje velike Hrvatske već izradio manifest: izmirenje svih hrvatskih snaga bez obzira na njihovu političku boju i prošlost sve dok se bore za nezavisnu Hrvatsku. Busic je još u detinjstvu odrzavao kontakte sa tajnim ustaskim organizacijama u Imotkom, zatim je, zbog cega je i izbacen iz skole, ali je slike kontakte nastavio i kasnije kada je presao na studije ekonomskih nauka u Zagrebu. Kao poznati secesionista njega je doduse povremeno proganjala Udba, koja je pratila njegovu aktivnost, ali su ga mnoge hrvatske instance uzimale kao nacionalno svesnog Hrvata u zastitu. On je krstario uzduž i popreko Evropom i uspostavljao operativne veze sa ustaskim emigrantima i udruženjima. U Zagrebu je pokretao listove i organizovao nastupe a zatim je počeo da radi i za sovjetsku sluzbu KGB, jer je i on bio zainteresovan za cepanje SFRJ i stvaranje nove hrvatske države. Veran svojoj ideji Busic je u uspotavljanju obavestajnih veza između istocnih i zapadnih agenata među hrvatskim emigrantima sa nacionalkomunista bio uspesan. Njegovu operativnu aktivnost uskladijivao je Ernest Bauer, nekadašnji oficir UNS, tajne sluzbe fašističke Hrvatske u Drugom svetskom ratu, koji je u medjuvremenu postao čovek za vezu nemacke Savezne obavestajne sluzbe za Balkan, kao i sa ustaskom veličinom u Nemackoj Brankom Jelicem koji je istovremeno radio i za KGB. U jednom dokumentu SID-a SMIP iz 1986. godine o ustaskim teroristima, koji je radjen na engleskom jeziku, za Ernesta Bauera piše da je bio "agent Gestapo" i "saradnik nemacke obavestajne sluzbe", "ima pasos Savezne Republike Nemacke".

Posto je u Hrvatskoj nedostajala jedna takva energična i deotvorna u javnosti figura kakav je bio Busic, Krajacic kao sef KGB-a u SFRJ je sredio njegov povratak u Jugoslaviju. Zajedno sa kasnijim veličinama secesionističkog pokreta iz 1990. Ivanom Zonimirom Cickom, Drazenom Budisom i Ante Paradzikom, Busic je organizovao otvorene studentske pobune. Sa Brunom Busicem agent dr Dengler je ima od sredine 70-tih godina tesne veze. Jedan novinar engleske televizije predstavio je Busica kao sefa odeljenja za obuku terorističke grupe u blizini Sarbrikena i sest meseci kasnije 1979. Busic je ubijen u Parizu. Dengler i njegov predsednik Klaus Kinkel procenjivali su ga kao jednog od glavnih

buducih vodja u Hrvatskoj i zalili su zbog njegovog gubitka. Svi su tipovali na Udbu kao izvrsioca.

Smrcu Bruna Busica bio je otvoren put Franji Tudjmanu za preuzimanje vodjstva u hrvatskoj stvari. U to vreme Josip Broz Tito je politicki reagovao na sve jace izrazene separatisticke teznje u SFRJ. Međutim, pokazalo se da nije bio dobro obavesten, jer je, kako tvrdi BND, Tito informacije o tome sta se zapravo valjalo u Hrvatskoj dobio je tek iz druge ruke. Savim slučajno saznao je za vreme posete Rumuniji da rukovodstvo hrvatske komunističke partije održava kontakte sa Brankom Jelicem, poznatim i traženim ustaskim emigrantskim vodjom koji je ziveo u Berlinu. On je od Rumuna cuo takodje da je hrvatsko rukovodstvo istovremeno obigravalo u istocnoevropskim zemljama kao sto su Čehoslovacka, Madjarska i Rumunija, da se preko Sovjetskog Saveza založe za slučaj da uspe planirano otcepljenje od Jugoslavije. Po Titovom povratku usledila je "burna" sednica rukovodeceg staba u poljoprivrednom dobru Karadjordjevo, na kojoj je doneta odluka o korenitom ciscenju hrvatskog partijskog i politickog rukovodstva kao i kadrova u armiji. Međutim, i ovo ciscenje imalo je svoje granice. Jos je bilo instanci koje su uzivale Titovo poverenje a koje su se pobrinule zato da mnoge glave Maspoka ili ne odletu, ili dobiju samo simbolicne kazne zbog pobune. Krajacic se pre svega zalagao za svoje stare kadrove ukoliko se nisu preterano javno eksponirali. Tako je mogao da spase svog najbližeg prijatelja i saradnika tadašnjeg predsednika hrvatskog parlamenta Josipa Manolica tako što ga je poslao u penziju, dok Franju Tudjmana koji je vec bio veoma poznat po svojim spisima nije mogao spasiti zatvorske kazne.

Posle toga Stevo Krajacic je na svoju ruku, mimo Tita krenuo u akciju odvajanja Hrvatske i njene tajne policije od Beograda. Specijalno Krajacicevo odeljenje u SDB Hrvatske je krajem 70-tih pripremilo 150 jugoslovenskih pasosa. Kratko vreme posle toga u Bonu u prisustvu zagrebačkog predstavnika Udbe, jednog predstavnika nemacke Savezne obavestajne sluzbe i uticajnog ustaskog lidera koji je ziveo u Berlinu Branka Jelica odluceno je koji članovi fasističke emigracije treba da dobiju ove pasose. Neki od ovih pasosa dospeli su cak do Australije gde postoji jaka ustaska organizacija. Ova akcija omogućila je da se nesmetano u Hrvatsku vrati cak i ratni zlocinci i kriminalci za kojima je raspisana poternica i uspostave kontakte sa krugovima oko Krajacica u Zagrebu. Osim toga, ova akcija predstavljala je demonstraciju dobre volje KGB-a i BND-a. Nemacka tajna sluzba je aktivirala svoje postoje na Balkanu posebno u Zagrebu, Ljubljani i u Beogradu. Kao legalni stanovnik, iako obavestajac BND-a dr Johan Jozef Dengler je imao pristupa SSUP-u u Beogradu i tamo mogao da - iako veoma ograniceno - razmenjuje informacije sa politickim organima i organima bezbednosti Jugoslavije. U samom Bulahu centralnu ulogu u saradnji sa Udbom igrao je Stamberger koga je Kinkel postavio na celo referata za

specijalne operacije. Ti "partnerski obavestajni odnosi" nisu medjutim smetali Saveznoj obavestajnoj sluzbi Nemacke da nastupa agresivnije u Jugoslaviji. Stare veze su reaktivirane, a tamo gde je bilo potrebno stariji saradnici su zamenjeni mlađima. Prema saznanjima jugoslovenske kontraobavestajne sluzbe, Savezna obavestajna sluzba Nemacke je 70-tih i 80-tih godina imala sastav od oko stotinu agenata u Jugoslaviji i njihov identitet i vodja za vezu sa SDB bio je poznat.

U to vreme partnerstvo hrvatskih secesionista sa BND-om dobijalo je sve cvrsce forme. Od trenutka neposredno pred Titovu smrt, 1979. godine u Zagrebu su sve odluke u strateskim i personalnim pitanjima donosene samo u dogovoru sa centrom oko Krajacica sa nadležnim instancama BND i ustaskim predstavnicima. Nemacka tajna sluzba je tako postala aktivan cinilac u oblikovanju balkanske politike. I sovjetska sluzba je tada intenzivirala svoje napore oko dr Franje Tudjmana kao naslednika Maspoka. Zahvaljujuci jednom zajednickom projektu u oblasti publikovanja jedne zagrebacke i jedne ruske izdavacke kuce, koje su zelele da objave biografiju Lenjina na oba jezika, prokrijumcareni su agenti u Zagreb koji su uspostavili niz kontakata sa Krajacicevim centrom i okolinom Franje Tudjmana. Godinu dana posle Titove smrti, medjutim, Tudjman je 1981. ponovo bio u zatvoru. Ovoga puta zbog "neprijateljske propagande protiv SFRJ". Tudjman je u drugoj instanci osudjen na dve godine zatvora. U okviru delegacije Nemackog crvenog krsta dr Derne je posetio Tudjmana u zatvoru Gradiska. U SR Nemackoj jedan Hrvat, agent BND je pomogao da se organizuje medijska kampanja u korist Tudjmana. Publicisti poput Hansa Petera Rurmana, Karl Gustav Stern, Viktor Majer, kao Rajsmleri, urednik i sam list "Frankfurter Algemajne cajtung" zalagali su se iz petnih zila za Franju Tudjmana.

Savezna obavestajna sluzba nije u Hrvatskoj odrzavala dobre odnose samo sa Krajacicevim krugom. Ona je raspolagala tradicionalnim mrezama agenata koje je prema potrebi ukljucivala, podmladjivala i sirila. Agente BND-a u Zagrebu od zavrsetka Drugog svetskog rata vodi covek cije je sifrovano ime Vlado. Pod ovim imenom pojavljuje se i covek za vezu u Zagrebu koji uskladijuje operativne snage u Zagrebu. To je bio skoro 80-godisnjak Milivoj Huber. On je bio novinar sef privrednog "Vjesnika" a BND ga je angazovala kao "strucnjaka za procenu". To znaci da je pored sirovih podataka dostavljaо i podatke i materijale o izvesnim problematicnim situacijama ili odredjenim licnostima. Kao novinar on je imao uticaja na javno mnjenje a mogao je po zelji nalagodavca da uestvuje u oblikovanju javnog mnjenja. Ovaj agent je takodje vrbovao nove saradnike za nemacku obavestajnu sluzbu. Tako je na primer zavrbovao Vladu koji je vodjen pod sifrovanim imenom Ali. U stvari, radilo se o tadasnjem tehnickom direktoru zagrebackog dnevnog lista "Kurir" Anti Zivkovicu koji je posle dolaska Tudjmana na vlast napravio karijeru. Osamdesetih godina zavrbovan je preko

Vlade i tadasnji direktor "Privrednog vjesnika" Ante Gavranovic. On je 1991. postao predsednik Saveza novinara Hrvatske. Njega su na vezi drzali dr Dengler i dr Bauer. Johan Jozef dr Dengler je bio agilan diplomata i obavestajac. Sluzbovao je u Zagrebu, Budimpesti i Helsinkiju kao konzul, odnosno ambasador Austrije i u administraciji KEBS-a. Tokom rata bio je porucnik Vermahta, odakle je i angazovan za BND. Bio je veliki prijatelj pape Vojtice, koji ga je odlikovao za pomoc Vatikanu. Dengler je koristio Jugoslaviju kao tranzitnu zemlju da bi putovao u Rumuniju, Bugarsku i Tursku. U njegove brojne obavestajne naloge spada i potraga za Karlosom tada najtrazenijim teroristom u svetu. Pod radnim imenom Karl Smit, dr Dengler je cesto putovao u Rim. Tamo je odrzavao kontakte sa americkom obavestajnom sluzbom CIA. Jugoslovenska kontaraobavestajna sluzba nikada nije bila sigurna da li je Klaus Kinkel znao da njegov najznačajniji čovek u Jugoslaviji istovremeno radi i za Amerikance. Prema kazivanju Vladimira Konstantinovica na listi saradnika dr Johana Jozefa Denglera nalazili su se Perica Juric, djak BND-a koji je radio u MUP-u Hrvatske, Ivica Vakic, bivsi advokat, saradnik SDB SSUP-a i zamenik ministra hrvatske policije, Gojko Susak, Adil Osmanovic - Taran, Ivan Miles, Petar Hinic, Ivan Bubalo, Johan Pecnik i njegovi zemljaci Mark Urank, Hans Ditrih i Stefan Krote iz Graca.

TAJNI AGENT BOLJKOVAC

Nekadasnji austrijski generalni konzul u Zagrebu doktor Dengler, veliki prijatelj progonjenih hrvatskih nacionalista, posle svega se nadao da će biti i bogato nagradjen, ne samo ekonomskim koncesijama austrijskim firmama u budućoj hrvatskoj privredi vec i na drugi nacin. Ne cekajući varljivu i neizvesnu buducnost, Dengleru se Vrhovnistvo Hrvatske delimicno oduzilo vec u oktobru 1990. godine. Njemu je vlada Republike Hrvatske, sa potpisom tadasnjeg ministra "inozemnih poslova" dr Zdravka Mrsica, izdala "potvrdu" kojom je dr Dengler "autorizovan u ime hrvatske vlade da stvara kontakte u Austriji u cilju kooperacije izmedju Austrije i Hrvatske". Zbog uspesnih posredovanja izmedju Hrvatske i velikog broja medjunarodnih faktora, Tudjman je dr Dengleru nakon sastanka 10. decembra 1990. produzio akreditaciju do marta 1991. godine.

Ma koliko je inostrani savetnik novouspostavljene hadzovske vlasti u Hrvatskoj zeleo da se razbijanje Jugoslavije i otcepljenje Hrvatske izvede postepeno i bez sukoba, ta vlast je ubrzo pokazala svu svoju satelitsku i fasistoidnu prirodu, koja nije mogla bez nasilja i krvoprolifica. Na jednom od kolegijuma ministra unutrasnjih poslova Hrvatske potvrđene su, izmedju ostalih, i dve do tada nepoznate cinjenice: prva, da je BND glavni inostrani faktor koji je pomagao dolazak HDZ-a na vlast u Hrvatskoj, i drugi, da se Hrvatska uz svestranu pomoc iz inostranstva (Nemacka, Austrija, Madjarska) priprema za rat protiv JNA i srpskog naroda, odnosno za terorizam velikih

razmera, uz neposrednu strucnu asistenciju nemackih instruktora. Operativnim putem, organi bezbednosti JNA pribavili su saznanja o toku sastanka sa celnim rukovodstvom Sluzbe drzavne sigurnosti Hrvatske kod tadasnjeg ministra unutrasnjih poslova, Josipa Boljkovca.

Prema verodostojnom fonosnimku, ovaj sastanak je odrzan 6. marta 1991. godine, a na njemu je, pored ostalog, receno:

"Nama je BND pomogla u obaranju stare vlasti, ali sta ona sada misli i da li samo preko nas hoce da utice na daljnje odnose u Jugoslaviji, to ja ne znam. Uzmite samo primjer moga dosadasnjeg zamjenika, Perice Jurica, koji je po liniji BND-a dosao u MUP, zavrsio je obavjestajnu skolu u Baden-Badenu, cudno se ponasao i cudne je propuste i greske cinio. Vrtoglavo je isao linijom smjenjivanja starih kadrova i instaliranja novih. Prakticno je odmah pristupio instaliraju paralelne sluzbe u sluzbi. Kada smo isli detaljnije to gledati, vidjeli smo da je najveci dio njih iz "Hrvatskog drzavotvornog pokreta". Ne bih htio kao baba da nagadjam, ali mozda je sve to smisljeni sistem da se ubrza proces kojim bi se neke pretenzije stranih zemalja prema Jugoslaviji brzo ostvarile. Tu je najinteresantnija za njih Hrvatska, radi Jadran, gdje jurisa Madjarska. Oni su nas pomazu i pomocu, to ste vidjeli sa oruzjem, ali ne smijemo drzavu prodati kao Pavelic, da nam ostanu samo mrvice od raspada Jugoslavije. Neki, ovi iz emigracije, koji sada rade u Hrvatskoj i koje smo morali dovesti u zemlju jer su nas njihove gazde finansirale, ocito po nalogu njihovih gazda, i dalje moraju raditi kako im gazde naredi, a nisu oni pod nama... Mi tu moramo biti obazrivi, jer koliko su god oni veliki Hrvati, a nisu direktno pod nama, oni mogu raditi protiv Hrvatske i Hrvata.

Josip Boljkovac, prvi hrvatski ministar policije, danas je samo jedan od malobrojnih clanova Mesiceva HND-a i zastupnik u Zupanijskom domu Sabora.

Medjutim, jos 1941. bio sam ilegalac u Zagrebu. Iz njega sam pobegao, pod imenom Ivan Moskun, jer za mnom je bila raspisana tjeralica: prepoznat sam kad su stradali Josip Kras u Karlovcu i potom Nada Dimic. Ona je tijekom istrage tek mogla reci da sam ja "mali s dva zlatna zuba, izgleda da se zove Joza. Poceli su potragu za mnom, ali ja sam, na osnovi ranijeg rasporeda, bio u crnomercu u Zagrebu na vezi. Potom sam preko Karlovca stigao u Vukovu Goricu, pa u Ponikve, i na Kordun. Bio sam 1943. tek politicki rukovodilac hrvatskoga bataljuna u ovom području. Tada sam sreo generala Rukavinu. Tek tada smo ustanovili tko je tko, jer njegovo konspirativno ime bilo Vladic, a moje Mali. U to je doba prijetila opasnost od saveznickog iskrcavanja na nas dio jadranske obale. S njima su, pretpostavljaljalo se, trebali doci i predstavnici jugoslavenske izbjeglicke Vlade u Londonu, koje bi docekao "ministar vojni" Draze Mihailovic. Prijetila je obnova stare Jugoslavije! Tada je rukovodstvo KPH, na celu s Andrijom Hebrangom i mojim prijateljima Rukavinom,

Holjevcem i Krajacicem, sudjelovao u razgovorima sa ustasama. U ime Lorkovica i Vokica, pregovore su vodili haesesovci Pavao Počnic i Bozidar Magovac. Predlagali su stapanje hrvatskih domobrana i partizana u jednu vojsku! U Hitlerovoj Europi, dakle bez Rusije, Hrvatska bi s domobranima i partizanima ? imala najjacu vojsku.

Sa dr Franjom Tuđmanom sa se upoznao potkraj 1963. u prisustvu Rukavine, mog mentora i nasega najpametnijeg generala, i Holjevca, tadasnjeg ministra prosvjete. Nasli smo se u Holjevcevoj kancelariji u Saboru. Tada smo pokrenuli inicijativu, koja je podrzana od strane Zakonodavne komisije Sabora, da Zagreb postane glavnim gradom Hrvatske. Po Ustavu iz 1963., Zagreb je, naime, bio tek glavni grad uze i sire njegove okolice. Izisao sam za saborsku govornicu i to predložio. Podrzao me Stipe Mesić. Bilo je to potkraj 1964. ili pocetkom 1965... Kad sam cuo da se zove Mesić, pomislio sam: "Taj je Hrvat iz Like". Od tada se znamo i nikad se nismo razdvojili. Holjevac i ja cesto smo odlazili kod Tuđmana u Institut za radnicki pokret Hrvatske. U njemu smo upoznali i Bruna Busica. Holjevac i ja nagovorili smo ga da ne ide u inozemstvo, jer tamo neće nista napraviti. I Tuđman se, stovise, zalagao za to da Bruno ne emigrira. Bruno je bio drag covjek, bio je odlukan, ali nije shvacao da se iz inozemstva nista ne može napraviti. Nismo htjeli da takav covjek ode, htjeli smo da ostane u zemlji. Posle obaranja Maspoka ja sam 1971. ostao bez posla. Hranio sam svinje, obradjivao vinograd i voćnjak, i primao njemacke ministre i agente, s kojima sam uspostavio dobre odnose još od 1965. S njima sam stupio u kontakt u vrijeme Treće vatrogasnog olimpijade, pod općim pokroviteljstvom Konrada Adenauera. Karlovac je, usprkos konkurencije mnogih gradova, zahvaljujući mojim sposobnostima, dobio tu Olimpijadu, pod pokroviteljstvom Josipa Broza. Ta je veza odigrala svoju povijesnu ulogu, i to Tuđman zna. Danasnji njemacki kancelar Helmut Kol bio je predsjednik pokrajine u kojoj se, medju ostalima, nalazi i grad Majnhajm. Odlucili smo s njim uspostaviti vezu. Susreo sam se s Mikom Tripalom i dogovorili smo se na koji nacin osigurati zblizavanje Njemacke i Hrvatske, planirajući, u tom sklopu, INU vezati za njemacki kapital. Jasno se sjecam, na Kolovim vratima docekao me visok, korpulentan gospodin. Na sebi je imao radnicki kombinezon i rukavice, jer je, s još dvojicom radnika, kopao temelje za kucu. I to je bio predsjednik pokrajine! Njegov mentor, sredisnji tajnik CDU-a Bruno Hek, dosapuno mi je: "To je buduci kancelar". Dakle, poznajem kancelara Kola još iz doba kad je bio tek predsjednik jedne pokrajine s približno cetiri milijuna stanovnika. Zbog toga sam mogao ici u Njemacku kad god sam to htio. cesto su kod mene u gostima bili sredisnji tajnik CDU-a, njemacki ministar za obitelj i mladež, te državni tajnik dr Dil. Godine 1966. upoznao sam pukovnika Manfreda Njernera, kasnije tajnika NATO-pakta, a dosta dobro poznajem i Mihaela Stajnera.

Ovdje smo se sastajali, u ovom restoranu. To mozete pitati i Antu Todorica, oca Ivice Todorica.

U vrijeme priprema obrambenog rata 1991. ovdje sam imao svoj stozer, jer ga nisam mogao imati u Karlovcu pokraj garnizona JNA. U podrumu ovoga restorana primao sam Hrvate iz jugovojske. Ti su oficiri uvecer u civilu dolazili na sastanak, a ujutro bi pukove vodili na vjezbu. Za neke se od njih jos ne zna, a neki su jos u Beogradu. Jednoga sam cak predao i Martinu Spegelju. Vlasnik onoga restorana, nije uopce znao kakvoj se opasnosti izlaze. Buduci da nismo bili pri novcu, on nas je sve castio. Jos 1989. predsjednik Tudjman me molio da preuzmem na sebe formiranje oruzanih formacija. Govorio sam da s time ne prenagljujemo. Tudjman je govorio: "Vec sada moramo raditi na organizaciji". Josip Manolic me pitao, u dogovoru s Tudjmanom, imam li ja nekoga u Beogradu i bih li se usudio tamo otici. To je bilo dosta opasno jer sam zbog svoga prohrvatskog angazmana 1971. bio u egzilu, oduzet mi je cin pukovnika i bio sam po vojnim i civilnim sudovima. Ali, mnogi ne znaju da sam imao zastitu preporucenu u Jugoslavenskom veleposlanstvu u Njemackoj. Jugo-poslanik je bio kod Nijemaca na veceri, i oni su mu rekli da sam ja njihov prijatelj, da sam pridonosio uspostavi odnosa izmedju Nijemaca na veceri, i oni su mu rekli da sam ja njihov prijatelj, da sam pridonosio uspostavi odnosa izmedju Njemacke i Jugoslavije, da sam cestit covjek i da me cesto posjecuju. Moja veza bila je u Komandi grada Beograda. Zapravo, htjeli smo provjeriti sto JNA namjerava uciniti u povodu nasih odluka u Zagrebu, kako ne bismo dozivjeli sudbinu Madjarske 1956. i i ceske 1968. U komandi su sjedila dva potpukovnika. Lukavo sam pred njima telefonirao: "Rodjo, ja sam na proputovanju za Homoljske planine i zelio bih te vidjeti, dugo se nismo vidjeli". On je rekao da ce prekinuti sjednicu i da dodjem u Generalstab. A sve je vec bilo dogovorenog. Tako smo razgovarali jer se sve snimalo. Sastali smo se u zgradji nasuprot Generalstaba, i posli smo na Savski Venac. Moj prijatelj "Rodjo" bio je u civilu, a pridruzili su nam se jos neki ljudi, takodjer u civilu. Na putu do Savskog Venca pitao sam spremaju li se napasti Hrvatsku. Rekli su da nas nece napasti. Dogovorili su da ce podrzavati Ustav iz 1974. i konfederativnu opciju. Ali, nitko od njih nije znao da sam bio u Beogradu. Tudjman me pitao kad cu u Beograd, a ja sam rekao: "Otvorite bocu viskija, upravo sam se vratio iz Beograda. Situacija je za nas povoljna".

ULOGA ERNESTA BAUERA

Dr Ernest Bauer je bio visoko rangirani pripadnik Nemacke obavestajne sluzbe BND. Taj rodjeni Zagrebcanin vratio se tek 1994. u svoj Zagreb, posle skoro pola veka izgnanstva. On je spijun, ali i doktor filozofije i politickih nauka, jos pre Drugog svetskog rata intelektualac NDH, portparol dr Ante Pavelica i

konzul Nezavisne drzave Hrvatske. O svom spijunskom zivotu Bauer je govorio zagrebackim novinarima :

-Na putu prema Pragu, gde je trebalo da budem veleposednik u Salzburgu, zatekla me "pobeda saveznika", bilo je to u maju 1945. godine. Ostali smo u Salzburgu, tamo su ubrzo stigli Amerikanci. Skrivao sam se kod nekih ljudi, a jedno vreme sam bio i u logoru. U logoru sam bio i one fatalne noci kad se pojavila "Crna maska". To je bio jedan od nasih blizih saradnika koji se stavio u sluzbu Amerikanaca. Tako je stradao Zdenko Blazekovic, zapovednik Ustaske mladezi, M. Ozanic i mnogi drugi. Ja sam imao srecu da me nije prepoznao. Kasnije su me pronasli Englezi i odveli su me u jedan logor gde me ispitivala tzv. Jugoslovenska komisija za ratne zlocince. Ispitivali su me, ali se nikako nismo "razumeli"! Oni su me Englezi povuklu u nemacku drzavnu sluzbu. Ponudjeno mi je drzavno namestenje i cin koji po prilici odgovara cinu majora. Ko to ne bi prihvatio. Ja sam morao misliti i na prehranjivanje svoje petoclane porodice.

Tako sam poceo da radim za nemacku tajnu sluzbu. Kasnije sam otkrio da je to bila BND, jer oni su, naravno, nastupili pod drugim imenom. U toj sluzbi sam dosta napredovao, dosao sam do cina pukovnika. Postoje klase od 1 do 12, 1 je najvisa, 12 najniza. Ja sam bio jedan! Osim toga postoji jedna druga skala za tzv. izvanredne sluzbe, specijalne sluzbe, a ta je isla do samih vrhova. Tamo sam radio sve do mirovine. Za BND sam radio sve, jedino me nisu koristili za pitanja u vezi s domovinom, jer misle da onda izostaje objektivnost. Sluzba BND je bila sastavljena od tri odseka. Jedan je sakupljao vesti, drugi ih je klasifikovao, a treći ocenjivao i slao dalje. Ja sam bio prvo u tom aktivnom odseku koji je bio cisto analiticki, gde bi se recimo svakog dana napravilo stanje u kojem se Jugoslavija nalazila. To je svakog dana moralno biti prosledjeno na odredjena mesta. Do informacija se dolazilo na razne nacine, javni izvori, novine i razni drugi pouzdani i nepouzdani izvori.

Ja sam citavo vreme bio aktivan u radu i organizovanju nase emigracije. Hrvati koje sam poznavao znali su gde radim, posebno oni iz "Hrvatskog narodnog veca". Tu prvenstveno mislim na dr Branka Jelica, njegova brata i jos neke. Znali su mi reci da je bolje da sam ja tamo nego neko drugi. Puno Hrvata ih je odlazilo u Nemacku i dalje, u druge drzave. Mnogi su otisli u Juznu Ameriku. Poglavnik dr Ante Pavelic je jednostavno pobegao u Ameriku, ostavivsi i narod i vojsku! Unatoc svemu, ja sam s njegovom porodicom i danas dobar i oni me smatraju poverljivom osobom, dobar sam s poglavnikovim zetom Sreckom Psenicnikom.

Vodio sam racuna da me Udba ne pronadje, pa sam se preselio na jedno selo u okolini Minhena. No, bio sam otkriven, otkrio me zagrebacki "Start" i objavio o meni jednu celu seriju clanaka. Tekstove o meni je napisao Miroslav Lazanski,

nikad me nije video, nikad nije sa mnom razgovarao, sve je napisao koristeci se Udbinom arhivom. Puno toga su znali o meni, mojoj porodici, ali je bilo i velikih rupa, praznina, bilo je i puno toga sto nisu znali o meni. Znali su puno o mojoj porodici, cak su znali i kad su semoji sinovi rodili. U kracu posetu Hrvatskoj dosao sam tek 1990. godine bez straha od Udbe. Dolazak u Hrvatsku mi je omogucio Josip Manolic. Poznavali smo se "po sluzbenoj duznosti" jer je BND jedno vreme bio u vrlo dobrom odnosima s Udbom. I Ivan Stevo Krajacic imao je stalne "poslovne" kontakte s nemackom Saveznom obavestajnom sluzbom?

Jedan od Krajacicevih kadrova za saradnju sa BND, tvrdi diplomata Milan Tresnjic, bio je i Budimir Leka Loncar, diplomatski obavestajac i ministar spoljnih poslova SFRJ. Njemu je bila namenjena uloga kurira izmedju Josipa Broza i Vilija Branta u vreme stvaranja "brionske formule za podelu ratne stete". Da je to tacno govorio je svojevremeno i Egon Bar, pomocnik Vilija Branta, nemacki Kisindzer, covek koji je imao ne samo diplomatski vec i obavestajni zadatak da spaja politicke interese Bona i Moskve, BND-a i KGB-a prvo oko ujedinjavanja Nemacke, a potom i oko Hrvatske i Jugoslavije. Bar cak smatra da su te veze, koje poticu jos iz 1969. godine, kada je Vili Brant napisao pismu sovjetskom premijeru Kosiginu i zamolio ga za saradnju preko KGB-a, bas zato bile sigurne i pouzdane. Onda kada je trebalo Bar je licno odlazio u Moskvu i sastajao se sa visokim oficirima Komiteta gosudarstvene bezopasnosti, koji su, nekoliko godina kasnije postali i generali sovjetske tajne sluzbe. Egon Bar je, kako se jednom pohvalio Milomiru Maricu, imao cast da ga licno Leonid Breznjev uvede u Kremlj. Istorija je pokazala da su Bon i Moskva, odnosno BND i KGB svoj posao dobro obavili. Nemacka se ujedinila, a Jugoslavija se raspala. A nemacki saveznici Hrvatska i Slovenija su dobole svoje drzave.

Onako kako je saradjivala sa Hrvatskom nemacka tajna sluzba je "pokrivala" i Sloveniju, prvo preko njene emigracije, a potom direktno preko nacionalnih lidera koji su planirali odvajanja od SFRJ. Glavna veza u emigraciji za BND bio je Jozef Pucnik, bivsi komunista koji je 1958. zbog "udruzivanja protiv naroda" u Ljubljani osudjen na deset godina robije. I posle izlaska na slobodu dr Pucnik je nastavio svoj nationalisticki rad, pa je i 1964. dobio jos dve godine zatvora. Rodjen je 1933. u Slovenskoj Bistrici, zavrsio je gimnaziju u Mariboru, a studije filozofije, i potom knjizevnosti u Ljubljani. Emigrirao je krajem sezdesetih u Nemacku, gde je dobio politicki azil i posao univerzitetskog profesora u Linbergu. Aktivno se druzio sa Hansom Peterom Rulmanom, kog je snabdevao podacima o politickim zbivanjima i tadasnjim liderima u Sloveniji. Kada se 1989. godine vratio u Ljubljano profesor Pucnik se odmah angazovao kao zastupnik DEMOS-a na politickom preuredjenju i odvajanju dezelne od Jugoslavije. Dr Petar Knezevic i Milovan Drecun, autori studije o spijunima koji su potresali Jugoslaviju, na osnovu podataka KOS-a JNA tvrde da je i Lojze

Peterle, takodje, kao nemacki profesor, ali i nemacki zet radio za BND. On i Jozef Pucnik bili su specijalni ljubljanski emisari za tajne pregovore sa Nemcima. Kako je dobro zavrsio posao, na prvim visestranackim izborima u Sloveniji profesor Lojze Peterle je dobio nagradu od Milana Kucana, koji ga je postavio sa premijera Slovenije.

Uticaj BND-a bio je jak i na novu slovenacku tajnu policiju VIS, u kojoj je bilo dosta ljudi iz bivse SDB, pa je Milan Kucan odlucio da za sefa postavi anonimnog coveka Mihu Brejca. U svojim memoarima, Brejc, medjutim, objasnjava sta se sve desavalo u obavestajnim strukturama decele :

- Pre mog dolaska u SDB Igor Bavcar je sam pokusao da izvede nekoliko korenitih mera u SDB-u. Nije bas nista pokusao u rukavicama, nego bas onako sekirom po sredini. U SDB-u je najbolje odjeknulo njegovo pismo, koje je napisao 27. juna 1990. tadasnjem nacelniku SDB-a Stefanu Tepesu i u kojem je zahtevao da Tepes do 2. jula 1990. pripremi odgovarajuce odredbe kojima se svim radnicima SDB-a, osim IV odeljenja, oduzimaju policijska ovlastenja i sluzbeno oruzje. Bavcar je u tom pismu dalje zahtevao da SDB mora da sve naoruzaanje preda u skladiste RSUP-a i da preda prostorije koje ima u stanicama i u odeljenjima milicije, da se citav rezervni sastav SDB-a prerasporedi u rezervu milicije, da uprava popise SDB-u sva tehnicka sredstva, pokretna i nekretnine. A da posebna komisija, sastavljena od predstavnika drugih uprava RSUP-a, tu opremu i prostorije delom preraspodeli za upotrebu ostalim delovima RSUP-a Slovenije. To pismo je Tepes preuzeo kod dezurnog milicajca na ulazu zgrade u stefanovoj ulici u 19 casova, a sat kasnije vec je bio sastanak uzeg kolegijuma SDB-a, na kome je Tepes najavio svoju ostavku. Pismo je bilo poslato i nacelniku Saveznog SDB-a Zdravku Mustacu, saveznom sekretaru za unutrasnje poslove Petru Gracaninu, njegovom zameniku Ivanu Erzenu i Borisu Zoreu u Saveznom SDB-u. Osim Tepesove ostavke i dalje pasivizacije SDB-a nista se nije promenilo.

Kad sam preuzeo VIS vec pre agresije na Sloveniju, uspostavio sam neposrednu saradnju sa tajnim sluzbama Hrvatske, Italije, Nemacke i Austrije. Iz razgovora sa Italijanima, Nemcima i Austrijancima saznao sam da tajne sluzbe u Evropi i svetu sve vise saradjuju i pomazu, narocito u borbi protiv terorizma i drugim pojavnama nasilnog rusenje ustavnog uredjenja drzave. Sefovi kontraobavestajnih sluzbi drzava evropske dvanaestorice se cak redovno susrecu i dogovaraju o zajednickim akcijama. Interesovanje za zajednicko delovanje tih sluzbi zasnivalo se na spoznaji da ni jedna pojedina sluzba vise nije bila sposobna da dovoljno brzo raspozna sve promene u brzomenjajucoj politickoj mapi Istocne Evrope i Balkana, kao i aktivnosti ciljnih grupa. Dr Alfred Ajnvag iz Nemacke pomenuo je da su u arhivama Stazija nasli 200 kilometara filmova i na desetine kilometara papirnih dokumenata, na kojima su bili podaci o sest miliona

Nemaca i 400 do 500 hiljada saradnika. Prema arhivama tajne sluzbe u Nemackoj su imali isti stav kao i kod nas u tajnoj sluzbi VIS. Samo zrtve mogu da pogledaju svoj dosije i samo je odredjenim javnim licnostima dozvoljen pristup delu tog materijala. Objavljanje imena i prezimena je stvar stampe, a ne sluzbeni stav.

U Sloveniji, cije je rukovodstvo, od predsednika Milana Kucana do vojnog ministra Janeza Janse, dugo patilo od sindroma beogradske Udbe, proces formiranja tajnih sluzbi tekao je dosta burno. Prvo je po nalogu predsednika Milana Kucana stari SDB raspusten i umesto njega formirana je pri policiji Varnostna informativna sluzba - VIS. Njen prvi nacelnik bio je totalni amater, profesor Miha Bajc. U Ministarstvu odbrane, medjutim, osnovana je Vojna obavestajna sluzba - VOMO, takodje, pod kontrolom Milana Kucana, odnosno dezele. Po direktivi Janeza Janse kao pandam ovim agenturama stvorena je SOVA, civilna obavestajna sluzba, kojom rukovodi Drago Fers. Kako je to izgledalo posvedocio je bivsi kontraobavestajac Roman Ljeljak :

- Radio sam na osnivanju slovenacke tajne sluzbe. Ja sam bio u tajnoj bezbednosnoj sluzbi, i radio sam u Sloveniji sa jedinicama. Imao sam zadatak da stitim jedinice od spoljasnjeg neprijatelja, unutrasnjeg neprijatelja ekstremne emigracije. Na jednom tajnom sastanku tadasnjeg Predsednistva Jugoslavije bilo je zaključeno da se u Sloveniji vodi specijalni rat, i da tim ratom diriguje americka CIA, preko italijanske obavestajne sluzbe SISMI, uticajem na omladinsku organizaciju u Sloveniji i da ta omladinska organizacija Slovenije ima zadatak da razbije Jugoslaviju. Ja sam tada imao zadatak da radim na tome. To se zvalo "Operativna akcija Mladost". Tako je bila sifra toj tajnoj vojnoj akciji na kojoj sam ja radio. Tada Slovenija nije bila pripremljena za bilo kakvu akciju odvajanja od SFRJ. Kada je doslo do odvajanja Slovenija je tada vec uzivala relativno veliku zastitu u Evropi i svetu. Mislim da je tada za vojsku bio mudar potez sto se odlucila na povlacenje. Za mene se, medjutim, to preokrenulo, ja sam bio tri meseca zatvoren u onom poznatom slucaju "Jansa i drugi". Optuzba je bila da sam zloupotrebljavaao metode rada tajnih sluzbi. To je tajno prisluskivanje, tajni pretres stana... Javnost je bila iskljucena iz tog procesa i ja sam bio osudjen na 14 meseci zatvora. Mislim da su me stavili u zatvor cisto da bi se zastitili. Posle su me pustili na slobodu, Predsednistvo Slovenije i Janez Stanovnik.

I Roman Leljak, danas poznati slovenacki biznismen, covek koji sa svoja tri preduzeca vazi za jednog od najbogatijih Slovenaca, bio je svojevremeno dvostruki, i srpski, i slovenacki spijun. Rodjen u Celju 1964. Tamo je zavrsio osnovnu skolu a onda nastavio skolovanje u srednjoj vojnoj skoli u Sarajevu a potom u vojnoj skoli na Banjici u Beogradu. U Ljubljani je zapoceo vojnu karijeru kao podoficir, a i nastavio studijama novinarstva na Fakultetu politickih

nauka. Krajem osamdesetih, kako se to desavalo sa poslednjim generacijama jugoslovenskih inspektora bezbednosti i Leljak izasao iz te sluzbe i postao novinar slovenacke "Mladine". Kasnije sam osnovao svoje preduzece. I tako, jednom prilikom kada je 1995. kao biznismen opet dosao u Beograd, ispovedao se novinarama magazina "Intervju" :

- Za vreme onih dogadjaja u Sloveniji ja sam bio u samom vrhu i bio sam na strani Slovenije. Jedno vreme sam radio u Ministarstvu za odbranu, odnosno u KOS-u. Mi smo imali tri osnovna zadatka: otkrivanje delovanja unutrasnjeg neprijatelja, zatim nacionalizmi i ekstremna emigracija, i strane obavestajne sluzbe. Dosta smo govorili o tim ekstremnim emigracijama, mada evo sada svi ti politicari koji su bili vani po svim republikama su vodje stranaka, ili predsednici kao Franjo Tudjman, na primer. Ja sam u jednoj svojoj knjizi govorio o tome kako smo Tudjmana obradjivali kao coveka koji ekstremno deluje protiv Jugoslavije i deluje na razbijanju Jugoslavije. On je tad ziveo vani, mi smo ga obradjivali, trazili njegove saradnike i tako... a on je posle tri-cetiri godine postao predsednik Hrvatske. Nesto slicno je bilo i sa Vukom Draskovicem kad je radio van... Sto se tice stranih obavestajnih sluzbi, nas rad na njima znacio je suprotstaviti im se. To su razne sluzbe ? CIA, SISMI, nemacke sluzbe i tako dalje. Svaka drzava ima bar pet-sest takvih sluzbi. Upotrebljavali smo razlicite metode. To su bili razni razgovori, prisluskivanja telefonom, tajni pretresi i tako...

USPOMENE AGENTA "270"

Bivsi oficir JNA i medjunarodni spijun Nurif Rizvanovic poginuo je u ovom ratu negde u Bosni pod misterioznim okolnostima, kao jedan bio od klucnih ljudi u naoruzavanju Muslimana. Imao je nekoliko imena: "Sifra 270", "Majonez", "Ceda". Novinarka Svetlana Vasovic koja ga je jedina upoznala nazvala ga je "Crveni Dzems Bond" jer je uz znanje jugoslovenskog SDB-a saradjivao je sa vise stranih obavestajnih sluzbi. Za nemacki BND likvidirao je nemacke teroriste u Iraku, a istovremeno je za jugoslovensku SDB i italijanski SISMI lovio mafijase i falsifikatore americkih dolara po Italiji i sprovodio misteriozne "operacije" po Nemackoj. I sam je bio iznenadjen cinjenicom da ga je nemacka BND izgurala tako visoko u hijerarhiji ? do cina majora i zamenika sefa sektora za Balkan!

Kad je posato opasan za SFRJ Vojni sud u Ljubljani studio je Nurifu Rizvanovicu kao spijunu nemacke obavestajne sluzbe (BND) i italijanske SISMI. Najvise su ga teretila svedocenja mladjeg Igora Dolanca, slovenackog policajca i sina velikog tate Staneta Dolanca. Ukratko, zbog velike spijunske afere Nurif Rizvanovic bilo je zatvoreno devedeset i pet ljudi - 59 civila i 36

oficira JNA. Rizvanovicu je isprva pretila smrtna kazna, potom dvadeset godina zatvora. Proces vodjen "protiv klike spijuna" proglašen je tajnim. Nurif Rizvanovic je osudjen na sedam godina, da bi mu kazna kasnije bila smanjena na polovinu.

Rodjen je u Bosni, 7. juna 1949. godine, u Glogovom kod Bratunca. Završio je Srednju vojnu školu u Sarajevu, Visu tehnicku školu u Zagrebu i postao oficir JNA. Tik pred ovaj rat 1990. Nurif Rizvanovic je krenuo u privatni biznis otvorivši detektivsku agenciju "Laufer". Kao agent Alije Izetbegovića postao je jedan od prvih organizatora i snabdevaca oruzjem "Patriotske lige naroda", udarne pesnice muslimanske SDA, poznate pod imenom "zelene beretke". Slovenacka policija ga je uhapsila prilikom rutinske kontrole na drumu, otkrивši da vozi auto pun oruzja. Međutim, ubrzo je pusten iz pritvora i otada mu se gubi svaki trag. Vidjen je u Sarajevu, pa u Bratuncu i na kraju je tu negde i nestao u borbama. Po recima njegove supruge Dragice, ona je dobila samo zvanicno obavestenje da je Nurif ubijen u blizini svog rodnog kraja. Pao je još 1992. godine, sa cinom pukovnika, zamenika komandanta podrinske regije. Najverovatnije kao žrtva komandanta Srebrenice Nasera Orica.

- Jednog dana, bilo je to 1982. godine, javila mi se nepoznata osoba, koja mi se predstavila kao Ljubisa Vasic. Pozvao me je da dodjem u Rim i predložio mi zanimljiv posao. Istovremeno sam o tom poslu obavestio i policiju, jer sam se plasio da je to samo provokacija KOS-a. U Rimu sam predstavljen gospodinu Umbertu Marsiji. Pokazao mi je 700 miliona lira i još jednu kutiju prepunu lažnih dolara. Falsifikat je zaista bio veoma kvalitetan... Ponudili su mi da pokrivam jugoslovensko tržiste, a zauzvrat su mi obecali veoma visoku proviziju. Uzeo sam i sakrio samo novčanicu od sto dolara. Po povratku u Jugoslaviju podneo sam, naravno, izvestaj. Tako sam se opet upetljao u obavestajni rad. Nasi su tražili od mene da vodim "igru". Ubrižno su u Ljubljani zaista uhvatili kurira Vasica sa 59 000 falsifikovanih dolara, pa još 1 250 000 falsifikovanih dolara.

Tako je zvanicno Rizvanovic je 13. novembra 1982. godine pristao da saradjuje sa SDB-om. A onda su se zaredjale akcije u Milatu, Hamburgu, Visbadenu, Frankfurtu. Primljen je u Republicki sekretarijat Slovenije, a da niko ne zna. Posle toga, pronasao je, kako je rekao Svetlani Vasovic, 350 automobila, kao i nesto oruzja, cime je razbijen lanac svercera na relaciji Nemacka - Bliski Istok. Ali tokom boravka u Nemackoj, 16. aprila 1985. godine iznenadila ga konkretna ponuda da postane obavestajac, za nemacku stranu. Po povratku u zemlju, Rizvanovic je nadredjene uredno obavestio o sansi koju je dobio. General Aca Vasiljević prica da je Rizvanovic zavrbovan tako što je ucenjen jer je uhvacen u svaleraciji sa zenom svog "klasica". A potom su mu poturene neke vojne knjige,

da bi ispalo kako ih iznosi preko granice stranim spijunima. I na te dve price Nurif Rizvanovic je "pao" i poceo da radi i za KOS JNA.

- Zato, kada je pukovnik Mutic zatrazio objasnenje zasto odbijam "igru" sa Nemcima, odgovorio sam da nemam poverenja u SDB - kazao je Nurif Rizvanovic - Obavestili su me da je odluceno da saopstim BND-u da "prihvatom igru". Uveravali su me da ce posao, bez nesuglasica, voditi SDB Jugoslavije, odnosno Slovenije. Sa BND-ovcima je trebalo da ugovaram sastanke, ako je moguce, u Beogradu, Doboju, Kopru, Ljubljani ili Gorici, posto tamo postoje lokali, u kojima je moguce tajno snimati razgovore za stolovima. I ja sam se mesec dana kasnije, na sastanku u Becu, infiltrirao u BND, odnosno, oni su mi ponudili ulazak u GSG9, sto je odeljenje za borbu protiv terorizma. Ostalo je nejasno da li su me primili u BND kao radnika, spoljnog saradnika ili spijuna. Medjutim, placali su posteno. Normalna tarifa, za agenta, je od 150 do 200 hiljada maraka, godisnje. Na putu za Irak, navratio sam, u Beograd. Znao sam da sam dobro obavio povereni zadatak, uspeo sam da udjem ne samo u nemacko Antiteroristicko odeljenje vec i u srce samog BND-a. Smatrao sam da moje staresine u Beogradu, imaju mnogo razloga da budu zadovoljni sa mnom. Otisao sam direktno u Generalstab, u Nemanjinu 9. Otisao sam kod pukovnika Djordjica. Jos od ranije sam znao da je on doajen obavestajne sluzbe. Zasto da pisem jos jedan izvestaj, kad sam jedan vec uputio mom sefu iz SDB-a. Polako mi je svitalo da SDB i vojska nemaju bas najbolji sistem medjusobnog obavestavanja. Djordjic nije imao pojma da jedan izvestaj vec postoji. Onda je u Bagdadu doslo do paradoksalne situacije. Upoznao sam jednog naseg coveka, pukovnika Branka Panjaka. Sprijateljili smo se, kad, jednog dana me taj fini gospodin zavrbuje da u Bagdadu obavim jedan poslic za nasu stranu, za KOS. Ta ponuda me je iznenadila, mislio sam da je posredi nekakva provokacija. Odjednom mi se cinilo da oko mene vlada strasna zbrka, da sam upao u haos. Smatrao sam da jugoslovenska strana sebi jednostavno ne sme da dozvoli takve gafove, od onog trenutka od kada me je ubacila u BND!

Tako je Nurif Rizvanovic postao neka vrsta specijalnog kurira u nadigravanju SDB-a i BND-a. Po dolasku u Jugoslaviju, prvo i najvaznije je bilo da napise detaljan izvestaj sta Nemci zele. Onda bi se skupio vrh mozgova SDB-a, razmotrio zahtev i Rizvanovicu omogucio sve uslove da i taj zadatak uspesno izvrsi, na veselje BND-a. Ali kada su ga naredne godine Italijani uhapsili, shvativsi da ga je SDB SFRJ ostavila na cedilu, poceo je da radi i za tajnu sluzbu SISMI. Vrativsi se u Ljubljani, Rizvanovic je predao izvestaj SDB-u, pun gorcine i optuzbi. Zakazan je hitan sastanak u hotelu "Slon", gde je SDB imao svoju bazu u apartmanu 310.

Glavesine SDB-a su nekako uspele da ubede agenta Rizvanovica da pati od preteranih halucinacija, razbile mu sve sumnje da je bio lovina postavljena za

odstrel i pohvalile ga sto je uspostavio kontakt i sa SISMI-jem. sto se tice diplomatiskog pasosa, receno mu je da to nije moguce jer bi to znacilo direktnu kompromitaciju drzave. Rizvanovicu nije preostalo nista drugo nego da spakuje torbu, pa na put. U Italiji je bio Muhamed, za Nemce Majer, za SDB "agent 270" ili "Majonez". Imao je i dva pasosa. Jedan za putovanja u drzave na severu, drugi za carinsku policiju na jugu. Otisao je u Nemacku. Svestan da vec dosta rizikuje, Rizvanovic je odbio "molbu" SDB-a da u Nemackoj poradi i na, za Jugoslaviju, onda bolnom pitanju politickne emigracije. To mu je bio minus u ocima poslodavaca, pre svega u Generalstabu JNA.

- Tacnije, opis mog posla bi glasio: agentura politickih, ekonomskih i vojnih podataka. Polako ali sigurno, napredovao sam u hijerarhiji BND-a, da bih uskoro dobio ovlastenja da pokrivam ceo Balkan, sve balkanske zemlje. To znaci da sam morao da sakupljam podatke i kakvo je stanje u Rumuniji, da li je nestalo elektriKE, da li hara glad... Pomagali su mi nasi, skupljanjem informacija, radio sam i samostalno, dovoljno je bilo samo citati stampu. Na sastanku obavestajaca u Nemackoj, 1985. godine, receno je da ce Veljko Kadijevic biti sef odbrane Jugoslavije. Iako sam bio oficir, pojma nisam imao ko je taj Veljko Kadijevic, jer je bilo oko dve-tri hiljade generala u Armiji. Onda su mi otvorili datoteku: Kadijevic je 1973. godine bio u poseti NATO paktu, u pravnji delegacije u Vasingtonu, bio je u jednom komandnom centru, itd. Memorirao sam sve to. Onda moj sef otvoril karte Veljko Kadijevic je iz Imotskog, nabroji jednog, pa drugog skolskog druga, da njegov brat ima mesaru, da je bio u americkoj vojnoj akademiji; imao sam pune ruke posla dok nisam napisao iscrpan izvestaj svojoj maticnoj sluzbi, u domovini. Medjutim, desavalo se da u poslu naletim i na ljude koji su zauzimali kljucna mesta i vodili ovu drzavu. Od Vrhoveca, preko Dolanca do Kadijevica. Pred neslavan kraj moje karijere sve cesce sam u Ljubljani izvestaje predavao nekom bucmastom coveku, koji se predstavljao nekad kao Boris, nekad kao Borut. Tako sam mu jednog dana urucio i izvestaj o Stanetu Dolancu, posto sam slucajno naleteo na neke podatke u BND-u. Izmedju ostalog, tu je bio i onaj kompromitujuci podatak o delikatnom poznanstvu sa Palestincem koga ceo svet trazi, Abu Nidalom. Bila je tu informacija kada je tacno imao susret s njim, radi dogovora o otvaranju palestinskog predstavnistva u Beogradu. Pored toga, imao sam dokaze da Dolanc raspolaže fabrikama u Belgiji, Italiji, Svajcarskoj i Austriji. Svi ti ljudi su strahovito poharali Jugoslaviju. Tada nisam ni slutio da sam taj skakljivi materijal predao direktno u ruke Dolancu junioru, Dolancevom sinu, koji je takodje bio zverka u slovenackom SDB-u?! Potrefilo se da sam izvestaj o njegovom ocu dao u 'prave' ruke. Verujem da je to bio i glavni razlog za moje uklanjanje. I onda je iznenada usledilo - hapsenje 23. maja 1987. godine na granicnom prelazu u Gornjoj Radgoni. Preko moje koze su odlucili da dokazu kako i Nemci spijuniraju i vrsljaju po Jugoslaviji. Zrtvovanjem mene, Jugoslavija je Nemackoj rekla: "Stop! Vi radite na nasoj teritoriji. Angazovali

ste Rizvanovica, a on je animirao 36 oficira i 59 civila da rade za vasu sluzbu. Vi nama cinite haos u zemlji, rusite nasu stabilnost." Moje hapsenje je imalo funkciju da ih sve uzdrma, pa da na njihovo mesto dodju drugi jahaci. Izmedju ostalog, savezni vrh je htio da kompromituje slovenacku drzavnu bezbednost, da pokaze kako je ona samo odeljenje BND-a, da je kao takva primala telegrame, sifrirala ih, pisala pisma, radila na razbijanju zemlje. Tako sam ja postao zrtva njihovog nadmudrivanja.

KAKO SRPSKE KRAVE DAJU MLEKO

Andjelki Stefanov je kao supruga Slavka Stefanova iz Diseldorf-a septembra 1992. stupila u kontakt sa Nemackom obavestajnom sluzbom BND i radila uz novcanu nadoknadu koja se kretala od 500 do 3.000 nemackih maraka, sve do hapsenja maja 1994. godine. Za te pare Andjelka, koja je zavrsila samo sest razreda osnovne skole prikupljala je podatke o: politickim, vojnim i ekonomskim prilikama u zemlji: Seselju, Arkanu, Vuku Draskovicu; nacinu sprovodjenja embarga protiv Jugoslavije; tome da li Srbija pomaze Srbima u Bosni; tome da li se u Srbiji vrsi mobilizacija i na koji nacin; odnosu Srbije prema Makedoniji i ima li sanse za stvaranje konfederacije sa Makedonijom. Nemicima su, prema misljenju tuzioca, bili narocito interesantni podaci o položaju Hrvata u Nisu, srpskoj dominaciji prema Madjarima u Vojvodini. A posebno ih je interesovalo da li vojni komandanti vrse pritisak na politicare, sta se radi na vojnem aerodromu, kakav je raspored kasarni u Nisu i kakav je precizan položaj zgrade MUP-a u Nisu. Andjelka Stefanov je, na svoju nesrecu, prikupljala podatke o snabdevenosti Nisa osnovnim zivotnim namirnicama, standardu, o otkupnoj ceni mleka, pa je tako sve te podatke vise puta odnosila u Nemacku. Sa sobom je u SRJ donosila spisak sa pitanjima na koje treba da odgovori, ali kako je bila "losa na olovci" u svemu tome su joj pomogli zet i sestra. Verovatno najtajnovitiji podatak koji je Andjelka prenela u Nemacku je onaj o bivsem Domu JNA. U jednoj svojoj belesci, na istom papiru sa receptima za kolace napisala je: Dom JNA se sada zove Dom Vojske Jugoslavije.

Optuzena je priznala izvrsenje krivicnog dela, jer je izjavila da ju je muz upoznao sa izvesnim Egonom Klajnom, pripadnikom Nemacke obavestajne sluzbe, sa kojim je ona pristala da radi, iako nikada sa njim nije razgovarala. Andjelka ne zna ni rec nemackog. Andjelka Stefanov je sve prikupljene podatke nosila u obicnoj zenskoj tasni. A jednom prilikom je dobila je tasnu sa duplim dnom i obecanje, od agenta Klajna, da ce je on spasti ukoliko bude imala problema na granicama sa Nemackom i Austrijom, tvrdi optuznica. Njen advokat je bio Nikola Cvetkovic je magistar pravnih nauka, a njegov magisterski rad odbranjen kod dr Obrena Djordjevica na Univerzitetu u Nisu, jos za vreme dok je Cvetkovic bio zamenik nacelnika DB-a za citav okrug ima naslov: Krivicno delo spijunaze i legalno prikupljanje podataka.

- Sve do pre tri godine sam radio kao kontraobavestajac i kada mi se sve smucilo presao sam u advokate - kaze Cvetkovic. Dvadeset pet godina sam jurio spijune i nijednog nisam uspeo da uhvatim. Kada sam video slucaj Andjelke Stefanov, shvatio sam to kao veliki izazov i jedinstvenu priliku uivotu da branim spijuna. U celom njenom slucaju nema dela, kako mi pravnici kazemo. Ni "s" od spijunaze. Nisu u tuzilastvu imali preca posla, pa se navrzli na neobrazovanu zenu koja ne zna ni da se potpise kako treba. Tuzilac i sudija nemaju pojma o spijunazi, kaze Cvetkovic. Bundest Nahtrichtendinst, takozvana BND ili Nemacka obavestajna sluzba je posle CIA najjaca u svetu. Oni koriste proverene metode. I posebno vode racuna o licima koje vrbuju. Oni traže kvalitet, ljudi na poloza jima, perspektivne. Sta ce njima Andjelka koja nema ni osnovnu skolu koja je radila u jednom hotelu kao cistacica i koja ne zna da kaze na nemackom ni dobar dan?

Oni koriste najsavremenija naučna dostignuća za sifrovanja poruka, tajnopise, mikro tacke, radio veze, veze preko satelita. Smesno je i pomisliti da ce njihov agent nositi podatke u zenskoj tasnici. Najsmesnije je sto Andjelku povezuju sa izvesnim Klajnom kojeg je ova videla jednom uivotu i za koga je od supruga Slavka cula da je foto-reporter. Optuzba ni sa cim nije dokazala da je on zaista pripadnik BND-a i da je Andjelka bila sa njim u stalnoj vezi. Prepostavljam da je njen muz Slavko bio u kontaktu sa nekom od nasih sluzbi bezbednosti, verovatno sa Sluzbom informisanja i dokumentacije (SID) koji radi pri SMIP-u, ali da je u isto vreme radio i za BND. On se svojoj zeni uvek predstavljao kao veliki patriota i Srbin i upoznao je sa nekim ljudima iz naseg konzulata u Minhenu (izvesni Jovanovic), a i predstavnicima nase crkve u dijaspori. Upoznala je licno nekog popa Radovica koji je u kontaktu sa Momcilmom Djujicem. I oni su trazili od nje da ih obavestava o situaciji u nasoj zemlji kako bi Srbci u dijaspori znali sta se u zemlji desava. Nasim novinama koje su retko stizale, nisu mnogo verovali. Tako je Slavko Stefanov svoju suprugu Andjelku drzao u stvarnoj i neotklonjivoj zabludi da radi za "nasu" stvar.

Andjelka je rođena u Beogradu 1952. godine i tu zivela do majcine smrti 1958. Otac joj je bio u zarobljenistvu za vreme rata i u Dahau ostao invalid. Sa prvom zenom je izradio jos jednu kcer, Zoricu, i posle zenine smrti otisao u svoj rodni Nis. Tu se ozenio drugi put sa Andjelkinom macehom, inace katolkinjom, sa kojom je dobio jos jednog sina. Kao u prici o Pepeljuzi, maceha o pocerkama nije mnogo vodila racuna vec je forsirala samo sina. Starija Andjelka je rano morala poceti da radi i tako zavrsila samo sest razreda osnovne skole. Zorica je uspela da maturira i kako nije uspela da ostvari svoju zelju ? studije jezika ? udala se za Milojkovic Dragana iz Niske Banje sa kojim i danas zivi. Andjelka se prvi put zaljubila u Momcila Nikolica koji je u to vreme vazio za popularnog mangupa u Nisu i sa njim nevencano zivela vise od deset godina. Bila je tiha i

vredna, nigde nije izlazila, pa je to Nikolica nerviralo i doslo je do raspada vanbracne zajednice.

Posle raspada braka, Andjelka se udaje drugi put i to na oglas nekog penzionisanog potpukovnika iz Nisa. On je ziveo samo godinu i po dana i Andjelka ponovo ostaje sama, ali sa stanom koji je nasledila. Tako je ponovo pocela da prati oglase i pocela da se dopisuje sa Slavkom Stefanovim, zaposlenim u Nemackoj. Tako je i otisla za Nemacku. Tamo se zaposlila kao cistacica sa malom platom koju je uzimao Slavko, a njoj kupovao jeftinu odecu i hranio je. Posto je bila osobenjak i volela zivotinje, kupila je sest kanarinaca i dva pekinezera i oni postaju ceo njen svet. Ako je i po necijem misljenju spijunirala ovu zemlju, radila je to samo da bi od Slavka dobila novac da obilazi bolesnog oca, i sa mislu da salje informacije Srbima u dijaspori. Andjelka je u Jugoslaviju dolazila tri puta izmedju januara i maja 1994. godine. I to je ono zasta je teretila optuzba. Potpuno je nejasno kako su nasi organi saznali da ona u svojoj torbici nosi takve podatke i kako su je na izlazu iz Nisa kod motela "Nais" izveli iz autobusa i odveli u zatvor. Muz Slavko je javio za Andjelku nekome od svojih prijatelja iz DB-a sa kojima je nekada radio. Najverovatnije izvesnom Goranu Zivadinovicu iz niskog DB-a i tako Andjelku, u koju ni najpronicljiviji ne bi posumnjao, hapse na izlasku iz Nisa. Na sudjenju Andjelkina sestra Zorica i zet Dragan nisu osporavali da su joj pomagali pri skupljanju podataka koje je Slavko trazio. Kako je Andjelka bila polupismena i kako je tesko citala novine, Zorica je to radila umesto nje i belezila podatke. Zet Dragan, inace taksista, a samim tim i odlican poznavalac grada, davao im je pa i sam belezio podatke o kasarnama, o tome gde se koja jedinica nalazi. Kada je cuo od Andjelke da joj je to potrebno za Srbe u dijaspori, hteo je da pomogne. Sestra Zorica i zet Dragan su sve to radili kako bi pomogli Andjelki i kako bi koliko-toliko zadovoljili neke Slavkove zelje. Zbog "niske spijunske afere" nije lako ni Andjelkinim braoniocima Nikoli Cvetkovicu i Momciliu Ilicu. Ceo Nis ih je prozivao kao antidrzavne elemente.

KO CINKARI SRJ

Kada su 1991. godine zaratile dojucerasnje bratske republike SFRJ, javno su zaratile i njihove tajne sluzbe, koje su, doduse vec bile u sukobu. Svaka od novonastalih drzava odmah je i pre zvanicnog priznavanja pocela da stvara svoje obavestajne i kontraobavestajne direkcije na temeljima dojucerasnje Sluzbe drzavne bezbednosti. Zato se i dogadjalo da su nekadasnje kolege iz federalne i republicke tajne policije, preko noci postajali jedan drugome neprijatelji i strani spijuni. Ti procesi formiranja novih sluzbi su negde bili kratki, kao na primer u Makedoniji koja je jednostavno podrzavila svoj bivsi SDB RSUP-a, a negde poduzi, kao na primer, u Hrvatskoj koja je dve - tri godina, prvo cistila svoju tajnu policiju od jugoslovenskih kadrova, a potom je reorganizovala da bi je

podredila direktnoj komandi i kontroli dr Franji Tudjmanu. Na isteku 1996. godine Hrvatska je imala sest tajnih sluzbi smestenih u policiji i vojsci Hrvatske. Tri obavestajne : Sigurnosna izvestajna sluzba - SIS u Ministarstvu odbrane, Obavestajna sluzba hrvatske vojske - OSHV pri Generalstabu i Diplomatska informativna sluzba - DIS u Ministarstvu vanjskih poslova. Dve kontraobavestajne : Ured za nacionalnu sigurnost - UNS MUP-a Hrvatske i KOS Hrvatske vojske. I jednu kordinatorsku : Hrvatska izvjestajna sluzba - HIS. Obavestajnim sluzbama hrvatske armije nove temelje je udario general Martin Spegelj. Jedan od njihovih sefova je general-bojnik Markica Rebic. Josip Manolic i Josip Boljkovac su radili na formiranju tajne policije pri MUP-u Hrvatske, koja se u pocetku zvala Sluzba za zastitu ustavnog poretka, pa Ured za zastitu ustavnog poretka i sada UNS. Hrvatska tajna policija u MUP-u ima sest uprava - za unutrasnju bezbednost, za bezbednost predsednika i rukovodstva, za kontraobavestajni rad, za specijalne akcije i operacije, za informacije i dokumentaciju i za tehniku tj. za tajno pracenje i snimanje. Na njegovom celu je Luka Bebic, stari i iskusni policijac, doskorasnji predsednik Odbora za unutrasnju politiku i nacionalnu sigurnost u hrvatskom Saboru. Na celu HIS-a kao kordinator svih tajnih sluzbi Hrvatske nalazi se Miroslav Tudjman, sin predsednika dr Franje Tudjmana.

Dotadasnji nacelnik Sluzbe drzavne bezbednosti Jugoslavije i drugi covek SSUP-a, Zdravko Mustac, svojevremeni organizator hapsenja maspokovaca i dr Franje Tudjmana medju njima, postao je 1990. godine specijalni savetnik dr Franje Tudjmana za bezbednost. U prvi mah takva vest da je Zdravko Mustac postao i clan hrvatskog Ureda za zastitu ustavnog poretka zvucala je apsurdno. Mnogi Mustacevi saradnici i kolege nisu verovali u takvu mogucnost, jer su znali da je Mustac 1971. godine, kao nacelnik SDB Zagreb, organizovao hapsenje i saslusavanje dr Tudjmana i ostalih maspokovaca. Posle toga Zdravko Mustac je, kako svedoci osjecki advokat Ivan Vekic po kazni prebacen u SSUP. Tu naredbu je izrekao Mika Spiljak, kada se osamdesetih opet docepao vlasti u Hrvatskoj. Mustac je tokom svog mandata u SDB SSUP- slovio kao veliki Jugosloven, komunista i vrhunski policijac. Prelazak u redove jednonacionalne policije i u tzv. krizni stab Vrhovnistva zato je prihvacen u Beogradu, a i citavoj Jugoslaviji, medju policajcima kao profesionalno dezterterstvo. Mustaceve kolege nisu mogli da nadju nijedan valjan razlog za ovakav potez, do tada, kako sami rekose, sigurno, najboljeg policijaca u zemlji.

Ljudi se prisecaju da je Zdravko Mustac pred penzionisanje, pocetkom ove godine, bio iskreno zabrinut za svoju buducnost. Trebalo je da se kao penzioner vrati u Zagreb, zeni koja radi u "INI" i dvojici sinova koji idu u srednju skolu. A da ne ostane bez velikog stana i federalne penzije. Jer je 1990. godine Vrhovnistvo mnogim bivsim policajcima i tajnim agentima SSUP- i RSUP-a iz Hrvatske oduzele stanove i prepolovilo penzije. Zato se prepostavlja da je ovaj

ce trdesetpetogodisnji policajac, obavestajac i kontraobavestajac skupo " prodao kozu " i svesno stao na stranu onih koje je godinama progonio. Bilo je misljenja da je dr Franjo Tudjman, znajuci za afere koje je Zdravko Mustac zataskao u Hrvatskoj, ucenio ovog bivseg nacelnika tajne policije Jugoslavije. Tvrdilo se i da je Mustac, kao dobar kontraobavestajac, otkrivaо veze dr Tudjmana sa tajnim sluzbama Nemacke i SAD, ucenio ga, postao njegov savetnik i tako spasao glavu. A mozda se, poput mnogih vrhunskih obavestajaca, jednostavno prodao onome ko vise placa. Ima ljudi iz SDB Jugoslavije koji svedoce da je Mustac bio taj koji je preobratio Bogica Bogicevica, clana Predsednistva SFRJ da glasa za raspad SFRJ. Naime, Mustac je od Leke Loncara iz SID-a dobio fotografije Bogicevica u neprijatnim pozama i scenama. Zapretio mu je da ce ih sve objaviti u novinama i na televiziji "Dzutel", ukoliko ne da svoj glas za neprincipijelnu koaliciju. Uhvacen u sopstvenoj zamci Srbin kog sami Srbi nisu mnogo cenili popustio je pred ucenom. Da li je to tacno ili ne, ne zna se, ali je sigurno poznato da je Bogic Bogicevic glasao za razbijanje SFRJ.

Zdravko Mustac je diplomirani ekonomista, koji je sa najvisim ocenama zavrsio mnoge kurseve nase tajne policije. Svoju karijeru u Sluzbi drzavne bezbednosti zapoceo je kao nacelnik " analitike " u zagrebackoj upravi. Potom je bio nacelnik SDB Zagreb, pa kod ministra hrvatske policije Pavla Gazija podsekretar za SDB Hrvatske. Sa tog mesta dosao je u SSUP, u prvoj polovini osamdesetih godina, dok je na celu SDBJ bio Srdan Andrejevic. Punih sest meseci Mustac je u saveznoj policiji radio na poslovima pomocnika sekretara za informisanje. Cim je Andrejevic otisao u penziju, on je zauzeo njegovo mesto i tu ostao za ministarskog mandata Dobroslava Culafica i Petra Gracanina. Svo vreme bio je samac u Beogradu. Stan u Sarajevskoj napustao je samo vikendom kada je odlazio porodici - u Zagreb. Supruga mu je Srpkinja. Ima dva sina koje je dobio u kasnijim godinama. U glavnom gradu SFRJ druzio se sa Antom Markovicem, Zoranom Miskovicem, Zdravkom Poscicem, Budimirom - Lekom Loncarom, Brankom Tintorom i porodicom Sainovic. Voleo je ozbiljnu muziku, posebno operu i literaturu mo motorima. Najveci prijatelj u Rijeci mu je bio Ragib Mendzaric, profesor na Pomorskoj akademiji, obavestajac za Mustacevu vezu sa Mikom Spiljkom i celnim ljudima iz " INE ". Zagrebacki prijatelji su mu bili, opet Mika Spiljak, ali i njegov sin Vanja Spiljak, Misa Broz i Josip Vrhovec, koje je, kazu, svojevremeno zastitio od provale. Tako je i nastao slucaj Gazi. O Zdravku Mustacu niko u SSUP-u nije rekao nijednu ruznu rec. Poznanici i kolege su ga cenili i kao coveka i kao profesionalca. Dobar deo njih ga se i bojao, jer kazu da je pored dvojice ministara policije koji su vodili politiku SSUP-a, Mustac kao podsekretar i nacelnik SDBJ, fakticki bio prvi policajac SFRJ. Ujedno i koordinator sva cetiri sistema bezbednosti u zemlji. Njemu su na noge dolazili i Branko Tintor, nacelnik SDB u SSIP-u, i Marko Negovanovic, nacelnik Uprave bezbednosti JNA i republicki tj. pokrajinski sefovi tajne policije. U toj ulozi Mustac je imao obavezu da o bezbednosnoj

situaciji u zemlji svetu redovno informise Staneta Dolanca tj. Bogica Bogicevica, predsednike Saveznog saveta za zastitu ustavnog poretka. Zdravko Mustac je, dakle, privatno i sluzbeno u Beogradu, Zagrebu i SFRJ bio mocań covek.

Na pocetku svog rada u SDBJ nacelnik Mustac je gurao jugoslovensku opciju, ali je vremenom sve cesce zagovarao stavove antisrpske koalicije. To se posebno osecalo u njegovim ocenama srpskog nacionalizma, koji je prvo izjednacavao sa albanskim, a potom ga proglašavao iskljucivim krivcem za lose stanje na Kosovu. Mustac je ostao zapamcen i po insistiranju na blokadi, pa i hapsenju srpskih lidera od Koste Bulatovica do Miroslava Solevica. Ova naredjenja izdavao mu je direktno Stane Dolanc. Federalna policija je hapsila Bulatovica i Solevica, a srpska ih je oslobođala. Veliku nepravdu Mustac i Dolanc naneli su srpskom narodu na Kosmetu neprestanim insistiranjima da je slučaj Djordja Martinovica mintiran, odnosno da se kod ovog coveka radilo o samopovredjivanju, a ne o fizickom zlostavljanju i povredjivanju. O tome postoje dva "strogo poverljiva" dokumenta SDB Jugoslavije. U prvom, "Informacija o postupanju organa unutrasnjih poslova povodom slučaja samopovredjivanja Djordja Martinovica", se još u naslovu određuje stav SSUP-a i SDB SFRJ prema ovom dogadjaju na Kosmetu. A u drugom, "Informacija o aktivnosti nacionalista povodom slučaja Djordja Martinovica" se cak nalazi i lista Srba koji tvrde da je rec o nasilju Siptara iz neprijateljskih pobuda : prvi Dobrica Cosic, Vuk Draskovic, Milan Komnenic, Antonije Isakovic, Danko Popovic, Rajko Djurdjevic, Velimir Cvetic, Dusan Bogavac, Bogoljub Pejcic, Bogdan Mrvos, Dragan Barjaktarevic, Milos Markovic, Antonije Djuric i drugi. Ovaj dokument je nastao 25. decembra 1988. godine. Ja sam u razgovorima sa saveznim javnim tuziocem Milosem Bakicem, koji je pretio citav ovaj slučaj, od njega saznao da je Djordje Martinovic napadnut od trojice Siptara. Ali, da su SDB Jugoslavije i KOS JNA učinili sve da ometu istragu nad ovim slučajem, kako srpski nacionalisti ne bi dobili argumente i duhovnu snagu za svoje nove političke akcije. Kao javni tuzilac Milos bakic nije smeо nigde javno to i da kaze, a meni je branio da pišem u novinama kako sam tu istinu saznao u Saveznom javnom tuzilastvu.

Zdravko Mustac se kao vispren kontraobavestajac bavio i dezinformacijama, opet, na stetu Srna. U vise navrata menjao tekstove informacija analiticke sluzbe SDBJ namenjene saveznim funkcionerima i organima, jer nije bio zadovoljan ocenom i osudom srpskog nacionalizma. Neprestano je vodio racuna o politickoj simetriji medju politickim delinkventima. Protivio se, na primer, da davno penzionisani policijac Vojin Lukic, koji je u Boliviji imao sina, dobije u SDB Srbije pasos, sve dok se takva putna isprava ne da i Vladimiru Seksu u SDB Hrvatske. Ovakav stav Zdravka Mustaca, prvog coveka politicke policije SFRJ, mogao se tumaciti i cinjenicom da je u to vreme SSUP tj. Sluzba drzavne

bezbednosti Jugoslavije odrzavao direktnu vezu sa SDB Hrvatske, kao i sa PSUP-om Kosova, preskacuci RSUP i SDB Srbije. Mustac je u Pristini bio na vezi sa Jusufom Karakusijem, Memetom Ljumom, Selimom Brosajem i onim ljudima koji su kasnije presli na stranu albanskih nacionalista i HDZ. Time je Mustac stavljao u podredjenu ulogu SDB Srbije, a i produbljuvao stari sukob izmedju federalne i ove republike tajne policije. A na drugoj strani stopirao aktivnost SDB SFRJ protiv albanskih nacionalista i spijuna, sto se vidi i iz tajnog izvestaja Uprave za emigraciju :

"...U realizaciji usvojene programske orijentacije i programskih zadataka u kontraobavestajnom suprostavljanju obavestajnoj i drugoj antijugoslovenskoj delatnosti NSR Albanije i ofanzivnom nastupu prema Albaniji, SDB Jugoslavije je ispoljila sledece slabosti. Nas ofanzivni-obavestajni rad prema Albaniji, koji je potenciran i prihvatan gotovo na svim sastancima i radnim dogovorima, posle sedamdesetih godina, nije prakticno uopste zazineo. Nemamo izrazenih strateskih i drugih pozicija u Albaniji preko kojih bi se moglo kontinuirano dolaziti do saznanja, narocito u odredjenim kriznim i drugim situacijama, od znacaja za procenu situacije i mogucih kretanja u ovoj zemlji, njenim stavovima prema iredenti, albanskoj emigraciji na Zapadu, ponasanju i aktivnosti nase IB i druge emigracije u Albaniji, obimu prisustva estranog faktora na tlu Albanije i drugim aktivnostima od znacaja za bezbednost Jugoslavije u dатој situaciji. Tome je svakako doprineo i pesimizam u Sluzbi, jer je duze vreme prisutno misljenje da se na tlu Albanije ne mogu stvarati saradnicke pozicije. To je dovelo do odredjene demobilizacije i vecoj orijentaciji SDB prema centrila Albanske obavestajne sluzbe u trećim zemljama, kao i do promene stava politickoh vrha u SAP Kosovo, koga su akceptirali i preneli na Sluzbu bivsi rukovodioci PSUP-a. U SDB su, naime, preneti sa Kosova stavovi o " dobrim odnosima" sa Albanijom, te da zbog toga prema njoj ne treba raditi ofanzivno, niti je bilo kako iritirati. Ovakvi stavovi su obrazlagani da je njima u SAP Kosovo dodeljena uloga da grade nove odnose sa Albanijom, odnosno da su oni most preko koga treba da se grade odnosi Jugoslavija - Albanija. U tom kontekstu i teku otpori prema incijativama u SDB za ofanzivan rad prema Albaniji, sto se posebno manifestovalo na sastanku rukovodilaca SDB na Bledu i na Brezovici. "

Nacelnik savezne tajne sluzbe Zdravko Mustac, sa ministrom federalne policije Torom Culaficem bio je covek koji je naredio policijski obracun sa Srbima na Kosmetu, ali i u Crnoj Gori. Odobrio je izvestaj o Zutoj gredi, u kome su Srbi proglašeni za glavne organizatore dogadjanja naroda u Crnoj Gori. Dokaze za to sam nasao u dokumentu SDB SSUP-a od 16. januara 1989. godine koji nosi naziv " Neke karakteristike sadasnje i procene moguceg razvoja bezbednosne situacije u Crnoj Gori" - strogo poverljivo. Ove ocene stanja Sluzbe drzavne bezbednosti Jugoslavije o srpskom i crnogorskom narodu date su na osnovu

podataka dobijenih i tajnoj sluzbi SFRJ, SDB Crne Gore, kao i neposrednog razgovora funkcionera SSUP-a Jove Vuckovica i Krste Kijca sa celnicima RSUP-a Crne Gore obavljenog, samo dan ranije, petnaestog januara.

Kada se zna da je Zdravko Mustac potajno radio za HDZ, postaje jasno da je zastupao stavove hrvatskih celnika, ciji je bio zastitnik usred Beograda. Nacelnik SDBJ je krajem osamdesetih godina uzeo iz Arhiva SDB dosije dr Franje Tudjmana, da bi ga "ocistio" od nepotrebnih i suvisnih beleski i dokumenata. Zapravo, Mustac je taj kompletan dosije prosledio u Zagreb, tajnoj policiji Hrvatske, da ga ona "ocisti", a u Beogradu, kod SDB Jugoslavije i SDB Srbije ostala je samo njegova kopija. Djura Pesut, tadasnji nacelnik hrvatske tajne sluzbe bio je za to da se na taj nacin orginalni policijski dosije dr Franje Tudjmana sklanja, odnosno unistava. Metar i po visok dosije dr Franje Tudjmana je spaljen u Zagrebu. Kada je MUP Srbije 1993. preuzeo SSUP i arhivu SDB Jugoslavije i taj "kontrolni dosije", odnosno mikrofilmovani dokument o dr Franji Tudjmanu dosao je definitivno u posed srpske tajne sluzbe. Mustac je bio poznat i po tom sto je godinama stitio "INU", prvo kao ekspozituru jugoslovenske tajne policije, a potom i kao budjelar za sve hrvatske funkcionere koji su iz nje izvlacili pare, takodje, pod izgovorom da je ona punkt nase tajne slucbe u svetu. Pod izgovorom da unapredjuje vredne Srbe, Mustac je iz hrvatske tajne sluzbe prebacivao one najspesobnije u Beograd i tako cistio teren za Josipa Perkovicu da lakse zagrebacku policiju pretvori u paravojsku. Takvu sudbinu je dociveo nacelnik Ratko Majstorovic iz Osijeka, koji je prebacen krajem osmadesetih godina u SSUP, samo zato jer je mnogo znao i o Mustacu i o HDZ-eu. Mada se cesto istice da je Zdravko Mustac bio "sjajan profesionalac", ipak treba se podsetiti da su se u njegovo vreme dogodile afere Satri, Lakonic, Arkan, Spegelj, koje su osramotile federalnu policiju i posebno Sluzbu drzavne bezbednosti SFRJ. Ljudi u Beogradu opravdano smatraju da je Zdravko Mustac bio jedan od glavnih "razbijaca" ove sluzbe i njen "poslednji nacelnik".

Umesto sluzbi drzavne bezbednosti u Sloveniji i Hrvatskoj koje su svedene na mizerna odelenja, u Ljubljani i Zagrebu su, po ugledu na Nemacku, formirani Uredi za zastitu ustavno poretka. To je njihova nova tajna policija, koja za razliku od Nemacke ne saradjuje sa federalnom. U takvom uredu, ciji je zadatak da stiti "mladu demokraciju", Zdravko Mustac je specijalni savetnik za bezbednost. I clan tzv. Kriznog staba, u kome su se nalazila jos dvojica njegovih komisija i kolega iz komunistickog mandata. To su bili Josip Perkovic i Franjo Vugrinec. Takodje, bivsi "gonici" dr Franje Tudjmana iz 1971. godine. Dok je bio radnik hrvatske Udbe, Josip Perkovic je slovio kao strucnjak za ustasku emigraciju i antiterorizam, a Vugrinec kao ekspert za unutrasnje neprijatelje. Josip Perkovic je do 1991. bio sef vrhovnikove tajne policije pri MUP-u Hrvatske, a od tada radi u Ministarstvu odbrane na kontraspjunazi. On je posle

osnivanja Ureda, marta 1992. godine, prebacio u svoje odelenje dvadeset i petoricu Boljkovcevih tajnih agenata. Perkovic je svojevremeno organizovao prisluskivanje dr Jovana Raskovica, a potom i ilegalni sverc oruzja kroz BiH. Franjo Vugrinec je postao specijalni savetnik Ureda za delovanje u SAO Krajina. Jurio je " unutrasnjeg neprijatelje " HDZ-a , dok je Mustac, koriscen kao analiticar i planer svih akcija tajne policije Hrvatske protiv Srba. Ne samo u ovoj republici vec i u SRJ, a i u inostranstvu. Ima misljenja da nekadasnji nacelnik SDBJ i koordinator sluzbi bezbednosti u Jugoslaviji, jako dobro zna beogradsku mrezu obavestajnih i kontraobavestajnih sluzbi, veze i saradnike, sifre, agente i njihove "informatore". I da postoji mogucnost da ih je " prodao " HDZ-u i tako provalio. Kao sto je to, na primer, svojevremeno ucinio general Martin Spegelj. A to je znacilo da su i neki pripadnici tajne policije Jugoslavije i republickih i pokrajinskih sluzbi stradali, ne samo u Hrvatskoj i Sloveniji vec i u inostranstvu. Jedan od bliskih saradnika Zdravka Mustaca mi, medjutim, rece da bivsi nacelnik to nije ucinio, jer je, ipak, pravi profesionalac. Uloga Zdravka Mustaca u Hrvatskoj 1992/93. godine bila je da poveze konce razbijenog MUP-a, razjarene hadzeovske armade i tek rodjene hrvatske vojske pod firmom rezervne policije. Prastajuci tim bivsim jugoslovenskim agentima progone iz 1971. godine dr Franjo Tudjman je pozvao u pomoc profesionalne policajce, jer je shvatio da Boljkovac i Degoricia nisu sposobni da rukovode MUP-om. Bilo je cak reci da ce Mustac biti i novi ministar policije Hrvatske, ali se to nije dogodilo, pa je Zdravko Mustac penzionisan. O tome sta je Mustac mogao da odnese sa sobom iz SDB Jugoslavije dr Adreja Savic kaze :

- Koliko je i sta odneto ia SDB Jugoslavije, ne znam. Mogu reci da su se ti kadrovi iz Hrvatske i Slovenije vrlo brzo ukljucili u bezbednosne strukture secesionistickih republika. Mustac je po povratku iz Beograda direktno ukljucen u sam vrh Ureda za nacionalnu sigurnost. Sigurno je da covek kao Mustac u glavi ima mnogo toga. Ili, Slovenac Boris Zore. Vodio je, kako se strucno kaze, osetljive kombinacije prema inostranstvu. To je zbog njegove izdaje sve palo u vodu.

Zbog begstva Slovenaca , Hrvata, Muslimana, Makedonaca i bojkota 1992. godine citava policijska aktivnost SSUP-a svedena samo na poslove obezbedjivanja saveznih i stranih diplomatiskih predstavnika, kontrolu stranaca i medjunarodni kriminal. Mada i tu ima problema, jer je i svaki nas clan Predsednistva SFRJ, na primer, dovodio sa sobom svoje obezbedjenje. Desavalo se da SDB SSUP-a nije ni znala gde se clanovi Predsednistva SFRJ krecu po Beogradu, a niti su smeli da to znaju. Na proslavi Dana bezbednosti general Veljko Kadijevic je konstatovao da je sistem bezbednosti u SFRJ razbijen. Tada, 1991. godine u nasoj zemlji su delovale cetiri vrste sluzbi bezbednosti, reklo bi se svaka za sebe. Vojna, koju je predvodio nacelnik Marko Negovanovic. Savezna, ciji je vrsilac duznosti bio Pjer Misovic. Saveznog sekretarijata za

inostrane poslove, ciji je sef bio Branko Tintor. I republicke tj. pokrajinske sluzbe. U BiH nacelnik SDB je bio Branko Kvesic, u Hrvatskoj je Josip Vukas, inace predsednik Ureda za zastitu ustavnog poretka, u Crnoj Gori je bio pukovnik JNA Lazar Boricic, u Makedoniji je bio Stevan Pavlevski. A u Sloveniji Miha Brejc, u Srbiji je bio Zoran Janackovic, a na Kosovu je Radosav Lukic. I u Vojvodini nacelnik tajne policije je bio Ratko Sikimic. Kada je Dobrica Cosic postao predsednik Jugoslavije licno je insistirao, po dogovoru sa generalom Petrom Gracaninom, da njegov sef kabinet Dragisa Ristivojevic preuzme vodjenje federalne Sluzbe drzavne bezbednosti. U to vreme kao zamenik ministra Ristivojevic se pojavljivao u Saveznoj skupstini na raspravama oko policijskih izvestaja. Ristivojevic je bio srpski kadar. Radio je u beogradskoj Upravi SDB, u vreme Dusana Stupara, kao nacelnik kontraobavestajnog sektora za Istok i albansku emigraciju pre nego sto je krajem osamdesetih presao u SSUP. Za Cosicevog mandata Dragisa Ristivojevic je samo neko vreme bio v. d. nacelnika federalne tajne policije, dok 1992. nije otisao u penziju. Tada je savezna vlada je na mesto ministrovog pomocnika postavila Mihalja Kertesa, koji je nezvanicno vodio i SDB Jugoslavije. Sa njim je, medjutim, drzava SRJ imala druge probleme.

IZMEDJU TRI VATRE

Kako su se 1991. godine muslimanski nacionalisti na izborima dokopali vlasti u Bosni i Hercegovini, odmah je smenjen Avdo Hebib, nacelnik milicije MUP-a BiH, a na njegovo mesto Alija Izetbegovic je doveo drugog muslimana Jusufa Pusinu, nekadasnjeg direktora Milicijske skole. Ovo kadrovsко i nacionalno pomeranje u bosanskoj policiji deo je takticke igre SDA da od MUP-a BiH napravi muslimansku miliciju, koja bi vremenom, prerasla u pravu stranacku vojsku. To Avdo Hebib nije uspeo da uradi, pa je zamenjen tvrdjim covekom. Ujedno, to je i najava novih kadrovskih promena. Ocekivalo se da ce Alija Izetbegovic i kao predsednik republike, ali i kao lider ove stranke, smeniti suvise mekanog i jugoslovenski orijentisanog ministra unutrasnjih poslova Aliju Delimustafica. Velike kadrovske promene unutar MUP-a BiH pocele su odmah posle visestranackih izbora, koji su zavrseri triplim neresenim rezultatom. Partija koja se domogla presednickog kabineta, SDA, za ministra policije postavila je Aliju Delimustafica. HDZ je za ministra odbrane imenovao Jerka Doka. Dok je SDS dobio resore kontrole ovih bezbednosnih institucija, u kojima su Biljana Plavsic i dr Miodrag Simovic. A to je za SDA znacilo pravo da u MUP-u BiH sva najvaznija mesta dodeli Muslimanima. Tada je u Sarajevu izbegnuto i imenovanje nacelnika SDB MUP BiH, pa i nacelnika SDB SSUP-a, jer je po nacionalnom kljucu to trebalo da bude Srbin. Naime, prvi put posle rata dogodilo se da je u Sluzbenom listu SFRJ objavljeno imenovanje Sredoja Novica iz MUP BiH za sefa savezne Sluzbe drzavne bezbednosti, a da do njega nikada nije doslo, jer to nije bilo po volji vladajucoj muslimanskoj struji u BiH.

Srbi su postavljenje Alije Delimustafica prihvatali, jer im je izgledao kao politicki umerenjak. Alija Delimustafic je rodjen januara 1954. godine u Olovu. Zavrsio je prava i neko vreme radio u SUP-u Sarajevo, potom u Domu JNA, trgovinskom preduzecu " Vocar ", a bio je i direktor " Geneksa ". Posao prvog policajca BiH, kazu njegovi poznavaci, prihvatio je kao profesionalac, zato mu je i smetalo neprestano politizovanje MUP-a BiH, pa je jednom prilikom ogorcen javno izjavio:

Uslovi za ocuvanje javnog reda, mira i bezbednosti u BiH nikada nisu bili gori nego pocetkom devedesetih godinu, jer su medjunacionalni odnosi i u ovoj republici bili dovedeni do ivice gradjanskog rata. U takvoj situaciji ministar unutrasnjih poslova Alija Delimustafic odlucio se za reorganizaciju MUP-a BiH. Formalno-pravne promene, medjutim, nisu dovele do bitnijih poboljsanja stanja u policijskim stanicama. Dr Miodrag Simovic, potpresednik vlade za oblast unutrasnjih poslova javno rekao da je sluzba bezbednosti BiH prakticno dovedena u situaciju da ne moze da ostavaruje svoju funkciju. U MUP-u 41,8 odsto radnika je bez stana. U miliciji trinaest odsto radnih mesta nije popunjeno. A uskladjivanje nacionalne strukture radnika MUP-a sa nacionalnom strukturom stanovnistva predstavlja, takodje, veliki problem, s obzirom dosadasnji nacionalni sastav u stanicama javne bezbednosti neodgovara u potpunosti nacionalnom sastavu stanovnistva ! A to u politici znaci, da su u mestima, gde Srbi cine vecinu, nacelnici, pa i milicionari, uglavnom, Muslimani, sto u ovim vrucim vremenima ne daje garancije za miran i bezbedan zivot.

Covek koji je prvi uspostavio vezu izmedju Zagreba i Sarajeva, odnosno HDZ-a i SDA, bio je bivsi milicioner i obavestajac SSUP-a Nurif Rizvanovic. Neki sumnjaju da radi za nemacku obavestajnu sluzbu i da je on rukovodio akcijom dovodenja clanova IRE u redove Zbora narodne garde. Kako bilo da bilo, Nurif Rizvanovic je 1991. bio glavni zagovornik stvaranja muslimanske milicije, makar i u saradnji sa bosanskim HDZ-om. Prepostavlja se da je Rizvanovic pomagao i Miru Kovacu, predsedniku opštine Posusje, da preko svoje brace Ante i Ljube Kovaca iz Nemacke prosvercuju oruzje, radio-stanice i lekove za " svoju vojsku ". Ministar policije Alija Delimustafic pokusao je da se suprostavi ovoj nacionalizaciji MUP-a BiH, ali u tome nije uspeo, jer je bio neprestano okruzen, uglavnom, muslimanskim kadrovima. Ti isti ljudi su 1991. godine u poverljivoj septembarskoj informaciji o bezbednosnom stanju u BiH, otkrili postojanje paravojnih formacija, ali, uglavnom, u srpskim krajevima: na Ozrenu, u Bosanskoj Gradiski, na Romaniji, na Baniji. A kada je trebalo te iste krajeve braniti od ustaskih napada iz Hrvatske, MUP BiH je zakazao. Nije to bio jedini neuspeh MUP-a BiH da zastiti srpsko stanovnistvo u ovoj republici. Batinasi koji su prebili ministra za informacije Velibora Ostojica ni do danas nisu pronadjeni. U Banja Luci su izvrsena cetiri atentata na srpske lidere i predsednika opštine. Napadaci nisu nikada identifikovani. Zbog neprezanja

pomoci Krajišnicima, Srbi u BiH su u vise navrata javno izjavljivali da nemaju poverenje u MUP BiH. A to je i generalni stav dr Radovana Karadžića i Srpske demokratske stranke. Sve to ukazivalo na mogućnost zaostrovanja situacije u BiH, pa je ministar unutrasnjih poslova Alija Delimustafić inicirao sastanak sa Petrom Gracaninom, ministrom federalne policije i generalom Aleksandrom Vasiljevićem, tada nacelnikom Uprave bezbednosti SSNO. Na ovom skupu u Milicima dogovorenog je da SSUP i JNA pomognu MUP BiH tehnički i kadrovski da se suprostavi delovanju paravojski, terorista i kriminalaca. A to znači da je Alija Delimustafić i tada definitivno odbio ideju o stvaranju muslimanske milicije i hrvatske vojske, pod pokroviteljstvom SDA tj. HDZ. Time je doveo u pitanje i svoj opastanak u MUP-u BiH. Jer, ako je Avdo Hebib "pomeren" samo zato što miliciju nije obukao u muslimansku uniformu sivenu u Sanskom Brodu, onda se logicno očekivalo da će i Alija Delimustafić platiti ceš zbog svoje stranacke i nacionalne nediscipline.

U BiH, državi sa tri entiteta, sa tri kantona, tri policije i armije, stvorene su i tri (kontra)obavestajne službe. Sa starim kadrovima SDB SSUP-a i KOS-a JNA, i takođe, na organizacionim ostacima Sluzbe državne bezbednosti BiH u Sarajevu, i njenim odelenjima u Mostaru i Banjaluci. Kako je to izgledalo prica Petko Pele Budisa, prvi čovek Sluzbe bezbednosti Semberskog okruga, bivši glavni inspektor Ministarstva unutrasnjih poslova Republike Srpske, i prvi saradnik od pocetka rata bivseg ministra policije Tome Kovaca :

- Rodjen sam pre 35 godina u Mrkonjić Gradu, mada sam od 1977. u Sarajevu gde sam završio školu unutrasnjih poslova na Vracama kao najbolji maturant u sarajevskoj opštini. Odmah po završetku školovanja primljen sam u Sluzbu državne bezbednosti i verovatno sam bio najmladji operativac DB-a u tadašnjoj Jugoslaviji. Bosanska SDB je bila pretežno muslimanska, bilo je i dosta i Hrvata. Srbi su naravno bili u manjini. Međutim, do prave katastrofe je doslo kada je na mesto nacelnika SDB-a pocetkom '80. godine dosao Resid Mušić, koji će kasnije postati jedan od osnivaca SDA, a danas je siva eminencija svega sto se desava u njegovoj rodnoj Tuzli. Kada je postao nacelnik SDB-a Resid Mušić je tolerisao da se službenici pozdravljaju sa "merhaba" i maltene smo se i mi, Srbi trebali izuvati kada bismo ulazili u njegov kabinet... Uzasno me je sve to nerviralo, ali sam radio svoj posao sve dok nisam 1984. godine gotovo isteran iz službe. Te godine su se u Mostaru pojavili graffiti "zivela Velika Srbija", "Dole crvena burzoazija". A neposredno pred rat se ispostavilo da iza njih стоји jedan od osnivaca HDZ-a i HVO-a, bivši pripadnik službe Jerko Kostić. Bila je to njihova akcija dezinformacija. U Mostaru sam proveo neko vreme i kada sam se vratio optuzili su me za kontakte sa srpskim nacionalistima i za nekakve "malogradjanske sklonosti", licno me je isledjivao Mušić. Zabranjen mi je kontakt sa kolegama, dolazak na posao...

Rat je poceo. Kovacev skolski kolega sa Vise skole SUP-a u Zemunu, Jusuf Pusina, ciji kumovi zive u Beogradu i cija je supruga na pocetku rata uzivala veliko gostoprимstvo u Srbiji, je organizovao zajedno sa Ejupom Ganicem "zelene beretke", najcesce od grupice predratnih huligana. Na kolegijumu u Ministarstvu unutrasnjih poslova Branko Kresic, nacelnik, Hrvat u lice je skresao Muslimanima da znaju kakve su akcije prisluskivanja i pracenja pa cak i postojanja spiskova za likvidaciju celnika SDS-a i vidjenih Srba provodjene, i da se to isto verovatno sprema i Hrvatima i napustio je sastanak, tako da su u ratnom Sarajevu ostali samo muslimanski policajci. Medjutim, Hrvati su odneli sa sobom i mnogo municije, vozila, naoruzanja, prebacili sve to u Hercegovinu i znatno ojacali HVO. Naime, postoji uvrezeno misljenje da su nakon povlacenja dr Karadzica na Pale sa najbližim saradnicima i srpski policajci napustili MUP. Jesmo doduse, i to u velikoj meri. Momo Mandic je bio pomocnik ministra policije Alije Delimustafica i mada o njemu neki krugovi pricaju svasta mogu da vam kazem da sam licno u nekoliko navrata bio svedok kada je na Delimustaficeve oci Mandic cepao njegova resenja o prenestaju srpskih kadrova na losija radna mesta. Tu je jos od srpskih kadrova znacajnu ulogu od SDS-ovaca igrao i Mico Stanisic koji je posle izbora postao nacelnik sarajevske policije, a prikljucio nam se i Tomo Kovac, u to vreme nacelnik stanice policije na Ilidzi. Mico, Tomo i ja bili smo tada nekako, frontmeni srpskog otpora u policiji, no imali smo i mnogo nasih poverljivih ljudi u ilegalu. Zbog mojih aktivnosti normalno je i da je moja porodica trpela. I supruga mi je bila zaposlena u DB-u, pa ju je Asim Dautbasic, tada nacelnik, proglašio tehnoloskim viskom. Tek kada sam im zestoko pripretio, pa cak i fizickim obracunom jer sam majstor dzudoa, a ako to ne upali i bombom, smirli su se i istog dana moja zena je dobila unapredjenje. Ali, moram da napomenem da su i Delimustafic, Dautbasic, Hebib Avdo, Juka, Caco, Celo i ostali bili samo figure u rukama Omera Behmana, danasnjeg ambasadora Alijine Bosne u Teheranu. Pa, cak mogu slobodno da tvrdim da je i Alija bio prema njemu u podredjenom položaju.

Sve do 1994. godine muslimanska tajna policija je i funkcionalala kao bivsi SDB, a onda je pod uticajem, pre svega, Irana i njegove vlade formirana Agencija za istrazivanje i dokumentaciju - AID. Njen prvi nacelnik bio je Bakir Alispahic, covek blizak iranskoj tajnoj sluzbi VEBAK, bivsi ministar unutrasnjih poslova muslimanske vlade u Sarajevu. AID ima pet odelenja : obavestajno, kontraobavestajno, za tajne operacije, obezbedjenje rukovodstva i za tehniku. Okriviljen za tesnu saradnju sa islamskim teroristima, koje su Amerika i CIA proglašili za svoje neprijatelje broj jedan, Bakir Alispahic je smenjen, a njegovo mesto preuzeo je aprila 1995. godine Kemal Ademovic, tada komandant specijalnih snaga muslimanskog MUP-a.

Ove (kontra)obavestajne sluzbe novih jugoslovenskih komsija nisu bile brojčano velike. Imale su od dve stotine, kao na primer, Makedonija, do hiljadu zaposlenih u Hrvatskoj. Ali su zato na raznim pozicijama, u dubini Jugoslavije imale svoje saradnike, krtice, dousnike, agente i spijke. Jedno od tih zagonetnih mesta, na kome su se strani obavestajci okupljali bila je, na primer, Banja Koviljaca, pa Subotica, Zvornik, i naravno i Beograd. Na suprotnoj strani ovim tajnim sluzbama, nalazile su se tajne policije i kontraobavestajci Republike Srpske, Srbije, Crne Gore i Vojske Jugoslavije, koji su ih uspesno razotkrivali i hapsili. General policije Tomo Kovac je muslimanske spijke poceo da juri jos po Ilijici i Sarajevu :

- Na pocetku rata imali smo dosta uspeha u hvatanju kojekakvih ubacenih muslimanskih spijunskih grupa, jer smo otkrivali razne strane obavestajce koji su se predstavljali kao novinari. Kasnije smo taj posao nekako batalili zbog vaznijih zadataka koje smo imali, a i zbog nerazumevanja u Vladi. Kako da kontrolisemo spijke kada je u RS bilo dozvoljeno da svako, na iole znacajnijoj funkciji, može da razgovara sa strancima bukvalno o svemu. Tako, na primer, sa gradonacelnikom Banjaluke stranci razgovaraju o Mrkonjicu i Sipovu, a on nije svestan toga da je taj stranac dosao sa zadatkom da bas njega podigne na nivo ovlašcenog pregovaraca, da ponisti RS kao državu i da se Republika Srpska kantonizuje. Ili kad ti strani medijatori dodju u Bijeljinu, pa sa tamosnjim gradonacelnikom razgovaraju o Majevici, na primer. Imali smo u Sarajevu predsednike opština koji su u trans pali kada su se rukovali sa Klintonom, jer su valjda mislili da su jako vazni ljudi...Kada sam posle izbora u BiH preuzeo stanica milicije na Ilijici provalio sam muslimanske prislusne centre. Unutar sluzbe oni su vodili samo cetvoricu ljudi koje su prisluskivali, potpuno nebitnih. To je meni nesto smrdelo. Ubrzo smo im otkrili potcentar koji je radio iskljucivo za SDA i u njemu prave spiskove ljudi koje su pratili i prisluskivali. Na njima je bilo oko 60 celnika SDS-a. I mnene su pratili, uvek po trojica muslimana. Oni su bili organizovani preko taksi sluzbe. Na mom spratu je stanovao Musliman Ramiz Delalic, koji je ubio onog naseg svata Gardovica na Bascarsiji. Ja sam svako jutro ostavljao porodicu sa zebnjom da ce im se nesto dogoditi ili ne. Muslimani su pokusali tri puta da mi kidnapuju familiju. Moja supruga i deca su poslednjim avionom napustili Sarajevo. Vozili su se u gepeku aviona, pa su od mraza imali uzasne posledice. Hvala bogu, sada je sve u redu. Odnedavno sam, posto sam navikao da zivim u velikom gradu zitelj Beograda, upisujem decu u skolu...

ISPOVEST ALIJINOG AGENTA

Munir Alibabic Munja je rođen 17. 10. 1950. godine u Srbljanima - Bihac. Osnovnu školu pohađao je u Srbljanima, Jezeru Bihac i Ostrošcu kod Cazina, Učiteljsku školu završio u Bihacu, a FPN odsjek sociologije u Sarajevu. Bio

zaposlen u SDB i MUP R BiH od 01. 03. 1973. godine do 01. 02. 1996. godine. U ratu obavljao funkciju nacelnika sektora SDB i nacelnika CSB Sarajevo. Nosilac je Zlatne policijske znacke iz 1992. godine. Svojevremeno kao inspektor SDB BiH izledjivao je Aliju Izetbegovica, a od 1993. kao policajac radio je u muslimanskoj tajnoj sluzbi, odakle ga je i isterao bas Alija Izetbegovic. Ovo je njegova isповест :

- Dolaskom u Sarajevo, sredinom 1975. dobivam resor liberalizma i anarholiberalizma, i tu se, kroz mjere Sluzbe, posredno-operativno, sretoh sa Rajkom Nogom, Radovanom Karadzicem, Gojkom Djogom, Dobricom Cosicem... Interesantno je da su upravo oni sumnjali da Karadzic radi za KOS, jer su nadlezni blagovremeno sasznivali za detalje razgovora njegovih prijatelja s njim, vodjenih u cetiri oka. Prijatelji su imali silne peripetije, a on nikad nije pozivan, privoden i hapsen zbog verbalnog delikta, koristio je pogodnosti specijaliziranja na Zapadu, mimo svih kriterija. Nije se nikad znalo da li specijalizira kao psihijatar, knjizevnik ili sportista! Koristio je sve, imao neobjasnjive prednosti, privilegije na radnom mjestu, medju prvima privatno ordinirao, sjedio na klipi FK "Sarajevo", opljackao firmu "Gradjenje", pusten - oslobođen odgovornosti. Vodila ga i spasavala nevidljiva ruka.

Tokom boravka u Beogradu, a u povodu sudjelovanja na jednom od kongresa knjizevnika, Nogo i kompanija su, u to sam se uvjerio, stalno kukali kolegama iz Srbije, o svojoj navodnoj nacionalnoj ugrozenosti, ponizavajućem položaju u Bosni. Izjavljivali su da je lako biti Srbin u Srbiji, ali tesko u Bosni, trazili zaposlenje u Beogradu, hvalili JNA, govoreći da jedino njoj vjeruju, napadali SKBiH, a hvalili SK Srbije. Provjeravali smo, zaista su svi imali brilljantne karakteristike iz JNA...Da li su ih pisali oficiri Vojne bezbjednosti - KOS-a?

Od 1976. radim na problematici birokratsko-dogmatskoj, i sa struktukom IB-ovaca, rukovodicevaca, IB emigranata se susrecem, sve do 1983. god. Preko njih su se uglavnom prelamali "odnosi SFRJ-SSSR". Svaki zastoj, konflikt na medjunarodnata se susrecem, sve do 1983. Jedno od pitanja koje je ostalo otvoreno glasi: Zasto 1948. god. nisu hapseni agenti NKVD-a? Ovi suimali instrukciju da verbalno osude Rezoluciju IB-a. Interesantno je da su iseljednici upravo na Golom otoku natjerali mnoge IB-ovce da izmisle i da priznaju da su radili za NKDV, za GESTAPO, specijalnu policiju, talijansku OVRU, UNS-u. Svaki je izabrao za sebe odgovarajućeg spijunskog gazdu. Poneko i dvojicu. Mogao je covjek raditi za GESTAP i NKVD uzastopce." A kakav je bio taj isljednik?" Bio je preglup, cak i za svoj posao. Sam, izlucen iz cvrstog stada najboljih sinova nase Partije, preambiciozan, udario je stranputicom i ponasao se kao da je Berijin sinovac. Trazio je spijune, i spijune i spijune. I razumljivo, nalazio ih".

U tom periodu je, u januaru 1977. god., na misteriozan nacin, u avionskoj nesreci poginuo predsjednik SIV-a Dzemal Bijedic, sa suprugom i saradnicima. U saopcenje o tome, u "Oslobodjenju" od 19.1.1977. god., nije receno nista konkretno, cak ni indicija uzroka nesrece. Istragu su vodile sluzbe SDB RSUP-a, SSUP- i KOS-a, s tim da je veci dio istraznih radnji izvodio dio ekipe iz 1991. god. kod sredjivanja dokumentacije imao "specijalni status", tako da ga niko nije mogao koristiti bez saglasnosti ministra, sta li se krilo iza tih "specijalnih" pozicija? Najvjerovatnije je da su mnoga dokumenta prenesena u Beograd, na sigurnije mjesto, u KOS i SDB SSUP-a. Ova pogibija je bila veliki gubitak za Jugoslaviju i, narocito, Bosnu. Ovom i kasnijom Titovom smrcu stavljena je tacka na jedan period djelovanja i razvoja sluzbe SDB RBiH u postplenumskom razdoblju, dakle od 1966-1980. god. koji je specifikan. osnovna karakteristika je da se SDB uspjela u tom periodu kadrovski obnoviti, nacionalno izbalansirati priblizno strukturi stanovnistva sa izuzetkom rukovodnog sastava, da je bila orijentirana uglavnom na prevenciju, sa izuzetkom IB-ovstine i ekstremne emigracije. Dakle, kategorija unutrasnjeg neprijatelja je rijetko krivично gonjena, koristene su mjere upozorenja, razgovora. Vodilo se racuna o ravnotezi nacionalnoj, tretiranih slucajeva, tako da su poslije primjene mjera prema, recimo, jednom imamu, slijedile iste ili slicne prema sveceniku i svesteniku. Odnos SDB-a i KOS-a bio je rivalski, istina, razmjenjivali su se podaci, ali se strogo vodilo racuna o razgranicenju nadleznosti. Ako se desilo da starjesina iz SUP-a bez dogovora, neovlasteno, ustupi podatke KOS-u, bio je izlozen ostrim sankcijama; gubljenju funkcija, ponekad mu je odredjivan pritovr i dr. Rad SDB je kontrolirala Partija, i ova (SDB) se ponasala kao njen istureni odred, najsavjesniji dio. Zbog toga su se za primjenu mjera SDB protiv clanova Partije trebala posebna komitetska odobrenja i ona su bila rijetka, cime su neclanovi SK dovodjeni u neravnopravan polozaj i odnos prema njima u osnovi je bio drskiji, ostriji, bez mnogo obzira. Rukovodstvo SDB-a je cijeli ovaj period nosilo hipoteku Rankovic i bilo ubijedjeno da, sto vise Partija bude utjecala na rad SDB-a, bit ce manje propusta, a samim tim i kritika.

Dusko Zgonjanin, fakticki prvi covjek RSUP-a, vec 1981. god. formira ekipu ljudi koji ce, sa izvesnim odstupanjima i dopunama 1986. i 1987. god., vedriti i oblaciti cijelih deset godina. Posebno je forsirao tandem koji su u napredovanju pratili jedan drugog, kao na sportskim takmicenjima. Opredijelio se za slijedece: Slobodan Skipina Borisa Delic SDB Sarajevo, Todor Panjkovic, Milan Ljubojevic SDB Bihać, Mile Mandic , Djuro Savic Banja Luka, Bogdan Nikolic Doboj, Mehmed Bajric Budimir Nikolic Tuzla, Slobodan Sarenac Mostar, Tanovic Rados Gorazde, a na republickom nivou Resid Music Boris Tankosic, Zeljko Varunek Dragan Kijac, Ristu Basica, Ranka Pejanovica, Jerku Bradvicu, Bruu Socea, Sredoju Novica i Jovu Tadica. Druga kategorija rukovodilaca se tesko uklapala u ovu ekipu izabranih, koji su bili neka vrsta sluzbe u sluzbi, neprikosnoveni, nepogresivi i kao takvi su u strukturi izvrsilaca vezali za sebe

"pouzdanije i povjerljivije operativce", koji su odradjivali specijalne zadatke, pogotovo one na ivici propisa i ovlastenja. Ti su morali izvrsiti i sutjeti, ali su za to bili i specijalno nagradjivani. U osnovi, bili su to losi ljudi i operativci i kolektiv ih je, zbog povlastenog položaja, sitnog denunciranja i laskanja, prezirao. Uz ovu Zgonjaninovu ekipu, u KOS-u u BiH su od 1980-1990. god., pored Mileta Babica, "harali" Aleksandar Vasiljevic, Simeun Tomanov, Fikret Muslimovic, negdje 1984. i 1985. god., pojavio se jedan porucnicic Enver Mujezinovic, culo se za Jusufa Jasarevica, Seju cudica, sacira Arnautovica i druge, i adasne i bivse kosovce. Zgonjanin i Vasiljevic, naravno uz podršku na saveznom nivou, na terenu Bosne provode simbozu SDB i KOS-a, u kojoj KOS ipak dominira. Tako se organiziraju zajednicke akcije pracenja aktivnosti nacionalista i kleronacionalista, provjerava se i pokriva svecenicki podmladak, kategorija studenata teologije u Jugoslaviji i vani, organiziraju se zajednicke vjezbe na terenu, od Bihaca do Zvornika i Gacka, rukovodni kadar milicije pohadja vojne kurseve u Bileci, preko tzv. odbrambenih priprema dobar dio aktivnosti SDB-a se utapa u KOS, kadrovi se preko toga upucuju na dnevne kontakte, organiziraju se zajednicke akcije obezbjedjenja, provode se zajednicke mjere suzbijanja "kontrarevolucije" na Kosovu. Rezervni sastav SDB-a i milicije bira se uz pomoc KOS-a. U takvim okolnostima, KOS preko svojih organizacionih jedinica u trupama, komandama, Ministarstvu odbrane, TO-u, vojnoprivrednom sektoru i "rezervnog sastava", koji regrutira iz strukture zaposlenih u sredstvima informisanja, obrazovanju, velikim privrednim sistemima, strukturi vjerskih službenika, civila na radu u Armiji i klasicnih agenata i njihovih veza operativno pokriva cijelo područje BiH, njene klucne državne organe. Rezultat toga su i usaglasene procjene SDB-a i KOS-a oko stanja na terenu, u masama, cime se odredjivao rad drugih državnih organa, pa i SK u cjelini, koji je pretendirao na rukovodnu ulogu u sistemu i pokusao izvesti demokratske promjene. No, celnii kadrovi Partije, a malim iznimkama, uklopili su se i bili pocasceni sto im celnici SDB-a i KOS-a vjeruju, te su se prema njima odnosili kao prema svojim zastitnicima, pa su propuste Sluzbe i KOS-a cesto predstavljali kao kolosalne uspjehe.

Prioritetan interes SDB i KOS-a bile su kategorije albanskih, zatim hrvatskih i muslimanskih nacionalista, a ostale su bile ipak sporadicnije, ravnoteze radi i za nastup pred javnoscu. Mozda ce u vezi sa ovim biti interesantan slučaj jednog bivseg vojnika iz Zagreba, koji je 1981. god. u VP u capljini vrbovan za saradnju, a onda upucen na zadatak, o cemu je zapisano: "Loncarevic (Miso KOS-vac kojeg smo sretali u Sarajevu 1992. i 1993. god. p. aut.) mu je uoci odlaska dobacio onako u prolaze E, sad ces ti Marku Veselici ofarbatи jaja. cim je doputovao u Sarajevo, javio se potpukovniku Vasiljevicu, koji ga je odveo na rucak u tamosnji Dom JNA u samom sredistu grada. Tad je upitao Vasiljevica: Zasto vam je Marko toliko interesantan? A ovaj odgovorio: E, pa vidi! Da, zapravo ja ne znam sasvim precizno kakve su trenutno prilike u Zagrebu, ali

valjda i sam vidis da situacija u citavoj Jugoslaviji nije bas stabilna. Na Kosovu su izbili veliki neredi! Tito je umro! Marko je, pretpostavljam, vrlo opasna osoba koja bi u takvim okolnostima mogla da izazove velike ekscese! Zato je najbolje da ga maknemo!"

SVI ZGONJANINOVI LJUDI

Negdje sredinom marta 1983. god. saopceno mi je da sam odredjen za jednog od iseljednika grupi muslimanskih nacionalista, inace intelektualaca, kojoj slijedi hapsenje i ubrzana istraga. S obzirom na zvucna imena, ocekivali su se razni pritisci na SDB, bar tako nam je govoren. Uvodni sastanak su odrzali Zgonjanin, Bradvica i Music ? prvi ljudi Sluzbe i MUP-a. Tad se sjetih svog susreta sa Zgonjaninom u Jajcu od prije deset godina, nista se izmijenio nije, radi mnogo, zna policijske poslove ? mora se priznati, ali jos drskiji i osioniji. Podijeljeni su zadaci, odredjena tri glavna isljednika i tri pomocnika. Ispade da sam po godinama i iskustvu nekako i prvi isljednik. Tad vidim da su detaljno isplanirane mjere hapsenja, privodjenja i pretresa stanova Izetbegovica i drugih, cime je rukovodio tandem skipina-Delic. Poslije sastanka, uslijedio je kratak period priprema, u kojem je Zgonjanin pitao saradnike sto to mene odredise za isljednika, jer sam svojeglav, na sto mu je odgovoren da od operativaca Muslimana trenutnog boljeg nemaju, a obecali su mu da cu biti pod njihovom kontrolom. U ovu istragu sam usao cvrsto rijesen da kao isljednik uspijem, ali sam sebi dao u zadatak da moje ponasanje mora biti odmjereno i ljudsko, jer sam bio svjestan da ce tim ljudima biti tesko samim tim sto ce biti s onu stranu slobode i eventualne grubosti i ponizenja ce im samo otezati položaj i nece moci biti uspostavljena relacija ni minimalnog povjerenja isljednik-okrivljeni. Pitao sam se da li je stepen drzavne opasnosti bas toliki kako je stajalo u dokumentaciji, i da li zasluzuju takve obimne policijske mjere. No, nisam mogao odgovoriti, jer sam raspolagao samo jednim dijelom informacija, nije mi bio poznat stav politike, SDB SSUP-a i drugih faktora, koji su verifikovali ovaku obimnu akciju. Nakon pretresa stana, o cijem toku nisam odmah bio upoznat, ni cak znao ko ga je izvrsio, priveden je Alija Izetbegovic i ja sam mu se predstavio, iznio o kojim cemo okolnostima razgovarati. Prve razmijenjene recenice su bile impresivne i odmah su narusile sliku o njemu, formianu na osnovu dokumenata koje sam procitao, kao fanatiku, ekstremisti, iskljucivom intelektualcu. A, zapravo se radilo o jednoj izrazeno eloquentnoj licnosti, on je obrazovan, intelligentan, razlozan, tolerantan, i ima samo jedan porok, koliko je meni poznato, cigarete i to "morava" bez filtera. Posto se cula neka vriska i galama u susjednoj prostoriji, na tren sam izasao jer sam pretpostavio da neko od sefova "prosipa silu" i zamolio jednog od glavnih da niko s tim namjerama i ne pokusa uci u moju kancelariju, jer u protivnom neka ne racunaju na mene. Tad mi on rece da sada vidi da je drug Dusko bio u pravu kad je imao rezervu prema meni, a oni eto opet odlucili da mi pruze sansu i da me afirmisu. Rekao

sam mu da ce Sluzba prije postici cilj finim metodama. Dobaci on ponovo da razmislim koliko je takav pristup policijski, da mi ne smijemo tetositi i solidarisati se sa protivnikom. Ovim mi on navali breme dodatne odgovornosti.

Nakon toga dobijem pismo od upravnika OZ Sarajevo, gdje je Izetbegovic u pritvoru, u kojem me pritvoreni obavjestava da mu je u pretresu stana od strane operativaca podmetnut ustaski letak i da je to evidentirano u zapisnik kao uredno pronadjeno u njegovom stanu. Iznenadjen ovim pismom, obracam se nacelniku C SDB-Amiru S., izvjestavam ga, on se snebiva i upucuje me da pitam skipinu i Delica, jer su oni pripremili ekipe za pretres. Pitam ovu dvojicu, oni se smjeskaju i cude se kako ja mogu nasjeti takvoj Izebegovicevoj dezinformaciji, kazu da je ustaski letak stvarno pronadjen u stanu, da imaju svjedoce pretresa. Ipak mi nisu ubjedljivi. Posto je i tuzilac upoznat s ovim, i on insistira da se utvrde cinjenice. Medutim, kljucni dokaz da je montaza u pitanju bit ce nestanak ovog (ustaskog letka) iz istraznog spisa, prije njegovog predavanja istraznom sudiji. Spomenuta dvojica u SDB-u su zadnji rukovali spisom i sredjivali ga ? pravili popis priloga. I onda letak nestade, a sve regularno, kako su govorili. Dokaz za ovo je i prilog optuznice, koji je bez letka, iako je prilozen uz krivicnu prijavu. Strasna stvar, mislio sam i tada. Pod izgovorom sprecavanja antidrzavne djelatnosti, vrse se kriminalne radnje, zloupotrebe. U stvari, fabriciraju se i dokazi i neprijatelji. U sta se ta Sluzba izradja? Da li su Zgonjanin i Bradvica svjesni gdje je vode? Ova dvojica u Sektoru SDB-a Sarajevo to nisu mogli sami uraditi, bez konsultacija sa njima. Kasnije cu procitati o ovom slucaju i ovo: "Uhapseni Alija Izetbegovic protestuje zbog "Nove Hrvatske" (emigrantske novine), tvrdeci da to nije bilo u stanu: ova novina je "pronadjena" posto su Aliju odveli u SUP da mu tamo uzmu generalije, a u medjuvremenu u stanu su ostali predstavnici SDB-a da vrse pretres. Oni ga fotografisu s tim novinama i odnose preko stotinu knjiga od kojih mnoge nemaju nikakve veze s islamom".

Slijedeca nemila scena u istrazi zbila se poslije nekoliko dana, kada je u kancelariju u kojoj sam isljadivao Hasana Cengica uletio kao furija sef Sluzbe i isprebijao ga, ni kriva ni duzna. Mucna i ponizavajuca situacija i za isljadnika. Znao sam da je od strazara vise puta trazio da mu donesti "Kuran", bezuspjesno, i na moje insistiranje jedna je pristao da zovnem telefonom njegovu porodicu u Ustikolini kod Foce i prenesem poruku. Prepostavio sam da mu je do toga jako stalo, ali iz inata uvrijedjenosti nije htio da to ide preko mene. Kasnije ce mi sef priznati da je taktika koju sam odabrao jedino moguca, jer se radi o "teskoj materiji". Zatim uslijedise pripreme za ZOI 83., rukovodim stabom obezbjedjenja na MRTVC-Sarajevo. Na ispomoc dolaze inspektori SDB-a Banja Luke i Mostara. Pozitivno su me dojmili svi, pogotovo Mostarci, druze se, zabavni su, ali i rade. Ko je mogao prepostaviti da ce 1992. ti isti otici na tri strane a dvije izvrsiti agresiju na Mostar. Nevjerovatno!

U 1988. god. u cetiri navrata putujem u KPD Foca, po zadatku, da izvidim situaciju oko prijedloga za skracenje kazne ili pomilovanje Izetbegovica. Sjetih se kosntatacije jednog bivseg kaznjenika: "Na robiji kao na smarti, covjek se osjeca beznadzeno napusten. Ne cini mu se da iko osim policije na njeg aozbiljno misli." Ima nekih inicijativa oko prijedloga pomilovanja, pa treba da i ja, kao i inspektor, kazem svoje. Tamo sretnem dvojicu oficira KOS-a, koji se dogovaraju sa bivsim oficirima Albancima, koji su tu izdrzavali kaznu i saznajem da su ovi naprasno oslobođeni i otputovali u Zagreb i Ljubljani, sta li ce tamo, a rodbina im na Kosovu? Nagadjam i ja. Nakon razgovora, napisem zapazanje po kojem treba predložiti da se Izetbegovic oslobođodi od daljeg izdrzavanja kazne, obrazloženje bolest, nezainteresiran za politicki angazman, korigovao neke stavove, nastali demokratski rpoceci i ne znam sta jos. Izvijestim da sam, uz Izetbegovicevo posredovanje, preko jedne pisane poruke kontaktirao i sa njegovim sinom i on obecao "kompromis" oko nekih stvari, nema daljeg politiziranja i dr. Urodi taj prijedlog plodom i jedan dan javi mi se Izetbegovic telefonom, te popismo kafu. Kaze kako se sad ne snalazi najbolje u ovoj konfuznoj situaciji. Umirujem ga da su to prvi utisci nakon visegodisnjeg robijanja, da to nije bas tako. Opet mi govori kako ga politika ne interisuje. To ce biti tema, usputna, nasih povremenih susreta. Izetbegovic dobija pasos i odlazi da obidje neke prijatelje, znam da su ga mnogi istinski cijenili dok se nalazio s onu stranu slobode. Kad se culo za inicijativu oko formiranja stranke od strane Izetbegovica, onda oeft oni moji sumnjicavi sefovi pocese prebacivati za moje lose procjene. Kazem im da je tesko ko odolio izazovu vlasti i politike, pa eto nisu ni oni. Kazu, a i ja sam se slozio s njima svi su 1983. god. govorili, ne borimo se za vlast, a vidi sada. Opet zaključujemo da su se promijenile okolnosti, da su ovo nova vremena i novi obicaji, da je ovo borba politickim sredstvima. Svi smo pretpostavljali da ce nam se, ako pobijede, vrlo okrutno revansirati za sve, i dobro i lose.

U 1990. god. po potrebi Sluzbe bivam rasporedjen na drugo radno mjesto, na nizu funkciju. Presedan, protestiram kod Novica, novog sefa Sluzbe, kaze da su mi to "spakovali" skipina i Delic, da bi na moje mjesto doveli nekog svog pulena, da on u tome nije sudjelovao. Zalim se zbog obmana i novom ministru Besicu i on pokazuje puno razumijevanje, i kaze da ce insistirati da se izvrse korekcije, da zadrzim isti status. Slaze se on, princip je u pitanju. Ali, ipak nista. Angazujem se na zadacima sredjivanja dosjea, vidim, bivsa Duskova ekipa isposlovala pravo sredjivanja i rukovanja tzv. specijalnih dosjea. koliko je tada vrijedne drzavne dokumentacije zavrsilo u Beogradu, SDB-u i u KOS-u, a mozda i u Zagrebu. Vrijeme ce pokazati, a moguce i neke istrage koliko je nasa drzavna arhivska gradja tada osiromasena, pokradena.

Nakon objavljenih rezultata prvih visestranackih izbora, bivsa Zgonjaninova ekipa se izenada konsolidirala, vidim Varunek se poceo dodvoravati Kljuicu i

kandidira se za sefa SDB- a, Novic Plavsicki i pronose se glasine da ce svi ostati na funkcijama, pa cak i ministar Besic. Medjutim, biva izabran Delimustafic i dodje sasvim nova rukovodna ekipa pomocnika. Dobijam rjesenje u martu 1991. god. za mjesto nacelnika Sektora SDB-a Sarajevo, na kojem je tada bio Delic. On me prilikom smjene uvrijedjeno upita: "Boga ti, hoces li mi reci kada si postao clan SDA? "Odgovorim mu da nisam i da me ne pita za privatne stvari. Otisao je ni s kim se nije pozdravio, osim s Dragisom Mihicem, koji je vec tada uveliko radio za KOS i otici ce medju prvima u cetnicku sluzbu.

Kad su se konstituirale uprave SDB-a, predlozim ga podsekretaru SDB-a Brani Kvesicu za sefa analitike. Ovaj se necka, kaze anonimus, imam neke lose podatke o njemu. Medjutim, ja ga ubijedim i on biva postavljen za sefa. Iza toga ga upoznajem i preporucujem trojici prvih ljudi u Republici i proteziram a u smislu da na njega treba racunati kao na kadrovsko rjesenje. Hvalim ga, a i on odrađuje sa mnom neke zadatke oko priprema odbrane Republike, sasvim korektno. Medjutim, imam i drugih signala, ali ja ih tumacim kao zlobni pokusaj remecenja nase korektne saradnje.

I ja zaokruzujem solidnu rukovodnu ekipu Sektora SDB-a Sarajevo, s kojom cu raditi sve do juna 1993. god. Samo ce jedan nacelnik u aprilu 1992. god. otici na stranu agresora. Treceg aprila 1991. god. obavjestava me Asim Dautbasic, pomocnik podsekretara za SDB-a, da mu se najavio na sluzbeni razgovor Maric, bivsi inspektor SDB-a Sarajevo i da ovaj insistira da i ja budem prisutan. Maric nas tada zvanicno upoznaje sa organizovanom pljackom katolickog objekta na Obali Sarajevo, iznoseci detalje o tome. Po njemu, nalog za ovu kriminalnu radnju je dosao direktno od Zgonjanina, neposredno je akcijom rukovodio Skipina i o njenom toku upoznat je Delic, a tadasjni nacelnik Centra Amir je bio odsutan. Navodno je Skipina licno i ulazio u objekat, kada su devize i odnesene. Fratar Marko je ovo bio prijavio kao kradju i licno se obracao za pomoc Maricu. Ovaj je obecao da ce, preko Skipine i Delica, intervenisati da nadlezna kriminalistica sluzba ubrza rad na tom slucaju. Zaista je Maric molio ovu dvojicu za pomoc i Skipina je to obecao. Medjutim, ostalo je na obecanju iz razumljivih razloga. U svemu tome osumnjicen je u internom svecenickom krugu jedan svecenik starije dobi, kome je mogao biti dostupan kljuc devizne kase, covjek se pravdao i u tim danima umro. Da li od nanesene tuge, uvrede? Maric nam je objasnio da ga je ova smrt tesko dojmila, pogotovo kada je pohvatao konce ilegalnog upada u ovaj bojekat. Kad su, kako kaze, skipina i drugi saznali da je spoznao istinu o toj "akciji", onda su iskoristili neki nesporazum Marica sa paljanskom policijom i izbacili ga na ulicu.

Da, sjetih se da mi je dio ove price iznio i 1985. god. kada me je posjetio na RTV Sarajevo, trazeci uhljebljenje. Poslije ove zaprimljene prijave, Asim je preko dva operativca ? sudionika ove akcije provjerio Mariceve navode i

pokazalo se da je njegova prijava istinita. Otalo je da se pronadju dokazi o kolicini ukradenih sredstava. Ja sam provjeravao u SJB Stari grad i SUPGrada sta je preduzeto po fra Markovim prijavima...

Medjutim, taj slučaj nije nigdje evidentiran u sacuvanim knjigama iz tog perioda. Zaista je skipinina intervencija urodila plodom, ali u suprotnom smjeru. Kasnije, u 1993. god. moj nasljednik Mujezinovic ce o istoj temi obaviti razgovor sa jednom operativkom ? svjedokom te akcije, koja ce potvrditi Mariceve navode. Ostalo je da se zatrazi pojasnjenje kod Delica, a skipina je vec bio na cetnickoj strani. Slučaj karakteristican u smislu potvrde zloupotrebe ovlastenja, kriminaliziranja Sluzbe i postojanja sluzbe u sluzb. Mozda ce neko to rasvijetliti jednog dana...

Nagovjestaj agresije na BiH uslijedio je vec u prvim danima maja 1991. god. Na Romaniju, sa cetnickom pratnjomi ikonografijom stize seselj, drže govor on i Karadžić na Novakovo pecini na djurdjevdan. Tom prilikom huska na rat, hvali se da je formirao cetnicki korpus u Bosni, posjecuje sjediste SDS-a u Sarajevu. Na putu do Sarajeva i nazad prema Beogradu, zadrzava se u vise mjesta, poziva Srbe na rat protiv Muslimana i hrvata. Uzavrelo stanje. Za njim je raspisana potjernica RSUP-a Hrvatske, zbog izvrsenih krivicnih djela oruzanog napada u Borovom Selu i Lici. Predlazem i pripremam njegovo hapsenje, sto podrzava ministar Delimustafic, ali treba da na kraju verifikuju ljudi iz politike. Drzimo ga pod kontrolom sve do Zvornika i meni se naredjuje da se iz politickih razloga odustane od hapsenja. Kojih?

CETNICI U SARAJEVU

Interesantno je kako je Karadžić mobilisao svoje sljedbenike za cetnicke rabote, na osjecanju da ih stiti autoritet, kojeg oni postuju i on ih poziva da ubiju prije nego sto budu ubijeni. Kasnije, 1995. god. prilikom napredovanja Armije RBiH prema Doboju, na vijestima cujem da je Milan Simić komandant cetnicke odbrane Doboja preuzeos ve da linije budu stabilne. Eto, zelja mu se, ozrenška, ostvarila. Boze, a hvalio se dugo kako mu je otac bio partizan i pratilac T. Vučićevića, upravo poginuo od cetnicke kame na Ozrenu. Ali, tad je ta prica bila unosna.

U ljeto i jesen 1991. god. masovno naoružavanje SDS-a teče preko bivse JNA, a i direktnom nabavkom oružja preko prodavnica i firmi u kojima ključnu ulogu imaju bivsi policajci SDB-a i SJB-a, kao sto su "Tit", "Tintor", "Snajper", "Kobra", a od policajaca Tadić, Joksimović, Petković.

Uglavnom, KOS operativno pokriva sve te radnje i istovremeno i javnost i MUP bombardiraju informacijama o masovnom naoružavanju i svercu oružja od strane Muslimana i hrvata, SDS nigdje ne spominju. Naprotiv, na sva zvona

spominju i hvale njegov odnos prema JNA, odziv na mobilizaciju i slanje dobrovoljaca u Hrvatsku.

Negdje 25. maja 1991. god. hitno me trazi Asim Dautbegovic i kaze da imamo sve podatke o jednom SDS-ovom kamionu oruzja oko Bilece, koji je natovaren u Niksicu. sta da radimo? Predlazem mu da ga policija proprati do Mostara, to je predmet iz vise nadleznosti, civilni i civilno vozilo je u pitanju. I takav nalog se izda i ekipa operativaca ceka u CSB-Mostar. Kad zove uspaniceno Fikret Muslimovic, potpukovnik JNA, i hoce s nama da razgovara oko oruzja. Odmah napade Asima, a on dade slusalicu meni.

Muslimovic mi rece: "Ko vam je dao za pravo da se igrate sa ugledom JNA? Vodite racuna, razgovarate sa potpukovnikom JNA.! Smjesta naredujem da se to ne vozi u Mostar, vec da se vrati u Bilecu. Eno na putu do Mostara srpski narod postavio barikade i ja cu upotrijebiti vojsku i sprijeti da kamion udje u Mostar, jer je tamosnji CSB antijugoslavenski." Pokusaj A. Hebiba pomocnika ministra policije BiH, u junu mjesecu 1991.g., da sprijeci transport kamiona oruzja iz Srbije u Knin, razljutio je druga Muslimovica, tada prvog KOS-ca u Bosni pa je protiv Hebiba podnio i krivicnu prijavu u Vojnom sudu u Sarajevu. Tvrđio je da je u pitanju vojni transport, a u kamionima su bili civilni i izvjesna gospodja Milunka. Boravak Seselja na Romaniji otvorena podrska SDS-a njegovim aktivnostima, zatim prolazak tenkova JNA kroz Listicu, kada su bili blokirani u mjestu Polog, u kojem je Predsjednik Izetbegovic odrzao cuveni govor, rekavsi: "Ja izdati ne znam", otkrivanje plana RAM, te aktivnosti potpukovnika JNA Muslimovica oko spasavanja kamiona oruzja SDS-a, njegova izjava da je CSB Mostar antijugoslavenski, koja korespondira s izjavom trebinjskog gradonacelnika Vucurevica, koji kaze kako istragu ovog slucaja nece prepustiti Mostaru, jer se tamo vjeruje Izetbegovicu i Tudjmanu, i da se u Mostaru nece suditi srpskom narodu, definitivno su skinule maske KOS-a, Beograda i SDS-a.

U oktobru 1991. god., na dan kad je sa skupstinske govornice u Sarajevu Karadzic zaprijetio Muslimanima da ce ih nestati, u nocnim satima obavjestava me telefonom sa Pala jedan rpijatelj, inace Srbin po nacionalnosti, da se u jednom magacinu na Palama tovare kamioni oruzja za Vraca i okolinu da ce u njihovoj pravnji biti i Malko Koroman, nacelnik SJB-a sa Pala. Dao mi je sve podatke, od vozaca do vozila. Nazovem komandira PS Novo Sarajevo Kazica i dogovorim sta treba poduzeti da se ta vozila sa oruzjem oduzmu. I zaista, on i njegov pomocnik Miletic to izvedu skolski, sve dokumentuju do ujutro, vozila na sigurnom. Ali, ujutro se pokrenu masinerija KOS-a i SDS-a, uz pomoc Delimustafica, preuzevaju vozila i odvezose ih do Krtelja - vrate ih JNA, odnosno SDS-u. I, nikom nista! U povodu toga, odnosno Karadziceve prijetnje Skupstini, na moju sugestiju, a na zahtjev dvadesetak gradjana, advokat Faruk Balijagic

podnese prvu krivicnu prijavu protiv Karadzica, sto su prenijela i sredstva informiranja. Predlagao sam i drugim advokatima da to urade, ali nisu htjeli ni da cuju.

S druge strane, naoruzavanje i priprema legalnih organa BiH za odbranu uglavnom tece stihjski. Ono sto se preko MUP-a podijeli SJB, to operativci KOS-a fotografiraju, dokumentiraju kao da je u pitanju ilegalna nabavka. Imao sam utisak da to tako rade pojedinci iz MUP-a kako bi se dali argumenti KOS-u u ruke. Medjutim, ono sto je radio "covjek broj 3" i dok je to bilo u njegovim rukama i pod kontrolom njegove ekipe, to je bilo zasticeno. E, kasnije su i tu sverceri vidjeli interes i nasli nacin da ga ostvare. Takodjer su bila sigurna jos dva nacina materijalnog opremanja. No, i tu su, nazalost, sverceri pomalo nagrizali stvar, a neki su bili u dosluku sa KOS-om, pa su mnogi nasi gradjani na okupiranim teritorijama to platili glavom.

U takvoj situaciji, rezervisti iz srbske i Crne Gore dolaskom u Hercegovinu pojacavaju agresiju. S druge strane, drzavna imovina Bosne je na dobosu, masovno se pljacka. Vise puta o tome informisem cak i premijera vlade, ministre i ocekivao sam sprecavanje toga. Medjutim, i neki ministri su te informacije iskoristili pa i oni ponesto prisvojili. Takodjer, Delimustafic podmicuje i korumpira skoro sve rukovodne ljudе, osim predsjednika, Rusmira Mahmutcejajica, Hasanacengica i jos ponekog, poklanja im auta, kupuje poslovne rpostore, smjene guvernera Hajre Balorde. Medjutim, udruzili se Delimustafic, Boban, Pejic, ne daju je, ona obezbjedjuje devizna prava za banke u kojima oni i njihovi prijatelji imaju upliva, vrse se pljacka kod zamjene starih novcanica. Policija organizuje akcije oduzimanja deviza od preprodavaca i tim sredstvima, koja se deponiraju kod Mandica, pomocnika ministra u MUP-u, finansira se naoruzavanje SDS-a i rad buduceg srpskog MUP-a.

KOS u cijeloj ovoj raboti javno glumi objektivnost, neutralnost, a u sustini bio je to u onoj mjeri koliko je takva i JNA, a znamo sta je bila. Drzavnom rukovodstvu Jugoslavije pa i RBiH, u formi ucjene, prijetnji dostavlja samo podatke o navodnom muslimanskom i hrvatskom ekstremizmu. Ta jednostranost je bila osnova za prijedloge za zavodjenje vanrednih mjera u Jugoslaviji i BiH. U vezi s tim, Delimustafic i ?epinic prihvataju jednu saveznu inspekciju koja obilazi SJB, one gdje ce kasnije biti izvrsen najveci pokolji i progoni Bosnjaka i Hrvata. Ta komisija sve evidentira, nacionalni sastav, popunjeno, naoruzanje, stanje odnosa i na kraju izvlaci generalni zakljucak koji upucuje na potrebu zavodjenja vanrednog stanja.

Nakon jednog sastanka izmedju rukovodstva MUP-a RBiH, SSUP-a i KOS-a u Han-Pijesku u CSB ce doci na strucnu ispomoc inspektori iz Beograda. U sarajevski je odredjen Vlado Jestratijevic, kojeg je nacelnik CSB-a sabovic prihvatio, takva je instrucija, i on svaki dan salje depesu u Beograd sa

Sabovicevog kolegija. I meni se ovaj najavio da se dogovorimo oko njegovog uticaja na rad SDB-a Sarajevo. Primim ga i kazem, u prisustvu svog zamjenika Jozica, da dodje kad god hoce na kafu ili ako mu treba nesto privatno, a da o poslu nemamo sta razgovarati, da nije nadlezan. On se ljutnu, kaze da ima ovlastenje i za javnu i drzavnu. Zalio se Delimustaficu i Zepinicu, bilo pritisaka, ali je Vlado bio poslovno za mene persona non grata. U ovom me podrzava Kvesic, podsekretar SDB, koji mi je rekao: "Ja tim saveznicima ne dam u Livno i Mostar, a ti im ne daj u Sarajevo."

KOS je bio plasirao jedno uporiste agenta, preko Fikreta Abdica, prema drzavnom vrhu, rukovodstvu PL. Imao je zadatak da prikuplja informacije, ali i da servira neistine kako bi destabilizirao celne ljudе, ucinio ih nesigurnim u licnu sigurnost, vlastite stavove. Zahvaljujuci dokumentaciji koju sam prezentirao nadleznim, iz koje se nedvojbeno vidjelo kako prima zadatak od svog nalogodavca, ovaj je eliminisan i kasnije je pobjegao iz Bosne. Interesantno je da i on obilazi podrucje uz Savu, gdje su poruseni mostovi, a izgovor za putovanje je bila prodaja deterdzenta na veliko, koji je zaista tada bio deficitaran.

Zbog popustljivosti prema KOS-u, javnost kritikuje Delimustafica, a on javno odgovara da to sto radi nije nista drugo nego izvrsavanje odluka Predsjednistva RBiH o saradnji s organima JNA.

Slijede prve ozbiljnije akcije SDS-a, martovske barikade, organizovale uz pomoc KOS-a i kriminalnog podzemlja, koji su angazovani kao snajperisti. Grad je blokiran i presjecen. Podaci o tim namjerama su desetak sati prije dostavljeni rukovodstvu MUP-a, Predsjednistvu. Umjesto njihovog sprecavanja, SDS preko svojih kadrova u MPU-u radi na njihovom postavljanju, naoruзavanju. Kriticne noci SDS iz jedne kasarne u Lukavici naoruзava cetu sa Vraca.Bosanci ? patriote se obracaju komandantima i oficirima Bosnjacima iz susjedne kasarne da ih naoruзaju, medjutim ovi hoce maltene da ih uhapse, cudno! Ulazim u ozbiljniji konflikt sa kadrovima SDS-a iz MUP-a koji su pokusali zataskati svoje sudjelovanje u blokadi grada. Nakon sastanka zakljucimo Jozic i ja da ce desetak ovih Mihicevih operativaca zavrсiti u tzv. "srpskom MUP-u", kojeg SDS vec konstituise i da od njih valja zastititi dokumentaciju i opremu. Tih dana MUP nabavi nekoliko stotina novih RS (rucnih stanica) i vidim programirane i salju se u Mostar i CSB Banja Luku, koji je vec otkazao poslusnost MUP-u RBiH i djeluje pod komandom Karadzica. Protestujem kod Brune Stojica, pomocnika ministra za materijalno- finansijske poslove, i trazim da bar trecina mora ostati u Sarajevu, a on mi tada rece: "sto ti brines o tome, kad ne brinu Sabovic i Delimustafic, a uostalom vi Muslimani imate pare, kupite sebi". "Evo za ovaj paraf", pokazuje pravdanje nekog MTS-a, "vasovaj cenga je platio 50.000 DEM". Kazem mu da ne vjerujem, da ne izmislij, a on dodaje: "Ovo je

Mokin zapis, a pitaj Alispahica koji mi je ovo pravdanje donio, koliko, kome je dao. Pitaj Asima. Sramota, kradu od naroda", dodade on. Posto sam iskamcio pet stanica, odem u kancelariju i razmisljam o duelu sa Stojicem i pitam se da li je kriminal postao manir ponasanja? Poslije toga, o tome razgovaram sa Alispahicem, on se kune da je samo posrednik, da je donio novac, uzeo potpis jednog od ove dvojice i to vratio Stojicu. Osudujemo to obojica kao lopovluk.

Poslije sretnem jednog od ove dvojice i napadam ga unaprijed zbog novca i bruke, a on meni kaze: "sto ne pitas toga sto ti je rekao i donio nam novac, koliko je on uzeo i koliko uzima na svercu. Evo imam dokumentaciju da je umijesao prste u jedan PP i da je tamo zakinuo vise gradjana za kredite, a novac je otisao njegovim prijateljima, koji te kredite nikad nece vratiti." Vidim poslije ovoga da se sva trojica zaklinju u Stranku, narod, Bosnu, ali ocito neki u prazno. Busaju se da su kadrovi Stranke, a to neki naplacuju. Neke je Delimustafic vec tada bio zakitio poslovnim prostorima, autima, stanovima u neumu, normalno iz drzavne kase. Jedan drugi gest Bakirov u vezi s tim "parafom" ce podgrijati moju sumnju da ni on bas nije tu kako treba, ali opet vise vjerujem njemu nego "placenom potpisniku", jer sam video paraf koji je naplatio. Tih dana jedan od celnih ljudi drzave ce me pitati oko tog placenog "parafa". Rekao sam mu sto su mi prenijeli Alispahic i Stojic. On se izjasni i vidim da o tome ima vise informacija od mene i spomenu da ga je Bakir upoznao. Uskoro ce Mokica odletjeti sa funkcije. Je li mu to "pomoglo", ne znam.

U MUP-u radi komisija koja utvrđuje optuzbe pojedinih gradjana oko kradje deviza, novca, malverzacije sa oduzetim vozilima i oruzjem. Saopstavaju se nalazi komisije koji potvrđuju indicije, ima elemenata krivice odgovornosti Mandica i drugih. To je saopsteno javnosti. Mandic sa svojom ekipom organizuje 17.3.1992. god. konferenciju za stampu, brani se, proziva sve redom. Trazi i moju smjenu, navodeci da se radi o covjeku koji radi za SDA. Uz Mandica je i Miljenko Cubelic, i on diskutuje, brani ga. Poslije dolazi do smjene sabovica sa mjesta nacelnika CSB-a Sarajevo, zbog sprege sa Mandicem i drugih malverzacija. Predlazem da ga zamijeni Alispahic. Tako i bi. U medjuvremenu, Kvesiceva ekipa bjezi u Mostar, sa sobom odvozi vise luksuznih auta, odnosi devize iz specijalne kase, te vrlo znacajnu dokumentaciju, dio te dokumentacije daje im da ponesu nacelnik, iako nije nadlezan, a kojem je prepostavljeni Bakir Alispahic. Haos. SDB Repbulike obezglavljen je kadrovski, materijalno, dokumentacija odnesena. Dolazi mi vise prijava o svercu oruzja, nabavljenog za odbranu grada, razgovaram i sa Alispahicem. On kaze da ima tih aznanja, a da je njega skoro pokusao podmititi jedan vrlo vazan covjek na tu temu, ali da ga je on narazio. cestitam na principijelnom drzanju.

Specijalna jedinica se povlaci iz baze krtelji u Dom milicije. Ima prijedloga da se prebace u namjenski objekat policije ? skola MUP-a Vraca. To se odbija. Zasto? Nije li vec tada zacrtana podjela Sarajeva? U MUP-u, Risto Basic, povucen iz SJB-a Visoko, pise po Mandicevom nalogu depesu koju treba da potpisu pomocnici i da je posalju CSB-i o podjeli MUP-a. Tu depesu odbija da potpise pomocnik Pusina, depesa odlazi u Mandicevo ime sa nalogom da otpocne funkcionirati i CSB "srpskog MUP-a", vec se cuje da ce mu sjediste biti na Vracama ? skola MUP-a. Delimustafic salje drugu depesu kojom stornira Mandicevu, ali kasno. Podjela je tu. Na sceni je ponovo Slobo skipina, okuplja kadrove SDB-a srpske nacionalnosti, ubjedjuju ih da idu u SDB "srpskog MUP-a". Uz njega su Mihic, Kijac, Milan scekic i jos desetak inspektora. U tom drustvu se vidja i Sredoje Novic, tu je i Nedzad Ugljen, koji je napustio CSB Mostar, tu je Delic, Vlasto Kusmuk. Zovem ih na pocetku da dodju u Sektor. Sredoje vaze hoce-nece, ali sigurno nece ni u "srpski". Jedan od ove dvojice Bosnjaka izjavljuje kako je bolje ici kod Kukanjca nego kod mene i SDA. Vecina rezervnog sastava i penzioniranih radnika SDB-a se javlja. Nakon cetnickog osvajanja Vraca, uz pomoc JNA i MUP "srpski" pocinje sa radom. skipina rukovodi SDB-om. Kijac je do njega, tu je i Mihic. Iz mog Sektora tih dana je otislo desetak inspektora. Odmah primamo nove operativce srpske nacionalnosti. Kandidata napretek. Dogovaram sa ministrom i sa covjekom "broj dva" da Sektor SDB-a SArajevo preuzme i funkcije Republickog SDB-a do izbora podsekretara i kadrovske popune. U medjuvremenu, konsultuje me Delimustafic, kao i Asima, oko postavljanja Muslimovica za podsekretara SDB-a, kaze, traže od njega to Vasiljevic i Tomanov, kao i Pero Simovic, koji je naslijedio Muslimovica u KOS-u. Protivimo se, ubijedujemo ga da nisu cista posla oko toga, on tvrdi da je s njima u razlazu, a oni ga nama uvaljuju za prvog covjeka. Igra KOS-a se siri, gradovi Bosne padaju, genocid na pomolu. Stize u Sarajevo Aco Vasiljevic, s ciljem da upozna predsjednika sa podacima o naoruzavanju Muslimana, odnosno orgnaizovanja i opremanja PL i "Zelenih beretki". Cilj ? kompromitirati rukovodstvo Bosne, zaplasiti ga da kapitulira, cetnici i JNA su vec granatama zasipali Sarajevo i druge gradove.

Tu vecer 2/3. maj 1992. god. sve misli su uperene ka Lukavici, gdje je priveden predsjednik. Rjesava se njegova sudbina, sudbina Bosne. Najcrnje misli govore da ih KOS moze pogubiti. Sutradan (3. 5. 1992.) zove me ministar Delimustafic u kabinet sav nervozan, galami u smislu ? hocemo li zbog Alije Izetbegovica izgubiti Bosnu, sta ce nasa djeca ako on ostane, bez Fikreta nema spasa, Aliju nece JNA, nece Srbi, nece Hrvati. Pitam ga zbog cega me zvao, a on rece da ga slijedi vecina saradnika, osim mene, oko podrske Fikretu. Kazem mu: "To je ludost sta ti radis, umjesto da stitis ledja legalno izabranom predsjedniku, ti ga rusis! Tako se u ovoj situaciji ne spasava Bosna." Nakon toga ustanem i krenem iz kancelarije. U tom momentu ulazi njegov potparol i nosi neki tekst, vice ? Evo ovaj tekst za Fikreta je gotov. Bilo mi je jasno sta se zbiva, vratim se u

kancelariju i imam hitnu poruku od nacelnika SJB-a i komandira jedne PS. Javim im se, a oni mi rekose kako ih je zvao minsitar, odvojeno, i nalozio da policija otvoru vatru na transportere u kojima ce biti predsjednik i Kukanjac po izlasku iz komande. Kazem im: "Ni za zivu glavu! Predsjednik se mora spasiti!" Tako su i uradili. Opet informisem Mahmutcehajica o pucistickim namjerama, bit ce poslani Pusina i Alispahic da pomognu policiji i TO-u u Dobrovoljackoj ulici. U Predsjednistvu je prava drama. Neko od KOS-ovih veza je zakljucio jednog clana Predsjednistva, da bi ga iskljucio iz akcije oslobođanje predsjednika. Otkljucat ce ga Sefer Halilovic, a kasnije se ovaj clan Predsjednistva na sva usta hvalio oko svoje uloge 2. i 3. 5. 1992. god.

Tog dana bit ce zarobljen Slavoljub Belosevic Beli, jedan od celnika KOS-a, kojeg pocinju saslusavati operativci Sektora, ali stupa na scenu Muslimovic, koji je vec u Ministarstvu odbrane, odnosno TO BiH glavni za bezbjednost, moli da ga ustupimo, jer treba da da informacije o planu borbenih aktivnosti agresora. Jak argument, popustamo, i Belosevic se tako spasava iscrpnog razgovora o mrezi i aktivnosti kOS-a, biva razmijenjen pod sumnjivim okolnostima. Neko je oko toga obmanuo Kljuica i Doku. Muslimovic uzima od njega minorne podatke i kao stari saradnici razgovor zavrsavaju na evociranju zajednickih uspomena, cak mu daje nesto maraka za puta, da li drzavnih? A zasto? Pa ni Muslimovic, izmedju ostalog, nikad nije ustupio nadleznim organima kako svoju, tako ni mrezu drugih KOS-ovaca za koju je znao, a sto je bilo bitno radi njenog neutraliziranja, onemogucavanja dalje veze sa onim KOS-cima koji su bili na agresorskoj strani, objasnjavajuci da to nije eticki ispravno?! Posto je bilo na njega pritisaka, dao je nekolicinu imena marginalaca, koji s obzirom na skromne karakteristike i mogucnosti nikad nisu bili ozbiljan oslonac KOS-u. Prasina u oci! Upravo tih dana neko od mojih inspektora je registrirao zaposlenje u V upravi SDB-a bivseg Ancevskog. Ustanovljam da Muslimovic s njima kontaktira. Po kom osnovu? Da li ga je on tu i ugradio? Insistram da se za kriminalne radnje koje je izvrsio na Aerodromu podnese krivicna prijava, Muslimovic ga pokusava zastiti, ali to nisam dozvolio. Bilo je indicija da se informacije koje su sa nase strane ustupane usmeno Muslimovicu za TO, a ticale su se najava granatiranja i drugih agresorskih aktivnosti, ne prosledjuju u potpunosti i blagovremeno nadleznim komandantima, zbog cega sam, dok on nije bio smijenjen sa te funkcije, nalozio saradnicima da se znacajniji podaci ustupaju paralelno i drugim izvrsnim nivoima.

U tom periodu bilo je vise pokusaja ovladavanja Vracama, Ilidzom i jedinice su poslije uspjesnih prodora dobijale naredjenje da se povuku. Od koga? Komentarisalo se da potice od Delimustafica i predsjednika. Znam da je to predsjednik ucinio sasmo jednom, na molbu stranih novinara, koji su bili ugrozeni od unakrsne vatre u hotelu "Srbija" na Ilidzi, a za druge slucajeve od njega takve naredbe nisu poticale. Ne vjerujem da su i od Delimustafica. To su

odradjivale krtice KOS-a! Tacno je da je Delimustafic simpatisao Vasiljevica. Tumanova i druge, ali nista vise od Muslimovica ili, recimo. Jasarevica, koji je tad rukovodio bezbjednoscu u Regionalnom stabu Sarajevo i koji se spocetka aprila malo kolebao, da li da ode ili ostane u Sarajevu, tako mi je govorio Sfer. Ja sam tada mislio da je bolje sto je ostao. Ali, kompletna KOS-ova tehnicka struktura, predratna, sekretarice i drugi sluzbenici su automatizmom presli u nove organe bezbjednosti TO i ministarstvo, tako da su generali Vasiljevic i Tumanov, dok su radile telefonske linije, imali preko njih dnevne informacije. Sefer Halilovic je jednu od sekretarica morao prekinuti kod telefoniranja jer je saopcavala Vasiljevicu, bez ustrucavanja zbog Seferova prisustva, da je u Sarajevu sve u redu, padne poneka granata. Haos! Kasnije ce te KOS-ve dame biti jos bolje rasporedjene i koristit ce ih bivsi KOS-ci kao izvore, ali ih nigdje nisu zvanicno prikazali u mrezi KOS-a, sluzit ce im za licnu promociju, vrlo uspjesno.

Ko je sve umijesao prste u katastrofalne poteze oko povlacenja policije sa Ilidze na Stup, cime je ovo naselje prepusteno agresorskoj policiji? Ko je povukao policiju sa Grbavice, Vraca? Jesu li se tada crtale granice podijeljenog Sarajeva? Koliko je Bosanaca poginulo u pokusaju da to vrate pod kontrolu i deblokiraju grad? O tome ce jednom reci svoju verziju nacelnici Mlivic i Kazic, odnosno njihovi prepostavljeni Bakir Alispahic i Delimustafic. Dok se odvijala drama oko oslobadjanja predsjednika, ministri tzv. Republike Srpske na Ilidzi u hotelu "Srbija" drze konferenciju za stampu i najavljuju da ce uskoro proglašiti zlocine nad srpskim narodom, medju kojima su G. Milic, Delimustafic i ja. Obrazlozenje daju Ostojic, Mandic i Stanisic. Nisu mi oprostili sto sam otkrio njihov kriminal i planove za agresiju, od RAMA pa nadalje.

Dana 30. 5. 1993. god. zove me predsjednik Izetbegovic i saopstava mi da su se njih cetvorica, ne navodi imena, konsultovali i odlucili da mi ponude mjesto ministrira unutrasnjih poslova. Zaista iznenadjen, zahvalim se, ne navodim razloge, ali predlazem Alispahica, hvalim ga. Predsjednik primjecuje da za njega ima nekih informacija oko kriminala, zloupotreba. Kazem da ima nekih podataka, nekih informacija oko kriminala, zloupotreba. Kazem da ima nekih podataka, a da ja o tome zaista nemam nista konkretno, nisam se time bavio, on mi je prepostavljeni, a i Sluzba kriminalaca je u njegovoj integraciji. Pita me predsjednik: "Je li to tvoj definitivan stav?" Potvrđih ja. Pita da li bih ja praviosmetnje ako oni odluce drugacije, a ja mu rekoh da ne bi bilo dobro da njega dovodim u nepriliku. Kaze: "Ti si jedini koji je do sada odbio funkciju ministra. Nadji onda Bakira i posalji ga kod mene. "Tako i bi, nadjem ga i kazem mu da sam se zahvalio na ponudi, ali da je on predlozen i da ga predsjednik ceka. Skoci on, vrati se za deset minuta. Kaze: "I prihvatio", cestitam mu. Poslije razmisljjam da cemo kao ekipa mozda dobro saradjivati, a onda njegova, cvrsto uspostavljena veza sa "covjekom broj 3" mozda je prilika

da MUP profunkcionira, da se izbije paralelizam MUP-CSB. To je mozda i bilo kljucno zbog cega sam odbio ponudu, pomislio sam da ce me blokirati kao i Puskinu sa ovim "covjekom 3" pa cu se samo iskompromitovati. Pored toga, krenuli su negativni politicki procesi iza cega stoji jedna stranacka grupa, mimo platforme Predsjednistva i bit cu progutan. Jos uvijek ja ne znam ama bas nista o predmetima po kriminalitetu, njihovoms tanju i ko na njima radi, odnosno ko opstruira. Tek kad sam postavljen za nacelnika CSB-a Sarajevo, kad sam to vidio, rekoh sebi: "Dosao si gdje treba, jos si ga predlozio za ministra. Neka si, svaka sjekira sebi malj usijece." Tamo, u Sluzbi kriminaliteta, zateknem Mandicevog blizeg saradnika koji je u aprilu i na konferencijama za stampu branio kriminal i kriminalce. Zatim jednog visestrukog povratnika u izvrsenju teskih djela, kojem je Alispahic dao zadatak da stiti trezore. Kad su inspektorji postavili pitanje njegovog angazovanja. Bakir je pred cetrdeset ljudi izjavio: "Ja sam ga doveo. Ima li ko sta protiv?"

Za mog nasljednika na mjesto nacelnika Sektora SDB-a Sarajevo dolazi Mujezinovic, to je verifikovao Bakir, kaze sa predsjednikom. Ja sam mu kao nacelnik CSB-a i prepostavljeni, ali on se veze sa Bakirom direktno. Na Mujezinovicev prijedlog za tuzioca u Vojnom sudu dolazi covjek iz bivse Vasiljeviceve ekipe. Tako ce krenuti Muslimovicevo spasavanje, a tim i predmeta Rekic. Muslimovic je ponovo prvi bezbjednjak, ali ada ima upliva i na rad SDB-a ? tu je Mujezinovic. Kakve li ce sada informacije iz tih sluzbi kojima ovi rukovode izlaziti, da li ce biti potkrijepljene cinjenicama ili ce pogadjati zelje primaoca i njihovog konzumenta, te ih tako prilagodjavati. Da bi se postavili realno, morali bi se najprije osloboediti zavisti i mrznje prema onima koji pravu ulogu bivseg ili sadasnjeg KOS-a, svejedno, u tragediji Bosne znaju nesto vise.

U oktobru 1993. god., na sjednici IO Okruga Sarajevo, izjavljujem da nas samo organizovano i odlucno suprotstavljanje kriminalu moze spasiti od anarhije. Ako do nje dodje, niko je nece moci kontrolisati. Ovim sam i najavio sukob sa kriminalom. Dana 26. 10. 1993. god. kreće akcija "uvojnicavanja" pojedinaca po planu "Trebevic", koji su potpisali predsjednik, komandant Delic, ministar Alispahic. Poslije ovog dogadjaja na sceni su ljudi, ekipa u policiji, Armiji, politici, koja je uglavnom manje ili vise naklonjena podjeli Bosne. Platforma se vise i ne spominje. Zato ce i krenuti procesi kako bi se eliminisali oni koji su prepreka tome. Sa konstituisanjem nove Vlade RBiH ? 28. 10. 1993. iz igre ispada Rusmir Mahmutcehajic, do tada drugi covjek u drzavi, po svemu, cvrste orijentacije za cjelovitu Bosnu. Otvara se zatim proces Seferu Halilovcu, prvom komandantu Armije RBiH, koji se suprotstavio KOS-u javno, jos sredinom 1991. godine. KOS mu to nikako nije oprostio.

Na slučaju Halilović i njegovom procesu praktično je demonstriran kompletan KOS-ov mehanizam, montaza, dezinformisanja, ucjena iz najboljih Vasiljevicevih dana. Njegovi sljedbenci Mujezinović, Jasarević i Muslimović su to sve sada primijenili prema covjeku na cijoj kompromitaciji dvojica od ovih rade od maja 1992., sluzeci se i KOS-ovim pamfletom. Ovaj obracun sa Seferom Halilovićem ima svoje korijene još od njegovog bjekstva iz JNA sredinom 1991., kada pristupa PL, organizuje otpor srpskim agresorima, o čemu je KOS stvarao dokumentaciju i vrebao priliku da mu se osveti. U tome je imao svjesnu i nesvjesnu podršku najodgovornijih državnih i stranackih (SDA) faktora kojima su Mujezinović, Jasarević i drugi, obracun, a Seferom predstavili kao pitanje od interesa za dalju bosansku borbu. Preko Sefera će ovi pokusati da operu ruke za sve svoje propuste i promasaje, cinjenja i necinjenja, ispoljene u gajenju izgrednika sa kojima se obracunalo 26. 10. 1993. tako da će njegov slučaj apsorbirati dosta toga što nije valjalo. Halilović je znao da ni jedan od ovih nije ponudio ostavku, javno se suprotstavio kriminalu ? izuzev slanja ponekog internog pisamceta koje im sluzi kao alibi, a kamoli da su prozvali nekog od stranackih mocnika ili drugih podstrekaca kriminala, jer su kalkulisali da im od ovih zavisi dalje napredovanje i trebalo im se dodvoriti, cak tada politicki mocnici, istovremeno tolerisu aktivnost izgrednika i neaktivnost vojnih organa cije necinjenje su izgrednici uzimali kao osnov za nelegalno odvodjenje gradjana na kopanje rovova, sto je za neke bio i posljednji odlazak od kuće.

Zaista cudi kako je Predsjedništvo jednostavno posmatralo ovaj obracun sa Seferom i kako je vjerovalo dezinformacijama koje su im plasirane, a koje su bile veoma providne. Njegovo saslusavanje se vrsilo u Sektoru SDB-a Sarajevo, vodile su ga mjesovite ekipe Državne i Vojne bezbjednosti, medju kojima je bilo bivših Zgonjaninovih perjanica. Bio sam nemalo iznenadjen kad sam saznao sastav islijednika i da bi me Mujezinović umirio rekao je da su Alispahić i Ugljen tako htjeli, kao, eto, i ovi su mu prepostavljeni. Ljudi iz politike su, vjerovatno, bili zavedeni, jer ih je dvojac Mujezinović ? Muslimović dugo vremena u ime organa Vojne bezbjednosti bombardirao lažnim informacijama o Seferu i drugim slučajevima.

Tokom boravka u Varesu nisam ni znao da je Bakir Alispahić, preko jedne referentice iz Kriminalističke službe CSB-a, ukrao dosje Husrefa Silajdžića, koji je ranije voden po kriminalu, iskopirao ga i vratio, iskinuo dvije fotografije sa njegove naslovne strane i on će biti objavljen u listu "Avaz" sa ciljem da se kompromitira premijer. Da se u MUP-u vrši neko spremanje, vrlo ozbiljno, saznadoh u januaru 1994. Naime, bile su u toku radnje zajedničke ekipe MUP-a i Vojne bezbjednosti na području Konjic, Zenice, Gornjeg Vakufa, na dokumentiranju kriminala, akcije "Trebević". Javnost bruji o tome. Te poslove vodi Ismet Muzurović, penzioner MUP-a, u ratu reaktiviran. Njegov prepostavljeni Hasib Dazdarević se zali kako Muzurović ima najvise problema

sa predmetima u kojima se povlaci ime ministra i njegovih prijatelja i logističara, te da takve predmete sklanjaju u stranu. To ce izjavljivati i jos dvojica inspektora iz te Muzuroviceve ekipe, navodeći da to sto se radi nije sprecavanje kriminala, nego spesavanje sefa i njegovih veza i unistavanje dokaza o kriminalu. U januaru 1994. trazim Mujezinovica, pretpostavljeni sam mu, dobijem poruku da je bolestan. Medjutim, jedan nacelnik me izvjestava da se zakljucao i prebire papire SDB-a, trazi da li se Alispahic spominje u njima oko slučaja Ahatovici, o cemu je prije bilo govora, oko Pezinog kriminala i drugih predmeta - kaze nacelnik Munja.

Prodje nekoliko dana, zove me Bakir Alispashic. Ja kod njega, a on mi pokazao rješenje oko formiranja komisije u sastavu Ugljen, Mujezinovic i Varunek, koja treba da utvrdi otkud se on spominje u Pezinom kriminalnom slučaju. Kazem mu da se nije malo "zeletio" s komisijom i da razmisli je li fer sa njegove strane da pokreće postupak bez osnova, te ga podsjecam da sam ga pred rat spasio od ulice, u ratu od celinih optuzbi, a on meni rece: "Ja sam upoznao i predsjednika sa ovim i ovo se mora završiti". Preneseno mi je da je i predsjednik navodno malo ruzio Bakira, sto se istrcavao sa Komisijom prema meni. A i ja sam pitao jednom Izetbegovica da li je on odobrio da ovaj krene onako rpema meni, on mi je rekao da jeste, ali da je njemu ovaj to predstavio drukcije, uvelicao i ne znam jos sta. Poslije ovoga na sastanku Kolegija ministra, Bakir u prisustvu svih saopstava da carsija prica kako ce on biti smijenjen, da na njegovo mjesto kandiduju Kemu Ademovica, Dahica, pa i mene, i da on smatra to atakom na njegovu licnost i da očekuje da ce ga stititi SDB kontraobavestajno, kao sto je svojevremeno stitila Zgonjanina. Svi sute, gledaju. Mislim se, gotovo je sa Sluzbom, ona je postala njegov privatni servis.

U proljeće 1994. god., u nekoliko navrata, zove me predsjednik i interesuje se za stanje JRM, o SDB-u i njegovoj aktivnosti u gradu, iznosim mu saznanja, ali i probleme. On primjećuje da treba krenuti sa dokumentiranjem i presjecanjem kriminalnih radnji u Sarajevu, navodi da ima opravdanih reakcija građana koji traže da se tome stane na put. Upoznajem ga da radimo na prikupljanju dokumentacije i cim to zavrsimo, podnijet cemo krivicne prijave. Pita me za neke podatke o rukovodiocima iz SDB-a, ja se ogradjujem, govorim da mnogo toga meni nije dostupno. Nalaze mi da neke stvari provjerim, jer ima nekih pritužbi iz unutrasnjosti. Htjedoh mu tada reci da je bio u pravu 1993. god. kada mi je ono rekao za Bakira, ali sada je bilo kasno. Tada je bilo dovoljno da sam samo bio bar malo kritičan i ozbiljnije ocijenio ono sto sam znao pa da se izjasnim objektivnije, ni da dodajem, ni da ublazavam. A ja ga jos predlazem za ministra i kazem da nije provjereno, da ima u tim negativnim opaskama o njemu pretjerivanja. Ali, i tada sam morao znati da se negativno misljenje desetine ljudi o njemu mora uzeti bar za sumnju. Obecavam ja predsjedniku da cu postupiti po njegovoj sugestiji i informirati ga.

S obzirom da smo bili operativno prikupili podatke za krivично gonjenje jednog broja lica sa područja Starog grada, sачинjen je plan i ja ga posaljem Alishapicu na upoznavanje i neku vrstu verificiranja. On mi salje, u povodu toga, svog pomocnika za kriminalitet ? Dizdarevica, da me informise da se ne slaze sa tom akcijom, da treba sacekati mir, da to vrh drzave neće podržati i još neke primjedbe. A poslat ce mi, kaze ovaj, i pismeno svoj stav. Poslije pritvaranja jednog celnika spomenute opštine zove Alispahic i ja mu tada rekoh za njegovu neprincipijelност, za igru sa inspektorima, bezobrazno pozivanje na predsjednika. Kazem mu da me Izetbegovic licno zvao oko tog predmeta u prisustvu Dazdarevica. On rece da intervenise sef predsjednikovog kabinetata Bakir Izetbegovic, da se Gurda pusti iz zatvora, a ne predsjednik. Poslije tog zove me Bakir Izetbegovic, trazi da se Gurda pusti iz pritvora, savjetuje da odustanem od prijave. Odgovaram mu da to ne dolazi u obzir, a podsjecam ga da mu je pritvor odredio istražni vojni sudija, a ne ja. On rece da ce zvati tog sudiju i tuzioca. Ubrzo Gurda biva oslobođen pritvora i kompletan predmet oko "Starog grada" se zaljulja. Vidim ja, uspjese dva Bakira. Razmisljam koliko zloupotrebljavaju i predsjednika i svoje pozicije. Bakir Izetbegovic je također intervenirao za jednog prevaranta, koji je dobio nekoliko godina kazne, a koji se njemu dojmio kao dobar covjek i koji je otvarao Kabinet kad je htio. Ni tu nisam popustio. Mislim se, kamo sreće da intervenise za nekog borca koji je pritvoren zbog konzerve ili druge sitne nevolje, a ovako za prevaranta-mozete i hocete. Ali, kod mene to nije upalilo. Rezonovao sam trazite vi drugog nacelnika CSB koji ce vam uslisati takve zahtjeve.

Zaključujem da neki kljudi smatraju moralnim i normalnim krsenje propisa. Tih mjeseci, u okviru sistema zastite u Bosni, vrlo znacajnu ulogu igraju pripadnici "Bisera", koji se bave poslovima obezbedjivanja predsjednika i Predsjednistva, a ponekad sudjeluju i u borbi. Postavljeni su negdje izmedju MUP-a, Predsjednistva i Armije i valja ih potpuno uklopiti u jednu od institucija. Ima raznih prijedloga, cak i nestručnih i zlobnamjernih, sta s njima? Zove me Izetbegovic i pita za moj stav. Kazem mu da je jedino rjesenje da budu u okviru SDB-a MUP-a i da budu organizirani na nivou principa efikasnosti, operativnosti i jedinstva operativnog i fizickog obezbjedjenja. Slozi se on i bi mu drago sto je neko neopterecen pomogao da se taj spor oko statusa pravilno rijesi, te nalozi da ja to u kabinetu i napisem, sto ja i uradih. Tako "Biseri" i formalno zauzese umjesto koje im je pripadalo i za koje su se izborili. Ali, i ovakav moj stav ce od cetvorice KOS-oviziranih biti analiziran, prevrtan, sumnjicen.

Dana 24. 3. 1994. god. u listu "Avaz" je objavljen dio dosjea Husrefa Silajdzica, ali u kontekstu koji je usmjeren na kompromitaciju premijera. Dosije je bio pohranjen u Kriminalistickoj sluzbi CSB-a, ciji sam ja nacelnik. Nalazem Mujezinovicu da se hitno ustanovi kako je ovaj materijal neovlasteno dospio u

ruke novinara. Sutradan me izvjestava da se Ugljen i Alispahic naredili da se obustavi rad na tome. Rekli mu da nisu ni premijer ni predsjednik za to "cackanje" i da treba smiriti javnost. Vidim da su tu igre u pitanju, kakav predsjednik, kakav premijer? Dana 12. 6. 1994. zakazao je predsjednik sastanak predstavnika MUP-a, Ministarstva pravde, suda, tuzilastva, vojne i Drzavne bezbjednosti. Povod su i neke diskutabilne presude po spijunazi, za ubistva, nerjesavanje krivичnih prijava. Javnost uznemirena, pogotovo rodbina ubijenih kad vide da ubice slobodno setaju po gradu. Uzimajuci rijec, Bakir istice da prema njemu ima prijetnji od strane oslobođenih, ali da je on i pored toga spreman da ih ponovo pohapsi, pri tom mijesajuci nadležnosti policije, tuzilastva i suda. To me nije iznenadilo, sto ne zna, jer se nije trudio da nauci, ali me iznenadila upadica predsjednika, koji ga je poceo prevoditi u smislu on je htio reci to, mislio je to. Mislim dopunjavajte se koliko hocete. Uzimajuci rijec, i ja se dotaknem neoglasavanja po prijavama, kao primjer uzimam neka lica koja su prijavljena i po 5-6 puta za teska djela, prijave zaprimljene, ali se tuzilastvo ne oglasava, niti se podnosi zahtjev za otvaranje istrage, niti ima javno tuzilacke odluke, a kao primjer promasaja svih organa ciji su predstavnici sjedili na sastanku spomenem pad Igmana, gdje smo imali djela izdaje, spijunaze, pljacke, ubistava, a niko jos nije izasao sa izvjestajem ili krivicnom prijavom u vezi s tim. Kazem da i ovdje ima bivsih oficira, iz bivseg KOS-a, koji jos tu mrezu predratnu nisu demaskirali, zaklinju se na vjernost Bosni, a u praksi se ponasaju drukcije. Spomenem jedan predmet po spijunazi i kazem da se nije islo za tim da se odgovornost tog lica objektivno istrazi i presudi nego da se spasavaju od odgovornosti drugi, koji su davali spijunske zadatke, oni koji su odgovorni za pripremu agresije. ministar pravde protestuje na moje izalaganje i on bi da se govori nacelno, njegov pomocnik pokusava nevjesto krivicu prebaciti na CSB, jer se tako dogovorio sa Alispahicem, a onda se uhvati prijave protiv Delimustafica za 100.000 DEM i pita zasto nije prijavljen Pezo. Au, Bakir se uzvrpoljio, vidi iskocio iz dogovora. Ukljuci se i predsednik, i on rece da zna za taj predmet, informisao ga je svojevremeno Pusina, i on rece da je tu trebala ici prijava i protiv Peze. Ja samo rekoh: "Tu je Bakir, on je oko toga upucen". Doduse mi ostali za pravo, cak i oko demaskiranja mreze KOS-a. Vecina prisutnih izvrsilaca se zalaze za dosljednu primjenu propisa, jer oni i nista drugo nemaju, osim toga i golog zivota, nemaju diplomatskih i politickih ambicija. Ali niko ne rece "car je go". cak i na pitanje predsjednika upuceno sudijama i tuziocima - da li na njih ko vrsi pritisak - neka kazu, pa taman da je i on, oni sute. Mislim se, moj predsjednice, da znate sta i koliko ih intervenise u vase ime, a vi ne znate. Zakljucak sastanka uopsten, dade se i neko saopstenje za stampu.

Razmisljao sam tada o teskoj ulozi samog predsjednika, koji cesto mora da donosi odluke i presudjuje bez dovoljno argumenata. ne postoji nikakav mehanizam strucnog pracenja nekih pojava, provodjenja odluka, sve je manje-vise improvizacija, pocev od Sluzi bezbjednosti, koje se nisu zaokruzile u jedan

koherentan sistem, bosanski, nego je to cudna simbioza bivseg KOS-a, SDB-a, neke nove stranacke Sluzbe, od koje se nije mogla ocekivati efikansost. "Kad se dogadjaji brzo odvijaju, ljudi u centru odlucivanja preplavljeni su izvjestajima sazdanim od prepostavki, saznanja, nade i zabrinutosti. Izvjestaje slika; koherentnost sliči dogadjaja mora, u neku ruku, dati onaj ko donosi odluku koji prihvaca izazov i obrće ga u priliku, procjenjujuci ispravno i okolnosti i granice za realnu akciju".

SMENA NACELNIKA MUNJE

U medjuvremenu, u Sarajevu je na gnusan nacin ubijen jedan bivsi komandant bataljona Armije RBiH. Posebno se istekao u prvim danima odbrane grada. Borio se i protiv kriminala. Na vrijeme se distancirao od KOS-a i SDB SSUP-a i Arkana. KOS je zbog toga bio ljut na njega, strsano. Neki momenti oko njegovog ubistva su zaista indikativni. Da li je KOS-ova "ruka iz groba" izasla i izvrsila osvetu? Pitanje je koja ga je "krtica" uhotila. Pitanje bez odgovora, za sada, nadajmo se - kaze Munir Alibabic i dodaje.

- Imajuci u vidu sve izrazeniju strampeticu i privatizaciju Sluzbe od strane nekolicine KOS-ovaca dugo sam tih dana razmisljao tome kako se oduprijeti ovoj hidri, da bi se zastitile vitalne institucije Republike od predsjednika pa nadalje, kako odrzati njihovo bosansko bice, bosansku orientaciju, a u skladu sa nasom Platformom borbe za jedinstvenu multietnicku Bosnu. Ovim sto se zbivalo poslije 26. 10. 1993. bilo je nagovijesteno da je prvi covjek na udaru jednog prevratnckog staljinistickog tima osrednjih cinovnika kojima je ratni haos i cvrst pogled na Beograd i Zagreb omogucio da igraju ulogu laznih heroja rata i mira. Zaklјucio sam da su to vrlo teski dani za bosansko vodstvo, a da je sam predsjednik izlozen drugom udaru ? nasilju staljinista, koji u krajnjem slucaju moze imati iste posljedice kao i onaj koji je sprijecen 3. 5. 1992. god. kada se preko KOS-ove grupe planiralo njegovo fizicko uklanjanje. Sada su ciljevi bili opkoliti politicki, obracunati se sa njegovim najblizim saradnicima, eliminisati ih da bi Prvi covjek ostao sam sa svojim "vjernim" ljudima iz bezbjednosti, od kojih su se neki mozda pridruzili odbrani Republike sa ciljem da uglavnom ometu organiziranje otpora fasizmu, kako bi se Bosna pokorila, a posto to nije bila bas jednostavna stvar, ciljevi KOS-a su promijenjeni, trebalo je ici na njenu podjelu i pripajanje srpskog dijela Srbiji. A za to trebaju i tako opredijeljene rukovodne ekipe i institucije. KOS je rezonovao da treba udariti prvo prema vrhu, oslabiti ga i onda ga usmjeriti u tom pravcu, a poslije ce ici lakse. U ovom kontekstu cine se realnim informacije po kojima je Muslimovic drzao na vezi i usmjeravao, direktno ili posredno sasvim je svjedno grupice ekstremista, stranog porijekla, koje su na volseban nacin, u pdriodu totalne blokade srednjobosanskih gradova, ubaceni preko KOS-ovih i SIS-ovih punktova. Inace, neki od ovih su i bili stari KOS-ovi znaci, sa studija iz

Beograda, Zagreba i Rijeke. Prilikom pokusaja hapsenja jedne ovakve trojke, oni su se pozivali na Muslimovica, govoreći da im je on sef. Dakle, nasi vidjeniji KOS-ovi su, pored sudjelovanja u produkciji vlastitog ekstremizma, stili i pothranjivali i onaj sa stranom etiketom. Sigurno je samo jedno, da je sadejstvo KOS-a sa ovim stranim ekstremistima bilo na stetu borbe za bosnu. To su upavo Grude i Pale, odnosno Zagreb i Beograd rabili i sluzilo im je kao argumenat da se kod nas stvara islamska, fundamentalistica drzava. Dakle, KOS je i tu bio u funkciji podjele Bosne.

Sluzbe - Sektor SDB Sarajevo je pretvorena u KOS-ovizirani dio SDB-a, koji je pod politickim patronatom uze stranacke grupe frakcije, koja je generator podjele RBiH i pripreme ostalih organa za tu situaciju. U tom cilju simptomaticna je uloga Mujezinovica, koji se sa polozaia nacelnika SDB-a bavi provjerom podobnosti i smjenama komandanata brigada i za taj posao koristi kljucne pozicije KOS-a, angazovane jos iz perioda Vasiljevica koje nikom nije prijavio, a ugradjene su cak i u komandu brigade. Dalje je preko svojih pozicija nametnuo rjesenje tuzioca Vojnog suda, od kojih je jedan radio u predratnom Vojnom sudu u V.B. pod Vasiljevicevom komandom, a iskazao je "principijelnost" na davanju otkaza randicima nesrpske nacionalnosti u Vojnoprirednom sektoru u pocetku rata.

Ovaj nemio tok stvari podstice cesca poredjenja sadasnjeg stanja i perioda 1992. i prva polovina 1993., kako u Armiji, tako i u MUP-u. Vecina mojih neopterenih sagovornika se vraca na montirani slučaj "Sefer". jedan od njih, koji je upoznat sa sustinom problema, tvrdi argumentovano da je u pitanju KOS-ova osveta prema njemu zbog pomoci koju je 1991. g. pruzio hrvatskoj vojsci u djakovu, zbog organizovanja "Patriotske Lige" BiH i odbrane RBiH. Kaze, sada su mu se zbog toga navalili na kosti KOS-ovi vampiri i dodaje da ce iamti ozbiljnih problema. Pitao sam se kakve su to zivotinje, ti vampiri. Ovaj mi kasnije kaze ? da je u jednoj knjizici procitao da su to "veliki slijepi misevi, a dugom izbacenom surlicom, ogromnim usima i mekanim crvenkastim krznom na ledjima, a zuto smedjim na trbuhi. krila su im dugacka cetrdeset, pa i vise centimetara". Pitam ga A kazes da vampiri sisu krv? Jeste, odgovara ovaj i dodaje da pise da "to cine tako neprimjetno da obicno covjek nista ne osjeti, zahvaljujuci veoma tankoj sisaljci kojom probiju kozu ne izazivajuci bol. Rane koje oni nanesu tesko zarastu".

Sarajevo je sredinom 1994. ponovo u dvostrukoj okupaciji, agresorskoj i ratnih profitera, koji nastoje kontrolasti i "plave puteve", samo da bi ostvarili materijalni interes. Mnogima je ta komunikacija na slamku pobrkala profitne racune i pitanje je dana kada ce sa jedne ili druge strane biti isprovociran razlog za njeno zatvaranje. profiteri sa okupiranog dijela Ilidze vriste, a njihova sabraca ovdje piste. Prebacuju se velika sredstva iz Sarajeva u inostranstvo na ime

fiktivnih kupovina robe, radi se o milionima DEM, finansijski mavnici na drzavnu stetu preuzimaju obaveze i garantiraju u inostranstvu za propale poslove. Vec se u Sarajevo vracaju pojedinci koji bi morali odgovarati za novcane malverzacije, nestanak desetine hiljada komada opreme, skupocjenih vozila MUP-a koja su jednostavno ostavljena u Bugarskoj ili nekoj drugoj zemlji na parkingu, za umijesanosti u neka ubistva, pad Igmana. Ali, dok se pripremaju krivicne prijave od strane CSB-a za ta lica u MUP-u ih svecano primaju kao velike donatore, sto revnosno biljezi dirigovana stampa, insistira se da se krivично ne goni ovaj ili onaj zbog toga sto je kadar Stranke. Umjesto polaganja racuna, neki povratnici za nekoliko dana su vec bili u uzoj pratnji predsjednika, na iznenadjenje javnosti.

Politicki mavnici umjesto obaveze da postupaju po propisu, djeluju shodno dnevnim interesima grupe koju predstavljaju. Borba za vlast, amoral i neosnovano pozivanje na "vise interese" su prethodnica kriminalu.

Dobijam iznenada poruku usmenu od predsjednika da hitno napisem sve ono sto smo razgovarali o kriminalu pojedinaca, sprezi sa stranim sluzbama i da mu to dostavim. Dosao njegov pratilac, sapce mi, kaze sugerisano mu je da to ne prenosim telefonom. Da li se vec tada znalo da se jedan od nas dvojice konstrolise? Primim to k znanju, uzmem nekoliko primjer ai vidim sve se vrti oko 5-6 lica, ali celnih, od kojih su tri bivsa KOS-ovca, neki su cvrsto pokrice kriminalnim radnjama, zloupotrebama, u njima sudjeluju, a svjestans am da me javnost smatra dijelom, i to aktivnim, te ekipe. Opet razmisljam da to sto sam napisao manje- vise zna predsjednik, ima cak i vise primjera sa drugih strana. Zasto mut reba, bas ovo u pismenoj formi? Da li je cilj razracunati se sa kriminlom, ili sa onim koji nije u tome, a zna za to, ukazuje, bori se protiv toga?

Sto da ja sluzim kao maska u bilo kom obliku, pogotovo da me neko veze za onakve, a znam sebe? Odlucim da ovu informaciju posaljem u sluzbenoj formi, protokolISEM. Znam da zbog toga, obzirom na odnos snaga, mogu biti popljuvan, zgazen, unitsen, da mogu izazvati ljutnju i srdzbu rpedsjendika, ali ove zrtve u Bosni traže da se stvari zovu pravim imenom, da se za lopovluk kaze lopovluk, za dobro dobro. Dakle, vec sam donio odluku i svjestan sam svih posljedica.

Informacija na osam strana se uglavnom odnosi na nedozvoljene radnje i indikativno ponasanje Alispahica, Ugljena, Mujezinovica, Jozica, Varuneka i njihovih pojedinih potcenjenih, kao i aktuelnih i bivsih saradnika, a vezano za : prodor stranih sluzbi u nas sistem bezbjednosti i sumnjivo drzanje nasih aktuelnih bezbjednjaka; kradju povjerljivih dokumenata, njihovo ustupanje stranom faktoru; zloupotrebu dosijea objavljinjanjem u stampi, a radi političke

kompromitacije pojedinaca oko angazovanja u SDB bivsih KOS-ovih i Zgonjaninovih kadrova, kao i lica za koja postoje informacije da su vrsili kriminalne radnje; o KOS-ovizaciji SDB-a, odnosno potcinjavanju SDB-a SIS-u, prikrivanju informacija o agresorskim namjerama HVO-, zločinima i dr.; privatizaciji SDB- i prikupljanju informacija za političke i druge obracune; primjeni mjera (neovlasteno) prema članovima Predsjedništva; proizvodnji unutrasnjih protivnika neprijatelja od organizatora otpora agresiji; dekonspiraciji izvora i metoda rada SDB-a, mijesanje u nadležnost drugih organa, plasiranje dezinformacija o uspjesnim jedinicama i uglednim pojedincima; spasavanju od odgovornosti krivicne otkrivenih KOS-ovih pozicija; rasipnistvu, sklapanju sumnjivih ugovora u ime MUP-a i dr.; dezinformisanju rukovodstva drzave o aktuelnom stanju u zemlji i na frontu; izazivanju i produciranju sukoba između predsjednika i premijera; hapsenju, zadržavanju i kompromitaciji nevinih ljudi, a radi zadovoljenja političkih interesa mocnika, odnosno spasavanju ovih od odgovornosti za kriminalne radnje i dr.; blokirajući rada Ministarstva inostranih poslova, o kriminalnim radnjama (sverc, zloupotrebe, preprodaje), ciji su nosioci radnici MUP-a, a koji se odvijaju uz sudjelovanje, znanje i podsticanje Alispahica i dr., o postojanju indicija da su Alispahic id r. umijesani u (direktno ili indirektno) u izvršenje ili prikrivanje teških krivicnih djela (droga, ubistva, nestanci i drugo).

Napominjem da je informacija pisana na osnovu mojih tadašnjih saznanja za koje sam naveo samo nekoliko primjera, kojih sam se tog momenta sjetio, a bilo ih je daleko više koje sam izostavio. Smatrao sam da je to dovoljno za primaoca informacije, jer sam se u ranijim razgovorima s njim uvjeroio da on o tim licima zna mnogo na osnovu izvjestaja drugih saradnika.

Dio moje informacije je pisan u obliku tvrdnji, gdje su postojali cvrstci dokazi, jedan dio u obliku konstatacija i indicija. Informacija je 27. 7. 1994. god. već bila kod predsjednika, poslana preko kurira, uredno protokolisan prijem. I već sutradan, vidim da me vjerno cuvaju ekipe bivsih KOS-ovaca, pratnja je tu skoro otvorena, telefoni suste, sitni provokatori i dousnici traže povoda da me sretnu, zapitkuju. A "dousnici obavljavaju iste funkcije". Prva je klasična "Slusaju sta ljudi pricaju i o tome izvještavaju svoje pretpostavljene. Druga je zastrasivanje. Daju nam do znanja da smo u njihovim sakama i zele da se bojimo. Treća njihova funkcija je insceniranje situacija koje će nas kompromitovati".

Vidim, Mujezinović je Sektor već ocitio od nepodobnih, histerise, vrsti na Srbe i Hrvate, ne daje im zadatke, sumnjici ih, pospješuje njihov odlazak iz Bosne, daje putne naloge samo da sto rpije odu. privatizirana Sluzba od strane grupice prozvanih u informaciji koju sam poslao. Na brzinu se donosi odluka po kojoj su nacelnici CSB-a maltene nenađezni prema sektorima SDB-a, samo da bi meni

izbili adut kod insistiranja da Mujezinovic radi po propisu. Da li je ta odluka bila u skladu sa Zakonom o unutrasnjim poslovima? Ona je bila vise politicka nego pravni akt, jer se uglavnom odnosila na mene. I drugi su nacelnici CSB-a imali problema zbog odnosa SDB-a prema njima, ali su gutali knedle. U takvoj situaciji ocekujem da ce me predsjednik zvati u povodu informacija, emdjutim, umjesto njega zove me jedno jutro Alispahic u kabinet i s vrata mi saopstava da me smijenio sa mesta nacelnika CSB, da uzmem rjesenje i izvrsim primopredaju sa novim nacelnikom CSB-a, ranijim nacelnikom SIB stari grad. Jedan moj prijatelj, kad je cuo ko dolazi mjesto mene, skoci pa kaze ? pa u toj opstini je bilo najvise buistava, pljacke, Stanica bila okupirana i da te taj covjek zamjenjuje, suti, rekoh mu, normalno je da takav covjek bude Bakirov izbor. Bit ce i neko saopcenje u stampi o mom premjestaju, eto kadrovsko usaglasavanje, maltene ja unaprijedjen. Rasporedjen sam u Interpol za rukovodioca grupe, znam unaprijed da je to fikcija, mjesto proforme, i da me on uklanja samo da sam dalje od predmeta u koje je umijesan...- kaze tajni agent Munja o svom progonu iz policije Alije Izetbegovica.

SVI NASI SPIJUNI

Stvaranjem novih sluzbi tajne policije na srpskim prostorima sticeni su poredak, bezbednost, drzavne i vojne tajne SRJ, a i Republike Srpske. Ko je devedesetih godina bio u mogucnosti, medjutim, da kupuje jugoslovensku, hrvatsku i bosansku stampu, i dnevnu i periodicnu, a posebno vojnu, mogao je u njoj da nadje dosta iscrpne podatke o politickim prilikama u Srbiji, o stanju u Vojsci Jugoslavije, njenom sastavu i naoruzanju, a narocito i o odnosu vlasti i armije. Afere Panic i Panic, slucaj generala Stefanovica i Trifunovica, skandal Opera, dosije Sljivavcannin i mnogi drugi ekscesi koji su poslednjih godina potresali Vojsku Jugoslavije, pruzile su priliku domacoj, ali i stranoj javnosti da se i detaljno upoznaju sa unutrasnjim problemima nase armije, koji su tako preko medija postajali javna tajna. Po misljenju, sudija Vojnog suda u Beogradu, medjutim, svi ti podaci i cinjenice su i dalje bili vojna tajna, a njihovo saopstavanje strancima i krivicno delo izdavanja armije, naroda i drzave. Tokom 1995. KOS Vojske Jugoslavije otkrio je i pred vojne sudove izveo tridesetak spijuna stranih armija, koji su cinkarili SRJ.

Tako se, barem, moglo zakljuciti po odluci Vojnog suda iz Beograda da 1995. potpukovnika Lazara Drazica, bivseg komandanta V.P. 3719 iz Uzica osudi na dve godine zatvora, jer je pojedinim slovenackim policajcima dostavljaо poverljive vojne prirode. Sudija major Rajko Jelusic je, naime, utvrdio da je potpukovnik Lazar Drazic na klasican nacin zavrbovan da radi za slovenacku obavestajnu sluzbu. Da bi obavestajcima Matijazu Miklavzu, Miranu Barbaricu i Branu Prazniku dostavio te vojne podatke potpukovnik Drazic je dva puta odlazio direktno njima na noge u Sloveniju. Pored pomenutih podataka Drazic je

slovenackim agentima dao i broj staresina i vojnika u VJ, broj armijskih oblasti, sastav RV i PVO, informacije o rasporedu Uzickog korpusa i brigadama u Raski i Pozegi. Tajni dogovor o saradnji sa slovenackom sluzbom potpukovnik Lazar Drazic je, kako je utvrdio Vojni sud, postigao krajem oktobra 1991. godine, prilikom povlacenja jedinica JNA iz Slovenije. Prvi sastanak sa agentima Miklavzom i Barbaricem odrzan je u jednoj kafani na ljubljanskoj pijaci. Tada je Drazic dao samo obecanje da ce saradjivati, a tokom naredne 1992. godine je to potvrdio novoj slovenackoj vezi, agentu Prazniku. Dva meseca kasnije potpukovnik Vojske Jugoslavije poceo je Slovincima da otkriva vojne tajne. Zbog toga je cak dva puta i isao u Ljubljani. General Dragoljub Ojdanic, komandant Uzickog korpusa i Milomir Jovanovic, nacelnik KOS-a u Uzicu o svemu tome, kako izjavise kao svedoci na sudu, nisu bili obavesteni, jer je potpukovnik Lazar Drazic tajio svoje kontakte sa agentima iz Ljubljane. Na Kosovu vojni kontraobavestajci otkrili su porucnika Eljhama Lugicia i kapetana Azema Muljaja, koji su radili za nepostojecu "Republiku Kosovo", odnosno za albansku tajnu sluzbu. Oni su odavali tajne podatke o teritorijalnoj odbrani na Kosovu i Metohiji i o jedinicama u kojima su radili.

Da bi uspostavio direktnu vezu sa obavestajcima Hrvatske i vodnik Bela Nadj putovao je iz Meljina, preko Madjarske cak u Split. Njega je na vezi drzao Ivica Budic, inspektor Centra sluzbe za zastitu ustavnog poretku Hrvatske u Dalmaciji. Obojica su se radi kamuflaze koristili i tajnim imenima. Nadj je bio Beli i Svetozar Stevanovic, a Budic se predstavljao kao Krle Krstic. Za razliku od potpukovnika Lazara Drazica koji je odbio da potpisuje dogovor o saradnji sa slovenackom obavestajnom sluzbom i koji je odbio i ponudu da iz JNA predje u TO Slovenije, vodnik Bela Nadj, rodjen u Vrbasu, je potpisao pristupnicu hrvatskoj tajnoj policiji. Time je pokazao svoju lojalnost Republici Hrvatskoj. Kada se iz Splita vratio u Meljine i Igalo, vodnik Bela Nadj je, kako je utvrdio sudija major Zdravko Petrovic iz Vojnog suda u Beogradu, sa svojim, navodnim, drugom Krletom odrzavao vezu telefonom. Razgovori su vodjeni u stanu Vesne Vukasovic ili u posti Igalo. Tom prilikom je tajni agent Beli svom naredbodavcu Ivici Budicu referisao o statusu Hrvata i Muslimana u VJ, i posebno u RM, o brodovima u lukama Boke Kotorske, naoruzanju na njima, staresinama i posebno oficirima bezbednosti. Beli je telefonom ocinkario da Hrvat, potpukovnik Tonci Frlan vodi diverzantsku jedinicu u Boki, da je stariji vodnik Ljubisa Stankovic oficir bezbednosti u toj brigadi. A da je potpukovnik Miso Kovacevic odgovoran za vojnu bezbednost u Meljinama. Obavestio je hrvatskog agenta Krleta da Ratna mornarica svake noci isplavljava ka pucini i vrsi borbena dejstva. Da se u luci nalaze i grcki brodovi, koji su, takodje, u pripravnosti za pokret. Na posebno postavljeno pitanje o tome ko od staresina ima porodicu jos u Hrvatskoj tajni agent Beli je Splitu dostavio imena oficira Djordjevica, Beare, Martinovica, Govedarice, Topica i Perovica.

Veliko interesovanje splitska tajna sluzba je preko Burica kod Nadja pokazala i za Petra Bilafera, oficira bezbednosti iz Tivta koji je kao potpukovnik razalovan i izbacen iz KOS-a. A kada je tokom 1993. godine tajni agent Beli dobio zadatku da "snimi" stanje u Kninu, posebno u Nastavnom centru "Alfa", koji vodi Kapetan Dragan, on se licno uputio u Republiku Srpsku Krajinu. Uzeo je slobodne dane i pod izgovorom da zeli da kao dobrovoljac pristupi Vojsci RSK, vodnik Bela Nadj je u pozajmljenoj uniformi svog kuma iz Novog Sada, obisao Knin i Benkovac. Prikupio je podatke o vojnoj snazi i rasporedu Vojske RSK, kao i o kampu Kapetana Dragana, sa kojim se licno i fotografisao za uspomenu. Tom prilikom je nacinio i snimke svih vojnih objekata u Kninu i Benkovcu i poslao ih u Split. Vojni sud u Beogradu sudio je vodniku Nadju za odavanje tajni Vojske Jugoslavije i osudio ga na pet godina robije, dok za spijuniranje Vojske RSK treba da mu sudi Knin, ako bude hteo. I tajni agent Bela je dva puta, poput potpukovnika Drazica, ilegalno putovao u "bratsko inostranstvo". Prilikom povratka iz Hrvatske njegov pasos je ponisten, pa je vodnik Nadj u Budimpesti, kod naseg generalnog konzula morao da trazi privremenu putnu ispravu. Pored cinjenice da su obojica kao staresine JNA sluzbovali van Srbije, potpukovnik Lazar Drazic i vodnik Bela Nadj imali su jos jednu zajednicku karakteristiku. Obojici su supruge i deca ostali u novom inostranstvu, Sloveniji, odnosno Hrvatskoj. Svesni cinjenice da su bas zbog nezbrinute porodice podlozni i ucenama, obojica su poklekli pritiscima obavestajaca iz Ljubljane i Splita. Potpukovnik Drazic je to ucinio odmah pri napustanju Slovenije 1991. godine, a Bela Nadj je to ucinio godinu dana kasnije. Ali je odavanjem imena oficira Vojske Jugoslavije, koji imaju jos clanova porodice ili rođaka u Hrvatskoj, i njih izlozio riziku da budu ucenjivani. Pritisci kojima su bili izlozeni, međutim, ih ne opravdavaju, jer oficiri i vojnici na takve neprijatnosti moraju da racunaju. Spijuni Lazar Drazic i Bela Nadj, ipak, ispali su naivcine, jer svoje tajne odlaske u Ljubljano i Split, odnosno veze sa agentima iz Slovenije i Hrvatske nisu uspeli da sakriju. Radili su isuvise otvoreno i direktno da bi mogli dugoročnije da cinkare Vojsku Jugoslavije.

Sva sudjenja spijunima novonastalnih balkanskih drzava bila su tajna, pa tako nema puno podataka ni o agentima "iz komsiluka", a ni o njihovim agenturnim podvizima. Vojska Jugoslavije je sturim saopstenjima obavestila, na primer, javnost da su tokom 1995. godine uhapsena trojica oficira iz garnizona u Subotici, Podgorici i Backoj Topoli koji su radili za hrvatsku tajnu sluzbu. Zbog krivicnog dela spijunaze iz clana 128 ZKP SRJ, u korist drzave Hrvatske pred vojne sudije izvodjeni su porucnici Benjamin Zuban i Zoltan Kovac, a potom i kapetan Enver Cavkusic. Pocetkom 1996. na optuzenickoj klupi Vojnog suda u Beogradu nasao se i major Marin Maric, koji je za cinkarenje SRJ i VJ drzavi Hrvatskoj dobio petnaest godina robije. Ovako visoka kazna zatvora izrecena mu je jer je major Maric uspeo da formira spijunsku mrežu na tlu SRJ, u kojoj su se nalazili, kako je istraga pokazala, i njegova supruga Ljubica Maric, zatim

potpukovnik Marijan Spernjak, major Djuro Haracek i izvesni Zeljko Radanovic. U Nisu je Vojni sud na ukupno deset godina robije osudio pak, drugu grupu hrvatskih spijuna, u kojoj su bili Ankica Brckovic, stara 21 godinu, civil na sluzbi u Niskom korpusu, Marijana Copa, penzionisanog kapetana, Zeljka Medica, autoprevoznika iz Beograda i Josipa Barica, majora iz Nisa. Pokazalo se u istrazi da je vodja grupe Ankica Brckovic, prikupljala od 1993. do 1995. tajne podatke o niskom vojnom aerodromu i Niskom korpusu specijalnih snaga i slala iz u Nemacku svom ujaku Antonu Pavleticu, obavestajcu hrvatske tajne sluzbe. Njeni kuriri su bili Zeljko Medic i Zvonko Blasko, zupnik iz Nisa.

Najveci uspeh KOS VJ zabeležio je otkricem tzv. madjarske grupe koja je, takodje, bila formirana radi odavanja vojnih i drzavnih tajni hrvatskoj vojnoj obavestajnoj sluzbi i nemackom BND-u. Spijunsku druzinu sacinjavala su petorica oficira Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdusne odbrane iz Zelenika, Batajnice i Podgorice, njihove supruge kao kuriri, i zena jednog beogradskog advokata, koja je bila centar za sakupljanje i odasilanje informacija preko Madjarske u Hrvatsku. Operacija hvatanja madjarske grupe izvedena je krajem 1995. godine i to posle dobijenih podataka iz samog Zagreba, da jedna Beogradjanka svakog meseca dolazi kod generala Davora Domazeta, nacelika vojne tajne sluzbe. Identifikacijom ovog spijunskog kurira i njegove marsrute, izvršeno je i tajno snimanje svih njenih veza i kontakata u samom Beogradu. Oficirima KOS-a bilo je sumnjivo zasto se ova zena kurir, za koju se pokazalo da je supruga oficira VJ, svake nedelje sastaje sa drugim zenama, takodje, suprugama oficira VJ, kod jednog advokata u ulici Narodnog fronta. I zasto svakog meseca njih petoro putuju za Segedin, odakle jedna ilegalno ulazi u Hrvatsku i Zagreb. Istraka je otkrila da su sve zene oficira VJ bile Hrvatice i da su u toj advokatskoj kancelariji pokusavale da srede papire oko povracaja svoje imovine u Zagrebu. I da su zbog toga putovale u Hrvatsku, gde su zavrbovane da rade za obavestajnu sluzbu, uz pristanak svojih muzeva Srba i hrvatskih zetova. Po nalozima generala Davora Domazeta petorica oficira Vojske Jugoslavije sakupljali su poverljive podatke o tome da li je SRJ kupila nuklearno oruzje od Rusije, kakvi su avioni nabavljeni u Moskvi, da li ce VJ odgovoriti na bombardovanje Republike Srpske i pogranicnih zna oko Jugoslavije, kakva se instrazivanja i koja vrsta proizvodnje obavljaju u vojnim preduzeциma i institutima ? Na sva ta pitanja madjarska grupa je ponudila svoje odgovore, ali je Zagreb bio najzadovoljniji kada je dobio frekvencije radio veza Prve armije VJ, koja je prisluškivana preko radara u Madjarskoj.

Madjarska je bila prostor sa koga su u Jugoslaviju, a potom u Republiku Srpsku usli iz Poljske agenti Vatikana. To se dogodilo februara 1993. godine, kada su na putu za Bosanski Samac uhapseni Alina Kamijenskic, Bijata Gracin i Zanijat Darijus, ekonomista, radnica i zidar. Vodja spijunske grupe bila je cetrdesetogodisnja Alina Kamijenskic, cerka poljskog pukovnika, sestra

varsavske inspektorke policije, Moskovljanka po udaji, diplomirani ekonomista bez posla. Sa sobom je povela dva svercera, koji su joj bili vodici po Bosni, gde je Alina sakupljala poverljive podatke o rasporedu i snazi srpske armije na južnim delovima Save prema Hrvatskoj. Prilikom hapsenja kod ovih Poljaka su pronadjeni papiri sa vojnim podacima, a i sami su u istrazi priznali da su u SRJ i Bosnu upuceni po nalogu poglavara Katolicke crkve u Varsavi.

Za razliku od njih kapetan Rizvan Halilovic, oficir JNA na sluzbi u Kumanovu, delovao je kao profesionalac. Ovaj oficir rodom iz Bijelog Polja aktivno je radio kao obavestajac muslimanske vojske, ali i kao tajni agent Pakistana. Halilovic je otkriven i uhapsen u Makedoniji, ali mu je sudjeno na Vojnom судu u Nisu. Sudija potpukovnik Radenko Miladinovic za spijuniranje Vojske Jugoslavije izrekao mu je kaznu zatvora od tri godine. Kapetan Rizvan Halilovic je sluzbovao u JNA petnaestak godina. Radio je u Kumanovu, zvanicno do maja 1992. gdine, a potom se demobilisao. Veran islamskom nacionalizmu uclanio se u SDA i vrlo brzo postao i celnik ove stranke u Makedoniji. Sa te pozicije bio je u mogucnosti da odrzava kontakte direktno sa Alijom Izetbegovicem i Harisom Silajdzicem, kao i njegovim bratom Husrefom i sestrom Sadzidom Silajdzic u Istambulu. Tu na Bosforu, kapetan Rizvan Halilovic je potpisao pristupnicu Alijinoj vojsci i dobio bosanski pasos sa Ijljanima, ali i sklopio dogovor sa Husrefom Silajdzicem, agentom pakistanske obavestajne sluzbe o saradnji. Boravak u Istambulu podrazumevao je i bliske susrete sa turskom tajnom policijom. A i sa Mustafom Bej Karfanjulom, specijalnim savetnikom turskog predsednika za Balkan, koji je, inace, poreklom iz Sjenice. Ovaj Sandzaklija je, ujedno i vlasnik agencije "Sandzak vilajet". Kao covek koji vodi SDA u Makedoniji i pokriva muslimanski teren u Sandzaku, na Kosmetu i Srbiji i kao doskorasnji oficir Rizvan Halilovic je bio dobro obavesten o politickoj, ali i vojnoj situaciji na ovoj nasoj strani Balkana. O tome je iscrpno u Istambulu referisao Sadzidi Silajdzic i Samiru Kazalicu, a potom u Islamabadu pakistanskim obavestajcima pukovniku Varisu, majoru Selimu, generalu u penziji Ahmetu i "Profesoru", agentu COS-a u civilu.

Centralna obavestajna sluzba (COS) Pakistana je samo jedna od cetiri sluzbe bezbednosti u ovoj islamskoj drzavi. Za razliku od Vojne obavestajne sluzbe koja odgovara za spoljnu bezbednost Pakistana, Federalne istrazne agencije koja brine o sigurnosti unutar ove zemlje kao klasicna politicka policija, COS je sluzba koja po uzoru i uz pomoc CIA, deluje i van teritorije Pakistana. Kapetan Rizvan Halilovic je krajem novembra 1992. godine u Islamabadu bas sa agentima ove sluzbe pravio planove o naoružavanju vojske Alije Izetbegovica u Bosni. Naime, kako je priznao na Vojnom судu u Nisu, dvostruki agent Halilovic je u Pakistanu saznao da jedan bogati Arapin iz Saudijske Arabije zeli da za 40 miliona dolara nabavi oruzje i opremu bosanskim Muslimanima. Halilovic je pakistanskim agentima dao spisak potrebnog naoružanja i municije

za 40.000 vojnika Alije Izetbegovica u Bosni. I predlozio da se oruzje dopremi brodovima preko luka u Rijeci i Plocama. Rok za isporuku je bio mart 1993. godine. Pakistanci su, međutim, predlozili da se oruzje transportuje avionima preko Splita, pod znakom Unprofora kao humanitarna pomoć. Ova akcija nazvana je u COS-u "Operacija Kilimandzaro".

Avgusta 1993. godine dvostruki spijun Rizvan Halilovic je u svojstvu lidera SDA za Makedoniju opet otisao u Istanbul. Mustafa Bejga je angazovao da učestvuje na savetovanju "Vojna i politicka situacija na Balkanu i u Evropi", koje je održano u turskom Domu armije. Na ovom skupu, međutim, opet je uglavnom bilo reci o tajnom naoružavanju Muslimana u Bosni, preko Hrvatske, Madjarske i Slovenije. Dosta vremena je posvećeno iznalazenju mogućnosti da se SRJ uvuče u rat, pa makar i direktnom intervencijom NATO i same Turske. Kao pravci napada pominjani su prostori iz Hrvatske, Madjarske, Albanije, pa cak i Rumunije, Grcke i Bugarske. Kapetan Halilovic se tom prilikom opet sreo sa pakistanskim generalom Ahmedom, ali i sa turskim oficirom Mustafom i agentima Nedinom i Mirsadom. Halilovic im je tada predao vojne i topografske karte Jugoslavije, posebno Srbije i Sandzaka, koje je nabavio još dok je bio aktivni oficir JNA. Karte su bile namenjene za pravljenje planova za napad. Tome je prisustvovao i Dzemo Kolasinac, bivsi oficir JNA, takodje, prebeglica i novi muslimanski atase u Becu. Na Bosforu se Halilovic sreo i sa Sulejmanom Ugljaninom, koji mu je nalazio da kasnije poseti sedista SDA u Zagrebu i Becu. Po dogovoru sa Ugljaninom kapetan Rizvan Halilovic je u vise navrata prevodio muslimanske izbeglice iz Bosne i Jugoslavije u Makedoniju, a potom u Tursku. Radnici SDB su ga, međutim, otkrili kao spijuna i priveli Vojnom судu u Nisu. Interesantno je da je Halilovic uhapsen na auto-putu kod Kumanova, oko sest sati popodne, dok se vracaо iz Skopja. Zaustavila ga je saobracajna milicija zbog navodne kontrole vozila, a onda su se pojavila dva policajca u civilu. Bili su to pripadnici SDB Makedonije. Prebacen je u drga kola, stavljene su mu lisice na ruke i crni povez na oci. Vracen je natrag u Skopje gde je saslusavan trideset sati, da bi potom tajno bio predat Resoru državne bezbednosti Srbije, odelenje u Vranju.

Svoje prisutvo na bosanskom tlu arapske obavestajne službe prikrivale su na dva nacina - kroz direktni oblik političke i vojne saradnje i kroz organizovanje humanitarne pomoći. Citav svet je znao da su Iran i Turska finansijski i oružjem pomagali Aliju Izetbegovica i njegovu armiju, a da je arapski svet sakupljaо dobrovoljce, mudzahedine, koji su se borili za Alaha na srpskoj zemlji. Prema podacima zapadnih obavestajnih službi, to se i moglo očekivati s obzirom da je Alija Izetbegovic bio sticenik Irana i član fundamentalističke organizacije "Fida ijan islam", koja je BiH, još u Titovo vreme smatrala islamskom državom. Prvi i svakako, najopasniji i najteži posao islamskih tajnih službi, a pre svega iranskog VEBAK-a, u Bosni bilo je samo formiranje muslimanske armije pod vidom

partijske paramilicije SDA. Taj posao otpoceo je u proleće 1991. godine kada su muslimani u okvirima JNA i TO BiH, odnosno devet vojnih okruga SDA osnovala Glavni stab i regionalne stabove "Patriotske lige naroda", kako je ta vojska nazvana. Izvan BiH ova paravojska imala je svoje centre u Srbiji - Novi Pazar, Tutin, Sjenica, Prnjavor, Nova Varos, Priboj i u Crnoj Gori - Bijelo Polje, Pljevlja. U ovim poslovima učestvovala je i nekolicina oficira JNA, prebeglica i spijuna SDA. Neke, poput Farida Mujkanovica i Vahida Karavelica, nacelnike centara u Tuzli i Brckom, kontraobavestajci Vojske Jugoslavije su otkrili i uhapsili. Karavalic je priznao da je u svojoj agenturnoj mrezi imao jops nekolicinu bivsih oficira JNA. Hamiz Sadic je bio potpukovnik i postao je komandant muslimanskog korpusa u Tuzli, dok je potpukovnik Bajram Sapi nastavio u Alijinoj armiji da se bavi organizacijom vojne obavestajne službe. Raif Miftari je bio kapetan, a Sead Delic, major, kasnije tajni komandant Opstinskog staba TO Tuzla. Na listi prebega su i Sefer Halilovic, Jovan Divjak, Vehbija Karic. Svi oni dezertirali su iz JNA 1992. godine i sa sobom odneli mnoge vojne tajne. Uhapseni Mujkanovic i Karavalic su svojim dojucerasnjim kolegama iz KOS-a VJ otkrili sve planove i akcije naoružavanja "Patriotske lige naroda", koji su i sprovodjeni u Tuzli, Brckom i Sarajevu po nalozima iz Teherana, Istambula i Kaira. Glavni organizator ovog islamskog kanala u Tuzli bio je, kako rekose, Armin Pohara, zastupnik prvo SDA, pa HDZ-a koji se nakon završenog posla vratio u Zagreb. Tamo je svojevremeno i dao jedan intervju u kome je potvrdio da je još 1992. u Bosnu doveo 180 mudzahedina i tridesetak iranskih instruktora za obavestajno-izvidjački i diverzantski rad. Bilo je to neposredno posle zvanicne posete ajatolaha Ahmeda Janatija Sarajevu i Aliji Izetbegovicu.

Jedna od maski za obavestajnu pomoć muslimanima bila je, na primer, Agencija za pomoć trećem svetu - TNjRA, kojom je rukovodio sudanski diplomata i lekar dr Elfatah Hasanein. I član "Nacionalnog islamskog fronta" zaduzen za kontakte sa muslimanima na Balkanu. Cilj ove humanitarne organizacije bio je da tajnim kanalima u vreme embarga na isporuku oružja snabdeva vojsku SDA puskama, automatima, topovima, minama i municijom. Organizator ovog ilegalnog posla Hasamein je, takodje, bio jugoslovenski đak, jer je studije medicine završio svojevremeno u Beogradu. Govorio je odlicno srpski i poznavao je Bosnu, Hrvatsku i Jugoslaviju kao svoj dzep. To mu je pomoglo da u Novom Pazaru i Bijelom Polju formira prve svoje agenturne centre u SFRJ. Jos sedamdesetih godina Elfatah Hasanein je u Sarajevu upoznao Aliju Izetbegovica, a potom u Pristini i Harisa Silajdzica, sa kojima je pocetkom devedesetih dogovarao poslove oko pripreme obavestajaca, oko sprijuniranja Srba i naoružavanja muslimanske armije. Drugi punkt preko kog je teklo naoružavanje muslimana bio je Islamski centar "Merhamet" u Zagrebu, koji je pre nekoliko godina bio utociste, tada nasih nesvrstanih prijatelja iz organizacije "Muslimanska braca".

ZAGREB - CENTAR ISLAMSKE AGENTURE

Sve do izbijanja rata u SFRJ preko nase zemlje su vodili mnogi tajni kanali za prebacivanje arapskih eksteremista iz Azije u Evropu i natrag. Taj prljavi posao obavljao se uz saglasnost politickog vrha Jugoslavije i same Sluzbe drzavne bezbednosti SSUP-a, koju je vodio Zdravko Mustac. Glavni centar za skrivanje ovih terorista bio je Zagreb, dok je Skoplje bilo sediste organizacije "Muslimanska braca". Lider nesvrstanih, zemalja u razvoju i oslobođilackih pokreta u svetu, bivsa Jugoslavija je potajno podrzavala ilegalnu antikolonisticku i antiimperialisticku borbu treceg sveta. Ovu politicku odluku na vojnom i policijskom planu, sprovodili su u delo KOS JNA i SDB SSUP-a tako sto su pomagali aktivnost ekstremista iz nesvrstanog sveta. Ta pomoc se ogledala u obuci, naoruzavanju, finansiranju i politickom pokroviteljstvu tih organizacija, pa cak i kada su neke od njih ("Crni septembar", "Muslimanska braca" i "Nacionalna arapska omladina") bile antikomunisticki i antijugoslovenski orijentisane. Dobar deo tih organizacija i njihovih clanova, danas, se bori na muslimanskoj i hrvatskoj strani protiv Srba u Bosni i Hrvatskoj, a ima indicija da podsticu i nemire u Sandzaku, na Kosmetu i Makedoniji.

Malo je poznato, na primer, da je pre masakra palestinskih komandosa nad izrealskim sportistima u minhenskom Olimpijskom selu 1972. godine, Abu Daub, vodja teroristicke grupe "Crni septembar" bas iz Jugoslavije krenuo na akciju u Nemacku. On je u SFRJ usao sa sirijskim pasosem na ime Faruk Zainatz. Stigao je iz Libana i sleteo na zagrebacki aerodrom "Pleso". U glavnom gradu Hrvatske Abu Daub je proveo dva dana, a u Ljubljani samo jednu noc. Odseo je u hotelu "Turist", soba broj 117. Kada je grupa atentatora iz Minheha uhapsena, da bi ih izvukli iz zatvora Fadi El Katar i Omar Barki, clanovi "Crnog septembra" su, posle otmice aviona na liniji Bejrut-Frankfurt zahtevali da se razmena putnika i terorista obavi bas u Zagrebu. Ovom akcijom rukovodio je Zlatko Uzelac, ministar hrvatske policije sa generalom Djokom Jovanicem, komandantom V armijske oblasti.

Pet godina kasnije, Zduhar Jusuf Akhasne, poznatiji u politickom podzemlju Istoka kao "kapetan Mahmud", uz saglasnost SDB SSUP-a sklonio se u Osijek, posle atentata na Sadia Bakha, bivseg premijera Severnog Jemena. Ovaj clan "Palestinske revolucionarne pravde" dobrih jedanaest dana proveo u zagrebackom studentskom domu "Sjtjepan Radic". Bio je pre toga u Ljubljani, ali se skrasio u Osijeku, gde se ozeno sa Brankom Nalic. Iz Zagreba je "kapetan Mahmud" sa Rizom Abasijem, Canazom Golamom i Sorajom Ansari 14. oktobra 1977. godine organizovao otmicu nemackog aviona na liniji Palma De Majorka-Berlin, ne bi li iz zatvora izvukao svoju teroristicku sabracu Andreasa Badera i Urlike Majnhof. Zbog kvara ovaj avion je, medjutim, umesto u Zagreb

sleteo u Mogadis, gde su nemacki specijalisti likvidirali sve clanove grupe "Palestinska revolucionarna pravda".

U prolece 1982. godine posle serije atentata nad izraelskim predstavnicima u Kairu, lider tamosnje frakcije "Muslimanske brace", Hasan Naser prebacio se ilegalno u Jugoslaviju. Tom prilikom sin bivseg egipatskog predsednika Gamala Abdela Nasera je koristio jugoslovenski pasos. Iz Kaira je odleteo direktno za Zagreb, odakle je prebacen i sakriven u Moscevicku Dragu. Pune dve nedelje Hasan Naser je proveo u Zagrebu, da bi potom preko Dubrovnika i Rima, takodje, sa jugoslovenskim pasosem, odleteo za Damask. Izrael, Egipat i Interpol su zvanicno od SSUP-a trazili izrucenje ovog teroriste, ali je nase ministarstvo policije, takodje, zvanicno odgovorili da Naserov sin nije u Jugoslaviji.

Na teritoriji bivse SFRJ 1990. godine bilo je oko 350 clanova i simpatizera militarne tajne organizacije "Muslimanska braca". Vecina njih su zvanicno bili registrovani kao studenti univerziteta u Zagrebu, Skoplju, Sarajevu, Ljubljani i Beogradu. Njihova spijunska i teroristicka delatnost odvijala se u dva pravca: prema Siriji, Izraelu, ali i prema Jugoslaviji. Pocetkom osamdesetih "Muslimanska braca" su u vise navrata pokusale atentat protiv Mahmuda Rifaia, sirijskog konzula i protiv Isama Davara, sirijskog obavestajca u Beogradu. U konraudaru, oktobra 1981. godine Sirijski su likvidirali u Beogradu, takodje, Mahmuda Njadeha, jednog od vodja ove organizacije u SFRJ.

Na antijugoslovenskom planu "Muslimanska braca" su aktivno saradjivala sa islmaskim fundamentalistima u Sarajevu, a posebno sa grupom Izetbegovic, Prguda, Salihbergovic i Djurdjevic. Kontakte sa njima je odrzavao Duha Abdul Fata, koji je jos 1980. godine Resida Djurdjevica naoruzao sa pistoljima i bombama. Vodje ove teroristicke organizacije od 107 u BiH, tacnije 105 u Sarajevu i dva u Banja Luci su Sirijski: Vasim Ben Asam i Muhamed Bandaki. Vezu sa SDB SSUP, odnosno sa Upravom za specijalne akcije, odrzavao je Abdul Matri Sermini, koji je radio i za sirijsku tajnu policiju.

Posle akcije SDB SSUP-a "Trebevic" 1983. godine, kada je ova grupa uhapsena i osudjena, a i posle akcije SDB RSUP BiH "Jahorina" 1984. kada su uhvaceni Mohamed Hatunic i Malili Mehtic, dok je Halid Tulic pobegao u Jordan, sediste "Muslimanske brace" se iz Sarajeva preselilo u Zagreb, gde se nalazi i danas. Rukovodstvo "Muslimanske brace" u glavnom gradu Hrvatske 1991. godine cinili su uglavnom Jordanci: Bilal Al Kasbi, Munir Gaoban, Adnan Sad Din, Abdul Azet i Hasan Hasejdi. Organizacija ima u samom Zagrebu 120, a u Osijeku jos jedanaest clanova i Varazdinu jednog, svrstanih u nekoliko frakcija. Od njih su najpoznatije "Salah Dzedid", "Front opozicije", "Al Dzarah" i "Naseristi". Njihovi lideri su Muhamed Njadziva Ferhat, Mahmud Menla, Hasan Osman i Ferid Al Asgr.

Neki od njih su u Zagrebu dobili i domovnicu i posao, kao, na primer, očni lekar Kamal Bira Halil, pedijatar Hamdan Ben Mohamed i doktor Usama Abdu Muhammed, svi Palestinci. Vecina njih se i dalje vode kao studenti i to najčešće medicine, kao što su Dzafer Ahmed Ani, Njasim Usama Nadri i Ahmed Atar, takođe, Palestinci. Mada ih ima dosta i na studijama gradjevine i to iz Jordana: Adnan Umar Hadra, Ahmad Mubarak i Amhed Munajsa. Ova zagrebačka centrala "Muslimanske brace" uticala je direktno na formiranje ogranka u Ljubljani (lider Ahmed Al Kaid) i Pristini (vodja Ahmad Gasim). I pored brojnih potesnika sa kojima se suočava kroz rad na pracenju, dokumentovanju i presecanju aktivnosti pripadnika "Muslimanske brace", na nasoj teritoriji, u proteklom periodu, kako je zapisano u jednom izvestaju SDB SSUP-a "Sluzba je uspela da otkrije znatan broj pripadnika ove organizacije i dokumentuje njihovu aktivnost i spregu sa strukturama unutrasnjeg neprijatelja koje deluju sa pozicija islamskog fundamentalizma i panislamizma. Na osnovu podataka i saznanja do kojih je Sluzba dosla kroz rad na suprotstavljanju ovoj organizaciji, prema odredjenom broju lica preduzete su odgovarajuće zakonske mere. Samo u periodu od 1983. do 1989. godine otkazan je boravak u SFRJ više od 30 afro-azijskih državljanina koji su delovali sa pozicija ove versko-terorističke organizacije."

Kada su poceli prvi jugoslovenski nemiri devedesetih godina, dobar deo članova "Muslimanske brace" u SFRJ, napustio je Sarajevo, Ljubljano, pa i Zagreb i preselio se u Skoplje, jer su dobili zadatku da u ovim sredinama pripremaju islamske fundamentaliste za propagandne i terorističke akcije. Sef ove organizacije ne samo za Jugoslaviju već i za citavu Istočnu Evropu postao je 1991. godine Abu Enes, Palestinac, poreklom iz Jordana, student V godine Medicinskog fakulteta u Skoplju. U glavnem gradu Makedonije, pred njeno ocepljenje nalazio se cak 150 članova ove tajne islamske organizacije, uglavnom Jordanaca. Pored Abu Enesa u kovoštву su još i Jasin Musa Kuts, student gradjevine, Jakub Abdul Hamis, student medicine i Mensur Makdad, student tehnologije i ujedno i tajni agent jordanske službe. Njihov zadatku je da uključe muslimansko stanovništvo Makedonije, Kosova i Sandzaka u jugoslovenski gradjanski rat. Interesantno je da ni bivsa SDB SSUP-a, a ni službe bezbednosti Hrvatske i Makedonije nisu nikada preduzimale ostrije mере protiv ovih medjunarodnih islamskih ekstremista, jer su ocigledno iskorisceni za razbijanje SFRJ i produblivanje krize u SRJ.

Prijem u organizaciju se nikada ne obavlja bez prethodne konsultacije sa ogrankom "Muslimanske brace" u zemlji iz koje potice kandidat. Procedura prijema je vrlo jednostavna. Da bi neko bio primljen u organizaciju treba pre svega da ispunjava sledeće uslove: da je musliman - sunit; da se ponasa u skladu sa islamskim propisima; da se afirmise kao dobar poznavalac Islama, Kurana i Hadisa, da redovno odlazi u dzamiju i obavlja sve verske obrede; da je u sredini

u kojoj zivi poznat kao dobar vernik musliman i dr. Kandidatu se saopsti da treba da ode u neki veci univerzitetski centar (Sarajevo, Beograd, Skoplje, Pristina), gde ga prima rukovodilac grupe i saopstava mu da je postao clan organizacije. O samom cinu prijema u organizaciju ne ostavlja se nikakav pisani trag. Novoprimaljeni clanovi se prvom prilikom upucuju u Jordan, Saudijsku Arabiju ili Irak na vojnu obuku. Otuda su se vracali i posle pet-sest godina.

Obuka za obavestajce, izvidjace i diverzante 1993. godine, medjutim, vrsena je u Iranu i Turskoj, u logorima Ali Abad, Bande Amir i Urla. Prema tvrdjenju CIA, tokom 1996. se u jedanest iranskih "teroristickih logora" obucavalo oko 5.000 stranih terorista. Prema ovim podacima pretpostavljalno se da su organizatori bombaskog napada na Amerikance i vojnu bazu u Daranu - saudijske opozicione grupacije "Organizacija za islamsku revoluciju" i "Hizbulah hedzada" - obuceni u "Logoru Imam Ali", u blizini Teherana. Rad ovih centara nalazio se pod direktnom kontrolom iranske tajne sluzbe VEBAK, dok je glavni kordinator posla bio Ali Reza Bajata, specijalista za Balkan, a kasnije i nacelnik iranske vojne obavestajne sluzbe MOIS. On je bio i tvorac centra za obuku mudzahedina i bosanskih terorista u Fojnici. Uzivao je veliko poverenje muslimanske vlade u Sarajevu, ciji su pojedini clanovi bili njegovi saradnici. Prvu diverziju Bajatovi specijalci izvrsili su 1992. godine napadom na kasarnu JNA u Mostaru. A jednu od poslednjih i to neuspelu, pocinili su u Rijeci, kada je izvrsen prepad na Fikreta Abdica. Drugi strani instruktor bio je Amer Katebat al Mudzahedin Abu Mali iz Egipta, koji je predvodio odred alahovih ratnika, brigadu "Amer" u sastavu Armije Republike BiH, kako se muslimanska vojska zvanicno nazivala. Njegov stab je, posle dolaska iz Egipta bio, prvo u Travniku, a potom u Zenici. Kako tvrdi Jozef Bodanski, sve su to bili ljudi koji su se nalazili na medjunarodnim potrenicama kao spijuni i teroristi. Jedan od njih je, po nalogu CIA, proteran sa teritorije Hrvatske, pre nego sto se dokopao Bosne.

Naime, letom hrvatske vazduhoplovne kompanije iz Amsterdama je 14. septembra 1996. u Zagreb stigao, robustni muskarac okruglog lica i guste brade. Bio je to Talat Fuad Kasem, 39- godisnji borac protiv komunizma u Avganistanu, a zatim u Evropu, kako je voleo sebe da predstavlja. Kasem koji je jedan od cetvorice najtrazenijih ljudi u svetu, jeste ili je bio vodeci pobornik islama i muslimanski revolucionar. On je propovedao nasilno obaranje vlade egipatskog predsednika Hosnija Mubaraka, opisujuci je kao neokolonijalisticku ispostavu Sjedinjenih Drzava. Kasem je posle dolaska u Zagreb nestao. Amerikanci su potvrdili da je na tajanstven nacin vracen u Egipat, gde je kao osnivac radikalne "Islamske grupe" osuden 1992. godine na smrt vesanjem zbog pokusaja obaranja rezima i uspostavljanja islamske drzave. Na muslimanske teroriste i strucnjake za specijalna dejstva se i sumnja, kako to tvrde pojedini ruski i neki americki oficiri, da su isplanirali i izveli masakre u redu za hleb, na pijaci Markale, na muslimanskom groblju u Sarajevu, zbog kojih su potom

okrivljeni Srbi, sto je bio alibi NATO da bombarduje teritoriju Republike Srpske.

AID MINIRA MARKALE

Tomo Kovac, bivsi ministar unutrasnjih poslova Republike Srpske je jedan od najvaznijih ljudi u srpskom establismentu s one strane Drine. Zavrsio je Visu skolu unutrasnjih poslova u Zemunu i Fakultet bezbednosti u Skoplju. Diplomirao je na temi "Rad americkih obavestajnih sluzbi u Sarajevu za vreme Olimpijade". Sa svega 23 godine postaje glavni inspektor Drzavne bezbednosti BiH. Iz DB-a prelazi u javnu bezbednost gde postaje komandir u sarajevskoj opstini Novi grad, najvecoj policijskoj stanici u bivsoj Jugoslaviji. Svojevremeno je general Petar Gracanin Kovacevu stanicu proglašio i najboljom u SFRJ. Tokom ovog rata Kovac je najpre bio nacelnik stanice na Ilidzi, potom pomocnik ministra RS za policiju a sa te funkcije tokom celog rata bio je komandant milicije RS. Kraj rata je docekao kao jedini general policije RS. Ujedno i najmladji general na svim srpskim zemljama i prvi nosilac ordena Nemanjica.

Tokom 1991. Tomo Kovac postaje komandant ilidzanske policijske stanice, gde mu je u "multietnickoj strukturi bosanskog MUP-a u jednom trenutku iz Srbije, a po sandzackoj liniji Ejpa Ganica, za zamenika bio odredjen tek u Bosnu pristigli Naser Oric. On je nekada bio jedan od prvih ljudi u obezbedjenju predsednika Srbije Slobodana Milosevica, a za vreme rata komandant odbrane Srebrenice. Kada je Oric dosao na Ilidzu da preuzeme duzost, upavši bahato Kovac ga je bukvalno izbacio iz stanice. Tek posle toga Oric se vise nikad nije pojavio na Ilidzi. "Meni je bio poznat njegov kriminalni dosije koji ga je pratio iz Srbije i nisam zeleo da takvog coveka imam pod svojom komandom", kaze Kovac.

Posle odlaska Mice Stanisica sa mesta ministra unutrasnjih poslova krajem 1992. Tomo Kovac je fakticki preuzeo duznsot prvog policajca na Palama, i postaje ministar posle akcije "Septembar '93" u Banjaluci. U Ministarstvu je bio do sredine novembra 1995. godine, nekoliko dana pre potpisivanja bosanskog mira u Dejtonu. U ministarske zasluge mu se racunaju osnivanje specijalne jedinice MUP-a RS i borba na svim ratistima u Bosni.

- Nije slučajno sto je bas Sarajevo izabrano kao epicentar rata i mira na Balkanu. Zablude su price o nekoj 'sarajevskoj raji', pa bratstvu-jedinstvu koje se pokazalo na 'najbolji' nacin u ovom ratu. Mogu o tome da govorim kao covek koji je rodjen i odrastao u Sarajevu. Mogli smo samo da se trpimo i mazimo, ali onaj koga volimo je bio daleko. Za nas Srbe je to bio Beograd, za Hrvate Zagreb, za Muslimane neka arapska zemlja. Medjutim, dok god nisu bili priznati za naciju danas najveći muslimani su se izjasnjavali kao Srbi, pa cak i Alija. Sve

dok Hamdija Pozderac i Tunjo Filipovic nisu udarili temelje muslimanske nacije. U Bosni zaista vodjen verski rat izmedju pravoslavlja, katolicanstva i islamista, s tim sto je jedno vreme mogao da preraste u pravi 'krstaski rat' izmedju hriscana i muslimana. Godine 1993. u srednjoj Bosni, na primer, doslo je do stapanja nekih srpskih i hrvatskih jedinica. Mi smo zajedno usli u borbe protiv muslimana, sve dok iz Zagreba nije bilo naredjeno da se sa takvim aktivnostima prestane.

Toma Kovac, bivsi ministar i general srpske policije o delovanju AID-a kaze :

- Sada je jasno da je slucaj Markale, i prvi, i drugi put, iscendirala muslimanska tajna sluzba. Onaj covek bez ruke ciji se snimci nisu skidali sa CNN-a i SKDz-a je Jamakovic sef KDZ- a za jednu sarajevsku opstinu. Mislim da je Markale I i Markale II najverovatnije izrezirao Bakir Alispahic, bivsi nacelnik Centra javne bezbednosti za Sarajevo koji je niz godina pre i za sve vreme rata bio u kontaktima sa najekstremnijim muslimanskim teroristickim organizacijama poput "Hamasa" i slicnih. Preko njega su u Sarajevo unoseni snajperi sa nitroglicerinom. Mi smo im ulovili jedan konvoj na prilazu Sarajevu gde su njegovim sluzbenim vozilom kao nacelnika sarajevskog CSB-a prebacivani ti snajperi u grad. Sa Srebrenkovicom, koji je dosao iz Zagreba, a koji je sa Alijom Izetbegovicem pripadao "Muslimanskoj braci", Alishapih je koordinirao sve teroristicke akcije po Sarajevu. Pouzdano znam da u Sarajevu ima na hiljade dece koja se treniraju kao samoubice za dzhihad. Videli ste i one snimke igracaka napunjениh eksplozivom. Kome je taj eksploziv namenjen, srpskoj deci s desne ili leve strane Drine? Za Sarajevo su se tri i po godine vodile zestoke borbe. Mi smo drzali u okruzenju jedan muslimanski korpus u Sarajevu, a iza ledja jos jedan prema Zenici i Bjelasnici. Znate, mi smo bili svesni da Sarajevo nikako ne smemo vojno izgubiti. Znali smo da bi vojni pad Sarajeva ujedno bio i pad Republike Srpske. Kada je na kraju potpisana Dejtonski sporazum i kada smo crno na belo dobili kakva je Bosna, zagovarao sam na sastancima sa celnim ljudima iz RS da se narodu iz srpskih opstina otvoreno saopste cinjenice, da bi se organizovalo njihovo povlacenje i kako ne bismo dosli u ovu katastrofu koju ovih dana imamo prilike da vidimo. Otvoreno sam na Palama rekao da smo dobili sta smo dobili, ali da sada vise nema uzmaka i da se sve ono sto je predvidjeno Dejtonskim sporazumom mora ispostovati. Video sam vestu manipulaciju medjunarodnih medijatora koji su Srbima posle Dejtona davali laznu nadu da ce moci nesto sarajevskih teritorija da zadrze, svesno ih zavlaceći, kako bi dobili u vremenu da Srbi ne bi uradili sa zapadnim delovima Sarajeva isto sto i Hrvati u Mrkonjic gradu i Sipovu ? izneli sve proizvodne pogone, a ostalo spalili.

Sarajevo je devedesetih kazu zapadni diplomati i novinari bazen prepun krokodila, koji jedu sami sebe. Jedan od senzacionalnijih zlocina u glavnom

gradu Bosne bilo je ubistvo drugog coveka bosanske obavestajne sluzbe Nedzada Ugljena, do kojeg je doslo u septembru 1996. On je pogodjen u ledja dok je izlazio iz svojih kola. Napadac ga je zatim dokrajcio pucavi mu u usta i nakon toga pobegao. Njegova smrt alarmirala je sve pripadnike zapadnih obavestajnih sluzbi koje imaju svoje ljude u Sarajevu. Ubistvo Ugljena je cak izazvalo i zabrinutost Medjunarodnog suda za ratne zlocine u Hagu, s obzirom da je ovaj bosanski obavestajac bio zvanicni kontakt izmedju tribunala i bosanske vlade. On je bio odgovoran za zastitu svedoka sa kojima bi istrazioci haskog suda zeleli da razgovaraju. Ugljen je, takodje, bio oficir za vezu bosanske obavestajne sluzbe u kontaktima sa ispostavom CIA u Sarajevu. Neki bosanski zvanicnici smatraju da se on suvise priblizio Amerikancima i da je izneo neke neprijatne tajne u vezi ratnih zlocina, ukljucujuci i plan za proizvodnju topovskih granata punjenih bojnim otrovima. Sa druge strane, Amerikanci su bili zabrinuti zbog kontakata koje je Ugljen imao sa Irancima, ciji sve veci uticaj u Bosni je anatema za Vasington. Oni misle da je Ugljen bio umesan u poslove oko centra za obuku terorista koji su Iranci vodili u Fojnici i u koji su u prolece ove godine upale NATO snage. One su uhapsile trojicu iranskih zvanicnika i zaplenile opremu za sklapanje bombi i kornete za sladoled napravljene od plasticnih eksploziva.

Ima i onih koji veruju da je za Ugljenovo ubistvo odgovorna bosanska vlada ili cak i Agencija za istrazivanja i dokumentaciju, Ugljenova licna obavestajna organizacija osnovana u januaru 1996. a po naredjenju bosanskog predsednika Alije Izetbegovica. Tu agenciju su, zapravo, formirali Amerikanci kako bi CIA preko nje mogla zvanicno i legalno da deluje u Sarajevu, a i u citavoj dejtonskoj Bosni. Nedzad Ugljen je bio ujedno i sef ispostave CIA u Bosni. Ali, kao covek koji drzi na vezi i Amerikance, i muslimane, i Irance, a neki kazu cak i oficire KOS-a JNA, Ugljen je bio svestan opasnosti za sopstveni zivot. U tom smislu je letos zatrazio da bude evakuisan iz Sarajeva. Medjutim, predomislio se. Poceo je da nosi automatsku pusku tipa "Hekler i Koh" i obrijao brkove. To mu, medjutim, nije spasilo zivot. Nedzad Ugljen je ubijen 28. septembra 1996. godine u Sarajevu ali njegova smrt i dalje veoma interesovala obavestajne sluzbe iz svih delova sveta. Ne bez razloga, jer je Nedzad Ugljen zvanicno bio zamenik Kemala Ademovica, sefa muslimanske tajne policije, a nezvanicno prvi covek AID-a. Ugljen je bio covek za vezu politicara i kriminalaca. On je i Stranku demokratske akcije, vladajući muslimansku partiju koristio za krijumcarenje oruzja, iznudjivanje i pranje novca. Neke evropske diplomatice, misle da muslimanska Agencija za istrazivanje i dokumentaciju stoji iza rasprostranjenih pokusaja zastrasivanja opozicionih politickih lidera. Ta agencija je, navodno, organizovala napad na bivseg premijera Harisa Silajdzica, koji je povredjen u junu mesecu 1996. za vreme predsednicke predizborne kampanje. Nedzan Ugljen je uz to covek koji je mnogo znao o muslimanskom podzemlju,

posebno o ilegalnoj trgovini oruzjem, drogom i srpskim zarobljenicima, ali i o politcarima koji su sa njima poslovali.

I jedni i drugi, i politicari i kriminalci imali su svoje razloge za smrt Nedzada Ugljena. Najaci je bio taj sto su posumnjali da Ugljen radi za Kontraobavestajnu sluzbu bivse jugoslovenske armije, jer je i sam nekada bio tajni policajac SSUP-a SFRJ. Nedzad Ugljen je rodjen 1952. godine u Mostaru. Bio je ozenjen, otac dvoje dece, u SFRJ radio je za SDB BiH kao nacelnik tajne policije u Mostaru. Kada je 1991. godine doslo do nacionalnih deoba u Hercegovini, napustio je Mostar i presao u Sarajevo, gde se zaposlio kao inspektor Specijalne policije novog MUP-a BiH. Tada je poceo da se bavi i privatnim biznisom, uvozio je i preprodavao cigarete, sto mu je omogucilo da se brzo obogati, da otvori restoran, a to mu je otvorilo put ka policijskom, ali i politickom vrhu Bosne. Maja 1992. Nedzad Ugljen je presao u Sluzbu drzavne bezbednosti MUP-a BiH, koji je vodio Alija Delimustafic. Kao dzoker Alije Izetbegovica vrlo brzo je postao podsekretar za privredni kriminal u tajnoj policiji BiH i direktno vodio akciju "Trebevic" protiv svojih kolega koji su se bavili crnom berzom, mitom i korupcijom. Tako je Nedzad Ugljen uspeo iz MUP-a BiH da potisne i samog Aliju Delimustafica, Bakira Izetbegovica, Bakira Alispahica, Munira Alibabica i mnoge druge podsekretare. Kada je SDB MUP-a BiH pocetkom 1994. godine preimenovan u Agenciju za istrazivanje i dokumentaciju, njen podsekretar Ugljen je unapredjen u zamenika nacelnika AID-a i u vodju ekipe za licno obezbedjenje predsednika Alije Izetbegovica, koja je koristila tajno ime "Biser". Za njega se smatralo da je bio prvi policajac Alije Izetbegovica. Tako jak covek Nedzad Ugljen bio je opasan za svoju okolinu, koja je, izgleda nasla razloge i nacine da ga se zauvek oslobodi.

Kroz svaku od ovih, doduse, oprecnih teorija u vezi sa njegovom smrcu provlaci se i ideja da je Ugljen ubijen u sukobu u kome su Bosanci pioni u igri sirih razmara. Po toj varijanti smrti zamenika nacelnika Agencije za istrazivanje i dokumentaciju tj. muslimanske tajne policije Amerikanci su ubili Ugljena kao znak odmazde zbog ubistva americkog agenta proslog leta. Drugi razlog je, pricalo se po Sarajevu, cinjenica da Vasington, a i Zagreb nisu odobravali rad tajne policije AID i samog Ugljena, jer su kontrolisali politische partnere u dejtonskoj Bosni i jacali vlast muslimanskih nacionalista okupljenih oko Alije Izetbegovica. Medjutim, usprkos i americkom pritisku na Izetbegovica i AID zbog njihove "iranske veze", koji je imao za posledicu smenu nacelnika tajne policije Bakira Alispahica i dovodenjem na njegovo mesto Keme Ademovica, AID je opstajao kao "paralelna" i tajna policija SDA, sto je suprotno Dajtonskom sporazumu. A Nedzad Ugljen je opstajao i kao prvi obavestajac Bosne, i kao saradnik CIA, ali i iranske obavestajne sluzbe. I treći razlog, tacnije odgovor na pitanje zasto bi to Amerikanci, odnosno CIA uradili usred Sarajeva

jeste navodno kidanje veze koje je muslimanska tajna policija AID preko Nedzada Ugljena imala sa iranskom tajnom sluzbom.

Po najnovijoj verziji smrti Nedzada Ugljena i prepostavlja se da ga je ubila bas ruka iranskog dzhihada. Zamenik sefa tajne policije Alije Izetbegovica, naime, imao je poslednjih meseci zadatak da skuplja dokaze za tribunal Ujedinjenih nacija za ratne zlocine o islamskim fanaticima koji su ubijali Srbe i Hrvate po Bosni. Ugljen, zvanicno drugi covek muslimanske obavestajne sluzbe je zvanicno bio i oficir za vezu izmedju tribunalova UN i bosanske vlade. Iranska obavestajna sluzba je Ugljena optuzivala da je prosle godine Amerikancima otkrio njihov centar za obuku terorista u Fojnici. I da je odao sklonista i jatake nekolicine mudzehadina koji su se, posle zahteva SAD za proterivanje iz Bosne, skrivali u Sarajevu i Zenici. Smatraljuci ga svojim obavestajcem koji je izdao islamski sveti rat zvanicni Teheran je naredio likvidaciju Nedzada Ugljena. Zadatak je poveren, kako danas javljaju svetske agencije, Mohamedu Pur-Salehu, visokom oficiru iranske tajne sluzbe, koji je 1996. nekoliko dana pre atentata na Ugljena vidjen u Sarajevu.

UBIJ BLIZNJEG SVOG II

Uvod
Svi nasi policajci
Svi Dolancevi ljudi
SDB spijunira Srbiju
Vitez Beogradskog asfalta
Ko je Jovica Stanisic
Spijuni sa dozvolom
Ambasadori tudi jih drzava
MI-6 razara Jugoslaviju
Centar u Kairu
Spisak spijuna
Stiven , Buzoku i Dzevdet
Veze u Austriji
Akcija "Bokser"
Dolazak u Nemacku
Sigurimi na Kosmetu
Vrbovanje Jugoslovena
Sigurimi u Beogradu
Suroi clan fasisticke organizacije
Izdaja Alija Buzakua
Sigurimi u Ljubljani
Invazija separatista na Makedoniju
Ko pali Srbiju
CIA na Balkanu
Kralj kao dzoker
Draganvicev spisak agenata
Crvena soba
Krah "rijeckog kvarteta"
Nemacka filijala agenata
Konvoji raketa i tenkova
Zimermanovi ljudi
Zadatak za Antu Markovica
Ko je bio Enver Hadri
Okupacija Bosne i Krajine
Obavestajac erdutski guverner
Srebrenicka podvala
Rusi svuda oko nas
Tajni agent Vidali
Enigma Krajacic

KGB i Hrvati
Bruno Busic - agent KGB
Slucaj Djurekovic
Briga za Tudjmana
Kidnapovanje pukovnika
BND i nacional komunisti
Afera Rulman
Draganoviceva lista
Svadja oko crvene frakcije
Tajni agent Boljkovac
Uloga Ernesta Bauera
Uspomene agenta "270"
Kako srpske krave daju mleko
Ko cinkari SRJ
Izmedju tri vatre
Ispovest Alijinog agenta
Svi Zgonjaninovi ljudi
Cetnici u Sarajevu
Smena nacelnika Munje
Svi nasi spijuni
Zagreb - centar islamske agenture
AID minira markale

PRIPOMENA:

**Priloženi su samo crvenom bojom označeni nazivi poglavlja.
(Druga mi poglavlja nisu bila dostupna)**

P.V.

UBIJ BLIZNJEG SVOG III

OSVAJANJE EVROPE

Jugoslovensko podzemlje se radjalo pedeset godina iz beogradske materice. Zitelji tog prizemnog i suvorog sveta bili su, uglavnom, mladici prepusteni sebi, koji su ponikli u Beogradu ili su kroz njega samo projurili. Zajednicko svima njima je bilo da zive na ivici ili ispod zakona, ne bi li opstajali na balkanskoj i evropskoj vetroemetini. U potrazi za avanturom, ali i za zivotom, gazili su putevima koji su ih vodili od kuće u beli svet, a potom vracali ovamo. Neki su Beograd napustali kao dobrovoljci, neki kao begunci, pojedini kao izgnanici, sa pravim ili laznim pasosima, najčešće i bez njih. Vecina njih uspela je da osvoji i zaprepasti uplasenu Evropu. Vracali su se ponekad kući kao junaci dana, kao zarobljenici medjunarodnih cuvara reda, ali i kao nasminkani lesevi.

Taj proces je imao svoju ne samo socijalnu već i politicku notu. Kao što je Zapad pruzao utociste jugoslovenskim politickim emigrantima, tako je primao i ove iz podzemlja. Njihovo prvo skloniste je bio Pariz, zatim Milano i Frankfurt, pa Belgrad, Amsterdam, Stockholm, a danas su to Moskva, Atina, Budimpesta, London. Sve do sredine osamdesetih, kada je Jugoslavija odigrala svoju poslednju ulogu Trojanskog konja u hladnoratovskom filmu, Evropa je trpela nase delinkvente. A onda, kada su na Starom kontinentu shvatili da se SFRJ raspada i da od nje vise nema vajde, preko noci je odlucila da ih vrati u otadžbinu. Tada je u Frankfurtu beogradski momak Goran Vučović, uz saglasnost nemacke policije, ubio Ljubu Magasa, legendarnog kuma svih jugoslovenskih kumova u Evropi.

Od tog trenutka istorija jugoslovenskog podzemlja se deli na vreme "pre i posle Ljube Zemunca". U prestoniku su pristigli profesionalni otimaci tujeg blaga, reketari, batinasi i revolverasi, dileri, pa i likvidatori, koji su se udomili kao velike patriote i novi narodni heroji kod svojih političkih patrona. Tako je povratkom familije tvrdih momaka i Beograd napokon dobio svoje podzemlje. Najsurovije na svetu, jer je njegov prepoznatljiv znak bila nenajavljeni smrt.

Zastrasivanje Pariza

Jugoslovensko podzemlje iz Drugog svetskog rata radjano je u krilu političke i ekonomске emigracije, koja je, bezeci od Tita, nasla utociste, prvo u Zapadnoj Evropi, a potom i u Americi. Tamo gde su politički begunci sebi nalazili jatake ubrzo su se nasli i odbegli jugoslovenski delinkventi, koji su izbegavajući

zakone, trazili sebi skroviste po zapadnim budzacima. Neki su jednostavno jos kao deca, tek zamomceni, sisli u taj jugoslovenski kal gde su kalili svoju mladost. Mile Ojdanic, zvani Crni bio je velegradski decak koji je skupo platio cenu slave svog oca, oficira JA. Stideci se vlastitog sina, jer je voleo fudbal, otac je Crnog pedesetih godina poslao prvo u KPD Krusevac, zatim na Goli otok i u beogradski Centralni zatvor. Tamo je upoznao Branka Stojanovica Banga, Mileteta Pavlovica Tarzana iz Arandjelovca, Slobu Kusovca, zvanog Biba. Za nedoraslog mladica to je bila prvoklasna skola kriminala, koju su prolazile generacije i generacije nestasnih i neustrasivih. Prolaz kroz popravne domove i zatvore bio je najbolja preporuka za ulazak u drustvo prvoklasnih beogradskih mangupa. Mile Ojadnic je imao srecu da u Beogradu upozna Stevicu, Rusa, Maleta, bracu Miljanic, Gulivera, cuvenog rvaca Citakovica, Batu Kamenog, bracu Cerovic, Slobu Boskovica. Crni o njima kaze:

- To su bili pravi mangupi, vaspitani, fini. Slusali su svoje roditelje, ali su na ulici bili zestoki. Tukli su se pesnicama, to je bilo njihovo glavno oruzje. Druzili su se, delili su i dobro i zlo. Mnogi od njih su kasnije i fakultete zavrsili i postali ozbiljni ljudi!

Beogradski "asfaltas" Dusko Dule Milanovic seca se da je jos pedesetih beogradska porodica besprizornih bila izdeljena na regionalne grupe:

- Tada se tacno znalo ko je najaci u gradu. Tukli smo se rukama i borbe su uvek bile fer. Glavni snagator je bio Citakovic, koji je i uveo te fer batine u praksu. Pored njega jaki su bili i Sloba Globus, Bojan, Buca Al Kapone, svi iz Sarajevske ulice. Od mlađih, na pesku oko Save, trenirali su boks Ljuba Zemunac, braca Soskic, Centa i Masa iz Zemuna.

Dusan Knezevic iz Sarajevske ulice je visio na Mostaru oko bioskopa "Zelengora". Prodavao je mleko i svercovao se u salu da gleda filmove o Al Kaponeu. Zato je brzo i dobio nadimak Buca Al Kapone. Jedan od takvih mladica bio je i Petar Grujicic, sin policajca i kasnije ratnog zlocinca Radana Grujicica. Kada je prebegao u Ameriku, inspektor Radan Grujicic je dobio svu policijsku arhivu i sve sto je i sam znao i video ustupio CIA. Zauzvrat je dobio lazni identitet na ime Marko Jankovic i obecanje da nece biti izrucen Jugoslaviji i komunistima koje je isledjivao. Njegov sin Petar je jos u Beogradu upoznao ulicne vodje Milosa Milosevica, Stevicu Markovica, Miletetu Kopanliju, Bikicu Prokica, Baticu Cakica, koji ce slavu podzemlja doziveti tek u Parizu. Svi su oni francusku karijeru zapoceli kao ulicni fotografi, ali je samo Petar Grujicic postao profesionalac sa kamerom. Ispred Ajfelove kule, Trijumfalne kapije, na Jelisejskim poljima, ispred crkve Notr Dam, ovi zaludni Beogradjani su slikali američke turiste, obecavali da ce im slike sigurno poslati u SAD za dolare koje su dali. A bili su, zapravo, majstori da pociste pariske luksuzne stanove od suvisne raskosi.

Prijatelji Alena Delona

Sve je pocelo u Beogradu kada se glumac Alen Delon, posle dolaska iz vojske iz Indokine, 1958. godine, nasao sa ovim mladicima u Beogradu na snimanju filma "Marko Polo" i potom "Mihajlo Stogov". Oni su bili statisti, vec dokazani tvrdi momci u ulicnim tucama i spektakularnim skokovima sa Savskog mosta. Milosevic je bio afirmisani kaskader i glumac pocetnik. Pricalo se kako Milos Milosevic, Alen Delon i Perica Slovenski imaju previse simpatija medjusobno kao muskarci. Oni su za njega bili nesto sasvim drugo: mladi, lepi i marginalci. Stevan Markovic je, na primer, bio rodjen 10. maja 1937. godine u Beogradu. A Alen Delon je imao dvadeset dve godine, bio je zgodan, ali pomalo feminiziran muskarac. Poticao je iz siromasne porodice, radio je po Parizu kao raznosac peciva, opranog rublja i paketa. U tom sedamnaestogodisnjaku istoricar i muski plejboj Filip Erlanze je video karakternog glumca i uveo ga u svet filma, ali i pariskih orgija. Iz Beograda glumac Alen Delon za sobom dovodi prvo svog hrabrog dublera Milosa Milosevica. Dao mu je posao telohranitelja. Ljubomoran zbog Milosevicevog uspeha, Stevan Markovic, njegov prijatelj kreće 16. oktobra 1958. ilegalno za njim u Pariz kod Alena Delona. Da bi dobio francuske papire, zatrazio je politicki azil, ocrnio vlastitu otadzbinu i vec 1. novembra 1958. postao francuski drzavljanin. Kod Delona novi momak Stevica Markovic dobio je posao potrcka.

Naseljavali su se kod Delona u Parizu, jedan po jedan, kao pravi muski prijatelji. Ludovali su po barovima "Terazije", "Mazcestik" i "Ruski car". Pesnicili se, prebijali i ubijali boga u svakoga ko se muvao oko Alena Delona. Bezbroj puta su hapseni i zatvarani zbog tuca, kradja, varanju na kocki i neurednih isprava. Misko Milosevic je bio zadovoljan sto je lepo ziveo od toga kad bi isprebijao svakoga ko bi ruzno pogledao Natali Delon, Alena Delona ili njega licno. Voleo je da pravi skandale, a najsrecniji je bio, kako tvrdi Milomir Maric, dobar poznavalac srpskih svetskih muvara, "kad bi prdnuo i usmrdeo kakav blazirani krem parti."

Tada su obojica otkrili cari mlade Francuskinje rođene u Maroku, koja je svoje pravo ime Francis Kanovas promenila u Natali Delon. Pre toga je bila Miloseviceva i Markoviceva ljubavnica, pa su se obojica nasli suvisnim u kući Alena Delona.

Kobna sudbina Milosa Milosevica, prvog Delonovog jugogorile, stici ce u Holivudu, jer je tamo nasao groznu smrt u jednom od kupatila vile Mikija Runija. Umro je zakljucan u kupatilu, izbatinan, ostavljen sam i nemocan. Bilo je to na Beverli Hilsu 1966. godine. Milos Milosevic je dovezen u Beograd americkim avionom PAN AM kao paket sa drobom. Prevoz njegovih posmrtnih ostataka platio je Alen Delon. Ista "firma" je uskoro dopremila na Surcin i drugi

limeni sanduk, u kome se nalazio izvesni Kirce Popceski, Milosevicev intimus i poverenik, koji je, navodno, stradao od udara struje.

Upraznjeno mesto u Delonovoj blizini zauzima tada najslavniji od svih gorila Stevan Markovic, koji ce, mrtav, postati okosnica "afere stoleca", koja je uzdrmala temelje Pete republike. Markovic je usmrcen batinama, nadjen na djubristu Elankura, spakovan u veliku najlonsku kesu, u kakvima se prodaju jogi-duseci. Izmrcvareno telo je 1. oktobra 1968. godine nasao klosar Zan Aro. Obdukcija je pokazala da se u Markovicevoj glavi nalazio metak, malog kalibra, kakav koriste francuski policajci. Istraga o ubistvu Stevana Markovica, tada vec poznatog i kao prijatelja porodice Klad i Zorza Pompidua, koji je 1968. bio prvi covek Francuske, trajala je deset godina, kako u Parizu, tako i u Beogradu. Slucaj je zatvoren kao "neresen".

Neposredni osumnjiceni za ubistvo Stevana Markovica, stanara poznate adrese ulice Mesin broj 8, prijatelja porodica Pompidu i Delon, bio je izvesni Fransoa Markantoni, korzikanski gangster, kum Alena Delona. On je oslobođen posle laznog svedocenja Borivoja Ackova, koji je do 2. maja 1992. ziveo u Jugoslaviji, potpuno se odrekavši nekadasnjeg nacina zivota. Popularni Bob je krunki svedok nevinosti porodica Pompidu i Delon, i oruzje u rukama osoba od najveceg francuskog drzavnickog poverenja. Umro je u cetrdeset devetoj godini zivota na Kopaoniku, kada je potegao pistolj na sebe, koji je, posle gusenja sa Aleksandrom Vujisicem, nehotice opalio. Knjigu svojih memoara nije stigao da objavi.

Kad pas ujede gospodara

Poslednji je život izgubio Uros Milicevic, koga su ubice tesko ranile, a potom ostavile bez ventilacije u sobi bez prozora. Zlocin se dogodio u Briselu, u ulici Staljingrad.

Srbe, beogradske momke, posvadjale su njihove zajednicke zene Romi Snajder i Natali Delon. Stevica Markovic je ubijen. Nadjen je sa sopstvenim penisom u ustima na pariskom djubristu Elankur. Bila je to osveta zbog seksualnih orgija sa Klad Pompidu, zenom francuskog predsednika Zorza Pompidua. Jedan drugi ucesnik zbivanja, Uros Milicevic, dete iz beogradske bolje kuce, tvrdio je kako poseduje dokumente kojima se dokazuje da je Markovic likvidiran kao vlasnik albuma fotografija "ruzicastog baleta", ili srpskog grupnjaka, ciji je ucesnik bila i supruga Zorza Pompidua, tada predsednika francuske vlade. Ovu optuzbu nikada nisu prihvatali zvanicni organi istrage, uprkos svedocenju Aleksandra Markovica, brata ubijenog Stevana, da je u stanu Alena Delona bio na veceri sa Pompiduovima i - gangsterom Markantonijem. Ipak, general De Gol je "diskretno" smenio Pompidua. A Uros Milicevic je zato ubijen 1972. godine u Briselu, kao navodna zrtva obracuna u cetnickom emigrantskom podzemlju, no

na nacin cija "suptilnost" upucuje na drugu stranu: izubijan i upucan, ali jos ziv, Uros je po najstrasnijoj letnjoj zezi ostavljen zakljucan u stanu bez prozora i iskljucene ventilacije. On je bio od najranijih dana histericna, labilna osoba, patoloski mitoman. Pored pomenutog Ackova, preziveli iz "afere stoleca", opet je jedan Milos Milosevic, zvani Misa Slovenac.

Beogradski momci su skupo platili zabludu da su veci mangupi od Alena Delona. Posle serije misterioznih ubistava njegovih beogradskih prijatelja, toboznih telohranitelja, Alen Delon je cinicno rekao:

- Sta tamo, na Balkanu, rade sa psom kad ujede gospodara?

Francuska policija je mesecima tragala za izvesnim legionarom iz Jugoslavije, poznatim po imenom Voja Zivac, koji se na Stevinom grobu zakleo da ce ga osvetiti i ubiti Delona. To se nikada nije dogodilo.

Sin Radana Grujicica, fotograf Petar Grujicic, preziveo je jugoslovensku cistku u Parizu zato sto je pristao da bude nesto drugo, umetnik. On se, doduse, u Sen Tropeu cesto svadja sa Brizit Bardo, ali zbog toga nije izgubio glavu.

Avanturu sa glumcem Alenom Delonom nisu preziveli cetvorica njegovih "gorila": Milos Milosevic i Stevica Markovic, Kirce Popcevski i Uros Milicevic. Sabrija Zulfikarpasic se smirio i preuzeo unosne poslove strica Adila. Nenad Matijasevic je postao milijarder, trgujuci naftom, dok je Misa Slovenac postao ugledni njujorski biznismen. Kosta Konj se ozenio naslednicom svih francuskih dizalica madam Potem. Zorz Jablan je lanac svojih kockarnica prosirio cak do Floride i Kinsase. Bikica Prokic jos pomalo slika. Bata Cakic je umro bogat. Steva Japanac, sin snajdera iz Beograda, zivotario je u Parizu sve dok na Jelisejskim poljima nije upoznao jednu japansku turistkinju. Ispostavilo se da je to naslednica, cerka vlasnika cuvene imperije "Cucumi", vredne trideset pet milijardi dolara. Steva je odmah uspeo da pokvari skromnu Japanku. Vodio ju je po kockarnicama i kod nje podsticao razmazenost. A kada joj je bilo dosta izivljavanja, ostavila je Stevi ime - Japanac i nekoliko stanova u Parizu. Ali, nas Steva je vrlo brzo postao ono sto je i bio - zapusteni pariski klosar kome bukvalno niko nije verovao da je na kocki zaista spiskao basnoslovan miraz.

Dule Milanovic, koji je u Francusku dosao preko Italije, bavio se dzeparenjem i otimanjem tudjeg blaga, ali je prestao kada je shvatio da je druzenje sa beogradskim "gorilama" opasno po zivot. U Parizu se ozenio Francuskinjom i dugo radio kao krojac. Danas je opet u Beogradu i kao veteran beogradsko-pariskog podzemlja zivi od francuske penzije.

I posle svega sto se dogodilo Delonovi nisu mogli bez Jugoslovena. Alenov sin Antoni je godinama drugovao sa izvesnim Markom Milovim, koji mu je bio

novi "gorila". U jednoj raciji pariska policija je kod njega nasla pistolj kakav su u svojim pljackama koristila dvojica najvecih kriminalaca Stiv i Sulak.

Stiv i Sulak

Radisa Jovanovic Stiv je bio momak iz Leskovca. On je dete provincije, rodjeno u nekom selu kraj Leskovca ili kakvog slicnog grada. Zabuna oko njegovog pravog imena, kada je u njemu, tada Radisi Jovanovicu (i mrtvom), jedan povratnik iz inostranstva prepoznao svog sina Novicu Zivkovica, samo je pravi odraz velike smutnje i haosa, koji su zahvatili mnoge sezdesetih i sedamdesetih godina. Rodjen kao Novica u braku pred raspadom, Stiv je postao Radisa kroz razne interporodicne transakcije, gde su mu ujaci igrali ocuha, ili obratno, ko ce ga znati. Sulak je takvom mladicu otkrio "svet", izvevsi ga iz mraka na svetlost Francuske.

Stivovo decastvo nije bilo ni bolje ni gore nego mnoge dece jugoslovenskih radnika u Francuskoj. San mu je bio da postane glumac. Kada je cuveni francuski reziser trilera Lotner snimao film "Profesionalac", sa Zan-Pol Belmondom u glavnoj ulozi, Stiv je igrao jednu od zapazenijih epizodnih uloga: bio je u tom filmu policijski inspektor! Pomocu fotografija iz tog filma policija je uspela da ga identificuje. U svim poternicama je registrovan kao "Radisa Jovanovic alias Novica Zivkovic, zvani Stiv".

Sa prijateljom Brunom Sulakom, zvanim Legionar, pljackao je najbolje obezbedjene banke. U tim poduhvatima, prica Grujicic, primenjivao je cuda tehnike, ukljuccjuci radio-stanice, radare i specijalne naprave za neutralisanje alarmnih uredjaja. I dok ga je jurila citava Francuska, Stiv je u filmu spokojno, kao dzentlmen-provalnik, glumio policajca koji hapsi prestupnika Zan-Pol Belmonda. A onda je sa Sulakom krenuo u svoju poslednju avanturu. Iz prodavnice Kartijea, na kanskoj Kroazeti, odneli su neopazeno nakit vredan sedam miliona dolara. Otisli su u Buenos Ajres, ali su se tamo kratko zadrzali, jer im se nije svidela klima. Krenuli su kuci, ali je Sulak uhapsen u Bujonu, na spansko-francuskoj granici, u ukradenom BMV-u i s laznim jugoslovenskim pasosem u dzepu. Stiv i njegovi pajtasi Pjetro i Valter su ga oteli iz voza, stavljajući ceti policajaca koji su ga sprovodili u zatvor.

Kada je Sulak, kao "francuski neprijatelj broj jedan" ponovo uhapsen, Stiv je iznajmio helikopter da ga izbavi. U svom poslednjem pokusu da "gazdu" izvuce iz zatvora, prelazi preko svih Sulakovih upozorenja. Ne samo sto se laca problematicnog plana sa upadom u zatvor helikopterom, koga su drugari pokupili iz nekih novina i drzali u rezervi, nego, sasvim amaterski, letelicu iznajmljuje na aerodromu Bordo-Merinjak, u neposrednoj blizini zatvora u Gradinjanu. Policija nije mogla ostati slepa na ovaj izazov, i 11. marta 1984.

godine Stiv gine u zasedi. Cuvsi za Jugoslovenovu smrt, Sulak je, navodno, plakao kao malo dete, izjavivsi da je i on takodje umro na aerodromu Merinjak:

"Vasa je pravda ruke uprljala krvlju, dok su njegove i moje ruke, jednako kao i nasa savest, potpuno ciste."

Ostavsi bez potpore Stiva Jovanovica, Bruno Sulak uspeva da zavrbuje dvojicu visokih zatvorskih službenika. Njegov dobro smisljeni poduhvat bekstva zavrsava tragicno 25. marta 1985. godine, kada, otkriven "na putu kući", Sulak dozivljava smrtni pad sa visine od sedam metara. Nadjen je sa prakticno izlomljenim svim kostima - sto upucuje na sumnju da je zapravo ubijen. "Pari mac" ga je ispratio clankom "Zbogom, prijatelju!"

Bruno Sulak nije bio Jugosloven. Rodjen je Sidi Bel-Abesu, u Alziru, 1955. godine. Njegova majka Marsela je Francuskinja, a otac Stanislav Poljak i nosilac Ordena Legije casti. Bruno je imao trinaest godina kada se doselio u Marsej. Nesto pre mature prijavio se u vojsku, u mornaricku pesadiju. Posle vojske pomaze ocu, koji radi u bifeu na zeleznickoj stanici. O tome i pise u svom dnevniku: "...Stanislav je bio vec star, a i stare rane su ga sve vise bolele (kao legionar izgubio je ruku u Indokini). Ja sam mu pomagao, ali sam vec tada znao da necu kao budala dugo raditi za male pare. Napravicu mnogo novca, na gomile..." I napravio je: slika Van Goga - 28 miliona franaka, prodavnice "Kartije" u Parizu - 14 miliona franaka, "Montenj" - 27 miliona maraka, "Bresi" - 21 milion, "Feret grej" - 18 miliona i, najzad, Kan - 45 miliona franaka.

Sa bratom Denisom je bio u Legiji stranaca, gde Bruno postaje strucnjak za radio-veze i najbolji padobranac u takozvanoj "tehnici slobodnog pada". O tome je pisao: "Oborio sam svetski rekord! Zeno, shvatas li - svetski rekord!" Bruno je dezertirao iz Legije, mada to porice u svojim pismima, navodeci: "...Zakasnio sam samo pet minuta, a za to vreme moja jedinica je prebacena u Zair..."

Lopov - dzentlmen

Bruno Sulak je bio lopov dzentlmen: naime, nikada nikog nije povredio u svojim pljackama, iako je uz sebe uvek nosio "magnum 357". Mnogo je putovao i mnogo citao, a iz zatvora je pisao za vise francuskih listova.

Sulak je, naime, demantovao da je Poljak ili Jugosloven. Bio je Francuz u Alziru. Porodica je zivela u Marseju kada se Bruno pridruzio mornarickoj pesadiji i, zbog nekog bezazlenog incidenta, prvi put dospeo u zatvor. Otkriven je slučajno. Kada je uhapsen zbog dezterterstva, policija u prtljazniku njegovog automobila otkriva oruzje i novac za koji se lako ispostavlja da potice iz pljacke jedne velike samousluge. Biva osudjen na visegodisnju robiju, ali u zatvoru provodi samo sest meseci, pobegavši odatle na najklasicniji moguci nacin,

prestrugavsi resetke na prozoru celije i prebacivsi se preko tamnickog zida uzetom nacinjenim od krevetskih carsava. Sledeci period koji provodi na "slobodi" jeste po svemu najznacajniji u njegovom zivotu. Usavrsava svoj "stil" rada u pljackanju, koji bi se mogao sazeti u definiciju "maksimum galame - minimum nasilja", stvara sopstveni mit kriminalca-dzentlmena, "novog Arsena Lupena", pocinje da pise, opisujuci uglavnom neljudske uslove zivota u francuskim zatvorima, zblizava se sa manekenkom Talijom, sa kojom ce dobiti i dete, i - mota se oko filmskih krugova, sa zeljom da jednog dana postane asistent rezije.

Veruje se, naime, kako je ovaj gangster samo jednom u zivotu upotrebio oruzje (1961), pucajuci na - De Gola:

"Nisam ga mogao promasiti da sam ga hteo ubiti. Ali sam pucao samo radi zadovoljstva."

Begunac od kuce, padobranac u Indokini, oasovac u Alziru, zatvorenik na ostrvu Re, Spaljeri je "u istoriju" definitivno usao 19. novembra 1976. godine, pomenutom pljackom u Nici, o kojoj je Hoze Djovani snimio film "Kanali raja", a Melvil je parafrazirao u uvodu svog remek-dela "Zaca" (gde je - gle cuda! - anticipirana i "metoda" napada na voz, kojom su se kasnije posluzili Sulak i Stiv), filma cijeg glavnog junaka tumaci - Alen Delon.

Sa nepunih dvadeset godina, ne znajuci jedan za drugoga, Sulak i Stiv cesto gostuju po francuskim zatvorima izdrzavajuci manje vremenske kazne. Dok Stiv simulira ludaka i izigrava zatvorskog "kaida", Sulak, ne veliko zaprescenje svoje porodice, odlucuje da se prijavi u Legiju stranaca! Sa Drugim padobranskim korpusom odlazi u Kalfbi. Posle nekoliko meseci dobija prvo odsustvo koje provodi sa roditeljima u okolini Bordoa, a poslednji dan i noc u Parizu, gde se u jednom kafeu ispod Monmartra upoznaje sa Stivom, tada jos sitnim kriminalcem kakvih je Pariz prepun. Posle burno provedne noci Sulak se sutradan ne budi na vreme, tako da sa svojim pukom nije mogao da otpuće u Kolvezi. Od toga dana Bruno Sulak se ne odvaja se od svog novostecenog prijatelja Novice Zivkovica Stiva.

Upoznao ga je prilikom snimanja filma "Profesionalac" u kojem je Novica igrao sa Alenom Delonom. Od tada su postali nerazdvojni prijatelji i mozda je to jedan od razloga sto je francuska stampa - od komunistickog "Imanitea", do desnicarskog "Figara" - proglašila Bruna Sulaka Jugoslovenom, a njegovu grupu "opasnim jugoslovenskim gangom". Cak i kad je poslednji put uhapsen, Bruno je imao kod sebe pasos na ime Radise Savica. Pojavljuju se, zajedno i neocekivano, u mnogim gradovima Francuske. Za njima su ostajale opljackane zlatarske radnje, velika preduzeca, supermarketi: "Nikada nista nismo uzimali

od sirotinje. Nikada za nama nisu ostajali ranjeni i lesevi. I nece ih nikada ni biti!"

Slava ovog tandem-a pocinje u maju 1982. godine, kada je Stiv, oslobođio Sulaka iz voza Monpelje-Lion, kojim je ovaj sprovoden na jedno u nizu sudjenja, upriličenih kao nacionalni masmedijski spektakl nakon još jednog, "konacnog" hvatanja "drzavnog neprijatelja". Tada su od policijskih pratileaca zaplenili "kolekciju" oruzja, između ostalog i revolver koji će kasnije biti nadjen kod sesnaestogodisnjeg Antoni Delona, kao "prirodni" produžetak fatalne veze ove francuske glumacke porodice sa "gangom Jugosa".

Sledi cuvena serija pljacki draguljarnica diljem Francuske, sa "epicentrom" u Kanu, odakle iz "Kartijeve" prodavnice na Kroazeti odnose, usred bela dana, kamenja za 45 miliona franaka. U radnju su usli elegantno odeveni, sa teniskim reketima pod miskom i prvo dugo razgledali "robu", kako i prilici ozbiljnim kupcima. Tokom citave operacije roletne su bile podignute. Iz reke ljudi koji se muvaju Kroazetom mnogi su zastajali pred izlogom. Sa torbom punom nakita Stiv i Bruno su mirno odsetali jednom od poprečnih ulica između Kroazete i Ulice Antib.

Mnoge pljake su napocinili naoruzani do zuba, ali bez municije. Katkad dolazi do grotesknih situacija, koje samo pospesuju mit sto se oko njih plete. Prilikom jednog "posla" u Parizu primetio ih je dokoni prodavac iz susedne radnje, "dzentlmeni" intervenisu tako sto Stiv, sa praznim pistoljem u rukama, juri nesrećnog piljara po ulici i, sustigavši ga, stisava njegovu "gradjansku hrabrost" sa nekoliko samara. Jednom ih iznenadjuje policija "na delu", no i tada iskazuju nevidjenu hladnokrvnost i, uzimajući zandare za taoce, bez ispaljenog metka, napustaju mirno popriste zlocina. Da malo "olade" i putuju po svetu. Samo dva sata posle pljake "Kartjea" u Kanu, u jednom luksuznom restoranu između La Mueta i Bulonjske sume u Parizu, zazvonio je telefon. Glas sa druge strane zice trazio je jednog od gostiju, Jugoslovena "Didija". Kada je ovaj prineo slusalicu, zacula se poruka:

- Lov je uspeo. Donosimo skoljke. Pripremite vatru.

Kada bi dolazili u Pariz, Stiv i Sulak bi vreme provodili kod ljubavnica. Veci deo opljacksonog novca delili su poznanicima i prijateljima u zamenu za njihovo cutanje. Policija, tako posle velike pljake u Kanu, nailazi u podzemlju pred zid cutanja koji je "jugoslovenski klan" ispoljio. Odavno su Francuzi postavljali isto pitanje: "Zasto Sulak i Stiv nastavljuju sa pljakkama kada su vec odavno stekli veliko bogatstvo?" Oni su, u svojoj narcisoidnosti, zeleli da zakorace velikim koracima u svet evropskog podzemlja. I uspeli su, posle Markovicevog slučaja, nikada se o Jugoslovenima iz podzemlja nije u Francuskoj govorilo kao tada.

ITALIJANSKA DINASTIJA MAFIJA

Jos pri kraju rata Italija je bila utociste jugoslovenskih politickih begunaca. Kao zona interesa SAD i Velike Britanije iza rata, pristala je da bude domacin i odbeglim jugoslovenskim delinkventima, koji su gotovo masovno pedesetih i sezdesetih godina nadirali preko jugoslovenske drzavne medje. Ko god je u Jugoslaviji ukrao kokosku i bio za to proganjene, nalazio je nacina da prebegne u Italiju. U toj zemlji mafije mladi jugoslovenski prestupnici su, prinudjeni da se snalaze, vrlo brzo zavrsavali ulicne skole dzeperature, ali i zatvorske kurseve razbojnista. Neki su stigli cak i do "Koza nostre", jer su pod njenim okriljem pljackali Italiju.

Put Dragana Malesevica u svet preko Italije je bio sladak i kratak. Rodjen je 1949. pored Radio Beograda u Hilandarskoj. Crtao je po haustorima i skitao. Sezdesetih Dragan Malesevic je bio u grupi mladica kod poznatog rvaca Citakovica, zvanog Cita. On ih je ucio borilackim vestinama, pa je tako Tapi trenirao karate, rvanje i dzudo.

- Jaci momci su tada mogli veoma ugodno da zive od svojih pesnica, a da pri tom ne prekrse zakon. U Beogradu je svaki kvart imao svoj orkestar. Mi smo na igrankama odrzavali red, prodavali i cepali karte na ulazu. Tada se nisu placali nikakvi porezi i odlicno se zaradjivalo. Najbolje su prolazili oni koji su radili u Domu omladine i to se smatralo vrhuncem "napredovanja u poslu". A na tim igrankama su se sretali "kraljevi" raznih krajeva Beograda, i igranka se nije mogla zavrsiti bez tuce. Gotovo svi iz sale su prelazili u dvoriste skole, navijalo se, padale opklade, a vrhovni sudija bio je Cita. On je, na izvestan nacin, upravljao nasim zivotima i najcesce bio iniciator tih okrsaja, a potom se trudio da sve ostane u granicama fer-pleja - pricao je novinarima slikar Dragan Malesevic.

Tapi je usao u istoriju nase kriminalistike jer je sedam godina protiv njega vodjena istraga. Drzava je odustala od gonjenja, zato sto je shvatila da Tapi i drugi nisu ostetili drzavu, niti njene podanike, vec Evropu.

- Bio sam izbacen iz sedam gimnazija. Bio sam nestasan, ali sam izbacivan zbog izostanaka, zbog putovanja. Ta epizoda mog zivota pocela je ovako. Imao sam drugara, zvao se Dragan Zivic. Njegov otac je bio mesar. On je mazn'o neke pare, pa je zbrisao u Italiju. Taj njegov sin Dragan isao je kod njega u posetu, pa kad se vratio, pokazivao mi je vozne karte do Trsta. Uzmem od njega tu kartu, potopim je u alkohol i digne se sve ono sto je pisano preko indiga. Posle toga moj drug Jova i ja kupimo najjeftiniju kartu Trst - Sezana i nazad, potopimo je u alkohol, tekst nestane a pecati ostanu. Sad smo mi ispisali original kartu za Rim da vidimo kako to izgleda. Bio sam maloletan i imao sam pasos na pasosu moje majke. Odemo mi u Rim. Putovalo se dvadeset i cetiri sata. Krenemo ujutro,

gluvarimo u Rimu ceo dan i uvece sednemo u voz i vratimo se nazad bez problema. Sledece nedelje smo isli prvim razredom. Trece putovanje je bilo za Bec, ali smo morali da imamo povratne karte, to je bila kao neka garancija. Medjutim, mi u Bec ponesemo po trideset komada povratnih karata da ih prodamo. Prodavali smo prvi razred po ceni drugog razreda. Sve smo prodali.

U Becu na zeleznickoj stanici posmatrao sam zeleznicku kartu Evrope i shvatio da je najunosnija relacija za nas posao Pariz. U Parizu smo vrlo brzo stekli svoju klijentelu. Mi zakupimo jedan mali pasaz na Gar d' Lion, nadjemo jednog popa koji je imao boravak u Parizu, registrujemo to na njegovo ime, i istaknemo natpis: "Turisticka agencija za prodaju karata za Jugoslaviju". Nikom se nista ne dogodi. Tako smo 1969. godine, za Novu godinu, morali da radimo u tri smene. Zaposlili smo nase ljude koji zive tamo i oni su radili za nas. Sve je to islo preko mene. Posle smo razvili posao i u Cirihu, i Minhenu, a ja sam ostao u Parizu.

Vikend u Milanu

Posao je isao fantastично - kaze Tapi. - Niko u Jugoslaviji nije bio ostecen. Mi smo prakticno, potkradali zeleznice najbogatijih zemalja Evrope. Zaradjivali smo i mi i putnici. Imao sam tada beli "kadilak". Provaljeni smo posle nekoliko godina "uspesnog rada", tako sto je jedan covek vratio kartu, a ljudi iz zeleznice nisu uspeli da nadju njen original, jer je bila falsifikovana. Te 1969. neki Siptar kupi cetiri karte, i pokusao kasnije da ih vrati u Zagrebu. Tada je uprava za zeleznicki saobracaj bila u Zagrebu, tu se preko matrica sravnjivalo sta je prodato, i oni ustanove da su te karte prodate samo za granicni prelaz. A bas tada samo razvili posao u Jugoslaviji - imali smo mrezu u Rijeci, Splitu i Zagrebu. Ja, medjutim, tada iz neobjasnivih razloga u KSR u Beogradu, kupim sedamnaest pravih karata za Pariz. Policija se ukrca u taj voz, i u tom vozu pronadju 36 falsifikovanih karata. Policija je, znaci, kad sam kupio pravu kartu, dezurala u KSR i sva sreca da sam kupio prave karte. Medjutim, oni su me tada uhapsili, ali nisu imali nikakvih dokaza. Sto ce ti tolike karte? Ja im kazem da sam kupio za Cigane koji imaju malu decu.

Meni, prakticno, nista nisu mogli. Ja se nigde nisam pojavljivao, drugi su radili posao. Bio sam samo mozak ekipe. Ali, na sudjenju se dogodilo nesto neocekivano. Poredjali su nas, kako se to radi u policiji, a jedna baba je trebalo da identificuje momka koji joj je prodao kartu. Posto nisam radio taj posao, bio sam miran i nasmejan. Kad me je ugledala, baba je skocila, pocela da me udara kisobranom i vice: "To je taj zlikovac!" Posle dva meseca, baba je umrla, pa je tako nestao jedini svedok koji je mene teretio. Posto nas Interpol nije trazio, nasi su shvatili da je besmisleno da nas progone. To je bilo 28. marta 1970. godine. Verujem da su znali o cemu se radi, ali nisu imali dokaze. Tada sam prestao to da radim, i posle toga otputovao sam za Englesku. Tako sam poceo da skitam po svetu, a u Beogradu sam upisao spoljnu trgovinu.

Da ta italijanska skola kriminala nije bila laka, govore i cinjenice da je, na primer, Rade Caldovic na pocetku svoje internacionalne karijere 1972. godine u Veroni dobio metak u stomak. U Rimu je zaglavio u zatvor. Bata Glavac je dobio dva metka u telo. Kroz Italiju su na svom putu ka Evropi protrcali kao pocetnici u podzemlju Ljubomir Magas, Rade Caldovic, Veljko Krivokapic, Slobodan Grbovic, Milan Civija, Dule Milanovic, Dragan Malesevic, Mile Ojdanic, Sava Somborac, Pera Oziljak, Marinko Magda, Zeljko Raznatovic, Djordje Bozovic. Prva stanica na tom trnovitom putu bio je Trst, zatim Rim, dok je Milano i danas omiljeno steciste jugoslovenskih avanturista.

Jedan od njih, Nikola Tripcev iz Novog Sada, jos kao dete nepoznatih roditelja, u trinaestoj godini, kada je otkrio da je usvojenik, krenuo je stranputicom. Sa jedanaest godina je pobegao od kuce. Bilo je to 1966. U dvanaestoj je bio "petlic" u bokserskom klubu "Vojvodina". Kada je naucio da udara, odvazio se da u cetrnaestoj krade automobile. Bio je omladinski prvak Vojvodine u boksu, ali i sticenih popravnih domova u Krusevcu, Novom Sadu i Beogradu. U Krusevcu je boksovao za "14. oktobar", ali ga to nije popravilo:

- Taj dom je od mene napravio kriminalca, jer je on bio srednja skola kriminala. Zavrsio sam i neki zanat, ne zato sto sam hteo vec stoga sto sam bio poznat kao bokser. Posle Krusevca bio sam reprezentativac, zamena za cuvenog Mate Parlova. Ali sve se to meni nije svidjalo. Zeleo sam da budem nezavistan i 1972. sam krenuo u Italiju. Italija je tada za mene bila "Amerika". Jedna grupa Novosadjana je otisla nesto pre mene - Ivan Lukic, Dobrimir Ilichevski Dobre, Milan Krstacevic Budavi. Krenuo sam sa jednim malim kofercetom, uvezanim u kanap. Imao sam falsifikovan pasos, pasos drugog coveka ali sa mojom slikom. Presao sam granicu i nasao se u Italiji. Nisam znao nijednu rec italijanski. Samo sam u dzepu imao adresu "Via Vitruvio", nekog trga u Milanu. Krenuo sam tamo. Sticajem okolnosti naisao sam na mesto gde se okupljaju Jugosloveni. Jedan od njih se predstavio kao Daca iz Beograda. To je bio veliki prijatelj Juse Bulica, Ljube Zemunca i Arkana. Bio je dzeparos i dobro je poznavao Milano. Upoznao sam Dragomira Petrovica Drneta, pa Borislava Vuletica, bili su mi prijatelji. U Milanu me mnogo puta spasao Stevan Kosa Pista, koga sam znao jos iz Krusevca, moj veliki prijatelj. Dobio je veliku robiju jer su mu dokazane tri pljacke banaka. Sreo sam i Dobreta. Tu me je prihvatio Ljuba Zemunac, on je bio kralj u Milanu. Znao me je iz boksa. Ja sam za njega bio dete, jer je Ljuba bio stariji od mene sest godina.

Ljubomir Magas je otisao u Italiju 1971. godine sa svojim prijateljom Dacom. Krenuli su da nabave dobru garderobu, jer su, kako rece jednom Daca, Beogradjani uvek voleli da budu lepo obuceni. Stanovali su zajedno u Milanu, ali su izlazili odvojeno u nocni zivot. Ljuba je izlazio samo sa Jugoslovenkama,

a Daca i sa Italijankama. Pre njih u Milanu je bio glavni Dado Cerovic, sve dok nije presao u Djenovu. Iza njega su ostali Bole Grcic, Misa Begonja, zatim oni koje su Jugosloveni znali samo po nadimcima: Metko, Bembe i Glava Ciganin.

U to vreme, pocetkom sedamdesetih, u Milanu je bio i Bosko Vucicevic, zvani Coro ili Koko, momak sa padina Zvezdare, koji je karabinjerima zadavao velike glavobolje. I on je kao Tripcev bio dete rastavljenih roditelja, odrastao je pored macehe, jer ga je majka napustila kada je imao samo osamnaest meseci. Ta slika napostenog deteta, nikada odraslog, pratila je mnoge Jugoslove iz podzemlja, koji su na stranputici zivota trazili svoj autoritet. Vecinu njih podizala je ulica ili posesivne majke bez muske glave u kuci. Bosko Vucicevic je skolu kriminala zavrsio u popravnom domu Knjazevac, jer je i njegova maceha mislila da je to ustanova za popravak dece. Nije ni slutila da u takvim zatvorima decaci postaju nekontrolisani muskarci.

- Bosko je u domu zavrsio osnovnu skolu, zatim bravarski zanat, nikada se kao covek nije popravio, jer je posle Knjazevca bio u Negotinu i Nisu. Iz domova se vratio kao kriminalac, jer je u njima naucio sve sto ne valja. Krenuo je nizbrdo i bilo je kasno da ga zaustavimo. Dzepario je, krao automobile, govoreci: "Tata, ja uzimam od bogatih, siromahe ne diram!" Vremenom je postao majstor za prerusavanje i bezanje iz domova i zatvora. Istrgao se jednom miliciji u Zagrebu i preko Kopra pobegao u Italiju - seca se njegov otac Milen Vucicevic.

Coro je bio isuvise nervozan momak. Zeljan brzog uspeha na milanskom asfaltu, krajem 1973. godine je sa Aleksandrom Milicem pokusao da ukrade dnevni pazar i da opljacka goste restorana "Kika". Vlasnik Paolo Tondjordjo im se zestoko suprotstavio, pa su ga ova dvojica Beogradjana jednostavno isekla rafalom. Ispaljeni pucnji su bili poziv za mobilnu policiju, koja je brzo zatvorila krug oko Vucicevica i Milica i uhapsila ih. Njihove fotografije, objavljene u dnevnim novinama, obiske su brzo Italiju, Jugoslaviju, ali i celu Evropu. Napisи iznad tekstova o ovoj neuspeloj pljacki, najcesce su glasili "Jugosloveni teroristi Milano!"

Lazni Ivan Krsikapa

Klan Ljube Magasa u Milanu je imao tada desetak clanova. I bio je smetnja ostarelim jugoslovenskim kriminalcima, koji nisu mogli da trpe drske mlade Beogradjane i Zemunce. Zato je doslo do sukoba. Ta afera uzbudjivala je policijske i novinarske krugove Italije i Evrope. Oni su postajali svakim danom sve svesniji opasnosti od jugoslovenskih momaka. Prema izvestaju Interpola, naime, 22. marta 1973. godine nocna dezurna bolnica u Milanu imala je veoma cudne posetioce. Dva Beogradjanina, Bosko i Slobodan, zatrazili su hitnu intervenciju za svog druga, koji je obilno krvario. Hicima iz vatrenog oruzja mladicu su bili povredjeni desno rame, leva ruka, saka, a najteza povreda bila je

na levoj strani grudi. Bosko i Slobodan tvrdili su ozbiljno lekaru da je na njihovog druga nepoznato lice pucalo iz pistolja, na nepoznatom mestu. Povredjeni se legitimisao pasosem na ime Ivan Krsikapa sa Cetinja, a bio je to, u stvari, Ljubomir Magas iz Zemuna. Milanski policajci su utvrdili da je do vatre nog okrsaja doslo u baru "San Lorento" u Milanu, vlasnistvo Italijana Filipa Franceska. U baru je pronadjeno vise caura, ali i stvari koje poticu iz nekih kradja. Do sukoba je doslo bas oko ukradenih stvari.

Bosko, Slobodan i vlasnik bara nasli su se ubrzo iza resetaka, osumnjiceni za pokusaj ubistva Krsikape, koji je prebacen u uvek pretrpani zatvor "San Vitore" u Milanu. Nezadovoljan uslovima u "prenaseljenim" celijama, slabom hranom i drilom zatvorskih cuvara, jula 1973. godine Ljubomir Magas je organizovao pobunu u zatvoru. Cim je pobuna ugusena, Magas i jos sestorica najglasnijih "bukaca", svi Jugosloveni, razmesteni su u druge zatvore na jugu Italije. Krsikapa to jest, Magas, je premesten u zatvor na ostrvu Gorgon kod Livoma.

Tih meseci se u Jugoslaviji intenzivno tragalo za Ljubomirom Magasem, osumnjicenim da je januara 1973. godine u sumi na Zvezdari oblijubio jednu maloletnu devojku. Beogradska policija je saznala da je Magas pobegao u inostranstvo, najverovatnije u Italiju, pomocu tudjeg pasosa. Tek sredinom oktobra 1973. nasa policija je otkrila da je Magas pobegao u Italiju pomocu pasosa Ivana Krsikape. Ali, kada je GSUP Beograda od Interpola Italije zatražio da zadrzi Ljubu Zemunca, odnosno, Krsikapu, bilo je kasno. Zemunac je pusten iz zatvora 18. septembra 1973. godine i vise se nije mogao pronaci, ali je u izvestaju italijanskog Interpola o Ljubomiru Magasu, to jest, laznom Ivanu Krsikapi, pisalo:

"To je lice poznato kao bokser, amater u Jugoslaviji, predvidjen da ucestvuje na Olimpijskim igrama, ali je izostao zbog udarca nozem u stomak. Tomislav Spadijer ili Ljubomir Magas bavio se - ucenom trgovaca. Ucestvovao je 1973. godine i u oruzanim obracunima u Milanu, u kojima je bilo i ubijenih lica. Kreće se u krugu ljudi koji sacinjavaju Jusuf Bulic, Rade Caldovic, Tahir Raifovic i Svetislav Andric. Opasan je i sklon bekstvu."

O tom slučaju Goran Vuković je imao svoje misljenje:

- Nije bilo jednostavno ubiti Ljubu Zemunca, najveću legendu jugoslovenskog i evropskog podzemlja. Bio je spreman da i svoju rodjenu majku stavi ispred sebe, kad bi na njega izvadili pistolj. Bio je vrlo opasan i okretan. Uvek bi unapred gurnuo trojicu, pa bi onda bezbedno ulazio on. Znao je sta ga gde ceka. Mnogi su pokusali da ga likvidiraju, a pre mene ga je upucao u stomak samo Kole Debeli. To je bilo u Italiji, u Milanu. Arkan mu je u kafani dodao pistolj i ovaj je pucao. Valjda je htio da otme neke pare ili mu ih je Kole bio dao na zajam. "Evo ih, necu da ti vratim, oteo sam ti ih!" - provocirao ga je Ljuba.

U medjuvremenu i Nikola Tripcev je postao opasan, jer je nozem usmrtio Refika Vajzovica, zvanog Dzezba. Iz price legende novosadskog asfalta, koju je kazivao Verici Atanasijevic, i taj dogadjaj se moze rekonstruisati:

- Dzezba je meni bio duzan velike pare. A stalno mi je pretio da ce me ubiti ako ne napustim Milano. Kada smo se sreli, odmah je doslo do tuce. Ja sam njemu oteo njegov noz i ubio ga dva-tri puta. Pobegao sam u Jugoslaviju jer me je u Italiji za to ubistvo cekala kazna od najmanje dvadeset godina robije. O tom ubistvu u novinama je pisalo "Obracun u jugoslovenskom podzemlju". U Jugoslaviji sam se skrivao jedno godinu dana. Vratio sam se u Milano i poceo da radim zescce stvari - oruzane pljacke banaka i zlatara. Jugoslovenska mafija je u to vreme bila jako slaba, ja sam bio sa italijanskom. Kada su me Italijani uhvatili za ubistvo Dzezbe, na sudu me je branio advokat mafije, koga je angazovao Luidji, poznatiji kao kum Emilio Rifaldi, glavni covek u Milanu. Izasao sam iz zatvora posle dve i po godine.

Profesionalni dzeparos Nikola Vemic, koji taj "posao zna od rodjenja", usao je u svet kriminala sa petnaest godina. Posle domova u Krusevcu, Pancevu i zatvora u Sremskoj Mitrovici, Sibeniku, Doboju, Kopru, Puli i Beogradu, radio je ali i robijao u Trstu, Rimu, Firenci. Milano je zastrasivao i Dragomir Petrovic, zvani Zmaj, kome su Italijani dali ime "Drago lo Slovo". On je bio proglašen cak i za jednog od kumova mafije Kalabreze. Bavio se dzeparenjem, otimanjem kockarskih uloga, pljackanjem banaka i zlatara. Malo ko je znao da je Zmaj bio tezak srcani bolesnik i da je bio surov kriminalac, jer je znao da ima malo od zivota. Uhvacen je ispod bilijarskog stola, u trenutku kada je zadavio rukama jednog lopova i cinkarosa iz milanskog podzemlja. U Milanu je operisao i Goran Vuksic, za koga se tvrdilo da je ubio jednog Arapina, posle svadje oko nekog tovara droge.

Sedamdesete godine su bile blagorodne za Jugoslovene u Italiji jer su nasi susedi imali dosta tolerantan odnos prema pridoslicama sa Balkana. U Italiju su dolazili najcesce ljudi iz velikih gradova, Beograda, Sarajeva, Zagreba, ali i iz Nisa, Skoplja, Uzica, Mostara, Pozarevca, Vrsca. Stevan Zupac je, na primer, imao trideset dve godine kada je u Trstu uhvacen posle pedesete kradje. Kako je javnosti saopstio Djuzepe Padulano, nacelnik Letece trscanske policije, mladi Vrscanin je bio specijalista za "kupovinu" po italijanskim robnim kucama sa ukradenim kreditnim karticama. Koristio je lazni americki pasos i studentsku karticu sa imenom Makloman Mekdonald. Sve bi za Zupca bilo u redu da jedan trgovac nije posumnjao u njegove kartice, pozvao policiju i Vrscanin se nasao iza brave.

Poslovi sinjor Djovanija

Tih sedamdesetih godina u Italiji je bilo vise od sedamdeset hiljada jugoslovenskih gastarbajtera, uglavnom na severu zemlje. Medju njima je bilo registrovano kod policije i oko hiljadu jugoslovenskih delinkvenata. Kako su se, u pocetku, i sami gastarbajteri delili u Trstu, Rimu, Milanu, Djenovi, tako su se delili i kriminalci. Beogradjani su kao i svi drugi pocetnici radili dzeparenje po Trstu i Milanu. Oni koji su imali ime, kao Beba Loncar i Gordana Miletic, bavili su se glumom u Rimu. Kada su finansijski i mafijaski ojacali, Beogradjani su poceli da se bave oruzanim pljackama. Profit zaradjen u tudjim zlatarama i bankama ulagali su u ilegalne kocakrnice i kafane sumnjive reputacije. Sarajlije su se bavile organizovanom kradjom i preprodajom automobila po arapskim zemljama. Njihov prvi vodja bio je Emil Memic iz Sarajeva. Zagrepčani su radili prostituciju. Mladen Sestic, Mihajlo Simic, Boza Pavkovic, Robert Djurdjevic, Ismet Coralic i Goran Bukarica su bili specijalisti za zavodjenje jugoslovenskih maloletnica i njihovo odvodjenje na trziste "belog roblja" u Italiju. Glavni makro je bio Goran Bukarica, koji je i svoje saradnike i zavedene devojke snabdevao laznim i kradenim pasosima, kako bi lakse ulazili u Italiju. Siptari su radili drogu, jer je za njih italijanska granica bila "plitka" i laka za prelazak. A kada je pocetkom osamdesetih otpoceo posao sa ilegalnim prebacivanjem Arapa, Azijata i Siptara, kriminalci sa Kosova su odmah reorganizovali svoju narkomrezu u kanale za prebacivanje ljudi. Za Ahmeta Krasniciju je jedna takva tura sa petoricom ilegalaca iz Turske bila kobna. Karabinjeri su ga tesko ranili, prilikom hapsenja, jer je na njih podigao svoj automat "kalasnjkov".

Italija je bila Meka i za novokomponovane jugoslovenske biznismene, trgovce, koji su u Trstu, Milanu i Djenovi, na primer, nabavljadi farmerke, kosulje i mantile i potom ih preprodavali po glavnim gradovima nasih republika i pokrajina. Taj biznis cvetao je punih deset godina, od 1976. do 1986. godine. Pionir u tom poslu bio je Ivan Colic, trgovac, koji je sebe prozvao Djovani i za koga su mnogi Jugosloveni mislili da je rodjeni Italijan. Sinjor Djovani je vodio poreklo iz Bugojna, gde je njegov otac Niko pre rata bio trgovac, dok su njegovi stricevi poslovali po Zagrebu. Ivan Colic i njegov brat Antonio prebegli su iza rata u Italiju, pokusavajuci da spasu porodicno bogatstvo od drzavne nacionalizacije, a glave od predstavnika nove vlasti. U Jugoslaviji sinjor Djovani je ostavio zenu Ljubinku, cerku Jadranku i sina Damira, a u Trstu je sebi nasao novu družbenicu Marijetu, Slovenku, koja mu je izrodila sinove Djordja, Aleksandra i Rajmonda.

Ivan Colic bi u Italiji, sigurno, bio sirotinja, jer je godinama radio kao fizicki radnik u trscanskoj luci, da se nije upoznao i sprijateljio sa spretnim trgovcem Fikretom Masinovicem. Vrlo brzo, krajem sezdesetih, Ivan Colic je otvorio radnjicu za prodaju dzinsa, ali je, takodje, brzo za italijanske prilike, za desetak godina, izrastao u istinskog kralja farmerica u Trstu. Cak je i njegov sin Damir,

koji je 1960. saznao da ima oca u Trstu i sa kojim se nije dobro slagao, verovao da je sinjor Djovani samo dobar trgovac. Kad mu je otac umro i ostavio sedamdeset miliona maraka nasledstva i razradjenu prodaju farmerica, Damir je shvatio da je porodicno ime i blago zaradjeno na tajnim, a ne na legalnim poslovima. A za njih je Ivan Colic imao blagoslov i mafije i crkve:

- Stvar je bila vrlo prosta: kradja poreza od italijanske drzave i sverc farmerica preko jugoslovenske granice. Na svu prodatu robu u Italiji placao se porez na promet. On je u to vreme iznosio cak dvadeset dva odsto. A potom se na kraju godine placao porez na dohodak, koji su placali i proizvodjaci, ali i prodavci. Trik je bio u tome da proizvodjaci nisu registrovali napravljene farmerke, a ni prodavci. Poslovalo se ilegalno da bi se izbegli svi ti porezi. Promet te ilegalne robe "pokrivan" je prometom sitnije i nevaznije legalne robe. Zarada je bila toliko velika i toliko slatka da se ocu isplatilo da rizikuje. Svaki fabrikant ili prevoznik, to jest svercer je mogao da ga "provali" policiji. Da bi se zastitio otac je u posao uveo i policajce i finansijske inspektore, i ljude iz politike i crkve, kojima je davao bogate donacije. Cudio sam se kada sam shvatio da otac pravoslavac pomaze Katolicku crkvu, ali ta crkva mu je cuvala ime i ugled.

Velike kolicine ilegalno proizvedenih farmerica sinjor Djovani je, takodje, ilegalno prebacivao i prodavao po Jugoslaviji. Roba je putovala kamionima, a onda su krajem sedamdesetih u posao ukljeceni gliseri. Roba je tajno preko njiva u Sloveniji uvlacena u Jugoslaviju i potom distribuirana automobilima po zemlji. Kada je Damir Colic nasledio pokojnog oca, ovaj svercerski kanal se produzio sve do Rumunije, Bugarske, Poljske i Rusije. Drumovima ovih zemalja farmerke su putovale u drzavnim kamionima sa oznakama TIR, cime su doble zastitu sa najviseg mesta. Istovremeno mladi Djovani je svoj "Grande magazin" u Trstu prilagodio novim zahtevima jugoslovenskih vikend- kupaca, koji su masovno dolazili u Italiju po svoje "krpice". Pored farmerica prodavali su se kombinezoni, carape, rublje, kravate, a potom cipele i sminka. Kako je jednom prilikom priznao sam Damir Colic, cista zarada u ovom poslu mesecno je iznosila 50.000 nemackih maraka. A njegova direktorska plata je bila tri miliona lira, a trosio je sedam da poreznici ne vide.

Ciganska mafija

Novi, drugi talas jugoslovenskih doseljenika zapljesnuo je Italiju krajem sedamdesetih i pocetkom osamdesetih godina. Tada su se kao po nekoj komandi u Italiju uputili jugoslovenski Romi. Bilo ih je, ako je verovati italijanskim novinarima, najmanje trideset hiljada. I svi su bili locirani na severu zemlje od Gorice i Trsta do Milana i Verone. Ponekad bi se spustali i do Rima i do Sicilije, jer ih je na to terao i posao, ali i italijanska policija. Gotovo masovno su se bavili prosjacenjem, dzeparenjem i sitnim kradjama. Bili su smesteni u kamp-prikolicama na periferiji italijanskih metopola, u kojima su deca i mlade zene

bili najbolji ucenici lopovskog zanata starih ciganskih kumova. Da bi im se suprotstavili, Italijani su formirali posebne brigade za borbu protiv ciganske mafije iz Jugoslavije. U Milanu je taj posao jedno vreme bio poveren Stefaniji de Belis, inspektoru kvesture, koja se specijalizovala za zbrinjavanje ciganskih prosjaka. Po njenim podacima tuzilac Korado Karnevali je u Milanu izdao nalog za hapsenje 77 Roma iz Jugoslavije, koje su predvodile dve zene Gejlana Ahmet i Djulfida Aziz. Samo u jednoj raciji u Rimu 1980. godine, koju je vodio licno komesar Djordjo Manari, na primer, uhvaceno je 350 maloletnih dzeparosa. Najmladji od njih je imao sedam, a najstariji dvanaest godina. Kod jednog je nadjen plen od 7.000 dolara, koje je drpio nekom americkom turisti na Spanskom trgu.

Istraga i saslusanja ove dece otkrili su da su glavni organizatori ovog ciganskog lopovskog kampa kod Rima bile, uglavnom, zene iz Jugoslavije i njihovi muzevi: Rasema Osmanovic, Temba Sejdovic, Ferida Hrustic, Rabija Hamdovic, Mira Krstic, Sefika Sejvic, Razija Cizmic, Jagoda Hamidovic, Bisera Hamidovic, Fikreta Omerovic, Hamdija Rustic, Zinija Sejdic, Kasim Sejdic, Fil Rusic, Arif Omerovic i Semsa Ridovic.

Ta putujuca ciganska mafija, ciji je život slikovito prikazan u filmu "Dom za vesanje" Emira Kusturice, osamdesetih godina je brojala cak tri hiljade clanova.

Druga velika racija izvedena je pocetkom devedesetih. U kampu "Djuzepe Meaca", smestenom kod cuvenog stadiona FK "Milana", policija je rasturila 250 cergi i uhapsila hiljadu jugoslovenskih Cigana. Vecina je bila poreklom iz Bosne. Kum je bio Ahmet Halilovic, koji je predvodio porodicni klan Halilovica od sto pedeset clanova. Zenski klan je predvodila njegova zena Jula Ajmic, dok je za decu bio zaduzen dvadesetogodisnji Jamed Hrustic. Italijani su bili zaprepasceni cinjenicom da su zbog toga Jugosloveni, bez obzira da li su Romi ili ne, po broju hapsenja medju strancima - 25.574, sa 5.870 dosli na prvo mesto. A to je znacilo da su u italijanskim zatvorima Jugosloveni predstavljeni gotovo petinu - 23% uhapsenika. Drugi su bili Tunisani - 22%, pa Marokanci - 12% i cetvrti Alzirci - 6%.

Najopasniji italijanski zatvorenik medju jugoslovenskim Romima ili Nomadima, kako su ih zvali Italijani, tih godina, sigurno je bio dvadesetogodisnji Slavuj Trajkovic, poreklom iz Zagreba. Njega je majka Zora Trajkovic, jos kao maloletnika, dovela u Italiju da prose i kradu. Odrastao je na periferiji Milana, a prve lopovske poslove obavljao je u Pjerudji. Nekoliko godina je sa majkom i ziveo u tamosnjem kampu "Djaldo Tadin". Tada je Slavuj Trajkovic zbog svojih sposobnosti da se penje po zidovima kuća, dobio nadimak Dijabolik. Kada je, međutim, 1983. Zora Trajkovic uhapsena i sprovedena u zatvor, njen sin Slavuj je odlucio da je spase robije. Kidnapovao je trinaestogodisnju Sesiliju dela Djovanpaolo i porucio policiji da će je ubiti ako Zora ne bude pustena na

slobodu. Karabinjeri iz Pjerudje nisu pristali na ovu ucenu i odlucili su da progone Slavuja Trajkovica dok ga ne uhapse. On je sa svojim taocem bezao dve stotine kilometara, izbegavajuci spretno policijske zasede na drumu.

Posle cetiri dana, kada je umoran uleteo u Piskanu, Slavuj Trajkovic je pustio devojcicu iz kola, ali je sumanut od straha u zelji da ukrade jedan automobil pucao iz pistolja na njegove vlasnike. Ubio je Marinu Karoli, studenta matematike, a njenog momka Antonija Torelija, profesora filozofije, tesko ranio. Dijabolik je uspeo da pobegne sa mesta zlocina. Tada je pocela, verovatno najveca policijska hajka u Pjerudji, koja je organizovana sa pedeset automobila i helikoptera. Videvsi da automobilom ne moze daleko da pobegne, Slavuj Trajkovic je napustio kola i jedno vreme se skrivaо u gradskom groblju. Dva dana je spavao u mrvackim sanducima, koje je uspeo golim rukama da otvara i otvori. Posto su italijanski tragaci sa psima uspeli da ga otkriju, Dijabolik je pobegao u sumu. Da bi ga otkrili, karabinjeri su pozvali u pomoc vojne izvidjace. I jedni i drugi su bili iznenadjeni kada u sumama oko Pjerudje nisu nikoga nasli. Samo jedno strasilo sa koje su iz daljine mislili da je Slavuj Trajkovic. Dijabolik je nestao kao fantom. Tako su, naime, italijanski novinari odmah i nazvali Slavuja Trajkovica.

Punih sedamnaest dana je trajala potera za jugoslovenskim Fantomom po celoj Italiji. U medjuvremenu, iskusni inspektorji italijanske policije iz Rima, koji su pristigli u Pjerudju, tajno su pratili Trajkoviceve sestre Zoricu i Jasminu. Prva je imala samo osam, a druga trinaest godina. Jednog dana obe su krenule vozom iz Pjerudje za Ankonus, a potom za Rimini. Na zeleznickoj stanici u Riminiju, gde je bilo zborno mesto Slavuja Trajkovica i njegovih sestara, policija je napravila zasedu. Sve troje su uhapseni u trenutku kada je Dijabolik izasao iz automobila da se pozdravi sa sestrama Zoricom i Jasminom. Na sudu je priznao svoja nedela. Pravdao se da je samo zeleo da spase majku Zoru robije, a da nije znao da je ona vec bila na slobodi. Zbog kidnapovanja, ubistva i pokusaja ubistva Slavuj Trajkovic Dijabolik i Fantom, najtrazeniji Jugosloven pocetkom osamdesetih godina u Italiji, osudjen je na dozivotnu robiju.

Klan Vrbanovic

U noci izmedju petka i subote 18. odnosno 19. septembra 1989. pripadnici specijalne jedinice RSUP-a Srbije opkolili su zgradu u Rakovici u Ulici Hasanaginice 17, i pozvali Ljubisu Vrbanovica da se preda. Umesto da podigne ruke uvis, kriminalac, poznatiji pod nadimkom Manolo, ispalio je iz svoga kolta tri hica prema policajcima. Oni su mu uzvratili suzavcem i Manolo i njegov maloletni prijatelj M.Dj. morali su da istrce iz stana pravo u ruke specijalaca. Stavivsi im na ruke lisice, brigada policijskih oklopnika uputila se u Sremcicu. U Citackoj ulici 18. nalazio se mлади Ljubisin brat Dragisa Vrbanovic, zvani Misel. Cim je cuo da je opkoljen, taj 25-godisnji delinkvent se predao. Nije

zeleo da rizikuje zivot svoje zene i cetrogodišnjeg sincica. Tako je 1989. godine prekinuta odiseja brace Vrbanovic, koji su kud god su se pojavljivali za sobom ostavljali krv i suze. Ljubisa Vrbanovic Manolo juna 1989. godine pobegao je iz pozarevackog KPD-a Zabela. Dok su ga zatvorski strazari prevozili u Kragujevac, na sudjenje, lukavi Manolo je vise puta trazio da ide u klozet. Treći put strazarima je vec dosadilo da ga prate, pa su ga pustili samoga u kafanu. Iskoristivši to, Manolo je iskocio kroz prozor i pobegao u sumu, a zatim u Italiju. Njegov, pak, mlađi brat Misel 20. avgusta umakao je iz KPD-a Valjevo. Otisao je s ostalim zatvorenicima na kosidbu i jednostavno - nije se vratio. Potom je i on pobegao u Italiju.

- Djavo im tamo nije davao mira, pa su se ubrzo obojica vratila u Kragujevac, gde su odrasli. Posle kidnapovanja jedne mlade zene, stigli su u Beograd, kako bi popunili svoje dzepove. Jedne veceri patrola milicije zaustavila je slučajno Misela Vrbanovica i zatrazila mu isprave. Uplasivši se hapsenja Misel je iskocio iz ukradenog automobila i pobegao glavom bez obzira. Policajcima je to bio dovoljan znak. Potrazili su njegovu fotografiju u kartoteci i otkrili da je rec o medjunarodnom kriminalcu - rekao mi je tada Nedeljko Bucalo, nacelnik u Gradskom SUP-u Beograda.

A gde je bio Misel tu je i bio i opasni Manolo. Zato su beogradski inspektorji porazgovarali s gradskim kumovima, koji nisu voleli tako opasne uljeze, kao sto su braca Vrbanovici, u svom gradu. Doznali su da su braca Vrbanovic unajmili stan u Rakovici i kuću u Sremcici. O tome je odmah obavesten Vlada Jestratićević, inspektor Saveznog SUP-a i Interpol-a, koji je beogradskim kolegama potvrdio informaciju da su braca opaki zlocinci koji najpre pucaju, a potom govore. GSUP Beograda je odlucio da se za hapsenje te dvojice kriminalaca angazuje jedinica za antiterorističku delatnost RSUP-a Srbije. U opkoljavanju brace Vrbanovic uz policajce bili su i gradski vatrogasci, a za svaki slučaj pozvana su i kola Hitne pomoći.

- Interpol nas je obavestio da su Ljubisa i Dragisa Vrbanovic u Italiji izveli nekoliko razbojnichih kradja i da su tom prilikom ubili i nekoliko italijanskih građana. Napadali su bez plana, iznenada, u grupi s još dvojicom, trojicom pajtasa i pod uticajem droge. I Manolo i Misel smrkali su heroin. Kada sam ih saslusavao 1986. godine, posle hapsenja u Kragujevcu, rekli su mi da su u akcijama kopirali scene iz filma "Paklena pomorandza" - izjavio je tada inspektor Mirko Božić iz RSUP-a Srbije.

U policijskom dosjeu je pisalo da je Ljubisa Vrbanovic rođen 1963. u selu Bucunet, kraj Leskovca, a Dragisa Vrbanovic dve godine kasnije u Bosanskoj Gradiski. Imali su još tri brata: Tomu, najstariji, i Nenada, takodje poznanike SUP-a, i Mileta, koji je mirno ziveo u Slavonskom Brodu. Kao mesto stalnog boravka Manolo i Misel uvek su prijavljivali Kragujevac. Kao mlađici godinama

su s roditeljima ziveli u Italiji u ciganskim kampovima na kraju grada. Tu su naucili sve lopovske zanate.

- Jos od 1985. godine sva cetvorica Vrbanovica - Toma, Nenad, Ljubisa i Dragisa - stalno operisu po severnoj Italiji. Upamtili su ih Rim, Trento, Pezaro, Forli, Ankona, Perudja, Viterbo, Vincenca, Teramo i mnogi drugi gradovi. Postali su strah i trepet u Lombardiji. Italijanska stampa pisala je o Manolu kao o razbojniku sa zutim ocima. Tako su svedoci opisivali Ljubisu Vrbanovica, dok ih je televizija nazvala braca Dalton. A list "Epoka" je za Manola napisao: "Dilinger je ziv!" Italijanska policija, kada smo ih uhvatili, tvrdila je da su Vrbanovici od 1985. godine do 1986. poinili cak deset ubistava i trideset razbojnicksih kradja. Mi smo utvrdili da su samo u Beogradu u petnaest dana opeljesili petnaestak stanova i ukrali tri automobila. Prilikom hapsenja kod njih smo nasli i 200 grama zlata, dosta nakita i bizuterije, 800 maraka i 7.000 dinara - pricao mi je Vlada Jestratijevic, visi inspektor Interpola.

Medju jugoslovenskim kriminalcima u Italiji osamdesetih godina, braca Vrbanovici su bili najopasniji. Nenad i Toma su uhapseni 1986. godine i osudjeni na robiju. Nenad Vrbanovic je zbog razbojnista osudjen na sesnaest godina zatvora i trebalo bi da izadje na slobodu 2.002. Toma Vrbanovic zbog silovanja i ubistva studentkinje Marine Karioci na doivotnu robiju. Kada su 1986. godine u Kragujevcu, nakon serije kradja i pokusaja ubistava, uhapseni i Ljubisa i Dragisa Vrbanovic, Manolu je dosudjeno izdrzavanje kazne u zatvoru Zabela do 2000. godine, a Misel, kao mladji punoletnik, osudjen je tada na zatvor do 1995. godine. Uspeli su da pobegnu iz SFRJ.

Medjutim, Manolo je u Italiji uhapsen 1989. zbog kradje "mercedesa" u Riminiju. Italijanski policajci ga nisu prepoznali, pa je pod laznim imenom Mika Akovic ostao samo nekoliko meseci u zatvoru.

- Premda su napadali iznenada, neplansi i drogirani, clanovi ganga Vrbanovic ipak su pokazivali odredjen sistem u tim zlocinima. Imali su obicaj da napadaju ljude u usamljenim, naizgled bogatim kucama. Ulazili bi sa nategnutim koltovima, vezivali zrtve trakama razderanih carsava, i to mornarskim cvorovima. Imali bi najcesce na glavama najlonske carape, s prezima za oci, tako da su zute oci Manola svi zapazali. Pri svakom i najmanjem otporu, drogirani i zaplaseni eventualnom intervencijom policije, pucali bi. I to bezobzirno, pravo na glavu. Taj kolt, magnum "smit i veson" koji je imao Manolo, bio je krunski dokaz njegovih zlodela - kazao mi je Mirko Bozic, inspektor RSUP-a Srbije.

Jugoslovenski Dilinger

U mestu Lonato, na primer, jedne noci u kucu americkog narednika Kinga Hjustona upala su cetvorica maskiranih razbojnika. Pokupili su sav nakit i novac, i pred njim su mu silovali suprugu Evelin. Bilo je to pocetkom maja 1989. godine. Sedam dana kasnije, dva bandita su izvrsila prepad na kucu Dina Rizota u gradicu Soma Lombardo, nedaleko od aerodroma. Prilikom napada Dino je peglom gadjao jednog od razbojnika, ali su mu obojica uzvratila mecima. Dino Rizota je ranjen, dok su njegova dva brata ubijena. Preziveli, i Evelin i Dino, policajcima su izjavili da su razbojnici pucali iz magnuma i da je jedan od njih imao zute oci. Slican je bio iskaz i gradjevinskog preduzimaca Ticijana Feravelija iz Pontevika, koga su Vrbanovici opljackali, a njegovu zenu silovali. Gospodja Feraveli je zapazila da vodja bande ima istetoviranu zmiju na levoj ruci. Volter Belonija je imao srece, Vrbanovici su vazali njegove ukucane, opljackala kucu i otisla preteci da ce se vratiti ako slucajno budu obavestili policiju.

- Zanimljivo je da su Vrbanovici, i Manolo i Misel, oba puta, 1986. i sada, otkriveni i uhapseni zahvaljujuci automobilima koje su krali - pricao mi je Vlada Jestratijevic, inspektor Interpola. - Vrbanovici su u pokrajini Viterbo ukrali jedan "fijat 131" s rimskim tablicama. Zatim su u gradu Fabrica nadomak Rimu upali s puskama i koltovima u kucu Luidjija Forcinate. Ne nasavsi bogat plen, besno su poceli da prave lom po kuci. U jednom trenutku videli su na zidu fotografiju lepe devojke sa zlatnom ogrlicom. Upitali su ko je ona i uplaseni verenik Antonio Forcinata je rekao adresu svoje devojke Franke. Vrbanovici su odmah odjurili u vilu njenog oca Djovanija Djacija. Sa sobom su vodili i mladog Antonija, u tom ukradenom "fijatu". Prilikom pljacke pokusali su da siluju mladu Franku Djaciju, ali ju je njen otac uporno branio i Manolo Vrbanovic mu je hladnokrvno pucao u grudi. Vec sutradan kada su procitali u novinama da je bogati industrijalac umro i da ima svedoka koji su ih videli u ukradenom automobilu, Vrbanovici su preko Sezane prebegli u Jugoslaviju. Ali uhvaceni su i osudjeni u Kragujevcu.

Nakon njihova bega iz zatvora gotovo ista sitacija se ponovila u Ponteviku. Vrbanovici su ukrali metalizirani "mercedes" jednog taksiste. Dugo su se vozikali, cak su i cetiri puta telefonirali u Kragujevac, dok nisu kraj puta ugledali usamljenu vilu. Upali su unutra.

- Ukucani su spivali. Bucni, drogirani razbojnici su ih probudili, vezali za sto i neometano pljackali. Uto se iz grada vratio najmladjii clan porodice Vuskardi, mladi Lucijano. Pritekao je u pomoc ocu Djulijanu, majci Agnesi i sestri Mariji, i poginuo zajedno s njima. Tek sutradan, kad su u ukradenom "mercedesu" nadjene jugoslavenske tablice, kasete i cigarete, policija je shvatila da su to bili opet braca Vrbanovici - objasnio mi je Vlada Jestratijevic. - Telefonista sa lokalne centrale je potvrdio policiji da su Vrbanovici iz taksija zvali Kragujevac,

zenu Misela Vrbanovica. Italijanska policija, koja je nakon hapsenja Manola i Misela u Beogradu dosla kod nas, sada tvrdi da su braca Vrbanovici krivi i za ubistvo svestenika Djuliema Alesija iz Kortakone d'Asti, industrijalca Djovanija Mariotija iz Aleksandrije, pa Alda Bruna i Felicine Brudjiafredo iz Krisola. Mi, medjutim, mislimo da su oni vec tada bili u Beogradu i pljackali gradske stanove!

Italijanski tuzilac Mario Bocolo iz Astija bio je, medjutim, odlucan je da su njihovi balisticari utvrdili da su i zupnik, kome je ukradeno 600.000 lira, a i spomenuti industrijalac stradali od metka iz kolta Ljubise Vrbanovica. Iz istog revolvera, marke "smit i veson", stradala je i familija Viskardi. Prema tome Vrbanovici 15. septembra 1989. nisu bili u Beogradu, tvrdili su Italijani. U medjuvremenu, u Milanu je s magnumom u dzepu i cetrdeset metaka uhapsen i Murat Hrustic, cetvrti iz grupe Manola i Misela Vrbanovica, koji je rodjen u romskoj porodici u Slavonskom Brodu.

- Hteli mi to ili ne, Ljubisa Vrbanovic, jugoslovenski Dilinger ili najstariji clan ganga brace Dalton, kako pisu italijanske novine, okrivljen je za deset ubistava koja je cinio koltom broj AEY 7604. Italijanske kolege su nam donele dosta dokaznog materijala, fotografija i video-snimaka s mesta zlocina. To sto smo videli je uzas - objasnjavao mi je Nedeljko Bucalo.

I ranija istraga je pokazala da Ljubisa Vrbanovic ne priznaje zlocin dok se sasvim ne uveri da su svi dokazi protiv njega. Kada je uhapsen 1986. godine u Kragujevcu, cutao je kao zaliven, dok je Misel pricao. Ali, kako je Manolo vodja bande, nuzno je bilo da on progovori o svemu. Tada se inspektor Mirko Bozic setio krunskog svedoka:

- Cim sam saznao da je u zlochinima Vrbanovica u Italiji 1985. i 1986. godine ucestvovao i Sreten Trajkovic, brat zene Dragise Vrbanovica, otisao sam pravo u Petrinju. Trajkovic je posle povratka iz Italije samovoljno otisao u JNA. I samo sto je polozio zakletvu, uhapsili smo ga i saslusali. Sve je priznao u detalje. To priznanje smo snimili na video i pokazali je Manolu. Tek kada je video kako Sreten Trajkovic opisuje detalje ubistva Djovanija Djocija, vodja bande Manolo Vrbanovic je priznao i jos sesnaest razbojnich kradja! Inspektor Ostoja Krstic je Vrbanovice saslusavao pomocu detektora lazi. Citav razgovor je snimljen i na video-traci u GSUP-u Beograd. Hapsenjem brace Vrbanovic i njihovim slanjem na dozivotnu robiju odahnula je i severna Italija i istocna Jugoslavija, u kojima su Manolo i Misel operisali.

Kraj osamdesetih i pocetak devedesetih bilo je vreme kada su mnogi iskusni Jugosloveni sa italijanskog asfalta krenuli natrag u otadzbinu. Vratili su se i Nikola Tripcev i Nikola Vemic, zeljni porodicnog zivota i penzije. I za jednog i za drugog to prilagodjavanje je bilo bolno, jer su tesko mogli da se odupru

novom zovu novosadskog i beogradskog asfalta. I dok su se oni borili da se nekako skrase, novi klinci iz Jugoslavije su krenuli u ponovno osvajanje Italije.

SENKE FRANKFURTA NA MAJNI

Samo sto sam u jesen 1996. zakoracio na stepenike sive zgrade Policajprezidijuma u Frankfurtu, sudario sam se sa jednim omanjim, tamnoputim mladicem u svilenom odelu i prekrstenih ruku na stomaku. I dvojicom dzinova u zelenim uniformama. Vise se i ne secam ko je prvi opsovao, tek na srpsku rec, mlađi covek progovori:

- Sta je, brate, i ti ides u muriju?
- Da, ali na intervju. Kud ces ti?
- Ja kuci. Deportuju me ova dvojica. Odlezao sam svoje, pa me ispracaju za Beograd.
- A sta si uradio?
- Skenjao sam jednog Siptara!
- Kako se zoves?
- Sasa Ademovic.

Godisnje policija iz nemacke pokrajine Hesen i grada Frankfurt na Majni deportuje za Jugoslaviju najmanje trojicu-cetvoricu delinkvenata, koji se posle odsluzene robije proglašavaju nepozeljnim i proteruju za SRJ o (nasem) državnom trosku. Tokom 1997. u dvanaest frankfurtskih kaznionica bilo je tri stotine ljudi sa crvenim pasosima SFRJ. U Kaselu ih je bilo tridesetak, u Darmstatu dvadesetak, u Hanau još toliko, a u Butzbahu, Dieburgu, Limburgu, Visbadenu i samom Frankfurtu po petnaestak. To Nemcima nije neobicno, jer je Frankfurt na Majni grad stranaca. Od 650.000 stanovnika, svaki treći nije Nemac. Ta nacionalna proporcija u normalnom životu obrnuto je srazmerna u frankfurtskom podzemlju. U njemu stranci vode kolo.

- Jugosloveni se zajedno sa Turcima nalaze na vrhu liste kriminalaca u Frankfurtu i okolini. Tokom prosle godine za razna krivica dela osumnjiceno je cetrdesetak hiljada ljudi. Medju njima je bilo i 2.556 Jugoslovena, 486 Hrvata, 477 Bosanaca, 142 Makedonaca i 22 Slovenca. Dakle, oko cetiri hiljade ljudi sa područja bivse SFRJ je uhapseno, što čini blizu deset odsto svih osumnjicenih za kriminal u gradu. A to nije mali procenat za Jugoslovane, s obzirom da u

Frankfurtu zive pripadnici sezdeset nacija - rekao mi je Peter Borhard, policijski komesar i pres atase u frankfurtskom Policajprezidijumu.

Statistika pokazuje da su Jugosloveni u Frankfurtu tokom 1995. godine najcesce bili osumnjiceni za krsenje zakona o strancima i falsifikovanje nemackih i licnih dokumenata, njih hiljadu. I jos toliko za kradje, provale i razbojnista. Zbog tuca je hapšeno i privodjeno 224 Jugoslovena, zbog sverca droge 154 i zbog ubistava samo njih petnaestoro. Dragan Ristic iz Valjeva je zbog ilegalnog boravka u Nemackoj dobio jedanaest meseci. Radovan Dziba iz Baca je zbog kradje i prodaje tudjih stvari osudjen na dve i po godine zatvora. Goran Andrijasevic iz Beograda "ubio je jednog Bosanca" i dobio deset godina robije u Hanau.

U pokrajini Hesen postoji petnaest istraznih zatvora. Najveci je frankfurtski, kroz koji godisnje prodje oko osam hiljada uhapsenika. Tu je bio i Ostoja Pavlovic iz Ugljevika, koji je kasnije osudjen na osam godina zatvora zbog kradje i preprodaje materijala sa jednog gradilista. U istraznom zatvoru radi osam stotina Nemaca i gastarabajera. Sam zatvor ima 553 jednokrevetne sobe, ali su zbog povecanog broja osumnjicenih mnoge prepravljene u dvokrevetne. I u njemu stranci su u vecini. Zatvor je star dvadeset tri godine, a zamenik upravnika gospodin Jozef Suce u njemu radi dve decenije.

- Od sest stotina zatvorenika, samo cetvrtina su Nemci, a sve ostalo su stranci. Najvise je Jugoslovena i Turaka. Sada imamo petoricu Srba. Letos ih je bilo dvanaest. Jedan je okrivljen za ubistvo, jedan za kradju, jedan za tesko razbojnistevo, jedan za neovlasceno nosenje oruzja i jedan za trgovinu drogom. Imamo i dva Slovenca, osamnaest Hrvata, devetnaest Bosanaca. Za Albance ne mogu da vam dam podatke, jer ih ne vodimo odvojeno - kazao mi je Suce.

Beogradjanin Zoran Katic dopao je zatvora zbog pljacke, kao i lazni azilanti Agim Krasnici iz Djakovice i Enver Hasan iz Pristine. Mi iz Jugoslavije po imenu i mestu rođenja znamo ko je ko u ovom zatvoru. Inace, niko od cinovnika u nemackom pravosudju i policiji ne zeli precizno da nam odgovori na pitanje ko su ti pohapseni ljudi? Koliko medju njima ima Srba, Crnogoraca, gradjana SRJ, a koliko Albanaca? Za Nemce su to pitanja koja zadiru u oblast ljudskih prava i sloboda. Objasnjenje koje mi dade Jozef Suce zvuci neverovatno:

- Znate, mi jos nismo razdvojili drzave nastale iz bivse SFRJ, pa ni njihove gradjane, jer mnogi ljudi sa sobom jos nose pasos bivse Jugoslavije. Tako da sve osumnjicene i osudjene vodimo prvo kao Jugoslovene, a potom, odnedavno i kao gradjane Hrvatske, BiH, Slovenije i Makedonije. Mnogi ljudi se i izjasnjavaju kao Jugosloveni, iako su iz Hrvatske, Bosne, pa cak i iz Slovenije. Po toj statistici mi smo prosle godine imali 120 Jugoslovena u ovom zatvoru.

"Nasi" Hrvati i muslimani

Zeljko Kizdabranski iz Celja, ciji je otac Slovenac, a majka Francuskinja, posle neuspeli pljacke 750.000 maraka, nasao se u istraznom zatvoru u Frankfurtu i predstavio se kao Jugosloven. Odavde je odveden u Kasel da odrobija sedam i po godina. Crveni pasos SFRJ imali su i Ivo Krzan iz Brezica, okrivljen za pokušaj ubistva, Ivan Cukic, od oca Ante iz Slavonskog Broda, koji je ubio tastu, Zeljko Budanko iz Splita, Edin Buzdanler iz Pule i Enes Memic iz Mostara. Ovaj hercegovacki Musliman je 1972. godine izveo oruzanu pljacku jedne zlatare u Frankfurtu. Tom prilikom je ubio dva Nemca i ranio jednog policajca. Osudjen je na dozivotnu robiju i u zatvoru je docekao raspad SFRJ i stvaranje Herceg-Bosne. Zalio se nemackim vlastima da je osudjen " jer je Jugosloven". Srpski advokati su mu pomogli da napise molbu za pomilovanje kao Jugosloven, i da se posle oslobadjanja vrati u svoj Mostar sa pasosem Alijinih ljiljana.

Kroz ovaj istrazni zatvor prosli su teroristi RAF-a, ali i Ljuba Zemunac, Goran Vukovic, njegov ubica, i trenutno najtezi srpski osudjenici Milos Savanovic i Milan Lukic, obojica Zemunci i krijumcari droge. Njihov dosije nismo mogli da dobijemo, jer to nemacki propisi ne dozvoljavaju. Spisi o Ljubi Zemuncu, videli smo, imaju vise od pet hiljada strana, a o Vukovicu upola manje. Zamenik Suce poznavao je i Magasa i Vukovica.

- Jugoslovenski zatvorenici, pre svega Srbi koje sam upoznao, pametni su i komunikativni ljudi. Svi govore nemacki i odlicno poznaju nase zakone. Ljuba Magas je bio inteligentan, ali naprasit covek. Kad god bismo ga pustili na slobodu, vracao bi nam se jer je nekog vec sutradan pretukao. Jednom prilikom kada je izasao iz zatvora, na parkingu se razdrog na sav glas: "Gospodine Suce, zbogom, videcemo se opet!"

Frankfurtski poslovni ljudi, ugledniji gastarabajteri, secaju se, na primer, izvesnog Nedeljka Breze, coveka brzog pogleda i jos brze ruke, koji se setao gradom u skupom "bosovom" odelu kao pravi Arsen Lupen, ali sa Pala. Imao je obicaj da se hvali: "Ja sam profesionalni lopov!" Kako rece zamenik upravnika, nekada su u ovaj istrazni zatvor Jugosloveni dolazili zbog tuca, kradja, a potom zbog ucena ili reketa, kako se to kaze u podzemlju. Taj reket, izgleda, lose su igrali Vladimir Karan iz Duvna, Dragan Ljubenovic iz Sarajeva, Milija Nenadic iz Pljevalja kad su zavrsili na robiji kao mafijasi sa kaznama od pet do deset godina zatvora.

U frankfurtski istrazni zatvor 1997. dolazili su Jugosloveni okrivljeni za razbojnictva, ubistva, trgovinu ljudima, azilantima i radnicima, i oni za koje se sumnja da su preprodavali drogu, kao sto je to, na primer, bio Rahimi Fazlija iz Pristine, koji je potom osudjen na pet i po godina robije.

U pokrajini Hesen ima 630.000 Srba i Crnogoraca na privremenom radu i jos 200.000 drugih gradjana SRJ. Prvi nasi gastarbajteri poceli su ovamo da pristizu krajem pedesetih godina, a vec sredinom sezdesetih dolaze i prvi jugoslovenski muvatori sa "crnom radnom snagom". Tada momci u najboljim godinama, napustali su Beograd, kako sami kazu, "zbog samara, slomljene ruke ili vilice". U Nemacku su bezali najbolji srpski sinovi, gde su sticali reputaciju i novac:

- U Nemackoj smo se snalazili kako smo znali i umeli, ali nismo prali tanjire i kopali kanale. Svi iz moje generacije su odlazili preko, jer u Beogradu nije bilo nicega sto je moglo da nas privuce - priznaje Boris Petkov, jedan od veterana iz podzemlja. - Sto se Jugoslovena tice, bilo je u Nemackoj sedamdesetih ljudi za postovanje. Ja nisam verovao u to da postoje Zemunci, Vozdovcani ili ne znam ko. Recimo, ja sam bio dobar, zapravo odlican sa ljudima iz Ljubine ekipe, ako je to uopste bila ekipa. Jer, mi se nismo previse druzili medjusobno, nego smo ziveli i radili po grupama. Ako bas hoces odgovor za Ljubu, on je mogao da deluje kao individualac, bio je jak kao licnost. Izuzetan tip. Takav je bio i Giska Bozovic, Ranko Rubezic takodje... Kvalitetan kriminalac ne moze postati od nekog ko nije kvalitetan kao covek. Ima ih, ne bih posebno da izdvajam, ali se zna da je Magas bio medju vodecima, onda Djordje, Ranko njemu uz rame. Znalo se 10 do 15 ljudi ko su i kakvi su. U inostranstvu mi je bilo lepo. Ako to nekom nesto znaci, najlepsi provod pamtim kad smo proslavljali Giskin izlazak iz zatvora. Zakupili smo nocni klub u Becu, dosli su vidjeniji momci iz citave Evrope: Italije, Nemacke, Svedske, Holandije... znam da smo, po mom racunu, a placali su i drugi, otvorili te noci 150 "don perinjona". Moj deo ceha je bio oko 50.000 maraka. Moglo se tako.

Srpsko podzemlje

Taj gastarbajterski soj ljudi, kako rece komesar Borhard, bio je baza iz koje su izrasli krajem sezdesetih i prvi jugoslovenski kriminalci u Frankfurtu. Makroi, reketasi, narko-dileri, politicki delinkventi. Prvi su tapkali i pljackali, uglavnom, Jugoslove, a ovi poslednji podmetali paklene masine pod sve sto je jugoslovensko.

- Sedamdesetih godina jugoslovensko podzemlje u Frankfurtu je bilo podeljeno na ekonomsko i politicko, na hrvatsko, albansko i srpsko. I svako je imalo svoje kumove i lidere. Onog trenutka kada su se politicki delinkventi i kriminalci udruzili u politicku organizaciju "Ravna gora", srpsko podzemlje je preraslo u mafiju. Na njenom celu je bio Ljubomir Magas, zvani Ljuba Zemunac. Ta srpska organizacija bavila se igrama na srecu, ucenama uspesnih trgovaca i ugostitelja i prostitucijom. Njegovom smrcu 1986. godine umrla je i srpska mafija. Kraj osamdesetih u jugoslovenskom podzemlju protekao je u smeni generacija. Stari kriminalci su otisli ili prestali da rade, a iz Jugoslavije su dosli novi. Mladji, agresivniji, ali neslozni i zato manje opasni. Mnogi su u Frankfurt

dolazili kao lazni turisti da, po nalogu sefova koji zive ovde u Nemackoj, opljackaju koju kucu, prodavnicu ili banku. Oni su se bavili, ponajvise, kradjom nakita i garderobe, koju su potom prodavali po Beogradu, Sarajevu i Zagrebu. Devedesetih godina, sa prilivom velikog broja izbeglica, azilanata i radnika "na crno", pojavili su se i ljudi koji su radili na "proizvodnji" faksifikovanih nemackih dokumenata. Lane smo uhapsili 800 Jugoslovena sa laznim papirima. A onda su se poslednje dve godine pojavili i trgovci oruzjem, koje su donosili iz Bosne preko Srbije. Sa bombama i automatima kupljenim od njih pocinjeni su mnogi prepadi i pljache banaka po Hesenu i Frankfurtu - potvrdio mi je komesar Peter Borhard.

Kad su poceli da se bave kradjama garderobe iz robnih kuca i magacina, nakita i dragocenosti, jugoslovenski magnasi su tu robu "prodavali" za platu ili mali procenat nemackim dilerima. Jedan od njih je bio Rihard Gab, antikvar iz Minhana. Njegovi najveci snabdevaci kradenom robom bili su u pocetku Miodrag Mirasevic, zvani Bata Glavac, Misa Rosavi, Spomenka Ilic i Sava Somborac. A drugi je bio Haris Hojlfeder iz Stutgarta, poznatiji kao Mali Hari ili kao Prljavi Hari. On je bio srpski zet, jer mu je zena bila Beogradjanka. To su, ujedno, bili u ljudi koji su nase momke uvukli u organizovani kriminal, narucujući od njih nove i nove poslove. Harijev glavni covek bio je her Vasa Celavi. Cetnik "Ravne gore" iz Stutgarta, star oko sedamdeset godina, cesto pijan i bucan. Vlasnik tri bara "Domino", "Trubadur" i "Riverbot" i jedne javne kuce. Sluzio je kao pravi domacin pridoslicama, koje je pedantno ispitivao i uvodio u tajni zivot Nemacke.

Kradjom po robnim kucama i magacinima, na bezobziran i ozloglaseni nacin, u Minhenu i Stutgartu bavili su se Pera Oziljak, Ceda Bokser, Rade zvani Lala, Marko Taraba i njegova zena Milka, Sonja, Sava Somborac i Rada Bosanka. Dok je Misa Rosavi bio specijalista za kradju i nabavljanje pasosa svih drzava sveta.

Gerhard Boden, nekadasnji sef Sluzbe za zastitu ustava, izjavio je da aktivnost srpskog podzemlja razvija strukture poznate u Italiji i Americi:

- Ta grupa jugoslovenskih delinkvenata, koju su vodili Ljubomir Magas u Frankfurtu i Vasa Markovic, zvani Celavi, u Stutgartu bila je struktuirana vertikalno i horizontalno. Funkcionisala je po mehanizamu zatvaranja i posebnom unutrasnjem sistemu kazni. Od clanova se zahtevalo, kao i kod sicilijanske mafije, "omerta", odnosno potpuno cutanje spram prijatelja i neprijatelja.

Frankfurtski kriminolog Peter Valter je javno priznao da srpski mladici predstavljaju "slag na torti":

- Ta družina postala je cinilac moci. Toj grupi se na području Rajne- Majne niko ne može suprotstaviti.

Sa beogradskog asfalta u Nemacku su krajem sezdesetih i pocetkom sedamdesetih stigli i Vasa Stamenkovic Leteci i Slobodan Grbovic - Slobodan Crnogorac. Prvi je bio profesionalni kockar, komunista sa pedigreeom IB. Sa Golog otoka je pobegao preko granice u svet. Imao je brzu ruku i sigurno oko, lazne kuglice za rulet, na kome je zaradio tolike pare da je otvorio vlastitu kockarnicu u Stuttgartu. Slobodan Crnogorac je radio kod njega, jer ga je Leteci voleo kao sina. Grbovic je, naime, kao mlađi delinkvent prosao Goli otok, i umesto u JNA, pobegao preko Italije za Nemacku. Bio je to lepotan, finih manira. Sve dok nije upoznao Vasu Leteceg, mlađi Beogradjanin se bavio istim lopovskim poslovima kao i kod kuće. Krao je novcanike i automobile, tukao se i opijao. Zblizilo ih je osecanje za rizik i ljubav prema barbutu, ruletu i pokeru. I zenama. Lepi Slobodan je umeo sa njima. Umeo je, kazu, i sa policijom, jer se sumnjalo da je i u Italiji, ali i u Nemackoj, ocinkario neke svoje ortake. Ovo veliko poslovno prijateljstvo puklo je 1981. godine u Diseldorfu, kada su se Vasa i Slobodan sporeckali oko para. U nastupu besa Slobodan Crnogorac je pucao u svog patrona Vasu Leteceg. Prvi je završio u zatvoru, a drugi u bolnici. Epilog je bio neobican. Cim je prezdravio, Vasa Stamenkovic je polozio kauciju za Slobodana Grbovica i izvadio ga iz zatvora.

Sudeći prema napisima nemackih novina koje su sistematski pratile srpske prestupnike, tamosnja policija BKA je u ovim jugoslovenskim dosljacima videla svoje najveće protivnike. Prema podacima BKA, oni su zaradjivali na prostituciji, iznudjivanju, kockarnicama i pruzanju zastite. Navodno, postojala je i neprekinuta veza između najsitnijih kriminalaca i ozbiljnih akcija koje je planirala jugoslovenska Sluzba državne bezbednosti, koristeci usluge ljudi iz podzemlja. Ustaska emigracija je tu cinjenicu koristila da optuzi Ljubomira Magasa i ljudi iz jugoslovenskog podzemlja za likvidaciju njihovih članova Stjepana Djurekovića i Nikole Milicevica. Hrvati su okrivili Ljubu Žemunca, takođe Hrvata, da je 1984. narucio i smrт Maksimilijana Krajnca. Prema nemackim izvorima, glavna meta napada bili su upravo jugoslovenski državlјani, premda nije zabeleženo u tamosnjem pravosucu da su Jugosloveni svedocili protiv svojih navodnih izrabljivaca. Tako je potpuno nerazvjetljen ostao slučaj ranjavanja krcmara Momčila Matovića 1987. godine. Njega je u njegovom restoranu "Kukavica kod katedrale" u Frankfurtu napala dvojka Stevan Pantić i Stiv Bođevski, pobjegli Goran Vučović, zvanog Majmun. U diskoteci "Vog" teško je ranjen Pero Pušeljić, dok je Sveta Andrejević, posle ranjavanja iz zasede, umro na Božić 1987. u frankfurtskoj bolnici. Ovaj tridesetogodišnji Beogradjanin bio je dvadeseta žrtva obracuna u jugoslovenskom podzemlju krajem osamdesetih godina u Frankfurtu, kada je

doslo do raspada klana Ljube Zemunca i do smene generacija na nemackom asfaltu.

Centin i Goranov prijatelj

Koliko su neki nasi ljudi opasni kao kriminalci govori i cinjenica da je frankfurtska policija 1994. godine opet aktivirala svoje Odeljenje za borbu protiv Jugoslovena. Oto Leder, inspektor BKA, bio je pre desetak godina u Frankfurtu i Nemackoj zaduzen za "juznjake". Ovaj policajac je krajem osamdesetih gotovo svakog meseca organizovao racije na Jugoslovane, u kojima je hapsio u proseku po cetrdesetak nasih delinkvenata. Momir Soskic, jedan od pajtasa Ljube Zemunca, smatra da je upravo Oto Leder organizovao ubistvo Ljubomira Magasa usred Frankfurta:

- Frankfurtska policija dugo nije imala nijedan dokaz protiv Srbina koga je htela posto-poto da optuzi. Sef Oto Leder nije mirovao. Uhvatio se za slamku, za Gorana Vukovica i poceo da ga obradjuje. Zajedno su rucali, dozvolio mu je da javno nosi revolver. Oprostio mu je sve grehe i postali su cak kucni prijatelji. Srbi u "Ravnoj gori" su znali koliko Oto Leder moze da bude beskrupulozan, koliko je mrzeo Srbe i sve sto je srpsko, pa su bili na oprezu. Taj Oto Leder je, medjutim, narucio ubistvo Ljubomira Magasa. Vukovica je lako nagovorio na sve. Obecao mu je da nece da bude osudjen, da ce sve prikriti, da ce mu oprostiti sve grehe iz prolosti. Goran Vukovic je pristao. Sto se tice nemacke policije, ubistvo Ljube Zemunca je bilo isplanirano do detalja. Majmun mu je prisao sa revolverom i iz neposredne blizine pucao u grudi nenaoruzanog coveka. Tog trenutka, kao po komandi, pojavila su se dva nemacka policajca u civilu, kojima se Vukovic odmah predao recima: "Ja sam vas saradnik, ja sam vas saradnik!"

Ovo je jedina prava istina o ubistvu Ljubomira Magasa, o njegovom ubici, o namestaljci nemacke policije. Sef Oto Leder je tada castio sampanjcem u sedistu Bundes kriminaliteta u Visbadenu. A i imao je razlog - ostvario je svoj zivotni cilj - da Jugosloven ubije Jugoslovena i da Nemacka od toga ima koristi.

Sef ovog odeljenja od 1994. godine je Matijas Kriger, iskusni inspektor, star oko cetrdeset godina, mrsav, plav, sa frizurom "a la Krojf". Nosi farmerke, duks, crvenu jaknu i pistolj "zbrojovka". Ne zeli da se slika, ali zeli da odgovara na nasa pitanja.

Vas posao je da hvatate jugoslovenske kriminalce po Frankfurtu. Koliko je to opasan posao i da li su ti Jugosloveni pucali ikada na vas?

- Nikada nijedan jugoslovenski kriminalac nije na mene potegao oruzje. Jugosloveni su pametni. Oni nisu nasilnici, kad "rade", ne potezu pistolje i revolvere. Znaju da su stranci i da bi nemacka policija ozbiljno uzvratila na pucnjavu.

Postoje li neka mesta ili centri gde se jugoslovenski kriminalci okupljaju?

- Nema mnogo tih mesta. Zeleznicka stanica, neki restoran, diskoteke, mislim da se zovu "Amadeus" i "Sveti Stefan". Jugoslovenski kriminalci su uvek u pokretu. Menjaju mesta po gradu, ali menjaju i gradove. Grupa sibicara i dzeparosa, koja je dosla sa Kosova, bila je, na primer, u Frankfurtu dva meseca i potom se preselila u Berlin.

Da li vi kao policajac pravite razliku izmedju siptarske i srpske mafije u Nemackoj?

- Nema siptarske, nema ni jugoslovenske, odnosno srpske mafije u Frankfurtu. To je nekada bilo, u vreme Ljubomira Magasa i Cente Caldovica. Postoji danas nekakvo rascepreno jugoslovensko podzemlje, ali je ono bez vodje, bez svog kuma. Ljuba Magas je bio pravi veliki kum. Dok je Tito bio ziv, postojala je i jugoslovenska mafija i njen kum. A kada je Tito umro, nestalo je i jugoslovensko podzemlje u Nemackoj.

Nestalo je jer ste, prica se, vi iz policije kod Gorana Vukovica narucili ubistvo Ljube Zemunca. A potom ste sve poznatije delinkvente, pa i Vukovica, deportovali krajem osamdesetih godina u Jugoslaviju. Da li je zaista vasa policija ubila Ljubu Magasa?

- Da na pitanje odgovorim pitanjem, zasto bismo mi to uradili? Kakvu korist bismo imali od toga? Pa, nama je bilo lakse da radimo sa jugoslovenskom mafijom dok je ona imala Ljubu Zemunca za kuma. Ako iskrne neki problem, javis se kumu i on sam zavede red u jugoslovenskom podzemlju. A sada? Kuma nema, pa nema ni reda. Niko nikoga ne postuje. Jugosloveni se ubijaju izmedju sebe. Svadjaju se oko plena, oko novca, oko devojaka.

Da li ste vi licno poznavali Ljubomira Magasa, Gorana Vukovica i Radeta Caldovica u vreme kada su "drzali" Frankfurt?

- Ljubu Zemunca nisam poznavao licno, niti sam ikada radio protiv njega. Gorana Vukovica sam dobro poznavao, kao i Radeta Caldovica. Mislim da Centa povremeno odrzava neke kontakte danas po Frankfurtu. Uostalom, on ima pravo da cuje svoju porodicu koja zivi ovde u Ofenbahu.

Da li je Centa nesto radio?

- Ne, ne. Ljudi kazu da se smirio i da se bavio ozbiljnim poslovima.

Ima li i danas Zemunaca u frankfurtskom podzemlju?

- Da, ima nekoliko njih, koji se bave kradjama, ali i svercom droge.

Kako saradujete sa jugoslovenskom policijom?

- Ne bas najbolje, ali verujem da ce nasa saradnja iduce godine biti bolja.

Srbi u alzirskom lancu

Kako radi frankfurtsko Odeljenje za borbu protiv jugoslovenskih kriminalaca, vidi se po dosijeima iz sudnice, jer su se iza nemacke brave i resetaka nasli, samo zbog kradja, pedesetorka Srba i Crnogoraca, ali i Albanaca, posebno Malisora. Medju njima su, na primer, Ljubisa Stojanovic iz Beograda, Milan Samardzic iz Zivinaca, Munir Ratodel iz Berana, Hajrudin Lalic iz Plava, Enver Hasan iz Pristine. Nalozi za hapsenje, medjutim, bili su pisani i za biznismene koji su u vreme sankcija probijali embargo prema Jugoslaviji. Na takvom jednom sudskom i policijskom nalogu nasla su se i imena Dejana Vuckovica, Ilike Sasica, Mladomira Vilimonovica, Nedeljka Vasica, Hristine Rajh i Nemca Klausu Ditera Majera, jer ni za njega nije bilo milosti.

Jugoslovenima se, medjutim, bavilo Odeljenje za borbu protiv organizovanog kriminala, jer se Srbi, Crnogorci, ali i Albanci iz SRJ trude da ocvuvaju svoju mafiju. U pokrajini Hesen i gradu na Majni Srbi i Crnogorci se bave danas profesionalno provalama i reketiranjem imucnih gastarabajtera i bogatijih Nemaca. Kosovski Siptari "rade sibice" i "belo roblje", odnosno preprodaju ilegalnih radnika i krijumcarenje azilanata. A i jedni i drugi se bave ilegalnom trgovinom narkoticima. Rasparcavanjem narkotika po nemackim ulicama bave se prvenstveno Kolumbijci, Marokanci i Alzirci, ali su Srbi i Siptari uspeli da se uguraju u taj lanac.

Prvu veliku aferu sa drogom imali su jos 1988. godine Branko Savkovic, poznatiji kao Zika Zivac, Vlada Cubrilo i Dragan Pajkic. Ovim mladim Beogradjanima nemacka policija je namestila kupovinu osam kilograma heroina i poslala ih na robiju. Desetak godina kasnije Milos Savanovic iz Zemuna je zbog sverca droge dobio deset godina zatvora. Bio je neko vreme u Hanau, ali je negde premesten. Njegova molba za pomilovanje, jer je Savanovic ubedjen da je na robiji samo zato "sto sam Srbin iz Srbije" nedavno je odbijena. Takvu molbu nemackim vlastima pisao je i njegov otac Tomislav Savanovic, ali na nju kancelar Helmut Kol nije ni odgovorio. Vukovarcanin Milan Caric je zbog droge dobio tri i po godine zatvora.

Za Predraga Djuresica, tridesetogodisnjeg Srbina, nemacka policija je izjavila da je bio jedan od "bosova droge", tek kada je ubijen sredinom januara 1992. godine. Doduse, Djuresic je bio u oktobru 1991. izveden pred frankfurtski sud zbog nelegalne trgovine narkoticima, ali kako za to nije bilo dovoljno dokaza, pusten je da se brani sa slobode. Policija ga je tajno pratila i snimila da je kobnog dana svojim "mercedesom 560L" bio u Visbadenu i posetio svog bogatog prijatelja Eberhalda Tomu. Kada je odlazio od njega, pre nego sto je izasao na glavni drum, Predrag Djuresic je pogodjen sa tri metka iz lovacke sacmre. Da bi ga likvidirao, ubica je morao da mu pridje blizu, sto znaci da ga je Djuresic mozda i video, ali ga nije poznavao. Prema misljenju policije u Frankfurtu ovaj Srbin, "bos droge", stradao je od siptarske ruke u borbi oko narkotrzista u glavnom gradu pokrajine Hesen.

Od Srba je lose prosao i Milan Lukic iz Zemuna, koga su nemacka policija i sud optuzivali ne samo za ilegalnu trgovinu narkoticima vec za sverc oruzja za Srpsku dobrovoljacku gardu Zeljka Raznatovica Arkana i dva ubistva. Lukic je poreklok iz Paracina, ima pedesetak godina i u Nemacku je dosao 1992. iz Svajcarske. Nasao se, izgleda, u losem drustvu, jer su protiv njega na суду marta 1993. kao svedoci bili ljudi koje je dobro poznavao. I to su bili Srbi, kako pise u dosijeu Milana Lukica, trgovci Silvana i Nesa Todorovic, Radisa Milosevic, Momcilo Bogicevic i Misko Banovic. Oni su priznali da je okriviljeni Lukic boravio u Nemackoj, sto znaci da je mogao i da pocini navedena krivicna dela. Sud je oslobodio Milana Lukica sumnji za krijumcarenje oruzja Zeljku Raznatovicu Arkanu i osudio ga na pet i po godina robije.

Lukic se danas nalazi u zatvoru u Hanau za koji on u svojim pismima pise da je "fatalan za Srbe". I Milan Lukic, Zemunac, kao i Milos Savanovic, takodje Zemunac, misli da je zrtva nemackog progona Srba, losih prijatelja, ali i medijskog rata u Zapadnoj Evropi. Nemacka policija i sud tako nisu mislili, za njih je Milan Lukic prvo preksilac zakona, odnosno delinkvent, a tek potom Srbin i Zemunac.

POGIBIJA LJUBE ZEMUNCA

I pre nego sto je stradao na frankfurtskom pločniku, Ljubomir Magas je bio "legenda" jugoslovenskog, ali i evropskog podzemlja. Mi, Jugosloveni, zvali smo ga jednostavnije Ljuba Zemunac. Ljudi su govorili: umro je onako kako je i ziveo! Na ulici, brzo. U utorak, 10. novembra 1986, ispred zgrade Zemaljskog suda u Frankfurtu, sreli su se, cini se, ne bas slucajno, dvojica okorelih neprijatelja Ljuba Magasa i Goran Vukovic. Prvi, stariji, iskusniji, verovao je u pravilo da kriminalci ne pucaju u prisustvu policije, pa tog dana nije obukao pancir-kosulju. Imao je 38 godina i obavezu da na sudu objasni neke svoje ranije ucenjivacke poteze. Mladji, 27-godisnji "pripravnik" bio je istog jutra na sudu zbog nekih provala. Sreli su se na stepenistu. Vukovic je nehajno prosao pored

Magasa, ali mu je ovaj dobacio: "Skloni se..." Munjevito je Goran Vukovic potegao iz dzepa "kolt 38 specijal" i sa dva metka tesko ranio u predelu srca svog "kolegu". Intervencija Magasevih "gorila" je bila besmislena. Prisutni policajci su okruzili "atentatora" i sprecili osvetu Ljubinim drugova. Nekoliko sati kasnije Ljubomir Magas je izdahnuo u frankfurtskoj bolnici, a ubica Goran Vukovic je odbio predlog policije da se brani sa slobode. Shvatio je da je bezbedniji u zatvoru nego na ulici.

Goran Vukovic je bio mladic iz Sarajevske ulice u Beogradu, nadomak zeleznice stanice. I u Frankfurtu je, kao i svi ostali jugoslovenski batinasi, "radio", uglavnom, na zeleznickoj stanici. Poznanici ga opisuju kao zgodnog, visokog, prijatnog mladica koji je patio zbog straha od Ljube Zemunca. Kao dete bio je dobar djak i poslusao. Rano je krenuo stranputicom. Kada je otisao u inostranstvo, divio se pricama o podvizima Ljube Zemunca. Pokusao je da ga kopira u svemu. Nije uspeo jer je bio previse sujetan i ponosan, pa je to obozavanje preraslo u netrpeljivost. Imao je obicaj da govori: "Plasim se Ljube, ali ne zelim da ga ubijem!" Poslovi kojima se Vukovic bavio bili su tuce, otimanja, provale, ucene. Magas mu je u tom poslu bio suparnik koji je imao dosta jacu i bolje organizovanu druzinu od dvadeset ljudi. Na "njegovoj teritoriji" za Gorana Vukovica nije bilo mesta. Uostalom, Vukovic je dugo u SR Nemackoj ziveo ilegalno. Pobegao je iz Jugoslavije pre petnaestak godina da ne bi isao na izdrzavanje kazne od dve i po godine zbog jednog razbojnista. U SR Nemackoj je ziveo bez ikakvih dokumenata. Tek kada se 1984. pojavio na sudu kao osteceni, njegovi advokati su uspeli da mu "srede" dokumenta. Tom prilikom je cak pokrajina Hesen molila nase vlasti da izdaju neki dokument o ovom kriminalcu, da bi imala na osnovu cega da mu izda licnu kartu i dozvolu za boravak. Tako je Goran Vukovic postao preko noci "normalan i lojalan gradjanin" Zapadne Nemacke, a na sudu svedok i osteceni.

Po prici samog Gorana Vukovica, ubistvo Ljubomira Magasa je bilo posledica njegovog straha za sopstveni zivot, ali i njegove pritajene zelje za osvetom:

- Niti sam ja dosao u Frankfurt da Ljubi Zemuncu skinem "krunu", niti me je to uopste interesovalo. Rekao sam mu otvoreno: "Dosli smo da radimo svoj posao. Niti te diramo, niti bismo hteli da te ugrozimo! Ti si Ljuba i svaka ti cas!" Posto je Debeli (Djordje Bozovic Giska) izasao iz zatvora, napali su ga pokojni Ranko Rubezic i jos neki da se pobije - za vodjstvo - sa Ljubom. Ja sam mu govorio: "Zasto bi ti to radio, kad ste bili dobri u zatvoru. Nemas nikakvog razloga. Evo, on je tu u Frankfurtu, video sam se s njim." To ga je smirilo: "Dobro, brate, pozdravi ga!" Stalno su se posle pozdravljali preko mene. Znaci, nikada ranije tu nije bilo neke zle namere, da bude zavade. Medjutim, Ljuba je okupio oko sebe te - kako da ih nazovem - klosare. I to je jos kompliment za njih, posto je Ljuba naivno verovao da je sposoban da i od najsitnijeg lopova napravi najveceg.

Metak za metak

Posvadjali su nas ljudi sa strane. Na primer, uhvatim i prebijem nekoga, a oni graknu: "Vidi, Goran je izmasakrirao! Goran ovo, Goran ono..." Namerno su ga provocirali i izazivali. Odemo kuci, a posle pet minuta me zove Ljuba: "Sta ti to znaci, Gorane, to provociranje!" Njegov zet Sreto Raznjatovic, dok nije namestio da me upucaju Ljuba i Cane, kad god je dolazio da poseti Ljubu, dolazio je i kod mene. Znaci da ja nisam nista imao protiv tog coveka, jer Ljuba je bio i moj idol. Do dana danasnjeg nisam saznao zasto su pucali u mene i sta sam im se zamerio da su hteli da me ubiju.

Kako sam jednom izasao iz kuce na ulicu, vidim Sreta ide s jedne strane, a dvojica s druge. Ja sam stvarno bio mnogo dobar sa tim Sretom, ni na kraj pameti mi nije bilo da mi namesta da me ubiju. Okrenem se malo i kako sam se okrenuo, tako me nesto pogodi u ledja. Vidim izdaleka Ljubu i Caneta. Cane je pucao, nije Ljuba. Sretu gurnem i pocnem da trcim. Onda oni dum, dum, pucaju za mnom. Pita me Boris Petkov: "Sta ti je, brate?" Kazem: "Pogodjen sam." Dosla je odmah policija, neki Oto Leder. Uhapseni su Vlada Bacar, Cane, Ljuba je devet meseci bio pod istragom. Na kraju su svi pusteni. Evo, Vlada Bacar je sedeо zbog mene u zatvoru, pa smo opet ostali dobri prijatelji. Jedanput sam mu rekao: "Sta ce ti, brate, da imas neprijatelje zato sto si Ljubin drug."

Napustio sam bolnicu jedanaestog dana: potpisao sam da izlazim na sopstveni rizik. Od tada se vise nismo vidjali sve do tog kobnog susreta ispred zgrade suda. Oni su tada bili sudjeni zbog nekih otimacina iz 1983. godine. Ljuba Zemunac, Pera Puseljic, Slobodan Savic Cane, Soskic, njih pet-sest. Ja sam imao zakazano sudjenje za neke kradje u pola jedanaest, a njima je bio pretres nesto ranije. Ne sluteci nista, poneo sam pistolj, prosto jer se od njega nisam nikad odvajao. Dobro sam znao da ce da mi skinu glavu ako mogu. Parkirao sam auto na cosku i sa suprugom Dobrilom i Markom Kovacevicem posao prema zgradi suda. U jednom trenutku video sam ih ispred nas, njih dvanaest- trinaest. Nesto su se domundjavali. Tek kad sam se priblizio stepenistu, Ljuba je sa pratnjom krenuo prema meni. Odmah sam izvadio pistolj i rekao: "Sta hoces! Sta hoces, picko?" Glupo je da krijem i da kazem da mu nisam to rekao kad jesam. Planuo je: "Sta je, pederu, hoces da se svetis!" Nisam ga se nimalo bojao: "Mislis da necu da ti se osvetim?" Odmah sam opalio. Kad ga je prvi metak pogodio, bacio se na mene kao zivotinja. I drugi metak ga je pogodio.

Onda su njegovi pritrcali. Mirno sam vratio pistolj u futrolu, uhvatio zenu za ruku i rekao: "Hajde da idemo." Naleteli smo na policajca, koji je drzao neka akta, izvadio je pistolj tek posto su braca Soskici povikali: "Drzite ubicu! Ubica!" Poslusao sam njegovu naredbu, podigao ruke i legao na zemlju dok ne dodje patrola. U medjuvremenu, Vlajko i ne znam ko jos udarili su dva-tri puta moju zenu. Cak su i mene, vezanog na zemlji, pokusali da udare. Onoga konja

Soskica sutnuo sam nogom u grudi. Nisam uopste shvatao sta se desilo i poceo sam da se cerekam.

Sudjenje Magasu za napad na Vukovica pocelo je tek marta 1986. godine, petnaest meseci posle ranjavanja Vukovica. Na sudjenju tuzilac je za Magasa trazio kaznu od osam godina zatvora, a za Savica devet godina. Konacno, 30. aprila 1986. izrecene su kazne: zbog pokusaja ubistva Savic je osudjen na dve godine i sest meseci, dok je Magas oslobođen krivicne odgovornosti zbog nedostatka dokaza. Naime, na sudu se kao krunski svedok u korist Magasa pojavio cuveni fudbalski as Fahrudin Jusufi, koji je posvedocio da je Ljuba Zemunac u vreme napada bio u njegovoj blizini.

Namestaljka Ota Ledera

Ljubina majka Rosa Curcic je poput mnogih Srba javno sumnjala da je ubistvo njenog sina organizovala nemacka drzava. Jer, Ljubomir Magas je bio vodja, kako je tvrdio Gerhard Beder, strucnjak za organizovani kriminal, cak "250 razbojnika iz Jugoslavije, koji su delovali u Frankfurtu i okolini. Njega su svi oni morali da slusaju". Nemci su mislili da ce vecnim uklanjanjem Ljube Zemunca ukloniti i jugoslovensko podzemlje iz Nemacke. Njegova majka Rosa Curcic o tom sukobu sa Vukovicem, za koji je njen sin strepeo da ce biti i koban, kaze:

- Kad je zbog Gorana bio u zatvoru, to se iskomplikovalo, dosao je i onaj policajac Oto Leder. Nije on bio obican policajac, vec neki glavni za saradnju s americkom CIA. Ja sam bila na tom sudjenju. Dvaput je policiji Goran davao izjavu da ne zna ko je pucao u njega. Tek kad je Leder dosao u Frankfurt, rekao je da je Ljuba pucao u njega. Sad, taj Ljubin drug kod kojeg sam odsedala, vidim sav usplahiren, ubledo, kaze meni: tetka Roso, znate li vi ko je taj Leder. Sta me briga, mislim se. Sedi Ljuba pored mene i ja mu pricam sta se u Beogradu govori, da mnogi saradjuju s policijom, da je neki nemacki policajac dolazio u Beograd i saslusavao mi zeta. Pa to je ono djubre sto sedi iza tebe, kaze. I tako, pricam ja Ljubi o tim glasinama da mnogi njegovi poznanici rade za policiju, ali da za njega nista nisam cula. Za koga da radim, pita, za to djubre? Otkud znam kad ce da me proda, za bilo koga da radim? E, tad mi je rekao: majko, ako mi neko dodje glave, to ce biti ovo djubre sto sedi iza tebe.

E, kad je bilo Goranu sudjenje, isla sam tamo. Nemci su s kerovima bili napolju, jedino kad su Soskici svedocili, Nemci su uveli pse i u sudnicu. Ni pre ni posle toga. Sad, svi su podvlacili da Ljuba nikad nije imao pistolj, sto je bila cinjenica. Ali javni tuzilac ustade pa rece: " Gospodinu Magasu nije ni bio potreban pistolj, jer je imao ubitacnu pesnicu." I trazi za Gorana dve godine i devet meseci. Da sam mogla da urliknem... Samo sam tad progovorila - da je psa ubio, vise bi dobio. Gledala sam pistolj iz koga je moj Ljuba ubijen, kutiju sa

njegovim stvarima. Kad je bila pauza, prilazi mi prevodilac i kaze da je znao da cu ja doci, ni u snu ne bi prihvatio da prevodi. Poznavao je Ljubu i voleo ga. Ali, tu bedu da si video, kad je usao i seo za optuzenicki sto. Pored njega dva advokata. A zamisli moj osecaj... sedi tako na tri metra od mene. Kad smo izlazili, ja sam prosla pored njega, a nista ne mogu. Ne mogu ni za nos da ga povucem. Oborio je glavu na onaj sto. Vidim sto se sav trese. Njegov advokat odgovori da Goran ne moze da sedi i gleda Ljubinu majku. Stalno je ponavljaо da je Ljubu ubio iz straha. Iz straha i nista drugo. A sudija, onako mladji covek, pita ga zasto nije otisao iz Frankfurta kad ga se toliko bojao? Nisam mogao, rece, da ostavim verenicu. Setila sam se tad sta mi je Ljuba rekao za onog Ledera. I zbog neke proklete puske, bar takvu sam ja verziju cula, kad je Ljuba istukao americkog vojnika iz CIA. E, tad je Leder dosao u Frankfurt i rekao da Ljuba pod hitno mora da se likvidira!

O inspektoru Otu Lederu sam Goran Vukovic je jednom prilikom rekao:

- Oto Leder je jedan od najopasnijih policajaca u Nemackoj, specijalista za Jugoslove. Taj je Ljubu mrzeo vise nego ikoga drugog. Ali, Leder bi sigurno, da sam ja tamo nesto napravio, isto tako i mene jurio, kao Ljubu. On i Ljuba su se gonili vise od deset godina. Zato je on i imao pik bas na Ljubu.

Ljuba Zemunac nije pobegao od svoje sudbine. Ziveo je sa nasiljem i umro je od nasilja. Vest o njegovoј pogibiji primljena je i u SR Nemackoj i u Jugoslaviji s olaksanjem. Mnoge ljude u ovim zemljama Ljuba Zemunac je "zaduzio", makar batinama. Jos kao maloletnik, sa periferije Zemuna, poceo je po beogradskim igrankama i kafanama da se dokazuje. Imao je tada cvrste pesnice i tvrdnu glavu. Tukao se u pocetku radi zabave, a potom zbog navike. Bio je to samo pocetak jedne "teske" biografije.

Ljubomir Magas je rodjen 27. maja 1948. u Zemunu, u porodici Sime Magasa i Rose, rođene Curcic. Sa sest godina je ostao bez oca, koji se rastao od njegove majke. Posle osam razreda osnovne, upisao se na auto-limarski zanat, koji nikada nije stigao da zavrsi. Kao ucenik skole u privredi radio je neko vreme u IMT-u, pogon u Dobanovcima. Vise je voleo ulicu od fabrike, pa je brzo dobio epitet besposlicara. Boksu i rvanju ga je naucio cuveni Citakovic. Ljuba je bio toliko jak da je na rukama mogao da predje Beograd. Sa sesnaest godina je pretukao Acu Djavola, najopasnijeg velegradskog mangupa, koji je drzao nekoliko kafana. U sedamnaestoj je bio strah i trepet u Nisu. Svoje snazne misice okitio je tetovazom na desnici "Toske-Zemunac-Robija 1964" i na levici "Panter, Paca, Ljuba". Te godine je i registrovan u miliciji kao napasnik. Posle napada na jednu devojcicu kaznjen je njegov otac sa 4.000 dinara. Tokom 1965. milicija ga je hvatala zbog grebanja automobila, pretnji decjim pistoljem i tuca.

- A vec te njegove tuce... Jednog dana sam dosla u situaciju da mu kazem da nije normalan. Dobro, otkad je sveta i veka zna se ko je najjaci mladic u selu ili u gradu, pa i ovde u Beogradu. Jednog dana on se sprema da izadje. "Kud ces ti, Ljubomire?" "Na Karaburmu!" "Sta ces na Karaburmi?" Ide, kaze, jer je tamo ostao jos neki s kojim nije odmerio snagu, a koji je najjaci na Karaburmi, pa da se vidi ko je jaci. Pa ti nisi normalan, kazem mu. A moram, kaze, ili ce biti on najjaci u Beogradu ili ja. Tad je Ljuba imao sedamnaest ili osamnaest godina. Vec tada je, mislim, bio taj o kojem se pricalo. Jedino sam se na njega ljutila jer se nije tukao radi sebe vec zbog drugih. I bubreg je izgubio zbog druga. Zato sam se ljutila. Dobro, ono u pocetku, kad je sticao slavu, to su bile prijateljske tuce, ne iz osvete, nego da odmere snagu. Njegov pocetak je bio takav. Kasnije sam se ljutila, zbog ovog istukao onog, zbog drugog istukao onog, zbog drugog istukao opet tamo nekog...

Ja sam ponekad bila u neprijatnim situacijama. Ljuba je bio normalne visine, ali je imao jak vrat i stravicno jake misice. Kud god se ja pojavim, ovako sitna, a on grdosija pored mene, ljudi ne mogu da veruju. Umeo je to da koristi i pravi viceve. Znate, drugacije se gleda kad majka dodje u posetu u zatvor, drugacije kad je otac. Bio je u Mitrovici, ja odem u posetu. Sednemo mi i razgovaramo, kad vidim ja da jedan milicioner ne skida pogled s mene. Pitam Ljubu sto me onaj tako gleda, a on kaze: "Znas, Roso, ovde se svi brane s bratom ili ocem, a ja sam im rekao dobro, dobro, izgorite vi meni ruku, ali ce vam moja Rosa izgoreti Mitrovicu!" - pricala je novinarima majka Rosa Curcic.

Juna 1965. Ljuba Magas je ukrao "fiku", a potom i "fijat 1300", pa "opel rekord". Osudjivan je zbog kradja zenskih torbi u Beogradu, Nisu i Kopru. Sve do 1967. to se smatralo sitnim bezobrazlucima, a onda je u jednoj tuci na Tehnoloskom fakultetu Ljuba Magas tesko prebio studenta Vladimira Vuckovica. U strahu od milicije tada je prvi put pobegao u inostranstvo. Nakratko se sakrio u Austriji.

Kada se vratio, sluzio je vojsku u Ohridu. Vec tada je nosio nadimak Ljuba Zemunac. Bio je poznat i kao bokser u "Radnickom" iz Beograda. Poluteskas koji je mnogo obecavao. Ring mu, medjutim, nije bio dovoljan za praznjenje viska energije. Nasilje je bilo njegova svakodnevica, ali kako mu je zakon bio za petama, tih sedamdesetih pobegao je u Italiju. Milano je tada bio centar odbeglih jugo- mafijasa. Spretni Magas je vrlo brzo i tamo stvorio svoje "drustvo" sa kojim je pljackao italijanske i austrijske radnje i banke. Surovoscu svojih oruzanih prepada zapao je policiji ovih zemalja za oko, pa je po kratkom postupku proteran u SR Nemacku.

Pravu nasilnicku prirodu iskazao je u jesen 1967. kada je zajedno sa Radetom Caldovicem Centom i Zoranom Milosavljevicem Robijom silovao jednu

devojku. Osudjen je na dve godine i osam meseci zatvora, koje je odlezao u Sremskoj Mitrovici.

- On je i u Mitrovici delio svoju pravdu. Malo, malo, kad dodjem u posetu, Ljuba u samici. Ne zali se on. Ali meni se smucilo. Odem kod upravnika da pitam o cemu je rec. A on meni: "Hocete li vi da vam sacuvam sina, da izadje ziv odavde?" Normalno da hocu. "E, onda, kaze, mora da bude u samici." Ovaj Hrkac sto je nabavio eksploziv imao neke privilegije kod nekih strazara. I Ljuba je bio strasno kivan, pre svega zbog toga sta je ovaj uradio. A onda je tu bilo i nekog cinkarenja. Na kraju, Ljuba ga propusti kroz sake. Kad je dosao kuci, posle petnaestak dana, dobije kartu od jednog zatvorenika na kojoj je pisalo: "Ljubo, pricuvaj se dobro, ovaj ovde prica da ce te srediti ustase, da ti glava ne vredi ni hiljadu maraka." "Ne sekiraj se mama", rekao mi je, "ne plasim se ja da ce me ustase srediti, ako me ne srede moji", pricala je njegova majka.

Klijent Interpol

Cim je Magas izasao na slobodu marta 1971, stigla ga je prva policijska poternica zbog kradje automobila. Zato je prebegao u Italiju, a potom u Nemacku. Odatle je dovoden na razna sudjenja u Jugoslaviju.

- E, kad su ga iz Frankfurta slali avionom u Jugoslaviju, ceo aerodrom je bio zatvoren. Tako su mu stegli lisice da je petnaest dana posle toga, kad su mi dopustili da ga vidim, jos imao modrice oko zglobova. U Frankfurt su otisla samo dva policajca po njega, a Nemci su ih pitali da li su normalni posto ih nema vise. Rekao mu je ovaj nas (Toma Ristic) da vodi racuna kako se ponasa, jer zna sta ce uraditi. A on im odgovorio da se ne sekiraju, da je on takav samo da bi Nemcima uterao strah u kosti. Tad su ga vodili u Crnu Goru. Ceo aerodrom je bio ispraznjen, jer se, navodno, pronela vest da ce Ljubu da kidnapuju na aerodromu. A moj Ljuba, sinko, kad padne u zatvor, нико се nije setio ni pola dinara da doneše za paket, a kamoli da ga kidnapuje. U stvari, spremali su se Crnogorci da ga likvidiraju - tvrdi Rosa Curcic.

Magas se nastanio u Frankurtu, gradu banaka i biznisa, sa mnogo Jugoslovena "na privremenom radu". Centar njihovog okupljanja je bila kafana "Dzuboks Dzambo Dzet". Kafanu "Baj Ivo" je demolirao kada mu je gazda rekao da vise ne dolazi, jer on ne prima Srbe. U diskoteci "Kupe" Ljuba Zemunac je radio aprila 1974. godine kao izbacivac nepozeljnih stranaca. Gazdi Hokiju bili su, pored Nemaca i Jugoslovena, pozeljni samo Amerikanci. Posle toga ga je angazovala i diskoteka "Cug", jer kraj Ljubomira Magasa nikо nepozeljan nije mogao da udje.

Ubrzo ga je frankfurtska policija evidentirala kao izvesnog Tomislava Spadijera koji predvodi grupu lica specijalizovanih za teske kradje, ali i za druga krivicna

dela. Navodni Spadijer, u stvari Magas, ni ovoga puta nije dugo bio na slobodi. Sredinom juna 1974. uhapsen je pod sumnjom da je na području Frankfurta vrsio iznude, pretnje i da je u tuci ozbiljno povredio jedno lice. Savezni sekretarijat za pravosudje nase zemlje zatrazio je septembra 1974. godine od nadležnih organa SR Nemacke da odobre ekstradiciju Magasa, kako bi mu se sudilo u Beogradu zbog silovanja na Zvezdari. Pravosudni organi Nemacke dugo su razmatrali zahtev za ekstradiciju, a krajem decembra 1974. godine poslali su, za jugoslovenske sudske organe, potpuno neočekivan i neobjasniv odgovor. Zahtev za ekstradiciju se odbija, jer u sudskim materijalima nije precizno naveden opis krivicnog dela silovanja za koje je Magas okrivljen. Nadležni jugoslovenski organi smatrali su da je ovaj odgovor u stvari izgovor i da nemacki organi ne zele da izrue Magasa. Razvoj dogadjaja poprimio je neočekivani tok kada je Interpol Nemacke obavestio da se Ljuba Zemunac još nalazi u Frankfurtu i da pravosudni organi Jugoslavije mogu ponovo da podnesu zahtev za ekstradiciju. Novi zahtev je vrlo brzo podnet nemackom pravosudju. U medjuvremenu, Magas je maja 1975. godine ponovo uhapsen u Frankfurtu zbog falsifikovanja isprava, kradja i voznje bez vozacke dozvole. Ovog puta je koristio isprave na ime Dusko Hudjec.

Sredinom septembra 1975. Interpol Nemacke porucio je jugoslovenskim kolegama da je ekstradicija odobrena i da Magas može biti preuzet na aerodromu u Frankfurtu, radi sprovodjenja u Beograd. U obavestenju je posebno naglaseno da je Magas veoma "naprasit" i opasan i na to treba obratiti paznju prilikom sprovodjenja.

Devetog oktobra 1975. godine, u policijskoj stanici na aerodromu u Frankfurtu gde je Magas trebalo da bude preuzet, vladala je prava uzbuna. Prilikom sprovodjenja Ljuba je demolirao jednu "maricu", a zatim i dve celije u policijskoj stanici na samom aerodromu. Od zgrade aerodroma do aviona JAT-a, vezanog Magasa, sprovelo je osam policajaca sa automobilima. Pred avionom ga je sacekao inspektor Toma Ristic, sam, i odveo ga za Beograd.

Okruzni sud u Beogradu ga je osudio zbog silovanja na cetiri godine i sest meseci zatvora. Posle tri godine pusten je sa izdrzavanja kazne i vrlo brzo se vratio u Frankfurt. Na osnovu zahteva Okruznog suda iz Titograda i saglasnosti Saveznog sekretarijata za pravosudje, januara 1980. godine, preko Interpola, raspisana je nova medjunarodna poternica za Magasem. Tada je u Frankfurtu ziveo pod imenom Djovani Andjelis. Ekstradicija je ponovo izvršena avionom, 20. februara 1981. godine i Magas je priveden u pritvor Okruznog suda u Titogradu. Prvostepenom presudom osudjen je na pet godina zatvora zbog silovanja. Na ovu presudu advokat Magasa je ulazio zalbu. Vrhovni sud je ukinuo prvostepenu presudu i naložio Okruznom sudu da odrzi novi pretres.

Posle dvadeset meseci, oktobra 1982. godine, Magas je pusten iz pritvora, dozvoljeno mu je da se brani sa slobode.

O svom idolu Ljubi Zemnuncu njegov ubica Goran Vukovic je govorio ne bas lepo:

- Kao klinac cuo sam za Ljubu, ali sam ga upoznao tek u Frankfurtu. Spojio nas je neki Stevan Stipic, predsednik ravnogorske organizacije, inace najveci prevarant na svetu. Falsifikovao je potvrde i dokumenta, koja je valjda dobijao od nekog glavnog cetnika iz Amerike. Stipic je i meni pravio fals pasos. Predstavljao se obicno kao cetnik. Organizacija "Ravna gora" u Frankfurtu bila je najobicnija lopovska banda.

Svakoga ko bi dosao da se uclani Stipic je prvo pitao: "Sta si sposoban da krades?" To je bilo glavno. Ako si za "sanu" ili nesto vece i opasnije. On sam bio je "sanista". Sanirao je i pravio lazne cekove, odgovarao je za razne prevare i bio je registrovan kod Interpol-a.

Ljuba Zemunac je figurirao kao zamenik Stevana Stipica u organizaciji "Ravna gora" u Frankfurtu, a prakticno bio je njen operativni vodja. Sastali bi se obicno Slobodan Savic Cane, braca Soskic, Stevan Pantic, Ljubomir Magas, Vlajko Pajkovic i drugi, da se dogovore sta gde treba da se opljacka. A "Ravna gora" je nominalno bila politicka organizacija, osnovana da se bori protiv jugoslovenskog komunistickog rezima. Izdavala je redovno i svoj list. Ljuba Zemunac cak nije bio ni sef podzemlja, vec je samo lutao i nalazio gde sta ima da se pokrade, dok je Stevan Stipic nalazio ko ce to za njih da uradi. Evo, kako su delili. Bio je neki Andrija u "Ravnoj gori", Voji Pajkovicu je prodao ceo butik za sto maraka, po odelu, iako ne moze nigde u svetu da bude odelo za sto maraka. Ili, dovedu drugoga i za stvari koje mogu da se bez problema prodaju za trideset hiljada maraka daju mu pet hiljada, a sebi stave onih dvadeset i pet hiljada u dzep. I sta je covek mogao da uradi! Nista, jer bi dobio preko nosa. Tako je tom Andriji Ljuba jedanput isterao zube. Zorana Dokolenka, sto je drzao zlataru u Nemackoj, takodje su Ljuba i Cane opljackali i prebili, da bi se on posle obesio u zatvoru.

Ljuba Zemunac je, ipak, bio siledzija. Cuo sam da nije mogao da ima normalan odnos sa zenom, dok je ne prebije. To se barem tako pricalo. Nemam razloga da ga ogovaram: ja sto sam zavrsio s njim, davno sam zavrsio. Posle njegove smrti izmisljali su kako je razne devojke branio i pomagao. To je smesno, kad i oni sami znaju da nije. Svakome je otimao pare. Mozda je imao nekoliko drugova koji su mu lezali na srcu i koje je odista voleo. Neki Rajko Likota je mogao da mu sedne na glavu, da mu kaze sta hoce. A u sustini bio je siledzija, pljackas koji svima voli da komanduje. Nijednog druga nije imao pored sebe, a da ga nije ponekad isamarao i izudarao. Svako je morao da dobije preko nosa, da bi posle

bio dobar s njim. Moglo je i individualno da se pljacka, ali onda se neizbeznio dolazilo s njima u sukob. Svi su morali da budu ponizni, da trce oko Ljube. Jedino sto sam se ja bio malo odvojio, a i neki moji drugovi. Stvarno jedno vreme nismo imali problema.

Ne moze mu se osporiti jedino da je bio najjaci u Frankfurtu. To bi bilo smesno, jer bio je jak kao zivotinja. Morao si - ili da ga ubijes - ili da mu priznas da je jaci!

Dosije od deset kilograma

Dosiji Ljube Zemunca, i onaj u Nemackoj, i onaj u jugoslovenskoj policiji, imaju po deset kilograma. U njemu je zatvorski psihijatar iz Spuza napisao:

"Magas je u kazneno-popravni dom u Spuzu priveden iz istraznog zatvora, nakon ekstradicije iz Nemacke, na izdrzavanje kazne 28. aprila 1982. godine zbog krivicnog dela silovanja za koje mu je u prvostepenom postupku bila izrecena kazna od pet godina, a u medjuvremenu je stigla i presuda na kaznu zatvora od tri meseca zbog teske telesne povrede - dela koje je pocinio u Opstinskom zatvoru u Prokuplju (dok je u aprilu 1978. godine u Opstinskom zatvoru u Prokuplju izdrzavao kaznu, Magas se posvadjao sa jednim zatvorenikom i koliko ga je "lako" udario, slomio mu je donju vilicu...)

Silovanje je pocinio u Budvi samo nekoliko dana po izlasku iz zatvora gde je izdrzavao kaznu, takodje zbog silovanja. Naime, prema sopstvenom priznanju, Magas je pre ovoga jos dva puta osudjivan zbog silovanja na kazne od dve i po i cetiri godine zatvora. Odmah nakon silovanja u Budvi Magas je pobegao u inostranstvo i vec istog meseca bio osumnjican za ubistvo iz bezobzirne osvete, ali je postupak obustavljen zbog nedostatka dokaza. Inace, do dolaska u Spuz, Magas je bio osudjivan sest puta, a pored ostalog je ucestvovao, barem je sam izjavio i u onom pokolju u zatvoru Zabela. Vise puta je i dugo boravio u inostranstvu i od 1973. godine nosio metak u ledjima koji je zaradio u Italiji. U Beogradu je godinu dana pre toga bio ranjen nozem, imao je oziljke od uboda srafcigerom u predelu trbuha, a ranjavan je i u nogu.

Naravno, sva ta fizicka ranjavanja ostavila su i duboke dusevne oziljke. Kao moguce objasnjenje njegovog kriminalnog ponasanja svakako se moze uzeti i razruseni porodicni dom nakon razvoda njegovih roditelja kada je Ljubomiru bilo sedam godina. Vec tada on je ranjen i to je sigurno ostavilo dubokog traga u njegovoj licnosti. Ne mislim da je bio bezosecajan, ali je agresivnost, verbalna i fizicka, ogrubelost i okorelost, izbijala iz svakog njegovog gesta, postupka i izjave. Na primer, on je odmah po dolasku u karantin nasao zrtvu: zbog nekih starih racuna iz Nemacke pretukao je jednog mnogo starijeg zatvorenika od sebe

kojeg je tu sreo. Nekoliko dana kasnije, krajnje vulgarno je psovao i vredjao strazara-kljucara.

U medjuvremenu, uspeo sam da sa njim obavim testiranje i dobio najneobicnije odgovore u svojoj dotadasnjoj, a i dosadasnjoj dvanaestogodisnjoj praksi: na 92 pitanja jednog upitnika Ljuba Zemunac je na sva odgovorio sa "ne". To mi je ukazalo da je rec o fanaticnom otporu - negativizmu. Uspeo sam da utvrdim stepen njegove inteligencije koji je bio u granicama proseka. Bio je recit i obrazovan iznad nivoa svog osnovnoskolskog obrazovanja - pravo cudo posto je njegovo skolovanje bilo na preskok zato sto je isterivan iz petnaest skola u Beogradu i Nisu, a u Nisu i sa zanata auto-limara.

Psihopate ne priznaju i ne trpe nikakve autoritete. Magas je, na primer, bez ustezanja rekao sudiji koji mu je sudio da "smrdi". Ispovao me je i izvredjao pred dvojicom strazara, a kad sam rekao da postupe po propisu, on je otrcao za noz koji je uspeo da prokrijumcar i sakrije u svom lezaju. Sva sreca da sam vec bio izasao van zidina zatvorskog kruga. Posto nije stigao do mene Magas se popeo na jednu od zgrada u zatvorskem krugu i tu mitingovao sa nozem u ruci sve dok ga nisu odobrovoljili da sidje i sklopi sa njima "primirje", a meni su u upravi doma rekli da sutradan ne ulazim u zatvorski krug.

Iako je u domu kruzila fama da poseduje neverovatnu fizicku snagu, da moze odjednom uraditi po hiljadu sklekova, sutradan sam ipak usao u krug. Prosao sam u dvoristu pored Magasa, ali se on pravio da me ne vidi: "Je li, bre, Ljubo, sto ti htede juce da me koljes?", pitam ga kad ga strazar dovede.

"Juce bih zaklao i samog sebe", odgovorio mi je sasvim pomirljivo i bez trunke agresivnosti.

Dakle, bez obzira na snagu, bio je infantilna osoba. On je, do odlaska u Centralni zatvor u Beogradu na lecenje, radio kako mu je bilo volja. U Domu je silom ostvario primat vodje medju osudjenicima, ali ako se ima u vidu da je u pripravnosti pod glavom cuvao noz, moze se zakljuciti da je bio progonitelj, ali i progonjena zver - onaj koji daje, ali i prima udarce, zbog cega je, ja mislim tako, stalno morao spavati sa jednim otvorenim okom. Za psihopate vazi da su cesto natprosecne inteligencije, dopadljivi pri prvom susretu, ali se ta dopadljivost izgubi kada se vidi koliko su neosetljivi za prava i potrebe ljudi. To je vazilo i za Ljubomira Magasa."

Kafana kod kukavice

Posle povratka u Nemacku Magas se nastanio kod svog prijatelja Matovica, vlasnika restorana "Kod kukavice kod katedrale". Restoran se nalazio u strogom centru Frankfurta, blizu obale Majne, i bio je omiljeno mesto za sastajanje

Jugoslovena, tacnije receno Srba i Crnogoraca. Ubrzo posle dolaska u Frankfurt, Magas je lokalnoj policiji ponovo poceo da pravi velike probleme. Savezni kriminalisticki ured iz Visbadena obavestio je da je Magas na celu vece grupe lica, koja se specijalizovala za iznude, bolje receno "reket" vlasnika jugoslovenskih firmi i restorana. U drugoj polovini juna 1983. godine u Frankfurtu je Magas ponovo lisen slobode sa jos dvadesetak saucesnika osumnjicenih da su vrsili iznude, ucene i razbojnista u okviru kriminalnog udruzenja. Medjutim, ovoj grupi nikako se nisu mogla dokazati ova krivicna dela i obezbediti svedoci za sudjenje. Nemacka policija je tvrdila da osteceni ne smeju da prijave da im je trazen novac da bi, zauzvrat, dobili "zastitu" od Magaseve grupe. I oni osteceni, koji bi podneli krivicne prijave, kasnije su menjali iskaze, negirajuci da im je iznudjivan novac.

Jedan od retkih koji je pristao da svedoci pred sudom da je ucenjen bio je Zejnel Delalic iz Konjica, vlasnik gradjevinske firme "Siksta bau" u Frankfurtu. Pored toga sto su mu trazili novac za zastitu aprila 1983. godine u jednom mestu kod Frankfurta, clanovi Magaseve grupe su pretukli Delalica i njegovog prijatelja. Nemacka policija je cuvala mesecima Delalica, garantujuci mu licnu bezbednost, s obzirom na to da je trebalo da bude, prakticno, jedini svedok optuzbe u krivicom postupku protiv Magasa. Nije razjasnjeno kako je i zasto doslo do toga, da je bas tada jedne noci finansijska i poreska policija obavila iznenadnu kontrolu poslovnih knjiga u Delalicevoj gradjevinskoj firmi. Utvrđeno je da je Delalic zaposljavao "na crno" veliki broj radnika iz Jugoslavije i da je, samo na ime neplacenog poreza, ostetio kasu nemacke drzave za oko dva miliona maraka. Da bi izbegao hapsenje, Delalic je hitno pobegao iz Frankfurta. Tako je tuzilac ostao bez jedinog svedoka, koji je pristao da svedoci da je bio ucenjen od Magaseve grupe.

Ovaj slucaj je potvrdio da je Magas vrlo cesto ucenjivao vlasnike firmi i lokala, koji su u poslovanju krsili nemacke propise, znajuci da nece smeti da ga prijave, jer bi na taj nacin navukli na vrat stroge poreske i druge organe. Interesantno je da je Delalic 1997. okrivljen da je 1992. godine i kasnije na podrucju Konjica pocinio ratne zlocine nad civilima srpske nacionalnosti, i upravo mu je u toku sudjenje pred Medjunarodnim sudom za ratne zlocine u Hagu.

Tako se na frankfurtskom asfaltu zavrsio zivotni put Ljubomira Magasa, Ljube Zemunca, coveka koji je za zivota postao legenda. Jednom prilikom visoki nemacki policajac, koji je godinama ratovao sa Ljubom Zemuncem, rekao je jugoslovenskim kolegama:

- Znate, covek tako ogromne energije uspeo bi u svakoj oblasti zivota. On je sam izabrao ovakav zivotni put.

Zbog velikog broja nasih gastarabajtera Frankfurt je u SR Nemackoj i bio i ostao glavna jazbina jugoslovenskih kriminalaca. Ljuba Zemunac je tu samo ponekad svojim "podvizima" uspevao da se vine u vrhove nemackog podzemlja u kome caruju Jevreji i Nemci. Sredinom 1974. formirao je svoju bandu sa zeljom da obezbedi stalna primanja od naplate "takse za zastitu" jugoslovenskih gastarabajtera i ugostitelja. Nemacka policija nije to nameravala da tolerise, pa ga je vise puta hapsila. Vremenom je postajao nervozniji. Napadao je banke i prodavnice u gotovo svim zemljama Evrope. Zbog svojeglavosti je bio je nepozeljan saradnik evropskih razbojnika, a i nemacka policija ga je svakim danom sve vise kinjila i hapsila ga cim bi se nesto dogodilo. Zato je poslednjih sest godina Ljuba Zemunac provodio u Visbadenu sa svojom prijateljicom Ivonom. Bila je to, posle nekadasnje supruge i sina u Zemunu, druga velika Magaseva ljubav. Opet se vratio boksu i, naizgled, mirnom zivotu. Dan je provodio u futingu, gimnastici, setnji sa pudlicom i u jurnjavi svojim crnim "mercedesom". Poslednji veci okrsaj Ljuba Zemunac je imao 1984. godine, kada je na plocniku Frankfurta ostao da lezi Goran Vukovic, alias Vlada Lukic.

Taj napad ga je kostao glave. Godine 1985. Ljuba Zemunac, bokser CSC, poznatiji kao Lupo optuzen za pokusaj ubistva Vlade Lukica, to jest, Gorana Vukovica i Borisa Petkova, odnosno Zeljka Vukadinovica. Na sudu su se pojavila 43 svedoka zbog kojih je Magas ostao nekaznjen. Goran Vukovic ocigledno nije bio zadovoljan ovakvim deljenjem pravde, pa je uzeo mac u svoje ruke. Vece pre napada na Ljubu Zamunca, prica se, galantno je obecavao da ce se napokon obracunati sa "bosom". Otuda i tvrdnje da je ubistvo planirano, a po nekima cak i namesteno, jer su ga navodno, narucili nemacki mafijasi. U svakom slucaju, Ljubomir Magas, zvani Ljuba Zemunac, sa dva metka je otisao u istoriju jugoslovenske i evropske kriminalistike, a na njegovo mesto dosao je mladi Goran Vukovic. Za ubistvo Ljubomira Magasa Goran Vukovic je od nemackog suda dobio sedam godina zatvora. Odlezao je pet godina i potom dosao u Beograd, gde je postao vodja vozdovackog klana. Ubijen je iz zasede sredinom decembra 1994. godine pred Jugoslovenskim dramskim pozoristem, usred Beograda. Njegovi likvidatori do danas nisu pronadjeni.

UBIJ BLIZNJEG SVOG III

Osvajanje Evrope
Italijanska dinastija mafija
Senke Frankfurta na Majni
Pogibija Ljube Zemunca
Ubistvo Ranka Rubezica
Srpski Arsen Lupen
Siptari osvajaju svet
Traze se zivi i vezani
Vreme nenajavljenje smrti
Ucutkivanje Andrije Lakonica
Likvidacija donatora srpske garde
Legenda o Giski
Gde je nestao Iso Lero
Tajna sobe 331
Srpski Eskobar
Ulica mi je ubila sinove
Osveta Goranu Vukovicu
Poslednji beogradski Romeo
Hekler kosi Stankovice
Odlazak Arkanovog druga
Moj otac Centa
Cetiri metka za Vladu Trefa
Smrt generala Badze
I Kundak je ubijen
Poslednji iz vozvodackog klana

PRIPOMENA:

**Priloženi su samo crvenom bojom označeni nazivi poglavlja.
(Druga mi poglavlja nisu bila dostupna)**

P.V.

Marko Lopusina

UBIJ BLIZNJEG SVOG III

SVE KNJIGE MARKA LOPUSINE NARUCITI KOD IZDAVACA :
"NARODNA KNJIGA", ULICA SAFARIKOVA 11, 11000 BEOGRAD.
Telefon: 381 11 3227-426 ili 3226-427.

CENA JEDNOG PRIMERKA KNJIGE JE 20 DOLARA ILI 30 MARAKA,
BEZ POSTARINE.

Marko Lopusina

**UBIJ BLIZNJEG SVOG
Jugoslovenska tajna policija 1945/1997.**

Izdavac: Narodna Knjiga, Beograd

Ove knjige mozete naruciti kod autora ili kod izdavaca: Marko Lopusina

Prvomajska 116/IV, 11080 Zemun, Yugoslavia

Telefon: 011 199-190, Faks: 011 3228-310

Narodna Knjiga

Safarikova 11, 11000 Beograd, Yugoslavia

Telefon : 011 3227-426

Cena je 20 dolara za primerak ili 40 dolara za komplet.

Placanje bankovnim cekom (nikako personalnim) koji treba poslati preporuceno ili preko rodjaka u Beogradu. Isporuka postom u roku od deset dana.

MARKO LOPUSINA

Marko S. Lopusina, novinar i publicista. Lopusine su Trebjesko bratstvo Jokanovica. Imalo je i nadimak Lopusine, jer je junak Vuk "sekaor turske glave kao lopure"...

Rodjen 1951. godine u Raskoj, Srbija. Završio osnovnu školu i Gimnaziju u Brusu i Fakultet političkih nauka u Beogradu.

Nije član nijedne stranke. Ozenjen je i ima sina.

Radio u listu "Sekundarne sirovine" kao novinar i urednik, u listu "Zdravo" kao novinar, u magazinu "Intervju" od 1981. kao novinar, urednik, a 1997. bio i glavni urednik. A potom urednik u magazinu "Profil". Danas je urednik i reporter lista NEDELJNI TELEGRAF - www.nedeljnitelegraf.co.yu. Bio saradnik "Politike", "Ilustrovane politike", "Revije 92", "TV novosti", "Evropskih novosti", "Dnevnika", "Jedinstva", "TV Politike", "Arene", "Starta". Autor tridesetak feljtona o iseljenicima, obavestajnim službama i delinkvenciji.

Uvršten u knjigu "Ko je ko u Srbiji".

Član Udruženja novinara SRJ i član Udruženja ribolovaca Zemun.

Član Kongresa srpskog ujedinjenja iz SAD i član asocijacije Srpska veza iz Beograda.

Autor je knjiga "Najzagonetnije jugoslovenske ubice" (1987.) (1997.), "Crna knjiga cenzura u Jugoslaviji 1945-91." (1991.), "Svi Srbi sveta" (1994.), "Ubij bliznjeg svog 1" o jugoslovenskoj tajnoj policiji (1996.) (1997.), (1999.), "Ubij bliznjeg svog 2" o stranim spijunima u SFRJ i SRJ (1997.), (1999.) "Ubij bliznjeg svog 3" o jugoslovenskom podzemlju od 1945. do 2000. godine (1998.), (2000.), "CIA protiv Jugoslavije" (1997.), (2000.), "Svi Srbi sveta - vodič kroz dijasporu" (1998.), "Tajne sluzbe sveta" (1999.), "OVK-UCK protiv Jugoslavije" (1999.), "Balkanska smrt - siptarska narkomafija" (1999.), (2000.), "Najbogatiji Srbi sveta" (1999.) i (2000.) i "Sve mafije sveta" (2000.) "Lov na Milosevića", "Srbi u Americi", "KGB protiv Jugoslavije", "Ko je ko u svetu podzemlju" (2000.) i (2001.) "Komandant Arkan"

Knjiga "CIA protiv Jugoslavije" pripremljena je za stampu na engleskom u Bostonu, SAD. Marko Lopusina je priredio knjige "Autobiografija Mire i Slobodana Pavlovića: Idi sine ali se ne vracaj" i autobiografiju Nikole Kavaje "Komandos".

U pripremi su i naslovi "Enciklopedija svetskog kriminala", "FBI i Srbi" i "Narko mafije sveta".

Knjige Marka Lopusine na Internetu:

www.2net.co.yu/lopusina

ili

<http://www.suc.org/culture/library/index.html>

<http://members.xoom.com/Ristov/Marko.htm>

Zivi u Zemunu: ul. Prvomajska 116/IV, 11080 ZEMUN, SRBIJA, YU

Tel: 011 199-190 Tel-faks na poslu: 011 3291-161

E-mail: lopusina@eunet.yu

Copyright © 1997 Marko Lopusina

Copyright © 1997 Narodna Knjiga, Beograd

Copyright © 1997 Serbian Unity Congress

All Rights Reserved.